

..στη μνήμη του συντρόφου Ντίνου Παξιμαδά

Καρλ Κάουτσκι - Ιγκόρ Σαφάρεβιτς - Ραούλ Βάνεγκεμ

Θαβωρίτες - Τόμας Μίντσερ - Αναβαπτιστές

Αιρετική εξέγερση και κομμουνισμός
στην Κεντρική Ευρώπη του 15ου & 16ου αιώνα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΑΚΑΡΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΑΚΑΡΑ
Θεσσαλονίκη, Μάης 2011
anakarabasil@yahoo.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Για πρόλογο...

ΚΑΡΑ ΚΑΟΥΤΣΚΥ – Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ - Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ

- I. Παποσύνη, το Επίκεντρο των Επιθέσεων του Αιρετικού Κομμουνισμού.
- Ι Ι. Ο Ανταγωνισμός μεταξύ Πλούσιων και Φτωχών στο Μεσαίωνα.
- Ι Ι Ι. Η Επιρροή της Χριστιανικής Παράδοσης.
- Ι V. Η Κοινοκτημοσύνη στα Μέσα Κατανάλωσης.
- V. Η Αποστροφή προς το Γάμο.
- VI . Το Μυστικιστικό και το Ασκητικό.
- VII. Ο Διεθνισμός και το Επαναστατικό Πνεύμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΟΙ ΘΑΒΩΡΙΤΕΣ

- I. Το Μεγάλο Σχίσμα.
- II. Οι Κοινωνικές Συνθήκες στη Βοημία πριν τους Χουσιτικούς Πολέμους.
- III. Το Ξεκίνημα του Χουσιτικού Κινήματος.
- IV. Οι Εσωτερικές Παρατάξεις του Χουσιτικού Κινήματος.
- V. Οι Κομμουνιστές του Θαβώρ.
- VI. Η Πτώση του Θαβώρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΟΙ ΒΟΗΜΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΤΟΜΑΣ ΜΙΝΤΣΕΡ

- I. Η Γερμανική Μεταρρύθμιση.
- II. Η Πλούσια Παραγωγή των Σαξονικών Ορυχείων.
- III. Οι Ζηλωτές του Τσβικάου.
- IV. Οι Βιογράφοι του Μίντσερ.
- V. Τα Πρώτα Χρόνια του Μίντσερ.
- VI. Ο Μίντσερ στο Άλστεντ.
- VII. Η Αφετηρία του Μεγάλου Πολέμου των Χωρικών.
- VIII. Οι Προετοιμασίες του Μίντσερ για την Εξέγερση.
- IX. Ο Πόλεμος των Χωρικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΟΙ ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΤΕΣ

- I. Οι Αναβαπτιστές πριν τον Πόλεμο των Χωρικών.
- II. Οι Αρχές των Αναβαπτιστών.
- III. Η Τύχη και η Μοίρα των Αναβαπτιστών στην Ελβετία.
- IV. Οι Αναβαπτιστές στη Νότια Γερμανία.
- V. Οι Αναβαπτιστές στη Μοραβία.
- VI. Οι Αναταραχές στο Μύνστερ.
- VII. Οι Αναβαπτιστές στο Στρασβούργο και τις Κάτω Χώρες.
- VIII. Πως κερδήθηκε το Μύνστερ.
- IX. Η Νέα Ιερουσαλήμ.
 - (α) Οι Πηγές των Πληροφοριών μας.
 - (β) Το Καθεστώς του Τρόμου.
 - (γ) Ο Κομμουνισμός.
 - (δ) Η Πολυγαμία. X. Η Πτώση του Μύνστερ.

Υποσημειώσεις του συγγραφέα.

ΗΓΚΟΡ ΣΑΦΑΡΕΒΙΤΣ – ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ (απόσπ.)

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

- II. Ο Σοσιαλισμός των Αιρέσεων. - 1. Γενική Επισκόπηση
- Θαβωρίτες
- Αναβαπτιστές
- Παράρτημα - Βιογραφίες: Τόμας Μίντσερ
- Ο Ιωάννης του Λέυδεν και η “Νέα Ιερουσαλήμ” του Μύνστερ.

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ – Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ – Οι Αιρέσεις ως τις Αρχές του 18^{ου} Αιώνα.

Κεφάλαιο 36 - Οι Μεταρρυθμιστές της Ανατολής: Χουσσίτες και Θαβωρίτες.

Κεφάλαιο 37 – Οι Άνθρωποι της Νόησης και οι Πικάρδοι της Βοημίας. ΟΙ ΠΙΚΑΡΔΟΙ Ή ΑΔΑΜΙΤΕΣ ΤΗΣ ΒΟΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 42 – Οι Αναβαπτιστές.

STORCH, PFEIFFER ΚΑΙ MINTZEP

HUT, HUEBMAIER ΚΑΙ HUTTER

MELCHIOR HOFFMANN

ΟΙ ΜΥΝΣΤΕΡΙΑΝΟΙ.

ΠΑΣΙΦΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΕΡΡΟΡΙΣΤΕΣ: MENNO SIMONSZ ΚΑΙ

BATTENBURG

ΟΙ ΕΙΚΟΝΟΚΛΑΣΤΕΣ

Σημειώσεις της μετάφρασης.

« Παίρνω στην τύχη ένα άλλο γράμμα από τον σάκο. Ένα κιτρινωμένο, σκισμένο χαρτί.

Προς τον Δάσκαλο των χωρικών, κύριο Τόμας Μίντσερ, αμύντορα της πίστωσης κατά των ασεβών, στην εκκλησία της Κυρά Παναγιάς του Μίλχαουζεν.

Δάσκαλέ μας, κατά την ημέρα του Αγίου Πάσχα οι χωρικοί, επωφελούμενοι της απουσίας του κόμητος Λούντβιχ, έκαναν έφοδο στον πύργο του Χολφενστάιν και αφού τον λεηλάτησαν και συνέλαβαν την κόμισσα και τα παιδιά της κατευθύνθηκαν στα τείχη της πόλεως, όπου είχαν καταφύγει ο κόμης και οι ευγενείς του. Χάρη στην υποστήριξη των πολιτών, εισέβαλαν στα τείχη και τους συνέλαβαν. Εν συνεχεία, οδήγησαν τον κόμη και τους άλλους δεκατρείς ευγενείς στην ύπαιθρο και τους ανάγκασαν να περάσουν κάτω από το ζυγό. Παρά το γεγονός ότι ο κόμης προσέφερε πολλά χρήματα ως αντάλλαγμα για τη ζωή του, τελικά τον σκότωσαν μαζί με τους ιππότες του, τον έγδυσαν και τον εγκατέλειψαν στη μέση του δάσους, με τους ώμους δεμένους στο ζυγό. Μετά επέστρεψαν στον πύργο, τον οποίον παρέδωσαν στις φλόγες.

Η είδηση για όσα διαδραματίστηκαν δεν άργησε να φτάσει στις γειτονικές κομητείες, ενσπείροντας τον πανικό μεταξύ των ευγενών, οι οποίοι τώρα ξέρουν ότι μπορεί να έχουν την ίδια τύχη με τον κόμη Λούντβιχ. Είμαι βέβαιος ότι αυτά τα συμβάντα θα αποτελέσουν μοχλό πίεσης αποφασιστικής σημασίας για την αποδοχή των δώδεκα άρθρων σας σε όλες τις πόλεις.

Φέτος το Πάσχα, ο Χριστός αναστήθηκε εκ νεκρών για να ζωντανέψει το πνεύμα των ταπεινών και να εμψυχώσει την καρδιά των καταπιεσμένων. Είθε η χάρις του Θεού να μη σας εγκαταλείψει.

*Ο διοικητής των στρατιωτικών μονάδων των χωρικών
από το Νέκαρ και το Οντεβαλντ,
Τζακλάιν Ρόμπραχ
Βάισμπεργκ, 18 Απριλίου 1525*

Πιέζω στα δάχτυλά μου το μουχλιασμένο χαρτί. Το είχα υπόψη μου αυτό το γράμμα, ο Δάσκαλος Τόμας το είχε διαβάσει μεγαλοφώνως για να διαβεβαιώσει όλους πως η στιγμή της λύτρωσης ήταν κοντά. Η φωνή του: η φλόγα που έβαλε φωτιά στη Γερμανία. »

Εκκλησιαστής, Luther Blisset.

Για πρόλογο...

Το αντικείμενο της παρούσας μετάφρασης αφορά τη μέση του νήματος που συνδέει τις εξεγέρσεις των σκλάβων του αρχαίου κόσμου με τα σύγχρονα επαναστατικά κινήματα που φιλοδοξούν να καταστήσουν τον καπιταλισμό το τελευταίο εκμεταλλευτικό σύστημα της ιστορίας. Αν τη μια άκρη του νήματος αυτού την κρατάνε οι εξεγερμένοι είλωτες της Σπάρτης, οι επαναστατημένοι δούλοι και προλετάριοι της Πολιτείας του Ήλιου στην Πέργαμο κι οι 70.000 σύντροφοι του Σπάρτακου, και την άλλη, οι Παρισινοί Κομμουνάροι, οι εργάτες κι αγρότες της Ρώσικης κι Ισπανικής Επανάστασης, όπως κι οι τωρινοί ταξικοί τους επίγονοι, τότε ανάμεσά τους στέκονται τα χιλιαστικά επαναστατικά κινήματα του Μεσαίωνα. Χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι αυτών υπήρξαν οι Θαβωρίτες της Βοημίας (15^{ος} αι.), οι αγροτικές μάζες που συντάραξαν τη Γερμανία το πρώτο τέταρτο του 16^{ου} αιώνα κατά τη διάρκεια του Μεγάλου Πολέμου των Χωρικών, εμπνεόμενες και καθοδηγούμενες από προσωπικότητες σαν κι αυτή του Τόμας Μίντσερ, κι η μαχητική πτέρυγα των Αναβαπτιστών που συνέδεσε τ' όνομά της με την κατάληψη της πόλης του Μύνστερ, στα μέσα της δεκαετίας του 1530. Τέτοιου είδους κινήματα έσπειραν τον τρόπο στις τάξεις της κοσμικής κι εκκλησιαστικής ιεραρχίας (τα όρια μεταξύ των δύο υπήρξαν πολλές φορές δυσδιάκριτα στο Μεσαίωνα), αναγκάζοντας Αυτοκράτορες, Πάπες, Βασιλιάδες, τοπικούς πρίγκηπες κι ηγεμόνες αλλά και θρησκευτικούς μεταρρυθμιστές, να συνάψουν τις πλέον ετερόκλητες συμμαχίες με μοναδικό σκοπό το βίαιο σβήσιμο της εξεγερτικής φλόγας.

Η εξέγερση γεννήθηκε μαζί με την εκμετάλλευση. Σ' όποια περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας κι αν έδρασαν αυτοί που μέσω της πρώτης θέλησαν να καταργήσουν τη δεύτερη, ήταν αναγκασμένοι να χρησιμοποιήσουν τα υλικά του παλιού κόσμου που τους καταπίεζε, για να χτίσουν τον καινούριο που οραματίζονταν. Στην περίοδο λοιπόν που εξετάζουμε, κυρίαρχος κοινός κώδικας ήταν ο Λόγος του Θεού. Τη γλώσσα της θεολογίας μεταχειρίζονταν οι κυρίαρχοι ηγεμόνες του Κράτους και της Εκκλησίας, μέσα απ' αυτήν αντιλαμβάνονταν τον κόσμο οι κατώτερες τάξεις, σ' αυτήν εκφράστηκαν και τα κινήματα των απλών ανθρώπων που δεν μπορούσαν να υπομένουν πια τα βάσανα και την καταπίεση των ισχυρών, ούτε κι είχαν τη διάθεση ν' ανταμειφθούν για την εγκόσμια υπομονή τους στη μεταθανάτια ζωή που τους υπόσχονταν ο μεγαλύτερος των εκμεταλλευτών, η επίσημη Εκκλησία. Γι' αυτούς, ο Παράδεισος ήταν στη γη κι έπρεπε να τον κατακτήσουν άμεσα με τα μέσα και τη γλώσσα που τους παρείχε ο καιρός τους. Η μοναδική όμως γλώσσα που μπορούσαν να κατανοήσουν αλλά και μέσω αυτής να εκφράσουν την αγωνία και τη λαχτάρα τους για την κοινωνική δικαιοσύνη, δεν ήταν άλλη απ' αυτή της χριστιανικής παράδοσης και της Βίβλου, την οποία και ερμήνευσαν

σύμφωνα με τον τρόπο τους και τις ανάγκες τους. Ο Μαρξ γράφοντας τη δεύτερη παράγραφο της “18^{ος} Μπρυμαίρ...”, δεν μπορεί να μην είχε κατά νου, ανάμεσα σ’ άλλα, κινήματα σαν κι αυτά, έστω κι αν στη συνέχεια η μοναδική άμεση αναφορά του σ’ εκείνη την εποχή περιορίζεται στο Λούθηρο που “μεταμφιέζεται σ’ Απόστολο Παύλο”: «Οι άνθρωποι κάνουν την ίδια τους την ιστορία, δεν την κάνουν όμως κάτω από ελεύθερες συνθήκες, που διάλεξαν μόνοι τους, μα κάτω από συνθήκες που βρέθηκαν άμεσα, που δόθηκαν και κληρονομήθηκαν από το παρελθόν. Η παράδοση από όλες τις πεθαιμένες γενεές βαραίνει σαν εφιάλτης πάνω στα μυαλά των ζωντανών. Και ίσα-ίσα όταν φαίνονται να ασχολούνται για να ανατρέψουν τους εαυτούς τους και τα πράγματα και να φτιάσουν κάτι που δεν υπήρχε ακόμα, σε τέτοιες ίσα-ίσα εποχές επαναστατικής κρίσης, επικαλούνται με αγωνία τα πνεύματα του παρελθόντος στην υπηρεσία τους, δανείζονται τα ονόματά τους, τα πολεμικά τους συνθήματα, τις φορεσιές τους για να παρουσιάσουν μ’ αυτή τη μεταμφίεση, που την έκανε ο χρόνος σεβάσμια, και μ’ αυτή τη δανεισμένη γλώσσα την καινούρια σκηνή της παγκόσμιας ιστορίας» (εκδ. Θεμέλιο, 1986, μτφ: Φ. Φωτίου). Κι οι σύγχρονοι όμως ερασιτέες της ανατροπής δεν παρέλειψαν ν’ αναφερθούν στη σημασία και τη γλώσσα των επαναστατικών χιλιαστικών κινήματων. Ο Ντεμπόρ, στο Σχόλιο 138 της “Κοινωνίας του Θεάματος”, τοποθετώντας τις εξεγέρσεις αυτές στο μεταίχμιο δύο κόσμων, δηλαδή αυτού της παλιάς φεουδαρχικής κηδεμονίας και του νέου που ανδύονταν απ’ τα πρώτα σπαράγματα της διαδικασίας διάλυσης του πρώτου, γράφει: «Ο χιλιασμός, σαν επαναστατικός ταξικός αγώνας που μιλάει για τελευταία φορά τη γλώσσα της θρησκείας, είναι ήδη (...) μια σύγχρονη επαναστατική τάση απ’ την οποία λείπει ακόμα η συνείδηση ότι είναι μόνο ιστορική» (εκδ. Ελ. Τύπος, 1986, μτφ: Π. Τσαχαγέα – Ν. Αλεξίου). Ο δε Βάνεγκεμ, αναφερόμενος στο θεό των Μυνστεριανών Αναβαπτιστών και των εξεγερμένων χωρικών του 1525, δηλώνει στην *Επανάσταση της Καθημερινής Ζωής* ότι «είναι ήδη, με μορφή αρχαϊκή, η ακατανίκητη ορμή των μαζών για την κοινωνία του ολικού ανθρώπου» (εκδ. Ακμων, μτφ: Σ. Βελέντζα).

Αυτός ή αυτοί που συνέγραψαν την Αποκάλυψη του Ιωάννη, χρησιμοποιώντας προϋπάρχουσες προφητείες και προσδοκίες, μας έδωσαν ένα κείμενο που προσφέρονταν (και) για πολλαπλές επαναστατικές ερμηνείες απ’ την πλευρά των καταπιεσμένων. Η αναμενόμενη έλευση του Χριστού κι η χιλιετής βασιλεία που θα εγκαθίδρυε στη γη προ της τελικής Κρίσης, με την ανύψωση των βασανισμένων φτωχών και την τιμωρία των σκληρών αρχόντων – οργάνων του Αντίχριστου, αποτέλεσε βασικό σημείο αναφοράς γι’ αρκετές επαναστατικές σχέτες του Μεσαίωνα, οι οποίες εξέφρασαν την ανάγκη να συμμετέχουν ενεργά, ως όργανα και στρατοί που κατευθύνονταν απ’ την οργή και τη βούληση του θεού, στη διαδικασία οικοδόμησης του νέου κόσμου της ισότητας και της δικαιοσύνης, που θα έβαζε τέρμα στα βάσανα και τις στερήσεις του λαού, γκρεμίζοντας τους φαύλους ηγεμόνες απ’ τους θρόνους τους. Ο Ουμπέρτο Έκο, στην “Αποκάλυψη του Ιωάννη”, αποδίδει μέσα σε μερικές γραμμές το Αποκαλυπτικό

στοιχείο που διαπερνά τα τρία βασικά κινήματα που αποτελούν το κύριο αντικείμενο της παρούσας έκδοσης-μετάφρασης: «Προς τα τέλη του Μεσαίωνα ο αποκαλυπτικός χιλιασμός φαίνεται να συνδέεται όλο και πιο στενά με οργανωμένα και ισχυρά πολιτικά και θρησκευτικά κινήματα: οι ιστορικοί των χιλιαστικών τάσεων μιλάνε ξεκάθαρα για αποκαλυπτισμό όταν αναφέρονται στη ριζοσπαστική πτέρυγα των ουσιτών στη Βοημία, και το ίδιο ισχύει για ολόκληρο το κίνημα του Thomas Müntzer, μέχρι την τελική τραγωδία της επανάστασης των αγροτών, και για τη μεταφορά των ιδανικών του Müntzer στο Münster των αναβαπτιστών. Ο Müntzer, εσχατολόγος και παουπεριστής, (Σημ: εκ του Heinrich Pfeiffer, βλ. Κεφ. 4) αυτοαποκαλείται (θυμίζοντας Αποκάλυψη), “το δρεπάνι που ακόνιζε ο Θεός για να θερίσει τους εχθρούς” (είναι η εικόνα του άγγελου εξολοθρευτή), δημιουργεί έναν “Σύνδεσμο των εκλεκτών”, για τις ομιλίες του στους γερμανούς πρήκηντες χρησιμοποιεί αποσπάσματα και ιδέες από την Αποκάλυψη του Δανιήλ, θεωρεί την Χιλιετία μια κοινωνία ισότητας και κοινοκτημοσύνης (κι έτσι θα τον επαναξιολογήσουν, αργότερα, οι μαρξιστές διανοούμενοι), πιστεύει ότι ο μεγάλος εχθρός του, ο Λούθηρος, είναι το Θηρίο και η Πόρνη της Βαβυλώνας... Οι αναβαπτιστές του Münster ονομάζουν την πόλη τους Νέα Ιερουσαλήμ, αναγγέλουν το τέλος του κόσμου για πριν απ’ το Πάσχα, θεωρούν τον αρχηγό τους, τον Giovanni di Leidi, Μεσσία των τελευταίων ημερών, υποστηρίζουν και πάλι τη θεωρία των τριών εποχών και, χωρίς να το έχουν προγραμματίσει, πεθαίνουν σε μια τρομακτική σφαγή που μοιάζει να βγήκε από τη φαντασία του οραματιστή της Πάτμου, με τα ποτάμια να κοκκινίζουν απ’ το αίμα και οι κάτοικοι της πόλης να αποδεκατίζονται όπως ο πληθυσμός της γης την ημέρα της τελικής κρίσης» (εκδ. Παρατηρητής, 1995, μτφ: Θ. Ιωαννίδη).

Η υιοθέτηση όμως τέτοιων χιλιαστικών απόψεων δεν οδηγούσε απαραίτητα στην εξέγερση. Το εύρος των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν απ’ τις αιρετικές σχέτες για να υλοποιήσουν τα οράματά τους, περί της Χιλιετούς Βασιλείας των Ουρανών επί της γης, κυμαίνονταν απ’ τη διατήρηση της πιο παθητικής κι υποταχτικής στάσης, μέχρι την ανάληψη των πλέον βίαιων μορφών δράσης, χωρίς αυτό να σημαίνει πως τα μέλη των ομάδων εκείνων που πρέσβευαν τον ηπιότερο πασιφισμό, περνούσαν απαραίτητως καλύτερα στα χέρια των ηγεμόνων: «Πράγματι, η παθητικότητά τους όχι μόνο τους εξέθεσε σε βίαιες επιθέσεις των ευγενών και των καθολικών, αλλά και τους κατέστησε εύλωτους, από ψυχολογική άποψη, σε ισχυρούς δημαγωγούς οι οποίοι συχνά μετέτρεπαν τις “κομμούνες” τους σε προσωπικά φέουδα, όπου ηγεμόνευαν επιλεγμένοι “πρεσβύτεροι” που τις απολίθωναν σε απολυταρχικές κατευθύνσεις. Το έθιμο, στην πραγματικότητα, έπαιξε εξίσου αποδυναμωτικό ρόλο με τον φυσικό καταναγκασμό, και οι “πρεσβύτεροι” αποδείχθηκαν εξίσου απαιτητικοί από το εκκλησίασμά τους όσο και οι συμβατικοί κληρικοί» (Murray Bookchin, Η Τρίτη Επανάσταση, Τόμος 1, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2009, μτφ: Μ. Σαρηγιάννη). Ο Νόρμαν Κον στο κλασικό έργο του, *The Pursuit of the Millenium* (στα ελλην. “Αγώνες για την έλευση της Χιλιετούς Βασιλείας

του Θεού – Επαναστάτες Χιλιαστές και Μυστικιστές Αναρχικοί του Μεσαίωνα, εκδ. Νησίδες, 1999, μτφ: Β. Τομανά), - έργο που αναβίωσε το σύγχρονο ενδιαφέρον για τις μεσαιωνικές σχέτες, τυχαίνοντας πληθώρα αναφορών απ' το σύνολο σχεδόν όσων ασχολήθηκαν ή έκαναν έστω νύξεις πάνω σ' αυτές, που σε καμιά όμως περίπτωση δεν έχει σκοπό να υπερασπιστεί τη βία των εξεγερμένων αλλά μάλλον να καταδείξει σε αρκετά σημεία τη “μαζική παράνοια” που καταλάμβανε αυτούς και τους αρχηγούς τους, εξετάζοντας το θέμα από μια φιλελεύθερη σκοπιά – αναφέρει πάνω στο ζήτημα της κοινωνικής σύνθεσης και των πραχτικών των κινημάτων αυτών: «Υπήρξε ασφαλώς μεγάλη ποικιλία από χιλιαστικές αιρέσεις και κινήματα στην μεσαιωνική Ευρώπη. Στο ένα άκρο ήταν οι λεγόμενοι “Φραγκισκανοί Πνευματικοί”, που άκμασαν κατά τον 13^ο αιώνα. Αυτοί οι αυστηροί ασκητές προήλθαν κυρίως από την ανάμειξη αριστοκρατικών και εμπορικών οικογενειών, που αποτελούσαν την άρχουσα τάξη στις ιταλικές πόλεις. Πολλοί απ' αυτούς απαρνήθηκαν μεγάλα πλούτη, για να γίνουν φτωχότεροι κι από ζητιάνοι και φαντάζονταν ότι η Χιλιετής Βασιλεία του Θεού θα ήταν μια εποχή του Πνεύματος, στην οποία όλη η ανθρωπότητα θα ήταν ενωμένη στην προσευχή, τον μυστικιστικό διαλογισμό και την θελοούσια φτώχεια. Στο άλλο ακρο ήταν οι διάφορες χιλιαστικές αιρέσεις και κινήματα, που αναπτύχθηκαν στους κόλπους των ξεριζωμένων φτωχών των πόλεων και της υπαίθρου. Η φτώχεια των ανθρώπων αυτών ήταν κάθε άλλο παρά θελοούσια, το μερτικό τους στη ζωή ήταν η άκρα και αδυσώπητη ανασφάλεια, και ο χιλιασμός τους ήταν βίαιος, αναρχικός και κατά καιρούς αληθινά επαναστατικός». Για τη διάσταση των απόψεων και πραχτικών πάνω στο ζήτημα της χρήσης βίας μέσα στο όρια της ίδιας αίρεσης, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Αναβαπτιστές: την ίδια ώρα που ο ηγέτης της μετριοπαθούς πτέρυγας, Μέννον Σίμονς, (απ' αυτόν πήραν τ' όνομά τους –Μεννονίτες- οι ευαγγελικές ομάδες των οποίων κοινότητες υπάρχουν μέχρι σήμερα, κυρίως στη Βόρεια Αμερική) αποκήρυττε και συκοφαντούσε τη μαχητική πτέρυγά τους που είχε εγκαθιδρύσει την Κομμούνα του Μύνστερ, ο ίδιος του ο αδερφός έχανε τη ζωή του, το 1535, συμμετέχοντας σ' ένοπλο απόσπασμα Αναβαπτιστών που κινούνταν προς ενίσχυση της πολιορκούμενης απ' τις επισκοπικές δυνάμεις πόλης.

Τα κινήματα που εξέφρασαν άμεσα και δυναμικά το αίτημα για κοινωνική δικαιοσύνη, ενδύομενα το θρησκευτικό μανδύα, δεν περίμεναν το Λούθηρο “ν' ανοίξει τη θύρα του φρενοκομείου” για να κάνουν την εμφάνισή τους (όπως άλλωστε κι οι Θαβωρίτες που αποτέλεσαν την πρώτη ανάλογη πετυχημένη προσπάθεια εναντίον της επίσημης Εκκλησίας, προηγούμενοι κατά έναν σχεδόν αιώνα της θυροκόλλησης των 95 θέσεων του Γερμανού μεταρρυθμιστή, στην είσοδο του καθεδρικού της Βιττεμβέργης), ούτε και περιορίστηκαν στα εδάφη της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ή της ευρωπαϊκής ηπείρου γενικότερα.

“Όταν ο Αδάμ σκάλιζε και η Εύα έκλωθε, ποιος ήταν τότε ο αριστοκράτης; Εξ' αρχής όλοι οι άνθρωποι δημιουργήθηκαν ίσοι...”. Μέσα σε τέτοιου είδους κηρύγματα απ'

τους Λολλάρδους ιεροκήρυκες, ξέσπασε η αγροτική εξέγερση του 1381 στην Αγγλία. Η πρόθεση των μεγάλων γαιοκτημόνων να πάρουν πίσω κατακτημένα δικαιώματα των χωρικών, ήταν η αιτία για το ξέσπασμα της εξέγερσης, το Μάη εκείνης της χρονιάς. Αφορμή στάθηκε ο υπερβάλλοντας ζήλος ενός φορο-εισπράκτορα στο Έσσεξ, απ' όπου και άρχισε ο ξεσηκωμός. Έχοντας ως αρχηγό τον Wat Tyler, η μεγάλη πορεία των χωρικών προς το Λονδίνο, έκαιγε πύργους ευγενών κι άνοιγε τις φυλακές, απελευθερώνοντας και το Λολλάρδο κήρυκα John Ball. Στο Καντέρμπουρι, λεηλάτησαν την έδρα της Αρχιεπισκοπής κι ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος έχασε το κεφάλι του λίγο αργότερα. Ήταν δε τόσο λαομίσητος που το μόνο που έκανε η φρουρά του ήταν ν' ανοίξει τις πύλες στους επαναστάτες. Τελικά οι εξεγερμένοι νικήθηκαν με δόλο απ' τις ψεύτικες υποσχέσεις του βασιλιά και των ευγενών, πληρώνοντας την αφέλειά τους, κι αφού πρώτα είδαν νεκρούς τους Tyler και Ball. Το τέλος της εξέγερσης είχε την ίδια κατάληξη μ' αυτήν των περισσότερων αγροτικών ξεσηκωμών του ύστερου Μεσαίωνα: οι στασιαστές, αν και ήδη διασκορπισμένοι, σφαγιαστήκαν ως μια μελλοντική προειδοποίηση προς την πλευρά των κατώτερων τάξεων.

Στα καθ' ημάς και το Μεσογειακό χώρο, είχαν προηγηθεί τα γεγονότα της Κομμούνας της Σαλονίκης, το 1342. Είναι αλήθεια ότι τα συνθήματα του κινήματος των Ζηλωτών είχαν κυρίως κοσμικό, παρά θρησκευτικό χαρακτήρα, μιας που φάνηκαν να υπερασπίζονταν το νόμιμο διάδοχο Ιωάννη Παλαιολόγο ενάντια στο σφετεριστή του θρόνου, Ιωάννη Κατακουζηνό. Επιπλέον, δεν αποτέλεσαν “αίρεση”, ούτε και είχαν ως στόχο την εγκαθίδρυση της “Βασιλείας του Θεού” κάτω απ' οποιαδήποτε μορφή. Ήταν ένα κίνημα με καθαρά κοινωνικές-ταξικές αναφορές και δημοκρατικές αρχές που στράφηκε εναντίον των ευγενών και του κλήρου. Ο Κορδάτος εντοπίζει τη διαφοροποίηση αυτή, σε σχέση με τ' ανάλογα κινήματα της Δύσης που “επαιρναν θρησκευτική μορφή” στ' ότι μέσα στο Βυζάντιο «(...) η παράδοση του αρχαίου ελληνικού κόσμου δεν έσβυσε στα χρόνια του Μεσαίωνα και, η θεολογία δεν αποξήρανε ολότελα την παράδοση της ελληνικής αρχαιότητας [έτσι ώστε] δεν ήταν δυνατό με θρησκευτικό σύνθημα ν' αρχίσει ο αγώνας ο επαναστατικός ενάντια στη φεουδαρχία» (Η Κομμούνα της Θεσσαλονίκης 1342-1349, εκδ.Επικαιρότητα, 1981). Ούτε και δω όμως οι πρωταγωνιστές δεν έμειναν ανέγγιχτοι απ' το θρησκευτικό παράγοντα, κάτω απ' τη σκέπη του οποίου διεξάγονταν και “δικαιολογούνταν” το σύνολο της κοινωνικής ζωής, τασσόμενοι υπέρ του “ελευθερόφρονα” λόγιου μοναχού Βαρλαάμ κι εναντίον του αντιδραστικού, και προερχόμενου απ' το αγιορείτικο καλογερομάνι, κινήματος των Ησυχαστών. («*Το κόμμα λοιπόν των Ζηλωτών ήταν ένα επαναστατικό κόμμα. Ζητούσε όχι μοναχά πολιτικές ελευθερίες μα και κοινωνικοοικονομικές μεταρρυθμίσεις. (...) είχε ολότελα φιλελεύθερες αντιλήψεις για τα θρησκευτικά ζητήματα και ήταν εχτρικό στον καλογερισμό και την παπαδοκρατία. Με μια λέξη ήταν ένα επαναστατικό -για την εποχή του- κόμμα. Γι' αυτό και στην πάλη ησυχαστών και βαρλααμιτών πήρε φανερά το μέρος των βαρλααμιτών και*

πολέμησε τους ησυχαστές όσο μπορούσε», Γ. Κορδάτος, βλ. προηγ.) Ας μην ξεχνάμε επιπλέον, ότι αν και κοσμικό στην ουσία του, το κίνημα έλαβε όνομα με θρησκευτικές αναφορές. Πέρα πάντως απ' τις διαφωνίες πάνω στο ζήτημα της ακριβούς φύσης της ζηλωτικής Κομμούνας, αυτή έχει πάρει οριστικά τη θέση της πλάι στα λαϊκά κινήματα του ύστερου Μεσαίωνα -με τις ιδιομορφίες και τα χαρακτηριστικά του ιστορικού πλαισίου στ' οποίο εκδηλώθηκε κι επιβίωσε για επτά χρόνια- τα οποία εξεγέρθηκαν εναντίον της αριστοκρατίας και του κλήρου για να οικοδομήσουν ένα βραχύβιο μόρφωμα, πάνω στις αρχές του δικαίου και της κοινωνικής ισότητας. Παράλληλα μ' αυτό, μοιράστηκε μαζί τους και τη συνηθισμένη κατάληξη. Μια συμφωνία ανάμεσα σε άσπονδους εχθρούς έβαλε τέρμα στην «επαναστατική λαοκρατική δημοκρατία». «Οι Τούρκοι, ύστερα από γερή αντίσταση των Ζηλωτών, πήραν την Σαλονίκη και την παρέδωσαν στον Καντακουζηνό. Στις αρχές δε του χινόπορου (1349) μπήκε πια “νικητής” κι “εκδικητής” ο Καντακουζηνός μέσα στο κάστρο της, πατώντας επάνω στα πτώματα της ηρωϊκής Κομμούνας της Σαλονίκης ...» (Γ. Κορδάτος, βλ. προηγ.).

Στο Βορρά της Ιταλικής Χερσονήσου και στις αρχές του 14^{ου} αιώνα, ο “αιρεσιάρχης” Φρα (Αδελφός) Ντολτσίνο της Νοβάρα (1250 περ.–1307) και η σύντροφός του, Μαργαρίτα, ίδρυσαν τη δική τους χιλιαστική ουτοπία, κηρύσσοντας τον πόλεμο στις κυρίαρχες θρησκευτικές και κοσμικές εξουσίες. Ηγέτης των Αποστολικών Αδελφών και κατόπιν των Ντολτσινιστών, όπως έμεινε γνωστό το κινήμα του, εξαπέλυσε ανταρτοπόλεμο εναντίον των ευγενών και της επίσημης Εκκλησίας, με τις χιλιάδες των μαχητών του, που συγκεντρώθηκαν απ' τις περιοχές της Μπολόνια και της Νοβάρα. Βασικές αρχές του κινήματος υπήρξαν, η κοινοκτημοσύνη και η απόρριψη του γάμου. Στη θέση του υιοθετήθηκαν οι αρχές των ελευθέρων σχέσεων και η “από καρδιάς” ένωση. «Ο Ντολτσίνο εγκωμίαζε την πρακτική της γυμνότητας ανάμεσα στα ζευγάρια, προάγοντας τις χειρονομίες του έρωτα, ως το σημείο που η ακαταμάχητη επιθυμία να ολοκληρώσει τη θέληση της φύσης, μέσα σε μια αθωότητα που ακύρωνε κάθε ενοχή» (Ρ. Βάνεγκεμ, *La Resistance au Christianisme*). Αφού σημείωσαν αρκετές νίκες και υποκίνησαν αγροτικές εξεγέρσεις στη Βόρεια Ιταλία, οι Ντολτσινιστές αποσύρθηκαν το 1305, υπό την πίεση της σταυροφορίας που είχε κηρύξει ο Πάπας Κλήμης Ε', στο Παρέτε Κάλβο, μια ορεινή και δυσπρόσιτη περιοχή των Άλπεων, όπου και ίδρυσαν την κομμούνα τους που αποτελούνταν από 1.400 ανθρώπους. Δυο χρόνια μετά, στις 23 Μάρτη του 1307, ο Φρα Ντολτσίνο, η Μαργαρίτα κι οι εναπομείναντες μαχητές έπεφταν στα χέρια των σταυροφόρων, έχοντας προηγουμένως μετακινηθεί στο Όρος Rubello. Αφού οι δήμοί του τον περιέφεραν ως τρόπαιο στους δρομους της Verceil, τον κομμάτιασαν ζωντανό με πυρωμένες τανάλλιες και τον οδήγηγαν τελικά στην πυρά. Λέγεται ότι κατά τη διάρκεια του μαρτυρίου του, δεν έκανε τη χάρη στους βασανιστές του να βγάλει ούτε μια κραυγή πόνου. Ο Έκο δε θα έκανε την ευκαιρία ν' ασχοληθεί με την Αδελφότητα του Φρα Ντολτσίνο και της Μαργαρίτας, των οποίων το κίνημα έδρασε στην περιοχή που είναι

γεννέειρα του Ιταλού συγγραφέα και κάπως έτσι η ιστορία τους έγινε ευρέως γνωστή με την έκδοση του πρώτου του μυθιστορήματος, *Το Όνομα του Ρόδου* (1980).

Στην Αγγλία και πάλι, αλλ' αυτή τη φορά, μετά τη Μεταρρύθμιση, και μέσα στα γεγονότα της Αγγλικής Επανάστασης και του Εμφύλιου μεταξύ μοναρχικών και κοινοβουλευτικών (στα μέσα του 17^{ου} αι.), εμφανίζονται κινήματα σαν κι αυτά των Diggers (Σκαφτιάδες) και των Ranters (Μεγαλόστομοι). Οι πρώτοι «...επιτίθενται ανοιχτά στο κράτος και όλους τους πολιτικούς και νομικούς θεσμούς υποστηρίζοντας ότι μοναδικός σκοπός τους είναι η υπεράσπιση της ιδιοκτησίας. Προτάσσουν το όραμα μιας “παρθένας κατάστασης” χωρίς ιεραρχία και εξουσία και ένα κοινωνικό μοντέλο βασισμένο στην καθολική ψηφοφορία» (Γιώργος Σ. Βλάχος, *Η Συνείδηση ενάντια στο Νόμο*, εκδ. Έρασμος, 1998). Τ' όνομά τους το πήραν απ' την πραχτική της κατάληψης γαιών, τις οποίες καλλιεργούσαν από κοινού μεγάλες ομάδες Σκαφτιάδων. Πρώτη τέτοια κίνηση ήταν η κατάληψη δημόσιων εκτάσεων στο Σάρρεϋ, το 1649. Καταστάθηκαν σύντομα από τη δράση των κρατικών αρχών αλλά και των ντόπιων γαιοκτημόνων. Βασικό χαρακτηριστικό των Ranters υπήρξε ο πανθεισμός τους. «*Όλα τα πλάσματα στο πρώτο στάδιο της Δημιουργίας ήταν Θεοί, και το κάθε πλάσμα είναι Θεός... Αν ένας άνθρωπος με το πνεύμα του γνωρίζει ότι βρίσκεται σε κατάσταση χάριτος, κι αν ακόμα φόνευσε ή μέθυσε, ο Θεός δεν βλέπει να έκαμε ο άνθρωπος αυτός αμαρτία... Όλα στα γη είναι Άγιοι, και θα έπρεπε να υπάρχει μια κοινότητα καλών, και οι Άγιοι θα έπρεπε να μοιράζονται τα χωράφια και τα κτήματα των αριστοκρατών και των πλούσιων*» (Απ' το Παράρτημα του *Αγώνες για την Έλευση...* – Ν. Κον). Έκαναν επιθέσεις και λεηλασίες εναντίον των ευγενών και των πλούσιων και χαρακτηρίζονταν απ' την απόρριψη του γάμου και τη σύναψη ελεύθερων σχέσεων. «... *απέρριπταν την ιεροσύνη και την αυθεντία των Γραφών και θεωρούσαν πως δεν υπήρχε ανώτερη εξουσία από το Εσωτερικό Πνεύμα. Σχετικά με τα ήθη τους είναι γνωστό πως μαζεύονταν σε ταβέρνες όπου κάπνιζαν, μεθούσαν, τραγουδούσαν άσεμνα τραγούδια και χόρευαν. Δεν δέχονταν τον θεσμό του γάμου και είχαν ελεύθερες σεξουαλικές σχέσεις*» (Γ. Σ. Βλάχος). Οι ίδιοι καταδιώχθηκαν κι απ' τη γραμματεία τους σώθηκε ένα ελάχιστο μέρος, μιας που τα κείμενά τους διατάχτηκε να καούν. Η κοινωνική απήχηση που είχαν αυτές, όπως κι άλλες ομάδες της περιόδου (Seekers κ.ά.), δεν ήταν αμελητέα, ενώ υποστηρικτές τους υπήρξαν και μέσα στις τάξεις του αντι-μοναρχικού Νέου Πρότυπου Στρατού - New Model Army.

Οπουδήποτε επιβληθηκε κάποια μορφή θρησκευτικής ορθοδοξίας με το επίσημο ιερατείο της που την ερμήνευε και την “υπερασπίζονταν”, κατά κανόνα με τα όπλα, οι αιρέσεις δεν αποτέλεσαν παρά φυσικό επακόλουθο. Όπου μάλιστα το επίσημο δόγμα κυριάρχησε σ' όλα τα επίπεδα της ζωής, ορισμένες αιρέσεις ήταν βέβαιο πως με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, θα 'βρισκαν το δρόμο να εκφράσουν τη διαφοροποίησή τους πάνω στα ζητήματα της ιδιοκτησίας και των κοινωνικών σχέσεων. Το μονοθεϊστικό Ισλάμ δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Η σιίτικη αίρεση των Καρματιδών (Qarmatians ή Carmatians)

εξεγέρθηκε εναντίον του “ορθόδοξου” σουννιτικού Χαλιφάτου των Αββασιδών και εγκαθίδρυσε τη δική της πολιτεία στις περιοχές της Ανατολικής Αραβίας το 899 μ.Χ., έχοντας ως κέντρο της το Μπαχρέιν. Εισήγαγαν την κοινοκτημοσύνη, κατάργησαν τους φόρους, ανύψωσαν τη θέση των γυναικών, κατηγορούμενοι απ’ τους εχθρούς τους για πολυγαμία και ανηθικότητα, και απαγόρευσαν την κατανάλωση αλκόολ και κρέατος. Ζούσαν απ’ τις επιδρομές εναντίον των “άπιστων” γειτόνων τους, θυμίζοντας τους Θαβωρίτες, και θεωρούσαν ειδωλολατρία την απόδοση τιμών σ’ οτιδήποτε είχε υλική υπόσταση. Τις θρησκευτικές πρακτικές του Ισλάμ τις αντικατέστησαν με τη λατρεία του Φωτός κι ένα είδος μυστικισμού, παρόμοιο με το Σουφισμό. Στην ιστορία έμειναν γνωστοί κυρίως απ’ την επιδρομή τους εναντίον της Μέκκας, το 930 μ.Χ., και την αρπαγή της ιερής Μαύρης Λίθου, καθώς και τη βεβήλωση του πηγαδιού της Ζαμζάμ, τ’ οποίο γέμισαν με πτώματα προσκηνυτών. Οι χιλιαστικές δοξασίες στην ισλαμική τους εκδοχή δεν έλλειψαν απ’ τους Καρματίδες, οι οποίοι ανέμεναν την έλευση του δικού τους μιλλένιουμ, στις 27 Οχτώβρη του 928, μέρα της συνόδου των πλανητών Κρόνου και Δία. Έχοντας προηγουμένως γνωρίσει μεγάλη εξάπλωση, απ’ την Υεμένη ως τη Συρία και το Ιράκ, ηττήθηκαν απ’ τους Αββασίδες το 976 μ.Χ. κι έτσι άρχισε η συρρίκνωσή τους, που κατέληξε στην κατάλυση της Πολιτείας τους, στα τέλη του 11^{ου} αιώνα.

Στον κόσμο της Οθωμανικής κυριαρχίας και σε μια διαφορετική εκδοχή του Ισλάμ, η μορφή του Σεΐχη Μπεντρεντίν (1359-1420) και τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κινήματος που ξεσήκωσαν οι ιδέες του, αποτελούν στοιχεία μοναδικά στην ιστορία του διαρκούς αγώνα για την κοινωνική χειραφέτηση των λαϊκών τάξεων. Γεννημένος στη Σιμάβνα της Αδριανούπολης, γιος Οθωμανού αξιωματούχου και Ρωμιάς που είχε ασπαστεί το Ισλάμ, ο Μπεντρεντίν ταξιδεύει σε πολλά μέρη- κέντρα γνώσης του Ισλάμ (Προύσσα, Ικόνιο, Ιερουσαλήμ, Κάιρο, Μέκκα), μυείται στο σουφισμό, αναπτύσσει προσωπικές απόψεις που σχετίζονται με τη συνάφεια των θρησκευτικών δογμάτων, επίσημων και “απόκρυφων”, χαράζοντας το δικό του δρόμο στην αναζήτηση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Αρχίζει να χρησιμοποιεί τα αξιώματα που αποκτά και την επιρροή των ιδεών του, για να βάλει σ’ εφαρμογή την υλοποίηση του οράματός του: μια κοινωνία με κομμουνιστικές αναφορές, χωρίς δουλεία και καταπίεση, που θα χαρακτηρίζονταν απ’ την πλήρη ισότητα των μελών της, πέρα και πάνω απ’ οποιαδήποτε διαφορά στην τάξη, τη θρησκεία, τη γλώσσα και τη ράτσα. Το μέσο για να την πραγματοποιήσει δεν είναι άλλο απ’ αυτό της εξέγερσης: *«Το 1416 ο καζασκέρης (στρατοδίκης) Μπεντρετίν μαζί με τον κεχαγιά του και οπαδό Μπυρκλοτσέ Μουσταφά που ονομάζετο και Ντεντέ Σουλτάν, στην περιοχή του Αϊδινίου και μαζί με έναν άλλο οπαδό του της περιοχής της Μάνισας ονόματι Τορλάκ Κεμάλ, εκήρυξε αλεβιδική επανάσταση με αρχές θρησκευτικο-κομμουνιστικές και με σύνθημα την πλήρη ισότητα χριστιανών και μουσουλμάνων. Προτού αρχίσει την επανάσταση ο Μπεντρετίν είχε επισκεφθή την Χίο, η οποία ήταν τότε υπό την κυριαρχία των Γενουατών. Εκεί είχε συζητήσεις με χριστιανορθόδοξους και τέτοια*

ήταν η επιρροή του επί των Ρωμηών της Χίου ώστε τον υποδέχθησαν σαν είδος Μεσσία. Δύο ελληνορθόδοξοι ιερείς και πέντε ελληνορθόδοξοι μοναχοί έγιναν οπαδοί του.» (Δ. Κιτσίκης, Η Σημασία του Μπεκτασισμού-Αλεβισμού για τον Ελληνισμό, εκδ.Εκάτη, 2006). Το κίνημα, εκτός απ' τη Μικρασία, εξαπλώνεται και στη Βλαχία. Ο στρατός του Μπεντρεντίν και των συντρόφων του, αποτελείται από 10.000 μουσουλμάνους, χριστιανούς κι εβραίους μαχητές, αγρότες στην πλειοψηφία τους, οι οποίοι μετά από κάποιες πρώτες επιτυχίες εναντίον των σουλτανικών στρατευμάτων του Μωάμεθ Α΄, ηττώνται τελικά στη μάχη της Χερσονήσου του Καραμπουρνού, κοντά στην Έφεσσο. Ο Μουσταφά και τρεις χιλιάδες άντρες του σφάζονται, ο Τορλάκ Κεμάλ απαγχονίζεται στη Μαγνησία (Μανίσσα), ενώ ο Μπεντρεντίν μεταφέρεται στην πόλη των Σερρών, καταδικάζεται και απαγχονίζεται στην Αγορά, στις 18 Δεκέμβρη του 1420.

Μπορεί η ημερομηνία - ορόσημο του 1789, να κατέστησε οριστικά περριτή την προσφυγή στη θεολογική γλώσσα απ' την πλευρά των κοινωνικών επαναστατών, αυτό ωστόσο ήταν κάτι που δεν αφορούσε κόσμους σαν την Ουράνια Αυτοκρατορία της Κίνας των Μαντσού. Μέσα σε συνθήκες αποσύνθεσης και γενικευμένης κοινωνικής δυσανεμίας και υπό τη διαρκή απειλή των Βρετανών εισβολέων, που είχαν ήδη εξαπολύσει τον πρώτο Πόλεμο του Οπίου (1839-42), η κεντρική κυβέρνηση έκανε το λάθος να μοιράσει όπλα στο λαό προς απόκρουση των δυτικών ιμπεριαλιστών. «Αυτός ο σπινθήρας ήταν τελικά ένας μονομανής, ίσως ψυχοπαθής προφήτης και μεσσιανικός ηγέτης, ο Χουνγκ Σιου Τσουάν (1813-1864), ένας από εκείνους τους υποψήφιους που είχαν αποτύχει στις εξετάσεις για την πρόσληψη στον κρατικό μηχανισμό και γι' αυτό ήταν επιρρεπής στην πολιτική δυσφορία (...) Γύρω στα 1847-48 ίδρυσε στην επαρχία Κουανγκσί μια "Εταιρεία των Θεοσεβών" και γρήγορα τον ακολούθησαν χωρικοί και μεταλλωρύχοι, άτομα από τη μεγάλη μάζα των εξαθλιωμένων πλανόβιων Κινέζων, μέλη διαφόρων εθνικών μειονοτήτων και οπαδοί των παλιότερων μυστικών εταιρειών». (E. J. Hobsbawm, Η Εποχή του Κεφαλαίου, εκδ. ΜΙΕΤ, 2000, μτφ: Δ. Κούρτοβικ). Η εξέγερση των Ταϊπίνγκ, που ξέσπασε το 1850, έφτασε στο σημείο να συγκεντρώσει ένα εκατομμύριο μαχητές (!) και να διχοτομήσει την Κίνα, ανακηρύσσοντας πρωτεύουσα της την πόλη Νανκίνγκ, στ' ανατολικά της χώρας. «Η πτώση της πόλης στους Ταϊπίνγκ, στις 20 Μαρτίου 1853, συνοδεύτηκε από τη σφαγή της φρουράς των Μαντσού και των οικογενειών τους, ο αριθμός των οποίων έφτανε τα 25.000 άτομα. Τα πτώματα ρίχτηκαν στον ποταμό Γιανκτσέ. Οι μαζικές σφαγές και οι καταστροφές θα χαρακτήριζαν τη δράση των Ταϊπίνγκ για μεγάλο μέρος του πολέμου και αυτό τελικά θα απέβαινε σε βάρος τους. Το Νανκίνγκ έγινε η πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους των Ταϊπίνγκ και ονομάστηκε Πιεν Τσίνγκ, η "Ουράνια Πρωτεύουσα"» (Ξ. Χαλάτσης, περ. Στρατιωτική Ιστορία, Τεύχος 85, Σεπτ. 2003). Το γνωστό σχήμα της συνεργασίας αντιμαχόμενων στρατοπέδων που ενώθηκαν προσωρινά ενάντια σ' ένα επαναστατικό κίνημα, επαναλήφθηκε κι εδώ: ο πανικοβλημένος Αυτοκράτορας ζήτησε τη βοήθεια των δυτικών εχθρών του κι έτσι, οι

κυβερνητικές δυνάμεις κατόρθωσαν τελικά ν' ανακαταλάβουν το Νανκίγκ το 1864, δεκατέσσερα χρόνια μετά το ξέσπασμα της εξέγερσης. «*Επρόκειτο χωρίς αμφιβολία για καθεστώς κοινωνικής επανάστασης, που το στήριζαν κυρίως οι λαϊκές μάζες και εμφορούνταν από ταιϊκές, βουδιστικές και χριστιανικές ιδέες για ισότητα. Θεοκρατικά οργανωμένο κατά το σχήμα μιας πυραμίδας από οικογενειακές μονάδες, κατάρτησε την ατομική ιδιοκτησία (η γη μοιράζονταν μόνο για χρήση, όχι για κυριότητα), καθιέρωσε την ισότητα των δύο φύλων, απαγόρευσε τον καπνό, το όπιο και το οινόπνευμα, εισήγαγε νέο ημερολόγιο (όπου υπήρχε και εβδομάδα επτά ημερών) και διάφορες άλλες πολιτιστικές μεταρρυθμίσεις, χωρίς να παραλείπει να μειώσει τους φόρους» (E. J. Hobsbawm, Η Εποχή του Κεφαλαίου).*

*

Η ριζοσπαστικότητα των ιδεών τους, μπροστά στην οποία, όπως έγραψε ο Ένγκελς στον *Πόλεμο των Χωρικών*, «*οι απόγονοί τους αρκετά συχνά υποχωρούν τρομοκρατημένοι*», η καινοτομία των μέσων που χρησιμοποίησαν για να τις υλοποιήσουν, το ιστορικό πλαίσιο που έδρασαν, αποτελώντας προπομπό της σημερινής εξέλιξης των πραγμάτων όπως τελικά αποδείχτηκε, και άρα τέλος, η διαπίστωση πως αποτέλεσαν κινήματα συγγενικά με τ' αντίστοιχα σημερινά κι όχι ξεκομμένα ιστορικά συμβάντα που έτυχε απλά να παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες με τους τωρινούς αγώνες για τον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, είναι τα βασικά στοιχεία που μας ώθησαν στο ν' ασχοληθούμε με την ιστορία των Θαβωριτών, του Τόμας Μίντσερ στον Πόλεμο των Χωρικών και των Αναβαπτιστών.

Κοινό σημείο του επαναστατικού αιρετικού χιλιασμού τους ήταν ο κομμουνισμός. Η ατομική ιδιοκτησία, μέσω πλήθους Βιβλικών αναφορών και προσφυγών στις Γραφές, ταυτίστηκε με την αμαρτία κι έγινε σύμβολο του ξεπεσμού του ανθρώπινου γένους, καθώς και χαρακτηριστικό της φαυλότητας των ηγεμόνων, της επίσημης Εκκλησίας, και των “άθεων” εν γένει – όπως αποκαλούνταν όσοι εναντιώνονταν στο “Λόγο του Θεού”. Ο “Λόγος” αυτός, δεν ήταν παρά η βούληση των εξεγερμένων ν' αλλάξουν τον κόσμο, βασιζόμενοι στις αξίες της δικαιοσύνης, της ισότητας και της αδερφοσύνης: «*Όπως την καταλάβαιναν οι ακραίοι Θαβωριτές, η Χιλιετής Βασιλεία έμελλε να χαρακτηρίζεται από την επιστροφή της χαμένης αναρχο-κοινοκτημονικής τάξης πραγμάτων. Φόροι, δασμοί, ενοίκια έμελλε να καταργηθούν, όπως και η κάθε λογής ιδιωτική ιδιοκτησία. Δεν θα υπήρχε κανενός είδους ανθρώπινη εξουσία: “Όλοι θα ζουν μαζί σαν αδελφοί, κανένας δεν θα είναι υποταγμένος στον άλλον” (...)* Κι αφού η Χιλιετής Βασιλεία έμελλε να είναι αταξική, ήταν αναμενόμενο οι προκαταρκτικές σφαγές να πάρουν την μορφή ταξικού πολέμου εναντίον των “μεγάλων”- στην πραγματικότητα, μιας τελικής επίθεσης στον παλιό σύμμαχο του Αντίχριστου, τον Πλούσιο», (Ν. Κον). Ο Μίντσερ εγγράφει στο λάβαρο της εξέγερσης το σύνθημα *Omnia sunt Communia* (Όλα είναι Κοινά) κι οι Αναβαπτιστές παίρνουν σαν πρώτο μέτρο της Κομμούνας τους, τη δήμευση όλων των περιουσιών και τη διαχείριση

τους μέσω των κοινών ταμείων. Κοινή όμως διαπίστωση όλων όσων ασχολήθηκαν με την εξέταση των κινημάτων αυτών αποτελεί το γεγονός ότι η κοινοκτημοσύνη τους αυτή αφορούσε μόνο το κομμάτι της κατανάλωσης κι όχι αυτό της παραγωγής. Οι επαναστάτες αρκέστηκαν στο να στηριχτούν στην κατάσχεση της περιουσίας της Εκκλησίας και των αρχόντων, όπως και σε επιδρομές εναντίον εχθρικών γειτονικών περιοχών και δεν ασχολήθηκαν με το ζήτημα της οργάνωσης της κοινής παραγωγής. Κι αν στην περίπτωση των Αναβαπτιστών υπήρχε η δικαιολογία των δυσκολιών που επέφερε η πολιορκία, οι Θαβωρίτες συνέχισαν επι μακρόν την ταχτική των δημεύσεων και των ληλασιών, όπως και την απόσπαση φόρου υποτέλειας από ορισμένες πόλεις-κέντρα της “αθεΐας” και της “αμαρτίας” (Νυρεμβέργη κ.ά.), πράγματα που απέφεραν αρκετά για να διανέμονται δίκαια και να καθιστούν άνετη τη διαβίωση εντός των ορίων της Κομμούνας του Θαβώρ, αλλά που ίσως συνέβαλαν μακροχρόνια στην εξασθένηση και την τελική της ήττα. Όπως και νά ‘χει, η αξίωση για την επιστροφή σε μια κομμουνιστική κοινωνία, θεμελιωμένη στην ιδέα ότι ο Θεός έπλασε ίσους όλους τους ανθρώπους, όπως και στα ιδεώδη των Αποστόλων και του πρώιμου χριστιανισμού που χαρακτηρίζονταν απ’ την εθελούσια φτώχεια, ήταν το βασικό ριζοσπαστικό χαρακτηριστικό αυτών των κινημάτων. Το γεγονός ότι αυτά αναπτύχθηκαν μέσα σ’ ένα κόσμο που άρχιζε όλο και πιο επιθετικά να προωθεί την ιδέα της ατομικής ιδιοκτησίας ενάντια στη βαθιά ριζωμένες κοινοτικές παραδόσεις, έκανε μεγάλες ομάδες των “ταπεινών” ανθρώπων που συνδέονταν με την αντίληψη αυτή, ν’ αγκαλιάσουν θερμά τούτα τα κηρύγματα και να τα υπερασπιστούν, θυσιαζόμενοι στο πεδίο της μάχης.

Οι αντιλήψεις των επαναστατικών αιρετικών σχέτων πάνω στη φύση της ιδιοκτησίας, δεν είναι οι μόνες που εντυπωσιάζουν, εκφραζόμενες έμπρακτα μέσα σ’ έναν κόσμο σαν κι αυτόν του ύστερου Μεσαίωνα ή έστω, στον κόσμο των απαρχών της σύγχρονης ιστορίας. Η θεώρηση της σχέσης Θεού κι ανθρώπου ή οι απόψεις τους στο ζήτημα του γάμου και των σχέσεων των δύο φύλων (έστω κι αν αυτά δεν είχαν υιοθετηθεί απ’ το σύνολο των πολυάριθμων αιρετικών ομάδων ή ακόμα κι αν εκδηλώνονταν σαν διαφορετικές τάσεις μέσα στις τάξεις της ίδιας σέχτας) είναι δύσκολο ν’ αφήσουν αδιάφορο το σύγχρονο παρατηρητή. Πολύ παραπάνω, όποιον προσπαθεί να κατανοήσει το παρόν μέσα απ’ την ιστορία της εξέλιξης των ιδεών και των προσπαθειών για την πραγμάτωσή τους.

Έτσι, σε κάποιες περιπτώσεις μπορούμε να δούμε καθαρά την ιδεολογία ορισμένων σχέτων να προσεγγίζει τον αθεϊσμό μέσω της θεολογίας, ανυψώνοντας τον μνημένο στο επίπεδο του Θεού κι επιτρέποντάς του κατ’ αυτό τον τρόπο να κάνει τα πάντα χωρίς να γνωρίζει την αμαρτία. Οι θέσεις του Λουδοβίκου Φύνερμαχ βρίσκουν την απόλυτη δικαίωσή τους στη διδασκαλία ορισμένων αιρέσεων-παρακλαδιών κυρίως του διχτύου του Ελευθέρου Πνεύματος: «Ο “αθεϊσμός” είναι ο “πανθεϊσμός” ανεστραμμένος» και «Ο πανθεϊσμός είναι η άρνηση της θεολογίας από την άποψη της θεολογίας» (“Προσωρινές Θέσεις για τη Μεταρρύθμιση της Φιλοσοφίας”, 1842). Στην περίπτωση των Θαβωριτών,

τα παραπάνω εκφράστηκαν απ' την εξτρεμιστική τους πτέρυγα, δηλαδή από λίγες εκατοντάδες ανθρώπων που συγκρότησαν τη σχέση των Αδαμιτών ή Πικάρδων, η οποία αρχικά εκδιώχτηκε απ' την Κομμουνά του Θαβώρ, για να εξολοθρευτεί τελικά απ' τους μετριοπαθέστερους Θαβωρίτες λόγω ακριβώς αυτών των απόψεων και των πρακτικών που υιοθετούσαν: *«Οι άνθρωποι αυτοί έμελλε να μείνουν στην ιστορία με την επωνυμία βοημοί Αδαμίτες. Υποστήριζαν ότι ο Θεός ενοικούσε μέσα στους Άγιους των Τελευταίων Ημερών, δηλαδή μέσα στους ίδιους και ότι αυτό τους έκανε ανώτερους από το Χριστό, που με το θάνατό του έδειξε πως ήταν μόνον άνθρωπος. Συνεπώς, εγκατέλειψαν την Βίβλο, το Πιστεύω και όλα τα βιβλία, και αρκούσαν να λενε την ακόλουθη προσευχή: “Πάτερ ημών, που είσαι εντός ημών, φώτισον ημάς, γεννηθήτω το θέλημά σου...”* Ισχυρίζονταν ότι δεν υπήρχαν παράδεισος και κόλαση παρά μόνο μέσα στους ενάρετους και τους φαύλους αντιστοίχως και κατέληγαν ότι οι ίδιοι, όντας ενάρετοι, έμελλε να ζουν παντοτινά ως πολίτες της επίγειας Χιλιετούς Βασιλείας του Θεού (...) Ενώ οι Θαβωρίτες εν γένει ήταν αστηρά μονογαμικοί, στην αίρεση αυτήν φαίνεται πως ο κανόνας ήταν ο ελεύθερος έρωτας. Βασιζόμενοι στην παρατήρηση του Χριστού για πόρνες φοροεισπράκτορες, οι Αδαμίτες διακήρυζαν ότι οι αγνοί ήταν ανάξιοι να εισέλθουν στο μεσσιανικό τους Βασίλειο» (Ν. Κον). Στα κηρύγματα του Τόμας Μίντσερ είναι έντονο το στοιχείο της άμεσης επικοινωνίας με το Θεό και της απράταχτης πίστης πως οι Εκλεκτοί Του είναι αυτοί στους οποίους δόθηκε η Εντολή να εκκαθαρίσουν τον κόσμο απ' τους ασεβείς ηγεμόνες και τους λακέςδες τους, προκειμένου να εγκαθιδρυσουν ως όργανα της θείας βούλησης το νέο Βασίλειο στη γη. Ακόμα κι αν ο Μίντσερ δεν εξέφρασε τόσο απροκάλυπτα μια κατάσταση αυτο-θέωσης, σαν τις σχέτες που σχετίζονταν με το Ελεύθερο Πνεύμα, έχει συχνές αναφορές στους Εκλεκτούς, εντός των οποίων κατοικεί το Άγιο Πνεύμα. Σε κάθε περίπτωση, παράλληλα με την καταγγελία της Καθολικής Εκκλησίας, τα αιρετικά κινήματα πολέμησαν και το μεγαλύτερο μέρος, αν όχι το σύνολο, του τυπικού της λατρείας και του κλήρου που το τελούσε, διακηρύσσοντας είτε την άμεση κι αδιαμεσολάβητη ένωση με το Θεό, είτε την ήδη βιωμένη θέωση των μελών τους.

Στο ζήτημα των σεξουαλικών σχέσεων είναι αλήθεια ότι το εύρος των αιρετικών απόψεων εκτείνονταν απ' την απόρριψη της λαγνείας και την εγκράτεια, μέχρι την απόλυτα απελευθερωμένη κι απενοχοποιημένη σεξουαλική συμπεριφορά, που απλά καλύπτονταν απ' το πρόσχημα μιας προσευχής που προηγούνταν της ερωτικής πράξης ή της αξίωσης για την ευλογία κάποιου πρεσβύτερου που θα την καθαγίαζε. Αντίστοιχα, ο θεσμός του γάμου μπορούσε να είναι αποδεκτός, να έχει αντικατασταθεί από μια μη συμβατική ένωση ή και να έχει πλήρως καταργηθεί. Ενώ σε κάποιες μετριοπαθείς Αναβαπτιστικές ομάδες, ο κοιτωνισμός αντρών και γυναικών γίνονταν ξεχωριστά σε αντίστοιχους κοινούς θαλάμους, ακόμα και για τα νυμφευμένα ζευγάρια, στην Κομμούνα του Μύνστερ εισήχθη η πολυγαμία, λόγω του πολλαπλάσιου αριθμού των γυναικών στην πολιορκούμενη πόλη, που γρήγορα φαίνεται ότι μετατράπηκε σ' ένα καθεστώς ελεύθερου έρωτα, μέσω

της άμεσης κι εύκολης σύναψης ή ακύρωσης των γάμων. «Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η θέσπιση της πολυγαμίας στο Μύνστερ, η οποία ενώ ξεκινάει ως προνόμιο των ανδρών, καταλήγει εν τέλει σε γενικευμένη σεξουαλική ελευθερία μέσα από την ίδια τη δυναμική της εξέγερσης που καταλύνει τους όποιους περιορισμούς. Αν και ορισμένα πρόσωπα εμφανίζονται ως θεωρητικοί καθοδηγητές των κινημάτων αυτών, ουσιαστικά δεν κάνουν άλλο από το να διευκολύνουν την έκφραση αναγκών που είναι ήδη συνειδητοποιημένες από ομάδες του πληθυσμού. [...] Μέσα στα πλαίσια του οργιασμού και της έκστασης, το ατομικό ξαναβυθίζεται στο ομαδικό προτάσσοντας έτσι την ενότητα της ζωής, ενότητα η οποία έχει αρχίσει να κατακερματίζεται από το πνεύμα της ανερχόμενης μπουρζουαζίας. Παράλληλα με τον οργιαστικό πανσεξουαλισμό βρίσκουμε μια σειρά τελετουργικών ανατροπών της τάξης, όπως τις μαύρες τελετές [black masses] των Αναβαπτιστών σε λεηλατημένους καθεδρικούς ναούς...» (Γ.Σ. Βλάχος, Η Συνείδηση ενάντια στο Νόμο). Έτσι κι αλλιώς, οι Γραφές έρχονται γι' άλλη μια φορά να δικαιολογήσουν την ανάγκη για την υιοθέτηση οποιασδήποτε συμπεριφοράς στη σφαίρα του ερωτικού. Αυτές θ' αποτελέσουν την καταφυγή των αιρετικών κηρύκων και πρεσβυτέρων, είτε πρόκειται για την πολυγαμία των Πατριαρχών της Βίβλου που κάλυψε την αντίστοιχη της Νέας Ιερουσαλήμ του Μύνστερ, είτε για την προτροπή "αυξάνεσθε και πληθύνεσθε" που αντηχούσε στις όχθες του ποταμού Λουζνιτσε, για να ευλογηθούν απ' τον Πρεσβύτερο τους, τα ερωτικά παιχνίδια των εκστασιασμένων Βοημών Αδαμιτών.

Η Θαβωριτική ουτοπία έπρεπε να επεκταθεί ή να σβήσει, κι αφού οι μαχητές της δεν πέτυχαν ή δε θέλησαν το πρώτο, στο τέλος ηττήθηκαν. Η καταστολή που ακολούθησε τον Πόλεμο των Χωρικών άφησε πίσω της τον εξωπραγματικό, για τα δεδομένα της εποχής, αριθμό των εκατό χιλιάδων θυμάτων. Και τέλος, το Αναβαπτιστικό πείραμα του Μύνστερ πνίγηκε στο αίμα απ' τις ορδές των μισθοφόρων του εκδιωχθέντος Επίσκοπου, που κρέμασε μάλιστα για παραδειγματισμό τα λείψανα των τριών, παραδομένων στην πυρά, πρωτεργατών της εξέγερσης, απ' το καμπαναριό του καθεδρικού ναού, μέσα σε ισάριθμα σιδερένια κελιά - τα οποία μπορεί να δει ακόμα και σήμερα ο επισκέπτης της γερμανικής πόλης, κενά πλέον, μιας και τα οστά αφαιρέθηκαν μόλις το 1881. Τ' ότι όμως τα κινήματα αυτά μοιράστηκαν την ήττα και την άγρια καταστολή των πάσης φύσεως ηγεμόνων του καιρού τους, δε σημαίνει σε καμιά περίπτωση ότι αποτέλεσαν απλά απεγνωσμένες απόπειρες, αφελών, λαϊκών ανθρώπων που κινήθηκαν χωρίς σχέδιο και ήταν καταδικασμένες εξ' αρχής. Προσέφυγαν στο μοναδικό μέσο που διέθεταν, τη βίαιη εξέγερση, και ρίχτηκαν σ' αυτήν -μ' όλα τα λάθη τους- όχι μ' απόγνωση και με διάθεση προβάτων που οδηγούνται στο σφαγείο, αλλά επιδεικνύοντας αρκετές φορές, πέρα απ' τον ηρωισμό, καλό σχεδιασμό, τακτική ευφυΐα, στρατιωτική ικανότητα και σιδερένια θέληση. Βλέπουμε τους Θαβωρίτες να έχουν σχηματίσει μια υποδειγματική στρατιωτική μηχανή, ανίκητη για πολύ καιρό, που διεξήγαγε νικηφόρα το διπλό αγώνα εναντίον τόσο του εσωτερικού εχθρού, των μετριοπαθών Χουσσιτών και των

ευγενών, όσο και του εξωτερικού που τους απειλούσε με τις συνεχόμενες Σταυροφορίες που εξαπέλυαν οι δυνάμεις του Πάπα και των Γερμανών ηγεμόνων. Οι νέες τακτικές μάχης που εισήγαγαν κι η χρήση καινοτομιών, όπως το πυροβολικό, τους κατέστησαν φόβο και τρόμο για όλους τους ηγεμόνες της Κεντρικής Ευρώπης κι οι επιδρομές τους έφτασαν μέχρι τη Βαλτική. Παράλληλα, η προπαγάνδα τους που διεξάγονταν μέσω των φυλλαδίων που έστελναν προς κάθε κατεύθυνση, έκανε αισθητή την παρουσία και το ζωηρό ενδιαφέρον για τις ιδέες τους σε περιοχές όπως η Φλάνδρα, η Αγγλία κι η Ιβηρική Χερσόνησος. Στην περίπτωση του Πολέμου των Χωρικών, δεν μπορούμε να πούμε πως ο φόβος των Γερμανών πριγκίπων, Καθολικών και Λουθηρανών, υπήρξε μικρότερος. «*Πράγματι, μόλις οι χωρικοί αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την ειρηνική προσέγγιση που είχαν υιοθετήσει στην αρχή, οργανώθηκαν σε θαυμάσια τμήματα (bunden) ή “στρατούς”, όπως ονομάστηκαν, που διέφεραν πολύ από έναν “όχλο” ή από γεωργούς μόλις οπλισμένους με δρεπάνια και ρόπαλα: σε αρκετές περιπτώσεις, ήταν εξοπλισμένοι με πυροβόλα όπλα, κανόνια, ακόμη και ιππικό. Αν και αυτές οι δυνάμεις είχαν συνήθως τη βοήθεια επαγγελματιών στρατιωτικών, των Landsknechten, διέθεταν εξαιρετικά δημοκρατικό χαρακτήρα, όπως συνέβαινε συχνά με τις πολιτοφυλακές της εποχής. Οι αξιωματικοί εκλέγονταν από τις μονάδες τους, και οι στρατιωτικοί σχεδιασμοί γίνονταν συχνά από την ένοπλη κοινότητα στο σύνολό της, ίσως σε “κύκλο”*» (Μ. Μπούκτσιν). Οι πολυάριθμοι αγροτικοί στρατοί δεν αποτελούνταν λοιπόν από απελπισμένους χωρικούς, πρόθυμους να θυσιαστούν για το τίποτα. Σε μεγάλο βαθμό η στρατιωτική τους ήττα, είχε να κάνει με την έλλειψη συντονισμού που τους χαρακτηρισε σε κείρια χρονικά σημεία, τις προδοτικές αποστασίες κάποιων κατώτερων ευγενών, την τοπική στενομυαλιά και την απόδοση πίστης στις ψεύτικες υποσχέσεις των ηγεμόνων που απλά κέρδιζαν χρόνο για να μπορέσουν αργότερα να συντρίψουν τις πολυάριθμες εστίες της εξέγερσης στη Γερμανία, τη μια μετά την άλλη. Ακόμα και οι Μυνστεριανοί Βαπτιστές, κατόρθωσαν, όταν η πολιορκία είχε πια στενέψει για τα καλά, να στείλουν απεσταλμένους στο εξωτερικό, να προκαλέσουν κάποιες μικρο-εξεγέρσεις (Μάης του 1535, Αμστερνταμ) και να οργανώσουν ένοπλα αποσπάσματα που κινήθηκαν από χερσαίες και ποτάμιες οδούς προς βοήθεια των πολιορκούμενων αδερφών τους. Όλα αυτά μας φανερώνουν πως οι πρωταγωνιστές των γεγονότων, οι άνθρωποι δηλαδή που αποπειράθηκαν να οικοδομήσουν μια εναλλακτική λύση για τις ζωές τους, πάνω στις κοινοτικές αρχές και το ιδεώδες της ελευθερίας, ήταν σε θέση να την υπερασπίσουν πρακτικά, στη βάση των εξαγγελμένων προγραμμάτων τους. Δεν προχώρησαν σε τυφλούς ξεσηκωμούς ή σ' απέλπιδες προσπάθειες για να πολεμήσουν με γυμνά χέρια κάτι που δε γνώριζαν, έχοντας εξ' αρχής τη διάθεση να μετατραπούν σε μάρτυρες, άσχετα απ' το αν πολλοί απ' αυτούς στο τέλος μετατράπηκαν σε τέτοιους. Μέσα σ' ένα εχθρικό κόσμο, τελικά, με συμμάχους τους ανθρώπους των λαϊκών τάξεων της πόλης και της υπαίθρου (χωρίς να ξεχνάμε την συμπαράταξη αρκετών εύπορων πολιτών και ορισμένων ξεπεσμένων

κατώτερων ευγενων), τα αιρετικά κινήματα με την προσφυγή τους στα όπλα, ίσως πλησίασαν -πιο κοντά απ' ότι γενικά θεωρήθηκε- στο να πετύχουν κάτι παραπάνω απ' το να στοιχειώσουν τον ύπνο των μεγάλων κοσμικών και θρησκευτικών ηγεμόνων: ν' αλλάξουν δηλαδή, στον έναν ή τον άλλο βαθμό την πορεία της ιστορίας στην ευρωπαϊκή ήπειρο, μ' ότι αυτό συνεπάγονταν.

Πέρα απ' τις μαρξιστικές νομοτελίες και τους αδυσώπητους νόμους της “εξέλιξης των παραγωγικών δυνάμεων”, η πορεία των γεγονότων φανέρωσε πως σ' ένα μεγάλο βαθμό, οι απαρχές της κατάστασης που σήμερα βιώνουμε, ανιχνεύονται σ' εκείνη ακριβώς την εποχή που έδρασαν τέτοιου είδους κινήματα. Η ανάδυση νέων τάξεων κι η εξαφάνιση άλλων, η διεξαγωγή αγώνων που πήραν χαρακτηριστικά τα οποία σήμερα αποκαλούμε “εθνικά” κι η ακόλουθη συγκρότηση κρατικών μορφωμάτων στην ίδια βάση, η εξέλιξη της χρηματι(στι)κής οικονομίας, οι μεταβολές στην παραγωγή και τη χρήση της γης καθώς κι η επίδραση της τεχνολογικής εξέλιξης, αποτελούν διαδικασίες, η εξέταση των οποίων έχει να μας πει πολλά για την τωρινή πραγματικότητα. Πολύ περισσότερο δε, αν αυτή συμπεριλάβει την παράλληλη εξέλιξη των ταξικών αγώνων εκείνης της περιόδου, ξεπερνώντας το ζήτημα της εξωτερικής μορφής τους. Για παράδειγμα, πόσο εύκολα μπορεί να χωρέσει το Χουσσιτικό κίνημα, μέσα στα στενά όρια της κυρίαρχης θεώρησης που το υποβίβασε στο επίπεδο ενός καθαρά εθνικού και θρησκευτικού αγώνα των Βοημών εναντίον των Γερμανών και του Πάπα; Ή πως μπορεί να περάσει απαρατήρητος όλος εκείνος ο πλούτος των επαναστατικών ιδεών που ξεπήδησε μ' αφορμή την κίνηση της Μεταρρύθμισης και να ειδοωθεί σαν μια απονευρωμένη εκδοχή συζητήσεων που αφορούν θεολογικές και δογματικές διαφορές ή μια απόπειρα λιγο-πολύ σαλεμένων προφητών που παρέσερναν την πλέμπα προκειμένου να δουν το βραχύβιο ζωντάνεμα των φαντασιώσεών τους;

Το έργο του Νόρμαν Κον στάθηκε αφορμή να επανεξεταστούν τα αιρετικά κινήματα κάτω απ' το πρίσμα της βούλησης του ανθρώπου ν' απελευθερωθεί απ' την εκμετάλλευση και να οικοδομήσει ένα κόσμο ισότητας. Ωστόσο, στο χρόνο και το χώρο που η βούληση αυτή εκδηλώθηκε εξεγερτικά, όπως και στον τρόπο που αυτή αξιολογήθηκε εκ των υστέρων απ' τους φορείς των επαναστατικών ιδεών με τη σημερινή τους μορφή, ο συγγραφέας δεν είδε, παρά μόνο άσκοπη βία, παράνοια κι εκμετάλλευση προσωπικοτήτων σαν κι αυτή του Μίντσερ, απ' τους μαρξιστές ιστορικούς. Προτιμάμε να μοιραστούμε την αγωνία του Μπούκτσιν (όπως αυτή εκφράζεται στον πρόλογο της *Τρίτης Επανάστασης*) για την υποχώρηση της επαναστατικής παράδοσης και την άγνοια των νεότερων γενιών για «τα ριζοσπαστικά προγράμματα, τα επιτεύγματα και τις επιτυχίες, καθώς και τα λάθη που έγιναν, ιδιαίτερα στη λαϊκή βάση των επαναστατικών κινήματων». Και δεν μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε με τον Γ. Σ. Βλάχο (Η Συνείδηση ενάντια στο Νόμο, σ.8) πάνω στην ιστορική σημασία εκείνων των στιγμών της εξέγερσης για το δικό μας παρόν, μιας κι η έκδοση που παρουσιάζουμε έχει ως βασικό της σκοπό να τονίσει αυτή ακριβώς τη

σημασία: «Σήμερα, κι ενώ γινόμαστε μάρτυρες της αποσύνθεσης αυτού του πολιτισμού, γίνεται όλο και πιο επιτακτικό, όχι απλώς να ζαναδούμε τις στιγμές της γένεσής του – κάτι που δε θα είχε παρά θεωρητικό ενδιαφέρον μόνο- αλλά πολύ περισσότερο να φωτίσουμε εκείνες τις σύντομες αλλά σημαντικές περιόδους που αμφισβητήθηκε και κινδύνεψε. Ένας στοχασμός πάνω σ’ αυτές τις στιγμές ρήξης είναι ίσως ο μόνος που μπορεί πραγματικά να δείξει τις εναλλακτικές προοπτικές που κατά καιρούς υπήρξαν, και οι οποίες, έστω και αν κατεστάλησαν στην πράξη, φθάνουν μέσα από τις υπόγειες διαδρομές της κοινωνικής μνήμης να φωτίσουν το δικό μας μέλλον».

Μ’ άλλα λόγια και για να θέσουμε το ζήτημα αμεσότερα, ζώντας στην εποχή της εξέγερσης, δε θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για οτιδήποτε άλλο παρά μονάχα για εξεγέρσεις, έστω κι αν αυτές έχουν να κάνουν με μια εποχή, της οποίας οι ομοιότητες σε σχέση με τη δική μας, βαραίνουν τουλάχιστον όσο κι οι αντίστοιχες διαφορές.

*

Ο θεωρητικός του μαρξισμού και σημαντικό στέλεχος του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος-SPD, Καρλ Κάουτσκι (1854-1938), έμεινε κυρίως γνωστός για τη στάση του υπέρ της εξόδου της Γερμανίας στον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο, θεωρώντας τον αμυντικό, τη μετέπειτα αναθεώρηση της θέσης του και την προσχώρησή του στο Ανεξάρτητο SPD (USPD) το 1917, στ’ οποίο συμμετείχε και η Ρόζα Λούξεμπουργκ, και την κριτική που άσκησε στο μπολσεβικικό καθεστώς αποκομίζοντας τον χαρακτηρισμό του αποστάτη απ’ την πλευρά του Λένιν στο γνωστό έργο του (1918). Είχε προλάβει να χρηματίσει υφυπουργός για τις Εξωτερικές Υποθέσεις στη βραχεία “επαναστατική” κυβέρνηση των δύο SPD, λίγο πριν την εξέγερση των Σπαρτακιστών, το Γενάρη του 1919, ακολουθώντας έπειτα μια πορεία, χωρίς σημαντική πολιτική παρουσία, που τον ταύτισε με τον ρεφορμισμό και τη σοσιαλδημοκρατία. Το 1924 εγκατέλειψε τη Γερμανία για τη Βιέννη και με την προσάρτηση της Αυστρίας στο Γ’ Ράιχ, το 1938, έφυγε για το Άμστερνταμ, όπου και πέθανε την ίδια χρονιά.

Ανάμεσα στο μεγάλο συγγραφικό του έργο εντάσσεται και μια εκτεταμένη παρουσίαση των κομμουνιστικών μεσαιωνικών σχέτων και κινήματων, καθώς και της κοινοκτημοσύνης της Πλατωνικής Πολιτείας και του πρώιμου χριστιανισμού, αναλύοντας παράλληλα τις επικρατούσες συνθήκες στην οικονομία και την παραγωγή, όπως και των σχέσεων που απέρρεαν απ’ αυτές στη διάρκεια του Μεσαίωνα. Ο τίτλος του έργου είναι *Die Vorläufer des neueren Sozialismus* (Οι Πρόδρομοι του Σύγχρονου Σοσιαλισμού) κι εκδόθηκε το 1895 στη Στουτγκάρδη. Δυο χρόνια αργότερα, το 1897, παρουσιάστηκε στο Λονδίνο, ένα, μεταφρασμένο απ’ τους J. L. Mulliken και E. G. Mulliken, απόσπασμα του έργου που περιελάμβανε τέσσερα κεφάλαια του τρίτου μέρους του *Die Vorläufer...* - που αφορούσε τους Θαβωρίτες, τους Βοημούς Αδελφούς, τον Τόμας Μίντσερ και τους

Αναβαπτιστές αντίστοιχα- με την προσθήκη ενός ακόμα που χρησίμευε ως εισαγωγή και εξέταζε το γενικό χαρακτήρα του αιρετικού κομμουνισμού και την επιρροή της πρώιμης χριστιανικής κοινοκτημοσύνης. Η μετάφρασή μας αφορά αυτή ακριβώς την έκδοση, που κυκλοφόρησε όμως με τον τίτλο, *Communism in Central Europe in the Time of Reformation* (Ο Κομμουνισμός στην Κεντρική Ευρώπη την Εποχή της Μεταρρύθμισης). Η αλήθεια είναι ότι ο τίτλος αυτός δεν μπορεί να συμπεριλάβει το Θαβωριτικό κίνημα, αφού αυτό εκδηλώθηκε έναν αιώνα πριν την εκδήλωση της Μεταρρύθμισης. Προφανώς ο όρος “Μεταρρύθμιση” για τους άγγλους μεταφραστές ερμηνεύεται με την ευρύτερη έννοια, αυτή της εμφάνισης κι ανάπτυξης των διάφορων ρευμάτων, ομάδων και κινήματων που εναντιώθηκαν στην επίσημη Καθολική Εκκλησία, πριν την 31^η Οχτώβρη του 1517, την τυπική δηλαδή έναρξη της Λουθηρανικής Μεταρρύθμισης. Ωστόσο, με σκοπό να καταστεί το αντικείμενο της παρούσας έκδοσης σαφέστερο, κι επιπλέον λόγω της προσθήκης του εκτεταμένων αποσπασμάτων από έργα των Βάνεγκεμ και Σαφάρεβιτς, προτιμήσαμε τελικά τον συγκεκριμένο τίτλο (Θαβωρίτες – Τόμας Μίντσερ – Αναβαπτιστές: Αιρετική Εξέγερση και Κομμουνισμός στην Κεντρική Ευρώπη του 15^{ου} και 16^{ου} Αιώνα). Παρα τ’ ότι περιέχεται και μια αναφορά στην ιστορία των Βοημών Αδελφών, θεωρήσαμε την συγκεκριμένη σχέση ως μικρότερης σημασίας, αφού επρόκειτο για μια φιλειρηνική κίνηση – συνέχεια των ηττημένων Θαβωριτών, που αργότερα εκφυλίστηκε κι απώλεσε κάθε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Για τη μετάφραση καταφύγαμε βοηθητικά και στο πρωτότυπο, στην έκδοση του 1976, του εκδοτικού οίκου J. H. W. Dietz Nachf. Θα πρέπει να σημειωθεί πως οι άγγλοι μεταφραστές δεν ακολούθησαν απολύτως πιστά τη δομή του πρωτότυπου έργου, αφού άλλαξαν τη σειρά κάποιων αποσπασμάτων για να εξυπηρετηθεί η εισαγωγή του αναγνώστη στο γενικό κλίμα (βλ. 1^ο κεφ.), ενώ αφαιρέθηκαν κάποιες παράγραφοι, συμπτύχθηκαν οι υποσημειώσεις του συγγραφέα, και στην περίπτωση του (τέταρτου για την παρούσα) κεφαλαίου που αφορά τον Τόμας Μίντσερ, αφαιρέθηκε το υποκεφάλαιο με τίτλο “Μαρτίνος Λούθηρος”, θεωρώντας προφανώς την ιστορία του Γερμανού μεταρρυθμιστή ευρέως γνωστή.

Ο Κάουτσκι γράφει ως συνεπής μαρξιστής. Συνεπώς, στο έργο του, παραγωγή και οικονομία –χωρίς να χωρά καμιά αμφισβήτηση πάνω στην ιδιαίτερη σημασία τους στην εξέλιξη των πραγμάτων- καταπίνουν το πάθος του καταπιεσμένου ανθρώπου του Μεσαίωνα, έτσι όπως αυτό εκδηλώθηκε τις στιγμές που θέλησε να βιώσει άμεσα την ελευθερία του. Η αστική τάξη “έπρεπε” να επικρατήσει κι οι ταξικοί αγώνες της εποχής ήταν καταδικασμένοι να υπηρετήσουν αυτό το σκοπό. Η πορεία της ιστορίας έπρεπε λοιπόν να οδηγήσει, κατά το συγγραφέα, αναγκαστικά στην υφιστάμενη τάξη πραγμάτων και τα κινήματα που αμφισβήτησαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο την ιδιοκτησία και το σύνολο των κυρίαρχων απόψεων της εποχής, έπρεπε επίσης με τη σειρά τους ν’ αναμένουν την έλευση των επόμενων αιώνων και την “επιστημονική” τεκμηρίωση του σοσιαλισμού. Κατά παρόμοιο τρόπο, ο Κάουτσκι υπερασπίζεται

τους Αναβαπτιστές απ' την "ηθική" πλευρά του ζητήματος, σε σχέση με τα γραφόμενα απ' τους εχθρικούς χρονικογράφους της εποχής περί της επικρατούσας σεξουαλικής ασυδοσίας στο Μύνστερ, αποδίδοντας την πολυγαμία που θεσπίστηκε εκεί αποκλειστικά σε οικονομικά αίτια και σε αντικειμενικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν λόγω του πολέμου και της πολιορκίας. Η ηθική θεώρηση των πραγμάτων και η διάθεσή του να υπερασπιστεί την ιστορία της Κομμούνας απ' τις συκοφαντίες των αντιδραστικών ιστορικών, δεν του επέτρεψε να εστιάσει (και) στο πάθος που απελευθέρωσε η εξέγερση και που φαίνεται πως εκφράστηκε ακόμα και κόντρα στις επιταγές της κυβέρνησης του Γιαν Μπόκελσον.

Ωστόσο, το έργο του Κάουτσκι είναι κλασσικό στο είδος του και σημείο αναφοράς για όσους έγραψαν μεταγενέστερα για τα συγκεκριμένα αιρετικά κινήματα. Αποτελεί μια στρατευμένη απόπειρα για την υπεράσπιση του επαναστατικού τους χαρακτήρα, καθώς και για την αποτίναξη του ψεύδους, των συκοφαντιών και της διαστρέβλωσης της πραγματικής φύσης τους, εμφανιζόμενο σε μια εποχή (τέλη του 19^{ου} αι.), της δεν είχαν προηγηθεί πολλά ανάλογα έργα. Επιπλέον, ο συγγραφέας δίνει την απαραίτητη βαρύτητα στην περιγραφή του ιστορικού περιγύρου που περιέβαλε τη δράση των σεχτών, κάτι που κρίνεται ως απαραίτητος και βασικός παράγοντας για την κατανόηση των συνθηκών που συνδέονται με την ύπαρξή τους και τις απόπειρές τους να πραγματώσουν τα ιδανικά τους. Τέλος, παραθέτει προς τεκμηρίωση των απόψεών του σχετικά με τα πραγματικά γεγονότα, όσες πηγές είχε στη διάθεσή του και του επέτρεψε η εποχή του, περνώντας τες βέβαια μέσα απ' το φίλτρο του "επιστημονικού σοσιαλισμού". Θεωρώντας, ανεξάρτητα από διαφορές και διαφωνίες με την τελική του εκτίμηση πάνω στο χαρακτήρα των κινήματων αυτών, ότι όλα τα παράπάνω συγκροτούν τη βάση για μια ικανοποιητική παρουσίαση του αντικειμένου, επιλέξαμε να την συμπληρώσουμε με δύο επιπλέον αποσπάσματα σχετικών με το ίδιο θέμα έργων, διαφορετικών στο ύφος και το σκοπό, τόσο μεταξύ τους όσο και σε σχέση με το έργο του Κάουτσκι: αυτά, των Ιγκόρ Σαφάρεβιτς και Ραούλ Βάνεγκεμ.

Η επιλογή του πρώτου, ίσως ξενίσει κάποιους κατ' αρχάς, μιας κι ο Σοβιετικός -Ρώσος μαθηματικός (γεν. το 1923), ξεκίνησε ως αντιφρονούντας τη δεκαετία του '50 (διατηρώντας αρχικά τη θέση στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας χάρη στην εύνοια του πρύτανη αλλά χάνοντάς την στη συνέχεια, λόγω της ανοιχτής του κριτικής στο σοβιετικό καθεστώς) και κατέληξε υπερασπιστής της Ορθόδοξης Εκκλησίας, εθνικιστής κι αντισημίτης. Το έργο του, που έγινε γνωστό με τον αγγλικό του τίτλο *The Socialist Phenomenon -Το Σοσιαλιστικό Φαινόμενο* (πρωτ. *СОЦИАЛИЗМ КАК ЯВЛЕНИЕ МИРОВОЙ ИСТОРИИ* – Ο σοσιαλισμός ως φαινόμενο της παγκόσμιας ιστορίας) κυκλοφόρησε στα ρωσικά τη δεκαετία του '70 στη Γαλλία, προλογιζόμενο μάλιστα, απ' τον δημιουργό του *Αρχιελάγους Γκουλάγκ*, κι επίσης αντιφρονούντα, Αλεξάντερ Σολζενίτσιν,. Ο Σαφάρεβιτς δεν κάνει καμιά προσπάθεια να κρύψει την απέχθειά του

για το σοσιαλισμό -όπως και για το σύνολο των ιδεών και κινημάτων μέσα στο χρόνο που υπερασπίζονται οι μαρξιστές ιστορικοί ως σχετιζόμενα μ' αυτόν- θεωρώντας τον ως μια απ' τις βασικές αιτίες της διαρκώς ογκούμενης κρίσης, εντός της οποίας βυθίζεται η ανθρωπότητα. Χρησιμοποιώντας τις ίδιες αναγκαστικά, σύγχρονες με τα γεγονότα, αλλά και μεταγενέστερες πηγές (Μεσαιωνικά Χρονικά, μαρτυρίες κ.α.), μ' αυτές του Κάουτσκι, ο Σαφάρεβιτς, δεν εξάγει απλά εκ διαμέτρου διαφορετικά συμπεράσματα για το χαρακτήρα και τη δράση αυτών των αιρέσεων προκειμένου να επιτελέσει το σκοπό του, αλλά πράττει το ίδιο, ακόμα και για πολύ συγκεκριμένα ιστορικά περιστατικά ή γεγονότα, όπως για παράδειγμα, τη στάση που κράτησαν κάποιοι εκ των ηγετών των σεχτών όταν έπεφταν στα χέρια των αρχών. Η επιλογή λοιπόν για την παρουσίαση αποσπασμάτων του συγκεκριμένου έργου, έγινε λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η παραπάνω διαδικασία (κι εδώ θα θέλαμε να υπενθυμίσουμε για μια τελευταία φορά ότι οι προθέσεις του Νόρμαν Κον, παρά τη μεγάλη σημασία του *The Pursuit of the Millenium*, δεν είναι καλύτερες απ' αυτές του Ρώσου μαθηματικού), όπως άλλωστε και η παράθεση των ίδιων των ιστορικών πηγών. Η μετάφραση έγινε απ' την αγγλόφωνη έκδοση των Harper και Row (1980) που επεξεργάστηκε ο Robert L. Stephens, ώστε να καταστεί δυνατή η δημοσίευσή της στο διαδίκτυο.

Ο γνωστός διανοητής και παλιό μέλος της Καταστασιακής Διεθνούς (1961-70), Ραούλ Βάνεγκεμ, δε χρειάζεται ιδιαίτερες συστάσεις. Θα θέλαμε απλώς να επισημάνουμε ότι απ' το μεγάλο συγγραφικό του έργο, δε θα μπορούσε να λείπει εκείνο το κομμάτι που αναφέρεται στους φορείς των ανατρεπτικών αιρετικών ιδεών μέσα στην ιστορία, ως ξεχωριστό και πολύ σημαντικό κομμάτι της πάλης του ανθρώπου για την κοινωνική απελευθέρωση και την αποτίναξη κάθε καταπιεστικού βαρίδιου που του είχαν φορτώσει Κράτος κι Εκκλησία. Το έργο του, *La résistance au christianism, Les hérésies des origines au XVIIIe siècle* (Η Αντίσταση στο Χριστιανισμό- Οι Αιρέσεις ως τις Αρχές του 18^{ου} Αιώνα) που εκδόθηκε το 1993, αποτελεί μια επιτομή των αιρετικών ιδεών, όπως και των κινήματων που αποπειράθηκαν να τις πραγματώσουν, ξεκινώντας απ' τις πρώτες ιουδαϊκές σχέτες και καταλήγοντας σε διανοητές σαν τον Γερμανό Matthias Knutzen (17^{ος} αι.), ο οποίος καλούσε στην άρνηση του Θεού και την πτώση του απ' τους ουρανούς. Η μετάφραση των αποσπασμάτων έγινε απ' τ' αγγλική διαδουκτική έκδοση του έργου (*The Reistance to Christianity*), έτσι όπως αυτή δημοσιεύεται στον αμερικανικό καταστασιακό ιστότοπο NOT BORED, και η επιλογή τους, με κριτήριο το ιστορικό πλαίσιο που καλύπτουν τα δύο προηγούμενα έργα. Αυτή θα μπορούσε να περιλαμβάνει πολλά άλλα σχετικά με το αντικείμενο έργα απ' τη διεθνή βιβλιογραφία και το μεγάλο αριθμό των συγγραφέων που ασχολήθηκαν με το θέμα, όμως οι περιορισμοί που τίθενται απ' το χρόνο και τον όγκο της έκδοσης, μας ανάγκασαν να δώσουμε τη συγκεκριμένη τελική μορφή στην παρούσα έκδοση.

*

Πιστεύουμε ότι η ιστορική γνώση αποτελεί αποδεδειγμένα απαραίτητο παράγοντα για την κατανόηση του παρόντος κόσμου. Έτσι, η εξέταση μιας περιόδου, κατά την οποία το παλιό παραχωρούσε τη θέση του στο καινούριο, θέτοντας τα θεμέλια της εποχής που βιώνουμε, διευκολύνει το έργο της ανάλυσης των συνθηκών και διαδικασιών που οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση των πραγμάτων. Η επίδραση της θρησκείας και των συγκρούσεων που συνδέθηκαν μαζί της –όσον αφορά τη μορφή και την εικόνα που αυτές έλαβαν- στη δημιουργία του σύγχρονου Έθνους-Κράτους, αποτελεί ένα μόνο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του είδους. Παράλληλα, προσπαθήσαμε να καταθέσουμε μια συνεισφορά στην ανάδειξη κάποιων, μάλλον παραμελημένων, πτυχών της επαναστατικής λαϊκής παράδοσης και να ωθήσουμε, κατά το δυνατόν, στην περαιτέρω ενασχόληση με το θέμα. Μέσα απ' τις αναφορές που παρατίθενται στον πρόλογο και τις σημειώσεις της μετάφρασης, παρουσιάσαμε ένα μέρος της σχετικής βιβλιογραφίας (στην ελληνική γλώσσα) που είναι πιθανώς αρκετό για μια πρώτη προσέγγιση με την ιστορία των αιρετικών ομάδων και κινήματων. Τα παραπάνω συνθέτουν τις προτεραιότητες και τους στόχους που βάλουμε, οπότε τα λάθη κι οι παραλείψεις μας, ας κριθούν σ' αυτό το πλαίσιο κι όχι στ' αντίστοιχο της παρουσίας μιας “επαγγελματικής” μετάφρασης-απόδοσης (πράγμα άλλωστε που υπερβαίνει κατά πολύ τις δυνατότητές μας), απευθυνόμενης σε κάποιο κοινό ειδικών. Αφήνουμε ένα παρόμοιο εγχείρημα, που θ' αφορά τ' αντίστοιχα κινήματα που αναπτύχθηκαν στο χώρο της Μεσογείου, κι ειδικότερα στ' ανατολικό της τμήμα, ως μια ανοιχτή υπόσχεση για το μέλλον.

Θεσσαλονίκη, Μάης του 2011,
εκδ. Ανάκαρα

ΚΑΡΑ ΚΑΟΥΤΣΚΥ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ - Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ

Ι. Παποσύνη, το Επίκεντρο των Επιθέσεων του Αιρετικού Κομμουνισμού.

Τίποτα δεν είναι πιο εσφαλμένο απ' την πλατιά διαδομένη ιδέα ότι ο κομμουνισμός είναι αντίθετος προς την ύπαρξη του ανθρώπου - αντίθετος ουσιαστικά προς την ίδια την ανθρώπινη φύση. Αυτό δεν ευσταθεί. Ο κομμουνισμός χρονολογείται απ' τα πρώτα βήματα του ανθρώπινου είδους κι έχει υπάρξει η κοινωνική βάση όλων σχεδόν των λαών, ακόμα κι ως τις μέρες μας.

Η ιστορία του κομμουνισμού ενέχει πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες απ' αυτές που αντιμετώπισαν οι ιστορικοί των υπόλοιπων περιόδων της εξέλιξης των λαών. Όμως, καθώς το αντικείμενο είναι ομιχλώδες εξ' αιτίας της έλλειψης αξιόπιστων πηγών διαφώτισης, πιστεύουμε ότι αυτή η γνώση που κατέχουμε, θα φανεί επαρκής ώστε να μας επιτρέψει να δώσουμε μια ιδέα σχετικά με το χαρακτήρα και τις τάσεις του. Ως κάποια βοήθεια στη λιγοστή μας γνώση, σκοπεύουμε να ρίξουμε μια ματιά στο σύνολο των γνωστότερων μαρτυριών που μπορούμε να συγκεντρώσουμε σχετικά με την πορεία του κομμουνισμού κατά τη διάρκεια της περιόδου της Μεταρρύθμισης, εξετάζοντας τις πολιτικές του επιδράσεις, ακόμα κι αν τόσο λίγα είναι γνωστά για την εσωτερική του εξέλιξη, ώστε όλα τα συμπεράσματα που σχετίζονται μ' αυτό να πρέπει να βασιστούν μονάχα στην εικασία.

Οι μεγάλες δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε στην προσπάθειά μας ν' αποκτήσουμε μια βαθύτερη γνώση της εξέλιξης του κομμουνισμού, εντοπίζονται στον καθαρά προφορικό χαρακτήρα του κηρύγματος και τη μυστικότητα με την οποία οι αιρετικές σχέτες ήταν αναγκασμένες να υλοποιούν την προπαγάνδα και την οργάνωσή τους. Οι πληροφορίες μας προέρχονται όχι απ' τη γραμματεία των ίδιων των κομμουνιστών αλλά αποκλειστικά απ' αυτή των αντιπάλων τους. Ο μυστικισμός τους συνιστά άλλη μια δυσκολία και υπάρχει επιπλέον μια μεγαλύτερη, προερχόμενη απ' την έλλειψη ευδιάκριτων εξωτερικών διαφορών μεταξύ των διάφορων αιρετικών σχετών. Οι διώκτες τους δεν έκαναν τον κόπο να σχηματίσουν μια αμερόληπτη εκτίμηση γι' αυτές ή να δώσουν μια απροκατάληπτη

περιγραφή των ιδεών τους ή ακόμα να κάνουν οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ τους. Τα ονόματα με τα οποία κάθε μια σχέση ξεχωριστά έγινε γνωστή ήταν κυρίως προσωνύμια που επινοήθηκαν απ' τους αντιπάλους τους και υποδήλωναν τις πιο αντίθετες τάσεις. Στις μέρες μας θα ήταν υπερβολή να ισχυριστούμε ότι όλοι οι «Μηδενιστές» **(στμ:1)** είναι κατ' ανάγκη σοσιαλιστές κι ακόμα πιο αναληθές να δηλώσουμε ότι δεν υπάρχουν σοσιαλιστές ανάμεσα στους Μηδενιστές. Παρομοίως, δεν μπορεί να λεχθεί ότι οι Βαλδесиανοί, οι Βεγάρδοι, οι Λολλάρδοι **(στμ:2)** κτλ. ήταν απόλυτα κι ολοκληρωτικά κομμουνιστές. Παρ' όλα αυτά δεν πρέπει να σπεύσουμε να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι αυτές οι σχέτες δεν είχαν δείξει ποτέ κάποιες κομμουνιστικές τάσεις γιατί αυτό θα ήταν σαν να απορρίπταμε μαζί με τις ανακρίβειες και την ίδια την πραγματικότητα. Τέτοιες τάσεις εκδηλώθηκαν πολύ καθαρά, φανερώνοντας έναν όχι τυχαίο, αλλά μάλλον τελείως φυσιολογικό χαρακτήρα - ένα χαρακτήρα που εκδηλώθηκε κατ' επανάληψη κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα σ' όλα τα μέρη στα οποία τα σημάδια του κομμουνισμού έγιναν αισθητά.

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του κομμουνισμού του δωδέκατου αιώνα είναι αυτή η εναντίωση προς την Παπική εξουσία που προσέδωσε στο κίνημα έναν διαρκώς αυξανόμενο αιρετικό χαρακτήρα. Ήταν σχεδόν επιτακτικό γι' αυτούς που είχαν στην καρδιά τους την έγνοια των φτωχών, να ξεσηκωθούν ενάντια στην Παπική Εκκλησία, καθώς αυτή βρισκόταν στην εμπροσθοφυλακή των τάξεων της ιδιοκτησίας κατά τον Μεσαίωνα. Αποτελούσε τον πλουσιότερο και τον πλέον σημαντικό απ' τους εκμεταλλευτές, εξουσιάζοντας το σύνολο της κοινωνικής ζωής εκείνων των εποχών, τόσο στο πνευματικό επίπεδο, όπως επίσης και στο οικονομικό.

Η κυριαρχία της ίσως να μπορεί να συγκριθεί μ' αυτή του *Χρηματιστικού Κεφαλαίου* (*Le Haute Finance*) ή του Χρηματιστηρίου στον αιώνα μας. Στις μέρες μας, τα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα ελέγχουν την κοινωνική και πολιτική ζωή και το Μεσαίωνα η Παπική ιεραρχία ήταν κατά παρόμοιο τρόπο, η ισχυρότερη απ' όλες τις κυρίαρχες δυνάμεις και σαν τα Χρηματιστήρια αποφάσιζε την τύχη των Υπουργείων - αν όχι των Βασιλιάδων - εγκαθιδρύοντας κι ανατρέποντας βασιλεία. Η δικαιοδοσία της Παπικής εξουσίας αμφισβητούνταν όμως σχεδόν εξ' ίσου μ' αυτήν του *Χρηματιστικού Κεφαλαίου* στις μέρες μας. Και οι δυο τους έχουν από κοινού την ιδιότητα να προκαλούν την εχθρότητα όλων των υπόλοιπων τμημάτων της κοινωνίας -όχι μόνο των εκμεταλλευόμενων τάξεων αλλά και των εκμεταλλευτών επίσης. Και οι δυο [πλευρές] είναι υποχρεωμένες να εγκαταλείπουν πολλά απ' τα οφέλη τους στον θανατότερο απ' όλους τους εκμεταλλευτές κι αμφοτέρους βλέπουν τους θησαυρούς του τελευταίου μ' ανυπόμονη κι άπληστη ματιά. Τίποτα δεν είναι πιο εσφαλμένο απ' την άποψη που θεωρεί την υπακοή που επιδείχτηκε στην Παπική εξουσία κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του Μεσαίωνα, εγκάρδια ή ηλίθια. Δεν ήταν τίποτα απ' τα δυο. Μπορεί μάλλον να οριστεί σαν μια αναγκαστική υποταγή, πάντα μνησικακή και - δοθείσης της ευκαιρίας - στασιαστική. Όμως για όσο καιρό οι βάσεις

για μια νέα τάξη στην κοινωνία και το πολιτικό σύστημα δεν υπήρχαν, η Παποσύνη ήταν τόσο απόρθητη όσο το *Χρηματιστικό Κεφάλαιο* έχει μέχρι τώρα αποδειχτεί πως είναι. Κάθε σύγκρουση - αν όχι κάθε μεγάλη καταστροφή με κοινωνικό αντίκτυπο, κάθε πόλεμος, κάθε επιδημία, κάθε λιμός, κάθε ανταρσία, συνέβαλε τότε όπως και στις μέρες μας, μόνο στην αύξηση του πλούτου του μεγαλύτερου εκ των εκμεταλλευτών

Αυτή η κατάσταση των πραγμάτων ήταν γενικά ευνοϊκή για τη διάδοση των κομμουνιστικών ιδεών αλλά εξαιρετικά δυσμενής για την ανάπτυξη της διακριτής ταξικής σύγκρουσης που διεξάγονταν απ' τους φτωχούς. Για να επεκτείνουμε τη σύγκριση με το *Χρηματιστικό Κεφάλαιο* ακόμα παραπέρα μπορούμε να πούμε ότι οι συνθήκες ήταν παρόμοιες μ' αυτές που υπήρχαν κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας της Γαλλικής μπουρζουαζίας (1830-48). Εκείνη την περίοδο, χάρη στη νομισματική της δύναμη και σ' ένα άθλιο εκλογικό νόμο, σε συνδυασμό με την πολιτική ανυπαρξία των εργαζόμενων τάξεων, το *Χρηματιστικό Κεφάλαιο* είχε επιβάλει απεριόριστη σχεδόν κυριαρχία με τη βοήθεια του Κοινοβουλίου και του Βασιλιά **(στμ:3)**. Προκάλεσε την εναντίωση όχι μόνο των αγροτών και των μισθοσυντήρητων αλλά κι αυτή επίσης των καπιταλιστών της βιομηχανίας και των καταστηματαρχών. Η πάλι εναντίον του κοινού εχθρού ένωσε αυτές τις τάξεις και σε μεγάλο βαθμό άμβλυσε τον μεταξύ τους ανταγωνισμό. Ήταν επομένως δύσκολο για το προλεταριάτο ν' αποκτήσει ένα ιδιαίτερο ταξικό αίσθημα και κατά συνέπεια, παρέμενε συνήθως κάτω απ' την ηγεσία των μικρο-αστών ή μάλλον των αστών. Άλλο ένα αποτέλεσμα ήταν η μείωση της δυσπιστίας που οι αστοί έτρεφαν για το προλεταριάτο. Ήταν παλιότερα διατεθειμένοι να ξεχάσουν ότι τα πλούτη τους εξαρτώνταν απ' τη φτώχεια του τελευταίου και καθώς μεγάλωνε ο οίκτος τους για τους φτωχούς και τους απόκληρους, παρακινήθηκαν στο να κάνουν προσπάθειες για την εξαφάνιση της φτώχειας. Πολλοί απ' αυτούς φλέρταραν σχεδόν με το σοσιαλισμό, με τους πλέον πολυδιαβασμένους συγγραφείς εκείνης της εποχής να είναι σοσιαλιστές, απ' τους οποίους χρειάζεται να μνημονεύσουμε απλώς τον Eugene Sue και την George Sand **(στμ:4)**.

Κατόπιν ακολούθησε η επανάσταση του 1848 **(στμ:5)**. Το βασίλειο του *Χρηματιστικού Κεφαλαίου* ανατράπηκε χάνοντας τα πολιτικά του προνόμια. Η πολιτική εξουσία περιήλθε στα χέρια των καπιταλιστών της βιομηχανίας, των μικρο-αστών, των μικρών αγροτών και των εργατών. Ο κοινός εχθρός είχε υπερνικηθεί ωστόσο [αυτό συνέβη] λίγο πριν τα ξεχωριστά συμφέροντα κι οι αντιθέσεις αυτών των τάξεων γίνουν περισσότερο ή λιγότερο σημαντικά ή εν πάση περιπτώσει επανακάμψουν μ' έντονο τρόπο στην ιδιαίτερη συνείδησή τους. Η πλέον έντονη κι οξεία αντιπαράθεση ήταν αυτή μεταξύ της μπουρζουαζίας και του προλεταριάτου. Η επανάσταση είχε δείξει στο τελευταίο τη δύναμή του κι είχε επιπλέον αποδείξει ότι ο σοσιαλισμός, μακράν απέχοντας απ' το ν' αποτελέσει όνειρο οραματιστών διανοούμενων όπως κάποιοι φαντάζονταν ότι ήταν, θεωρούνταν σωστά το προπύργιο της πλέον επαναστατικής τάξης και παύοντας ν' αποτελεί άθυρμα,

απειλούσε να καταστεί θανατηφόρο όπλο.

Από δω και πέρα, η μπουρζουαζία αντιστάθηκε μ' όλη της τη δύναμη, όχι μόνο σε κάθε ανεξάρτητη κίνηση της εργατικής τάξης αλλά και σ' οτιδήποτε επίσης φαινόταν να θυμίζει σοσιαλισμό. Στην πραγματικότητα, η εξημμένη φαντασία της έπλασε ως ορισμό του σοσιαλισμού πολλά έργα που αποτελούσαν απλώς την έκφραση της πλέον ακίνδυνης φιλανθρωπίας. Ο σοσιαλισμός συνεπώς μοϊκοταρίστηκε μέσα στην κοινωνία των αστών κι οι θιασώτες του εξαναγκάστηκαν να διαλέξουν μεταξύ δυο επιλογών. Αν διάλεγαν να παραμείνουν πιστοί στις απόψεις τους, αποκλείονταν απ' την ένωση με τους ομοίους τους και τα ονόματά τους δε θ' αναφέρονταν πια. Αν επιθυμούσαν ν' αποφύγουν μια τέτοια τύχη, ήταν αναγκασμένοι, μια για πάντα, ν' αποκηρύξουν κάθε ιδέα που παρέπεμπε στο σοσιαλισμό. Απ' αυτή τη στιγμή, ο σοσιαλισμός με την έννοια της πολιτικής ή του λόγου ήταν νεκρός. Νεκρός δηλαδή, μέχρι που η φιλόδοξη αυτή κατηγορία θα γίνονταν αρκετά ισχυρή, ώστε να επιβάλει το σεβασμό με τη δική της δύναμη.

Παρόμοια αλλά φυσικά πολύ πιο παρατεταμένη ήταν η εξέλιξη του σοσιαλισμού στο Μεσαίωνα, στην οποία η Μεταρρύθμιση έπαιξε το ρόλο που οι εκπρόσωποι της εργασίας διαδραμάτισαν τη χρονιά του 1848. Αλλά καθώς η ανάπτυξη αυτή ήταν αργή, μπορεί ν' ανιχνευτεί καθαρά στη Γερμανία κατά τη διάρκεια του δέκατου πέμπτου αιώνα καθώς και στις πρώτες δεκαετίες του δέκατου έκτου, όταν οι συνθήκες ήταν από πολλές απόψεις πολύ πιο ευνοϊκές για τις κομμουνιστικές τάξεις σ' ολόκληρη την κοινωνία απ' ότι στο πρώτο μισό του δικού μας αιώνα.

Ι Ι. Ο Ανταγωνισμός μεταξύ Πλούσιων και Φτωχών στο Μεσαίωνα.

Οι διακρίσεις μεταξύ πλούσιων και φτωχών, μολονότι εμφανίζονταν πιο ανοιχτά κι επιθετικά, δεν ήταν τόσο μεγάλες κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα και της Μεταρρύθμισης όσο έχουν γίνει στην παρούσα καπιταλιστική κατάσταση της κοινωνίας. Τότε, όπως και τώρα, αυτές οι διακρίσεις απαντώνταν κυρίως στις πόλεις αλλά ενώ οι σύγχρονες πόλεις αριθμούν εκατομμύρια κατοίκους και οι περιοχές των φτωχών βρίσκονται μακριά απ' αυτές των πλούσιων, κατά τις εποχές τις οποίες πραγματευόμαστε, ένας πληθυσμός 10.000 ως 20.000 συνιστούσε μια μεγάλη πόλη και οι άνθρωποι βρίσκονταν σε πιο στενή σχέση μεταξύ τους. Επιπλέον, η ζωή εξελίσσονταν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό δημόσια - η δουλειά όπως επίσης κι η ψυχαγωγία - κι οι χαρές κι οι λύπες της μιας τάξης δεν έμεναν κρυφές απ' τις υπόλοιπες. Η πολιτική ζωή όπως κι η ζωή που περιστρέφονταν γύρω απ' τις γιορτές εξελίσσονταν σ' ανοιχτά μέρη - στις αγορές και τις πλατείες, στις εκκλησίες και τις δημόσιες αίθουσες. Οι αγορές ήταν οι τόποι του εμπορίου αλλά όταν ήταν δυνατό, η δουλειά των τεχνιτών διεξάγονταν στους δρόμους ή τουλάχιστον, μ' ανοιχτές τις πόρτες.

Ένα χαρακτηριστικό εκείνης της εποχής όμως, ξεχωρίζει σ' έντονη αντίθεση προς τη

δική μας. Εκείνες τις μέρες, ο κύριος σκοπός που ο καπιταλιστής έθετε στον εαυτό του ήταν η συσσώρευση πλούτου. Ο σύγχρονος καπιταλιστής μας δεν μπορεί ποτέ να έχει αρκετά χρήματα. Η μεγάλη του επιθυμία είναι να χρησιμοποιεί όλο του το εισόδημα για τη συσσώρευση κεφαλαίου, για την επέκταση των επιχειρήσεών του, για την ανάληψη νέων εγχειρημάτων ή την εξολόθρευση των ανταγωνιστών του. Αφού αποκτήσει το πρώτο του εκατομμύριο, αγωνίζεται για το δεύτερο γιατί φοβάται μήπως ξεπεραστεί από κάποιον ανταγωνιστή κι επιθυμεί να εξασφαλίσει τα κατέχοντά του. Ο καπιταλιστής ποτέ δεν χρησιμοποιεί όλο του το εισόδημα για προσωπική κατανάλωση εκτός κι αν πράγματι είναι ανόητος ή σπάταλος ή εκτός κι αν το εισόδημά του είναι ανεπαρκές για τις ανάγκες του.

Επιπλέον, ο πλουσιότερος εκατομμυριούχος μπορεί να ζει την πιο απλή ζωή χωρίς ν' απωλέσει στο ελάχιστο το σεβασμό που απολαμβάνει. Οποιαδήποτε πολυτέλεια μπορεί να επιτρέπει στον εαυτό του, την κρατά μακριά απ' τα μάτια του πολύ κόσμου - σ' αίθουσες χορών, κλειστά κλαμπ, κυνηγετικά περίπτερα, εντευκτήρια κτλ. Συνεπώς ο εκατομμυριούχος δε διακρίνεται απ' τη μάζα των συμπολιτών του όταν βρίσκεται στο δρόμο.

Μια πολύ διαφορετική κατάσταση πραγμάτων επικρατούσε κάτω απ' το σύστημα της φυσικής παραγωγής και της μικρής μανιφακτούρας. Τα εισοδήματα των πλούσιων και ισχυρών, είτε σε φυσικά αγαθά είτε σε χρήματα, δεν μπορούσαν να επενδυθούν σε μετοχές ή κρατικά ομόλογα. Ο μόνος τρόπος με τον οποίον θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις προσόδους τους ήταν αυτός της κατανάλωσης ή -εφ' όσον αυτές αποτελούνταν από χρήματα- της συσσώρευσης πολύτιμων κι άφθαρτων αντικειμένων - πολύτιμα μέταλλα και λίθοι. Όσο μεγαλύτερα ήταν τα εισοδήματα των κοσμικών και πνευματικών πριγκίπων και ευγενών, των αριστοκρατών και των εμπόρων, τόσο μεγαλύτερη ήταν κι η πολυτέλειά τους. Αφού δεν μπορούσαν με κανένα τρόπο να ξοδέψουν μόνοι τους τα πλούτη τους, τα χρησιμοποιούσαν για να διατηρούν στρατιές υπηρετών, για την αγορά εξαιρετικών αλόγων και σκύλων, για να ντύνονται οι ίδιοι κι οι εξαρτώμενοί τους με πανάκριβες φορεσιές, για την οικοδόμηση αρχοντικών παλατιών και για να τα εξοπλίζουν όσο πιο μεγαλοπρεπώς μπορούσαν. Η λαχτάρα για συσσώρευση θησαυρών συνέβαλε απλώς στην αύξηση της πολυτέλειας. Ο υπεροπτικός άρχοντας του Μεσαίωνα, δεν έθαβε σαν τους ψοφοδεείς Ινδούς το θησαυρό του στο χώμα, ούτε θεωρούσε αναγκαίο να τον κρύβει απ' τα μάτια των κλεφτών και των φορο-εισπρακτόρων, όπως κάνουν οι σύγχρονοι καπιταλιστές μας. Ο πλούτος του ήταν το σύμβολο κι η πηγή της δύναμής του και τον εξέθετε περήφανα κι επιδεικτικά σε κοινή θέα: στις στολές του, στον εξοπλισμό του, στα σπάρια του που άστραφταν απ' το χρυσό και τ' ασήμι, στους πολύτιμους λίθους και τα μαργαριτάρια. Ήταν κυριολεκτικά μια χρυσή εποχή, χρυσή και για τις τέχνες επίσης.

Η δυστυχία εκείνων των καιρών όμως ήταν εξ' ίσου αισθητή με την ευρέως διαδεδομένη χλιδή. Το προλεταριάτο ήταν μόνο στην πρώτη φάση της ανάπτυξής του. Παρ' όλο που

ήταν αρκετά ισχυρό για να κεντρίσει τους βαθιά σκεπτόμενους κι ευαίσθητους ανθρώπους ώστε ν' αναζητήσουν τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία η φτώχεια θα μπορούσε να λείψει απ' τον κόσμο, δεν ήταν αρκετά δυνατό για ν' αποτελέσει κάποιο κίνδυνο για το κράτος και την κοινωνία.

Έτσι το πρώιμο Χριστιανικό ιδεώδες που είχε βρει τους κύριους υποστηρικτές του ανάμεσα σ' ένα λούμπεν προλεταριάτο, τώρα έπεσε σε γόνιμο χώμα. Η ιδέα δηλαδή ότι η φτώχεια δεν αποτελούσε έγκλημα, αλλά μάλλον μια θεόσταλη, δοσμένη απ' τον Κύριο κατάσταση, που απαιτούσε ευσυνείδητη αντιμετώπιση. Σύμφωνα με τα διδάγματα του ευαγγελίου, ο φτωχός αποτελούσε έναν αντιπρόσωπο του Χριστού, ο οποίος είχε πει «*καθ' όσον εκάμετε εις εμέ ένα τούτο των αδελφών μου, των ελαχίστων εις εμέ εκάμετε*» (Κατά Ματθαίον, xxv, 40). Στην πράξη, οι προλετάριοι δεν ωφελήθηκαν και σε μεγάλο βαθμό απ' αυτή την προτροπή γιατί τον «*αντιπρόσωπο του Χριστού*» μερικές φορές του φέρονταν με τον πιο αντιχριστιανικό τρόπο. Όμως η κοινωνία πολύ απείχε ακόμα απ' το να διαθέτει εκείνες τις επινοήσεις του σύγχρονου αστυνομικού συστήματος που σκοπεύουν να σαρώσουν κάθε κοινωνικό - όπως κι οποιοδήποτε άλλο- σκουπίδι απ' το δρόμο του πλούσιου, όχι με σκοπό ν' αποτρέψουν την ύπαρξη της δυστυχίας αλλά κυρίως να την κρύψουν απ' τη δημόσια θέα. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, οι φτωχοί δεν ήταν κλεισμένοι σε «οίκους αγάπης», πτωχοκομεία, αναμορφωτήρια κτλ. Η επαιτεία αποτελούσε αποδεκτό δικαίωμα. Κάθε εκκλησιαστική λειτουργία κι ειδικά κάθε θρησκευτική γιορτή, έωνε τη μεγαλύτερη λαμπρότητα με την πλέον άθλια φτώχεια κάτω απ' την ίδια στέγη - τη στέγη της Εκκλησίας.

Εκείνη την εποχή όπως και στη δική μας, η κοινωνία θα μπορούσε να οριστεί με την Πλατωνική περιγραφή περί των «*δύο εθνών*». Στην παρακμή του Μεσαίωνα όμως, τα δύο έθνη, των φτωχών και των πλούσιων, παρέμεναν ακόμα τουλάχιστον γειτονικά, κατανοώντας και γνωρίζοντας το ένα το άλλο. Στις μέρες μας έχουν γίνει σε τόσο μεγάλο βαθμό ξένα, ώστε όταν το «έθνος» του πλούτου επιθυμεί να μάθει κάτι γι' αυτό των προλετάριων απαιτείται μια ειδική αποστολή, λες και πρόκειται για ζήτημα εξερεύνησης της Αφρικανικής ενδοχώρας.

Κατά το Μεσαίωνα, οι πλούσιοι δεν είχαν ανάγκη να μελετήσουν το προλεταριάτο με σκοπό να το κατανοήσουν. Η αποκάλυπτη δυστυχία συναντούσε τον παρατηρητή παντού, σε χτυπητή αντίθεση με την οργιώδη κι υπερβολική πολυτέλεια. Δεν εκπλήσσει συνεπώς τ' ότι αυτή η αντίθεση, εκτός απ' το να ξεσηκώνει την οργή των κατώτερων τάξεων, θα πρέπει να είχε στρέψει τα υψηλότερα πνεύματα των ανώτερων τάξεων εναντίον της, όπως και υπέρ των τάξεων που απέβλεπαν στην εκ νέου εγκαθίδρυση της ισότητας.

III. Η Επιρροή της Χριστιανικής Παράδοσης.

Η μεταβίβαση μέσω της παράδοσης ιδεών που προέρχονται από παλιότερες συνθήκες της κοινωνίας έχει σημαντική επιρροή στην πορεία των γεγονότων. Συχνά επιβραδύνει την πρόοδο των νέων κοινωνικών τάσεων, αυξάνοντας τη δυσκολία συγκρότησης μιας αντίληψης σχετικά με την πραγματική φύση και τις αξιώσεις των ιδεών αυτών. Προς τα τέλη του Μεσαίωνα αντιθέτως, ευνοούσε την ανάπτυξή τους.

Μετά τις βίαιες αναστατώσεις που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των μεγάλων μεταναστεύσεων των λαών και τη “βαρβαρική” περίοδο που τις ακολούθησε καθώς κι απ’ την εποχή των Σταυροφοριών, οι λαοί της δυτικής Χριστιανοσύνης άρχισαν ν’ ανέρχονται σ’ ένα επίπεδο πολιτισμού ο οποίος παρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, ενστερνίστηκε από πολλές απόψεις το υψηλότερο επίτευγμα της Ελληνο- Ρωμαϊκής κοινωνίας λίγο πριν την παρακμή: τη γραμματεία της, αυτό το θησαυρό της σκέψης που αποδόθηκε απ’ αυτή την κοινωνία στις επόμενες γενιές, απόλυτα εναρμονισμένη με τις ανάγκες των νεο-ανερχόμενων τάξεων του τέλους του Μεσαίωνα.

Η αναβίωση της κλασσικής γραμματείας και γνώσης ενθάρρυνε σε πολύ μεγάλο βαθμό την αυτο-συνείδηση και την αυτογνωσία αυτών των τάξεων και κατά συνέπεια αποτέλεσε ένα ισχυρό κίνητρο ώθησης προς την κοινωνική εξέλιξη. Κάτω απ’ αυτές τις συνθήκες, η παράδοση, συνήθως συντηρητική όσον αφορά την επιρροή της, κατέστη επαναστατικός παράγοντας.

Ήταν φυσικό ότι η κάθε τάξη θα οικειοποιούνταν απ’ το θησαυρό της παράδοσης αυτό που ταίριαζε καλύτερα στη θέση της. Οι αστοί κι οι πρίγκιπες έλκονταν απ’ το Ρωμαϊκό δίκαιο γιατί τους φαίνονταν πολύ ταιριαστό με τις ανάγκες καθεαυτής της παραγωγής, του εμπορίου και της δεσποτικής εξουσίας του Κράτους. Απολάμβαναν την ειδικολατρική γραμματεία -μια γραμματεία των ηδονών της ζωής κι ακόμα δε, της έκκλησης.

Ούτε το Ρωμαϊκό δίκαιο, ούτε η κλασσική γραμματεία μπορούσαν να ικανοποιήσουν το προλεταριάτο και τους συμπαθούντες αυτού. Βρήκαν αυτό που έμαχταν σ’ ένα άλλο παράγωγο της Ρωμαϊκής κοινωνίας - τα Ευαγγέλια. Η παραδοσιακή κοινοκτημοσύνη της πρώιμης Χριστιανοσύνης ταίριαζε καλύτερα στις δικές τους ανάγκες. Καθώς οι βάσεις μιας υψηλότερης βαθμίδας της κομμουνιστικής παραγωγής δεν είχαν ακόμα τεθεί, η δική τους [βάση] θα μπορούσε απλώς να είναι η εξισωτική κοινοκτημοσύνη που σήμαινε το ξεχώρισμα και τη διανομή του πλεονάσματος του πλούσιου στους φτωχούς που στερούνταν τ’ αναγκαία για να ζήσουν.

Δεν ήταν οι κομμουνιστικές ιδέες των Ευαγγελίων και των Πράξεων των Αποστόλων αυτές που δημιούργησαν τις ανάλογες τάσεις του Μεσαίωνα, ωστόσο ευνόησαν την ανάπτυξη και τη διασπορά των τελευταίων στον ίδιο βαθμό που το Ρωμαϊκό δίκαιο βοήθησε την ανάπτυξη του απολυταρχισμού και της μπουρζουαζίας.

Εξ’ ου και η Χριστιανική και θρησκευτική βάση των κομμουνιστικών τάσεων. Οι

συγκρούσεις ήταν αναπόφευκτες με την Εκκλησία, τον πλουσιότερο ανάμεσα στους πλούσιους που πράγματι για πολύ καιρό κατήγγειλε τις κομμουνιστικές αξιώσεις που επικρατούσαν σαν διαβολική αίρεση, έχοντας αναζητήσει κάθε είδους σοφιστείας προκειμένου να διαστρεβλώσει και να συσκοτίσει το πνεύμα της κοινοκτημοσύνης των πρώιμων Χριστιανικών γραφών.

Αν όμως η προσπάθεια να εγκαθιδρυθεί μια κομμουνιστική τάξη στην κοινωνία οδηγούσε αναγκαστικά προς την αίρεση, έτσι απ' την άλλη, ο αγώνας με την Εκκλησία ευνοούσε την ανάπτυξη των κομμουνιστικών ιδεών. Δεν είχε έρθει όμως ακόμα ο καιρός που ο άνθρωπος θα μπορούσε να προσφύγει στην ιδέα ότι θα ήταν δυνατό να ζήσει χωρίς την Εκκλησία. Είν' αλήθεια ότι κατά τη διάρκεια της παρακμιακής περιόδου του Μεσαίωνα υπήρξε στις πόλεις μια κουλτούρα που ήταν πολύ πέρα απ' αυτή που αντιπροσώπευε το ιερατείο. Οι νεο-ανερχόμενες τάξεις -οι πρίγκηπες με τους αυλικούς τους, οι έμποροι, οι Ρωμαίοι νομομαθείς- πολύ απείχαν εκείνη την εποχή απ' το ν' ακολουθούν το Χριστιανικό τρόπο σκέψης και πράγματι αυτό εντεινόταν όσο πιο κοντά έδρευαν στη Ρώμη. Η μητρόπολη της Χριστιανοσύνης ήταν η ίδια το στρατηγείο της απιστίας. Οι νέες μορφές διακυβέρνησης ή κοσμικής γραφειοκρατίας με δυνατότητα παρέμβασης στον τομέα της πνευματικής οργάνωσης, είχαν μόλις κάνει την εμφάνισή τους και η Εκκλησία ως η ανώτατη κυβερνητική δύναμη παρέμενε απαραίτητη για την άσκηση κάθε εξουσίας, όπως για παράδειγμα και για τις τάξεις που δεν πίστευαν. Η επιδίωξη των επαναστατικών τμημάτων της κοινωνίας δεν ήταν να καταστρέψουν την Εκκλησία αλλά να την κατακτήσουν και με τα μέσα της να κυβερνήσουν τον κόσμο, προωθώντας τα δικά τους συμφέροντα, όπως για παράδειγμα στις μέρες μας, το έργο των προλετάρων είναι να κατακτήσουν το κράτος, καθιστώντας το υπηρέτη των δικών τους ιδιαίτερων επιδιώξεων.

Η εξάπλωση της έλλειψης του αισθήματος της πίστης ανάμεσα στις ανώτερες τάξεις, τις οδήγησε στο ν' ανησυχήσουν περισσότερο απ' ότι ως τότε, σχετικά με την ορθοδοξία των κατώτερων στρωμάτων, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο της εξουσίας τους για ν' αποτρέψουν τα τελευταία απ' το να προσεγγίσουν οποιαδήποτε μορφή κουλτούρας θα μπορούσε να προωθήσει τις αντιλήψεις τους πέρα απ' τον ορίζοντα των Χριστιανικών δογμάτων. Ένα έργο που δεν ήταν δα και πολύ δύσκολο, αφού η κοινωνική κατάσταση των χωρικών, των τεχνιτών και των προλετάρων ήταν τέτοια που τους ήταν αδύνατο να προσεγγίσουν μια ανώτερη κουλτούρα.

Επιπλέον, η Παπική Εξουσία πολύ λίγα κέρδιζε απ' αυτή την κατάσταση. Γιατί αυτή [η κατάσταση] δεν απέτρεπε την ανάπτυξη μεγάλων λαϊκών κινημάτων που εναντιώνονταν στην πλουτίζουσα ιεραρχία. Το μοναδικό αποτέλεσμά της ήταν να κάνει τους συμμετέχοντες σ' αυτά τα κινήματα να προσφεύγουν με μεγαλύτερη βαρύτητα σε θεολογικά επιχειρήματα προς επιβεβαίωση της λογικής που εμπεριείχαν οι προσπάθειές τους.

Τα έργα της γραμματείας της πρώιμης Χριστιανισμής πρόσφεραν ένα πλήρες σπλοστάσιο σ' όλους αυτούς που -για οποιοδήποτε λόγο- ήταν δυνατό να επιθυμούν τη δήμευση του πλούτου της Εκκλησίας, γιατί ήταν αρκετά προφανές απ' αυτά τα έργα ότι ο Ιησούς κι οι μαθητές Του ήταν φτωχοί κι ότι απαιτούσαν την εθελούσια φτώχεια απ' αυτούς που τους ακολουθούσαν, με την περιουσία της Εκκλησίας ν' ανήκει όχι στον κλήρο αλλά στην κοινότητα.

Η επιστροφή στην πρώιμη Χριστιανισμής, η επάνοδος του «καθαρού Λόγου του Θεού», τον οποίο η Παπική Εκκλησία είχε παραποιήσει κι ερμηνεύσει με τρόπο που αντιτίθονταν στον αληθινό - αυτοί ήταν οι στόχοι για τους οποίους πάλευαν όλες οι παρατάξεις κι οι τάξεις που ήταν εχθροί της παποσύνης. Θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι η καθεμιά απ' αυτές τις παρατάξεις ερμήνευε τον «καθαρό Λόγο του Θεού» διαφορετικά και με τρόπο που ταίριαζε στα συμφέροντά της. Μόνο σ' ένα σημείο συμφωνούσαν - στο να βάλουν χέρι στην Εκκλησία. Είν' αλήθεια ότι όλες οι Προτεσταντικές παρατάξεις παρουσίαζαν μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ τους όσον αφορά το ζήτημα του αν ο «καθαρός Λόγος» απαιτούσε την αναδιοργάνωση της Εκκλησιαστικής εξουσίας ή την εισαγωγή της κοινοκτημοσύνης των αγαθών. Καθώς όμως σύμφωνα με το τεκμήριο της παράδοσης, η δημοκρατική οργάνωση κι η κοινοκτημοσύνη των αγαθών υπήρξαν όντως στην πρώιμη Χριστιανισμής, οποιοσδήποτε σέβονταν αυτή τη μορφή Χριστιανισμού, θα πρέπει να είχε πολύ μεγάλα συμφέροντα στην αντίθετη κατάσταση πραγμάτων για να «καταφέρει» να βρει οτιδήποτε στον «καθαρό Λόγο του Θεού» που να υποστήριζε διαφορετικές θέσεις. Έτσι, κάθε ειλικρινές μέλος των τάξεων της ιδιοκτησίας που συμμετείχε σ' ένα αιρετικό κίνημα κι ήταν σε θέση να υπερβεί στο επίπεδο της σκέψης τα συμφέροντα και τις προκαταλήψεις της δικής του φατριάς, μπορούσε σχετικά εύκολα να κερδηθεί απ' την υπόθεση του δημοκρατικού κομμουνισμού. Αυτό ίσχυε ειδικότερα εφ' όσον η Παπική διακυβέρνηση θεωρούνταν απ' τις τάξεις του πλούτου που της αντιτίθονταν ως ένας πανίσχυρος εχθρός ενώ ταυτόχρονα ο κομμουνισμός φαίνονταν ν' αποτελεί ένα ακίνδυνο παιχνίδι των εκκεντρικών ιδεαλιστών. Η στράτευσή τους όμως υπέρ των κομμουνιστικών ιδεών θα μπορούσε να λάβει τέλος όταν θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με την ανάγκη ενοποίησης όλων των αντιτιθέμενων στοιχείων σ' ένα κοινό μέτωπο. Αρχικά, ο αιρετικός κομμουνισμός φάνηκε ν' αποτελεί κίνδυνο μόνο για τον πλούτο που συσσώρευε η παποσύνη κι έτσι εύκολα κέρδισε την ανοχή των ανώτερων τάξεων όπου τουλάχιστον αυτές σκέφτονταν αιρετικά.

Λαμβάνοντας υπ' όψη όλες αυτές τις συνθήκες είναι κατανοητό ότι κατά την περίοδο όπου όλα τα αιρετικά κινήματα είχαν ως στόχο τους την ανατροπή της Παπικής εξουσίας, οι κομμουνιστικές τάσεις μπόρεσαν να προσδώσουν ορμή και δημοτικότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, στην ισχύ, την επιρροή και την αυτοσυνείδηση του προλεταριάτου.

Αλλά την ίδια στιγμή που έκανε κάποια απόπειρα να επιτεθεί στη συνολική υπάρχουσα τάξη της κοινωνίας, αντί να ενοποιήσει τις προσπάθειές του μ' αυτές των τάξεων

του πλούτου, αποκλειστικά εναντίον της παποσύνης, η κατάρρευση των αιρετικών κομμουνιστικών κινήματων ήταν συνήθως ξαφνική κι αναπόφευκτη, χωρίς φαινομενικά ν' αφήνουν κάποιο ίχνος πίσω τους.

Ο ταξικός χαρακτήρας αυτών των κινήματων απ' το δωδέκατο και δέκατο-τρίτο αιώνα ως την περίοδο της Μεταρρύθμισης ήταν πολύ πιο αποτελεσματικά συγκαλυμμένος κάτω απ' το πέπλο της θρησκείας, υπό το πρόσχημα της οποίας αρχικά έκαναν την εμφάνισή τους, σε σχέση με τις υπόλοιπες λαϊκές αναταραχές εκείνης της περιόδου. Αυτό προέκυψε απ' τις συνθήκες που ήδη απαρτιμύθηκαν, δηλαδή την έλλειψη ταξικού αισθήματος από μέρους των φτωχών, την αναλογικά μεγαλύτερη συμμετοχή στις κομμουνιστικές προσπάθειες απ' την πλευρά των πλούσιων (έμποροι, ευγενείς, ειδικότερα δε οι εκκλησιαστικοί) και την ισχυρή επιρροή της γραμματείας των κομμουνιστικών αναφορών της πρώιμης Χριστιανοσύνης.

Παρ' όλ' αυτά, το πνεύμα του προλεταριάτου είχε ήδη αποτυπωθεί πάνω στα κομμουνιστικά κινήματα. Το προλεταριάτο του Μεσαίωνα διέφερε απ' το αντίστοιχο της Ρώμης τις μέρες της παρακμής της, όπως κι απ' αυτό της σύγχρονης εποχής. Επιπλέον, η κοινοκτημοσύνη που αυτό υποστήριζε διέφερε απ' αυτή της πρώιμης Χριστιανοσύνης όπως κι απ' αυτή του δέκατου-ένατου αιώνα. Αποτέλεσε ένα μεταβατικό στάδιο μεταξύ τους.

I V. Η Κοινοκτημοσύνη στα Μέσα Κατανάλωσης.

Ο σύγχρονος κομμουνισμός ή κολλεκτιβισμός βασίζεται πάνω στην οικονομική επανάσταση που ο καπιταλισμός επέφερε με την κατάργηση της παραγωγής μικρής κλίμακας. Στο Μεσαίωνα επικρατούσε ακόμα η μικρή παραγωγή. Σε κάθε εργαστηριακή μονάδα, ο καταμερισμός εργασίας (εκτός απ' την περίπτωση του άντρα και της γυναίκας του) είχε μόλις εμφανιστεί κι ακόμα και στις μεγαλύτερες απ' αυτές βρίσκονταν σε νηπιακό στάδιο. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού ανήκε στην αγροτιά που σχεδόν κάλυπτε μόνη της όλες τις ανάγκες της. Σε τόσο πρώιμο στάδιο, η κοινωνία απαιτούσε την ιδιωτική κι όχι τη συλλογική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής. Ο σύγχρονος σοσιαλισμός που επιθυμεί να κάνει την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής βάση της κοινωνίας, διαφέρει πολύ σ' αυτό το θέμα απ' την κοινοκτημοσύνη του Μεσαίωνα όπως κι απ' αυτή της περιόδου της Μεταρρύθμισης. Στο βαθμό που η τελευταία δεν αρκούσαν απλά στην απεμπόληση του δικαιώματος της ατομικής ιδιοκτησίας, εγγράφοντας στο λάβαρό της την ισότητα που συμβόλιζε το «δισάκι του ζητιάνου» και της καθολικής πενίας, όπως και στο βαθμό που κατέκτησε το σχηματισμό ενός κοινωνικού προγράμματος και μιας οργάνωσης, βάσισε αυτά στην κοινοκτημοσύνη των καταναλωτών κι όχι των παραγωγών, δηλαδή στο κοινοτικό νοικοκυριό, όχι στην κοινοτική εργασία. Οπουδήποτε συναντάμε συνεταιριστική παραγωγή ανάμεσα στις κομμουνιστικές σχέτες του Μεσαίωνα, πρόκειται

για το αποτέλεσμα κι όχι την αιτία της κοινής διαβίωσης στην ίδια εστία.

Μια ακριβής αντίληψη της φύσης αυτής της κοινοκτημοσύνης μας προσφέρεται με την περιγραφή της προέλευσης των Οίκων των Βεγάρδων της Μπρυζ, προερχόμενη από κάποιον Damhouder, το δέκατο-τρίτο αιώνα. «*Τριάντα χρόνια πριν*» αφηγείται «*δεκατρείς υφαντουργοί ζούσαν εδώ: άγαμοι λαϊκοί που προσπαθούσαν να ζήσουν μια ζωή ευσέβειας κι αδελφοσύνης. Νοίκιαζαν απ' τον Αββά Eckhuten ένα μεγάλο κι άνετο κτήριο με περίβολο, κοντά στο τείχος της πόλης, μ' ετήσιο ενοίκιο έξι γροσίων (libris grossorum) και καθορισμένη ποσότητα κεριού και πιπεριού. Δεν πάει πολύς καιρός που άρχισαν να εξασκούν το εμπόριό τους, διευθύνοντας την εστία τους από κοινού και πληρώνοντας τα έξοδα της απ' το προϊόν της εργασίας τους (ex communibus laboribus simul conuivere coeperunt). Δε ζούσαν κάτω από ένα αυστηρό κανόνα, ούτε δεσμεύονταν μ' όρκους αλλά όλοι φορούσαν μια καφέ ενδυμασία και συγκροτούσαν μια ευσεβή κοινότητα, Χριστιανικής ελευθερίας κι αδελφότητας*». [1] Έφεραν τ' όνομα «Αδελφοί Υφαντές». Όχι πριν το 1450, οι Βεγάρδοι της Μπρυζ παράτησαν τους αργαλειούς τους και προσχώρησαν στους Φραγκισκανούς μοναχούς και τότε, μόνο για να προστατευτούν απ' το διωγμό.

Η οργάνωση της κοινότητας που ορίζονταν ως «Αδελφότητα της από Κοινού Ζωής» είναι επίσης χαρακτηριστική. Ιδρύθηκε απ' τον Gerhard Groot van Deventer στις Κάτω Χώρες το δέκατο-τέταρτο αιώνα. Τα μέλη της “Αδελφότητας”, παρ' όλο που ήταν στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους, αποτελούσαν μια ελεύθερη κοινότητα. Δεν απαιτούνταν κάποιος όρκος ζωής για την προσχώρηση και οι Αδελφοί δεν ήταν αυστηροί όσον αφορά τους κανόνες όπως ήταν οι μοναχοί. Η συνηθισμένη συγκρότηση της Αδελφότητας ήταν ως ακολούθως. Περίπου είκοσι Αδελφοί ζούσαν μαζί στον ίδιο οίκο έχοντας τα χρήματα και το φαγητό από κοινού. Ο δόκιμος είχε μια περίοδο δοκιμασίας ενός έτους κατά τη διάρκεια της οποίας υφίστατο πολύ αυστηρή μεταχείριση. Απαιτούνταν απ' αυτόν ν' αφήσει την προσωπική του περιουσία σε κοινή χρήση. Ο Florentius (φίλος και μαθητής του Gerhard) λέει στην προσφώνησή του: «*Αλίμονο σ' αυτόν που ζώντας στην κοινότητα, κοιτά τα δικά του συμφέροντα ή ξεστομίζει πως κάτι είναι δικό του*». Τα καθήκοντα των Αδελφών ήταν ισομερώς κατανομημένα. Οι διάφορες τέχνες που ήταν αναγκαίες για το σύνολο της κοινότητας ασκούνταν από καθορισμένα πρόσωπα. Ανάμεσα στους νόμους της αδελφότητας του Wesel βρίσκουμε τους κανονισμούς για τους Αδελφούς ως ιματοποιούς, κουρείς, φουρνάρηδες, μάγειρους, κηπουρούς και αποθηκάρους, όπως επίσης και ως δάσκαλους, γραμματείς, βιβλιοδέτες, βιβλιοθηκάρχους και αναγνώστες. Παρ' όλον αυτό τον καταμερισμό εργασίας όμως ήταν αναμενόμενη μια καθορισμένη εναλλαγή καθηκόντων. Αυτοί που έκαναν γραφική δουλειά κι οι μορφωμένοι Αδελφοί αναλάμβαναν, όσο ήταν δυνατό, κάθε χειρωνακτική δουλειά (η φροντίδα της κοζίνας αναλαμβάνονταν απ' όλους εκ περιτροπής) και οι “λαϊκοί” μοιράζονταν όλο το έργο που ήταν αρμοδιότητα του κλήρου έτσι ώστε με την αμοιβαία βοήθεια, όλη η κοινότητα πάντα έμοιαζε με μια οικογένεια συνεργατών. Συγκεκριμένες ώρες είχαν οριστεί καθημερινά

για το γράψιμο του οποίου ένα καθορισμένο μέρος ήταν αφιερωμένο προς χάρη των φτωχών. [2]

Αυτή η κοινότητα έφερε το χαρακτήρα ενός μοναστικού ιδρύματος και θα δούμε επιπλέον, πως ακόμα κι οι Αναβαπτιστές του δέκατου-έκτου αιώνα δεν μπόρεσαν ν' αποφύγουν τελείως το ν' ακολουθήσουν τα ίδια βήματα. Σε δυο μόνο βασικά ζητήματα διέφεραν απ' το μοναστήρι: πρώτον, στ' ότι δεν είχαν κάποιον δεσμευτικό όρκο εφ' όρου ζωής, παραμένοντας μια ελεύθερη κοινότητα απ' την οποία ήταν δυνατό ν' αποσυρθούν και δεύτερον, στην ανεξαρτησία τους από κάθε εκκλησιαστικό έλεγχο. Στην πραγματικότητα, βρίσκονταν συνήθως σ' ανοιχτή εχθρότητα προς την Παποσύνη κι ανακαλύπτουμε ότι η έχθρα τους αυτή αυξάνει όσο πλησιάζουμε προς το τέλος του Μεσαίωνα.

Είναι φανερό όμως, ότι η μαζική κομμουνιστική οργάνωση, εχθρική προς την Παποσύνη, μπόρεσε να σχηματιστεί μόνο σ' εκείνα τα μέρη που ο λαός πέτυχε ν' ανατρέψει την Παπική κυριαρχία. Στα μέρη που οι κομμουνιστές κήρυξαν πρώτοι τον πόλεμο εναντίον του Πάπα, δεν μπορούμε να συναντήσουμε τέτοιες ενώσεις.

Η πρώτη μαζική οργάνωση του αιρετικού, επαναστατικού κομμουνισμού απαντάται στη χώρα που υπήρξε η πρώτη που αποτίναξε τον Παπικό ζυγό και πραγματοποίησε μ' επιτυχία μια μεταρρύθμιση στην Εκκλησία, δηλαδή στη Βοημία. Αλλά θα δούμε πως ακόμα κι αυτή η οργάνωση βασίστηκε στην κοινοκτημοσύνη των μέσων κατανάλωσης.

Αυτή η αιρετική κοινοκτημοσύνη παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αντίθεση προς την αντίστοιχη των μοναχών, επειδή οι τελευταίοι αποτελούσαν τους πλέον αποφασισμένους υπερασπιστές της Παποσύνης, παράλληλα με την οποία υπήρχαν ή κατέρρεαν. Επιπλέον, οι μοναχοί έχοντας πάψει πια ν' αποτελούν εργαζόμενους, είχαν μετατραπεί σ' εκμεταλλευτές, με την κοινοκτημοσύνη τους απλά να συνίσταται στο κοινό φαγοπότι της λείας. Όμως η οικονομική βάση της αιρετικής κοινοκτημοσύνης είναι η ίδια μ' αυτή του μοναστηριού, δηλαδή η ύπαρξη και διατήρηση κοινής εστίας κι αυτό δημιούργησε μια σειρά από χαρακτηριστικά που ήταν κοινά τόσο στη μοναστική όσο και την αιρετική κοινοκτημοσύνη παρ' όλο που αυτές ήταν αντίθετες σ' άλλα σημεία. Ο μοναχός κι ο κομμουνιστής ήταν σε συμφωνία σ' ένα πράγμα μόνο - στην αποστροφή τους έναντι του γάμου.

Αυτό είναι ένα θέμα που απαιτεί στενότερη εξέταση.

V. Η Αποστρόφή προς το Γάμο.

Η κοινοκτημοσύνη στα μέσα παραγωγής για την οποία αγωνίζεται ο σύγχρονος κοινωνικός δημοκράτης είναι απόλυτα συμβατή με την ιδιαίτερη οικογενειακή ζωή. Όχι όμως και η κοινή κατοχή των μέσων κατανάλωσης. Το μεμονωμένο νοικοκυριό -η ξεχωριστή οικογένεια- έχει πάντα μια τάση ν' απαιτεί την αναγνώριση της ατομικής ιδιοκτησίας. Οπου το δικαίωμα της ατομικής ιδιοκτησίας έχει καταργηθεί και η ξεχωριστή

οικογενειακή ζωή έχει επιτραπεί, η κοινοκτημοσύνη αυτής της ιδιαίτερης μορφής έχει αποδειχτεί πως είναι αβάσιμη.

Η κοινοκτημοσύνη στα μέσα κατανάλωσης επομένως οδηγεί στη βέβαιη εχθρότητα προς την ξεχωριστή οικογενειακή ζωή και αναγκαστικά επίσης και σε μια σίγουρη αποστροφή προς τον ξεχωριστό γάμο. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε μια κοινότητα που ζει εν μέσω μιας κοινωνίας, στην οποία το κληρονομικό δικαίωμα έχει ήδη παγιωθεί. Η πρακτική του ξεχωριστού γάμου αναπόφευκτα προετοίμασε το δρόμο για μια επιστροφή στην ιδιαίτερη οικογενειακή ζωή, γιατί τα χωριστά συμφέροντα ενός άντρα και της γυναίκας του ήταν σε φυσική αντίθεση προς τα γενικά συμφέροντα του κομμουνιστικού κύκλου.

Αυτή η εχθρότητα ήταν πράγματι αναγκαστική, εφ' όσον η παραγωγή της κοινότητας ήταν πολύ περιορισμένη για να βασιστεί η κοινοκτημοσύνη στην πρακτική της κατοχής της ιδιοκτησίας από κοινού και σκοπός της συνέχισε να είναι, όπως και πρώτα, όχι μια γενικευμένη συν-εργατική ένωση αλλά μια οικογένεια που αγκάλιαζε τους πάντες.

Αυτό δεν αποτελεί απλά ένα υποθετικό συμπέρασμα. Βρίσκουμε αυτήν την αποστροφή προς την οικογενειακή ζωή και το γάμο στον Πλάτωνα, στους Εσσαίους **(στμ:6)**, στο μοναστήρι κι επίσης σε μερικές κομμουνιστικές κοινότητες των Ηνωμένων Πολιτειών.

Αυτά τα παραδείγματα δεν αποδεικνύουν απλά ότι η αποστροφή προς το γάμο συνδέεται αναγκαστικά μ' αυτή την πρώιμη κοινοκτημοσύνη αλλά ότι αυτή η αντίληψη μπορεί να εκφραστεί με πολύ διαφορετικούς τρόπους: απ' την απαίτηση για την αγαμία απ' τη μια, ως την κατοχή των γυναικών από κοινού απ' την άλλη. Η τελευταία αξιώθηκε ομοίως απ' τον Πλάτωνα όπως κι απ' τους Περφεξιονιστές της Oneida **(στμ:7)**. Η αποστροφή προς το γάμο με κανένα τρόπο δεν υποδηλώνει εχθρότητα προς τις γυναίκες. Αντιθέτως, η χειραφέτηση της γυναίκας απ' το ξεχωριστό νοικοκυριό έχει πάντα την τάση ν' ανυψώνει τη θέση της στην κοινότητα. Αυτό μπορεί να ιδωθεί στην περιγραφή του Πλάτωνα για την κοινοκτημοσύνη και ένα ακόμα παράδειγμα αποτέλεσαν οι Αμερικανικές κομμουνιστικές αποικίες.

Η γενική προκατάληψη του μεσαιωνικού κομμουνισμού πάνω στο ζήτημα του γάμου είναι εύκολα αντιληπτή όπως επίσης κι η ασάφειά της επί του θέματος. Οι συνέπειες των αρχών του οδήγησαν τους θιασώτες του ν' αξιώσουν είτε την απόλυτη εγκράτεια, είτε την κατοχή των γυναικών από κοινού αλλά το γενικότερο περιβάλλον τους, ο χαμηλός αριθμός των μελών τους και τα μικρά αγροτικά νοικοκυριά, έκαναν τις ξεχωριστές οικογένειες και τους ξεχωριστούς γάμους πράγματα αναγκαστικά. Είναι λόγω των κυρίαρχων απόψεων περί της σχέσης των φύλων που το έθιμο αναδεικνύεται σε πανίσχυρο παράγοντα κι απ' αυτές επίσης προέρχεται το γεγονός ότι οι νέες ιδέες έχουν συνεχώς ν' αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες γιατί όσον αφορά τη σεξουαλική σφαίρα, το μη σύνθηες πάντα φαίνεται να είναι αηδιαστικό κι αποκρουστικό.

Ο μεσαιωνικός κομμουνισμός διατηρούσε τις πλέον ποικίλες απόψεις σχετικά με το γάμο: ένα χυπιητό χαρακτηριστικό όμως τις διακρίνει όλες, δηλαδή η κατηγορηματική

εχθρότητα προς τη συνθήκη του γάμου.

Αυτή η εχθρότητα εμφανίζεται μέσα στην παλιότερη απ' τις κομμουνιστικές σχέτες -τους Βαλδουσιανούς που εμφανίστηκαν στο Νότο της Γαλλίας το δεύτερο μισό του δωδέκατου αιώνα. Διαχώριζαν τους οπαδούς τους σε δυο κατηγορίες -τους τέλειους (perfecti) και τους δόκιμους (discipuli). Απ' τους πρώτους απαιτούνταν η κοινοκτημοσύνη και πιθανώς η αγαμία επίσης. Οι δόκιμοι (discipuli) αντιθέτως επιτρέπονταν να παντρευτούν κι επίσης να κατέχουν υλική περιουσία. Σ' ανταπόδοση, ήταν καθήκον των δόκιμων να συντηρούν τους perfecti, οι οποίοι έπρεπε να θεωρούν νεκρούς τους εαυτούς τους ως προς τις ματαιότητες τούτου του κόσμου. Αυτό το είδος της κοινοκτημοσύνης μας φέρνει στο μυαλό την πλατωνική θεωρία απ' τη μια, κι αυτή των Βεγάρδων μοναχών απ' την άλλη. Στην Πλατωνική πολιτεία, ο λαός ήταν επίσης χωρισμένος σε δυο τάξεις -τον απλό κόσμο και τους φύλακες. Η κοινοκτημοσύνη κι η αποφυγή του γάμου επιβάλλονταν μόνο στους τελευταίους. Όπως και στον Πλάτωνα, οι Βαλδουσιανοί διακήρυσσαν την ισότητα των φύλων με μια απ' τις αιρετικές απόψεις τους να είναι ότι οι γυναίκες μπορούσαν να κηρύττουν όπως ακριβώς κι οι άντρες, μια άποψη που καταδικάστηκε απ' τον Πάπα. Άντρες και γυναίκες συγχρωτίζονταν προκαλώντας ενόχληση στις "ευσεβείς" ψυχές που θεωρούσαν ότι κάτω απ' αυτές τις συνθήκες η αγαμία δεν ήταν συνώνυμη της αιώνιας αγνότητας. [3]

Μια παρόμοια περιγραφή δίνεται και για τους Αποστολικούς Αδελφούς, μια σχέση που ιδρύθηκε απ' τον Gerardo Segarelli στο Alzano, κοντά στην Πάρμα, γύρω στο 1260. Αποκαλούσαν ο ένας τον άλλο αδελφό και αδελφή κατά τον τρόπο των πρώτων χριστιανών. Ζώντας σ' αυστηρή πενία, δεν επιτρέπονταν να κατέχουν δικά τους σπίτια ή προμήθειες για την επόμενη μέρα ή οτιδήποτε προκαλούσε άνεση ή βολή. Αν η πείνα μαίνονταν ανάμεσά τους, ζητιάνευαν για φαγητό απ' το πρώτο πρόσωπο που συναντούσαν χωρίς να ορίζουν κάποιο είδος ιδιαίτερα, τρώγοντας χωρίς διάκριση οτιδήποτε τους έδινε ο οποιοσδήποτε. Αν κάποιος πλούσιος προσχωρούσε στην κοινότητα ήταν υποχρεωμένος ν' απαρνηθεί τ' αγαθά της περιουσίας του, αφήνοντας τα πάντα προς κοινή χρήση της Αδελφότητας. [4] Ο γάμος απαγορευόταν. «Οι Αδελφοί που πάνε στον κόσμο για να κηρύξουν τη μετάνοια έχουν το δικαίωμα να πάρουν μαζί τους μια αδελφή ως Απόστολο, όχι ως σύζυγο αλλά ως αρωγό. Αποκαλούν τις γυναίκες-συντρόφους τους που επιτρέπονταν να τους συνοδεύουν εν Χριστώ αδελφές τους και σταθερά αρνούνταν ότι ζούσαν μ' αυτές κατά τρόπο συζυγικό ή απρεπή, παρ' όλο που μοιράζονταν το ίδιο κρεβάτι». [5]

Ο Mosheim (στυμ:8) θεωρεί (απλώς στη βάση της υπόθεσης και χωρίς αυτό να στηρίζεται σε κάποια επιβεβαιωμένη πληροφορία) ότι αυτή η απαγόρευση του γάμου και της κατοχής περιουσίας αφορά μόνο τους Αποστόλους -δηλαδή τους «αγκιτύτερους» κι όχι τους κοινούς Αδελφούς. Αν είναι έτσι, τότε θα θύμιζαν τους Βαλδουσιανούς πολύ έντονα. Βέβαιο είναι όμως ότι διακηρύσσουν πως η κοινοκτημοσύνη αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την τελειότητα .

Στις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία, οι κομμουνιστικές σχέτες ομαδοποιήθηκαν κάτω απ' την κοινή επωνυμία των Βεγάρδων. Αυτή η σχέση ήταν αρχικά, ειδικά στις Κάτω Χώρες, μια ένωση ή αδελφότητα ανύπαντρων τεχνιτών που ζούσαν όπως έχουμε δει σε κοινές εστίες. Στους Οίκους των Βεγάρδων η αγαμία επιβάλλονταν.

Ενώ όμως όλες αυτές οι σχέτες κατανοούσαν υπό τον όρο της «αγαμίας» την αποχή από κάθε είδους σεξουαλικής σχέσης, οι «αδελφοί και αδελφές του Ελεύθερου Πνεύματος» **(στημ:9)** (μια σχέση που ξεπήδησε απ' τη Γαλλία του δέκατου-πέμπτου αιώνα) βρήκαν μια πιο τολμηρή και σαφή λύση στο πρόβλημα του γάμου. Πλάι στην πλήρη κοινοκτημοσύνη που αξίωναν και την χωρίς κανένα περιορισμό ελευθερία του ανθρώπινου είδους, η αντίληψή τους για την αγαμία συνίστατο στην πλήρη σεξουαλική ελευθερία παρ' όλο που ο γάμος απαγορευόταν.

VI. Το Μυστικιστικό και το Ασκητικό.

Θα πρέπει τώρα ν' ασχοληθούμε μ' ένα άλλο χαρακτηριστικό που ο μεσαιωνικός κομμουνισμός φέρει από κοινού με το μονασισμό, εξηγώντας σε ποιο πράγμα διαφέρουν αυτά τα δυο με το σύγχρονο σοσιαλισμό. Αναφερόμαστε στην τάση τους προς τον μυστικισμό και τον ασκητισμό.

Ένας απ' τους βασικούς λόγους της τάσης προς τον μυστικισμό ήταν η άγνοια της μεγαλύτερης μάζας του λαού. Καθώς η παραγωγή και το εμπόριο αναπτύσσονταν, η υπεροχή της κοινωνικής έναντι της ατομικής ζωής αυξάνονταν, οι κοινωνικές σχέσεις έγιναν πιο απομονωμένες και μυστικές, και την ανθρωπότητα επισκέφτηκαν τρομερά κοινωνικά δεινά. Ο κόσμος παρέμενε αμαθής κι ανήμπορος μπροστά σ' αυτές τις δυστυχίες κι όσο πιο χαμηλή ήταν η τάξη των ανθρώπων τόσο μεγαλύτερη ήταν η άγνοια κι η αμηχανία τους.

Οι άρχουσες κι ανερχόμενες τάξεις, ειδικότερα οι έμποροι κι οι πρίγκηπες, προσδιόριζαν τη θέση τους κάτω απ' τις νέες συνθήκες μέσω της πολιτικής σοφίας της αρχαίας Ελλάδας και Ρώμης καθώς και του Ρωμαϊκού δικαίου. Ήταν δύσκολο για τις κατώτερες τάξεις ν' αποκτήσουν αυτή τη γνώση, πιο δύσκολο απ' ότι στις μέρες μας, γιατί εκείνη την εποχή [η γνώση] περιοριζόταν στις δικές της ιδιαίτερες γλώσσες που διέφεραν απ' αυτές του λαού -για παράδειγμα, τα Λατινικά και τα Ελληνικά.

Αυτός όμως δεν ήταν ο κύριος λόγος για τον οποίο η γνώση δεν διεισδύσε στις κατώτερες τάξεις. Η αλήθεια είναι ότι ο λαός αρνούταν να τη δεχθεί γιατί πίστευε ότι θα ήταν επιζήμια για τα συμφέροντά του.

Η εξέλιξη της γνώσης είναι σε τόσο μικρό βαθμό ανεξάρτητη, όσο ακριβώς κι αυτή της τέχνης. Τ' ότι η γνώση προχωρά δεν οφείλεται απλώς σε ορισμένες προαπαιτούμενες συνθήκες τις οποίες η επιστημονική διερεύνηση καθιστά δυνατές αλλά επίσης και σε κάποιες ανάγκες που ωθούν την επιστημονική έρευνα. Δε νοιάθει κάθε κοινότητα και

κοινωνική τάξη την ανάγκη για τη βαθύτερη διερεύνηση της πραγματικής σύνδεσης μεταξύ των πραγμάτων στη φύση και την κοινωνία, ακόμα κι αν οι αναγκαίες προαπαιτούμενες συνθήκες είναι παρούσες. Μια τάξη ή κοινότητα που βρίσκεται σε διαδικασία παρακμής ή είναι χωρίς ελπίδα, πιεζόμενη από μια άλλη, πάντα θα εναντιώνεται στην επίγνωση της αλήθειας. Δε θα χρησιμοποιήσει την ευφυΐα της ώστε να ορίσει καθαρά αυτό που είναι αλλά θα προσπαθήσει ν' ανακαλύψει επιχειρήματα μέσω των οποίων μπορεί να καθησυχάσει, παρηγορήσει και ξεγελάσει τον εαυτό της. Κι αυτό δεν έχει σε τίποτα να κάνει με την ανάγκη να εξαπατήσει τους αντιπάλους της σχετικά με τη δύναμη και τις δυνατότητες της. Στην κοινωνία του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης, το μέλλον δεν ανήκε στους φτωχούς και τους καταπιεσμένους αλλά στους πλούσιους κι ισχυρούς, στους ευγενείς και τους καπιταλιστές. Οι τελευταίες τάξεις είχαν κάθε λόγο να προωθήσουν τη μόρφωση που ευνοούσε τους κατόχους της εξουσίας, κατ' αναλογία με την κατανόηση από μέρους τους της αλήθειας. Ακόμα κι εκεί που η μόρφωση ήταν τελείως ελεύθερη κι ανεξάρτητη απ' αυτούς, προωθούσε την εξουσία τους.

Ήταν ακόμα πολύ μακριά η εποχή που τ' ορατό μέλλον θ' ανήκε στον κομμουνισμό του προλεταριάτου. Όσο περισσότερο οι φτωχοί και καταπιεσμένοι νόμιζαν πως κατανοούσαν αυτό που ήταν η πραγματικότητα, τόσο πιο άθλια πρέπει να τη θεωρούσαν. Μόνο ένα θαύμα θα μπορούσε ν' ανατρέψει τους μεγάλους άρχοντες, φέρνοντας την ευημερία και την ελευθερία στις τάξεις των πεινασμένων. Όμως λαχταρούσαν αυτό το θαύμα απ' τα βάθη της καρδιάς τους κι ήταν αναγκασμένοι να πιστεύουν σ' αυτό, αν δεν ήθελαν ν' απελιστούν. Αρχισαν ν' αποστρέφονται τη νεο-αναδυόμενη κουλτούρα που πρόσφερε στους βασανιστές τους τόσο καλές υπηρεσίες εξ' ίσου με το μίσος που είχαν για τις πεποιθήσεις της Παπικής Εκκλησίας, στην οποία επιτίθονταν. Απομακρύνθηκαν απ' την άθλια και δυσάρεστη πραγματικότητα, επιζητώντας να χαθούν μέσα σ' ένα ζοφερό στοχασμό με σκοπό ν' αντλήσουν κάποια παρηγοριά κι ασφάλεια. Ενάντια στα επιχειρήματα της επιστήμης και της αλήθειας αντιπαρέθεσαν την εσώτερη φωνή - τη «φωνή του Θεού», την «Αποκάλυψη», το «Εσώτερο Φως» - εκφράσεις που σήμαιναν στην πραγματικότητα, τη φωνή των επιθυμιών και των αναγκών τους. Αυτή η εσώτερη φωνή αντιχειεί όλο και πιο δυνατά και θριαμβευτικά, όσο ο διαλογιζόμενος απομονώνεται απ' τους ανθρώπους, κρατά σε απόσταση κάθε αναταραχή και φλογίζει τη φαντασία του μέσω των διαφόρων μεθόδων της έκστασης κι ειδικά της νηστείας και της προσευχής. Έτσι, αυτοί οι ζηλωτές έφτασαν σε μια πίστη προς τα θαύματα, που τελικά εξελίχτηκε σε μια πίστη τόσο σταθερή όσο ο βράχος: τόσο σταθερή στ' αλήθεια, που τους έκανε ικανούς να τη μεταβιβάσουν σ' άλλους, των οποίων οι κοινές ανάγκες κι οι κοινές επιθυμίες, τους έκαναν από μόνους τους, έτοιμους να τη δεχτούν.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του τρόπου σκέψης, μας παρουσιάζεται στα γραπτά του Τόμας Μίντσερ, ιδιαίτερα στην εξήγηση που κάνει στο δεύτερο κεφάλαιο του Δανιήλ, τ' οποίο ασχολείται με τ' όνειρο του Βασιλιά Ναβουχοδονόσορα (το είδωλο

από σίδηρο και χρυσό με πήλινα πόδια που συντρίφτηκε από μια πέτρα) -ένα κατάλληλα προσφερόμενο όνειρο για επαναστατική ερμηνεία.

Να τι γράφει ο Μίντσερ σχετικά με τ' όνειρο το οποίο οι αστρολόγοι του βασιλιά δεν μπορούσαν να εξηγήσουν: «*Ήταν άθεοι υποκριτές και κόλακες, που έλεγαν απλώς αυτό που οι αφέντες τους ήθελαν ν' ακούσουν, όπως κι οι θεολόγοι των καιρών μας για να κερδίσουν τα καρβέλια και τα ψάρια τους. Αυτοί οι μορφωμένοι άνθρωποι ξεστράτισαν εξ' αιτίας της εντύπωσης ότι μπορούσαν να ξεχωρίσουν το καλό απ' το κακό χωρίς την παρουσία του Αγίου Πνεύματος. Όμως το Ευαγγέλιο φτάνει απ' το Θεό ως την καρδιά. Γι' αυτό ο Άγιος Παύλος αναφέρει τη μαρτυρία του Μωυσή και του Ησαΐα (Προς Ρωμαίους, x) και μιλά για τον εσώτερο "Λόγο" για ν' ακουστεί ως τα μύχια της ψυχής μέσω της Αποκάλυψης του Θεού και οποιοσδήποτε δεν έχει τη συνείδηση αυτού και την ευαισθησία προς αυτό μέσω της ζωντανής μαρτυρίας του Θεού, (Προς Ρωμαίους, viii) δεν έχει καλά θεμελιωμένη τη γνώση του Θεού κι ας έχει καταβροχθίσει χίλιες Βίβλους.*

Ένας εκλεκτός που επιθυμεί να μάθει αν ένα όνειρο ή όραμα προέρχεται απ' το Θεό ή απ' τη φύση ή απ' το διάβολο, πρέπει τόσο με την καρδιά, την ψυχή και το μυαλό του, να εγκαταλείψει όλες τις υλικές ανέσεις της σάρκας του».

Με τον πλέον υπερβολικό και χιλιαστικό τρόπο, ο Μίντσερ φαντάστηκε τη νέα κοινωνία του μέλλοντος σαν ένα παράδεισο επί της γης. «*Ναι*» κραυγάζει, «*η έλευση της πίστης πρέπει να μας αγγίζει όλους και να κρατηθεί γερά, με σκοπό, εμείς οι υλικοί, επίγειοι άνθρωποι να γίνουμε θεοί μέσω της ενανθρώπισης του Χριστού, και συνεπώς, μ' Αυτόν, να γίνουμε παιδιά του Θεού, καθοδηγούμενοι και καθαγιασμένοι απ' Αυτόν. Ναι, πραγματικά, θα πρέπει απόλυτα κι ολοκληρωτικά να μετουσιωθούμε σ' Αυτόν, ώστε η επίγεια ζωή να μπορεί να μετατραπεί σε ουράνια*». [6] Αυτό αποτελεί ένα μικρό δείγμα μυστικισμού της Αποκάλυψης. Σ' αντίθεση με το σύγχρονο κομμουνισμό, ο ασκητισμός αποτελούσε επίσης ένα ευδιάκριτο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου.

Η παραγωγή δεν ήταν επαρκώς αναπτυγμένη ώστε να εξασφαλίσει τα μέσα για μια εκλεπτυσμένη απόλαυση της ζωής απ' τις μάζες των ανθρώπων. Αυτός επομένως που επιθυμούσε την ισότητα για όλη την ανθρωπότητα, μπορούσε να δει κακά όχι μόνο στην πολυτέλεια, αλλά επίσης και στην τέχνη και την επιστήμη, οι οποίες στην πραγματικότητα ήταν πολύ συχνά θεραπευαίνιδες της πολυτέλειας. Οι κομμουνιστές συνήθως πήγαιναν πέρα απ' αυτό. Μπροστά στην τεράστια ύπαρξη τόσης δυστυχίας στον κόσμο, τους φαίνονταν πως όχι μόνο η αλαζονία κι η επιπολαιότητα αποτελούσαν αμαρτίες αλλά πως ακόμα κι οι πιο ακίνδυνες χαρές ήταν επίσης το ίδιο. Ο Μελάγχθονας (**στμ:10**) εξέφραζε έντονα την αγανάκτησή του γι' αυτό τον τρόπο θεώρησης των πραγμάτων και αναφέρει στο έργο του, **Ιστορία του Τόμας Μίντσερ**, ότι ο τελευταίος δίδασκε: ότι «*ο καθένας πρέπει να προσεγγίζει την ορθή και Χριστιανική θεοσέβεια κατά τον ακόλουθο τρόπο: πρώτα, οι έκδηλες φανulότητες πρέπει να εγκαταλειφθούν, όπως η μοιχεία, το έγκλημα, η βλασφημία κτλ. Ταυτόχρονα, το σώμα πρέπει να ταπεινωθεί και να υποταχτεί μέσω της νηστείας,*

των ταπεινών ρούχων, της λιγοστής ομιλίας, με το να δείχνεις δύσθυμος και ν' αφήνεις τη γενειάδα απεριποίητη. Τέτοια παιδαριώδη πειθαρχία δηλαδή σαν κι αυτή που αυτός αποκαλεί ταπείνωση της σάρκας και του σταυρού, όπως περιγράφονται στα Ευαγγέλια. Όλο του το κήρυγμα βασιζόταν πάνω σ' αυτό». Αυτός ο ζοφερός Πουριτανισμός (στμ:11) έφερε τους κομμουνιστές σ' αντίθεση, όχι μόνο με τους κυβερνώντες αλλά συχνά επίσης και με τις εργαζόμενες τάξεις της εποχής, οι οποίες διατηρούσαν ακόμα ισχυρή την αρχέγονη αγάπη για τη ζωή, διακατεχόμενες από εύθυμη διαθέση. Σε πολλά μέρη οι κομμουνιστές μισούσαν απ' τους χωρικούς και τους εργάτες ως υποκριτές. Μόνο όταν η εξάπλωση της Μεταρρύθμισης οδήγησε στην καταπίεση και την κακομεταχείριση των προαναφερθέντων τάξεων κι όταν η επιστροφή του πριγκηπικού απολυταρχισμού έκανε την αντίστασή τους να φαίνεται απέλπιδα, το πνεύμα του Πουριτανισμού άρχισε να ριζώνει ανάμεσα στους χωρικούς και τους μικρέμπορους. Όμως αυτό συνέβη μετά την αύξηση της καπιταλιστικής παραγωγής, που έκανε την αποταμίευση αγαπημένη αρετή των μικρών εργοδοτών, γιατί τους υπόσχονταν την τάχιση προαγωγή τους στις τάξεις αυτών που αποκόμιζαν μεγαλύτερα κέρδη.

Ο Πουριτανισμός όμως διέφερε σε βασικά σημεία σε σχέση με τον ασκητισμό της Χριστιανοσύνης των πρώτων αιώνων. Ο χαρακτήρας του Χριστιανικού ασκητισμού στο ξεκίνημά του καθορίστηκε κυρίως απ' το λούμπεν προλεταριάτο, του οποίου οι προφανείς ιδιαιτερότητες (οι ηθικολόγοι ίσως τις αποκαλέσουν ελαττώματα) ήταν η τεμπελιά, η βρώμα κι η χαζομάρα. Ο πρώιμος Χριστιανικός ασκητισμός δεν ήταν τίποτ' άλλο, παρά ένα σύστημα πιο εκλεπτυσμένων μεθόδων για να προάγουν αυτές τις ιδιαιτερότητες στο αποκορύφωμα της τελειότητας. Ήταν το ίδιο με τον Ινδικό (Βραχμανικό και Βουδιστικό) ασκητισμό που αναπτύχθηκε κάτω από παρόμοιες συνθήκες.

Οι προλετάριοι των μεσαιωνικών χρόνων ήταν σε μεγάλο βαθμό εργάτες και δεν μπορούσαν να επιτρέψουν στους εαυτούς τους την πολυτέλεια μιας τέτοιας αυταπάρνησης. Δε ζούσαν απ' τη γενναιοδωρία, όπως για παράδειγμα οι αναχωρητές απ' τις προσφορές των άλλων, αλλά με το δικό τους κόπο. Ήταν συνεπώς αναγκασμένοι να παρακινούνται οι ίδιοι ώστε να καλύψουν τις υλικές τους ανάγκες, αν δεν ήθελαν να πεθάνουν της πείνας.. Ούτε η χαζομάρα, ούτε η τεμπελιά ήταν συμβατές με την ύπαρξή τους. Δεν ήταν τόσο υποβαθμισμένοι κι επιπλέον, βρισκονταν πολύ κοντά στην ευημερούσα κι εύπορη αγροτιά και τους ανθρώπους του εμπορίου, ώστε να συμβιβαστούν με την απλυσία. Ούτε η ανοησία, η τεμπελιά ή η βρώμα μπορούσαν να θέλξουν κάποιους, που ήταν αρκετά ανώτεροι ώστε να είναι σε θέση να υιοθετήσουν τις κομμουνιστικές ιδέες. Όλες οι περιγραφές έχουν κοινό σημείο τους, το συμπέρασμα ότι τα μέλη των κομμουνιστικών σχετιών των μεσαιωνικών χρόνων και της Μεταρρύθμισης ξεχώριζαν απ' τους ομοίους τους λόγω της επιμέλειας, της ευπρέπειας και της εγκράτειάς τους. Εξ' αιτίας αυτών των χαρακτηριστικών έβρισκαν ακόμα κι έτοιμη δουλειά σ' ορισμένα μέρη.

Μια καλά τεκμηριωμένη απόδειξη αυτού μας προσφέρουν οι Αναβαπτιστές της

Μοραβίας, που είχαν κατορθώσει να εγκατασταθούν σε πολλές περιοχές, ιδρύοντας κάποιες αποικίες φιλήσυχων ανθρώπων, οι οποίες υπήρξαν κομμουνιστικές στο βαθμό που οι περίγυροί τους οποίους ζούσαν, τους το επέτρεψαν. Ο Gindely, που κάθε άλλο παρά τους συμπαθεί, αναφέρει:

«Ανάμεσα στις πολλές ομάδες, οι Αναβαπτιστές εμφανίστηκαν σποραδικά στη Βοημία αλλά συγκροτούσαν μεγάλες μάζες και παρά πολλές κοινότητες στη Μοραβία. Είχαν μεταναστεύσει στην τελευταία πριν το 1530 κι είχαν αυξηθεί ραγδαία, σχηματίζοντας περισσότερες από εβδομήντα κοινότητες. Το Κράτος τους εξεδίωξε με λιγότερο ή περισσότερο ζήλο αλλά διατηρήθηκαν παρά το λόγο αυτόν χάρη στην προστασία λίγων οικογενειών ευγενών που είχαν σαφώς λόγους γι' αυτό που έκαναν.

Αυτή ήταν η κατάσταση στην οποία τους βρήκε ο Μαξιμιλιανός (στμ:12), παρ' όλο που προηγουμένως είχαν τεθεί συχνά αλλά μάταια εκτός νόμου. Ακολουθώντας την πρακτική του πατέρα του, πρότεινε στη Δίαιτα του 1567, ν' απελαθούν αυτοί οι άνθρωποι εντός μικρού χρονικού διαστήματος. Και τώρα, μια νέα και τελείως απρόσμενη παρέκκλιση απ' την παλιά παράδοση έλαβε χώρα από μέρους των ευγενών. Από κοινού με τους ιππότες (οι αρχιερείς κι οι πόλεις δε συμμετείχαν σ' αυτό το αίτημα) παρακάλεσαν τον αυτοκράτορα να επιτρέψει στους Αναβαπτιστές να παραμείνουν στις εστίες τους. Όχι γιατί αυτοί οι άνθρωποι δεν παρέμεναν αποδεδειγμένοι αιρετικοί, ούτε γιατί οποιοσδήποτε είχε συμφέρον απ' τον προσηλυτισμό τους. Όχι, αυτό ξεκίνησε για πολύ πιο πρακτικούς λόγους, συγκεκριμένα για τ' ότι οι Αναβαπτιστές ήταν ακόμα πιο επικερδή αντικείμενα εκμετάλλευσης κι απ' τους Εβραίους, και δεν ήταν δυνατό να εξοριστούν χωρίς σημαντικό υλικό κόστος. Οι Καθολικοί, οι Ουτρακιστές, όπως επίσης κι οι Βοημοί Αδελφοί, υποχώρησαν μπροστά στο βάρος του επιχειρήματός τους. Οι Αναβαπτιστές υπήρξαν πράγματι παντού εξαιρετικά εργατικοί, οικονομικοί κι εγκρατείς κι επιπλέον μακράν οι εξυπνότεροι εργάτες στη Μοραβία». [7]

Ακούμε τα ίδια πράγματα και για τις πρώιμες κομμουνιστικές αποικίες της Αμερικής, όπου ο Nordhoff (στμ:13) ανακάλυψε πολλά παραδείγματα της κομμουνιστικής εργατικότητας κι εγκράτειας και η μαρτυρία του έχει επιβεβαιωθεί απ' τον καθηγητή Ely, τον κ. E. B. Smalley και άλλους. Δεν υπάρχει τίποτα πιο γελοίο απ' την ιδέα ότι η εργασία δεν ασκείται συστηματικά στις κομμουνιστικές ενώσεις. Η εμπειρία έχει επί μακρόν αποδείξει τ' αντίθετο.

VII. Ο Διεθνισμός και το Επαναστατικό Πνεύμα.

Σ' ένα σημείο ο πρώιμος Χριστιανικός, ο μεσαιωνικός κι ο σύγχρονος κομμουνισμός είναι σύμφωνοι, δηλαδή στο διεθνισμό τους, ο οποίος τους κάνει σαφώς να διακρίνονται απ' τον Πλατωνισμό, αφού ο τελευταίος έχει μόνο τοπικό χαρακτήρα. Ο Πλατωνισμός δημιουργήθηκε για λίγους δήμους και τις γειτονικές τους περιοχές. Απ' τη Χριστιανική περίοδο ακόμα, αντιθέτως, κάθε κομμουνιστής έχει εργαστεί για το καλό της ανθρωπότητας

συνολικά ή σε κάθε περίπτωση, για το καθολικό λαϊκό πεδίο του πολιτισμού στον οποίο έτυχε να ζει. Ο τοπικός περιορισμός της κοινοκτημοσύνης του Πλάτωνα είναι σε συμφωνία με τις ιδιαίτερες συνθήκες των μεθόδων παραγωγής του χωρικού και του μικρέμπορου.

Οι καπιταλιστές κι οι προλετάριοι ξεπερνούν όλους τους τοπικούς περιορισμούς. Ο έμπορος δεν υπάρχει μόνο για τους τοπικούς του πελάτες, αλλά κυρίως για να κάνει επιχειρήσεις μεταξύ της πατρίδας του και των ξένων αγορών. Όσο στενότερο κι ευκολότερο είν' αυτό το εμπόριο, τόσο μεγαλύτερη είν' η ευημερία του. Έτσι, ο έμπορος είναι διεθνής ή για να το εκφράσουμε καλύτερα, υπερ-τοπικός. Οπουδήποτε μπορεί να βγάλει κέρδος, εκεί είναι και το σπίτι του.

Το υπερ-τοπικό αίσθημα του εμπόρου έχει την πηγή του στο εμπόριο με τις ξένες χώρες κι η θέση του στην ξένη αγορά εξαρτάται απ' την ισχύ του Κράτους στο οποίο αυτός ανήκει (είτε πρόκειται γι' αρχαία πόλη ή σύγχρονο έθνος). Μια δυνατή κυβερνητική εξουσία είναι αναγκαία για την ευημερία του και πάνω απ' όλα, μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη. Έτσι είναι πάντα πατριώτης, είτε στην πατρίδα, είτε στο εξωτερικό, ιδιαίτερα δε στη δεύτερη περίπτωση. Βλέπουμε ότι πάντα ήταν, απ' τις μεσαιωνικές ακόμα μέρες, στο πλευρό της πριγκιπικής εξουσίας και του Σοβινισμού, σε κάθε μέρος όπου οι συνθήκες είναι ευνοϊκές για τον απολυταρχισμό.

Το υπερ-τοπικό αίσθημα του προλετάριου απορρέει από άλλες αιτίες. Δεν κατέχει τίποτα που να τον δένει μ' ένα έδαφος. Η πατρίδα του δεν του προσφέρει παρά καταπίεση κι ένα ελάχιστο εισόδημα, κι αυτά μπορεί να τα βρει οπουδήποτε. Η παραμικρή ελπίδα να βελτιώσει την τύχη του σε κάποιο άλλο μέρος είναι αρκετή ώστε να τον κάνει να ρισκάρει ένα στοίχημα ή ταξίδι. Η κυβερνητική εξουσία είναι ο κυριότερος προστάτης αυτών που τον κακομεταχειρίζονται και τον καταληστεύουν. Απ' την πτώση της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας ως την πρώτη δεκαετία του αιώνα μας, ο προλετάριος δεν είχε ελπίδα να υπερνικήσει την κυβέρνηση ή να την κάνει χρήσιμη γι' αυτόν ή τουλάχιστον να την επηρεάσει υπέρ του. Το Κράτος υπήρξε ο μεγαλύτερος εχθρός του προλετάριου. Δεν είναι λοιπόν άξιο απορίας που υιοθέτησε εύκολα συμπεράσματα, τα οποία ήταν ευνόητα κάτω απ' αυτή την κατάσταση των πραγμάτων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όλων των σεχτών των κομμουνιστών, απ' τους πρώτους Χριστιανούς ως το δικό μας αιώνα, ήταν όχι μόνο η αδιαφορία αλλά η απροκάλυπτη αποστροφή προς την κυβέρνηση, τη συμμετοχή στην πολιτική και την υπεράσπιση της χώρας. Ο Αναρχισμός αποτελεί μεταθανάτιο τέκνο αυτών των κοινωνικών συνθηκών. Αυτή η αποστροφή μπορούσε μόνο να μετριαστεί σε καιρούς επαναστάσεων, όταν φαινόταν ότι η εξουσία του Κράτους γίνονταν θρύψαλα, θέτοντας έτσι το προλεταριάτο σε θέση να εξασφαλίσει αυτήν την εξουσία για το ίδιο. Σ' εποχές αντίδρασης όμως, μια αποστροφή για κάθε είδους πολιτική μπορούσε να ξαναεμφανιστεί, και μάλιστα πολύ πιο έντονα. Θα δούμε ότι αυτό συνέβη με τους Βοημούς Αδελφούς μετά την πτώση του Θαβώρ, με τους Αναβαπτιστές μετά τον Πόλεμο των Χωρικών και με τους Μεννονίτες μετά την κατάπνιξη του ξεσηκωμού στο

Μύνστερ.

Όμως απ' τον καιρό των πρώτων Χριστιανών, οι κομμουνιστές έχουν πάντα, και κάτω απ' οποιεσδήποτε συνθήκες, δώσει έμφαση στα καθήκοντα της διεθνούς και υπερ-τοπικής αλληλεγγύης.

Στις ξένες χώρες ο έμπορος κινείται ως ανταγωνιστής –ως αντίπαλος των ντόπιων. Βασίζει τις φιλοδοξίες του, όχι στην καλή θέληση αλλά στη δύναμη της χώρας του για να τον προστατέψει. Ο προλετάριος στην ξένη γη εμφανίζεται αγωνιζόμενος εναντίον της ίδιας εκμετάλλευσης, σαν κι αυτή απ' την οποία υπέφερε στην πατρίδα. Δεν μπορεί να υπολογίζει στην προστασία της κυβέρνησής του αλλά μπορεί πολύ συχνά να βασιστεί σ' αυτή των προλετάριων των περιοχών στις οποίες έχει περιπλανηθεί και στών οποίων το πλευρό πολεμά τον κοινό εχθρό.

Θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι όπου ο προλετάριος βλέπει τον εαυτό του περισσότερο σαν πωλητή της εργατικής του δύναμης παρά σαν μαχητή, έχοντας την τάση να θεωρεί τους προλετάριους συντρόφους του ως ανταγωνιστές παρά σαν συμπολεμιστές, σε μια τέτοια περίπτωση, η προδιάθεση προς τη διεθνή αλληλεγγύη αντιπαρέρχεται χωρίς πολύ σκέψη.

Αυτό όμως δεν ισχύει για τους κομμουνιστές: βρίσκονται στην πρώτη γραμμή αυτών που μάχονται ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση και σε κάθε τόπο, αντιμετωπίζουν τους ίδιους αντιπάλους κι υποφέρουν απ' τον ίδιο διωγμό. Αυτό είναι που τους δένει μαζί. Απ' τις μέρες της πρώιμης Χριστιανοσύνης υπήρχε πάντα μια ξεχωριστή ιδιαιτερότητα ανάμεσα στους κομμουνιστές, δηλαδή τ' ότι σχηματίζουν πάντα μια οικογένεια που αγκαλιάζει τους πάντες, ώστε ο ξένος σύντροφος αποτελεί αδερφό όπως ακριβώς κι ο ντόπιος. Κι έτσι, σ' οποιοδήποτε μέρος του κόσμου τύχει να βρεθεί, αν βρει συντρόφους, είναι σαν στο σπίτι του. Χάρη σ' αυτή την ιδιαιτερότητα και στην έλλειψη περιουσίας, ήταν εύκολο για τους ηγέτες τους, τους αγκιτάτορες τους, να πάνε από μέρος σε μέρος. Φτωχοί ήταν πάντα γιατί κάθε άνθρωπος με περιουσία που ενώνονταν μ' αυτούς ήταν αναγκασμένος να μοιράσει τα μέσα του στους άπορους. Οι πρωταγωνιστές της σχέτας ταξίδευαν συνεχώς, επιδεικνύοντας ισχύ ατμομηχανής και κάλυπταν τόσο μεγάλες αποστάσεις στα ταξίδια τους, που θα ήταν υπολογίσιμες ακόμα και για τις σημερινές μέρες των σιδηροδρόμων. Έτσι για παράδειγμα, οι Βαλδεσιανοί της Βοημίας ήταν μ' αυτόν τον τρόπο ικανοί να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία μ' αυτούς της Νότιας Γαλλίας.

Γι' αυτό το λόγο, οι κομμουνιστές απέκτησαν πολύ μεγάλη σημασία στα συνενωτικά επαναστατικά κινήματα των κατώτερων τάξεων των καιρών τους. Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ανάπτυξή τους ήταν η τοπική στενομυαλιά των χωρικών και των μικροαστών, που προξενούσε σ' αυτά τεράστια ζημιά, εν' όψει των καλά οργανωμένων εχθρών. Όπου αυτή η στενομυαλιά νικήθηκε κι οι επαναστατικοί ξεσηκωμοί απομονωμένων περιοχών ήρθαν σ' επικοινωνία μεταξύ τους, ήταν βασικά χάρη στο έργο των περιπλανώμενων κομμουνιστών

κηρύκων κι οφείλονταν κυρίως στην κεντρική επιρροή τους τ' ότι η αγροτική εξέγερση του 1381 στην Αγγλία **(στμ:14)** και το Θαβωριτικό κίνημα στη Βοημία, υπήρξαν τόσο πετυχημένα. Κατά τη διάρκεια του μεγάλου Πολέμου των Χωρικών στη Γερμανία το 1525, έδρασαν με παρόμοιο τρόπο, αλλά η Γερμανική ιδιομορφία ήταν πολύ δυνατή γι' αυτούς, πέρα βέβαια απ' το γεγονός ότι αυτή η ανταρσία σε μεγάλο βαθμό εμποδίστηκε απ' την έλλειψη συνοχής ανάμεσα στην αγροτιά.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ένα ακόμα σημαντικό χαρακτηριστικό του αιρετικού κομμουνισμού, το τελευταίο που θα πραγματευτούμε σ' αυτό το κεφάλαιο –ένα χαρακτηριστικό που τον διακρίνει απ' τον πρώιμο Χριστιανικό κομμουνισμό και τον καθιστά ανάλογο μ' αυτόν της σύγχρονης εποχής: το επαναστατικό του πνεύμα.

Ο λαός του Μεσαίωνα, οι εκμεταλλεζόμενες τάξεις, δηλαδή η αγροτιά, οι μικρέμποροι κι οι προλετάριοι, διέφεραν απ' τον πληθυσμό της παρακμάζουσας Ρώμης. Ικανοί να φέρουν όπλα και θρασείς κατά έναν άξεστο τρόπο, δεν κατανοούσαν τα κηρύγματα που πρόσταζαν τους ανθρώπους “να γυρνάνε και τ' αριστερό μάγουλο σ' όποιον τους χτυπούσε στο δεξί”, απαγορεύοντας σε κάποιον να πάρει το νόμο στα χέρια του, μέσω των ρήσεων «*η εκδίκηση είναι δική μου, είπε ο Κύριος*» και «*όλοι όσοι παίρνουν το ξίφος, θ' αφανιστούν απ' το ξίφος*», πράγματα που υπερασπίζονται την αγόγγυστη θλίψη και τα βάσανα ως Χριστιανικό καθήκον. Αμέσως μόλις οι μάζες γενικευμένα μπόρεσαν να διαβάσουν τη Βίβλο μόνες τους (ο Ρωμαιοκαθολικός κλήρος κατάλαβε καλά το γιατί αυτές επιθυμούσαν να καταστήσουν τη γνώση αυτού του βιβλίου προνόμιό τους) δεν αποκόμισαν απ' την Καινή Διαθήκη τα διδάγματά της περί ταπεινότητας κι αυταπάρνησης, αλλά αυτά του μίσους για τους πλούσιους. Τ' αγαπημένο κομμάτι της Καινής Διαθήκης για τους αιρετικούς των κατώτερων τάξεων ήταν η Αποκάλυψη, αυτή η επαναστατική κι αιματοβαμμένη φαντασίωση ενός πρώιμου Χριστιανικού μυαλού, στ' οποίο ο Απόστολος μ' αγαλλίαση προλέγει την πτώση της υπάρχουσας κοινωνίας εν μέσω έργων τέτοιας φρίκης, που μπροστά τους, οτιδήποτε έχει ως τώρα παρουσιαστεί ως πράξεις κι απειλές απ' τον πλέον ανυπόληπτο αναρχισμό, φαντάζει παιχνιδάκι. Εκτός απ' την Αποκάλυψη, μελετούσαν με ζήλο την Παλαιά Διαθήκη, η οποία είναι γεμάτη από παραδείγματα μιας αγροτικής δημοκρατίας, διδάσκοντας όχι απλά το μίσος για τους τυράννους αλλά επίσης και την ενεργητική κι ασίγαστη εναντίωση σ' αυτούς, όπως επίσης και προς τους πλούσιους κι ισχυρούς. Οι οπαδοί των κομμουνιστικών σχέτων ήταν γενικά πολύ αδύναμοι για να διατηρήσουν σε καιρό ειρήνης, τη σκέψη ότι θα μπορούσαν ν' ανατρέψουν την υπάρχουσα κοινωνία με τη δική τους δύναμη, με σκοπό να εγκαθιδρύσουν τον κομμουνισμό στη θέση της. Αν και δεν ήταν δουλικοί κι υποταχτικοί σαν το εξευτελισμένο προλεταριάτο της παρακμάζουσας Ρώμης, παρέμειναν ένας γενικά φιλήσυχος κόσμος ως την εποχή της Μεταρρύθμισης και μια άποψη σαν αυτή που έχουμε, χωρίς αμφιβολία, επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η αγάπη της ειρήνης και της υπομονής αποτελούσαν εξίσου χαρακτηριστικά τους, όπως η εργατικότητα κι η εγκράτεια.

Όμως όταν ήρθαν οι εποχές της εξέγερσης, όταν ο χωρικός κι ο έμπορος ξεσηκώθηκαν τριγύρω τους, τότε ο επαναστατικός ενθουσιασμός κατέλαβε και τον κομμουνιστή επίσης. Τότε φάνηκε σ' αυτούς ή τουλάχιστον σε μια μερίδα τους (γιατί συχνά ήταν διαιρεμένοι σ' αυτό το ζήτημα), ότι είχε φτάσει ο καιρός που ο Θεός θα έδειχνε δύναμη στην αδυναμία κι ότι κανένα θαύμα δε φαινόταν αδύνατο. Ρίχτηκαν μεσ' το επαναστατικό κίνημα ώστε να το κάνουν να υπηρετήσει τους σκοπούς του κομμουνισμού κι αφού είχαν οριστικά μοιραστεί τις τύχες τους μ' αυτές των υπολοίπων, κανένας συμβιβασμός με τις υπάρχουσες εξουσίες δε χωρούσε. Γρήγορα κέρδισαν το πάνω χέρι σε σχέση με τις άλλες αμφιταλαντευόμενες κι αναποφάσιστες μερίδες, καθιστάμενοι εύκολα ηγέτες των κινημάτων (όπως οι Θαβωρίτες ανάμεσα στους Χουσσίτες ή ο Μίντσερ κι οι οπαδοί του ανάμεσα στους εξεγερμένους του Πολέμου των Χωρικών στη Θουρυγγία) δίνοντάς τους ακόμα και μια κομμουνιστική απόχρωση, προσδίδοντας έτσι στον κομμουνισμό την εικόνα μιας δύναμης που στην πραγματικότητα δεν κατείχε. Το αποτέλεσμα ήταν να εγερθούν εναντίον τους συνεργαζόμενες, όλες οι τάξεις της ιδιοκτησίας, λυσσαλέα οργισμένες, συντρίβοντάς τους ολοκληρωτικά.

Είναι αυτό το πνεύμα της εξέγερσης στην κομμουνιστική αγκιτάτσια των κατώτερων τάξεων, που παρά τις πολλές ομοιότητες, το διακρίνει ολοκάθαρα απ' τον κομμουνισμό των πρώτων Χριστιανών, καταθέτοντας το πλέον σημαντικό τεκμήριο όσον αφορά τη συγγένεια του με τα σύγχρονα προλεταριακά-κομμουνιστικά κινήματα.

Ο πρώιμος Χριστιανικός κομμουνισμός ήταν απολίτικος και παθητικός. Ο προλεταριακός κομμουνισμός αντιθέτως, απ' το Μεσαίωνα και μετά, υπήρξε αναγκαστικά πολιτικός κι εξεγερτικός, όταν οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές. Όπως και για τη σοσιαλιστική δημοκρατία του καιρού μας, σκοπός του υπήρξε η δικτατορία του προλεταριάτου, ως το πιο δραστικό μέσο για την εγκαθίδρυση μιας κομμουνιστικής κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΟΙ ΘΑΒΩΡΙΤΕΣ

I. Το Μεγάλο Σχίσμα.

Ήταν η Βοημία αυτή στην οποία το πρωιμότερο επιτυχημένο κίνημα της Μεταρρύθμισης έλαβε χώρα. Ήταν εκεί που ο αιρετικός κομμουνισμός βρήκε την πρώτη ευκαιρία να διαφοροποιηθεί ξεκάθαρα απ' τις υπόλοιπες αιρετικές σχέτεις. Το Βοημικό κίνημα ήταν μεγάλης σημασίας για το Γερμανικό κομμουνισμό της Μεταρρύθμισης, καθώς αποτέλεσε τον πρόδρομο του τελευταίου. Έτσι, η προσοχή μας πρέπει πρώτα να κατευθυνθεί στους Χουσιτίτες.

Πως συνέβη και το κίνημα της Μεταρρύθμισης υπήρξε αρχικά επιτυχημένο στη Βοημία;

Οι Γερμανοί ιστορικοί ισχυρίζονται ότι μόνο οι Γερμανικοί λαοί διαθέτουν την εσωτερική φλόγα, την αληθινή αίσθηση της θρησκείας, που είναι αναγκαία για να γεννήσει την άμεση επιθυμία για μεταρρύθμιση.

Στην πραγματικότητα όμως ανακαλύπτουμε ότι το πρώτο κίνημα της Μεταρρύθμισης έλαβε χώρα ανάμεσα στους Λατινικούς λαούς της Ιταλίας και της Νότιας Γαλλίας. Αρκεί απλώς ν' αναφέρουμε τον Αρνολντ της Μπρέσσια και τους Αλβιγηνούς (**στμ:15**). Αν αυτά τα κινήματα δεν υπήρξαν εξίσου επιτυχημένα μ' αυτό του Ουίκλιφ (**στμ:16**), αυτό θα πρέπει ν' αποδοθεί σ' άλλους λόγους, παρά στην έλλειψη θρησκευτικής φλόγας.

Δεν είναι μέσα στην αρμοδιότητά μας να εξηγήσουμε πόσο αναγκαία ήταν η Παπισύνη για πολύ καιρό στους λαούς της Χριστιανοσύνης και πόσες ήταν οι σημαντικές λειτουργίες που εκπλήρωνε στην πολιτική τους ζωή. Αυτές οι λειτουργίες όμως άρχισαν να γίνονται ολοένα και πιο περιττές, απ' το ξεκίνημα του δωδέκατου αιώνα ενώ απ' την άλλη πλευρά, η Εκκλησία της Ρώμης αποκτούσε όλο και περισσότερη εμπειρία ως προς τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία μπορούσε να φορολογεί τους Χριστιανικούς λαούς, καθιστώντας τους συν-εισφέροντες στο θησαυρό της.

Η Εκκλησία είχε γίνει ο μεγαλύτερος γαιοκτήμονας σ' όλη τη Δυτική Χριστιανοσύνη, αφού το ένα τρίτο σχεδόν όλης της γης σε Γερμανία, Γαλλία κι Αγγλία, ανήκε σ' αυτήν. Όμως τα έσοδά της δεν προέρχονταν μόνο απ' την έγγεια ιδιοκτησία. Γνώριζε πως να λυμαίνεται τους πιστούς με κάθε τρόπο. Κατ' αναλογία με την αύξηση του πλούτου της Εκκλησίας είχε αυξηθεί η συγκεντρωτικότητα κι η εξάρτησή της απ' τον Πάπα. Όσο μεγαλύτερα ήταν τα πλούτη που συσσώρευε, τόσο μεγαλύτερο ήταν και το μερτικό που έπαιρνε το δρόμο του για τη Ρώμη.

Όμως η εχθρότητα που είχε κάνει την εμφάνισή της σε διάφορες Χριστιανικές χώρες εναντίον της Παποσύνης, δυνάμωσε, όχι μόνο ανάμεσα στις γραμμές των εργαζόμενων τάξεων που παρήγαγαν τους θησαυρούς τους οποίους η Εκκλησία της Ρώμης έλκυε προς αυτήν, αλλά επίσης κι ανάμεσα σ' όλες τις κατηγορίες των κυρίαρχων τάξεων που έβλεπαν μ' απληστία τον πλούτο τον οποίο επιθυμούσαν να βάλουν στο χέρι οι ίδιες. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, η επιθυμία για την Εκκλησιαστική μεταρρύθμιση έγινε εντονότερη, για παράδειγμα, η επιθυμία για την κατάργηση της Παπικής κυριαρχίας, καθώς και της δικαιοδοσίας της Εκκλησίας για φορολόγηση, όπως επίσης για τη δήμευση της Εκκλησιαστικής περιουσίας. Αυτό όμως δεν οδήγησε παντού σε μια βίαιη ρήξη με τη Ρώμη ή στην ίδρυση μιας ξεχωριστής Εκκλησίας. Δεν ήταν προς το συμφέρον των κυρίαρχων τάξεων σε κάθε χώρα να ενθαρρύνουν με τόσο επαναστατικό τρόπο μια δράση εναντίον των κατεστημένων εξουσιών, κίνηση, που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο και τη δική τους εξουσία.

Στην Ιταλία δεν εμφανίστηκε κάποια εναντίωση στην Εκκλησία. Τα μεγάλα ποσά που οι Πάπες αποσπούσαν απ' τη Χριστιανοσύνη κατέληγαν σ' αυτή τη χώρα, αποτελώντας ένα μέσο για την ανάπτυξη του εμπορίου και της βιομηχανίας της. Η Παπική εξουσία θεωρούνταν μια έπαλξη εναντίον των εχθρών του έθνους που απέτρεπε τους γείτονές του, Γαλλία και Γερμανία, να πραγματοποιούν ληστρικές επιδρομές γιατί τα έθνη αυτά επιθυμούσαν διακαώς τον πλούτο του. Έτσι, η παρακμή της Παπικής εξουσίας προμήνυε το ξεκίνημα ξένης κυριαρχίας. Πως θα μπορούσε συνεπώς ν' αναμένει κάποιος απ' την Ιταλία ν' αποτινάξει τον Παπικό ζυγό;

Οι βασιλιάδες της Γαλλίας ομοίως, δεν ενδιαφέρονταν για μια τέτοια κίνηση. Είχαν γίνει πολύ πιο ισχυροί απ' τον ίδιο τον Πάπα κι ήταν σε θέση να κάνουν όργανά τους τους πρώην κυρίους τους. Σε τέτοιο βαθμό η εξουσία των Γάλλων μοναρχών είχε υπερβεί αυτή των Παπών, ώστε στο δέκατο-τέταρτο αιώνα στάθηκαν ικανοί να εξαναγκάσουν τους τελευταίους να μεταφέρουν την έδρα τους απ' τη Ρώμη στην Αβινιόν.

Πάνω όμως που η Παποσύνη είχε περιέλθει κάτω απ' τη Γαλλική επιρροή, η Γαλλία ενεπλάκη στο μεγάλο Εκατονταετή Πόλεμο (στμ:17) με την Αγγλία. Στην τελευταία, ο Βασιλιάς και το Κοινοβούλιο είχαν, εκείνο περίπου τον καιρό, καταστεί αρκετά ισχυροί ώστε ν' αντιπαρατεθούν με την Παπική αυθαιρεσία, και το γεγονός ότι ο Πάπας επέτρεψε στον εαυτό του να μετατραπεί σε όργανο του εθνικού της εχθρού, ήταν ένας ακόμα λόγος που δυνάμωσαν τα αντι-παπικά αισθήματα στην Αγγλία. Γόνιμο έδαφος προετοιμάστηκε μ' αυτόν τον τρόπο για τον Ουίκλιφ, που άλευε διαρκώς για τον χωρισμό της Αγγλίας απ' την Εκκλησία της Ρώμης και τη δήμευση της Εκκλησιαστικής περιουσίας.

Τα πράγματα όμως δεν έφτασαν σ' αυτό το σημείο, αφού επήλθε ένας συμβιβασμός μεταξύ του Πάπα και των Αγγλικών ανώτερων τάξεων. Αυτές ήταν φοβισμένες απ' τον ξεσηκωμό της αγροτιάς του 1381 κι απ' τη βαθμιαία ενδυνάμωση του κινήματος των Λολλάρδων, στ' οποίο συμμετείχαν πολλά κομμουνιστικά στοιχεία. Μ' ένα τόσο

εξευεργτικό κόσμο να τους απειλεί, φαινόταν μάλλον επικίνδυνο τόσο στο βασιλιά όσο και στην αριστοκρατία να προχωρήσουν σ' οποιαδήποτε επαναστατική δράση με σκοπό να καταστούν ανεξάρτητοι απ' τον Πάπα και να δημεύσουν την Εκκλησιαστική περιουσία. Ένας συμβιβασμός με την Παπική έδρα ήταν πολύ πιο εύκολο να επιτευχθεί, καθώς η τελευταία έπαυε μόλις τότε ν' αποτελεί όργανο της Γαλλικής πολιτικής, έχοντας προειδοποιηθεί απ' την άνοδο του Ουικλιφισμού, σχετικά με τ' ότι η συνέχιση της παρούσας δουλικότητάς της θα διακινδύνευε αναπόφευκτα τη θέση της σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Εξ' ου και η επιθυμία της Παπικής Αυλής για την επιστροφή της στη Ρώμη που θα την απομάκρυνε απ' τη Γαλλική επιρροή.

Το κίνημα του Ουίκλιφ έδειξε επίσης στις Παπικές αρχές τον κίνδυνο που απειλούσε τη θέση τους ως ηγεμόνων της Εκκλησίας. Τους επισήμανε την ανάγκη ν' αναζητήσουν μια σταθερή υποστήριξη ως προς τις κοσμικές τους κτήσεις. Η συνεχιζόμενη απώλεια της Παποσύνης, όσον αφορούσε την κυριαρχία της και τη δυνατότητα εκμετάλλευσης της Αγγλίας, της Γαλλίας και των περιοχών της Καστίλης και της Αραγονίας, επέφερε τη μεγαλύτερη εξάρτησή της απ' τη δύναμη και τον πλούτο των Πριγκιπών. Πολύ πιο σημαντικός συνεπώς έγινε ο έλεγχος των δικών της περιοχών, από κοινού με την πνευματική της κυριαρχία στον κόσμο γενικά, και πολύ πιο επιτακτική η αναγκαιότητα για επιστροφή στη γενέτειρα γη.

Αν η Παπική Αυλή είχε κάθε λόγο να λαχταρά τη Ρώμη, οι Ιταλοί δεν πήγαιναν πίσω όσον αφορούσε την επιθυμία για την επιστροφή της. Η "Βαβυλώνια Αιχμαλωσία" (όπως αποκαλούνταν) του Πάπα στην Αβινιόν είχε ξεκάθαρα αποδείξει πόσο απαραίτητη ήταν για τη χώρα τους η παρουσία στη Ρώμη του Επικεφαλής της Εκκλησίας, αφού η ίδια η πόλη της Ρώμης ήταν η πρώτη που υπέφερε.

Αυτή η παθιασμένη επιθυμία για την επιστροφή του Πάπα βρήκε τον κυριότερο εκφραστή της στο πρόσωπο του Πετράρχη (**στμ:18**). Στα γράμματα και τα ποιήματά του, αποτυπώνει με τα πλέον μελανά χρώματα την αθλιότητα και τη βρωμιά στις οποίες είχαν περιπέσει τα παλάτια και τα ιερά των αγίων της Ρώμης μετά τη φυγή της Αγίας Έδρας, καθώς και το πως η Αιώνια Πόλη κατέρρευε σαν σύζυγος εγκαταλελειμένη απ' τον προστάτη της. Η παρουσία του ενάρετου άρχοντα θα σκόρπιζε τα σύννεφα που σκίαζαν τους εφτά λόφους. Θα διατρανώνονταν η αιώνια δόξα της Παπικής εξουσίας για την ευημερία της Ρώμης και την ειρήνη στην Ιταλία, αν ο Πάπας είχε το θάρρος ν' αποκοπεί απ' τη σαγήνη της Γαλλίας. Στην Αβινιόν, η Παποσύνη πρέπει, κατά τρόπο απόλυτα φυσικό, να ήταν πνιγμένη στην πολυτέλεια και την ακολασία, επισείοντας το μίσος και την περιφρόνηση ολόκληρου του κόσμου. Κανείς δεν έχει κριτικάρει σκληρότερα την Παπική εξουσία απ' τον Πετράρχη, όμως ο σκοπός του κάνοντας αυτό, δεν ήταν να την αποδυναμώσει ή να την καταστρέψει μα να την παρακινήσει να επιστρέψει στην Ιταλία. Κατά τη γνώμη του, η διαφθορά της Κουρίας δεν βρισκονταν στην ξεδιάντροπη λαφυραγωγία της, αλλά στο γεγονός ότι ξόδευε τους καρπούς της απληστίας της στην Αβινιόν αντί της Ρώμης.

Το κλίμα της πρώτης ήταν καταστρεπτικό για την ηθική υγεία της Παποσύνης. Με την επιστροφή στη Ρώμη, η ανάρρωσή της θα ήταν άμεση.

Εκτός απ' τους οικονομικούς λόγους που επηρέαζαν τους Ιταλούς, υπήρχαν κι άλλοι, πολιτικού χαρακτήρα.

Η αφύπνιση του εθνικού αισθήματος είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Αν η βιομηχανία έχει φτάσει στο στάδιο της καπιταλιστικοποίησης της, τα συμφέροντά της, και πάνω απ' όλα, τα συμφέροντα των καπιταλιστών, απαιτούν μια εθνική, συγκεντρωτική κυβέρνηση μ' ένα μονάρχη επικεφαλής της, μια κυβέρνηση που μπορεί να εξασφαλίσει στους καπιταλιστές την εγχώρια αγορά και να τους δώσει επαρκές πεδίο δράσης κι ελευθερία κινήσεων στις αγορές του κόσμου. Αυτό αρχικά φάνηκε ξεκάθαρα το δέκατο-έβδομο αιώνα, όταν και έκανε την εμφάνισή του κάτω από ιδιόμορφες συνθήκες χωρίς ν' αποκτήσει για μακρά περίοδο τη δύναμη ενός αταπόδεικτου ενστίκτου.

Αυτό το αίσθημα αρχικά εκδηλώθηκε στο υψηλά ανεπτυγμένο έθνος της Ιταλίας, τ' οποίο το δέκατο-τέταρτο αιώνα, είχε περισσότερο απ' οποιοδήποτε άλλο έθνος την πιο πιεστική ανάγκη να ενώσει τις δυνάμεις του κάτω από μία εξουσία. Μια τέτοια ενοποίηση ήταν απολύτως αναγκαία αν έπρεπε να μπει ένα τέλος στους αδιάκοπους εσωτερικούς πολέμους μεταξύ των κρατιδίων του, αν η ησυχία κι η τάξη έπρεπε να επανέλθουν, κι αν η χώρα δεν ήθελε να παραμείνει βορά στους ξένους, όπως τότε είχε καταστεί, διατηρούμενη έτσι ως τα δεύτερα μισά αυτού του αιώνα.

Η μόνη δύναμη που φαινομενικά ήταν σε θέση να χαρίσει την ενότητα στην Ιταλία, αποκτώντας την υπεροχή πάνω στους διάφορους ηγεμόνες, ήταν η Παποσύνη, κι έτσι στην πρώτη εμφάνιση του Ουικλιφισμού, ο Πάπας άρχισε να σκέφτεται σοβαρά την επιστροφή στη Ρώμη. Ο καιρός ήταν κατάλληλος για ένα τέτοιο βήμα, καθώς ο πόλεμος με την Αγγλία είχε μοιραίο τέλος για τη Γαλλία, κάνοντας την εχθρότητά της να φαίνεται λιγότερο επικίνδυνη.

Η πρώτη απόπειρα φυγής απ' την Αβινιόν έγινε απ' τον Ουρβανό Ε'. Παρά τη διαμαρτυρία του Καρόλου Ε' της Γαλλίας και των καρδινάλιων (που στο μεγαλύτερο τμήμα τους ήταν μαριονέτες του Γαλλικού θρόνου), αυτός ο Πάπας επιβίβαστηκε στη Μασσαλία κι έφτασε μέσω Γένοβας στη Ρώμη, όπου έγινε δεκτός μ' επευφημίες. Όμως αμέσως μετά, το 1370, οι Γάλλοι καρδινάλιοι που έβρισκαν περισσότερα για να περνάνε καλά στη Γαλλία, πήραν ξανά την πρωτοκαθεδρία κι ο Ουρβανός επέστρεψε στην Αβινιόν [Ο Gibbon **(στμ:19)** ισχυρίζεται ότι επρόκειτο κυρίως για το κρασί της Βουργουνδίας, κάτι που δεν μπορούσε να παραχθεί στην Ιταλία].

Η δεύτερη απόπειρα έλαβε χώρα με τον Γρηγόριο ΙΑ' που παρέμεινε στη Ρώμη ως το θάνατό του (1378). Φοβούμενος ότι οι Γάλλοι καρδινάλιοι θα μπορούσαν να εκλέξουν ξανά ένα Πάπα φιλικά προσκείμενο προς τη Γαλλία, ο λαός της Ρώμης πήρε τα όπλα, περικύκλωσε το Κονκλάβιο και με την κραυγή «Ιταλός Πάπας ή θάνατος!»

ανάγκασε τους καρδινάλιους να εκλέξουν ένα Ιταλό, τον Ουρβανό ΣΤ΄. Αμέσως μόλις μπόρεσαν όμως, οι Γάλλοι καρδινάλιοι αποσύρθηκαν απ' τη Ρώμη, κήρυξαν την εκλογή προϊόν εκβιασμού και άκυρη, επιλέγοντας έναν ακόμη Πάπα, τον Κλήμη Ζ΄.

Αυτή ήταν η αρχή του μεγάλου σχίσματος στην Εκκλησία και πραγματευτήκαμε κατ' αυτό τον τρόπο πλήρως τις αιτίες του, εξ' αιτίας της σημασίας του, τόσο για την ιστορία της Παποσύνης όσο και για την αντίστοιχη των αιρετικών σχέτων.

Δυο συνυπάρχοντες Πάπες δεν ήταν κάτι το ανήκουστο αλλά ήταν καινοτομία τ' ότι κάθε Πάπας θα επιδείκνυε ένα σαφή εθνικό χαρακτήρα. Ο ένας υποστηρίχονταν απ' τη Γαλλία και την Ισπανία, ο άλλος απ' την Ιταλία, τη Γερμανία και την Αγγλία. Ένας τρίτος έκανε ακολούθως την εμφάνισή του στο προσκήνιο, που αναγνωρίστηκε σχεδόν μόνο απ' τους Ισπανούς. Έτσι, η διάσπαση της Καθολικής Χριστιανοσύνης κάποια μέρα σε ξεχωριστές εθνικές Εκκλησίες είχε ως προελεύσιό της αυτό το εκκλησιαστικό σχίσμα. Δεν ήταν θέμα δόγματος, ούτε μιας καθαρά προσωπικής προσπάθειας αλλά εθνικού και πολιτικού ανταγωνισμού.

Επακολούθησε μια οργισμένη σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων Παπών, στην οποία κανείς απ' αυτούς, ούτε απ' τους οπαδούς τους αντίστοιχα δεν κέρδισε το πάνω χέρι. Συνολικά η Εκκλησία ήταν εξαρθρωμένη κι η κοινωνία φαινόταν να μοιράζεται την ίδια μοίρα. Η κοινωνία απειλούνταν πράγματι απ' τους οξύτερους ανταγωνισμούς, όπως είχε φανεί απ' τις ζακερί (Jacquerie-**στυμ:20**) στη Γαλλία και την εξέγερση της αγροτιάς στην Αγγλία. Έτσι, τέθηκε το ζήτημα να μπει ένα τέλος σ' αυτή την εξάρθρωση, όπως κι αυτό της ανα-διοργάνωσης της Εκκλησίας ή όπως λέγονταν, της “μεταρρύθμισης της κεφαλής και των μελών της”. Καθώς η Παποσύνη συνολικά ήταν ανίκανη για ένα τέτοιο έργο, αυτό έπρεπε να επιτελεστεί από άλλες δυνάμεις. Συνήλθε μια σειρά Διεθνών Συνόδων –Εκκλησιαστικά Συμβούλια- στα οποία όμως οι αντιπρόσωποι των κοσμικών πριγκίπων είχαν να πουν τόσα, όσα κι αυτοί των εκκλησιαστικών οργανισμών.

Τ' αποτέλεσμα αυτών των Συνόδων για την Παποσύνη ήταν πολύ κατώτερο απ' τ' αντίστοιχο που είχε κάποτε νικήσει τους Χοχενστάουφεν (**στυμ:21**). Είν' αλήθεια ότι από δω και στο εξής, οι Πάπες ήταν λιγότερο υπό την επιρροή ενός συγκεκριμένου έθνους απ' ότι αυτοί της Αβινιόν αλλά οι εθνικές εκκλησίες είχαν σχηματιστεί ουσιαστικά υποτασσόμενες στους αντίστοιχους ηγεμόνες. Ο Πάπας κατόπιν τούτου ήταν αναγκασμένος να μοιραστεί την εξουσία και τα κέρδη του, αν δεν ήθελε να τα χάσει όλα μαζί, και το μερτικό του περιοριζόταν και καθοριζόταν αυστηρά από ειδικές συμφωνίες (κονκορδάτα ή πρακτικές εγκρίσεις).

Αυτή ήταν η κατάσταση των πραγμάτων σε Γαλλία, Αγγλία και Ισπανία. Στην Ιταλία, η Εκκλησία της Ρώμης ήταν εξ' αρχής εθνική.

Η Γερμανία ήταν η μόνη χώρα στην οποία δεν σχηματίστηκε εθνική Εκκλησία κατά την περίοδο των Συνόδων. Ήταν υπερβολικά κατακερματισμένη για να 'ναι ικανή να ελέγξει και να περιορίσει την εκμετάλλευση και τη διακυβέρνηση της Γερμανικής Εκκλησίας απ'

τον Πάπα. Από κείνη την εποχή, η Γερμανία έγινε το βασικό αντικείμενο της Παπικής απληστίας για δύναμη και πλούτο.

Μια συνιστώσα της Γερμανικής Αυτοκρατορίας παρ' όλ' αυτά αποτέλεσε εξαίρεση – το βασίλειο της Βοημίας.

II. Οι Κοινωνικές Συνθήκες στη Βοημία πριν τους Χουσιτικούς Πολέμους.

Με την εξαίρεση της Αγγλίας ίσως, καμιά χώρα δεν εμφάνισε τόσο ραγδαία οικονομική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια του δέκατου-τέταρτου αιώνα, όσο η Βοημία. Στην Αγγλία, αυτή ευνοήθηκε ιδιαίτερα απ' το εμπόριο μαλλιού κι απ' τις πετυχημένες αρπακτικές επιδρομές στη Γαλλία, ενώ στη Βοημία, απ' τ' αργυρωρυχεία της, εκ των οποίων, αυτό του Kuttenberg ξεχώριζε ως το πιο σημαντικό. Αρχισε τη λειτουργία του το 1237 και συνέχισε μέχρι το δέκατο-πέμπτο αιώνα ν' αποτελεί μακράν το πλουσιότερο ορυχείο ασημιού της Ευρώπης, με την ετήσια παραγωγή του στο ξεκίνημα του δέκατου-τέταρτου αιώνα ν' ανέρχεται σε περίπου 100.000 μάρκα ασημιού (ένα μάρκο = 1/2 λίβρα).

Η ραγδαία αύξηση της δύναμης της Βοημίας εκείνη την εποχή και η λαμπρότητα της βασιλείας των Όττακαρ Β' (1233-1278) και Καρόλου Α' (Καρόλου Δ' της Γερμανίας, 1316-1378 - **στυ:22**) οφείλονταν κυρίως σ' αυτά τα ορυχεία. Επιπλέον, παρ' όλο που υποστηρίχτηκαν απ' τον Πάπα, τόσο ο δεύτερος όσο κι ο γιος του, Βέντσεσλας, όφειλαν τη διαδοχή τους στον αυτοκρατορικό θρόνο της Γερμανίας, κυρίως στα ορυχεία του Kuttenberg, τα οποία τους προμήθευαν τ' αναγκαία μέσα για την εξαγορά των εκλεκτορικών ψήφων –μια μέθοδος που χρησιμοποιούνταν συχνά εκείνη την περίοδο (**στυ:23**).

Χάρη στη δυνατότητα παραγωγής του Kuttenberg, το εμπόριο κι η βιομηχανία, όπως επίσης κι οι τέχνες κι οι επιστήμες, άνθισαν στη Βοημία και πάνω απ' όλα στην Πράγα, η οποία εκείνη την περίοδο έγινε η “Χρυσή Πράγα” που διακοσμήθηκε με λαμπρά κτίρια, καθώς και με την έδρα του πρώτου Πανεπιστημίου της Γερμανικής Αυτοκρατορίας (ιδρύθηκε το 1348). Ούτε η Εκκλησία έμεινε μ' άδεια χέρια. Η απληστία της ήταν μεγάλη κι η όσφρησή της οξεία. Γνώριζε που υπήρχε κάτι για να το πάρει και κυρίως το πως να το πάρει. Έτσι, τα μοναστήρια κι οι εκκλησίες στη Βοημία ήταν εξαιρετικά πλούσια, ειδικά κατά την περίοδο του Καρόλου Δ'.

Ο Αινείας Σύλλβιος, ο κατοπινός Πάπας Πίος Β', ο οποίος ήταν καλά ενημερωμένος σ' ότι αφορούσε τις κτήσεις της Εκκλησίας, γράφει στο έργο του, **Ιστορία των Βοημών**: «Πιστεύω ότι στην εποχή μας, δεν υπάρχει σ' όλη την Ευρώπη χώρα στην οποία μπορούσαν να βρεθούν τόσο πολλοί και τόσο μεγαλοπρεπείς, καθώς και τόσο πλούσια διακοσμημένοι τόποι λατρείας, όπως στη Βοημία. Οι εκκλησίες ήταν παραδεισένιες... οι άγιες τράπεζες φορτωμένες με χρυσό κι ασήμι, περιέχουσες τα λείψανα των αγίων. Τα ιερά άμφια [ήταν] πλούσια διακοσμημένα και κεντημένα με μαργαριτάρια και τα δυσκοπότερα απαιτούν την

πιο ακριβή περιγραφή... ήταν εκπληκτικά, κι αυτό, όχι μόνο στις πολιτείες και τις πόλεις με αγορές αλλά ακόμα και στα χωριά».

Όμως η εκπληκτική χλιδή της Εκκλησίας της Βοημίας συνέβαλε απλώς στην ένταση της εκμετάλλευσής της απ' τον Πάπα.

Πλάι στην Εκκλησία και το Βασιλιά με τους αυλικούς του, οι μέτοχοι των ορυχείων του Kuttenberg αντλούσαν τα μεγαλύτερα κέρδη απ' τη γη. Το δέκατο-τέταρτο αιώνα, αυτοί οι μέτοχοι δεν ήταν πια απλοί εργάτες των ορυχείων αλλά έμποροι της Πράγας και του Kuttenberg, και καπιταλιστές που απασχολούσαν εργάτες.

Ήταν φυσικό ότι η ανάπτυξη της μανιφακτούρας και του εμπορίου θα έδινε ώθηση στα ίδια φαινόμενα στη Βοημία, όπως παντού. Παράλληλα με τον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ της Παπικής Εκκλησίας και της μεγάλης μάζας του πληθυσμού, υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών, μεταξύ αφεντικών και τεχνιτών και μεταξύ καπιταλιστών κι απασχολούμενων στις τοπικές μονάδες, ενώ ο αντίστοιχος μεταξύ των μεγάλων γαιοκτημόνων και των μικρών πακτωτών, γίνονταν όλο και πιο έντονος. Δεν ήταν ασύμβατο μ' αυτό τον ανταγωνισμό τ' ότι η καθολική τάση εκείνης της περιόδου πρέπει να κατευθύνονταν προς την κατάργηση της δουλοπαροικίας της αγροτιάς, μέσω της μετατροπής των υποχρεώσεων με τη μορφή εργασίας σε χρηματικά ενοίκια, κάτι που συνέβη και στη Βοημία.

Αυτό το φαινόμενο απαιτεί μια πιο λεπτομερή εξέταση. Για να γίνει κατανοητό, πρέπει να ρίξουμε μια ματιά στην αλλαγή της κατάστασης της αγροτιάς, που είχε επέλθει απ' την εξέλιξη του δημοτικού συστήματος και της βιομηχανίας στη Βοημία, όπως επίσης και σ' ολόκληρη την Ευρώπη.

Η ανάπτυξη των πόλεων δημιούργησε μια αγορά, όχι μόνο για βιομηχανικά αλλά και γι' αγροτικά επίσης προϊόντα. Καθώς οι πόλεις αυξάνονταν σε μέγεθος, οι έμποροι κι οι τεχνίτες γίνονταν λιγότερο ικανοί να παράγουν όλα τ' αναγκαία μέσα για τη συντήρησή τους, όπως και τις πρώτες ύλες. Αγόραζαν απ' τους γειτονικούς γεωργούς οτιδήποτε αυτοί παρήγαγαν ως πλεόνασμα πέρα απ' τις δικές τους ανάγκες, και σ' αντάλλαγμα τους έδιναν το δικό τους [πλεόνασμα], εισαγόμενα είδη ή χρήματα. Έτσι, οι χωρικοί άρχισαν ν' αποκτούν χρήμα. Το φυσικό αποτέλεσμα αυτού ήταν μια προσπάθεια να μετατρέψουν τα ενοίκιά τους που ως τώρα πληρώνονταν σε παραγωγή κι εργασία, σε χρηματικά, μια αλλαγή που θα μπορούσε να τους καταστήσει ελεύθερους ανθρώπους που θα είχαν τον πλήρη έλεγχο πάνω στα κατέχοντά τους. Οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες γης, πρέπει σε πολλές περιπτώσεις να επιθυμούσαν αυτή τη μετατροπή αφού κι αυτοί επίσης άρχισαν να βρίσκονται σ' ανάγκη για χρήμα.

Θα μπορούσε κάποιος να σκεφτεί ότι αυτή η προσπάθεια των δύο τάξεων προς τον ίδιο σκοπό θα μπορούσε να επιφέρει μόνο αρμονία κι ικανοποίηση.

Τίποτα δε μπορεί να είναι λιγότερο αναληθές. Κάτω απ' το σύστημα της πληρωμής σε είδος, οι αγρότες δεν είχαν κάποιο σημαντικό κίνητρο ν' αυξήσουν την παραγωγή

τους καθώς αυτή περιορίζονταν απ' τις προσωπικές ανάγκες των γαιοκτημόνων και των εξαρτώμενων τους. Η δίψα για χρήμα αντιθέτως, είναι απεριόριστη αφού είναι αδύνατο να έχεις ποτέ αρκετό απ' αυτό. Από κείνη την εποχή συναντάμε μια πολύ πιο δυνατή ώθηση στις τάξεις των κατόχων της ιδιοκτησίας ν' αυξήσουν τα βάρη της αγροτιάς, ενώ μια ανάλογη αντίσταση ξεπήδησε ταυτόχρονα από μέρους των καταπιεσμένων. Εφ' όσον οι χωρικοί δεν μπορούσαν να πουλάνε το πλεόνασμα της φυσικής τους παραγωγής, αποτελούσε μικρή θυσία γι' αυτούς να το παραδώσουν, αλλά όταν υπήρξε μια αγορά γι' αυτό, η εγκατάλειψή του στα χέρια του γαιοκτήμονα ή η παραίτηση απ' τα έσοδα της πώλησής του, σήμαινε και την απάρνηση των απολαύσεων που σύντομα έγιναν απαραίτητες.

Υπήρχε ένα ακόμα αντικείμενο σύγκρουσης μεταξύ των δύο τάξεων. Πριν την ανάπτυξη των πόλεων, ο χωρικός δεν είχε κάποιο άσυλο στο οποίο μπορούσε να καταφύγει γλυτώνοντας από έναν καταπιεστή. Τώρα η πόλη πρόσφερε ένα τόπο καταφυγής, απ' τον οποίο πολλοί επωφελούνταν. Οι εύποροι χωρικοί κατάφεραν να επωφεληθούν απ' την έλλειψη χρήματος των γαιοκτημόνων τους και κατ' αυτόν τον τρόπο απελευθερώθηκαν τελείως απ' τα βάρη τους. Έτσι, ο αριθμός των υποχρεωτικά απασχολούμενων έγινε μικρότερος και κατά συνέπεια, ο αντίκτυπος στις δουλειές των φεουδαρχικών κτημάτων ήταν αρνητικός. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όταν οι χωρικοί υπό την αιγίδα των ανερχόμενων πόλεων, ενέτειναν τις προσπάθειές τους ν' αποτινάξουν ή να ελαττώσουν τα βάρη τους, οι γαιοκτήμονες πάλευαν την ίδια στιγμή επίμονα να δέσουν τους δουλοπάροικους τους πιο σταθερά με το φέουδο, αυξάνοντας την υποχρεωτική υπηρεσία τους.

Υπήρχε ακόμα κι ένα τρίτο στοιχείο ανταγωνισμού. Τη στιγμή που η αγροτική παραγωγή απέκτησε αγοραστική αξία, κάθε γη, ανεξάρτητα απ' το αν προς το παρόν καλλιεργούνταν ή όχι, απέκτησε με τη σειρά της αγοραστική αξία. Τη στιγμή που οι πόλεις απέκτησαν δύναμη και σημασία, είχε περάσει πια ο καιρός που ο πληθυσμός ήταν τόσο αραιά διασπαρμένος, κατά τρόπο που η γη θεωρούνταν πρακτικά απεριόριστη με τον καθένα που επιθυμούσε να την κατέχει – είτε επρόκειτο για απλό χωρικό, είτε για δυνατό γαιοκτήμονα με τους πακτωτές του ή για μια ένωση μοναχών- να μπορεί να εξασφαλίζει όση επιθυμούσε, είτε απ' τον κύριο του φέουδου, είτε μέσω του *Markgenossenschaft* (την πρωτόγονη ένωση των μελών μιας κοινότητας που κατείχε τη γη από κοινού). Όχι, παρ' όλο που δεν είχε ακόμα φτάσει το στάδιο κατά το οποίο κάθε έκταση αρόσιμης γης να είχε τεθεί υπό καλλιέργεια, ο πληθυσμός είχε αυξηθεί σε τέτοιο επίπεδο που η γη δε φαινόταν πια ανεξάντλητη. Η κατοχή αυτής άρχισε ν' αποτελεί προνόμιο και πραγματικά ένα προνόμιο τόσο πολύτιμο ώστε σε σχέση μ' αυτό, ξέσπασαν οι πιο βίαιες συγκρούσεις. Το *Markgenossenschaft* σήμαινε τώρα τ' ότι η συλλογική γη των μελών του μετατρέπονταν σε ιδιωτική, ξεχωριστή περιουσία της κάθε οικογένειας που αποτελούσε την ένωση. Πάλι στα μέλη του *Markgenossenschaft* άρχισε σύντομα να σχηματίζεται μια τάξη, αποτελούμενη απ' τους λιγότερο προνομιούχους κατοίκους της κοινότητας.

Απ' την άλλη πλευρά όμως, καταβάλλονταν προσπάθειες απ' τους κυρίους των μεγάλων εκτάσεων των οποίων η δύναμη εντός της κοινότητας ήταν πράγματι η σημαντικότερη, ν' αρπάξουν αυτές τις γαίες μετατρέποντάς τες σε προσωπική ιδιοκτησία τους, ενώ ταυτόχρονα παραχωρούσαν ευχαρίστως τα δικαιώματα χρήσης στα μέλη του *Markgenossenschaft*.

Όσο πιο μεγάλα βήματα έκανε η οικονομική ανάπτυξη, τόσο πιο έντονοι γίνονταν όλοι αυτοί οι ανταγωνισμοί και αναλόγως μεγαλύτερη η αντίθεση μεταξύ γαιοκτημόνων και χωρικών. Οι συγκρούσεις ξεσπούσαν ευκολότερα ανάμεσα στις δύο αυτές τάξεις – συγκρούσεις που στην πλειονότητα των περιπτώσεων ήταν απλώς τοπικές αλλά που σε κάποιες περιπτώσεις, ξεσπούσαν ταυτόχρονα σ' ολόκληρες επαρχίες κι ακόμα σ' ολόκληρες χώρες, μετατρέπόμενες τελικά σε κανονικούς πολέμους, τους πολέμους των χωρικών.

Οι τύχες του πολέμου ευνοούν τότε τη μια πλευρά και τότε την άλλη. Γενικά όμως, μπορεί να ειπωθεί ότι παρά τις μεμονωμένες ήττες, η αγροτιά του δέκατου-τέταρτου αιώνα (νωρίτερα επιπλέον στην Ιταλία) βελτιώνει συνεχώς τη θέση της.

Οι αιτίες αυτής της βελτίωσης μπορούν να γίνουν κατανοητές εν μέρει απ' ότι έχει ήδη ειπωθεί. Οι νόμιμες μέθοδοι κι ακόμα η φυσική καταπίεση, λίγη χρησιμότητα είχαν απ' ότου οι πόλεις έδωσαν το άσυλο και την προστασία τους στους φυγάδες χωρικούς. Με σκοπό να διατηρήσουν για δικό τους όφελος την εργατική δύναμη της αγροτιάς, οι κύριοι της γης αναγκάστηκαν συνεπώς να τους φέρονται καλύτερα και να κάνουν τη ζωή τους υποφερτή.

Η οικονομική δυσχέρεια των γαιοκτημόνων επίσης, συχνά βοήθησε τους χωρικούς. Τον δωδέκατο αιώνα, η Χριστιανοσύνη ήταν αρκετά δυνατή, όχι μόνο για ν' αμύνεται εναντίον των εχθρών της αλλά ακόμα και για ν' αναλαμβάνει την επίθεση εναντίον των λαών της Ανατολής (Orientals), των οποίων ο πλούτος κι η υψηλή κουλτούρα είχαν εντείνει τη δίψα για πλιάτσικο στις στρατιωτικές κι ιερατικές κάστες του Χριστιανικού κόσμου. Οι Σταυροφορίες άρχισαν με την πλέον αποφασιστική ενότητα των φεουδαρχών αρχόντων όλων των χωρών, αυτών των μελών των ανώτερων τάξεων που έψαχναν την περιπέτεια και λαχταρούσαν τα λάφυρα. Όμως εγκαινιασμένοι μέσα σε μεγάλες αυταπάτες, αυτοί οι πόλεμοι τέλειωσαν με τρόπο αξιοθρήνητο, με τ' αποτελέσματά τους να μη φέρνουν το ανάλογο των θυσιών που απαιτήσαν. Πλούτισαν πολλές πόλεις, κυρίως στην Ιταλία, αλλά προκάλεσαν την κατάρρευση ενός μεγάλου τμήματος της Ευρωπαϊκής αριστοκρατίας και ενστάλαξαν στο υπόλοιπο κομμάτι των υπόλοιπων ανώτερων τάξεων, εκείνες τις επιθυμίες για την παραγωγή μιας ανώτερης κουλτούρας, η οποία στην Ευρώπη δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς μεγάλο κόστος. Δεν εκπλήσσει συνεπώς τ' ότι η οικονομική δυσπραγία της αριστοκρατίας αυξήθηκε ραγδαία. Αν αυτό σε κάποιες περιπτώσεις οδήγησε σε μια προσπάθεια ν' αποσπάσει ακόμα περισσότερα απ' τον χωρικό, συχνά επιβάρυνε και τον γαιοκτήμονα επίσης, με το φορτίο ενός χρέους,

εξαναγκάζοντάς τον να συμφωνήσει με την απαλλαγή του χωρικού απ' τα βάρη του μέσω της πληρωμής ενός καθορισμένου ποσού. Η υψηλή αριστοκρατία υπέφερε συγκριτικά λίγο απ' αυτές τις συνθήκες, όμως οι κατώτερες βαθμίδες κατέρρευσαν άμεσα, χάνοντας στην ουσία την ανεξαρτησία τους.

Ένα ακόμα γεγονός πρέπει ακόμα να σημειωθεί. Ενώ ο πληθυσμός αυξάνονταν, το τέλος των συλλογικών γαιών κι η απορρόφησή τους απ' τους κυρίους του φέουδου, κατέστησε υπερβολικά δύσκολο το να βρεθεί χώρος για τους νέους που έπρεπε να εγκατασταθούν. Ο πλεονάζοντας πληθυσμός ήταν κατά συνέπεια αναγκασμένος ν' αναζητήσει τα προς το ζην εκτός των αγροτικών ασχολιών, και ειδικότερα, στις χειρωνακτικές τέχνες των πόλεων ή στις πολεμικές υπηρεσίες. Παράλληλα με την κατεστραμμένη κατώτερη αριστοκρατία, οι γεροδεμένοι νεολαίοι της υπαίθρου, των οποίων οι υπηρεσίες δεν είχαν ζήτηση στην πατρίδα τους, επιδόθηκαν στο επάγγελμα του στρατιώτη, συρρέοντας στις εύπορες πόλεις ή σ' εκείνους τους ευγενείς που τους πλήρωναν καλά, διατηρώντας την ελπίδα για πλούσια λάφυρα. Αναζητούσαν την υπηρεσία υπό την ηγεσία πλούσιων πριγκίπων ή τόσο τυχερών στρατιωτικών αρχηγών που άρχιζαν να δημιουργούν μια πολεμική επιχείρηση, συγκεντρώνοντας στρατεύματα. [1]

Πλάι στο στρατό της φεουδαρχικής κάστας (στους “έφιππους άντρες” ή ιππότες), σχηματίστηκε ένας ακόμα, αποτελούμενος από πληρωμένους χωρικούς, και τα “πεζά τμήματα” απέκτησαν άλλη μια φορά στρατιωτική σημασία.

Όμως αυτοί οι επιστρατευμένοι χωρικοί δεν είχαν ως τώρα γίνει προλετάριοι. Ήταν γιοι χωρικών οι οποίοι μετά το πέρας της πολεμικής τους υπηρεσίας επέστρεφαν στο σπίτι για να πάρουν μέρος στις δουλειές της οικογένειας ή για ν' ανοίξουν τα δικά τους σπιτικά. Έφερναν μαζί τους τα εφόδια και τα όπλα του πολέμου καθώς και την ικανότητα του βετεράνου στη χρήση τους. Οι Γάλλοι ιππότες του δέκατου-τέταρτου και δέκατου-πέμπτου αιώνα έπαιρναν συχνά μια γεύση της ποιότητας του Αγγλικού τόξου και του Ελβετικού ακόντιου.

Στα τέλη του δέκατου-τέταρτου μ' αρχές του δέκατου-πέμπτου αιώνα, η δουλοπαροικία είχε στην πραγματικότητα πάψει να υφίσταται στη Βοημία, όπως επίσης και στην Αγγλία αλλά δεν έλειπαν οι απόπειρες από μέρους κάποιων γαιοκτημόνων να επανεισάγουν το σύστημα, απόπειρες οι οποίες στάθηκαν πηγή κοινωνικής δυσαρέσκειας. [2]

Όμως η μεγαλύτερη δυσαρέσκεια πρέπει να υπήρχε ανάμεσα στα μέλη της κατώτερης αριστοκρατίας, η οποία καθώς δεν έστεκε και πολύ πάνω απ' την ανώτερη τάξη των χωρικών, διέθετε πολύ περιορισμένες πηγές εσόδων και δεν μπορούσε, όπως οι μεγάλοι βαρόνοι, ν' απομυζήσει οτιδήποτε σημαντικό πέρα απ' τους ενοικιαστές της, αλλά η οποία ατυχώς είχε συγκροτήσει το επίπεδο της ζωής της στα πρότυπα των μεγάλων βαρόνων και των πλούσιων εμπόρων. Στα τέλη του δέκατου-τέταρτου αιώνα, αυτή η τάξη βιάζε γοργά προς την καταστροφή. Η βασιλική δύναμη ήταν ήδη πολύ ισχυρή στη Βοημία για να επιτρέψει το σχηματισμό ενός σώματος ιπποτών-ληστών, παρ' όλο που πολλές

σοβαρές απόπειρες έλαβαν χώρα προς αυτό το σκοπό.

Καθώς η Βοημία αποτελούσε τμήμα της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, ένας επικερδής εθνικός πόλεμος ήταν αδύνατος κι έτσι τα μέλη της Βοημικής ιπποσύνης οδηγούνταν σχεδόν αποκλειστικά στη μισθοφορική πολεμική υπηρεσία ως μέσο για να ξαναφτιάξουν τις τύχες τους.

Η ανάπτυξη των ορυχείων ασημιού δεν ήταν απλώς ένας δραστικός παράγοντας στην προώθηση της μανιφακτούρας και του εμπορίου, και μέσω αυτών, της έντασης των προαναφερθέντων ανταγωνισμών αλλά παρήγαγε ως αναγκαστική συνέπεια, μια επανάσταση στις τιμές μέσω της οποίας αυτές ανέβηκαν ιδιαίτερα.

Η ανακάλυψη κι η λειτουργία των πλούσιων αργυρωρυχείων της Βοημίας πρέπει να επέφερε μια αύξηση στις τιμές όλων των αγαθών. Πρέπει να είχε το ίδιο αποτέλεσμα σ' αυτή τη χώρα, όπως αυτό που δημιουργήθηκε στη Γερμανία στα τέλη του δέκατου-πέμπτου αιώνα απ' την πλούσια παραγωγή των Σαξονικών και Τυρολέζικων ορυχείων ή σαν κι αυτό που δημιουργήθηκε σ' ολόκληρη την Ευρώπη, απ' τα μέσα του δέκατου-έκτου αιώνα εξ' αιτίας της ανακάλυψης κι εκμετάλλευσης των αποθεμάτων χρυσού κι ασημιού της Αμερικής. Δεν είμαστε σε θέση να βρούμε αποδείξεις γι' αυτό στις διάφορες ιστορίες της Βοημίας, αλλά αν πάνω σ' αυτό το ζήτημα, όπως και σ' άλλα, ισχύει το αξίωμα ότι κάτω απ' τις ίδιες συνθήκες, παρόμοιες αιτίες προκαλούν παρόμοια αποτελέσματα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο δέκατο-τέταρτο αιώνα υπήρξε μια κανονική επανάσταση των τιμών στη Βοημία.

Είναι αναπόφευκτο ότι οι διάφορες τάξεις θα επηρεάζονταν με ποικίλους τρόπους απ' αυτή την επανάσταση. Άλλες ζημιώθηκαν, άλλες ευνοήθηκαν. Κάποιες ίσα που τις άγγιξε, άλλες κατέρρευσαν τελείως. Όμως σε κάθε περίπτωση κοινωνικής σχέσης στην οποία μεσολαβούσε μια πληρωμή σε χρήμα, ο κοινωνικός ανταγωνισμός που περιλαμβάνονταν σ' αυτή, δεν μπορούσε παρά να ενταθεί απ' αυτή την αύξηση των τιμών. Εκείνες που χτυπήθηκαν περισσότερο πρέπει να ήταν εκείνες οι τάξεις που δέχονταν όλα τους τα εισοδήματα σε χρήμα και δεν είχαν τη δύναμη ν' αυξήσουν αυτά τα εισοδήματα σ' αναλογία με τη μειωμένη τους αξία. Στις πόλεις, αυτές οι τάξεις αποτελούνταν απ' το χαμηλότερο στρώμα του μισθοσυντήρητου πληθυσμού. Στην ύπαιθρο αποτελούνταν απ' την κατώτερη αριστοκρατία.

Πάνω όμως απ' όλους αυτούς τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς ξεχώριζε ένας άλλος, ακόμα πιο σημαντικός –ο εθνικός. Στη Βοημία, το μίσος για τη Γερμανία συνδυάζονταν μ' αυτό που ένοιωθαν για την Παπική Εκκλησία. Το δέκατο-τρίτο αιώνα, η Βοημία οικονομικά ήταν πολύ πίσω απ' την εποχή της. Οι Δυτικογερμανοί γείτονές της είχαν μεγάλο προβάδισμα έναντι αυτής στην κοινωνική ανάπτυξη. Μετά το άνοιγμα των ορυχείων του Kuttenberg, η θαυμαστή πρόοδος στη βιομηχανία, το εμπόριο, τις τέχνες και την επιστήμη, κατέστη δυνατή στη Βοημία, μόνο απ' το γεγονός ότι οι άρχοντές της προσέλκυσαν Γερμανούς μετανάστες σ' αυτή. Οι δύο αγαπημένοι μονάρχες των Βοημών

πατριωτών, ο Όττοκαρ Β΄ κι ο Κάρολος Α΄, ήταν οι πρώτοι που ενθάρρυναν περισσότερο τη μετανάστευση Γερμανών χωρικών, τεχνιτών κι εμπόρων, όπως επίσης και Γερμανών καλλιτεχνών και λογίων.

Το Kuttentberg ήταν μια καθαρά Γερμανική πόλη και το ίδιο επίσης συνέβαινε με τις άλλες πόλεις των ορυχείων, όπως το Deutschbrod και το Iglau. Παράλληλα όμως μ' αυτές, πολλές άλλες πόλεις είχαν είτε ιδρυθεί από Γερμανούς ή κατοικούνταν ευρέως απ' αυτούς, έτσι ώστε οι δημοτικές αρχές περιήλθαν στα χέρια τους κι αυτό έγινε πολύ άνετα, καθώς αυτοί αντιπροσώπευαν τις εύπορες τάξεις - τους εμπόρους και τους σημαντικότερους τεχνίτες. Οι μικροί τεχνίτες, η μάζα των μεροκαματιάρηδων και το υπόλοιπο του κατώτερου πληθυσμού της πόλης ήταν ντόπιοι Τσέχοι.

Το Πανεπιστήμιο ήταν επίσης υπό τον έλεγχο των Γερμανών. Ήταν ένα αυτο-διοικούμενο ίδρυμα κατά το πρότυπο του Πανεπιστημίου του Παρισιού, χωρισμένο σε τέσσερα "έθνη", καθένα απ' τα οποία είχε μια ψήφο επί της διαχείρισης. Οι Βοημοί όμως παρέμεναν πάντα μια απελπισμένη μειονότητα, καθώς είχαν ν' αντιμετωπίσουν το Βαυαρικό, το Σαξονικό και το Πολωνικό "έθνος", με το τελευταίο ν' αποτελείται κυρίως από Γερμανούς (Σιλεσιανούς κ.ά.). Αυτό δεν αποτελεί ένα ασήμαντο γεγονός. Εκείνες τις εποχές, ένα πανεπιστήμιο αποτελούσε επιστημονική και πολιτική δύναμη πρώτης γραμμής και είχε την ίδια σπουδαιότητα μ' αυτή που ο τύπος και τα πανεπιστήμια συνδυάζουν στις μέρες μας. Και εξωτερικά επίσης αποτελούσε ένα ισχυρό οργανισμό. Όπως αυτά του Παρισιού, τα κτήρια του Πανεπιστημίου της Πράγας μαζί με τις κατοικίες των καθηγητών και των σπουδαστών, συγκροτούσαν ένα διακριτό τμήμα της πόλης, έχοντας πιθανώς τα δικά του τείχη που το περιέβαλαν [3] και ήδη στις αρχές του δέκατου-πέμπτου αιώνα, ο αριθμός των σπουδαστών ανέρχονταν σ' αρκετές χιλιάδες. Ο Αινείας Σύλβιος μας λέει στο έργο του, **Ιστορία των Βοημών**, ότι όταν το 1409, οι Γερμανοί σπουδαστές εγκατέλειψαν την πόλη, δυο χιλιάδες έφυγαν σε μια μόνο μέρα. Τρεις χιλιάδες τους ακολούθησαν μερικές μέρες αργότερα, ιδρύοντας το Πανεπιστήμιο της Λειψίας. Μπορεί ασφαλώς να θεωρηθεί κατά συνέπεια ότι ο συνολικός αριθμός των σπουδαστών εκείνη την εποχή στο πανεπιστήμιο δεν ήταν μικρότερος των δέκα χιλιάδων.

Υπήρχαν επίσης πολυάριθμες εγκαταστάσεις που συνδέονταν με το πανεπιστήμιο, όπως γαίες και κτήρια που είχαν παραχωρηθεί για χρήση και ψυχαγωγία στους καθηγητές και τους φτωχότερους σπουδαστές κι όλος αυτός ο πλούτος κι η δύναμη ήταν στα χέρια των Γερμανών. Οι Τσέχοι καθηγητές διαμαρτύρονταν έντονα εξ' αιτίας του ότι ήταν υποχρεωμένοι να πεινάνε ως δάσκαλοι στην ύπαιθρο, την ίδια ώρα που οι Γερμανοί συνάδελφοί τους εξασφάλιζαν όλες τις σημαντικές θέσεις στο Πανεπιστήμιο κι επίσης για τ' ότι οποτεδήποτε τα συμφέροντά του Τσέχικου "έθνους" συγκρούονταν μ' αυτά των Γερμανών, οι αρχές σταθερά τάσσονταν υπέρ των δευτέρων.

Σ' όλα αυτά προστέθηκε το γεγονός ότι η Εκκλησία είχε καταστεί ένας θεσμός καταλήστευσης προς όφελος των Γερμανών. Οι φτωχές ενορίες, είν' αλήθεια, στράφηκαν

προς τους Τσέχους, όμως τα μοναστήρια ήταν στο μεγαλύτερο τμήμα τους στην κατοχή των Γερμανών, όπως επίσης κι οι υψηλότερες θέσεις του κλήρου των πόλεων.

Έτσι η εχθρότητα προς την Εκκλησία συνωμοτούσε με το μίσος για τους Γερμανούς, στην κατεύθυνση της ενοποίησης ολόκληρου του Τσεχικού έθνους σ' ένα συμπαγές μέτωπο εναντίον των δύο αυτών εκμεταλλευτών.

Αυτό έδωσε μια ώθηση στο εθνικό αίσθημα που εμφανίστηκε ξαφνικά στη Βοημία το δέκατο-τέταρτο αιώνα. Όμως στις απαρχές του, αυτό το αίσθημα υιοθέτησε τις πλέον ποικίλες μορφές στις διάφορες χώρες, καθοριζόμενο σε κάθε περίπτωση απ' τις ιδιαίτερες συνθήκες που το προκάλεσαν. Στην Ιταλία και τη Γερμανία, ξεπήδησε κυρίως απ' την επιθυμία για πολιτική ενοποίηση. Όσον αφορά τους πατριώτες της πρώτης χώρας, αυτό οδήγησε σ' ένα υπέρμετρο θαυμασμό προς την Παποσύνη, ενώ [οδήγησε] αυτούς τους Γερμανίας σ' ένα ενθουσιασμό για μια ισχυρή αυτοκρατορία. Σε Αγγλία και Γαλλία, το πλέον προφανές εθνικό αίσθημα, συνίστατο σ' ένα αμοιβαίο μίσος μεταξύ των δύο χωρών. Στη Βοημία αντιθέτως, έκανε την εμφάνισή του ως ένα ιδιαίτερο είδος ταξικού ανταγωνισμού.

Η ιδιαίτερη μορφή που πήρε αυτός ο ανταγωνισμός μπορεί εύκολα να γίνει κατανοητή απ' ότι έχει ήδη λεχθεί. Οι Γερμανοί προσδοκούσαν κι έπαιρναν τις πλέον επικερδείς θέσεις ανάμεσα στον κλήρο των πόλεων, τα μοναστήρια και το Πανεπιστήμιο, με το τελευταίο εκείνη την εποχή να είναι ένα κατά βάση θεολογικό ίδρυμα. Αν οι Τσέχοι είχαν κάθε λόγο να υψώνουν εμπόδια ενάντια στην καταλήστευση που διεξήγαγε η Εκκλησία, όπως επίσης να λαχταρούν να τη φέρουν υπό την κατοχή τους, οι Γερμανοί είχαν εξ' ίσου σοβαρούς λόγους ν' αντιστέκονται στις προσπάθειές τους.

Αυτή ήταν η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία γεννήθηκε το κίνημα εναντίον του Πάπα και των Γερμανών, ένα κίνημα που δέχτηκε τ' όνομα του Χουσσιτικού Πολέμου, εκ του πλέον επιφανούς λόγιου συνηγόρου του, του Γιαν Χους (Johannes Huss).

III. Το Ξεκίνημα του Χουσσιτικού Κινήματος.

Στο ξεκίνημά του, το Χουσσιτικό κίνημα δανείστηκε τη μεγαλύτερη βαρύτητα των επιχειρημάτων και των αξιώσεών του απ' τον Ουικλιφισμό, γιατί εφ' όσον οι ιδέες του Άγγλου μεταρρυθμιστή έφταναν στη Βοημία, γίνονταν με λαχτάρα δεκτές και προπαγανδίζονταν. Όμως παρά τ' ότι ο Χους έμενε στενά προσκολλημένος στα κηρύγματά του Ουίκλιφ, αποτελεί χονδροειδέστατη υπερβολή να ισχυριστούμε ότι ήταν αυτά τα κηρύγματα που δημιούργησαν το Χουσσιτικό κίνημα. Εφοδίασαν τους Χουσσίτες μ' επιχειρήματα μέγιστης χρησιμότητας, επηρεάζοντας τη μορφοποίηση των αιτημάτων που τέθηκαν απ' αυτούς, αλλά η αιτία, η δύναμη κι ο στόχος του κινήματος είχαν τις ρίζες τους βαθιά, σ' ενδογενείς καταστάσεις της Βοημίας. Κατά τη βασιλεία του Καρόλου Α', είχαν ήδη βρει την έκφρασή τους στα πρόσωπα των Milic του Kremsier και Mathias του

Janow (στμ:24), πολύ πριν τα γραπτά του Ουίκλιφ διεισδύσουν στη Βοημία, πράγμα που δεν έλαβε χώρα παρά το 1380 περίπου, κατά τα τελευταία χρόνια που ήταν ιερέας στο Lutterworth.

Ο Βέντσεσλας, γιος του Καρόλου Α΄ και τέταρτος Βοημός βασιλιάς μ΄ αυτό τ΄ όνομα (1378-1419), προσπάθησε κατά το δυνατό να καταστείλει τους υπάρχοντες ανταγωνισμούς. Καθώς του ήταν απεχθές ν΄ αποδεχθεί το Γερμανικό στέμμα εξ΄ αιτίας της αδυναμίας του, δεν ήταν αναγκαίο γι΄ αυτόν ν΄ αποτελεί έναν “ιεράρχη-βασιλιά” όπως ο πατέρας του. Παρ΄ όλο που προσπάθησε να υποτάξει την Εκκλησία στον έλεγχο του, ερχόμενος κατ΄ αυτόν τον τρόπο σ΄ επαφή με τις προσπάθειες των Τσέχων πατριωτών και μεταρρυθμιστών, ήταν αναγκασμένος ν΄ αναγνωρίσει το γεγονός ότι η ακμάζουσα οικονομική κατάσταση της Βοημίας και μαζί μ΄ αυτήν και το μεγαλύτερο μέρος της δύναμής του, εξαρτάνταν απ΄ τους Γερμανούς. Ενώ ευνοούσε τους αγώνες των Τσέχων, δεν επιθυμούσε εξ΄ αιτίας αυτού να ζημιωθούν οι Γερμανοί. Σ΄ αυτήν την έντονα αντιφατική κατάσταση πρέπει ν΄ αποδώσουμε την αμφιταλαντευόμενη πολιτική του Βέντσεσλας, ο οποίος τη μια μέρα ενθάρρυνε τους Τσέχους και τους φίλους της μεταρρύθμισης (όπως στο ζήτημα του Πανεπιστημίου) και την άλλη προσπαθούσε να τους καταστείλει –μερικές φορές μάταια. Παρά τ΄ ότι το Γερμανικό πνεύμα κι η επιρροή υποχώρησαν όσον αφορά τη σημασία τους κατά τη διάρκεια της βασιλείας του, η αμφιταλαντευόμενη, αντιφατική και συχνά ιδιότροπη πολιτική του, κατόρθωσε ως σχεδόν το τέλος της ζωής του, να εμποδίσει κάθε βίαιη αναμέτρηση μεταξύ των αντιτιθέμενων παρατάξεων.

Η έκρηξη ήρθε μονάχα όταν στις Βοημικές υποθέσεις ενεπλάκησαν ξένες δυνάμεις, οι οποίες στη θέση μιας πολιτικής αμφιταλαντεύσεων και συμβιβασμού, προτίμησαν αυτή της επίδειξης πυγμής και με την προσπάθειά τους να εξαλείψουν τη φλόγα με τρόπο σθεναρό, έκαναν όλο το οικοδόμημα να τυλιχτεί στις φλόγες.

Ο Γιαν Χους (απ΄ το 1398 καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Πράγας κι απ΄ το 1402, πάστορας στην Εκκλησία της Βηθλεέμ), ο πλέον επιφανής λόγιος εκπρόσωπος του αντι-Παπικού κι αντι-Γερμανικού κινήματος, απολάμβανε την εύνοια του Βέντσεσλας, που τον διόρισε πνευματικό της Βασιλίσσας Σοφίας. Το Πανεπιστήμιο που εκείνη την εποχή βρισκόταν στα χέρια των Γερμανών, στράφηκε αρχικά εναντίον του Χους και του Ουίκλιφ, του οποίου τις ιδέες αρχικά προπαγάνδιζε ο πρώτος, κηρύσσοντας σαράντα-πέντε απ΄ τις θέσεις του Ουίκλιφ αιρετικές. Η διένεξη γύρω απ΄ το Πανεπιστήμιο γίνονταν όλο και πιο πολύ εθνική, με τους Τσέχους και τους φίλους της μεταρρύθμισης να βρίσκονται στη μειοψηφία. Ο Βέντσεσλας τελικά παρενέβη δίνοντας τις τρεις απ΄ τις τέσσερις ψήφους του Πανεπιστημίου στο Βοημικό “έθνος” και την εναπομείνουσα στα υπόλοιπα τρία έθνη από κοινού, οπότε και η πλειοψηφία των Γερμανών καθηγητών και σπουδαστών εγκατέλειψε τη χώρα. Το Πανεπιστήμιο τότε τάχτηκε υπέρ του Χους, ανακηρύσσοντας τον Ρέκτορα (Πρύτανη).

Ο Χους έπρεπε τότε ν΄ αντιμετωπίσει τον Αρχιεπίσκοπο της Πράγας και τελικά, τον ίδιο

τον Πάπα. Ο αγώνας γίνονταν όλο και πιο σφοδρός και το χάσμα μεταξύ του Χους και της Εκκλησίας μεγαλύτερο. Η σύγκρουση έγινε ιδιαίτερα σκληρή όταν το 1411, ο Πάπας Ιωάννης ΚΓ΄, αντιμετωπίζοντας έλλειψη χρημάτων, άρχισε ξανά προετοιμασίες για να πουλήσει Συγχωροχάρτια, πράγμα που έλαβε χώρα στην Πράγα το 1412.

Ο Χους πρόβαλε την πιο βίαιη αντίθεση σ' αυτό το εμπόριο, όπως επίσης και στον αναζητούντα χρήματα Πάπα, τον οποίο κατήγγειλε ως Αντίχριστο. Σύντομα κορυφώθηκε σε μια σφοδρή σύγκρουση μεταξύ των Καθολικών Γερμανών και των Χουσιτών Τσέχων, με τους τελευταίους να καίνε την Παπική Βούλα κι επιπλέον ν' απειλούν τον κλήρο.

Φαίνονταν πράγματι εκείνο τον καιρό ότι αυτοί οι οξείς ανταγωνισμοί βάδιζαν προς μια αναμέτρηση των δυνάμεών τους μέσω της ανοιχτής σύγκρουσης, όμως ο Βέντσεσλας στάθηκε άλλη μια φορά ικανός να διασώσει την ειρήνη μέσω μιας ψύχραιμης ουδετερότητας. Το Δεκέμβρη του 1412, απέλασε τον Χους απ' την Πράγα κι αμέσως μετά, προετοίμασε την ίδια τύχη και για τους θεολόγους που πρόσκεινταν στα παπικά δόγματα. Ταυτόχρονα κατέλυσε την υπεροχή των Γερμανών στην Πράγα, ορίζοντας ότι στο μέλλον οι μισοί απ' τους δημοτικούς συμβούλους θα ήταν Τσέχοι.

Το 1414, η μεγάλη Εκκλησιαστική Σύνοδος συγκεντρώθηκε στην Κωνσταντία. Αποστολή της ήταν να επανενώσει και ν' αναδιοργανώσει την Παπική Εκκλησία –ένα έργο που συνεπάγονταν όχι μόνο τον παραμερισμό των τριών υφιστάμενων Παπών και την τοποθέτηση ενός νέου αλλά επίσης και την καταστολή της Βοημικής αίρεσης. Ο Βέντσεσλας είχε στερηθεί το αυτοκρατορικό στέμμα απ' τους Γερμανούς Εκλέκτορες το 1400 και ο αδερφός του, Σιγισμούνδος (ο οποίος είχε απ' το 1410 γίνει Αυτοκράτορας της Γερμανίας, έχοντας κληρονομικό δικαίωμα και στο θρόνο της Βοημίας) ετρεφε ιδιαίτερο συμφέρον για την κατάπνιξη του Χουσισμού, καθώς αυτή η σχέση απειλούσε την απόσχιση της Βοημίας, όχι μόνο απ' την Εκκλησία, αλλά κι απ' την Αυτοκρατορία του επίσης.

Ο Χους κλήθηκε ενώπιον της Συνόδου. Γεμάτος σιγουριά, ξεκίνησε το ταξίδι για την Κωνσταντία, βασιζόμενος όχι στην επιστολή για την εγγύηση της ασφάλειάς του που του είχε παραδοθεί απ' τον Σιγισμούνδο, αλλά στον καλό του σκοπό. Όπως τόσοι και τόσοι ιδεαλιστές πριν και μετά απ' αυτόν, είδε απλώς διαφορές απόψεων και παρανόηση, εκεί όπου υπήρχαν πραγματικά αγεφύρωτοι ανταγωνισμοί. Αν μπορούσε απλώς να ξεκαθαρίσει αυτές τις παρανοήσεις και ν' αντικρούσει αυτές τις απόψεις, η ακαταμάχητη δύναμη των ιδεών του θα μπορούσε, πίστευε, να εκδηλωθεί. Απέτυχε όμως να πείσει τους ευσεβείς πατέρες, τόσο για τ' ότι η Αποστολική πενία επιβάλλονταν πάνω σ' αυτούς που ακολουθούσαν τον Χριστό, όσο και για την αλήθεια του διδάγματός του, ότι ένας πνευματικός ή κοσμικός ηγεμόνας, είτε επρόκειτο για Πάπα είτε για Βασιλιά, παύει να είναι νόμιμος διάδοχος τη στιγμή που επισύρει την ενοχή ενός θανάσιμου αμαρτήματος. Αυτή η δημοκρατική αρχή έθιξε σοβαρά τόσο τον Σιγισμούνδο όσο και τη Σύνοδο.

Τ' ότι η Βοημία έδειξε τη δύναμή της για χάρη του Χους επιβεβαίωσε απλώς την

επικίνδυνη δύναμή του κι αποτέλεσε έναν ακόμα λόγο για τον οποίο η Εκκλησία επιθυμούσε να τον καταστήσει ακίνδυνο. Αφού προσπάθησε μάταια μέσω απειλών και μακράς φυλάκισης να τον κάνει ν' ανανήψει, καταδίκασε το μεταρρυθμιστή και τις ιδέες του στις 6 Ιούλη του 1415, παραδίδοντάς τον στους κοσμικούς δικαστές. Ο Σιγισμούνδος δεν είχε το χαρακτήρα που απαιτούνταν για να μην παραβεί το λόγο του και παρά την επιστολή για την εγγύηση της ασφάλειάς του, ο Χους καταδικάστηκε και παραδόθηκε στην πυρά.

Αυτό άφησε στους Βοημούς δύο επιλογές, αυτήν της εξέγερσης ή της υποταγής στην Εκκλησία και τους Γερμανούς. Επέλεξαν την εξέγερση.

Λίγοι απ' τους πλέον αποφασισμένους οπαδούς του Χους είχαν ήδη ανοιχτά αποκηρύξει την Εκκλησία. Υποστήριζαν την αξίωση που παλιότερα είχε προβληθεί απ' τον Mathias του Janow, ότι η Θεία Μετάληψη θά 'πρεπε να χορηγούνταν στο λαό και με τα δυο είδη (επ' άρτω και οίνω). Η χρήση του δισκοπότηρου μέχρι τότε περιοριζόνταν στους ιερείς. Ήταν απολύτως σύμφωνο προς τις ιδέες τους -οι οποίες είχαν ως ένα από τους στόχους τους την κατάργηση των προνομίων του κλήρου- τ' ότι καταφέρονταν επίσης κι ενάντια στο εξωτερικό σύμβολο της προνομιούχας θέσης τους. Το δισκοπότηρο -για την ακρίβεια, το κοινό (λαϊκό) δισκοπότηρο- έγινε από κείνη τη στιγμή το σύμβολο των Χουσιτών. Σύμφωνα με την τετριμμένη λαϊκή αναπαράσταση της ιστορίας, το μόνο υπό συζήτηση θέμα κατά τη διάρκεια των γιγαντιαίων αγώνων του Χουσιτικού πολέμου, ήταν βασικά το αν έπρεπε ή όχι η Θεία Μετάληψη να χορηγείται και με τα δυο είδη. Και κατ' αυτό τον τρόπο, τα "φωτισμένα μυαλά" ποτέ δεν έπαψαν να υποδεικνύουν με μεγάλη αυτο-ικανοποίηση πόσο στενόμυαλος ήταν ο λαός εκείνο τον καιρό και πόσο φωτισμένοι αντιθέτως, είναι οι φιλελεύθεροι των ημερών μας.

Αυτή η εικόνα για το Χουσιτικό κίνημα είναι τόσο αληθινή και τεκμηριωμένη, όσο θα ήταν μια αναπαράσταση των επερχόμενων αιώνων σχετικά με τις επαναστατικές συγκρούσεις των καιρών μας που θα εμφάνιζε τους λαούς του δέκατου-ένατου αιώνα τόσο αδαείς, ώστε ν' αποδίδουν μια τέτοια σημασία, στα όρια των προλήψεων, σε συγκεκριμένα χρώματα, λες κι οι πιο αιματηρές μάχες που διεξήχθησαν, ν' αφορούσαν το αν τα Γαλλικά χρώματα θά 'πρεπε νά 'ναι το λευκό, το κόκκινο-λευκό-μπλε ή το κόκκινο, το αν της Ουγγαρίας θά 'πρεπε νά 'ναι το μαύρο-κίτρινο ή το κόκκινο-λευκό-πράσινο, καθώς και τ' ότι για πολύ καιρό, οποιοσδήποτε έφερε τη μούρη, κόκκινη και χρυσή κορδέλα, τιμωρούνταν μ' αυστηρή φυλάκιση στη Γερμανία **(στιμ:25)**.

Ότι είναι οι διάφορες σημαίες για τα σημερινά έθνη ήταν το δισκοπότηρο για τους Χουσιτίτες. Ήταν το λάβαρό τους, γύρω απ' το οποίο συσπειρώθηκαν και τ' οποίο υπερασπίστηκαν ως τον τελευταίο αλλά δεν αποτελούσε το αντικείμενο της διαμάχης.

Ήταν ακριβώς το ίδιο με τις διάφορες μορφές της Θείας Μετάληψης που έκαναν την εμφάνισή τους στη Μεταρρύθμιση του δέκατου-έκτου αιώνα.

Η αποτίναξη των δεσμών της Καθολικής Εκκλησία -μια πράξη της οποίας το σύμβολο

ήταν η αποδοχή του κοινού δισκοπότηρου- γενικεύτηκε μετά την εκτέλεση του Γιαν Χους. Το γυαλί είχε σπάσει κι οι πρακτικές συνέπειες της αποκήρυξης της Εκκλησίας επακολούθησαν σύντομα –αυτές οι συνέπειες που αποτελούσαν βασικά το αντικείμενο της όλης σύγκρουσης. Οι μάζες του κατώτερου πληθυσμού της Πράγας άρχισαν τώρα να ξεσηκώνονται συχνά-πυκνά, όχι απλά με διαδηλώσεις, αλλά μερικές φορές διώχνοντας τους κληρικούς των πόλεων και τους μοναχούς και λεηλατώντας τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, με τη μεγαλύτερη κερδισμένη αυτών των ξεσηκωμών να είναι η αριστοκρατία. Δεν είχαν γίνει άσκοπα οι πιο ένθερμοι οπαδοί των Χουσιτικών ιδεών. Για να εκδικηθούν το θάνατο του Χους και βεβαίως ξέχωρα απ' τον αγνό ενθουσιασμό για την πίστη, προκαλούσαν τώρα τους επισκόπους και τα μοναστήρια, αρχίζοντας όπου ήταν δυνατό ν' αρπάξουν την περιουσία της Εκκλησίας.

Ο Βέντσεσλας ήταν ανίσχυρος απέναντι στην καταγίδα. Μάταια ο Σιγισμούνδος κι ο Πάπας προσπαθούσαν να τον παρακινήσουν να λάβει δραστικά μέτρα εναντίον των εξεγερμένων. Ο Βοημός βασιλιάς θεωρούσε πιο συνετό να προσποιείται πως δεν έβλεπε τίποτα. Τα πράγματα τελικά έφτασαν σε τέτοιο σημείο, που ο Σιγισμούνδος απείλησε τον αδερφό του με πόλεμο αν αυτός δεν παρενέβαινε στη Χουσιτική εξέγερση. Η απειλή στάθηκε αποτελεσματική: ο Βέντσεσλας στράφηκε εναντίον των Χουσιτών, προσπαθώντας να επαναφέρει τον εκδιωχθέντα κλήρο. Κατά συνέπεια, επακολούθησε αναταραχή στην Πράγα, κατά τη διάρκεια της οποίας, οι μάζες του κατώτερου πληθυσμού, καθοδηγούμενες απ' τον Johann Ziska, κατέλαβαν την πόλη στις 30 Ιούλη του 1419.

Ο βασιλιάς είχε καταφύγει πριν την επαπειλούμενη καταστροφή στο προπύργιό του, στο Wenzelstein κι όταν τα τρομερά νέα έφτασαν σ' αυτόν, περιήλθε στην πιο αχαλίνωτη λύσσα. Αυτή ήταν η πιθανή αιτία της αποπληξίας που ακολούθησε κι απ' την οποία πέθανε μερικές μέρες μετά.

Η Βοημία είχε μείνει χωρίς βασιλιά, βορά στη Χουσιτική αίρεση.

IV. Οι Εσωτερικές Παρατάξεις του Χουσιτικού Κινήματος.

Για όσο καιρό η αίρεση στη Βοημία κρατιόταν υποταγμένη απ' την Εκκλησία και το Κράτος, επέδειξε μόνο τα εθνικά και εκκλησιαστικά χαρακτηριστικά της. Για τη μάζα του λαού, ο εθνικός και εκκλησιαστικός εχθρός ήταν το ίδιο και το αυτό πρόσωπο και το κοινό μίσος είχε ενώσει διαφορετικά κοινωνικά στρώματα.

Τώρα που ο εχθρός είχε απωθηθεί κι ο «καθαρός Λόγος του Θεού» είχε θριαμβεύσει, έγινε σύντομα φανερό ότι αυτός ο Λόγος, αν κι εξ' ίσου αποδεκτός απ' όλους, γίνονταν αντιληπτός με τους πλέον διαφορετικούς τρόπους από μέρους των διάφορων τάξεων, ανάλογα με τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους. Ο Χουσισμός διαιρέθηκε γενικά σε δυο μεγάλες παρατάξεις, η καθεμιά απ' τις οποίες είχε ως κέντρο της μια πόλη, δηλαδή την Πράγα και το Θαβώρ, ενώ το Kuttенberg έγινε το στρατηγείο των λιγοστών υπολειμμάτων

του Καθολικισμού.

Μαζί με την Πράγα, το Kuttenberg ήταν εκείνη την εποχή, η μεγαλύτερη και πιο δυνατή πόλη της Βοημίας και οι Γερμανοί εργαζόμενοι και μέτοχοι στα ορυχεία της είχαν κάθε λόγο να παραμείνουν Καθολικοί, καθώς κανείς δεν είχε περισσότερα να χάσει απ' την επιτυχία των Χουσσιτών. Πουθενά αλλού συνεπώς οι Καθολικοί δεν επέδειξαν τέτοιο φανατισμό. Καταδίκιζαν σε θάνατο κάθε Χουσσίτη που έπεφτε στα χέρια τους και τα θύματά τους ήταν αναρίθμητα. Στην πραγματικότητα, οι Βοημοί είδαν τις αρχές του Kuttenberg να θεσπίζουν μια χρηματική αμοιβή για την αιχμαλώτιση των Χουσσιτών, μ' εξήντα γρόσια Πράγας να πληρώνονται για κάθε απλό αιρετικό και τριακόσια για κάθε αιρετικό παπά.

Εκτός απ' το Kuttenberg, υπήρχαν λίγες μικρές πόλεις στις οποίες οι Γερμανοί είχαν κατορθώσει να διατηρηθούν και οι οποίες παρέμεναν πιστές στην Καθολική υπόθεση. Στην πορεία όμως των Χουσσιτικών πολέμων, ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών των πόλεων, καθώς και το ίδιο το Kuttenberg, έπεσαν στα χέρια των Χουσσιτών και εκβουημίστηκαν. Αφού το Kuttenberg είχε οριστικά χαθεί για τον Καθολικισμό, το επίκεντρο της παράταξης μετακινήθηκε στο Pilsen.

Μαζί μ' αυτές τις λίγες πόλεις, μια μικρή μερίδα των ευγενών παρέμενε ακόμα υπό την παλιά πίστη, κατά ένα μέρος γιατί ευελπιστούσε να τα πάει καλύτερα με την μοναρχική αυλή και κατά ένα άλλο, εξ' αιτίας της αποστροφής προς τις δημοκρατικές τάσεις που αναπτύσσονταν μέσα στο Χουσσισμό.

Η πλειοψηφία των ευγενών όμως έμενε σταθερά προσκολλημένη στη Χουσσιτική υπόθεση, ωθούμενη να το κάνει, εξ' αιτίας της Εκκλησιαστικής περιουσίας που είχε αρπάξει. Η ιδανική κυβέρνηση γι' αυτούς (ιδιαίτερα για τις υψηλότερες βαθμίδες) ήταν ένα αριστοκρατικό πολίτευμα, μ' ένα βασιλιά-μαριονέτα ως επικεφαλής του. Καθώς ο Σιγισμούνδος δεν ήταν διαθέσιμος γι' αυτό το σκοπό, αναζήτησαν έναν αντικαταστάτη στην Πολωνία και τη Λιθουανία, όμως κανείς πρίγκηπας οποιασδήποτε σημασίας δεν ενδιαφέρονταν να μπει στο λάκκο με τα φίδια.

Η μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού της Πράγας τάχτηκε με την αριστοκρατική παράταξη. Με μια σειρά εξεγέρσεων σ' αυτή την πόλη, οι κατώτερες τάξεις είχαν πάρει τα ηνία της κυβέρνησης στα χέρια τους, αφού είχαν εκδιώξει τους Γερμανούς ιερείς κι αριστοκράτες. Εκτός του Συμβουλίου, υπήρχε τώρα η συνέλευση του συνόλου της κοινότητας, στην οποία κάθε άντρας διέθετε μια ψήφο εφ' όσον ασκούσε ανεξάρτητο επάγγελμα. Οι Σύμβουλοι ήταν πιθανώς εκλεγμένοι απ' αυτή τη συνέλευση.

Μια νέα δημοτική αριστοκρατία όμως γεννήθηκε σύντομα. Όπως κι οι ευγενείς, αυτή η δυνατή πόλη φυσικά επωφελήθηκε της ευκαιρίας ν' αρπάξει την περιουσία της Εκκλησίας. Άνθρωποι που έκλιναν προς τον καιροσκοπισμό, βρήκαν ένα καλό τρόπο ν' αναδειχθούν πάνω απ' τις μάζες μέσω της δημευμένης περιουσίας που πωλούνταν, μοιράζονταν ή διασπαθίζονταν, όπως και η λεία απ' τις εκκλησίες και τα μοναστήρια.

Μετά την κατάληψη του Kuttentberg, τα κέρδη των ορυχείων του πέρασαν στα χέρια των Πραγέζων, αποτελώντας ένα σημαντικό τμήμα των εισοδημάτων τους, ένα γεγονός που πρέπει επίσης να υπήρξε ευνοϊκό για τους πανούργους σπεκουλαδόρους. Έτσι, σχηματίστηκε μια νέα αριστοκρατία της πόλης, αποτελούμενη από Τσέχους που σύντομα συμμαρίστηκε τα συμφέροντα των ευγενών και πολύ απρόθυμα υποτάχτηκε στη δικαιοδοσία της “μεγάλης συνέλευσης” της πόλης.

Υπήρξε ένας ακόμα λόγος για την ανάπτυξη της συμπάθειας για την αριστοκρατία από μέρους των τεχνιτών κι ακόμα των πολύ χαμηλών τάξεων της Πράγας. Οι τέχνες και το εμπόριό τους άνθιζαν για όσο καιρό η Αυλή κι οι ανώτεροι ευγενείς σπαταλούσαν ότι απομυζούσαν απ’ ολόκληρη τη χώρα. Οι Πραγέζοι συνεπώς άρχισαν να θεωρούν τη μοναρχία και τη ληστρική αριστοκρατία ως τις πλέον αναγκαίες συνθήκες της κοινωνίας. Τα δημοκρατικά στοιχεία της κοινότητας συνέχισαν ν’ αποδυναμώνονται, ενώ τ’ αριστοκρατικά αισθήματα κέρδιζαν συνεχώς σε δύναμη. Οι εξεγέρσεις, οι μηχανορραφίες κι οι ξένες επεμβάσεις ενδυνάμωσαν τότε το ένα και τότε το άλλο απ’ αυτά τα στοιχεία, όμως η Πράγα ως φίλη των δημοκρατών ήταν πάντα αναξιόπιστη, ενώ ως εχθρός τους, υπήρξε πιο αποφασιστική. Κατά το δεύτερο μισό των Χουσσιτικών πολέμων, εναντιώθηκε σταθερά σ’ αυτούς.

Οι Πραγέζοι κι οι ευγενείς (ιδιαίτερα οι ανώτερες βαθμίδες), ενώθηκαν σχηματίζοντας το “μετριοπαθές κόμμα” που προφανώς δεν ονομάστηκε έτσι εξ’ αιτίας της κατάσχεσης της Εκκλησιαστικής περιουσίας, η οποία μόνο “μετριοπαθής” δεν ήταν. Αυτή η παράταξη πορεύτηκε κάτω απ’ τ’ όνομα Calixtines ή Ουτρακιστές. [4]

Αντιτιθέμενο σ’ αυτούς υπήρξε ένα άλλο κίνημα, τ’ οποίο όσον αφορά τη σύνθεσή του και τις γενικές του τάσεις, μπορεί ορθά να προσδιοριστεί ως δημοκρατικό.

Βρήκε τη συντριπτική πλειοψηφία των οπαδών του ανάμεσα στην αγροτιά της Βοημίας, που αποτελούσε μακράν τη μεγαλύτερη τάξη του πληθυσμού.

Η Χουσσιτική επανάσταση προκάλεσε ένα ξέσπασμα βίαιου ανταγωνισμού ανάμεσα στην αγροτιά και τους κυρίως των γαιών. Οι κατασχεμένες γαίες της Εκκλησίας ήταν άχρηστες στους ευγενείς χωρίς το “λαό” της Εκκλησίας, ο οποίος τους παρείχε ενοίκια κι υποχρεωτική εργασία. Αυτοί οι δουλευτάδες όμως δεν είχαν ξεσηκωθεί ενάντια στην Εκκλησία, απλώς και μόνο για ν’ αλλάξουν τον έναν αφέντη με κάποιον άλλο, ακόμα σκληρότερο. Επιθυμούσαν να γίνουν ελεύθεροι χωρικοί και κάτοχοι μιας περιουσίας, και η ίδια επιθυμία για ελευθερία επικρατούσε κι ανάμεσα στις υπόλοιπες τάξεις. Η επανάσταση απ’ τα πάνω αναγκαστικά επέφερε και μια επανάσταση απ’ τα κάτω. Κάθε εμπόδιο που μέχρι τώρα απέτρεπε ως ένα βαθμό τη βίαιη σύγκρουση μεταξύ των αντιτιθέμενων στοιχείων σαρώθηκε. Το εθιμικό στοιχείο που υπέβαλε σ’ εργοδότη κι εργαζόμενο αυστηρούς κανόνες εξανεμίστηκε και ο θρόνος τέθηκε εκτός μάχης, ένας θρόνος που έλεγχε ως ένα σημείο τους βαρόνους και τους χωρικούς. Οι τελευταίοι είχαν την αίσθηση πως αν δεν κατόρθωναν να καταστήσουν τη δημιουργία κυβέρνησης απ’ τους

ευγενείς αδύνατη, καταστρέφοντας ολοκληρωτικά την εξουσία τους, θα συντρίβονταν απ' την απεριόριστη δύναμή τους. Ήξεραν πως είχαν να επιλέξουν ή την απόλυτη ελευθερία ή την πιο άθλια σκλαβιά.

Ένα μέρος των μικροαστών και των προλετάρων της Πράγας τάχτηκε με τους χωρικούς, όμως ο αριθμός των μαχητών τους ήταν μεγαλύτερος στις μικρές πόλεις, στις οποίες αυτές οι τάξεις είχαν κατορθώσει να ξεφορτωθούν τους Γερμανούς “εντιμότατους” που αποτελούσαν την ανώτερη τάξη των πολιτών. Όλες αυτές οι πόλεις υπολείπονταν της Πράγας σε δύναμη. Δεν ήταν, όπως η πρωτεύουσα, σε θέση ν' αντισταθούν στην υπερέχουσα δύναμη των άπληστων βαρόνων από μόνες τους. Όπως οι πόλεις της Γερμανίας, τις οποίες η αδυναμία του θρόνου είχε αναγκάσει προηγουμένως να ενωθούν σε λίγκες με σκοπό ν' αντισταθούν στους ληστρικούς ιππότες, οι πόλεις της Βοημίας συνασπίστηκαν ενάντια στους εχθρούς τους, εκτός απ' τις ελάχιστες που παρέμεναν ακόμα Καθολικές. Η κατώτερη αριστοκρατία εκείνη την εποχή κατείχε μια θέση μεταξύ της αγροτιάς και της ανώτερης αριστοκρατίας, παρόμοια μ' αυτή που τώρα κατέχουν οι μικροί έμποροι που βρίσκονται μεταξύ των καπιταλιστών και του προλεταριάτου. Ήταν τόσο αμφιταλαντευόμενοι κι αναξιόπιστοι όσο κι οι αντίστοιχοί τους στις μέρες μας. Οι κατώτεροι ευγενείς που μόλις και μετά βίας ξεχώριζαν απ' τους μεγάλους ελεύθερους αγρότες, είχαν κάτι να χάσουν και κάτι να κερδίσουν κι απ' τις δυο πλευρές. Η απελευθέρωση των χωρικών τους απειλούσε με ακόμα μεγαλύτερη συρρίκνωση του εισοδήματός τους, που προέρχονταν απ' το ενοίκιο και την υποχρεωτική εργασία αλλά απ' την άλλη πλευρά, η ήττα της ανώτερης αριστοκρατίας θα τους απάλασσε από επικίνδυνους ανταγωνιστές κι αντιπάλους που ολοένα και τους συνέθλιβαν. Έτσι, η καταστροφή της ανώτερης αριστοκρατίας πρέπει να ήταν εξ' ίσου επιθυμητή απ' τους ιππότες όσο κι απ' τους χωρικούς. Κάποιοι απ' τους κατώτερους ευγενείς συμμαχήσαν με την αριστοκρατική παράταξη, κάποιοι με τη δημοκρατική ενώ η πλειοψηφία ταλαντευόταν από δω κι από κει, κλίνοντας προς την κατεύθυνση, όπου προς στιγμή η νίκη και τα λάφυρα έδειχναν πιο σίγουρα.

Ανάμεσα στους ιππότες που παρέμεναν σταθερά πιστοί στη δημοκρατική παράταξη, ο πλέον σημαντικός ήταν ο Ziska von Trocnov, που είχε πολεμήσει ως μισθοφόρος εναντίον των Πολωνών και των Τούρκων, καθώς και στην υπηρεσία των Άγγλων εναντίον των Γάλλων. Έθεσε τη στρατιωτική του εμπειρία στη διάθεση των δημοκρατικών κι έγινε ο φοβερότερος και πλέον ονομαστός ηγέτης τους. Όσο σταθερά όμως κι αν τους υποστήριξε, υπήρξε μαχητής τους μόνο υπό την ιδιότητα του στρατιώτη κι όχι του πολιτικού. Σαν στρατιώτης, ήταν ο οργανωτής και ηγέτης ενός στρατού που όμοιός του δεν υπήρχε. Σαν πολιτικός, παρέμεινε στο μέσον, μεταξύ δημοκρατικών και Ουτρακιστών (Calixtines), όπως και πολλοί άλλοι ιππότες, καθώς και μια μεγάλη μερίδα των ταπεινότερων πολιτών της Πράγας.

Μετά το θάνατο του Ziska, οι πιο αφοσιωμένοι οπαδοί του αποχώρησαν απ' τους

δημοκρατικούς, σχηματίζοντας ένα ξεχωριστό μεσαίο κόμμα που ονομάζονταν “Οι Ορφανοί” εξ’ αιτίας του ότι τα μέλη του είχαν χάσει τον πατέρα τους, Ziska.

Οι δημοκρατικοί αντιθέτως, ονομάστηκαν Θαβωρίτες, απ’ το πολιτικό και στρατιωτικό τους κέντρο, την κομμουνιστική πόλη του Θαβώρ. Αυτοί οι κομμουνιστές υπήρξαν η εμπροσθοφυλακή του δημοκρατικού κινήματος.

V. Οι Κομμουνιστές του Θαβώρ.

Στη Βοημία όπως και αλλού, η ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου επέφερε αναγκαστικά και την ανάπτυξη των κομμουνιστικών ιδεών. Η εισαγωγή κι η διάδοση αυτών των ιδεών πρέπει να ενθαρρύνθηκε ιδιαίτερα απ’ την επέκταση, κατά το δέκατο-τέταρτο αιώνα, της μανιφακτούρας του μαλλιού, η οποία στη Βοημία ξεκίνησε απ’ τις πόλεις της Πράγας, του Iglau και του Pilsen. [5]

Η στενή σύνδεση του εμπόριου μαλλιού με τις κομμουνιστικές ιδέες αποτελεί ένα αξιοσημείωτο γεγονός που απαντάται κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Η τέχνη του μαλλιού στις πόλεις εκείνης της εποχής ήταν αυτή, στην οποία τα χαρακτηριστικά του καπιταλισμού εμφανίστηκαν αρχικά και πολύ έντονα, ενώ σε πολλά μέρη της Ιταλίας, των Κάτω Χωρών, της Γαλλίας και της Γερμανίας, επεκτάθηκε, φτάνοντας να καταστεί μια εξαγωγική βιομηχανία. Το κεφάλαιο έπρεπε να επεκταθεί, κι έτσι, ο εργάτης μαλλιού έγινε είτε δρωτάρης δουλευτής που έπαιρνε την πρώτη ύλη απ’ τον έμπορο, παραδίνοντάς την σ’ αυτόν ως επεξεργασμένο είδος, είτε παραγωγός υφασμάτων που γίνονταν καπιταλιστής ο ίδιος, απασχολώντας μεγάλο αριθμό τεχνιτών.

Αποτελεί αξιοσημείωτη σύμπτωση ότι ο ίδιος κλάδος έγινε το βασικό σημείο αναφοράς της κοινωνικής επαναστατικής πάλης της περιόδου της Μεταρρύθμισης. Καθώς κι ότι σε κάθε σύγκρουση με τις υπάρχουσες δημοτικές και Κρατικές εξουσίες, οι υφαντουργοί πολέμησαν στις εμπροσθοφυλακές, έχοντας μια κλίση να καλοδέχονται κάθε νεωτερισμό που κήρυττε τον πόλεμο εναντίον της συνολικής καθεστηκυίας τάξης της κοινωνίας. «*Οχι άδικα*», λέει ο Schmoller, «*η γλώσσα, ταυτίζοντας τον υφαντουργό με το συνωμότη, έχει δανειστεί απ’ την ύφανση του αργαλειού την αντίληψη του τρόπου με τον οποίο σχεδιάζονται ή εξυφαίνονται οι αναταραχές*». [6] «*Στα μάτια πολλών συγχρόνων*» λέει ο Καθηγητής Hildebrand, «*η συντεχνία των υφασματοποιών κατείχε μια θέση, παρόμοια μ’ αυτή που κάποιες παρατάξεις το 1848 προσπάθησαν ν’ αποδώσουν στην προνομιούχα (!) τάξη των εργαζόμενων ανθρώπων*». [7] Η παλιότερη αιρετική σχέση του Μεσαίωνα που τάχτηκε ομόφωνα με τις κομμουνιστικές ιδέες, ήταν, όπως ήδη έχει ειπωθεί, αυτή των Βαλδεδσιανών. Γύρω στο 1250, ένας απ’ τους εχθρούς τους, ο “ψευδο-Εξεταστής”, ένας Ιεροεξεταστής της Ρώμης, έδωσε μια περιγραφή των Βαλδεδσιανών στο βιβλίο **De Catharis et Leonistis**. Προκειμένου να τους κάνει να φανούν αξιοκαταφρόνητοι, τονίζει το γεγονός ότι οι ηγέτες τους ήταν εργαζόμενοι στις χειρωνακτικές τέχνες, όπως

τσαγκάρηδες κι υφαντουργοί. Οι υφαντουργοί επίσης συχνά αναφέρονταν οπουδήποτε ως μέλη της σχέτας. [8]

Στη Βόρεια Γαλλία, οι Αποστολικανοί (μια σχέση που σχετίζονταν με τους Βαλδεσιανούς) είχαν επίσης κομμουνιστικές τάσεις ή τουλάχιστον πρώιμες Χριστιανικές αρχές, που ανάμεσα στους προλετάριους απαντώνταν στον ίδιο βαθμό. Ο σκοπός τους ήταν να επανεγκαθιδρύσουν τον αποστολικό τρόπο ζωής. *«Ήταν ήδη πολύ γνωστοί το δωδέκατο αιώνα, τον καιρό του Αγίου Βερνάρδου, ο οποίος τους αντέκρουσε σθεναρά σε δύο απ' τους λόγους του, στο Άσμα Ασμάτων του Σολομώντα... Δούλευαν σκληρά και κέρδιζαν το ψωμί τους με τη χειρωνακτική εργασία τους. Ήταν τεχνίτες, κυρίως υφαντουργοί, όπως μπορεί να συναχθεί απ' τον Άγιο Βερνάρδο».* [9]

Στις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία, οι κομμουνιστικές ιδέες αναπτύχθηκαν ανάμεσα στους Βεγάρδους. Η ένωσή τους αποτελούνταν κυρίως από υφαντουργούς κι απέχτησαν τόση σημασία σε κάποιες πόλεις, ώστε οι υφαντουργοί-αφέντες διεξήγαγαν πόλεμο εναντίον των “υφαντουργών-αδερφών”. Ο Mosheim [10] μας πληροφορεί ότι ως συνέπεια της πίεσης που ασκούνταν σε σχέση μ' αυτούς απ' τις συντεχνίες των υφαντουργών, οι αρχές στη Γάνδη κι άλλες πόλεις, συχνά αναγκάζονταν να *«παύουν την εργασία των Βεγάρδων».*

Στην Αγγλία, ο μεσαιωνικός αιρετικός κομμουνισμός βρήκε τους εκπροσώπους του ανάμεσα στους Λολλάρδους. Έχει ήδη σημειωθεί απ' τον Thorold Rogers (στμ:26), ότι το Norfolk, το κέντρο της βιομηχανίας μαλλιού, ήταν επίσης και το επίκεντρο του Λολλαρδισμού. Οι υφαντουργοί ήταν οι προστάτες κι οι πλέον έμπιστοι οπαδοί των φτωχών παπάδων.

Θεωρούμε συνεπώς, πως δεν είναι τυχαίο τ' ότι οι υφαντουργοί απαντώνται επίσης στην εμπροσθοφυλακή του κομμουνιστικού κινήματος της Βοημίας.

Εκτός απ' την οικονομική κατάσταση της ίδιας της Βοημίας, υπήρχαν εξωτερικές επιρροές που βοήθησαν την εξάπλωση των κομμουνιστικών ιδεών. Οι Βεγάρδοι έκαναν την εμφάνισή τους στη χώρα, ονομαζόμενοι ως Πικάρδοι. Η μετανάστευση των Γερμανών τεχνιτών που τόσο ενθαρρύνθηκε απ' τους βασιλιάδες της Βοημίας, δεν συντελέστηκε επίσης χωρίς ν' αφήσει την επίδρασή της όσον αφορά τη διείσδυση του Βεγαρδισμού σ' αυτή τη χώρα.

Οι Βαλδεσιανοί λέγεται ότι είχαν καταφύγει, προερχόμενοι απ' τη Νότια Γαλλία, στη Βοημία. την εποχή του πρώτου διωγμού και έχοντας βρει άσυλο, δίχως να φανερώνονται, προπαγανδίζαν τις ιδέες τους μυστικά. [11]

Ενώ ο ανταγωνισμός μεταξύ των Βοημών και της Εκκλησίας δυνάμωνε και οι αντίπαλοι δε γίνονταν απλά ανεκτοί αλλά δέχονταν ενθάρρυνση, η κομμουνιστική αίρεση φυσικά σήκωσε κεφάλι και οι διωκόμενοι κομμουνιστές των γειτονικών χωρών αναζήτησαν ασφάλεια στη Βοημία. Ο κομμουνισμός μπορούσε πολύ εύκολα να προχωρήσει, καθώς στα επιχειρήματά του, κι ακόμα, σε πολλούς απ' τους σκοπούς του, ήταν σε συμφωνία

με τα υπόλοιπα αιρετικά κινήματα. Υπήρχε ομοφωνία στην επιθυμία για επιστροφή στον πρώιμο Χριστιανισμό και την παλινόρθωση του αγνού Χριστιανικού δόγματος. Διαφωνίες που αφορούσαν τον τρόπο με τον οποίο αυτά υλοποιούνταν, δεν εμφανίστηκαν παρά αργότερα.

Η κήρυξη πολέμου απ' την Εκκλησία και τη Γερμανική Αυτοκρατορία εναντίον της Βοημίας που επήλθε με το κάπνισμα του Γιαν Χους, οδήγησε στην ανατροπή των παραδοσιακών κανόνων που ρύθμιζαν τα της περιουσίας και της κοινωνίας, μέσω της κατάσχεσης και της λεηλάτησης της Εκκλησιαστικής περιουσίας. Αυτή ήταν η χρυσή ευκαιρία για τις κομμουνιστικές αιρέσεις που τώρα εκδηλώθηκαν ανοιχτά. Ως τώρα, κρατούσαν την ύπαρξή τους μυστική και χωρίς αναγνώριση, και μόνο σποραδικά ο κόσμος άκουγε γι' αυτές μέσω της προδοσίας κάποιου μέλους [12] αλλά η σχετικά ευρεία εξάπλωση που είχαν κατορθώσει να πετύχουν, έγινε φανερή μόλις στάθηκαν ικανές να παρουσιάζονται ανοιχτά.

Οι κομμουνιστές στην Πράγα ήταν πολύ αδύναμοι ή οι εχθροί τους πολύ δυνατοί, για να επιτρέψουν την ελεύθερη εξάπλωσή τους, ενώ στις μικρότερες πόλεις είχαν μεγαλύτερο πεδίο δράσης.

Οι κομμουνιστές κήρυκες τώρα δήλωναν ότι η Χιλιετία είχε φτάσει. Η Πράγα θ' αφανίζονταν απ' τη φωτιά που θα εξαπολύονταν απ' τον ουρανό αλλά οι εκλεκτοί θα έβρισκαν προστασία κι ασφάλεια σ' άλλες πόλεις. Ο Χριστός θα κατέρχονταν περιβεβλημένος με δύναμη, εγκαθιδρύοντας μια βασιλεία στην οποία δε θα υπήρχαν αφέντες και δούλοι, ούτε αμαρτία ή φτώχεια, ούτε κανένας άλλος νόμος πέρα απ' αυτόν που δόθηκε απ' το ελεύθερο Πνεύμα. Οι επιζώντες αυτής της εποχής, που θ' αποδίδονταν σε μια κατάσταση Παραδεισένιας αθωότητας, δε θα γνώριζαν πια άλλα σωματικά βάσανα κι ανάγκες και δε θα χρειάζονταν πια τα μυστήρια της Εκκλησίας για τη σωτηρία τους. [13]

Τα πράγματα προχώρησαν μόνο ως το σημείο, σύμφωνα με την απουσία ενδείξεων περί του αντιθέτου, που οι κομμουνιστικές ενώσεις που οργανώθηκαν να περιορίζονται μάλλον μόνο στις πόλεις, με τις πιο σημαντικές απ' αυτές να είναι το Pisek, το Wodřian και το Θαβάρ. Στην τελευταία απ' αυτές, οι κομμουνιστές κατόρθωσαν ν' αποκτήσουν απόλυτη κυριαρχία.

Το Θαβάρ ιδρύθηκε στα περίχωρα της μικρής πόλης του Austi, στον Ποταμό Luznic, γνωστής για τα πλυντήρια χρυσού που διέθετε. Η αφθονία του χρυσού πρέπει σίγουρα να είχε εξασκήσει σημαντική επιρροή στην ανάπτυξη του εμπορίου και της βιομηχανίας, όπως επίσης και των ανταγωνισμών που συνδέονταν μ' αυτά. Είναι βέβαιο πως απ' το 1415, κομμουνιστές αγκιτάτορες βρήκαν προστασία κι άσυλο στο Θαβάρ, κυρίως, καθώς η ιστορία προχωρά, μέσω της δράσης του Pytel, ενός πλούσιου υφασματοποιού κι εμπόρου, όπως κι εργοδότη ενός μεγάλου αριθμού τεχνιτών υφαντουργών. Σύμφωνα μ' ένα γράμμα του Αινεία Σύλβιου, οι καινούριοι κάτοικοι της πόλης ήταν στο μεγαλύτερο

τμήμα τους υφαντουργοί. Κατά τη διάρκεια των περιορισμένων αντιδραστικών προσπαθειών του Βέντσεσλας το 1419, αυτοί οι κομμουνιστές αγκιτάτορες διώχθηκαν απ' το Austí, όπου υπήρχε μια ισχυρή Καθολική παράταξη. Εγκαταστάθηκαν στα περίχωρα, σ' ένα πλατύ ύψωμα που έβλεπε στον Ποταμό Luznic, σχηματίζοντας μια χερσόνησο μ' απότομες πλαγιές που συνδέονταν με την όχθη μέσω μιας πολύ στενής λωρίδας γης. Εκεί δημιούργησαν το προπύργιό τους, ονομάζοντάς το Θαβώρ, κατά το πρότυπο της Παλαιάς Διαθήκης, προς την οποία, όπως αργότερα οι Αναβαπτιστές κι οι Πουριτανοί, έδειχναν μεγάλη προτίμηση.

Οι κομμουνιστές συνέρρεαν εκεί από κάθε γωνιά με σκοπό να πραγματοποιούν τις συναντήσεις τους ανενόχλητοι. Στις 22 Ιούλη του 1419, όχι λιγότεροι από 42.000 άνθρωποι απ' τη Βοημία και τη Μοραβία, πήραν μέρος σε μια απ' αυτές τις συγκεντρώσεις. Αυτό φανέρωσε μια αξιοσημείωτη εξάπλωση των κομμουνιστικών ιδεών.

«Το όλο γεγονός απεικονίστηκε ακόμα κι απ' τους εχθρούς τους ως μια μεγάλη λαϊκή γιορτή θρησκευτικο-ειδυλλιακού χαρακτήρα που εξύψωνε την καρδιά και την ψυχή. Απόλυτη ησυχία και τάξη επικρατούσαν παντού. Τα πλήθη των προσκυνητών που βιάζονταν προς τα κει σε πορεία, με τα λάβαρά τους να κυματίζουν, με τη Θεία Μετάληψη να προηγείται, καλωσορίζονταν σχεδόν εορταστικά απ' αυτούς που έμεναν στο μέρος, οι οποίοι τους δέχονταν με ζητωκραυγές, κατευθύνοντάς τους στα καθορισμένα γι' αυτούς σημεία του λόφου. Ο καθένας που έρχονταν ήταν “αδελφός” ή “αδελφή”, καθώς δεν αναγνωρίζονταν καμιά κοινωνική διάκριση. Οι ιερείς μοιράζονταν τα καθήκοντα μεταξύ τους. Κάποιοι κήρυτταν σε καθορισμένα μέρη (άντρες και γυναίκες κρατούνταν χωριστά), άλλοι εκτελούσαν εξομολογήσεις, ενώ ένα τρίτο τμήμα λάμβανε τη μετάληψη των δύο ειδών. Έτσι πήγε ως το μεσημέρι. Μετά ακολούθησε το κοινό γεύμα με το φαγητό που έφεραν οι προσκαλεσμένοι, τ' οποίο μοιράστηκε ανάμεσά τους, με την έλλειψη του ενός να καλύπτεται απ' το περίσσειμα του άλλου, γιατί οι αδερφοί κι οι αδερφές του Ορους Θαβώρ δε γνώριζαν διαφορά ανάμεσα στο δικό μου και το δικό σου. Καθώς τα συναισθήματα του συνόλου των συγκεντρωμένων ήταν θρησκευτικού χαρακτήρα, δεν υπήρξε καμιά περίπτωση παραβίασης της αυστηρότατης ταπεινοφροσύνης κι ευπρέπειας. Κάθε μουσική, χορός και παιχνίδι ήταν αδιανόητο». [14]

Οχτώ μέρες μετά απ' αυτή τη συγκέντρωση, ξέσπασε η αναταραχή στην Πράγα που έβαλε τέλος στην Καθολική αντίδραση, προκάλεσε το θάνατο του Βέντσεσλας κι οδήγησε στο Χουσιτικό Πόλεμο. Δεν ήταν πια ζήτημα απλών διαδηλώσεων και κομμουνιστικών εκδρομών.

Οι βασικές αρχές των Θαβωριτών παρουσιάζονται καθαρά σ' ένα έγγραφο που συντάχθηκε απ' το Πανεπιστήμιο της Πράγας. Κατά τη συνήθεια των ημερών, οργανώθηκε μια αντιπαράθεση στις 10 Δεκέμβρη του 1420, όταν υπήρχε η ελπίδα ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των Πραγέζων κι αυτής της σχέτας θα μπορούσε να μετριαστεί. Γι' αυτό το σκοπό, οι καθηγητές συνέταξαν ένα πρόγραμμα με όχι λιγότερα από εβδομήντα-έξι σημεία, στα

οποία κατά τη γνώμη τους, οι Θαβωριτικές ιδέες ήταν αιρετικές ή τουλάχιστον λαθεμένες. Σύμφωνα με τις απόψεις των καθηγητών και τον τρόπο σκέψης της εποχής, η πλειοψηφία αυτών των σημείων ήταν θεολογικής φύσης, όμως δύο απ' αυτά περιείχαν τα σπέρματα του ρεπουμπλικανισμού και του κομμουνισμού. Οι Θαβωρίτες διδασκαν: *«Εκείνες τις μέρες, δε θα υπάρχει βασιλιάς, άρχοντας ή υπήκοοι πάνω στη γη και κάθε εξαναγκασμός και φόρος θα πάψει. Κανείς δε θ' αναγκάζει τον άλλο να κάνει οτιδήποτε γιατί όλοι θα είναι ίσοι αδελφοί και αδελφές»*. *«Όπως στην πόλη του Θαβώρ, δεν υπάρχει δικό μου και δικό σου αλλά όλα κατέχονται από κοινού, έτσι όλα θα είναι κοινά για όλους και κανένας δε θα κατέχει τίποτα μονάχα για τον ίδιο. Η διάπραξη αυτού απ' οποιονδήποτε θα συνιστά θανάσιμη αμαρτία»*. Ως συνέπεια αυτών των θέσεων, οι Θαβωρίτες κατέληξαν στ' ότι δεν ήταν σωστό να υπάρχει πια βασιλιάς, αλλά ο ίδιος ο Θεός θά 'πρεπε να είναι βασιλιάς όλου του ανθρώπινου γένους και η διακυβέρνηση θά 'πρεπε να είναι στα χέρια του λαού. Όλοι οι πρίγκηπες, οι ευγενείς κι οι ιππότες έπρεπε να ξεριζωθούν σαν τα ζιζάνια και να εξαφανιστούν εντελώς. Εξαναγκασμοί, φόροι και πληρωμές, έπρεπε να πάψουν και όλοι οι νόμοι των πριγκίπων, των εθνών, των πόλεων και των χωρικών να καταργηθούν ως παρεμβάσεις των ανθρώπων κι όχι του Θεού.

Τα καθαρά εκκλησιαστικά σημεία αφορούν, ανάμεσα σ' άλλα, σε καλέσματα για ισοπέδωση όλων των εκκλησιών, την απαγόρευση της Θεϊκής λατρείας στην εκκλησία, όπως και της κατασκευής ή απόδοσης λατρείας στις ιερές εικόνες κτλ. Οι Θαβωρίτες επίσης καταφέρονταν εναντίον της πολυμάθειας (ή ίσως της επιστήμης). *«Τίποτα δε θα γίνεται πιστευτό ή θα υποστηρίζεται όσον αφορά το Χριστό, εκτός απ' ότι ρητά λέγεται ή γράφεται στη Βίβλο. Κι εκτός της Βίβλου, κανένα γραπτό οποιουδήποτε θεράποντα της θεολογίας, καθηγητή ή μορφωμένου οποιουδήποτε είδους, δε θα διαβάζεται, διδάσκεται ή προπαγανδίζεται ποτέ. Οποιοσδήποτε λοιπόν αφιερωθεί στη μελέτη των εφτά επιστημών, αποδεχτεί ή προκαλέσει το διορισμό του όσον αφορά τη διδασκαλία αυτών, μοιάζει με άπιστο. Είναι ματαιόδοξος άνθρωπος και διαπράττει θανάσιμη αμαρτία»*. Αυτές οι ιδέες πρέπει να ήταν ιδιαίτερα απεχθείς στους καθηγητές της Πράγας. Η εχθρότητα των Χριστιανών κομμουνιστών προς την επιστήμη έχει εξεταστεί σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Ήταν φυσικό ότι κατά την εφαρμογή του, ο κομμουνισμός θα υιοθετούσε τις μορφές που μεταβιβάστηκαν μέσω της παράδοσης απ' τον πρώιμο Χριστιανισμό και ότι αυτές θα ήταν σύμφωνες με τις υπάρχουσες συνθήκες παραγωγής.

Κάθε κοινότητα είχε ένα κοινό θάλαμο που τον ονόμαζε “κλωβό” στον οποίο ο καθένας έφερνε ότι του ανήκε. Υπήρχαν τρεις τέτοιοι θάλαμοι, ένας σε κάθεμιά απ' τις πόλεις του Pisek, του Θαβώρ και του Wonian. Οι αδερφοί κι οι αδερφές εκποιούσαν όλα τους τα υπάρχοντα, θέτοντάς τα στη διάθεση των ελεγκτών αυτών των κλωβών.

Ο Pibram γράφει στο έργο του που καταφέρεται ενάντια στη σχέση (1429): *«Οι Θαβωρίτες μηχανεύτηκαν άλλο ένα τερατώδες κόλπο για να επιβληθούν, διατάζοντας όλο το λαό του Pisek που βρίσκονταν στο λόφο, να φέρει ο καθένας ότι κατείχε, γεμίζοντας έτσι*

σχεδόν απόλυτα, έναν ή δύο κλωβούς που είχαν στήσει. Ο ελεγκτής αυτών των κλωβών ήταν ο αχρείος Mathias Lauda του Pisek, κι αυτός μαζί με τους υπόλοιπους διαχειριστές, όπως επίσης και τους ιερείς, δεν έχασαν τίποτα απ' αυτή τη διευθέτηση. Αυτή η κακόβουλη ενέργεια φανερώνει το πόσο άτιμα αποστερήθηκε ο κόσμος τα υπάρχοντά του και τα οφέλη του, καθώς και το πως οι διαχειριστές πλούτισαν και γέμισαν τις τσέπες τους». [15]

Ο Palacky (στμ:27) αναγκάστηκε από μόνος του να παραδεχτεί ότι αυτό αποτελούσε μια ποταπή συκοφαντία.

Εν τω μεταξύ, όσο τίμιοι κι ανιδιοτελείς κι αν ήταν οι ελεγκτές των κλωβών, αυτό το είδος της κοινοκτημοσύνης δεν μπορούσε να εφαρμοστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το έργο θα γίνονταν αδύνατο αν ο καθένας έπρεπε να πουλά τα μέσα παραγωγής του, μεταφέροντας τα έσοδα στον κοινό κλωβό, με σκοπό, τα μέσα κατανάλωσης ν' αγοράζονται με χρήματα του κοινού ταμείου. Δεν πιστεύουμε ότι αυτή η διαδικασία ήταν πάντα γενικευμένη ανάμεσα στους Θαβωρίτες κομμουνιστές. Είναι σίγουρο σε κάθε περίπτωση, ότι αυτό σύντομα τερματίστηκε. Πρακτικά, η κοινοκτημοσύνη εκδηλώνονταν ως εξής – κάθε οικογένεια δούλευε για την ίδια στο δικό της σπίτι ή στο δικό της χωράφι, με τα δικά της μέσα παραγωγής, κρατώντας για την ίδια όλα όσα ήταν απαραίτητα για τις ανάγκες της. Μόνο το περίσσειμα ανήκε στην κοινότητα.

Αυτή η αλλαγή δεν επήλθε χωρίς έντονες διαμαρτυρίες από μέρους της πιο φανατικής και δηλωμένης φράξιας. Κάτω απ' τις υπάρχουσες συνθήκες, η κοινοκτημοσύνη απλώς στα μέσα κατανάλωσης ήταν εφαρμόσιμη μόνο στη μορφή που μόλις αναφέρθηκε. Γι' αυτό το λόγο, οι εξτρεμιστές απαιτούσαν την εγκαθίδρυση της απόλυτης κοινοκτημοσύνης και την κατάργηση της οικογένειας. Αυτό είναι δυνατό με δύο τρόπους: μέσω της αγαμίας ή μέσω της αναστολής της αυστηρής μονογαμίας, δηλαδή μέσω της αποκαλούμενης κοινοκτημοσύνης των συζύγων. Οι υπερ-κομμουνιστές μέσα στους Θαβωρίτες επέλεξαν τη δεύτερη μορφή, ωθούμενοι προς αυτή, εν μέρει λόγω της κατηγορηματικής αντίθεσής τους προς την Καθολική Εκκλησία και το μοναστισμό που οδήγησε στην καταδίκη της αγαμίας των κληρικών.

Οι προσπάθειες της αυστηρότερης παράταξης βρήκαν την πιο καθαρή και πλέον κατηγορηματική έκφρασή τους στη σχέση που ονομάζονταν Αδελφοί και Αδελφές του Ελεύθερου Πνεύματος. Είχαν εισέλθει στη Βοημία και όταν σ' αυτή τη χώρα μιλούσαν για τους Πικάρδους (Βεγάρδους), ήταν πάντα κατανοητό ότι η αναφορά γίνονταν γι' αυτή την κοινότητα. Η Χουσιτική εκδοχή για τους Αδελφούς και Αδελφές του Ελεύθερου Πνεύματος, αποκαλούνταν επίσης Νικολαίτες, απ' το χωρικό Νικόλαο, που υπήρξε ο κύριος εκφραστής των ιδεών τους, ήταν όμως πιο γνωστοί με τ' όνομα Αδαμίτες, εξ' αιτίας της αναφοράς τους στην Αδαμία συνθήκη (τη συνθήκη της φύσης όπως αποκαλούνταν το δέκατο-όγδοο αιώνα) ως τη μόνη που αντιπροσώπευε την αναμάρτητη αθωότητα. Στα μέρη των συνάξεών τους που ονόμαζαν Παράδεισους, λέγεται ότι προσέρχονταν γυμνοί, όμως δεν είμαστε σε θέση να βεβαιώσουμε αν αυτή η υπόθεση βασίζεται απλώς σε φήμες

ή σε κακόβουλες συκοφαντίες.

Ο Αινείας Σύλβιος μας λέει ότι οι Αδαμίτες ζούσαν σ' ένα νησί του Ποταμού Luznic και περιφέρονταν σε κατάσταση γύμνιας. «*Είχαν τις συζύγους τους από κοινού (connubia eis promiscua fuere) αλλά κανείς δεν μπορούσε να έχει μια σύζυγο χωρίς την έγκριση του μεγάλου τους πρεσβύτερου, Αδάμ. Όταν κατεχόμενος από έντονη επιθυμία, ένας αδερφός φλέγονταν για κάποια αδερφή, την έπαιρνε απ' το χέρι και πήγαινε μαζί της στον αρχιπρεσβύτερο, στον οποίο έλεγε: "Η ψυχή μου φλέγεται απ' την αγάπη γι' αυτήν". Αμέσως ο πρεσβύτερος του απαντούσε: "Υπάγετε, αυξάνεσθε και πληθύνεσθε και πληρώσατε την γην"*». [16]

Η αποφυγή του γάμου κατ' αυτόν τον τρόπο, αντιτίθονταν σε πολύ μεγάλο βαθμό στις απόψεις περί ηθικής εκείνης της περιόδου, όπου η μονογαμία κι η ξεχωριστή οικογενειακή ζωή (θεσμοί που είχαν κληρονομηθεί απ' την αρχαιότητα κι ήταν βαθιά ριζωμένοι στο λαϊκό αίσθημα) υπαγορευόνταν κατά τρόπο πολύ επιτακτικό, τόσο απ' τις ανάγκες της κοινωνίας, όσο κι απ' τις υπάρχουσες μεθόδους της παραγωγής. Η κατάρρηση του γάμου ήταν πραγματικά μια λογική συνέπεια του κομμουνισμού της εποχής, αλλά το συγκεκριμένο γεγονός δείχνει ότι αυτός ο κομμουνισμός δεν ήταν σύμφωνος ως προς τις ανάγκες της κοινωνίας, στην οποία η μονογαμία αποτελούσε αναγκαιότητα κι αποδεικνύει από μόνο του ότι η κοινοκτημοσύνη εκείνων των ημερών ήταν καταδικασμένη να περιοριστεί σε μικρές ενώσεις και κοινότητες. Ο κύριος όγκος των Θαβωριτών πρόβαλε αποφασιστική αντίσταση στις απόπειρες της ακραίας παράταξης.

Την άνοιξη του 1421, ξέσπασε ανοιχτή σύγκρουση ανάμεσα στις δύο φράξιες. Ο Ιερέας Martinck Hauska, ένας απ' τους επικεφαλής πρεσβύτερους των πιο προωθημένων ζηλωτών, φυλακίστηκε από έναν ιππότη αλλά με τη μεσολάβηση πολλών φίλων, απελευθερώθηκε. Κατόπιν άρχισε να κηρύττει με όλο και περισσότερο ζήλο και οι μαχητές του έγιναν τόσο απειλητικοί, ώστε ο Θαβωρίτης επίσκοπος Νικόλαος, απευθύνθηκε για βοήθεια στην Πράγα, όπου η κομμουνιστική αίρεση είχε αποκτήσει ερείσματα. Το Δημοτικό Συμβούλιο εισηγήθηκε αμέσως αυστηρά μέτρα και σύμφωνα με την "ψυχαγωγική" συνήθεια της εποχής, δύο πολίτες καταδικάστηκαν σε θάνατο και κήηκαν. Ταυτόχρονα, επήλθε η ανοιχτή ρήξη ανάμεσα στις δύο παρατάξεις του Θαβώρ. Οι υπερ-κομμουνιστές εκδιώχθηκαν και ένας αριθμός αυτών, που ανέρχονταν στους τριακόσιους, αναζήτησε ασφάλεια στο δάσος που γειτόνευε με τον ποταμό Luznic (Μάρτης του 1421).

Ο Ιερέας Martinck σύντομα τους παράτησε κι αποκήρυξε την "αίρεσή" του, όμως οι σύντροφοί του παρέμειναν σταθεροί. Ο Ziska, που κατά βάθος έκλινε προς τους Πραγέζους και πρέπει ν' απεχθάνονταν την "αίρεση των Πικάρδων", βάδισε εναντίον των προσφύγων, αιφνιδιάζοντάς τους στο δάσος και πήρε έναν αριθμό αιχμαλώτων, απ' τους οποίους πενήντα κήηκαν στην πυρά κατόπιν διαταγών του, καθώς αρνήθηκαν κατηγορηματικά ν' ανανήψουν.

Μη νοιώθοντας πια και πολύ άνετα ανάμεσα στους Θαβωρίτες, ο Martinck πήρε την

απόφαση να καταφύγει στη Μοραβία. Κατευθυνόμενος προς τα κει, πιάστηκε αιχμάλωτος στο Chrudim, μαζί με το σύντροφό του, το μονόφθαλμο Prokop και παραδόθηκαν στον Αρχιεπίσκοπο Conrad του Rudnitz. Ο Ziska αξίωσε απ' τους Πραγέζους να μεταφερθούν αυτοί οι επικίνδυνοι άνθρωποι στην Πράγα κι εκεί να καούν ζωντανόι για παραδειγματισμό, όμως το Δημοτικό Συμβούλιο φοβήθηκε τις κατώτερες τάξεις, ανάμεσα στις οποίες οι απόψεις του Martinck είχαν ισχυρό έρεισμα, κι ακολούθως έστειλε ένα δήμιο στο Rudnitz, απ' τον οποίο οι αιχμάλωτοι βασανίστηκαν τόσο πολύ ώστε πρόδωσαν τα ονόματα ορισμένων συντρόφων τους στην Πράγα. Κατόπιν τους έβαλαν μέσα σε βαρέλια και τους έκαψαν (21 Αυγούστου 1421).

Όμως η αίρεση των Πικάρδων δεν είχε ακόμα κατασταλεί απόλυτα. Μια ομάδα Αδαμιτών είχε εγκατασταθεί σ' ένα νησί του Ποταμού Nizarska, έναν παραπόταμο του Luznic, ενάντια στους οποίους ο Ziska έστειλε τετρακόσιους οπλισμένους άντρες με διαταγή να τους εξολοθρεύσουν τελείως. Παρ' όλο που αιφνιδιάστηκαν, οι αιρετικοί αμύνθηκαν απεγνωσμένα και κατέσφαξαν μεγάλο αριθμό των εχθρών τους αλλά τελικά υπέκυψαν στην υπέρτερη δύναμη αυτών. Όσοι γλύτωσαν απ' το ξίφος, χάθηκαν απ' τη φωτιά (21 Οχτώβρη του 1421).

Η πιο προωθημένη φράξια του κομμουνισμού είχε τώρα συντριβεί τελείως, και τ' ότι χρειάστηκε μικρή στρατιωτική δύναμη για να την καταπνίξει, δείχνει πως οι ιδέες της δεν είχαν εξαπλωθεί πλατιά. Στην πραγματικότητα, μόνο λίγοι, εξαιρετικά θαρραλέοι ή ιδιαίτερος αφοσιωμένοι άνθρωποι, ταγμένοι υπέρ του κομμουνισμού, τόλμησαν εκείνο τον καιρό να υπερβούν τόσο πολύ τα όρια της εποχής τους. Παρουσιάζουν μεν ενδιαφέρον για την ιστορία της κομμουνιστικής σκέψης αλλά δεν απέκτησαν σημασία στη γενικότερη ιστορία.

Οι Αδαμίτες συντρίφτηκαν και καταστήθηκαν ανίσχυροι, όμως ο Ziska που τους κινήγησε με ιδιαίτερη μανία, δεν κατόρθωσε να τους εξολοθρεύσει απόλυτα, καθώς απομεινάρια της σχέτας εξακολούθησαν να διατηρούν κάποια ύπαρξη ανάμεσα στους Θαβωρίτες. Την τελευταία δεκαετία του δέκατου-πέμπτου αιώνα, επανεμφανίστηκαν και προσπάθησαν να συγχωνευτούν με τους Βοημούς Αδελφούς, με τους οποίους θ' ασχοληθούμε παρακάτω.

Μετά την κατάπνιξη των Αδαμιτών, δεν υπήρξε άλλη αξιοσημείωτη απόπειρα για την εγκαθίδρυση της πιο ριζοσπαστικής μορφής του κομμουνισμού, αλλά η πιο μετριοπαθής εκδοχή (κομμουνιστική περισσότερο στις προθέσεις παρά στην πραγματικότητα) διατηρήθηκε στο Θαβώρ για σχεδόν μια γενιά.

Πως χρησιμοποιούνταν λοιπόν, μπορεί κάποιος να ρωτήσει, τα έσοδα απ' τους κοινούς κλωβούς (ή μάλλον απ' τις αποθήκες, από τότε που οι εισφορές ήταν κυρίως σε είδος);

Στην πρώιμη Χριστιανική κοινότητα, το πλεόνασμα του ενός χρησίμευε στο να καλύψει τις ελλείψεις του άλλου. Αυτό δεν μπορούσε να συμβεί στο Θαβώρ, όπου υπήρχε σχεδόν απόλυτη ισότητα στις συνθήκες ζωής ανάμεσα σ' όλα τα μέλη της κοινότητας. Αυτή

η ισότητα επήλθε εύκολα απ' τα λάφυρα που προέρχονταν απ' την Εκκλησία και τις περιουσίες των αντίπαλων ευγενών ή πόλεων, τα οποία αποδείχτηκαν επαρκή ώστε να επιτρέψουν στον καθένα να ζει άνετα.

Οι Θαβωρίτες δε χρειάζονταν να δαπανούν οτιδήποτε για τη φροντίδα των φτωχών, όμως οι ανάγκες του κλήρου έπρεπε να καλυφτούν αφού δεν υπήρχε ιερατική αριστοκρατία με δική της περιουσία. Κάθε λαϊκός μπορούσε να γίνει ιερέας. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας ήταν εκλεγμένα απ' την κοινότητα και με τη σειρά τους, εξέλεγαν τους επισκόπους, παρέμεναν όμως οικονομικά εξαρτημένα απ' την κοινότητα. Οι λειτουργίες τους, όπως κι οι αντίστοιχες της μεσαιωνικής ιερωσύνης γενικότερα, ήταν παρόμοιες σε γενικές γραμμές μ' αυτές του σημερινού κράτους και των δημοτικών λειτουργιών και δασκάλων στη Γερμανία. Τα καθήκοντά τους ήταν να οργανώνουν και να διαχειρίζονται τα διάφορα ιδρύματα της Αδελφότητας και να κανονίζουν τα της σύνδεσης με τις διάφορες κοινότητες, όπως επίσης και τις σχέσεις αυτών με τον υπόλοιπο κόσμο. Ένα απ' τα κύρια λειτουργήματά τους ήταν η διδασκαλία των παιδιών. Οι Θαβωρίτες έριξαν μεγάλο βάρος στη γενική και σωστή λαϊκή εκπαίδευση. Αυτό αποτέλεσε ένα απ' τα πιο έντονα χαρακτηριστικά τους και δεν συναντάται πουθενά αλλού εκείνη την εποχή. Πάνω σ' αυτό το ζήτημα μοιάζουν με τους «Αδελφούς της από Κοινού Ζωής» όσο καμιά άλλη σχέση, όμως οι μοναστικές και Καθολικές τάσεις της προαναφερθείσας αδελφότητας, έδωσαν έναν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα στο έργο της. Η εκπαίδευση των Θαβωριτών, πρέπει ασφαλώς να εκτιμηθεί σε σχέση με το επίπεδο που επικρατούσε εκείνη την εποχή και στο γενικό της πνεύμα ήταν κυρίως θεολογική.

Ο Αινείας Σύλβιος αναφέρει σε κάποιο σημείο: *«Οι Ιταλοί ιερείς θα πρέπει να ντρέπονται για τους εαυτούς τους γιατί είναι βέβαιο ότι κανείς ανάμεσά τους, δεν έχει διαβάσει ούτε μια φορά την Καινή Διαθήκη. Ανάμεσα στους Θαβωρίτες, αντιθέτως, δύσκολα θα βρεις έστω και μια νέα γυναίκα που να μην έχει μελετήσει, τόσο την Παλαιά, όσο και την Καινή Διαθήκη»*. Αλλού επισημαίνει: *«Αυτή η κακοήθης φάρα έχει μόνο ένα καλό, δηλαδή την αγάπη της για τα γράμματα»* (litteras).

Αυτή η μέριμνα σχετικά με τη λαϊκή μόρφωση ήταν σε φαινομενική –ωστόσο, μόνο φαινομενική– αντίθεση προς την απέχθεια των Θαβωριτών για την πολυμάθεια που επέδειξαν όχι μόνο μέσω του κανονισμού που αναφέρθηκε νωρίτερα, αλλά και με τον εξαναγκασμό όλων των μορφωμένων ανθρώπων που ενώνονταν μαζί τους, στην ανάληψη κάποιας χειρωνακτικής τέχνης. Η μόρφωση στην οποία αυτοί αντιτίθονταν ήταν εκείνη απ' την οποία ο κατώτερος πληθυσμός ήταν αποκομμένος και που επιπλέον ήταν επιβλαβής για την κοινότητά τους, για παράδειγμα, η κουλτούρα που είχε καταστεί προνόμιο των ανώτερων τάξεων αλλά που κάτω απ' τις υπάρχουσες συνθήκες παραγωγής ήταν ασύμβατη με την καθολική ισότητα. Οι μέθοδοι παραγωγής ανάμεσα στους τεχνίτες και τους μικρούς γεωργούς απαιτούσαν το ξόδεμα μεγάλων αποθεμάτων σε δύναμη και χρόνο απ' την πλευρά των εργαζόμενων, ώστε να τους επιτρέψουν ν' αποκτήσουν μια

ανώτερη μόρφωση χωρίς να ξεστρατίσουν απ' την τάξη τους. Απ' την άλλη πλευρά όμως, το δόγμα της ισότητας επέβαλε την υποχρέωση να καταστεί κάθε εγκεκριμένο μέσο αυτο-μόρφωσης [17] διαθέσιμο σ' όλους.

Το πολεμικό τους σύστημα όμως, ήταν γι' αυτούς πολύ μεγαλύτερης σημασίας απ' ότι οι διευθετήσεις της εκπαίδευσης. Αυτή η μικροσκοπική κοινότητα που τόσο θαρραλέα κήρυξε τον πόλεμο ενάντια στη συνολική υπάρχουσα τάξη της κοινωνίας, μπορούσε να διατηρήσει την ύπαρξή της, μόνο για όσο θα έμενε ανίκητη στο πεδίο της μάχης, μη γνωρίζοντας ειρήνη, ούτε καν προσωρινή ανακωχή, γιατί βρίσκονταν σ' ανοιχτή σύγκρουση με τα συμφέροντα των κυρίαρχων δυνάμεων. Απ' την άλλη, η κοινότητα δεν υπήρξε ποτέ ικανή να κερδίσει μια τελική αποφασιστική νίκη. Μπορούσε να νικήσει τους εχθρούς της αλλά όχι να τους εξολοθρεύσει, γιατί οι απόψεις αυτών των εχθρών ήταν σ' αρμονία με τις υπάρχουσες συνθήκες παραγωγής, ενώ ο κομμουνισμός των Θαβωριτών αποτελούσε ένα τεχνητό μόρφωμα, σφήνα σ' αυτές ακριβώς τις συνθήκες, που ποτέ δε θα μπορούσε να καταστεί η καθολική μορφή της οργάνωσης της κοινωνίας εκείνης της εποχής.

Όμως αν ο διαρκής πόλεμος στον οποίο οι Θαβωρίτες είχαν εμπλακεί, συνέβαλε στη δόξα τους, τους οδήγησε επίσης και στον αφανισμό τους.

Η συνολική τους οργάνωση ήταν διαμορφωμένη για τους σκοπούς του πολέμου. Ήταν χωρισμένοι σε δυο ομάδες, εκ των οποίων η μία, παρέμενε στην εστία δουλεύοντας για την άλλη, της οποίας οι λειτουργίες ήταν αμιγώς στρατιωτικές και που βρίσκονταν συνεχώς υπό τα όπλα. Με τις γυναίκες και τα παιδιά, βάδιζαν εναντίον του εχθρού σαν τους αρχαίους Γερμανούς, τους οποίους επίσης συναγωνίζονταν σε πρωτόγονη αγριότητα κι ορμητικότητα. Οι δυο ομάδες προφανώς εναλλάσσονταν στα καθήκοντά τους, με τους πολεμιστές που επέστρεφαν ν' αναλαμβάνουν τις δουλειές ενώ αυτοί που ασχολούνταν προηγουμένως μ' αυτές, ν' αποχωρούν για να πολεμήσουν. Αυτό είναι απλά υποθετικό γιατί πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, όπως και σ' άλλα που αφορούν τους Θαβωρίτες, είμαστε δυστυχώς περιορισμένοι σε εικασίες και παρά το πλήθος των πληροφοριών που αφορούν τα πολεμικά τους καθήκοντα, λίγα μπορούν να διαπιστωθούν για τις εσωτερικές τους υποθέσεις.

Απ' τη στρατιωτική πλευρά του θέματος, η οργάνωση αυτής της πολεμικής κοινότητας αποτελεί σημαντικότερη ιστορική στιγμή. Συνηθίζεται ν' ανιχνεύονται οι απαρχές των μόνιμων στρατών στην παρακμαϊκή περίοδο του Μεσαίωνα, στον Κάρολο Ζ' της Γαλλίας, ο οποίος στα μέσα του δέκατου-πέμπτου αιώνα, διατηρούσε μια στρατιωτική δύναμη δεκαπέντε λόχων, αποτελούμενων από μισθοφόρους. Στην πραγματικότητα, ο πρώτος μόνιμος στρατός σχηματίστηκε απ' τους Θαβωρίτες, οι οποίοι είχαν επιπλέον ένα πλεονέκτημα έναντι των Γάλλων, πάνω σ' ότι βασίστηκαν στην καθολική υποχρέωση για στρατιωτική υπηρεσία κι όχι σε καταβολή πληρωμής. Σ' αυτού του είδους την οργάνωση οφείλουν τη μεγάλη τους στρατιωτική υπεροχή έναντι των εχθρών τους.

Αυτή η πειθαρχία κι η ικανότητα στους ελιγμούς αποτελούσε το απόλυτο ζητούμενο απ' τους στρατούς εκείνης της περιόδου, γιατί με ποιον τρόπο, αυτά τα χαρίσματα θα συνόδευαν εκείνα τ' ακατάστατα πλήθη των βασσάλων (υποτελών) και των μισθοφόρων που τη μια μέρα συγκεντρώνονταν και την επόμενη ξαναδιαλύονταν, αν το πολεμικό θησαυροφυλάκιο ήταν άδειο ή στιδήποτε άλλο προκαλούσε τη δυσαρέσκειά τους;

Ο Θαβωριτικός στρατός ήταν ο πρώτος απ' την πτώση της αρχαίας Ρώμης, που ήταν τακτικά οργανωμένος και δεν αποτελούνταν από μια απλή μάζα ανεκπαιδευτων πολεμιστών. Ήταν χωρισμένος σε διαφορετικά ένοπλα σώματα, τα οποία ήταν καλά εκπαιδευμένα σ' "επιστημονικούς" ελιγμούς, όλους ελεγχόμενους από ένα κέντρο και εναρμονισμένους μεταξύ τους. Οι Θαβωρίτες ήταν επίσης οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν πυροβολικό με καλά αποτελέσματα στο πεδίο της μάχης, και τέλος, αυτοί που τελειοποίησαν την τέχνη της προέλασης, με τις ορμητικές τους αυτές προελάσεις και μόνο, να τους έχουν επιφέρει πολλές φορές τη νίκη έναντι των δυσκίνητων στρατών των αντιπάλων τους.

Σ' όλα αυτά τα θέματα, φαντάζουν οι δημιουργοί ενός πιο σύγχρονου στρατιωτικού συστήματος όσον αφορά το Μεσαίωνα.

Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ορθά, ότι στο στρατιωτικό τομέα, όπως και σ' άλλους, όλα τα μεγάλα επιτεύγματα προήλθαν από κοινωνικές επαναστάσεις, καθώς κι ότι οι πιο πετυχημένοι στρατιωτικοί ηγέτες των πέντε τελευταίων αιώνων ήταν αυτοί που ήξεραν καλύτερα το πως ν' αναγνωρίζουν τα επιτεύγματα αυτά, χρησιμοποιώντας τα για δικό τους πλεονέκτημα, π.χ. οι Ziska, Κρόμγουελ και Ναπολέοντας.

Η στρατιωτική δύναμη των Θαβωριτών ενισχύθηκε απ' το ζήλο τους κι απ' την περιφρόνησή τους για το θάνατο. Γι' αυτούς, δεν υπήρχε συμβιβασμός, ούτε δισταγμός για το δρόμο που είχαν πάρει. Είχαν μόνο μια επιλογή – νίκη ή θάνατο. Έτσι έγιναν οι πλέον τρομεροί πολεμιστές στην Ευρώπη και μέσω της στρατιωτικής τους τρομοκρατίας, έσωσαν τη Χουσσιτική επανάσταση, όπως το 1793, οι αβράκωτοι (*sans-culottes*) με την τρομοκρατία τους έσωσαν την αστική επανάσταση του 1789.

VI. Η Πτώση του Θαβώρ.

Μετά το θάνατο του Βέντσεσλας, οι Ουτρακιστές (Calixtines), δηλαδή η αριστοκρατία και οι Πραγέζοι, άρχισαν διαπραγματεύσεις με τον Σιγισμούνδο. Δεν έμεναν όλοι ευχαριστημένοι στη σκέψη ότι πήγαιναν να τα βάλουν με τον Αυτοκράτορα και τον Πάπα, και κατά συνέπεια, μ' ολόκληρη την Ευρώπη. Ως εκ τούτου, η επικίνδυνη δύναμη που ήδη κατείχαν οι Θαβωρίτες, τους εξανάγκαζε σε συμβιβασμό. Αν ήταν απλώς ζήτημα του λαϊκού δικοπότηρου, αυτός ο συμβιβασμός θα είχε επέλθει εύκολα, αλλά ήταν κάτι περισσότερο: ήταν το θέμα των γαιών και των χρημάτων της Εκκλησίας και πάνω σ' αυτό, καμιά συμφωνία δεν μπορούσε να επιτευχθεί. Η Εκκλησία όμως, κι ο υπηρέτης της, Σιγισμούνδος, φάνηκαν εξ' ίσου αδιάλλακτοι με τους Θαβωρίτες και η ρήξη

κατέληξε σε μια πάλη μέχρι θανάτου, στην οποία οι Ουτρακιστές, αυτοί που λεηλάτησαν την Εκκλησία, οδηγημένοι κατ' ανάγκη, πολέμησαν στο πλευρό των Θαβωριτών αλλά μονάχα με μισή καρδιά.

Δεν είναι ώρα για μια ιστορία των Χουσσιτικών πολέμων. Αρκεί να λεχθεί ότι αφού ο Πάπας Μαρτίνος Ε΄ -στη Βούλα του, **Omnium plasmatoris Domini**, της 1^{ης} Μάρτη του 1420- είχε καλέσει ενωμένη τη Χριστιανοσύνη εναντίον των Χουσσιτών, η μια πλιατσικολογική στρατιά του Σταυρού σχηματίζονταν μετά την άλλη για να ξεριζώσουν την αίρεση... Ότι σε καθεμιά απ' τις πέντε Σταυροφορίες που έγιναν μεταξύ 1420 και 1431, ο στρατός των Σταυροφόρων γνώρισε οικτρές ήττες... Ότι η φήμη του αήττητου των Θαβωριτικών σπιών συνέχισε να μεγαλώνει, ώσπου τελικά (όπως στην τέταρτη Σταυροφορία, στο Mies το 1427 και στην πέμπτη, στο Tauss, το 1430) μεγάλες στρατιές διασκορπίστηκαν, απλώς και μόνο με τα νέα του ερχομού των Χουσσιτών, βάζοντάς το στα πόδια πανικόβλητες, χωρίς καν να έχουν δει τον εχθρό. Ούτε και μπορούμε να παρακολουθήσουμε τις αδιάκοπες συγκρούσεις μεταξύ Ουτρακιστών και Θαβωριτών που διεξάγονταν στα διαλείμματα, μεταξύ των πολέμων εναντίον των σταυροφορικών στρατιών.

Μετά τη μεγάλη μέρα του Tauss, δε φαίνονταν πια να υπάρχει εχθρός, ικανός ν' αντισταθεί στους Θαβωρίτες. Κανείς ξένος στρατός δεν τόλμησε να τους επιτεθεί ξανά, ενώ στο εσωτερικό, η ισχύς των αντιπάλων τους (της αριστοκρατίας καθώς και μερικών πόλεων) εξανεμιζόνταν όλο και πιο γρήγορα, απειλούμενη απ' τη συνέχιση της Θαβωριτικής τρομοκρατίας.

Τώρα όμως έγινε φανερό το πόσο λίγο μετράνε οι στρατιωτικές νίκες, αν οι στόχοι των νικητών βρίσκονται σ' αντίθεση με τους αντίστοιχους της οικονομικής εξέλιξης.

Μια απόλυτη στρατιωτική κατάρρευση των Θαβωριτών θ' ακολουθούσαν φυσικά απ' την εξαφάνισή τους. Όμως ακόμα κι οι νίκες τους είχαν ως απόρροια κάποια στοιχεία που τους οδήγησαν στον αφανισμό τους. Ο μεγαλύτερός τους θρίαμβος ακολουθήθηκε αμέσως απ' την πτώση τους.

Όσο μεγαλύτερη ήταν η επιτυχία των Θαβωριτών, τόσο πιο δύσκολη γίνονταν κι η θέση των αντιπάλων τους στη Βοημία (των Ουτρακιστών), για να μην αναφερθούμε καν στους Καθολικούς. Η αριστοκρατία είχε περιέλθει σε κατάσταση απόλυτης ασημαντότητας και θα είχε κάνει πρόθυμα πολύ νωρίτερα ειρήνη με την Εκκλησία, αν οι ευγενείς, οι λεηλάτες της εκκλησιαστικής περιουσίας, δεν φοβούνταν την απληστία της και τη δίψα της για εκδίκηση. Μετά τη νίκη στο Tauss, φάνηκαν να είναι πιο ενδοτικοί από ποτέ.

Εν τω μεταξύ, ο Πάπας κι ο Αυτοκράτορας, όπως κι οι υποστηρικτές τους ανάμεσα στους εκκλησιαστικούς και κοσμικούς πρίγκηπες, είχαν καταστεί διαλλακτικότεροι εξ' αιτίας των Χουσσιτικών νικών. Οι μηχανορραφίες κι οι συνομοσίες τους με τους Ουτρακιστές ουδέποτε είχαν πάψει ολοκληρωτικά, και μετά το θρίαμβο του Tauss, συνεχίστηκαν εντονότερα από ποτέ. Επιτεύχθηκε τελικά μια συμφωνία, με την οποία

η Παπική Εκκλησία, μέσω των αντιπροσώπων της Συνόδου της Βασιλείας, έφτασε στο σημείο να κάνει τα στραβά μάτια πάνω στο ζήτημα της κατοχής της Εκκλησιαστικής περιουσίας, και αντί να αποσπάσει οτιδήποτε απ' τους Βοημούς, στην πραγματικότητα τους παραχώρησε και κάτι. Έστειλε πράκτορες στη Βοημία, εφοδιασμένους μ' αρκετά χρήματα, ώστε να καταστήσουν ικανούς τους νέους τους συμμάχους, τους Ουτρακιστές, ν' ανακτήσουν τη δύναμη τους και ν' αντισταθούν στους Θαβωρίτες. Όταν οι ευγενείς, οι οποίοι «είχαν για πολλά χρόνια εξαφανιστεί απ' το προσκήνιο» (Palacky), ένοιωσαν να στηρίζονται απ' τον Αυτοκράτορα, κι ιδιαίτερα, απ' τα χρήματα και τη δύναμη της Εκκλησίας, άρχισαν να μαζεύουν το κουράγιο τους για πόλεμο, να συγκαλούν συνάξεις και να οργανώνονται, με σκοπό ν' ανακτήσουν τη χαμένη τους δύναμη με την κοσμική βοήθεια των Πραγέζων και τις εκκλησιαστικές, αλλά απόλυτα χειροπιαστές, μεθόδους του Καθολικισμού.

Η κατάσταση περιγράφεται αρκετά καλά απ' τον Αινεία Σύλβιο στο έργο του, **Ιστορία της Βοημίας**, αλλά θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ρόλος που αποδίδεται απ' αυτόν στον Προκορ (τον πιο σημαντικό απ' τους Θαβωρίτες ηγέτες μετά το θάνατο του Ziska) είναι πέρα για πέρα αστήρικτος, γιατί ο Προκορ ποτέ δεν κατείχε την απεριόριστη εξουσία που του αποδίδεται απ' τον Σύλβιο. Οποδήποτε λοιπόν παρακάτω γίνεται λόγος για την τρομοκρατία του Προκορ, θα ήταν ορθότερο να υποκαθίσταται απ' την Θαβωριτική τρομοκρατία. Ο Αινείας μας λέει ότι: *«Οι Βοημοί βαρόνοι συνέρχονταν συχνά και παραδέχονταν το λάθος που είχαν διαπράξει, αποτινάσσοντας την κυριαρχία του βασιλιά τους, μόνο και μόνο για να τεθούν υπό τον αβάσταχτο ζυγό του Προκορ. Στάθμιζαν την κατάσταση κι αυτή τους έδειχνε ότι ο Προκορ ήταν ο μόνος κυρίαρχος,»* ότι εξουσίαζε και κυβερνούσε τη χώρα όπως αυτός επιθυμούσε, εισπράττοντας τέλη, επιβάλλοντας φόρους και εισφορές, σέρνοντας το λαό στον πόλεμο, οδηγώντας τα στρατεύματα όπου επιθυμούσε, αρπάζοντας και δολοφονώντας, χωρίς ν' ανέχεται καμιά αντίρρηση στις διαταγές του κι αντιμετώπιζε τον καθένα, απ' τον ανώτατο ως τον κατώτατο, σαν σκλάβο κι υπηρέτη. Έβλεπαν ότι οι Βοημοί ήταν ο πιο δυστυχισμένος λαός πάνω στη γη, ότι ήταν διαρκώς στο πεδίο της μάχης, ζώντας καλοκαίρι και χειμώνα σε σκηνές,, ξαπλώνοντας στο σκληρό χώμα κι εξαναγκάζονταν σε μια αδιάκοπη στρατιωτική θητεία. Ο λαός ήταν καταπονημένος απ' τους εσωτερικούς κι εξωτερικούς πολέμους που τον διατηρούσαν συνεχώς είτε σε κατάσταση μάχης, είτε σε μια αγωνιώδη αναμονή για να πολεμήσει. Οι βαρόνοι εν τέλει συνειδητοποίησαν ότι ήταν ώρα ν' αποτινάξουν το ζυγό του απάνθρωπου τυράννου, κάτω απ' τον οποίο, αφού είχαν κατανικηθεί άλλα έθνη, στέναζαν τώρα οι ίδιοι. Αποφάσισαν να συγκαλέσουν όλους τους βαρόνους, τους ιππότες και τις πόλεις σε μια γενική Δίαιτα (Landtag) που θα είχε ως βασική μέριμνα την πρόπουσα οργάνωση ολόκληρου του βασιλείου. Όταν η Δίαιτα αυτή συνήλθε, ο Herr Meinhard περιέγραψε την ευτυχία ενός βασιλείου που δεν ήταν ούτε εθισμένο στην τεμπελιά, ούτε ρημαγμένο απ' τον πόλεμο. Ανέφερε ότι η Βοημία αντιθέτως, δεν είχε ως τώρα απολαύσει την ηρεμία και ότι η χώρα τους, αν κάποιος δεν

νοιάζονταν *έγκαιρα, αποδυναμωμένη όπως ήταν απ' τον αδιάκοπο πόλεμο, σύντομα θα ρήμαζε.* [Ανέφερε] *Ότι η ακαλλιέργγητη γη έστεκε άκαρπη ενώ άνθρωποι και ζώα πέθαιναν σε κάποια μέρη απ' την πείνα»* κτλ, κτλ. Όλ' αυτά τα κακά, θα μπορούσαν ασφαλώς να λάβουν ένα τέλος, μόνο μέσω της επαναπόδοσης στην αριστοκρατία της παλιάς της δύναμης.

Ενώ οι διάφοροι αντίπαλοι των Θαβωριτών, έβαζαν κατ' αυτό τον τρόπο στην άκρη τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους, προτάσσοντας την κοινή τους αντιπαράθεση στο Θαβωριτισμό και ενώνονταν σ' ένα συνασπισμό εναντίον του, μέσα στους ίδιους τους Θαβωρίτες βρίσκονταν σ' εξέλιξη αλλαγές, που ήταν πολύ πιο επικίνδυνες απ' τις μηχανορραφίες και τις συνωμοσίες των εχθρών τους.

Οι κομμουνιστές στο Θαβώρ, πάντα αποτελούσαν μία μόνο φράξια της δημοκρατικής παράταξης που έφερε τ' όνομα Θαβωρίτες, αν και συνιστούσαν το πιο δραστήριο, αδιάλλακτο, κι από κάθε άποψη, το πιο προωθημένο τμήμα, και ήταν με διαφορά οι ικανότεροι στα στρατιωτικά ζητήματα. Ο κύριος όγκος όμως της παράταξης αποτελούνταν από μικρο-αστούς των πόλεων και χωρικούς, τους οποίους το κομμουνιστικό πρόγραμμα άφηνε μάλλον αδιάφορους, και των οποίων τα βάσανα μεγάλωναν διαρκώς απ' την παράταση του πολέμου.

Αν και προσωρινοί νικητές, οι Βοημοί ήταν επί μακρόν πολύ αδύνατοι για να κρατήσουν τον εχθρό μακριά απ' τα εδάφη τους. Στην αρχή περιορίστηκαν στην άμυνα και μόνο σχετικά αργά (1427) στάθηκαν ικανοί να ερημώσουν ξένα εδάφη, κατά τον τρόπο που επέβαλε η μορφή του πολέμου εκείνη την εποχή, του οποίου τα βασικά στοιχεία ήταν το πλιάτσικο κι η καταστροφή –περίπου τα ίδια που ακολουθούν την εξάπλωση του Ευρωπαϊκού πολιτισμού στην Αφρική σήμερα. Όμως ο επιθετικός πόλεμος, σε καμιά περίπτωση δεν εξασφάλιζε στη Βοημία την αποφυγή των καταστροφών από μέρους των γειτονικών ξένων εχθρών. Εν τω μεταξύ, ο εμφύλιος πόλεμος συνεχίζονταν και η χώρα, χρόνο με το χρόνο, εξασθενούσε. Το εμπόριο, όπως επίσης η γεωργία κι η χειροτεχνία, υπέφερε, και η αριστοκρατία κι οι πλούσιοι Πραγέζοι, παράλληλα με τους κατώτερους κατοίκους των πόλεων και τους χωρικούς όλων των περιοχών, καταστρέφονταν. Όλες οι τάξεις της κοινωνίας αισθάνονταν βαθιά αγανάκτηση για τον πόλεμο και λαχταρούσαν την ειρήνη, κι επιπροσθέτως, καθώς οι αδιάλλακτοι Θαβωρίτες έμοιαζαν το μοναδικό εμπόδιο για την ειρήνη, ο αριθμός των οπαδών τους μειώνονταν συνεχώς κι ο κόσμος φώναζε εναντίον τους. Με σκοπό να διατηρήσει την εξουσία της στη χώρα, η μικρή ομάδα των Θαβωριτών οδηγήθηκε κατά συνέπεια, σε μέτρα αυξημένης αυστηρότητας. Η σύγκρουση τους με τη μάζα του λαού γίνονταν όλο και πιο οξεία, ώσπου εν τέλει, η αριστοκρατία υποστηρίχτηκε κατά κανόνα απ' τον κόσμο στον ξεσηκωμό της ενάντια στη σέχτα.

Επιπλέον, με την αυστηρή έννοια του όρου, οι Θαβωρίτες δεν ήταν πια ίδιοι με τους παλιούς Θαβωρίτες.

Η μοίρα του Θαβώρ έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον, γιατί δείχνει ποια θα ήταν η κατάληξη του κινήματος του Μίντσερ στο Μιλχάουζεν και του Αναβαπτιστικού κινήματος στο Μύνστερ, αν δεν είχαν ηττηθεί στρατιωτικά.

Ο Θαβωριτικός κομμουνισμός βασίστηκε πάνω στις ανάγκες των φτωχών και όχι στις αντίστοιχες της παραγωγής. Η σημερινή κοινωνική δημοκρατία βασίζει την ελπίδα της για επιτυχία, στο γεγονός ότι οι ανάγκες της παραγωγής κι αυτές του προλεταριάτου βρίσκονται στην ίδια κατεύθυνση. Τα πράγματα ήταν διαφορετικά το δέκατο-πέμπτο αιώνα. Ενώ οι ανάγκες των φτωχών γεννούσαν την πάλη για τον κομμουνισμό, αυτές της παραγωγής, απαιτούσαν την ύπαρξη της ατομικής ιδιοκτησίας. Συνεπώς ο κομμουνισμός ποτέ δε θα μπορούσε να καταστεί η καθολική μορφή συγκρότησης της κοινωνίας εκείνη την εποχή, καθώς η απαίτηση γι' αυτό από μέρους των φτωχών, πρέπει να εξέλειψε τη στιγμή που τον εγκαθίδρυσαν ανάμεσά τους, δηλαδή αμέσως μόλις έπαψαν να είναι φτωχοί και ιδιαίτερα, όταν οι όροι που μέσω των οποίων θα μπορούσε να διασφαλιστεί η επί μακρόν διατήρηση του κομμουνισμού, έπαψαν να υπάρχουν –τουλάχιστον στις μικρές κοινότητες- και πιο συγκεκριμένα, η κατάργηση της ξεχωριστής οικογένειας και του αντίστοιχου γάμου. Όπως έχουμε δει, οι Θαβωρίτες πράγματι τα απεμπόλησαν. Εξουδετέρωσαν ουσιαστικά τους Αδαμίτες κι έτσι άνοιξαν ξανά το δρόμο για την εκ νέου εγκαθίδρυση της ατομικής ιδιοκτησίας μέσα στην κοινότητα. Η ταχεία ανάπτυξη της ελάρκειας, ακόμα δε και του πλουτισμού, στο εσωτερικό τους, που οφείλονταν στα λάφυρα που αποκόμιζαν, σύντομα προκάλεσε την απληστία και το φθόνο, παραμερίζοντας τις ιδέες που ήταν θεμελιώδεις για τον κομμουνισμό και την αδερφοσύνη. Η ισότητα στην πράξη άρχισε να χάνεται, δημιουργώντας πλουσιότερους και φτωχότερους αδερφούς στο Θαβώρ, και οι πρώτοι άρχισαν να γίνονται όλο και πιο απρόθυμοι να διαθέσουν το πλεόνασμά τους προς όφελος των δεύτερων.

Η πτώση του Θαβώρ επισπεύστηκε επίσης απ' την εισβολή ξένων στοιχείων. Ο άνθρωπος που τόσο ολόψυχα έχει δοθεί σε μια ιδέα ώστε να είναι ικανός να διακινδυνεύσει τη ζωή του για να την υπερασπιστεί, δε θα την προδώσει εύκολα, ακόμα κι αν βρεθεί κάτω από συνθήκες οι οποίες τείνουν να ελαττώσουν την επιρροή που αυτή ασκεί πάνω του. Οι αρχικοί Θαβωρίτες θα έμεναν σταθερά προσκολλημένοι στην πίστη τους, λόγω της οποίας είχαν ποστεί αναρίθμητους διωγμούς και κινδύνους.

Όμως τα πολλά χρόνια πολέμου του οποίου ο φόρτος έπεφτε ιδιαίτερα βαρύν πάνω σ' αυτή την κοινότητα, πρέπει να είχαν αραιώσει τρομερά τις γραμμές τους. Από στρατιωτικής πλευράς, αυτό δεν ήταν σημαντικό αφού οι απώλειες καλύπτονταν γρήγορα και επαρκώς, απ' τις τάξεις των κομμουνιστών ζηλωτών που έρχονταν από παντού, μιας και το Θαβώρ γι' αυτούς είχε γίνει η Μέκκα. Ακόμα και τα πιο μακρινά έθνη, η Αγγλία για παράδειγμα, αντιπροσωπεύονταν στην πόλη. Δε φαινόταν να υπάρχει ιδιαίτερη δυσκολία που ν' αφορούσε την ένταξή τους στην αδελφότητα. Ο Αινείας Σύλβιος που επισκέφτηκε το μέρος, ξαφνιάστηκε απ' τον αριθμό των διαφορετικών σεχτών που

συμβίωναν ειρηνικά. «*Δεν ανήκουν όλοι τους σε μια πίστη*» μας λέει, «γιατί στο *Θαβώρ μπορεί ο καθένας να πιστεύει σ' ό τι τον ικανοποιεί. Νικολαΐτες, Αρειανοί, Μανιχαϊστές, Αρμινιανοί, Νεστοριανοί, Βερεγγαριανοί και Φτωχοί της Λυόν (στμ:28) βρίσκονται όλοι μαζί ανάμεσά τους. Οι πλέον διακεκριμένοι όμως είναι οι Βαλδεσιανοί, αυτοί οι υπέρτατοι εχθροί της Ρωμαϊκής Έδρας*».

Μια ακόμα προσθήκη που δέχτηκε το Θαβώρ, ήταν πολύ πιο αμφίβολη όσον αφορά την επίδρασή της. Η μεγάλη επιτυχία των στρατών του, είχε προσελκύσει προς τα κει ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων που αγαπούσαν την περιπέτεια, στους οποίους το Θαβωριτικό ιδεώδες ήταν αδιάφορο, παρά μόνο λαχταρούσαν τη δόξα κι ακόμα περισσότερο τα λάφυρα.

Οι στρατοί των Θαβωριτών δεν είχαν αρχικά επηρεαστεί πρακτικά, από στρατιωτική άποψη, πάνω σ' αυτό το ζήτημα, παρ' όλο που τα στοιχεία του ζήλου, της αφοσίωσης και της εθελοντικής πειθαρχίας πρέπει αναγκαστικά να είχαν βαθμιαία εξαφανιστεί. Πρέπει όμως να είχαν απωλέσει σε μεγάλο βαθμό το στοιχείο της αξιοπιστίας. Οι χρεοκοπημένοι ευγενείς είχαν θέσει τους εαυτούς τους στην υπηρεσία αυτής της κοινότητας για τον ίδιο λόγο με τους μισθοφόρους, ενώ οι γαιοκτήμονες στάθηκαν ικανοί, σ' ένα βαθμό, να συντηρηθούν μέσω της μετατροπής τους ως ένα σημείο σε βασσάλους των Θαβωριτών, στους οποίους πλήρωναν εισφορές και στων οποίων την πλευρά ήταν αναγκασμένοι να πολεμούν (ας συγκριθεί σ' αυτό το σημείο η διαμαρτυρία των Βοημών βαρόνων όσον αφορά την τυραννία του Prokop, όπως αυτή εξιστορείται απ' τον Αινεία Σύλβιο).

Αμέσως μόλις οι ευγενείς ξεσηκώθηκαν εναντίον της σχέτας κι άρχισαν να στρατολογούν μισθοφόρους, στους οποίους (χάρη στον πλούτο της Καθολικής Εκκλησίας) ήταν δυνατό προς στιγμήν να προσφέρουν καλύτερες συνθήκες, η προδοσία στοίχισε τους Θαβωριτικούς στρατούς απ' άκρη σ' άκρη.

Γίνεται έτσι κατανοητό, ό τι όταν ο εμφύλιος πόλεμος ξέσπασε ξανά και οι Ουτρακιστές με τους Θαβωρίτες αναμετρούνταν σε μια απεγνωσμένη σύγκρουση, οι τελευταίοι, εγκαταλειμμένοι απ' τους χωρικούς και τους κατοίκους των πόλεων και προδομένοι από ένα τμήμα του δικού τους στρατεύματος, θα υπέκυπταν στους εχθρούς τους, οι οποίοι έχοντας παραμερίσει τις εσωτερικές τους αντιπαλότητες, είχαν σχηματίσει μια ακατάβλητη συμμαχία ενάντια σι' απομεινάρια της δημοκρατικής παράταξης που παρέμεναν ακόμα πιστά στη μοναδική υπάρχουσα κομμουνιστική αδερφότητα, περισσότερο επειδή το υπαγόρευε η ανάγκη, παρά η δική τους επιθυμία.

Στις 30 Μάη του 1434, διεξήχθη μια καθοριστική μάχη στο χωριό του Lipan, κοντά στο Brod της Βοημίας. Οι δυνάμεις των ευγενών υπερτερούσαν έναντι αυτών των Θαβωριτών, με τους πρώτους να έχουν 25.000 άντρες και τους δεύτερους γύρω στις 18.000. Για πολύ ώρα, η έκβαση της μάχης ήταν αμφίβολη αλλά τελικά η νίκη έγειρε προς την πλευρά των ευγενών. Αυτό δεν οφείλεται παρά ελάχιστα στις ικανότητες και τη γενναιότητά τους, αλλά κυρίως στην προδοσία του Θαβωρίτη στρατηγού Johann Capek,

διοικητή του ιππικού, ο οποίος στη μέση της μάχης, αντί να διασπάσει τις γραμμές του εχθρού, τράπηκε σε φυγή. Ακολούθησε τρομαχτική σφαγή, χωρίς να δειχτεί κανένα έλεος. Απ' τους 18.000 Θαβωρίτες στρατιώτες, οι 13.000 μακελεύτηκαν! Η φοβερή αυτή ήττα κατέλυσε για πάντα τη δύναμη των Θαβωριτών.

Το Θαβώρ έπαψε να κυβερνά τη Βοημία. Η δημοκρατία ανατράπηκε κι οι ευγενείς μαζί με τις ανώτερες τάξεις του εμπορίου, επιδόθηκαν στον ανασχεδιασμό της εκμετάλλευσης της χώρας. Μετά από ατέλειωτες διαπραγματεύσεις μεταξύ του βασιλιά και των “είλικρινών υποτελών” του, η κάθε φατρία των οποίων, φοβόταν (και ορθά) ότι η άλλη απλώς κατέστρωνε κάποιο σχέδιο για να την προδώσει, ο Σιγισμούνδος αναγνωρίστηκε επιτέλους ως βασιλιάς το 1536. Είχε προηγουμένως συναίνεσει σε γενική αμνηστία, και σ' ότι είχε να κάνει με την παρουσία της Εκκλησίας που είχε κλαπεί, παραχώρησε σ' όλους τους ευγενείς και τις κοινότητες το δικαίωμα να διευθετήσουν το ζήτημα όπως θεωρούσαν ότι ήταν το καλύτερο.

Η δύναμη όμως των Θαβωριτών δεν εξολοθρεύτηκε ολοκληρωτικά στη μάχη του Lipan. Συνέχισαν τον αγώνα λίγο αργότερα, αλλά πολύ πιο εξασθενημένα κι αναποτελεσματικά, μέχρι που το 1436, ευτύχησαν να πετύχουν μια συμφωνία με τον Σιγισμούνδο, η οποία τους εξασφάλιζε τουλάχιστον την ανεξαρτησία της πόλης τους.

Το Θαβώρ παρέμενε σ' αυτή την κατάσταση μέχρι τις αρχές της πέμπτης δεκαετίας του δέκατου-πέμπτου αιώνα. Εκείνη την περίοδο, ο Αινείας Σύλβιος επισκέφτηκε το μέρος κι αναφέρθηκε σ' αυτό σ' ένα του γράμμα προς τον Καρδινάλιο Carvajal. Αυτό αποτελεί μια απ' τις λίγες υπάρχουσες καταθέσεις ενός αυτόπτη μάρτυρα που αφορούν τις εσωτερικές υποθέσεις της σχέτας. Μπορούν να παρατεθούν κάποια ενδεικτικά αποσπάσματα, καθώς δίνουν μια πολύ καλή περιγραφή της ζωής στην Θαβωριτική κοινότητα. Σύμφωνα με τον Αινεία, τα σπίτια του Θαβώρ ήταν φτιαγμένα από ξύλο ή πλιθιά και ήταν χωροθετημένα χωρίς ιδιαίτερη τάξη. *«Αυτός ο κόσμος κατέχει άφθονα κι ακριβά οικιακά είδη και πλούτο ασυνήθιστο, αφού έχουν συγκεντρώσει σ' ένα μέρος λάφυρα από πολλά έθνη. Επιθύμησαν κάποτε να ζήσουν σε όλα τα πράγματα σύμφωνα με τις αρχές της πρώτης Εκκλησίας, έχοντας όλα τα υπάρχοντά τους κοινά, με τον ένα ν' αποκαλεί τον άλλο αδερφό κι ότι έλειπε από κάποιον, του το πρόσφεραν οι υπόλοιποι. Τώρα όμως, ο καθένας ζει μονάχα για τον εαυτό του και κάποιοι πεινάνε, ενώ άλλοι γλεντοκοπάνε [alius quidem esurit, alius autem ebrius est]. Σύντομη ήταν η φλόγα της αγάπης για τον πλησίον, βραχύβια η μίμηση [της Αποστολικής κοινότητας]... Οι Θαβωρίτες λήστευαν τις περιουσίες των ξένων κι ότι απέκτησαν με τη βία, έγινε κοινό κτήμα [haec tantum in commune dederunt]. Δεν μπόρεσαν όμως να διατηρήσουν αυτή την κατάσταση των πραγμάτων. Η φύση πήρε το πάνω χέρι. Όλοι έχουν κιόλας παραδοθεί στην απληστία και καθώς δεν μπορούν να ληστεύουν όπως παλιά, παρηκμασμένοι και υπό το φόβο του γείτονά τους, αδράχουν ότι μπορούν απ' τα κέρδη του εμπορίου [lucris inhiant mercaturae], έχοντας παραδοθεί στις πιο ποταπές ασχολίες. Υπάρχουν 4.000 άνθρωποι στην πόλη ικανοί να φέρουν όπλα αλλά έχουν γίνει*

τεχνίτες και κατά το μεγαλύτερο μέρος κερδίζουν τα προς το ζην υφαιίνοντας το μαλλί [lana ac tela ex magna parte victum quaerentes], κι έτσι, είναι άχρηστοι στον πόλεμο». [18]

Είναι άξιο αναφοράς ότι η πλειοψηφία των Θαβωριτών ήταν υφαντουργοί.

Ο Αινείας Σύλβιος επισκέφτηκε το Θαβώρ το 1451. Σύμφωνα με την περιγραφή του, η στρατιωτική ισχύς της πόλης είχε χαθεί τελείως, όπως επίσης κι ο κομμουνισμός της. Όμως μέχρι και τα ερείπια του επαναστατικού της παρελθόντος, στους κυρίαρχους της Βοημίας φαίνονταν ακόμα επικίνδυνα. Ένα χρόνο μετά την προαναφερθείσα επίσκεψη, ο Georg von Podiebrad, κυβερνήτης τότε της Βοημίας, εμφανίστηκε μπροστά στην πόλη και απαίτησε την παράδοση του συνόλου του σώματος των Θαβωριτών ιερέων. Με καθυστέρηση μόλις τριών ημερών, η πόλη υπέκυψε και τους παρέδωσε, ενώ οι “αμετανόητοι” ρίχτηκαν στη φυλακή μέχρι το θάνατό τους. Έτσι, η ιδιαίτερη θέση του δημοκρατικού (republican) Θαβώρ, όπως και κάθε μορφή ανεξαρτησίας του, έφτασαν στο τέλος τους.

Η αξιοθρήνητη κατάληξη μιας πάλαι ποτέ αγέρωχης κομμουνιστικής κοινοπολιτείας, μπροστά στην οποία έτρεμε η μισή Ευρώπη, δύσκολα θα έκανε κάποιον να μην ευχηθεί, το Θαβώρ, σαν το Μύνστερ, να είχε πέσει πάνω στην ακμή της κομμουνιστικής του νιότης κι όχι να μαραζώνει μες τη μιζέρια των αστικών γηρατειών.

Με την πτώση του Θαβώρ, το τελευταίο άσυλο της δημοκρατίας στη Βοημία καταστράφηκε.

Η μοίρα των Θαβωριτών, η οποία εμφανίζεται να έχει πολλές ομοιότητες μ’ αυτήν των Γιακωβίνων, θυμίζει επίσης τους δεύτερους στο γεγονός ότι ήταν αυτοί που με τον παράτολμο ηρωισμό τους έσωσαν την επανάσταση - όχι όμως για λογαριασμό τους αλλά προς όφελος αυτών που την εκμεταλλεύτηκαν. Στη Γαλλία, αυτοί ήταν οι μεγάλοι καπιταλιστές και οι “ιπότες της βιομηχανίας”, στη δε Βοημία, η ανώτερη αριστοκρατία που απέκτησε απεριόριστη σχεδόν κυριαρχία πάνω στο Κράτος και την κοινωνία. Η κατώτερη αριστοκρατία δεν κέρδισε τίποτα απ’ τους Χουσιτικούς πολέμους, οι οποίοι μάλλον επιτάχυναν παρά εμπόδισαν την πτώση της, καθώς οι ανώτεροι ευγενείς, οι οποίοι απέσπασαν τη μερίδα του λέοντος απ’ την Εκκλησιαστική περιουσία, πλούτισαν επίσης εις βάρος των κατώτερων στρωμάτων της ίδιας τους της τάξης, μέσω της εξαγοράς των περιουσιών τους.

Τα μεγάλα όμως θύματα των πολέμων υπήρξαν οι χωρικοί και οι κατώτεροι κάτοικοι της πόλης. Η εξασθένηση της χώρας κι η μείωση του πληθυσμού που ελαχιστοποίησαν τη δύναμη αντίστασης των χωρικών και των κατώτερων κατοίκων της πόλης, έδωσαν αφορμή στους γαιοκτήμονες ν’ αυξήσουν σε πολύ μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις τους από μέρους των κατώτερων πολιτών-ενοικιαστών κι ανάλογα επιβαρύνθηκαν κι οι χωρικοί. Τα βάρη αυτά γίνονταν ολοένα και μεγαλύτερα. Οι υποτονικές απόπειρες για αντίσταση κι εξέγερση που αποτολμήθηκαν εδώ κι εκεί από μέρους της κακομεταχειριζόμενης αγροτιάς, καταστάλθηκαν εύκολα. Όπου όμως, παρά την αύξηση της υποχρεωτικής

εργασίας (αγγαρεία), τα διαθέσιμα χέρια ήταν ανεπαρκή, ο γαιοκτήμονας ισοφάριζε τις απώλειες, μέσω της αντικατάστασης της γεωργίας με κάποιες άλλες ασχολίες που απαιτούσαν μόνο μικρό αριθμό εργατών. Σε κάποιες περιπτώσεις, αυτή η επέκταση των επιχειρήσεων, όχι μόνο κάλυπτε την έλλειψη των διαθέσιμων χωρικών αλλά τους απομάκρυνε κιόλας απ' την ενασχόλησή τους. Στην Αγγλία, η έλλειψη χεριών (που είναι αλήθεια πως προήλθε από αιτίες διαφορετικές απ' τις αντίστοιχες που υπήρξαν στη Βοημία) έδωσε σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της προβατοτροφίας. Αυτή η δραστηριότητα έλαβε τελικά τέτοιες διαστάσεις στη συγκεκριμένη χώρα που έγινε η κύρια αιτία απαλλοτρίωσης εις βάρος της αγροτιάς, δημιουργώντας ένα προλεταριάτο. Κάτι παρόμοιο, αν και με μικρότερη επίδραση, διαδραματίστηκε σε πολλές περιοχές της Βοημίας, με τις ιχθυόλιμνες που δημιουργήθηκαν απ' τους γαιοκτήμονες. Αν, όπως είπε ο Thomas More (**στμ:29**), τα πρόβατα κατασπάραξαν τους χωρικούς στην Αγγλία, τότε αυτοί της Βοημίας καταβροχθίστηκαν κατ' αναλογία απ' τους κυπρίνους.

Στις αρχές του δέκατου-πέμπτου αιώνα, η δουλοπαροικία είχε σχεδόν ολοκληρωτικά εξαλειφτεί στη Βοημία. Στο τέλος του ίδιου αιώνα είχε ήδη καταστεί η καθολική συνθήκη ύπαρξης της αγροτιάς και πάλι.

Είναι άτοπο να θεωρήσουμε τους Χουσιτικούς πολέμους υπεύθυνους γι' αυτό. Το αν η κοινωνική εξέλιξη επέρχεται με ειρηνικά μέσα ή βίαιους αγώνες, δεν έχει σχέση με την κατεύθυνση που αυτή παίρνει, αφού αυτό είναι κάτι που υποχρεωτικά καθορίζεται απ' την πρόοδο και τις ανάγκες της παραγωγής. Όταν τ' αποτελέσματα των βίαιων επαναστατικών συγκρούσεων δε βρίσκονται σε συμφωνία με τις προθέσεις των επαναστατών, είναι προφανές ότι αυτές οι προθέσεις δεν είναι σύμφωνες με τις απαιτήσεις της παραγωγής. Οι βίαιες επαναστάσεις δεν μπορούν ποτέ να καθορίσουν την κατεύθυνση της κοινωνικής εξέλιξης. Μπορούν απλώς, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, να την επισπεύσουν, αλλά και ταυτόχρονα να εντείνουν τα δεινά που περιμένουν τους ηττημένους. Αυτό ήταν ένα απ' τα αποτελέσματα των Χουσιτικών πολέμων. Απ' τον δέκατο-πέμπτο αιώνα και μετά, συντελέστηκε μια επιδείνωση της θέσης της αγροτιάς σ' ολόκληρη την Ευρώπη, αν και σε κάποιες χώρες αργότερα από άλλες. Τ' ότι η Βοημία, παρά την καθυστερημένη οικονομικά θέση της, υπήρξε μια απ' τις πρώτες στις οποίες εμφανίστηκε αυτή η επιδείνωση, καθώς και τ' ότι εκεί σημείωσε την ταχύτερη εξέλιξη, ήταν συνέπειες των Χουσιτικών πολέμων. Όμως ίσως λόγω αυτών, η κρίσιμη αλλαγή να μην συντελέστηκε παρά έναν αιώνα αργότερα, μετά τους Πολέμους των Γερμανών Χωρικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΟΙ ΒΟΗΜΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ

Το Θαβώρ είχε πέσει αλλά δεν εξαφανίστηκε χωρίς ν' αφήσει κανένα ίχνος της ύπαρξής του. Αυτή η κομμουνιστική πολεμική πόλη υπήρξε τόσο λαμπρή στα κατορθώματά της και τα εγχειρήματά της συνδέθηκαν τόσο στενά με τις ανάγκες κάποιων τάξεων του κατώτερου πληθυσμού, ώστε οι αρχές πάνω στις οποίες βασίστηκε επιβίωσαν αναγκαστικά, αν και κάτω από διαφοροποιημένες συνθήκες, όπως και σε πιο κατάλληλες μορφές.

Οι επίγονοι των Θαβωριτών ήταν οι Βοημοί Αδελφοί.

Έχουμε ήδη αναφέρει ότι οι κομμουνιστές του Μεσαίωνα αγαπούσαν την ειρήνη κι απεχθάνονταν τη βία, στοιχεία που ταίριαζαν απόλυτα με την ανημποριά των φτωχών εκείνης της περιόδου, όπως και με τις παραδόσεις της πρώτης Χριστιανοσύνης. Στο ξεκίνημα της Χουσιτικής επανάστασης, όταν οι παλιές εξουσίες ανατράπηκαν κι οι κατώτερες τάξεις σήκωσαν μια νικηφόρα εξέγερση, η μάζα των κομμουνιστών ξεσηκώθηκε μαζί τους, και με την κεκτημένη ταχύτητα που είχε αποκτήσει, η λογική των πραγμάτων εξώθησε στο αποκορύφωμα της δύναμης τους αυτούς που υπήρξαν οι πιο προωθημένοι κι ορμητικοί μαχητές της.

Όμως η φιλειρηνική μερίδα των κομμουνιστών που καταδίκαιζε κάθε πόλεμο, βία κι εξαναγκασμό, δεν έπαγε να υφίσταται απόλυτα, ούτε κατά τη διάρκεια του λαμπρού θριάμβου της Θαβωριτικής ισχύος. Ο πλέον επιφανής εκπρόσωπός της ήταν ο Peter του Chelcic - Peter Chelcicky. Γεννημένος γύρω στο έτος 1390, κι όπως φαίνεται, ξεπεσμένος υπότης, έζησε σε απόλυτη ιδιότητα στο χωριό του Chelcic, κοντά στο Wodnian, μια εκ των Θαβωριτικών πόλεων, κι εκεί συνέταξε μια σειρά έργων που προξένησαν τη γενική προσοχή. Ήδη απ' το 1420, είχε διακηρύξει ότι η βία δε θα έπρεπε να χρησιμοποιείται στα θρησκευτικά ζητήματα κι αυτή του η πεποίθηση έγινε ισχυρότερη κατά τη διάρκεια των πολέμων της επανάστασης. Στιγμάτισε τον πόλεμο σαν το πιο τρομερό απ' όλα τα κακά ενώ κατά τη γνώμη του, οι στρατιώτες δε διέφεραν ούτε στο ελάχιστο απ' τους εγκληματίες.

Ο Chelcicky ήταν κομμουνιστής με την πρωταρχική Χριστιανική αίσθηση. Η ισότητα όμως δε θα μπορούσε να επιβληθεί ούτε μέσω του πολέμου, ούτε μέσω του Κρατικού εξαναγκασμού. Θά έπρεπε να πραγματοποιηθεί κατά κάποιον τρόπο, πίσω απ' την πλάτη του Κράτους και της κοινωνίας. Ο αληθινός πιστός δεν πρέπει να έχει καμιά σχέση με το Κράτος γιατί αυτό είναι αμαρτωλό κι ειδωλολατρικό. Οι κοινωνικές ανισότητες όπως ο πλούτος, η θέση κι η τάξη, είχαν δημιουργηθεί απ' το Κράτος και μπορούσαν να

εξαφανιστούν μόνο μαζί του. Η μόνη Χριστιανική μέθοδος καταστροφής του Κράτους όμως είναι να το αγνοείς, κατά συνέπεια, ο αληθινός πιστός απαγορεύεται όχι μόνο ν' αποδεχτεί ένα κυβερνητικό αξίωμα αλλά και να επικαλεστεί επίσης την εξουσία του Κράτους. Γι' αυτόν, αστυνομία και δικαστές δεν υπάρχουν. Ο Χριστιανός αγωνίζεται με την καλοσύνη της δικής του ελεύθερης βούλησης και δεν πρέπει να εξαναγκάζει τους άλλους να είναι καλοί, γιατί ο Θεός απαιτεί η καλοσύνη να είναι εθελοούσια, και κάθε εξαναγκασμός αποτελεί επακόλουθο του κακού.

Για τον αληθινό Χριστιανό δεν υπάρχει θέση στο Κράτος και στην κοινωνία – έξω απ' τα κατώτατα κοινωνικά στρώματα, που επιτρέπεται να υπακούν και να υπηρετούν, όχι όμως να διατάζουν και να κυβερνούν. Καθώς ο Χριστιανός δεν κυβερνά, απαγορεύεται επίσης και να συσσωρεύει πλούτο, και κατά συνέπεια απαγορεύεται και κάθε ενασχόλησή του με το εμπόριο, αφού αυτό είναι συνώνυμο της απάτης. Οι πόλεις, οι έδρες του εμπορίου, είναι προϊόν του κακού, που επινόησε ο Κάιν. Αυτός ήταν που μετέτρεψε την πρωτόγονη απλότητα της ζωής σε απάτη, επινοώντας τα μέτρα και τα σταθμά, μιας κι οι άνθρωποι προηγουμένως αντάλλασσαν είδη χωρίς να μετράνε και να ζυγίζουν. Η μεγαλύτερη οργή όμως του Chelcicky κατευθύνονταν ενάντια στην αριστοκρατία. [1]

Αυτός ο αναρχίζων αν κι ειρηνικός κομμουνισμός, κέρδιζε υποστηρικτές κατ' αναλογία με την αύξηση της γενικευμένης κούρασης λόγω του πολέμου και της αποσκίρτησης των κατώτερων τάξεων απ' το Θαβωριτικό καθεστώς.

Μετά την πτώση του Θαβώρ, οι *Αδελφοί του Chelcicky* έγιναν η πιο σημαντική απ' όλες τις αιρέσεις που υπήρχαν στη Βοημία, οι οποίες εν μέρει αποτελούνταν από διασκορπισμένα Θαβωριτιστικά στοιχεία.

Απ' τους ζηλωτές του Peter Chelcicky, ο πιο επιφανής ήταν ο Αδελφός Γρηγόριος, που αν κι ευγενής, είχε ξεπέσει τόσο που ήταν αναγκασμένος να συντηρεί τον εαυτό του ως μισθωτός ράφτης. Όταν κάποιοι απ' τους παλιούς Θαβωρίτες ίδρυσαν μια αποικία στο χωριό του Kunwald, κοντά στο Seftenberg (μια περιοχή στην οποία οι Θαβωριτικές ιδέες είχαν διατηρηθεί), εξέλεξαν τον Γρηγόριο ως επικεφαλής κι οργανωτή τους (1457), στον οποίο οφείλεται τ' ότι οι άποικοι ενστερνίστηκαν τις αρχές του Chelcicky, και ζούσαν με βάση αυτές σ' όλα τα ζητήματα.

Η φύση της πρώτης οργάνωσης των Βοημών Αδελφών δεν είναι καθόλου ξεκάθαρη, καθώς οι μεταγενέστεροι Αδελφοί αισθάνονταν ντροπή για τις κομμουνιστικές τους καταβολές και προσπαθούσαν να τις αποκρύπτουν με κάθε πιθανό τρόπο. Αν όμως εξετάσουμε την οργάνωση αυτής της Αδελφότητας (που γίνεται πιο ξεκάθαρη με την εξέταση των γνωστών Χουτεριτών –Herrnhuters (**στμ:30**) - που είναι συγγενούς χαρακτήρα) κι αν πάρουμε υπόψη τις εσωτερικές συγκρούσεις που προέκυψαν σ' αυτή την οργάνωση, θα αποκομίσουμε τ' ακόλουθα δεδομένα.[2]

Σε κάθε μέλος της Αδελφότητας απαγορεύονταν φυσικά, με τον πιο αυστηρό τρόπο, να σχετίζεται με την Κρατική Κυβέρνηση μέσω της αποδοχής οποιασδήποτε θέσης, είτε

αφορούσε τα γενικά, είτε τα δημοτικά πράγματα, ή τη στρατιωτική θητεία, όπως επίσης και μέσω οποιασδήποτε επίκλησης ή παραπόνου προς την Κυβέρνηση.

Στην κοινότητα έπρεπε να επικρατεί απόλυτη ισότητα, ώστε να μην υπάρχουν πλούσιοι και φτωχοί. Πριν να γίνει αποδεκτό απ' την κοινότητα, κάποιο πλούσιο πρόσωπο ή μέλος των προνομίων τάξεων, έπρεπε να παραιτηθεί της περιουσίας και των προνομίων του. Κανείς «Αδελφός» δεν έπρεπε να εμπλέκεται με το εμπόριο, να δανείζει χρήματα με τόκο ή να διατηρεί πανδοχείο. Εξ' άλλου, οι κανόνες της αδελφότητας υποχρέωναν το κάθε μέλος να συνδράμει οποιονδήποτε Αδελφό βρίσκονταν σε ανάγκη.

Η ατομική ιδιοκτησία και η ξεχωριστή οικογένεια δεν απαγορεύονταν. Όσον αφορά την οικογενειακή ζωή, ο κομμουνισμός επιδείχτηκε κυρίως με τον τονισμό του αισθήματος της αδερφοσύνης, τη συμμετοχή με χαρά σ' όλα τα πράγματα απ' την πλευρά των μελών και τις προσπάθειες για τη διατήρηση της ισότητας, έτσι ώστε κανείς να μη στέκεται ψηλότερα, ούτε να υπολείπεται των άλλων. Αν το δικαίωμα της ατομικής ιδιοκτησίας έπρεπε να διατηρηθεί, αυτή η κατάσταση των πραγμάτων θα μπορούσε να υπάρξει υπό την προϋπόθεση της επικράτησης της αυστηρότερης πειθαρχίας που θα διέπε τη συνολική ζωή της κοινότητας. Συνεπώς, ακόμα και τα πιο συνδεμένα με την οικογενειακή ζωή στοιχεία δεν εξαιρούνταν απ' αυτή την πειθαρχία.

Σ' έντονη αντίθεση με τις αναρχίζουσες θεωρίες του Peter Chelcicky που απέρριπτε κάθε πράξη εξαναγκασμού σαν αντι-Χριστιανική κι ειδωλολατρική, οι ιερείς κι οι πρεσβύτεροι ασκούσαν μια πειθαρχική εξουσία, η οποία στους σύγχρονους καιρούς θα φαίνονταν αφόρητη, κι ακόμα περισσότερο, μιας κι ανάμεσα στους Βοημούς Αδελφούς υπήρχε μια ιδιαίτερα έντονη προβολή αυτής της σκοτεινής και βλοσυρής ψυχικής διάθεσης, η οποία έχει ήδη επισημανθεί από μας σαν γενική ιδιαιτερότητα του μεσαιωνικού κομμουνισμού. Αυτό το χαρακτηριστικό ήταν φυσική συνέπεια της ανείπωτης δυστυχίας και της εξαθλίωσης που προέκυψαν απ' τους Χουσιτικούς Πολέμους.

Κάθε είδος διασκέδασης και χορού ήταν απαγορευμένο σαν δόκανο που στήθηκε για τους πιστούς απ' το διάβολο. Το να ζεις, να εργάζεσαι και να υπομένεις μέσα στη σιωπή, ήταν τα μοναδικά καθήκοντα που επιβάλλονταν στον ευσεβή Χριστιανό. Στη δε τήρηση της αργίας του Σαββάτου, η κοινότητα υπήρξε αυστηρά πουριτανική.

Παρ' όλο που η ατομική ιδιοκτησία κι η ξεχωριστή οικογένεια δεν απαγορεύονταν, η αγαμία θεωρούνταν υψηλότερη κι ευσεβέστερη συνθήκη απ' ότι ο γάμος, ενώ η πενία κι η αγαμία απαιτούνταν απ' τον κλήρο. Τα άγαμα μέλη ζούσαν σε αδερφικούς οίκους (τα δύο φύλα έμεναν χωριστά) όπου εργάζονταν και ζούσαν από κοινού. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι αυτοί οι οίκοι οργανώθηκαν παρόμοια με τους Οίκους των Βεγάρδων.

Όπως κι οι Θαβωρίτες, οι Βοημοί Αδελφοί δεν ανέχονταν την πολυμάθεια και θεωρούσαν τους μορφωμένους προνομιούχα τάξη. Μέχρι και τη στιγμή του θανάτου του, το 1473, ο Αδελφός Γρηγόριος προειδοποιούσε την κοινότητα σχετικά με τους επαίνους. Απ' την άλλη πλευρά, οι Αδελφοί, όπως κι οι Θαβωρίτες, έδωσαν μεγάλη

έμφαση στην εύρωστη λαϊκή εκπαίδευση κι επιπλέον αφιερώθηκαν μ' ενθουσιασμό στη δημοκρατική τέχνη της τυπογραφίας απ' το ξεκίνημά της. «Πολύ σπάνια» λέει ο Gindely (6. π., i, σ. 39 – στο πρωτοτ.), «μια Χριστιανική σχέση έχει δώσει στον κόσμο τόσα πολλά γραπτά προς υπεράσπισή της». Ο αριθμός των έργων τους ως την πλήρη σχεδόν εξάλειψή τους, μετά το θάνατο του Comenius (στμ:31) το 1670, είναι πολύ μεγαλύτερος απ' ότι ο αντίστοιχος ολόκληρης της σύγχρονης τους γραμματείας. Είναι περήφανοι που πρώτοι τύπωσαν τη Βίβλο στη μητρική τους γλώσσα (στη Βενετία), κι όσον αφορά το θέμα αυτό, οι Βοημοί πήραν τα πρωτεία απ' όλα τα υπόλοιπα έθνη. [3] Στις αρχές του δέκατου-έκτου αιώνα, υπήρχαν πέντε εκδοτικοί οίκοι στη Βοημία – ένας Καθολικός στο Pilsen, ένας των Ουτρακιστών στην Πράγα και τρεις που ανήκαν στους Βοημούς Αδελφούς, σε Jungbunzlau, Leitomischl, και Weisswasser αντίστοιχα. Ακόμα κι αυτοί οι τρεις δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες που προέκυπταν και περιστασιακά τα βιβλία τους τυπώνονταν στη Νυρεμβέργη.

Ιδιόμορφος, αλλά σ' απόλυτη συμφωνία με την αυστηρή πειθαρχία τους, ήταν ο κανόνας που δεν επέτρεπε σε κανένα μέλος τους να γράψει και να εκδώσει κάποιο βιβλίο χωρίς τη συγκατάθεση της κοινότητας. «Κανείς από μας» λέει η Εκκλησιαστική διάταξή τους, «δεν διαθέτει την άδεια να εκδίδει βιβλία, εκτός κι αν προηγουμένως εξεταστούν από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας και εξουσιοδοτηθεί από την ομόφωνη έγκρισή της». [4]

Ο Johannes Lasitzki, ένας Πολωνός που επισκέφτηκε την Αδελφότητα το 1571, γράφει τα εξής στο έργο του **De origine et rebus jectis fratrum Bohemorum**: «Κανένα βιβλίο δεν εμφανίζεται χωρίς προηγουμένως να εξεταστεί από διάφορους πρεσβύτερους κι Εκκλησιαστικούς λειτουργούς, επιλεγμένους και διορισμένους γι' αυτό το σκοπό... Αποτελεί επίσης παράδοση να μην επιτρέπεται η έκδοση οποιουδήποτε έργου κάτω απ' τ' όνομα ενός μόνο μέλους (εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων), παρά μόνο εν ονόματι ολόκληρης της Αδελφότητας. Έτσι, κάθε μέλος του πνευματικού σώματος τιμάται απ' το έργο, όσο ακριβώς κι οι υπόλοιποι, κι απομακρύνεται κάθε ευκαιρία για την τέρψη της ματαιόδοξης δίψας για φήμη που από συνήθεια σκανδαλίζει το μυαλό των συγγραφέων, ενώ τα ίδια τα γραπτά αποκτούν τη μεγαλύτερη δυνατή βαρύτητα κι εκτίμηση». [5]

Όμως παρά τους κανονισμούς αυτούς, τι κολοσσιαία ήταν η παραγωγικότητα που επέδειξαν!

Δεν εκπλήσσει τ' ότι η νέα κοινότητα, η οποία περιελάμβανε τόσα πολλά πρόην Θαβωρικά στοιχεία, παρά τον φιλειρηνικό κι υποτακτικό της χαρακτήρα, θα φαινόταν εξαιρετικά ύποπτη κι επικίνδυνη στις κυρίαρχες δυνάμεις. Απ' το 1461, ξέσπασε εναντίον της ένας βίαιος διωγμός υπό τον Georg von Podiebrad, ήδη γνωστό σ' εμάς ως τον καταλύτη της ανεξαρτησίας του Θαβώρ. Ήδη κυβερνήτης της χώρας το 1452, εκλέχτηκε Βασιλιάς της Βοημίας το 1458, μετά το θάνατο του Βασιλιά Λάντισλαβ. Μια απ' τις πρώτες ενέργειες της βασιλείας του ήταν ο διωγμός των Βοημών Αδελφών που ξεκίνησε με τη φυλάκιση του Αδελφού Γρηγόριου, καθώς και άλλων μελών της σχέτας.

Η κοινότητα του Kunwald κατόπιν αυτού διαλύθηκε και τα μέλη της εκδιώχθηκαν, όλες δε οι συνάξεις της την ίδια στιγμή απαγορεύτηκαν.

Ο Comenius μας λέει ότι «το άγριο αυτό κυνηγητό που κατευθύνονταν παντού εναντίον των Αδελφών, είχε ως αποτέλεσμα, οι περισσότεροι απ' αυτούς κι ιδιαίτερα οι ηγέτες, να σκορπίσουν στα δάση και τα βουνά, όπου ήταν αναγκασμένοι να ζουν σε σπηλιές, κάτι πάντως που με τίποτα δεν τους προστάτηγε απ' τον κίνδυνο. Εξ' αιτίας της διαβίωσής τους στις σπηλιές, ονομάστηκαν απ' τους εχθρούς τους *jammnici* ή *τρωγλοδότες*». [6]

Είναι πιθανό η ονομασία *jammnici* να έχει προγενέστερη του διωγμού προέλευση. Ήδη απ' το δέκατο-τέταρτο αιώνα, οι αιρετικοί Βεγάρδοι της Δυτικής Γερμανίας έφεραν το προσωνύμιο “αυτοί που τρυπώνουν στις κόγχες” (Winkler), εξ' αιτίας της μυστικότητας των συναντήσεών τους, ενώ στην Ανατολική Γερμανία αποκαλούνταν “αυτοί που ζουν σε λαγούμια” (Grubenhaimer). Η λέξη *jammnici* (απ' το Βοημικό *jama*, τρύπα ή σπηλιά) είναι απόδοση της Γερμανικής Grubenhaimer, δείχνοντας πιθανώς ότι η παράδοση των Βεγάρδων ήταν ζωντανή ανάμεσα στους Βοημούς Αδελφούς. Ο απλός κόσμος τους αποκαλούσε Πικάρδους (Picards) ή *jammnici*.

Με το θάνατο του Podiebrad, ο πρώτος διωγμός έλαβε τέλος.

Οι Αδελφοί υπέστησαν περιστασιακά κι επόμενους διωγμούς, απ' τους οποίους όμως δεν υπέφεραν γενικά πολύ. Η εξουσία της κυβέρνησης ήταν ακόμα αδύναμη στη Βοημία κι οι Αδερφοί βρήκαν ισχυρούς προστάτες στα πρόσωπα μεμονωμένων ευγενών των πόλεων, μιας κι οι έξυπνοι άνθρωποι σύντομα κατανόησαν πως δεν υπήρχε τίποτα το κακό στην εχθρότητα που η συγκεκριμένη σχέση καλλιεργούσε προς την κυβέρνηση, όπως και στις προσπάθειές της προς την κατεύθυνση της ισότητας, παρά μόνο αντιλήφθηκαν την ίδια στιγμή, πόσο εύκολο θα ήταν να εκμεταλλευτείς ανθρώπους που κήρυτταν την υποχρέωση προς την εργατικότητα, την άφεση και την ανοχή.

Σε μεγάλο βαθμό, ήταν λόγω αυτής της προστασίας τ' ότι η κοινότητα αυξήθηκε γρήγορα σε αριθμό, ακόμα και κατά τη διάρκεια του πρώτου σκληρού διωγμού. Ο προσυλητισμός από μέρος τους ευνοήθηκε επίσης απ' το γεγονός, ότι, όπως κι οι Θαβωρίτες, διακήρυτταν τη μέγιστη ανοχή σε ζητήματα πίστης, πράγμα αδύνατο για άλλους Εκκλησιαστικούς οργανισμούς που είχαν ιδρυθεί με σκοπό να εξουσιάζουν το λαό. Απ' την πρώτη ακόμα σύνοδο των Αδελφών, που έλαβε χώρα στους λόφους του Reichenau, το 1464, στην οποία αντιπρόσωποι δεν στάλθηκαν μόνο απ' τη Βοημία αλλά ακόμα κι απ' τη Μοραβία, αποφάνθηκαν ότι το ζήτημα της κοινωνικής οργάνωσης θα έπρεπε να τεθεί σε προτεραιότητα σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα κι ότι τα ζητήματα της πίστης θα έπρεπε να κατέχουν δευτερεύουσα θέση.

Χάρη σ' αυτή την ανοχή κατάφεραν να προσελκύσουν πολλές συγγενικές κοινότητες. Τους έκανε όμως όλο και πιο ασητηρούς πάνω σε διαφορές πρακτικής φύσης που τυχόν προέκυπταν. Στη δεύτερη σύνοδο, της Llota, το 1467, που έδωσε στην κοινότητα διακριτή οργάνωση, όπως η αντίστοιχη του Reichenau της είχε δώσει (για να χρησιμοποιήσουμε

μια σύγχρονη έκφραση) ένα πρόγραμμα, κάποιοι αντιπρόσωποι των υπολειμμάτων των Αδαμιτών, παρουσιάστηκαν με προτάσεις υπέρ μιας ενοποίησης με την Αδελφότητα. Οι προτάσεις αυτές απορρίφθηκαν. Ο κομμουνισμός των Αδαμιτών ήταν πολύ μακρινός, κι έτσι, ελάχιστα μέλη αυτής της σχέτας έγιναν δεκτά, αφού πρώτα αποκήρυξαν τα “λάθη” τους.

Οι διαπραγματεύσεις για ενοποίηση με τους Βαλδεσιανούς διακόπηκαν επίσης λόγω του ότι η συγκεκριμένη κοινότητα είχε γίνει υπερβολικά ομορποτιστική και αστική στο χαρακτήρα της. Στο φυλλάδιό του σχετικά με τη στάση που θά ‘πρεπε να κρατηθεί απέναντι στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ο Αδελφός Γρηγόριος γράφει τα εξής: *«Κάποιοι Βαλδεσιανοί παραδέχτηκαν ότι έχουν ξεστράτισει απ’ τα μονοπάτια των προγόνων τους κι ότι γεννήθηκε ανάμεσά τους η φαυλότητα της απόσπασης χρημάτων απ’ τον κόσμο, η συσσώρευση πλούτου κι η παραμέληση των φτωχών. Αφού είναι σίγουρα αντίθετο προς τη Χριστιανική πίστη για έναν ιερέα να συγκεντρώνει θησαυρούς, θά ‘πρεπε να χρησιμοποιεί τα δικά του υλικά αγαθά, ακόμα κι αυτά που κληρονόμησε απ’ τους γονείς του, ως δοσίματα σε δωρεές, κι όχι να εγκαταλείπει τους φτωχούς στην ανάγκη τους»,* κτλ. [7]

Σύντομα όμως, οι Βοημοί Αδελφοί επρόκειτο να έχουν την ίδια κατάληξη με τους Βαλδεσιανούς.

Ο πουριτανισμός μέσω του οποίου η αδελφότητα διαμαρτύρονταν ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνία κι ο οποίος αποτελούσε την αιτία του διαχωρισμού της απ’ την κοινωνία αυτή, αποτέλεσε πραγματικά, μια εξαιρετική βοήθεια στην κοινωνική ανάπτυξη. Έχουμε ήδη εξετάσει το πως, παρά τις πολλές εξωτερικές ομοιότητες, ο πουριτανισμός αυτός διέφερε απ’ τον ασκητισμό της πρώτης Χριστιανοσύνης. Παρά τ’ ότι αμφότεροι διακήρυτταν τη ματαιότητα, αν όχι την αχρειότητα, των κάθε είδους απολαύσεων της ζωής, ο πρώτος Χριστιανικός ασκητισμός ήταν επιπλέον συνδεδεμένος με την ανόητη οκνηρία, ο πουριτανισμός της Μεταρρύθμισης ήταν συνυφασμένος, στα κηρύγματά του, με την άοκνη κι επιμελή εργατικότητα. Εκείνη την εποχή, όταν η καπιταλιστικοποιημένη βιομηχανία ευρείας κλίμακας δεν είχε ακόμα αναπτυχθεί κι ο καπιταλισμός ήταν ακόμα στα σπάργανα, αυτός ο φιλόπονος πουριτανισμός αποτέλεσε εξαιρετικά αποτελεσματικό μέσο μετατροπής των μικρεμπόρων σε καπιταλιστές. Αυτό το μέσο γίνονταν τόσο πιο αποτελεσματικό, όσο περισσότερο οι μάζες των ανθρώπων υπέκυπταν στο ένστικτο της αυθύπαρκτης χαράς της ζωής που συνδέεται με τις πρωτόγονες μεθόδους της παραγωγής, οι οποίες έχουν σαν σκοπό όχι την πώληση αλλά την προσωπική κατανάλωση, όχι τη συσσώρευση αλλά την απόλαυση. Εκτός της ώθησης που προέρχονταν απ’ τον πουριτανισμό τους, οι Αδελφοί πρέπει επίσης να ευνοήθηκαν πολύ, απ’ την επιχειρηματική άποψη του ζητήματος, απ’ την καλή λαϊκή τους εκπαίδευση και ειδικά απ’ τη στέρεα ενότητα –την αλληλεγγύη- που προέρχονταν απ’ τις κομμουνιστικές τους τάσεις. Η αλληλεγγύη αυτή πρέπει να υπήρξε τόσο σπουδαία ως βοήθεια γι’ αυτούς στις δουλειές τους, όσο υπήρξε ορισμένες φορές και για τους Εβραίους.

Αν ανάμεσα στους Θαβωρίτες, τα λάφυρα του πολέμου παρήγαγαν συνθήκες χλιδής (στις οποίες ο κομμουνισμός τους έδωσε τέλος), ο πλούτος επίσης, έγινε κάτι κοινό για τους Βοημούς Αδελφούς, ως συνέπεια της εργατικότητάς, της ολιγάρκειας και της λιτότητάς τους, παράλληλα με την ευφύια τους και τη βοήθεια που έδινε ο ένας στον άλλον. Παρακινούμενοι από βαθιά υλικά κίνητρα και ελκόμενοι απ' τον πλούτο τους, πολλοί άνθρωποι απ' όλες τις τάξεις εισήλθαν τώρα στις γραμμές τους.

Με την αύξηση της χλιδής, όμως, πολλά απ' τα παλιότερα μέλη άρχισαν να νοιώθουν δεσμευμένα απ' την αυστηρή πειθαρχία που επιβάλλονταν. Προς υπεράσπιση της ισότητας, αυτή η πειθαρχία δεν επέτρεπε σε κανένα μέλος να γίνει πλουσιότερο απ' τα υπόλοιπα κι επίσης απαγόρευε την επένδυση του συσσωρευμένου χρήματος σ' οποιοδήποτε εμπόριο ή τη συμμετοχή σ' αυτό. Επιπλέον, με την αύξηση του πλούτου, εμφανίστηκαν κάποιες φορές συγκρούσεις που αφορούσαν την περιουσία, καθιστώντας απαραίτητες τις αγωγές και αναγκαία τη βοήθεια της εξουσίας του Κράτους, για την προστασία του πλεονάσματος που ανήκε στα μεμονωμένα μέλη.

Έτσι, σχηματίστηκε βαθμιαία μια μετριοπαθέστερη παράταξη ανάμεσα στους Αδελφούς, η οποία δεν τόλμησε ν' αποκηρύξει τους αρχικούς κανόνες της αδελφότητας, παρά μόνο προσπάθησε να τους ερμηνεύσει απλά με το να τους προσδώσει το ιδανικό μιας υψηλότερης και από κάθε άποψη, μοναδικής αγιοσύνης, κι όχι ως καθολικά δεσμευτικές αρχές.

Το ρήγμα μεταξύ των δύο παρατάξεων φανερώθηκε αρχικά στο τέλος της έβδομης δεκαετίας του δέκατου-πέμπτου αιώνα, όταν δύο βαρόνοι και ορισμένοι ιππότες ζήτησαν την είσοδό τους στην Αδελφότητα. Η αυστηρότερη παράταξη συμφώνησε να γίνουν δεκτοί μόνο υπό την προϋπόθεση ότι θα παραιτούνταν των περιουσιών και των θέσεων τους, ενώ η μετριοπαθής φράξια επιθυμούσε την εγκατάλειψη της συγκεκριμένης αποκλήρυξης. Αυτοί που νίκησαν ήταν οι ακραίοι, κάνοντας δεκτούς μόνο εκείνους τους υποψήφιους που συμμορφώθηκαν μ' όλες τις απαιτήσεις της κοινότητας.

Μια απόδειξη της επιρροής της μεταρρυθμιστικής πτέρυγας δίνεται το 1480, όταν και επιτράπηκε η είσοδος ενός πολυμαθούς ονόματι Λουκάς, ενώ ακολούθησαν κι άλλοι. Αν η αποδοχή αυτών των μελών αποτέλεσε επιτυχία για τους μεταρρυθμιστές, τα στοιχεία της πολυμάθειας σ' ανταπόδοση συνέβαλαν στην ενδυνάμωση αυτής της παράταξης. Μάταια η αυστηρή φράξια, με τον υφαντή Γρηγόριο του Wotic σαν επικεφαλής της, πολέμησε τη μετριοπάθεια που έπαιρνε το πάνω χέρι. Στη σύνοδο που συνήλθε στο Brandeis του Adler, το 1491, οι μεταρρυθμιστές κέρδισαν τη νίκη αφού αποφασίστηκε ότι στο μέλλον, οι άνθρωποι του πλούτου και της ανώτερης κοινωνικής υπόστασης θα μπορούσαν να γίνονται δεκτοί, χωρίς την παραίτησή τους απ' τα πλούτη και τη θέση τους. Θά 'πρεπε απλώς να τους υπενθυμίζεται πόσο εύκολα, χωρίς αυτή την αποκλήρυξη, θα μπορούσαν ν' απωλέσουν τη σωτηρία των ψυχών τους. Συνεπώς, το αίτημα της ισότητας, αν δεν απορρίφτηκε τελείως, περιορίστηκε τώρα απλώς σε ζήτημα ιερών προσδοκιών.

Οι ευσεβείς Αδελφοί ανακάλυψαν επίσης τον τρόπο της συμμετοχής στην Κρατική κυβέρνηση. Στην ίδια σύνοδο συμφωνήθηκε: «*Αν μέσω της εγκόσμιας εξουσίας ανατεθούν σ' οποιοδήποτε Αδελφό καθήκοντα δικαστή, ενόρκου ή αρχηγού συντεχνίας, ή πρόκειται να σταλεί στον πόλεμο ή αν από κοινού με άλλους θα πρέπει να δώσει τη συγκατάθεσή του στο βασιανισμό ή την εκτέλεση κάποιου εγκληματία, διακηρύσσουμε τώρα ότι αυτά αποτελούν πράγματα στα οποία, κάποιο μετανοημένο πρόσωπο δεν θα έπρεπε να σπεύσει με τη δική του ελεύθερη θέληση, αλλά μάλλον να φύγει μακριά τους και να τ' αποφύγει. Αν όμως δεν μπορεί να ξεφύγει απ' αυτά, είτε μέσω επίμονων παρακλήσεων ή μ' οποιοδήποτε άλλο μέσο, τότε θα πρέπει να υποκύψει στις υφιστάμενες εξουσίες». Οι Αδελφοί επιπλέον, όχι απλά επιτρέπονταν να παίρνουν μέρος σε διώξεις εγκλημάτων απ' την πλευρά της Κυβέρνησης, ν' αποδέχονται θέσεις ή να συμμετέχουν στους πολέμους αν υποχρεώνονταν να το πράξουν αλλά μπορούσαν στο μέλλον ακόμα και να προσφύγουν στις εξαναγκαστικές εξουσίες του Κράτους ή στα δικαστήρια. Ακόμα περισσότερο, ήταν επιτρεπτό να εξασκούν οποιαδήποτε επικερδή δουλειά, όπως το να διατηρούν πανδοχείο, ή οποιαδήποτε άλλη εμπορική συναλλαγή – φυσικά, “μόνο σε περίπτωση ανάγκης”.*

Η αυστηρότερη παράταξη ήταν εξοργισμένη μ' αυτό τον κανόνα, ο οποίος σκόρπιζε στους ανέμους την ισότητα, την ελευθερία και την αδερφοσύνη που μέχρι τότε υπήρχαν στην κοινότητα. Ξεσήκωσε μια δυναμική αντι-κινητοποίηση και κατόρθωσε να επηρεάσει τον Επίσκοπο Mathias του Kunwald και να εκφοβίσει τους διστακτικούς ή να τους εξαναγκάσει να βγουν μπροστά. Κάτω απ' την πίεσή τους, ο Mathias συγκάλεσε σύντομα άλλη μια σύνοδο, η οποία ακύρωσε τα θεσπίσματα του Brandeis και διακήρυξε την άνευ όρων επιστροφή στις παλιές και θεμελιώδεις αρχές.

Η χαρά της νίκης όμως κράτησε λίγο. Οι ακραίοι είχαν πάρει τη νίκη, όχι γιατί υπερίσχυαν στο εσωτερικό αλλά λόγω του αφηνδιασμού. Στη σύνοδο του Reichenau, το 1494, βρέθηκαν ξανά στη μειοψηφία και τελικά αναγνώρισαν πως είχαν χάσει κάθε προοπτική δικαίωσης των απόψεών τους μέσα στην κοινότητα. Η διάσπαση της Αδελφότητας ήταν η φυσική συνέπεια και η απόπειρα επανένωσης, το 1496, οδήγησε απλά σε εκατέρωθεν κατηγορίες και την όξυνση της αντιπαλότητας.

Η αυστηρή φράξια αποκαλούνταν “Μικρότερη Παράταξη”. Ήταν μικρότερη σε αριθμό κι αποτελούνταν από αμόρφωτους χωρικούς και τεχνίτες, κι αφού βρίσκονταν σε αντίθεση με τις ανάγκες της κοινωνικής εξέλιξης, έφθινε. Αφού αρκετά απ' τα μέλη της κήκαν στην πυρά, στην Πράγα (1527), εξαφανίστηκε απ' τη δημόσια σφαίρα.

Η μετριοπαθής φράξια αντιθέτως, ισχυροποιημένη από πλούσιους και δυνατούς υποστηρικτές, μ' ελευθερία συμμετοχής στην Κρατική κυβέρνηση και χρησιμοποίησής της προς όφελος των δικών της σκοπών, διαθέτοντας επιπλέον μια οργάνωση σε αρμονία με τις απαιτήσεις της κοινωνικής προόδου, κατέστη γρήγορα ευημερούσα. Το 1500, διέθετε ήδη διακόσιες εκκλησίες και κατά τη διάρκεια του δέκατου-έκτου αιώνα είχε εξελιχθεί σε σημαντικό παράγοντα της πολιτικής και της οικονομίας. Το πόσο μεγάλο ήταν

το ποσοστό της αριστοκρατίας που αντιπροσωπεύονταν σ' αυτήν, μπορεί να διαπιστωθεί από μια αίτηση που το 1575 παρουσιάστηκε στον Αυτοκράτορα εκ μέρους των ευγενών της Αδελφότητας, υπογεγραμμένη από δεκαεφτά βαρόνους και εκατόν- σαράντα έναν ιππότες.

Κάθε ίχνος της κομμουνιστικής προέλευσης εξαφανίστηκε και όπως έχει ήδη σημειωθεί, όλες οι κομμουνιστικές παραδόσεις εξαλείφθηκαν επιμελώς απ' τη γραμματεία τους. Επιπλέον, αν κι είχαν δεχτεί ανθρώπους του πλούτου στις γραμμές τους, είχαν φτάσει τώρα στο σημείο, απ' την άλλη πλευρά, ν' ανέχονται την επαιτεία. «*Κατά το δυνατό*», αναφέρει ο Εκκλησιαστικός τους κανονισμός του 1609, «*γλυτώνουμε τους ανθρώπους μας απ' τη ζητιανιά*». Έτσι, δεν υπήρχε πια καμιά υποχρέωση ανάμεσα στους Αδελφούς να συνδράμουν ανεπιφύλακτα ο ένας τον άλλον.

Ο Gindely αναφέρει (6.π. ii. σ.312 – στο πρωτότ.): «*Οι Βοημοί Πουριτανοί, κι ακόμα περισσότερο, οι φανατικοί που ακολουθούσαν περισσότερο τον Peter Chelcicky παρά τον Χους, και σε συμφωνία με τις διδαχές του Παύλου που τάσσονταν υπέρ της αγαμίας, δεν αποδέχονταν κανένα αξίωμα, δεν επέτρεπαν στους εαυτούς τους καμιά πολυτέλεια, δεν ανέχονταν τον πλούτο, δεν δάνειζαν χρήματα με τόκο και αποστρέφονταν τον πόλεμο – αυτοί οι άνθρωποι ανέδειξαν πολύ πλούσιους καπιταλιστές, πολύ αξιότιμες συζύγους, πολύ καθωσπρέπει δημάρχους και ενόρκους, όπως επίσης και πολύ ικανούς στρατηγούς και αξιωματούχους*».

Η επιτυχία ακολούθησε την Αδελφότητα μέχρι τον Τριακονταετή Πόλεμο και τη Μάχη του Λευκού Όρους, το 1631. Αυτή η μάχη που έκρινε τον πολυετή αγώνα μεταξύ των απείθαρχων Βοημών ευγενών και του απολυταρχισμού των Αψβούργων, οδηγώντας στον αφανισμό των πρώτων, την κατάσχεση των περιουσιών τους και τη διανομή τους ανάμεσα στους Ιησουίτες και τους χαμερπείς κόλακες της Αυλής, επέφερε επίσης και την καταστροφή των Βοημών Αδελφών, τα ελάχιστα απομεινάρια των οποίων περιπλανούνταν μέσα στα βάσανα, μέχρι που τελικά βρήκαν άσυλο στις Σαξονικές εκτάσεις του θρησκόκληπτου Κόμη Zinzendorf (1722).

Όμως ούτε ο κομμουνιστικός ζήλος των εξτρεμιστών, ούτε η υλική σοφία των μετριοπαθών δεν επέζησαν για πολύ ανάμεσα στους Χουτερίτες - Herrnhuters. Οι φτωχοί, δύστυχοι χωρικοί και τεχνίτες που είχαν γλυτώσει απ' το διωγμό μόνο ζώντας στις πιο απομονωμένες κι απολίτιστες γωνιές της χώρας, απώλεσαν κάθε ίχνος απ' τα κύρια χαρακτηριστικά της αρχικής Αδελφότητας.

Το δέκατο-έκτο αιώνα, οι Βοημοί Αδελφοί έπαψαν να παίζουν κάποιο ρόλο στην ιστορία του σοσιαλισμού. Το δέκατο-έβδομο, απώλεσαν και τη σημασία τους στην ευρύτερη ιστορία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΤΟΜΑΣ ΜΙΝΤΣΕΡ

I. Η Γερμανική Μεταρρύθμιση.

Ο Αινείας Σύλβιος Πικολομίνι (στον οποίο αναφερόμαστε πολύ συχνά), πρώην ζηλωτής της υπόθεσης της Εκκλησιαστικής μεταρρύθμισης, έκανε ειρήνη με τον Ρωμαίο Πάπα και σ' αντάλλαγμα, του δόθηκε η έδρα του Καρδινάλιου, το 1456. [1] Σε μια επιστολή που στάλθηκε στο νεο-ανακηρυχθέντα Καρδινάλιο απ' τον Martin Mayer (καταγόμενο απ' τη Χαϊδελβέργη και Καγκελάριο του Αρχιεπίσκοπου της Μαγεντίας, Ditrich von Erbach), ανάμεσα σ' άλλα, αναφέρεται: «Υπάρχουν χιλιάδες τρόποι με τους οποίους η Ρωμαϊκή Έδρα ληστεύει το χρυσό μας, σαν να είμασταν έθνος βαρβάρων. Απ' αυτό έχει καταντήσει η χώρα μας, που ήταν κάποτε τόσο ξακουστή κι απ' της οποίας το θάρρος και το αίμα ιδρύθηκε το Ρωμαϊκό βασίλειο που αποτελούσε το βασιλιά και τη βασίλισσα του κόσμου, να βουλιάζει τώρα στη φτώχεια, μια δουλοπρεπής και φόρου υποτελής χώρα και σερνόμενη στη σκόνη, έχει πολλά χρόνια που θρηνεί για τη δυστυχία και την ανέχειά της. Οι άρχοντές μας όμως, έχουν επιτέλους ζυπνήσει απ' τον ύπνο τους κι έχουν αρχίσει να σκέφτονται πως μπορούν ν' αντιτεθούν σ' αυτό το κακό. Έτσι είναι, έχουν αποφασίσει ν' αποτινάξουν το ζυγό και να ξανακερδίσουν την παλιά τους ελευθερία, κι αυτά που θα υποφέρει η Ρωμαϊκή Κουρία δε θά 'ναι λίγα, αν οι πρήγκηπές της κάνουν πράξη αυτό που έχουν κατά νου». [2]

Σε διάψευση αυτών που καταλόγιζε ο Martin, ο Αινείας Σύλβιος θεώρησε αναγκαίο να γράψει ένα βιβλίο πάνω στην κατάσταση της Γερμανίας, τ' οποίο εμφανίστηκε το 1458, λίγο πριν την εκλογή του στον Παπικό θρόνο. [3] «Θα υπολείπονταν σίγουρα πνευματικών χαρισμάτων», διακηρύττει, «αυτός που θα ισχυριζόταν ότι η Γερμανία είναι φτωχή». Πασχίζει να το αποδείξει αναφερόμενος στο γενικευμένο εμπόριο και στον εξορκτικό κλάδο που εκείνη την εποχή βρίσκονταν σε άνηση στη Γερμανία, αποφέροντας μεγάλο πλούτο. «Αν είναι αλήθεια», αναφωνεί, «ότι όπου υπάρχουν έμποροι, υπάρχει πάντα και μεγάλος πλούτος, τότε θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι οι Γερμανοί είναι ένας πολύ πλούσιος λαός, αφού το μεγαλύτερο κομμάτι τους διψά για πλούτη απ' το εμπόριο, φτάνοντας στις πιο απομακρυσμένες χώρες... Κι έπειτα αναλογιστείτε τις φλέβες του ασημιού που έχουν ανακαλυφθεί σ' εσάς. Το Kuttenberg της Βοημίας, το Rankberg της Σαξονίας και το Freiberg του Meissen έχουν ανεξάντλητο ασήμι σε ιλλιγιώδη ύψη». Εστιάζει έπειτα στα ορυχεία χρυσού και ασημιού των κοιλάδων του Inn και του Enns, στα πλυντήρια χρυσού του Ρήνου και της Βοημίας, και τελικά αναρωτιέται: «Σε ποιο σημείο της χώρας σας υπάρχει έστω κι ένα πανδοχείο (diversorium) του οποίου οι κούπες δεν είναι απ' ασήμι;

Ποια γυναίκα, όχι μόνο των ευγενών αλλά και των πληβείων, δε λάμπει απ' το χρυσό; Ν' αναφέρω τα περιδέραια των ιπποτών και τα χαλινάρια των αλόγων που είναι διακοσμημένα με ατόφιο χρυσάφι, τα σπηρούνια και τα θηκάρια, που 'ναι στολισμένα με πολύτιμες πέτρες, τα δαχτυλίδια και τους τελαμώνες, τις πανοπλίες και τα κράνη που λαμποκοπάνε απ' το χρυσάφι; Και πόσο όμορφα είναι τα ιερά σκεύη των εκκλησιών; Πόσες και πόσες λειψανοθήκες δε βρίσκουμε καλυμμένες από μαργαριτάρια και χρυσάφι; Πόσο πλούσια είναι τα καλύμματα των Αγίων Γραπεζών και τ' άμφια των ιερέων;».

Συνεπώς η Γερμανία ήταν από κάθε πλευρά ικανή στο να συνεισφέρει στην υποστήριξη της Ρωμαϊκής Έδρας. Τι θα συνέβαινε όμως στο Ποντιφικό αν η Γερμανία έπαυε να εκπληρώνει την αποστολή της; Θα καθίστατο φτωχό κι αξιοθρήνητο, καθώς κι ανίκανο ν' ασκεί τα υψηλά του καθήκοντα, αφού τα μικρά κι επισφαλή έσοδα των Παπικών Κρατών ήταν ανεπαρκή για να καλύψουν τις ανάγκες του. Χωρίς πλούτο θα ήταν αδύνατο να παραμείνει φωτισμένο και να χαιρεί μεγάλης εκτίμησης. Επιπλέον, οι νόμοι όλων των κοινωνιών (in omni lege) αναγνώριζαν την αναγκαιότητα ενός πλούσιου ιερατείου.

Δε θα μπορούσε να υπάρξει μεγαλύτερη αντίθεση ανάμεσα σε δυο περιγραφές απ' αυτή που προηγουμένως εξετάστηκε. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως μόνο η μία είναι αληθινή κι η άλλη αναγκαστικά ψεύτικη, εν τούτοις αμφότερες ανταποκρίνονται στην αλήθεια. Η κάθε μια απ' την πλευρά της παρέχει μια ανολοκλήρωτη εικόνα της κατάστασης της Γερμανίας κατά το δεύτερο μισό του δέκατου-πέμπτου αιώνα. Είναι και οι δυο τους πραγματικές ακριβώς επειδή βρίσκονται σε αγεφύρωτη αντίθεση, αφού η αντιπαράθεση εκείνης της περιόδου αντανακλάται πράγματι με ακρίβεια στην αντίφαση που παρουσιάζουν οι δύο καταθέσεις. Κι ήταν πραγματικά τόσο αγεφύρωτη η αντιπαράθεση, ώστε μπορούσε να λάβει τέρμα μόνο μέσω της σύγκρουσης των δυο αντιτιθέμενων στοιχείων και το θρίαμβο του ενός.

Η επιστολή του Meyer και η απάντηση του Αινεία Σύλβιου, μας δείχνουν με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο τον άξονα πάνω στον οποίο περιστράφηκε η Μεταρρύθμιση, απελευθερωμένη απ' το συγκεχυμένο κυκεώνα των θεολογικών έριδων που αφορούσαν το πεπρωμένο, τη Θεία Μετάληψη κτλ, με τον οποίο καλύφθηκαν, εκ των υστέρων, οι Εκκλησιαστικοί μεταρρυθμιστές των διαφόρων παρατάξεων.

Ο Αινείας Σύλβιος είχε δίκιο σχετικά με τ' ότι η Γερμανία ευημερούσε το δέκατο-πέμπτο αιώνα λόγω της εξόρυξης και του εμπορίου της. Ήταν επίσης σωστός όταν επιβεβαίωσε ότι η Παπική Έδρα εξαρτόνταν κυρίως απ' τα έσοδα που αποκόμιζε απ' τη Γερμανία, γιατί τα υπόλοιπα μεγάλα πολιτισμένα έθνη της Ευρώπης είχαν ήδη σε μεγάλο βαθμό απελευθερωθεί απ' την Παπική εκμετάλλευση.

Γι' αυτό το λόγο, το Βατικανό ήταν υποχρεωμένο να προβαίνει σε κάθε πιθανό οικονομικό εκβιασμό πάνω στο Γερμανικό έθνος, αρνούμενο πεισματικά και την παραμικρή παραχώρηση. Καμιά ελάφρυνση συνεπώς δεν αναμένονταν απ' το Παπικό χαράτσωμα. Η Γερμανία ή έπρεπε να υπομένει υποτακτικά ή ν' αποτινάξει τον Παπικό

ζυγό μια για πάντα.

Αυτή η πεποίθηση συνέχισε να δυναμώνει γιατί η κατάθεση του Martin Meyer ήταν επίσης ορθή. Παρά τ' ότι ο πλούτος της Γερμανίας ήταν αναμφίβολα αυξανόμενος, οι Παπικές αξιώσεις ήταν -στο μέγιστο βαθμό- αφόρητα επαχθείς, αποτελώντας τεράστιο εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη.

Αποτελούσε μεγάλη πληγή το να φέρει ένα βάρος [η Γερμανία] απ' τ' οποίο τα υπόλοιπα πολιτισμένα έθνη είχαν απελευθερωθεί. Είναι αλήθεια ότι στην Αγγλία, τη Γαλλία και την Ισπανία, ο πληθυσμός φορολογούνταν υπέρ της Εκκλησίας, όμως το πιο σημαντικό μέρος των εσόδων που προέρχονταν απ' τη συγκεκριμένη φορολόγηση παρέμενε σ' αυτές τις χώρες, ευνοώντας τις άρχουσες τάξεις. Αυτές εκμεταλλεύονταν κάθε εκκλησιαστικό έσοδο για λογαριασμό των δικών τους μελών ή των λακέδων τους και των παρασίτων άλλων τάξεων. Στη Γερμανία αντιθέτως, πολλά απ' τα εκκλησιαστικά έσοδα έπεφταν στα χέρια των ξένων –οργάνων, όχι των Γερμανών πριγκίπων αλλά του Πάπα. Όλες οι επικερδείς εκκλησιαστικές θέσεις της Γερμανίας αποτελούσαν επιπλέον αντικείμενο παζαριού κι ο Πάπας τις εκχωρούσε στον πλειοδότη. [4] Τεράστια ποσά έρρεαν στη Ρώμη χρονιά με τη χρονιά, διαφεύγοντας απ' τους μεγάλους εκμεταλλευτές της Γερμανίας – τους πρίγκηπες και τους εμπόρους της. Επιπλέον, όσο μεγάλωναν τα κέρδη απ' το εμπόριο και τις εξορύξεις κι όσο ταχεία ήταν η αύξηση του πλούτου της Γερμανίας, η ανάγκη για χρήμα κι η απληστία για το χρυσό ανάμεσα στις κυρίαρχες τάξεις θέρειναν ανάλογα.

Το δέκατο-πέμπτο αιώνα, η παραγωγή αγαθών προς πώληση είχε ήδη λάβει αξιοσημείωτες διαστάσεις, ενώ αυτή που προορίζονταν για οικιακή κατανάλωση ως αποκλειστική μορφή παραγωγής, ακόμα και στις περιφέρειες, βρίσκονταν στο στάδιο της ταχείας παρακμής. Το χρήμα άρχισε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή. Η αναγκαιότητά του γίνονταν μεγαλύτερη σε κάθε πλευρά αλλά κυρίως ανάμεσα στις ανώτερες τάξεις, όχι μόνο γιατί ο τρόπος ζωής τους είχε προσεγγίσει τον πλέον πλουδάπανο βαθμό πολυτέλειας, αλλά και γιατί μόνο το χρήμα μπορούσε να ικανοποιήσει τις σταθερά αυξανόμενες απαιτήσεις των τρίτων απ' αυτές. Το χρήμα απαιτούνταν επίσης για να πληρωθούν οι μισθοφόροι κι οι αξιωματούχοι που στήριζαν την απόλυτη μοναρχία, σε μια εποχή που δημιουργούσε τους δικούς της πόρους, οι οποίοι χρειαζόνταν για να προσελκύσει τους ανεξάρτητους ευγενείς στην Αυλή της, πείθοντάς τους να υπηρετήσουν τους σκοπούς της, και τέλος τα μέσα που ήταν αναγκαία για να δωροδοκεί τα όργανα των αντιπάλων της. Όλα αυτά σήμαιναν δασμούς που απομυζούσαν κι έγδερναν τους κατοίκους των πόλεων και τους χωρικούς, με σκοπό να υφαρπαχτούν απ' αυτούς όλα όσα μπορούσαν ν' αποφέρουν, μιας κι οι κανονικές πρόσοδοι σπάνια αποδεικνύονταν επαρκείς, κάτι που επιπλέον επέσυρε χρέη – χρέη, οι τόκοι των οποίων επέβαλαν νέες δαπάνες. Όμως παρ' όλα τα χαρατσώματα και τα δάνεια, μόνο λίγοι πρίγκηπες βρίσκονταν σε ικανοποιητική οικονομική κατάσταση κι έτσι αντιλαμβάνονταν, όπως κι οι υποτελείς τους πάνω στους

οποίους έπεφταν τα ίδια αλλά κι επιπλέον βάρη, ότι πτώχευαν παρά τον αυξανόμενο πλούτο της Γερμανίας καθώς επίσης κι ότι ήταν αφόρητο να μένουν άπραγοι τη στιγμή που ο Πάπας, χωρίς κανένα λόγο, αποσπούσε το “ψαχνό” αφήνοντάς τους τα κοκκαλάκια. Παρ’ όλ’ αυτά, δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση γι’ αυτούς να ξεφορτωθούν τις παπικές αξιώσεις.

Αναμφίβολα, οι λαϊκές μάξες υπέφεραν όπως κι οι πρίγκηπες και στην πραγματικότητα, πολύ περισσότερο απ’ αυτούς. Οι κατώτερες τάξεις, οι χωρικοί, οι προλετάριοι της πόλης κι οι τάξεις που στέκονταν αμέσως πάνω απ’ αυτούς, δηλαδή οι αστοί κι οι κατώτεροι ευγενείς, στέναζαν κάτω απ’ την κυριαρχία της Ρώμης. Ακόμα και πριν την εποχή του Ουίκλιφ και του Χους, φάνηκαν διατεθημένοι, υπό τον Λουδοβίκο της Βαυαρίας (στμ:32), ν’ ανοίξουν διαμάχη με την Παπική Εκκλησία, παρά τ’ ότι έπρεπε να υπομείνουν περίπου τα ίδια απ’ τις αυξανόμενες αξιώσεις της ανώτερης αριστοκρατίας, των μεγαλεμπόρων και των πριγκήπων, και διακατεχόμενες απ’ τα ίδια αισθήματα, η Βοημία θα μάθαινε όπως κι η Αγγλία πρωτίτερα, πόσο επικίνδυνο ήταν για τους πρίγκηπες να υπονομεύσουν μια απ’ τις μεγαλύτερες εξουσίες της κοινωνίας.

Η Επανάσταση του 1789 στη Γαλλία επέφερε μια περίοδο αντίδρασης στην Ευρώπη, βάζοντας χαλινάρι στην επιθυμία της μπουρζουαζίας για τον επαναστατικό αγώνα, ο οποίος μπορούσε να διεξαχθεί μόνο με τη βοήθεια των μικρεμπόρων και του προλεταριάτου ενάντια στην πριγκηπική δεσποτεία και την αριστοκρατική γαιοκτησία. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο Χουσιτικός πόλεμος παρήγαγε μια περίοδο αντίδρασης όχι μόνο στη Βοημία αλλά και στη Γερμανία επίσης, κι απαιτήθηκε πολύς χρόνος ώσπου η ιδέα της αποτίναξης του ζυγού της Ρώμης να σημειώσει κάποια επιρροή ανάμεσα στις ανώτερες τάξεις της Αυτοκρατορίας.

Τότε δημιουργήθηκε εκ νέου η συμμαχία μεταξύ του Αυτοκράτορα και του Πάπα. Η Αυτοκρατορική εξουσία έφθινε πολύ γρήγορα στη Γερμανία, κι οι Αυτοκράτορες έτρεφαν το φόβο ότι αυτό θα επισπεύδονταν κατά πολύ, αν η άλλη παραδοσιακή εξουσία της Αυτοκρατορίας – η Παπική – κλωνίζονταν ή καταστρέφονταν. Επιπλέον υπήρχε κι ο κίνδυνος των Τούρκων που απειλούσε άμεσα τις Αυτοκρατορικές κτήσεις (δηλαδή των Αψβούργων), ένας κίνδυνος που ολοφάνερα μπορούσε ν’ αποκρουστεί μόνο μέσω μιας εκ των οργανωμένων απ’ τον Πάπα Σταυροφοριών.

Αν κάποιος προσθέσει σ’ όλα αυτά την κρίσιμη αναταραχή που επικρατούσε στη Γερμανία, η οποία αναπόφευκτα μείωσε τη δύναμη του Αυτοκράτορα στο ελάχιστο αλλά ταυτόχρονα καθιστούσε πολύ δύσκολη και τη δράση απ’ την πλευρά των εχθρών του Αυτοκράτορα και του Πάπα, γίνεται κατανοητό το γιατί το κίνημα της Μεταρρύθμισης στη Γερμανία δεν εκδηλώθηκε σθεναρά παρά μόνον έναν αιώνα μετά τον Χουσιτικό Πόλεμο.

Εν τω μεταξύ, η ανάπτυξη εξαπλώνονταν καθολικά αγγίζοντας κάθε επίπεδο. Τα μέσα για μια θρησκευτική και στρατιωτική σύγκρουση είχαν βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό. Η

τέχνη της τυπογραφίας είχε ήδη εφευρεθεί και το πυροβολικό τελειοποιούνταν, ενώ οι προοπτικές για το εμπόριο, κι ειδικά για τις θαλάσσιες συγκοινωνίες, είχαν διευρυνθεί σημαντικά. Λίγο πριν τη Μεταρρύθμιση, τολμηροί θαλασσοπόροι είχαν διασχίσει απευθείας τον Ατλαντικό Ωκεανό, για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία.

Η προώθηση των Τούρκων και των εθνών της Κεντρικής Ασίας αποτέλεσε την αιτία αυτών των ταξιδιών, αφού τα έθνη αυτά έφραζαν τους παλιούς δρόμους του εμπορίου προς την Ανατολή. Χάρη στην περαιτέρω τελειοποίηση που επιτεύχθηκε στην ευρωπαϊκή ναυσιπλοΐα, αυτό δεν οδήγησε σε κάποια διακοπή του εμπορίου μεταξύ Δυτικής Ασίας και Ευρώπης αλλά περισσότερο στη διερεύνηση νέων δρόμων προς τις Ινδίες – κατά μήκος των Αφρικανικών ακτών απ’ τη μια, και μέσω της διάσχισης του ωκεανού απ’ την άλλη. Η εποχή των ανακαλύψεων που εγκαινίασε τη σύγχρονη αποικιακή πολιτική άνοιξε.

Μέσω αυτών δεν διευρύνθηκαν σημαντικά μόνο οι ορίζοντες της ανθρωπότητας με την ολοκληρωμένη επανάσταση που έλαβε χώρα όσον αφορά την ανθρώπινη γνώση αλλά εγκαινιάστηκε επίσης και μια οικονομική μεταβολή. Το επίκεντρο του Ευρωπαϊκού εμπορίου μετατοπίστηκε απ’ τη λεκάνη της Μεσογείου, στις ακτές του Ατλαντικού. Η οικονομική ανάπτυξη της Ιταλίας γνώρισε ύφεση και παρεμποδίστηκε ενώ αντίθετα, αυτή της Δυτικής Ευρώπης γνώρισε απότομη επιτάχυνση δεχόμενη ισχυρή ώθηση. Οι υφιστάμενοι ανταγωνισμοί, τόσο μεταξύ τάξεων όσο και μεταξύ εθνών, έφτασαν στο αποκορύφωμά τους και γεννήθηκαν νέοι, ώσπου τα πάθη που χαρακτήρισαν τη νέα μορφή της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης απελευθερώθηκαν και παρουσιάστηκαν με όλη τη δύναμη και την απηφισιά του Μεσαίωνα, απ’ τη βαρβαρότητα του οποίου μόλις η κοινωνία είχε αρχίσει να εξέρχεται. Όλες οι παραδοσιακές κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις ανατράπηκαν κι όλοι οι υφιστάμενοι ηθικοί κώδικες αποδείχτηκαν εύθραστοι. Για έναν ολόκληρο αιώνα, μια σειρά τρομερών πολέμων μαίνονταν σ’ όλη την Ευρώπη, η οποία μαστίζονταν απ’ τη δίψα του χρυσού, τη λαγνεία του εγκλήματος και την τρέλλα της απόγνωσης. Ποιος δεν έχει ακούσει για τη Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου **(στμ:33)**; Ποιος δε γνωρίζει τα “κατορθώματα” των πρωταγωνιστών του Τριακονταετούς Πολέμου στη Γερμανία, του Κόμη της Άλμπα στις Κάτω Χώρες και του Κρόμγουελ στην Ιρλανδία **(στμ:34)**; Δε χρειάζεται καν ν’ αναφερθούν τα αίσχη της σύγχρονης αποικιακής πολιτικής.

Η σαρωτική αυτή επανάσταση, η μεγαλύτερη που είδε η Ευρώπη απ’ την εποχή της μεγάλης μετανάστευσης των λαών, τερματίστηκε ως ένα βαθμό (εκτός απ’ την περίπτωση της Αγγλίας) με την Ειρήνη της Βεσφαλίας, το 1648. Προέκυψε απ’ τη Γερμανική Μεταρρύθμιση που αναστάτωσε ολόκληρη την Ευρώπη, προσφέροντας στους αντιμαχόμενους τα εμβλήματα και τα επιχειρήματά τους ως τα μέσα του δέκατου-έβδομου αιώνα, έτσι ώστε σε κάποιον επιδερμικό παρατηρητή να φαίνονταν πως σ’ όλους αυτούς τους αγώνες, η θρησκεία αποτελούσε το μοναδικό τιθέμενο ζήτημα: και βέβαια,

ονομάστηκαν Θρησκευτικοί Πόλεμοι.

Λαμβάνοντας υπ' όψη τα παραπάνω, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι το κίνημα της Γερμανικής Μεταρρύθμισης αποτέλεσε, από ιστορικής πλευράς, μακράν το σημαντικότερο σε σχέση με τα προγενέστερα γεγονότα αυτού του είδους, ούτε τ' ότι έμεινε γνωστό γενικά ως "Η Μεταρρύθμιση", όπως ούτε και τ' ότι οι Γερμανοί, αν και άργησαν σε σχέση με τα υπόλοιπα πολιτισμένα έθνη της Ευρώπης να ξεσηκωθούν εναντίον της Ρώμης, θεωρήθηκαν ως ο επίλεκτος λαός της θρησκευτικής ελευθερίας, προορισμένοι να τη μεταφέρει στις υπόλοιπες χώρες.

II. Η Πλούσια Παραγωγή των Σαξονικών Ορυχείων.

Η περιοχή στην οποία πρωτάναψε η σπίθα που θά 'βαζε φωτιά σ' ολόκληρο τον κόσμο ήταν η Σαξονία. Είδαμε πόσο σημαντικά ήταν τ' αργυρωρυχεία για τη Βοημία το δέκατο-τέταρτο αιώνα, πόσο είχαν εντείνει τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς και πόσο είχαν αυξήσει τη δύναμη της χώρας και των αρχόντων της. Το δέκατο-πέμπτο αιώνα, η παραγωγή των Βοημικών ορυχείων ελλατώθηκε, ενώ αντιθέτως αυτή της Σαξονίας, και συγκεκριμένα στο Meissen και τη Θουρυνγία, έφτασε σε ιλιγγιώδη ύψη ανάπτυξης. Η αφθονία ασημιού του Freiberg είχε γίνει ευρέως γνωστή απ' το 1171, με τους περί εξόρυξης νόμους του να έχουν καταστεί βάση της εξορυκτικής νομοθεσίας για ολόκληρη τη Γερμανία. Στα τέλη του δέκατου-πέμπτου αιώνα όμως, ξεπεράστηκε απ' το Schneeberg, σ' οποίο το 1471 ανακαλύφθηκαν νέες φλέβες μεταλλεύματος που για κάποιο διάστημα είχαν τη μεγαλύτερη παραγωγή απ' όλα τα Γερμανικά αργυρωρυχεία. Το 1492 ξεκίνησε η εξόρυξη στο Schreckenstein και το 1496 μπήκε η θεμέλια λίθος στο Annaberg, μιας πόλης των ορυχείων. Το 1516 ήρθαν στο προσκήνιο τα ορυχεία του Joachimsthal (που ήταν κατά το ένα μέρος Βοημικά και κατα το άλλο Σαξονικά) και το 1519, αυτά του Marienberg.

Στη Θουρυνγία, το σημαντικότερο ορυχείο ήταν αυτό του Mansfeld. Ήταν σε λειτουργία απ' το δωδέκατο αιώνα και παρήγαγε χαλκό, όπως επίσης ασήμι και χρυσό, ενώ ο ασφαλτώδης άργιλος μεταφέρονταν στη Βενετία, μιας κι εκεί κατείχαν καλύτερα την τεχνική του διαχωρισμού από τη Γερμανία.

Η ταχέως αυξανόμενη ποσότητα των πολύτιμων μετάλλων έδωσε ώθηση στην παραγωγή και το εμπόριο των Σαξονικών πόλεων. Η Ερφούρτη έγινε πλούσια και ισχυρή καθώς αποτελούσε το Σαξονικό εμπορικό κέντρο για τις συναλλαγές με το νότο (Βενετία), ενώ το Halle, κι αργότερα η Λειψία, ήταν οι κύριες αγορές για το βορρά. Σε βορρά και νότο, οι μεγάλες συναλλαγές αναπτύχθηκαν με τον πλέον δραστήριο τρόπο, τόσο στο επίπεδο της παραγωγής, όσο και σ' αυτό του εμπορίου. Η γραμμή των εμπορικών δοσοληψιών που ξεκινούσε απ' τη Σαξονία και κατέληγε στην Ιταλία, περνούσε απ' τη Νυρεμβέργη και το Augsburg, συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στην ισχυρή θέση που κατείχαν αυτές

οι πόλεις απ' το δέκατο-τέταρτο ως το δέκατο-έκτο αιώνα. Παράλληλα με τις μεγάλες συναλλαγές, αναπτύχθηκε επίσης κι η παραγωγή, ενώ στις προαναφερθείσες πόλεις γνώρισαν άνθηση οι τέχνες και το τοπικό εμπόριο.

Δεν ήταν όμως μόνο η ζωή στις πόλεις που επηρεάστηκε απ' τα πλούσια ορυχεία της Σαξονίας, αφού ο αντίκτυπός τους στην ύπαιθρο ίσως ήταν ακόμα μεγαλύτερος.

Η ζήτηση για ξυλεία στα ορυχεία ήταν ένα σημαντικό θέμα, αφού αυτή χρειαζόνταν κατά ένα μέρος για τα δοκάρια στην κατασκευή των στοών, για το στρώσιμο των τροχιών [που γίνονταν με ξύλινες ράγες, όπως βλέπουμε ν' αναπαριστάται στο έργο του Αγκρίκολα **(στμ:35), De Re Metallica**] κτλ, και κατά ένα άλλο μέρος, ειδικότερα, ως καύσιμη ύλη για την εκκαμίνευση του μεταλλεύματος. Η τακτική διακίνηση της ξυλείας έγινε απολύτως αναγκαία και ανακαλύπτουμε ότι αποτελούσε ήδη το αντικείμενο πολλών εμπορικών συμφωνιών στη Σαξονία, ακόμα και στις αρχές του δέκατου-έκτου αιώνα.

Απαιτούνταν όμως κι άλλα φυσικά προϊόντα στις περιοχές εξόρυξης, οι οποίες συνήθως βρίσκονται σε άγονα ορεινά μέρη με μεγάλο υψόμετρο, όπου δε φυτρώνει παρά ελάχιστα μονάχα καλαμπόκι – υπερβολικά ανεπαρκές για να καλύψει τις ανάγκες του ανθρώπινου πλήθους που συγκεντρώνονταν σ' ένα μεγάλο ορυχείο. Καθώς οι χωρικοί των ορεινών δεν μπορούσαν να καλλιεργήσουν το καλαμπόκι που χρειαζόνταν για τους ίδιους, ήταν αναγκασμένοι να το αγοράζουν. Η ανάπτυξη των ορυχείων κατά συνέπεια, έδωσε σπουδαία ώθηση στο εμπόριο των σιτηρών, όπως επίσης και της ξυλείας. Αποτέλεσε, για παράδειγμα, την κύρια πηγή εισόδων για το Τσβικόου που βρίσκεται στο δρόμο που οδηγεί απ' τα “Πεδινά” της Σαξονίας στα “Ορεινά”.

Έτσι, από ωρίς, οι χωρικοί και κύριοι της γης στη Σαξονία έγιναν παραγωγοί αγαθών προς πώληση, και μιας και είχαν βρει αγορά για το προϊόν τους, τους ήταν αδιάφορο τι θα καλλιεργούσαν, αρκεί η παραγωγή τους να ήταν εμπορεύσιμη. Δεν ήταν καν απαραίτητο να είναι τα σιτηρά, των οποίων η αγορά ήταν περιορισμένη, ενώ αυτή των φυτών που χρησιμοποιούνταν στην παραγωγή ήταν πιο εκτεταμένη, όπως για παράδειγμα της ισάτιδας της βαφικής (woad) που τη χρησιμοποιούσαν για τις κυανές αποχρώσεις. Πουθενά αλλού στη Γερμανία, η καλλιέργεια αυτή δεν ήταν τόσο ευρέως διαδεδομένη όσο στη Σαξονία, κι ειδικότερα στη Θουρυνγία, το κέντρο της παραγωγής ήταν η Ερφούρτη. Ακόμα και στις αρχές του δέκατου-έβδομου αιώνα, λέγεται ότι η ίσατις καλλιεργούνταν σε τριακόσια χωριά της Θουρυνγίας, παρ' όλο που ο ανταγωνισμός απ' το λουλάκι (indigo) ήταν ήδη πολύ δυνατός. Η αντιπαλότητα μεταξύ των ιδιοκτητών μεγάλων εκτάσεων και των χωρικών, που δημιουργήθηκε εξ' αιτίας αυτής της ανάπτυξης, πρέπει κατά συνέπεια να είχε φτάσει σε μεγάλο σημείο κατά το ξεκίνημα της Μεταρρύθμισης στη Σαξονία. Η αξία της γης ήταν πολύ μεγάλη κι ανάλογη ήταν κι η απληστία των ευγενών γι' αυτήν. Το σύστημα της χρηματικής κάλυψης των υποχρεώσεων κι η πλεονεξία που επιδεικνύονταν απ' τους πρίγκηπες και τους ευγενείς ήταν τόσο σημαντικά, όσο επίσης ήταν κι η εξάρτηση της αγροτιάς απ' εμπόρους και τους μεγαλο-καλλιεργητές. Οι καπιταλιστές, οι

πρίγκηπες κι οι ευγενείς άρπαζαν το σύνολο των κερδών που προέκυπταν απ' αυτή την εμπορική ευημερία. Χάρη στην ταχεία αύξηση των πολύτιμων μετάλλων και την πτώση του κόστους παραγωγής, οι τιμές των αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν θεαματικά. Στη Σαξονία, το επίκεντρο του εξορυκτικού πλούτου, η αύξηση των τιμών πρέπει να υπήρξε ιδιαίτερα επιβλαβής αφού δεν ωφέλησε στο παραμικρό την αγροτιά, ενώ στις πόλεις στάθηκε η αιτία σοβαρών απεργιών.

Γι' αυτό το λόγο, θεωρούμε ότι ο ταξικός ανταγωνισμός στο ξεκίνημα της Μεταρρύθμισης ήταν ιδιαίτερα οξύς στη Σαξονία, όπως ακριβώς είχε συμβεί εκατό χρόνια πριν στη γειτονική χώρα της Βοημίας. Στην τελευταία όμως, οι άνθρωποι της εξόρυξης αντιπροσώπευαν μια συντηρητική δύναμη. Η διαμόρφωση της προλεταριακής τους θέσης βρίσκονταν σε πρώιμο στάδιο, με τους μεταλλωρύχους να λογαριάζονται κομμάτι των προνομιούχων τάξεων και σαν Γερμανοί, ν' αντιμετωπίζονται ως υπερασπιστές της παραδοσιακής τάξης πραγμάτων, δηλαδή του μονάρχη και του Πάπα. Από τότε όμως, τα πράγματα είχαν αλλάξει κατά πολύ όσον αφορά το προλεταριακό στοιχείο μέσα στους μεταλλωρύχους και την εκμετάλλευση των ορυχείων απ' τους καπιταλιστές. Στη Σαξονία, οι μεταλλωρύχοι δεν ήταν ξένοι στη χώρα, δεν κατείχαν προνόμια τα οποία θα μπορούσαν να θιχτούν απ' την ανατροπή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων, αλλά αντιθέτως, έρχονταν ολοένα και περισσότερο σε σύγκρουση με τις κυρίαρχες δυνάμεις κατά την τελευταία δεκαετία που προηγήθηκε της Μεταρρύθμισης. Μακράν απ' το ν' αντιτεθούν σ' οποιαδήποτε επαναστατική κίνηση, ήταν απόλυτα έτοιμοι να ενωθούν με όποια τέτοια ξεσπούσε, και ο αριθμός τους, η κλίση τους στα όπλα κι η οικονομική σημασία της δουλειάς τους, τους προσέδιδαν μια δύναμη που οι άνθρωποι της εξουσίας έπρεπε να λογαριάσουν.

Η τάξη όμως που πέτυχε τη μεγαλύτερη αύξηση στη δύναμή της εξ' αιτίας του πλούτου των ορυχείων, ήταν αυτή που σχετιζόταν με την απόλυτη μοναρχία, μια τάξη, που εκτός του ότι ήταν η επαναστατικότερη όλων, ευνοήθηκε πολύ απ' όλες τις συνθήκες της εποχής.

Παρ' όλο που ο πυρετός του χρυσού και του ασημιού μεγάλωνε, η πλειονότητα των πριγκίπων συναντούσε δυσκολία στην ικανοποίηση των αναγκών της για χρήμα μέσω των φόρων και των δασμών. Το πράγμα όμως διέφερε για τους πρίγκηπες, στον οποίων τις περιοχές βρίσκονταν τα χρυσοορυχεία και τ' αργυροορυχεία. Απ' αυτούς, τα πιο γεμάτα θησαυροφυλάκια τα διέθεταν οι ηγεμόνες της Σαξονίας. Η κληρονομιά των δύο αδελφών, του Έρνστ και του Αλμπρεχτ (1485) μοιράστηκε στα δυο, με τον πρώτο να λαμβάνει το μεγαλύτερο μερτικό, τη Θουργγία, και τον δεύτερο να παίρνει το υποδεέστερο, το Meissen. Τα ορεινά όμως αργυροορυχεία δεν χωρίστηκαν, παραμένοντας κοινή ιδιοκτησία των δύο οίκων που απλά μοιράζονταν τα έσοδα. Χάρη σ' αυτά, οι πρίγκηπες της Σαξονίας του δέκατου-έκτου αιώνα, διαδραμάτισαν ξεχωριστό ρόλο στη Γερμανία, παίρνοντας τα πρωτεία, μετά απ' τον Αυτοκράτορα της Γερμανίας.

Όσο περίεργο κι αν φαίνεται, η όποια Αυτοκρατορική εξουσία εκείνης της εποχής βασιζόνταν σε μεγάλο βαθμό μόνο στην έλλειψη χρήματος και τη φιλαργυρία των Γερμανών πριγκίπων, ειδικότερα δε των Εκλεκτόρων. Οι τελευταίοι είχαν καταστεί στην πραγματικότητα ανεξάρτητοι ηγεμόνες. Αν ανέχονταν το Αυτοκρατορικό αξίωμα, αυτό οφείλονταν κυρίως στην πρόθεσή τους να βρουν ένα αγοραστή στον οποίο θα μπορούσαν να πουλήσουν ένα τμήμα - ένα πολύ μικρό στην πραγματικότητα τμήμα - των ηγεμονικών τους δικαιωμάτων. Τον ίδιο ρόλο που διαδραμάτιζε στα τέλη της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, αρχικά ο όχλος της πρωτεύουσας και κατόπιν το σώμα των Πραιτοριανών, έπαιζαν οι Πρίγκηπες Εκλέκτορες κατά το δέκατο-πέμπτο και δέκατο-έκτο αιώνα. Κάθε Αυτοκρατορική εκλογή αποτελούσε γι' αυτούς μια πολύ προσοδοφόρα επιχείρηση, αφού οι ευγενείς κύριοι λάμβαναν χρήματα δωροδοκούμενοι απ' όλους τους υποψήφιους, δίνοντας εν τέλει τις ψήφους τους στον πλειοδότη.

Ίσως η πιο επιείχυντη στιγμή σ' αυτό το αλισβερίσι των εκλογών έλαβε χώρα εν όψει της ανάδειξης του διαδόχου του Μαξιμιλιανού Α', ένα επεισόδιο που ξεκίνησε ενόσω ο Αυτοκράτορας ζούσε και διήρκησε απ' το 1516 ως το 1519. Οι δύο δυναστείες που ανταγωνίζονταν για την πρωτοκαθεδρία στην Ευρώπη, κάνοντας τότε η μια και τότε η άλλη, όργανό τους την ποντιφική εξουσία, τώρα αξίωναν επίσης και το Αυτοκρατορικό στέμμα - η Γαλλική δυναστεία των Βαλουά και ο Οίκος των Αψβούργων, το επίκεντρο της κυριαρχίας του οποίου είχε μετατοπιστεί απ' τη Γερμανία στην Ισπανία.

Σχεδόν όλοι οι Εκλέκτορες είχαν δεχτεί χρήματα τόσο απ' τον Φραγκίσκο Α' της Γαλλίας, όσο κι απ' τον Κάρολο Ε' της Ισπανίας.

Ο μόνος πρίγκηπας που δεν έλαβε χρήματα ήταν ο Εκλέκτορας Φρειδερίκος της Σαξονίας (της γραμμής διαδοχής του Έρνστ στον οποίο είχε δοθεί η Θουρυγγία). Οι υπόλοιποι Εκλέκτορες, έχοντας βάλει στο μάτι τους θησαυρούς των από κοινού κατόχων των αργυρωρυχείων του Meissen, του πρόσφεραν το Αυτοκρατορικό στέμμα - προσβλέποντας ασφαλώς σ' ανταλλάγματα. Ο Φρειδερίκος όμως αρνήθηκε την προσφορά τους γνωρίζοντας καλά πως δεν άξιζε το τίμημα, κατευθύνοντας την εκλογή προς τον Οίκο των Αψβούργων. Παρά τα Τυρολέζικα ορυχεία και το ακμάζον εμπόριο των Κάτω Χωρών των Αψβούργων, όπως επίσης και πέρα απ' τη δύναμη της Ισπανίας που είχαν από πίσω τους, οι Αψβούργοι φαίνονταν ν' απειλούν την ανεξαρτησία των Γερμανών πριγκίπων λιγότερο απ' ότι ο Φραγκίσκος Α', ο οποίος διέθετε ήδη μια καλά οργανωμένη και εύρωστη Γαλλία.

Δε θα υπεισέλθουμε στους άλλους λόγους που επέτασαν την εκλογή του Καρόλου, όπως τον κίνδυνο των Τούρκων κτλ.

Ο Εκλέκτορας της Σαξονίας, όχι μόνο έγινε ο άνθρωπος που καθόρισε τον Αυτοκράτορα χάρη στα πλούτη και τη δύναμή που διέθετε αλλά ήταν και το επίκεντρο της αντίστασης που δημιούργησαν οι Γερμανοί πρίγκηπες εναντίον του Αυτοκράτορα και του Πάπα, στον αγώνα τους για ανεξαρτησία.

Το Πανεπιστήμιο της Βιττεμβέργης που ιδρύθηκε απ' το Φρειδερίκο το 1502, επωμίστηκε την πνευματική καθοδήγηση του κινήματος, τ' οποίο ήταν εχθρικό προς τον Πάπα και πρόσκειταν στους πρίγκηπες. Ο Λούθηρος, καθηγητής στο ίδρυμα απ' το 1508, τέθηκε υπό την επιρροή του κινήματος, μετατρέπόμενος τελικά σ' εκπρόσωπό του καθώς και σε έμπιστο φίλο και προστατευόμενο (*protégé*) του Πρίγκηπα Εκλέκτορα. Τα γεγονότα αυτά είναι τόσο γνωστά που δε χρειάζεται ν' ασχοληθούμε μαζί τους λεπτομερώς. Όλοι γνωρίζουν πως το 1517, ο Tetzel (**στμ:36**) έφτασε στη Σαξονία για ν' αποσπάσει χρήματα απ' το λαό του Πάπα Λέοντα Ι', μέσω της πώλησης των συγχωροχαρτιών, πως ο Λούθηρος του επιτέθηκε, διαπληκτιζόμενος μαζί του, τραβώντας πολύ πιο πέρα απ' ότι αρχικά προτιθόνταν εξ' αιτίας της παρέμβασης του Βατικανού, πως πέρα απ' τη "διένεξη με το μοναχό" σηκώθηκε η ανταρσία ολόκληρου του έθνους εναντίον του Πάπα και πως ο τελευταίος προσπάθησε να την εκφοβίσει με το ανάθεμά του (1520). Ο Λούθηρος όμως, νιώθοντας σίγουρος εξ' αιτίας της βοήθειας του πρίγκηπά του, αγήφισε τον Πάπα καίγοντας τη Βούλα του, τολμώντας ν' αγηφίσει ακόμα και τον νεο-εκλεγέντα Αυτοκράτορα, Κάρολο Ε', ο οποίος τον είχε καλέσει ενώπιον της Αυτοκρατορικής Δίαιτας της Βορμς (1521). Ο Κάρολος όμως δεν μπορούσε να τον αντιμετωπίσει όπως ο Σιγισμούνδος τον Χους, επειδή γνώριζε πως ο μοναχός υποστηρίζονταν απ' το μεγαλύτερο μέρος του Γερμανικού έθνους κι ειδικά απ' τον ισχυρό Φρειδερίκο της Σαξονίας. Έτσι ο μονάρχης, πάνω απ' την επικράτεια του οποίου "ο ήλιος δεν έδνε ποτέ", δεν τόλμησε να επέμβει ανοιχτά εναντίον του Φρειδερίκου και του Λούθηρου.

Κατ' αυτό τον τρόπο, η Σαξονία έγινε το πνευματικό κέντρο, τόσο της αριστοκρατικής αντιπολίτευσης στη Ρώμη, που αποδείχτηκε νικηφόρα, όσο και της δημοκρατικής που συντρίφτηκε. Στη Θουρυνγία, κάποιες μικρές πόλεις, όπως το Μιλχάουζεν και το Nordhausen, κατάφεραν να διατηρήσουν την ελευθερία τους απ' την πριγκηπική κυριαρχία. Η Ερφούρτη επίσης μπορούσε να λογαριάζεται για ελεύθερη πόλη (**στμ:37**). Στο ξεκίνημα της Μεταρρύθμισης αποτελούσε τη μεγαλύτερη εμπορική πόλη της Κεντρικής Γερμανίας, παρ' ότι σύντομα επρόκειτο να παραχωρήσει τη θέση της στη φιλόδοξη Λειψία, που είχε ήδη υποσκελίσει την παλιά εμπορική πόλη του Halle. Το Πανεπιστήμιο της Ερφούρτης θεωρούνταν το σπουδαιότερο της Γερμανίας. Αποτέλεσε την έδρα του νέου Γερμανικού Ουμανισμού που ενώθηκε με τα συγγενή κινήματα της Ιταλίας και της Γαλλίας, και προσπάθησε να τα ξεπεράσει, σε ότι είχε να κάνει με την παθιασμένη αποστροφή για τις παραδοσιακές πεποιθήσεις.

Δεν ήταν όμως μόνο η αντιπολίτευση των ανώτερων τάξεων αλλά και η κομμουνιστική επίσης, που βρήκε τη σπουδαιότερη υποστήριξη από μέρους των Σαξονικών πόλεων.

III. Οι Ζηλωτές του Τσβιάκου.

Ο Χουσιτικός Πόλεμος δεν άφησε ανεπηρέαστο το θολό και υποτονικό ξεκίνημα

του κομμουνιστικού κινήματος στη Γερμανία, το οποίο υλοποιήθηκε κάτω απ' τον τίτλο του «ιδεώδους των Βεγάρδων». Οι κυρίαρχες τάξεις παρακινήθηκαν απ' αυτό τον πόλεμο, στην επίδειξη μεγαλύτερης δυσπιστίας και αυστηρότητας προς όλες τις ύποπτες κινητοποιήσεις των κατώτερων στρωμάτων, ενώ απ' την άλλη πλευρά, η Βοημία αποτέλεσε άσυλο απ' το οποίο οι Γερμανοί εμικρήδες μπορούσαν ν' ασκούν επιρροή στη χώρα τους. Οι Τσέχοι Θαβωρίτες υποστήριξαν θερμά την προπαγάνδα στις ξένες χώρες και σ' αυτούς επίσης οδηγούν οι ρίζες, σχεδόν πάντα, της Χουσσιτικής προπαγάνδας στη Γερμανία. Το Χουσσιτικό πνεύμα θέριεψε τόσο πολύ ανάμεσα στις στρατιές των «Αδελφών», ώστε θέλησαν να διαδώσουν το ιδεώδες του σ' ολόκληρο τον κόσμο κι εκφράστηκε πολλές φορές η τολμηρή σκέψη ότι ολόκληρη η Χριστιανοσύνη θα έπρεπε, είτε με τη βία των όπλων, είτε μέσω της οδού της ειρηνικής διδασχίας, να οδηγηθεί στην αποδοχή της Αλήθειας. Τ' αποκαλούμενα γράμματα των αιρετικών, αυτά τα λαϊκά μανιφέστα των Θαβωριτών, με τα οποία καλούσαν όλους τους Χριστιανούς, πέρα από εθνικές και κοινωνικές διακρίσεις, ν' απελευθερωθούν απ' την κυριαρχία του ιερατείου και να δημεύσουν την Εκκλησιαστική περιουσία, έφτασαν ως την Αγγλία και την Ισπανία, ενώ στο Ντωφινέ, ο λαός έστειλε εισφορές σε χρήμα στη Βοημία και ξεκίνησε, κατά την προσφιλή συνήθεια των Θαβωριτών, να σφάζει τους κυρίους του. Στο Νότο της Γερμανίας, βρίσκουμε τους Θαβωρίτες απεσταλμένους να είναι οι πιο δραστήριοι απ' όλους τους άλλους. Δύο γεγονότα στην πραγματικότητα έδωσαν μεγάλη ώθηση στην προπαγάνδα - η ύπαρξη πολυάριθμων εστιών από Βαλδесиανούς και η ισχυρή σοσιαλιστική τάση που έγινε αισθητή, ιδιαίτερα ανάμεσα στα κατώτερα στρώματα του λαού των πόλεων, απειλώντας την ιεραρχία του πλούτου, σχεδόν όσο κι οι Εβραίοι. [5]

Ασφαλώς οι κομμουνιστικές σχέτες μπορούσαν να υπάρχουν μόνο κάτω απ' τη μορφή μυστικών εταιριών. Οι Αδελφοί επομένως κατοικούσαν σε απόμερους μύλους, οικισμούς και φάρμες, και συγκεντρώνονταν σε μικρούς αριθμούς όταν τελούσαν τις λειτουργίες τους, αποφεύγοντας κατ' αυτό τον τρόπο κάθε είδος δημοσιοποίησης.

Μετά απ' την άκαρπη προσπάθεια του Πάπα και του Αυτοκράτορα να συντρίψουν το Λούθηρο, μετά απ' το κάψιμο της Παπικής Βούλας απ' τον τελευταίο κι ακόμα περισσότερο, μετά την Αυτοκρατορική Δίαιτα της Βορμς, οι τρωγλοδύτες, όπως και τ' άλλα επαναστατικά πνεύματα, πήραν το θάρρος να τραβήξουν μπροστά.

Όταν οι κοινωνικές και πολιτικές εξουσίες έχουν απωλέσει το υλικό τους έρεισμα, το καλύτερο στήριγμά τους αποτελεί η παραδοσιακή τους αναγνώριση και το γόητρό τους. Μέσω αυτών, μπορούν υπό συγκεκριμένες συνθήκες, να επιβιώσουν για εύλογο χρονικό διάστημα έναντι υπέρτερων αντιπάλων. Όμως όσο πιο πολύ προχωράνε έτσι, τόσο πιο τρομακτική γίνεται η πτώση, όταν κατά την αναμέτρηση των δυνάμεων, αυτό το γόητρο αποδεικνύεται ότι δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια απατηλή εικόνα.

Ο Αυτοκράτορας κι ο Πάπας αντιλήφθηκαν τη συγκεκριμένη αλήθεια κατά τη διάρκεια των ετών 1520 και 1521. Κανένας μέχρι τώρα δεν είχε ποτέ αντιταχθεί στους δυο

τους, μένοντας ταυτόχρονα ατιμώρητος. Όσο λιγότερο τα κατώτερα στρώματα του λαού αναγνώριζαν το γεγονός ότι οι πρίγκηπες κι οι ιππότες υποστήριζαν πραγματικά το Λούθηρο, τόσο πιο απομονωμένος φαινόταν αυτός να είναι, κατά συνέπεια, το αποτέλεσμα της Βορμς πρέπει να επηρέασε τις μεγάλες μάζες πολύ πιο δραστικά. Αν η αλήθεια ήταν τόσο ισχυρή ώστε μπορούσε ένας απλός μοναχός να την υπερασπιστεί, απόητος κι ατιμώρητος, μπροστά στους μεγαλύτερους άρχοντες της Χριστιανοσύνης, τότε αυτοί που είχαν εύλογο σκοπό να την προασπίσουν, έπρεπε χωρίς δισταγμό να τολμήσουν να προχωρήσουν.

Η Σαξονία ήταν η πρώτη που κινήθηκε. Λίγες βδομάδες μετά τη διακήρυξη της Δίαιτας εναντίον του Λούθηρου και των φίλων του (Ιούνιος του 1521), ο λαός της Ερφούρτης ξεσηκώθηκε και με μια σειρά εξεγέρσεων έθεσε τέλος στη διακυβέρνηση απ' την Καθολική Εκκλησία. Στη Βιττεμβέργη υπήρξαν επίσης αναταραχές αλλά οι κινητοποιήσεις στο Τσβικάου, που άρχισαν το έτος 1520, παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη σημασία για μας. Απ' τις πολύ παλιές εποχές και μέχρι τον Τριακονταετή Πόλεμο, η υφαντουργία αποτελούσε την κύρια ασχολία. Ήδη απ' το 1348, όταν και θεσπίστηκαν οι νόμοι που αφορούσαν αυτό τον κλάδο, οι υφασματοποιοί είχαν δημιουργήσει συντεχνία, η οποία ήταν η πιο σημαντική -και προφανώς η παλαιότερη του τόπου- και κατά το δεύτερο μισό του δέκατου-πέμπτου αιώνα, το Τσβικάου μαζί με το Oschatz παρείχαν τη μεγαλύτερη ποσότητα και την καλύτερη ποιότητα υφασμάτων στο Meissen, παρ' όλο που δεν έφταναν πάντα στο επίπεδο των πολυθαύμαστων υφασμάτων του Λονδίνου και των Κάτω Χωρών. Το 1540, μπορούσαν να καταμετρηθούν διακόσιοι-τριάντα υφασματοποιοί στις τάξεις των νοικοκυραίων αλλά μια παλιά και μη τεκμηριωμένη παράδοση μας λέει ότι σ' αυτή την περίοδο ακμής, ο αριθμός τους ανέρχονταν στους εξακόσιους. [6]

Μ' αυτήν ακριβώς την «περίοδο της ακμής» ασχολούμαστε τώρα. Κατά τη διάρκεια των δέκα ετών του Πολέμου των Χωρικών, 15.000 με 20.000 τόνοι μαλλιού χρησιμοποιήθηκαν στην κατεργασία και σ' ετήσια βάση παράγονταν 10.000 με 20.000 κομμάτια υφάσματος.

Οι υφαντουργοί είχαν κάτι περισσότερο από οικονομική σημασία. Εξ' αιτίας του αριθμού τους αποτελούσαν ένα σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της πόλης, η οποία εκείνη την εποχή περιελάμβανε περίπου χίλια σπίτια. Έτσι λοιπόν, κατά την «περίοδο της ακμής», το ένα τέταρτο έως και το μισό των σπιτιών ανήκε στους ειδικευμένους τεχνίτες του υφαντισμού, που σε κάθε περίπτωση κατείχαν πάνω από 230 και πιθανώς γύρω στα 600.

Η μανιφακτούρα του υφάσματος είχε καταστεί σημαντικός κλάδος και το εμπόριο ήταν στα χέρια των μεγάλων εμπόρων. Αυτό δεν ήταν κάτι το ασυνήθιστο, όμως η γειννίαση των υφαντουργών του Τσβικάου με τους εργάτες των Σαξονικών ορυχείων αποτέλεσε μια μοναδική συγκυρία και το στασιαστικό, επιθετικό πνεύμα των δεύτερων πρέπει να ενθάρρυνε τους τεχνίτες υφαντουργούς, ενώ ο κομμουνιστικός ζήλος των τελευταίων, πρέπει με τη σειρά του να είχε μεταδοθεί στους μεταλλωρύχους. Δεν μπορούμε

συνεπώς ν' αναρωτηθούμε πάνω στο γιατί οι κομμουνιστές του Τσβικάου και των πέριξ αυτού, υπήρξαν οι πρώτοι κατά τη διάρκεια της Μεταρρύθμισης στη Γερμανία που τόλμησαν να προβάλλουν τις διεκδικήσεις τους ανοιχτά. Απ' το 1520 συναντάμε μια οργανωμένη κοινότητα εκεί, μ' επικεφαλής που τους αποκαλούν «Απόστολους», όπως και οι Βαλδεσιανοί. Η ισχυρή επιθυμία για την έλευση της χιλιετίας φαίνονταν τώρα στα μάτια τους να βρίσκεται στις παραμονές της εκπλήρωσής της, με τη μεσολάβηση μιας τρομακτικής μάστιγας εκ μέρους του Θεού - μιας βίαιης επανάστασης. Παρ' όλο που οι κύριοι υποστηρικτές τους ήταν οι υφαντουργοί της πόλης, κέρδισαν οπαδούς απ' τις τάξεις των μεταλλωρύχων και πολλοί μορφωμένοι άνθρωποι ενώθηκαν επίσης μαζί τους, απ' τους οποίους μπορούμε ν' αναφέρουμε τον Max Stübner που είχε σπουδάσει στη Βιττεμβέργη μαζί μ' έναν εκ των «Αποστόλων». Ο ηγέτης τους ήταν ο υφαντουργός Nicholas Storch.

Σημείωσαν επίσης κάποια επιρροή πέραν του Τσβικάου και μάλιστα στην ίδια τη Βιττεμβέργη, όπου πέρα απ' τις κατώτερες τάξεις, κάποιοι ιδεαλιστές προσχώρησαν στην κινητοποίηση. Εκείνη την περίοδο, οι ταξικοί ανταγωνισμοί στη Μεταρρύθμιση δεν είχαν εκδηλωθεί. Έφεραν ακόμα το περίβλημα, απ' τη μια πλευρά, ενός εθνικού κινήματος χωρίς διακρίσεις με βάση την τάξη, ενώ απ' την άλλη, εμφανίζονταν ως ένας καθαρά θρησκευτικός αγώνας για την αποκάθαρση της Εκκλησίας και την επανίδρυση της Ευαγγελικής Χριστιανοσύνης.

Έχουμε ήδη επισημάνει πόσο εύκολο ήταν για τους ιδεαλιστές (που δεν είχαν άμεσο συμφέρον απ' την εκμετάλλευση των κατώτερων τάξεων) να επιδειξουν τη συμπάθειά τους προς το κομμουνιστικό κίνημα σ' αυτό το στάδιο, μιας κι αυτό είχε υπέρ του την πρώιμη Χριστιανική παράδοση.

Οι ζηλωτές του Τσβικάου προξένησαν βαθιά εντύπωση ακόμα και στον ίδιο τον Μελάγγθωνα, φίλο και συνεργάτη του Λούθηρου. *«Όλα τα σημεία φανερώνουν στον καθένα»* λέει *«ότι ισχυρό πνεύμα φωλιάζει μέσα τους»*. Έγραψε στον Εκλέκτορα Φρειδερίκο για τον Nicholas Storch: *«Έχω παρατηρήσει σ' αυτόν ότι σε μεγάλο βαθμό κατέχει το πραγματικό νόημα των Γραφών, με τους ευγενέστερους και υψηλότερους όρους της πίστης, έχει δε μεγάλο χάρισμα στο λόγο»*. Ο ίδιος ο Φρειδερίκος, λόγω της στάσης των θεολόγων, δεν ήξερε τι ακριβώς να σκεφτεί για τους ζηλωτές. Ο Μελάγγθωνας ήταν αρκετά έξυπνος για να εκτεθεί ο ίδιος κι έτσι άφησε στο Λούθηρο την εκτίμηση για τον πραγματικό χαρακτήρα τούτων των ζηλωτικών πνευμάτων, αισθανόμενος όμως να ελκύεται τόσο απ' αυτούς, πήρε έναν απ' τους «Αποστόλους» (τον προαναφερθέντα Stübner) στο σπίτι του. Ο Λούθηρος αρχικά, δεν ήταν σε θέση να του πει και πολλά πράγματα για τη σχέση του Τσβικάου, καθώς έδρευε στο Wartburg, απ' όπου ανέμενε τ' αποτελέσματα της καταδικαστικής απόφασης του Αυτοκράτορα που είχε κοινοποιηθεί εναντίον του. Πολύ γρήγορα όμως απέκτησε ξεκάθαρη αντίληψη σχετικά με το που οδηγούσαν τα πράγματα οι Αδελφοί και από κει και πέρα τους αντιτάχθηκε δυναμικά.

Ο φίλος και συνεργάτης του Λούθηρου, Κάρλσταντ, τάχτηκε υπέρ αυτών των ζηλωτών πολύ πιο αποφασιστικά απ' ότι ο Μελάγγθονας. Η Λουθηρανική κίνηση προχωρούσε υπερβολικά αργά για την επαναστατική ορμή του Κάρλσταντ. Επιδόθηκε στον αγώνα εναντίον της αγαμίας των κληρικών και της Λατινικής Λειτουργίας πολύ νωρίτερα απ' το Λούθηρο, ο οποίος απλά ακολούθησε το παράδειγμά του με δισταγμό. Προχώρησε πέρα απ' την απλή απόρριψη των ιερών εικόνων και την τήρηση της Σαρακοστής. Σχεδόν κατά τον τρόπο των Βεγάρδων και των Θαβωριτών, ο μορφωμένος Καθηγητής καταδίκασε κάθε μορφή πνευματικής κατάρτισης, διακηρύσσοντας ότι δεν ήταν οι μορφωμένοι αλλά οι εργαζόμενες τάξεις αυτές που έπρεπε να κηρύξουν το Ευαγγέλιο, με τους πρώτους να πρέπει να διαδαχτούν απ' τις τελευταίες και τις σχολές να πρέπει να κλείσουν.

Μακράν, ωστόσο, ο σπουδαιότερος απ' τους οπαδούς του Απόστολου του Τσβικάου, υπήρξε ο Τόμας Μίντσερ. Απ' τη χρονιά του 1521 ως το 1525 ήταν το επίκεντρο όλοκληρου του κομμουνιστικού κινήματος της Γερμανίας. Η μορφή του προβάλλει τόσο έντονα σε κάθε εκδήλωση αυτού του κινήματος, η ιστορία του είναι σε τέτοιο βαθμό συνδεδεμένη μ' αυτόν και κάθε σύγχρονη μαρτυρία σχετικά μ' αυτό αναφέρεται τόσο εκτεταμένα σ' αυτόν, έτσι ώστε θ' ακολουθήσουμε τη συνήθη μέθοδο και θα θεωρήσουμε την πορεία του Μίντσερ σαν την ιστορία του κομμουνιστικού κινήματος στα πρώτα χρόνια της Μεταρρύθμισης.

IV. Οι Βιογράφοι του Μίντσερ.

Οι γνώσεις μας για τον Μίντσερ είναι πολύ περιορισμένες, όπως ισχύει και για τις περιπτώσεις τόσων και τόσων ηττημένων επαναστατών, τόσο πριν όσο και μετά απ' αυτόν. Οι αναφορές σ' αυτόν δε λείπουν αλλά προέρχονται κυρίως απ' τους αντιπάλους του και κατά συνέπεια είναι κακόβουλες κι αναξιόπιστες. Τις πιο γνωστές πηγές διαφώτισης αποτελούν αποσπάσματα απ' το έργο του Μελάγγθονα **Historie Thome Münzers, des anfangers der Doringischen vfffrur, sehr nützlich zu lesen** κτλ. που φαίνεται ότι εκδόθηκε την ίδια χρονιά (1525) που καταπνίγηκε η εξέγερση. Η περιγραφή αυτή παρατίθεται σ' όλες σχεδόν τις εκδόσεις που περιέχουν τα άπαντα του Λούθηρου. Όλοι γνωρίζουμε τον πιθανό τρόπο με τον οποίο ένας καιροσκόπος προστατευόμενος κάποιου πρίγκηπα της εποχής θα έγραφε για τον πιο επικίνδυνο εχθρό του αφέντη του. Ο Μελάγγθονας είχε έναν επιπλέον λόγο για να επιδείξει τούτη την εχθρότητα, μιας και συσχετίζονταν για καιρό με τους συντρόφους του Μίντσερ, όπως έχουμε ήδη δει, κι έχοντας επιπλέον δεχτεί απαντητικές επιστολές απ' τον ίδιο τον Μίντσερ, ήταν υποχρεωμένος να διατρανώσει πλαλά την αγανάκτησή του προκειμένου να εξιλεωθεί για τα παραστρατήματά του.

Η αλήθεια δεν αποτελούσε τον βασικό σκοπό του «ευγενούς Μελάγγθονα», αφού μοναδική του επιθυμία ήταν η συκοφάντηση του Μίντσερ. Ακόμα και σε ζητήματα ήσσονος σημασίας, οι καταθέσεις του είναι εντελώς αναξιόπιστες.

Οι Sleidan και Gnodalius (**στυμ:38**) έχουν απλά αντιγράψει τις καταθέσεις αυτές και μέσω αυτών αναπαρήχθησαν στα κατοπινά ιστορικά έργα εκείνης της περιόδου. Ο Μίντσερ εξετάστηκε υπό το φως της αλήθειας μόνο μετά τη Γαλλική Επανάσταση, η οποία παρακίνησε τον Πάστορα G. Th. Strobel του Wöhrdt (Βαυαρία) στη μελέτη του Πολέμου των Χωρικών και ειδικότερα της ανταρσίας του Μίντσερ. Αυτό οδήγησε στην επισήμανση των παραλείψεων και των αντιφάσεων των καταθέσεων του Μελάγχθωνα, τις οποίες ο Strobel επεδίωξε να τις διορθώσει κατά το δυνατό στα δικά του γραπτά (**Leben, Schriften, and Lehren Thomae Müntzers, des Urhebers des Bauernaufstandes in Thuringen**, Νυρεμβέργη και Altorf, 1795). Αυτό το έργο αποτέλεσε την πρώτη επιστημονική μονογραφία για τον Μίντσερ και μόνο αυτό που γράφτηκε απ' τον Πάστορα Seidemann (που δημοσίευσε μια βιογραφία το 1842) μπορεί να συγκριθεί μαζί του (**Thomas Münzer, eine Biographie, nach den im königlich sächsischen Hauptstaatsarchiv zu Dresden vorhandenen Quellen bearbeitet**, Δρέσδη και Λειψία). Ο Seidemann έθεσε κάποια νέα ζητήματα, όμως στον τίτλο του έργου του (“Τόμας Μίντσερ, μια βιογραφία βασισμένη στις πηγές που διατηρούνται στο βασιλικό σαξονικό αρχείο του κράτους στη Δρέσδη”), υπόσχεται περισσότερα απ' όσα εκπληρώνει, γιατί οι περισσότερες απ' τις πληροφορίες του βασίζονται στον Strobel, απ' τον οποίο συχνά παίρνει αποσπάσματα χωρίς ν' αναφέρει τον συγγραφέα τους.

Το πιο πρόσφατο έργο πάνω στον Μίντσερ είναι του O. Merx (**Thomas Münzer und Heinrich Pfeifer, 1523-1525**, Göttingen, 1889), μια διδακτορική διατριβή, ο συγγραφέας της οποίας δε χάνει ευκαιρία να επιδείξει τις νομιμόφρονες απόψεις του. Αυτή η σύντομη βιογραφία παραθέτει λίγες λεπτομέρειες και ορισμένες χρονολογικά ακριβείς καταθέσεις, οι οποίες μέχρι τώρα ήταν θαμμένες στα γραπτά της εποχής ή σε συγκεντρώσεις διασκορπισμένου υλικού. Ασχολείται όμως αποκλειστικά με την απλή επίφαση των γεγονότων, χωρίς να προσφέρει καμιά διαφώτιση σ' οτιδήποτε αφορά το σκοπό ή τις επιδιώξεις του Μίντσερ.

Όλες οι υπόλοιπες μονογραφίες πάνω στον Μίντσερ που συναντήσαμε στερούνται κάθε επιστημονικής αξίας, όμως η πλέον αξιοθρήνητη όλων είναι μια διατριβή του Καθηγητή Leo (**Thomas Münzer**) που προέκυψε κατόπιν παραγγελίας από μέρους της Ευαγγελικής Εταιρίας του Βερολίνου, το 1856. Αυτός έχει απλά αντιγράψει τον Seidemann, διανθίζοντας όμως τις καταθέσεις του με δουλοπρεπή κακοβουλία. Το πνεύμα των έργων του Μελάγχθωνα εμφανίζεται σ' ολόκληρη τη διατριβή, όπως συμβαίνει με τις περισσότερες απ' τις αναφορές αυτής της περιόδου μέχρι τους Janssen και Lamprecht (**στυμ:39**).

Δεν έχουμε συνατήσει παρά μονάχα μία απ' τις απροκατάληπτες περιγραφές του Μίντσερ που να έχει εκτιμήσει σωστά τη σημασία αυτού του ανθρώπου και της προσωπικότητάς του. Πρόκειται γι' αυτή του Zimmermann που μας δίνεται στο έργο του **Geschichte des Grossen Bauernkrieges**, έργο που δεν έχει ακόμα γνωρίσει ισάξιο του, πολύ περισσότερο

δε ανώτερό του, παρά το γεγονός ότι έχει περάσει παραπάνω από μισός αιώνας απ' τη δημοσίευσή του και παρά τ' ότι κάποια απ' τα στοιχεία που περιέχει ήταν ήδη ευρέως γνωστά.

Ο Φρίντριχ Ένγκελς έχει δώσει μια περιγραφή του Πολέμου των Χωρικών βασισμένη στο έργο του Zimmermann και παράλληλα μια αφήγηση των πεπραγμένων του Μίντσερ, σε μια δημοσίευση που πρωτοεμφανίστηκε στο έκτο φύλλο της επιθεώρησης **Die Neue Rheinische Zeitung** -Νέα Εφημερίδα του Ρήνου, (Αμβούργο, 1850), η οποία έκτοτε έχει επανειλημμένα εμφανιστεί υπό τη μορφή φυλλαδίου, υπό τον τίτλο **Der Deutsche Bauernkrieg** - Ο Πόλεμος των Χωρικών στη Γερμανία. Παρ' όλο που (όπως παραδέχεται στον πρόλόγό του) ο Ένγκελς άντλησε τις πληροφορίες του απ' τον Zimmermann, τις επεξεργάστηκε ανεξάρτητα, στη βάση της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας αλλά και μέσα απ' την πρόσφατη εμπειρία που του παρείχε η επανάσταση του 1848, μέσω της οποίας εξέφρασε πολυάριθμες νέες και σημαντικές παρατηρήσεις για τις αιτίες του Πολέμου των Χωρικών, που θεωρούμε ότι είναι υψίστης σημασίας για την περιγραφή που θ' ακολουθήσει.

Σ' ένα σημείο -και σίγουρα βασικό- δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με τον Zimmermann. Θεωρεί ότι ο Μίντσερ ήταν μπροστά απ' την εποχή του και ανώτερος απ' αυτήν. «Ο Μίντσερ προηγούνταν τρεις αιώνες της εποχής του, όχι μόνο στις πολιτικές αλλά και στις θρησκευτικές επίσης απόψεις του». [7]

Ο Zimmermann έφτασε σ' αυτό το συμπέρασμα, συγκρίνοντας τις απόψεις του Μίντσερ με τις αντίστοιχες πιο σύγχρονων στοχαστών, όπως ο Penn, ο Zinzendorf (**στυμ:40**), ο Ρουσσώ κ.ά Αν τις είχε συγκρίνει με τις προγενέστερες κομμουνιστικές σχέτες, θ' ανακάλυπτε πως ο Μίντσερ είχε κινηθεί αποκλειστικά μέσα στα όρια του δικού τους τρόπου σκέψης και πράγματι, δεν κατορθώσαμε ν' ανακαλύψουμε ούτε μια καινούρια ιδέα σ' αυτόν.

Κατά την κρίση μας επίσης, η σημασία αυτού του ανθρώπου σαν οργανωτή και προπαγανδιστή έχει υπερεκτιμηθεί σε μεγάλο βαθμό. Ο διωγμός των Βεγάρδων και των Βαλδεσιανών που δεν είχε πάψει, δείχνει ότι όχι μόνο οι ιδέες αλλά και οι οργανώσεις των κομμουνιστικών σεχτών είχαν διατηρηθεί κατά την περίοδο της Μεταρρύθμισης. Μπορούμε να θεωρήσουμε πως ταυτόχρονα με τον Μίντσερ, αν όχι πριν απ' αυτόν, καθώς ήταν πασίγνωστο στο Τσβίκάου, αμέτρητοι αγκικάτορες κι οργανωτές δρούσαν κηρύττοντας τις ίδιες απόψεις και ότι σε πολλά μέρη υπήρχαν ήδη μυστικές ενώσεις, κλην στις οποίες μπορούσαν να βασιστούν για υποστήριξη.

Ο Μίντσερ ξεπέρασε τους κομμουνιστές συνεργάτες του, όχι μόνο στο επίπεδο των φιλοσοφικών συλλήψεων και του οργανωτικού ταλέντου αλλά και στην επαναστατική ενεργητικότητα, ιδιαίτερα δε, στην πολιτική του οξυδέρκεια. Οι κομμουνιστές του Μεσαίωνα έκλιναν γενικά προς την ειρήνη. Σ' επαναστατικούς καιρούς είναι αλήθεια όμως ότι εύκολα καταλαμβάνονταν απ' τον πυρετό της ανταρσίας. Όταν η Μεταρρύθμιση

άναψε φωτιά σ' ολόκληρη τη Γερμανία, οι κομμουνιστές δεν έμειναν ανεπηρρέαστοι απ' αυτό, όμως πολλοί απ' αυτούς φάνηκαν ν' αμφιβάλλουν για την αποτελεσματικότητα των βιαιών μέσων - ειδικότερα οι Γερμανοί του Νότου, καθώς ήταν επηρρεασμένοι απ' τους Ελβετούς Αναβαπτιστές, οι οποίοι αντιτάχθηκαν αποφασιστικά στην άποψη του Μίντσερ ότι μόνο μέσω της επιβολής θα ήταν δυνατό να επέλθει η διάδοση του ευαγγελίου. Επιθυμούσαν ν' αγωνιστούν αποκλειστικά με πνευματικά όπλα - να «κατακτήσουν τον κόσμο με το Λόγο του Θεού», όπως το εξέφρασαν εκείνη την περίοδο. Θα επανέλθουμε σ' αυτό στο κεφάλαιο που αφορά τους Αναβαπτιστές.

Ο Μίντσερ απείχε πολύ απ' την επίδειξη αυτής της φιλειρηνικής διάθεσης. Η ορμή κι η ενεργητικότητά του ήταν αξεπέραστες, παρ' όλο που την ίδια στιγμή δεν ήταν παρά ένας αφελής και στενόμευαλος αιρετικός. Διέθετε πολύ καλή επίγνωση της υπάρχουσας κατάστασης και μέσα σ' όλο αυτό το μυστικιστικό του ζήλο, δεν παρέλειπε να υπολογίζει τα γεγονότα. Επιπλέον, απέχοντας πολύ απ' το να περιορίσει τα εγχειρήματά του σε μια μικρή κοινότητα αληθινών πιστών, απευθύνθηκε σ' όλα τα επαναστατικά στοιχεία του καιρού του, πασχίζοντας να τα κάνει να υπηρετήσουν το σκοπό του.

Είν' αλήθεια ότι απέτυχε στο σκοπό του αλλά η αποτυχία του οφείλονταν σε συνθήκες που ήταν πέρα απ' τις δυνάμεις του. Έπραξε ότι μπόρεσε με τα μέσα που είχε στη διάθεσή του και τ' ότι μια εξέγερση άοπλων χωρικών της Θουργγίας του 1525, κατόρθωσε για ένα διάστημα ν' απειλήσει τα ίδια τα θεμέλια της υπάρχουσας κοινωνίας, οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό στον Τόμας Μίντσερ - στον υπερβάλλοντα κομμουνιστικό ζήλο του που συνδυάζονταν με τη σιδερένια αποφασιστικότητα, τη φλογερή παρορμητικότητα και στη σύνεση του πολιτικού άντρα.

V. Τα Πρώτα Χρόνια του Μίντσερ.

Ο Μίντσερ γεννήθηκε στο Stolberg, στους πρόποδες των Ορέων του Hartz, το 1490 ή 1493. [8] Κάθε πληροφορία για τη νεότητά του και την πρώτη του μόρφωση απουσιάζει. Είναι βέβαιο πως ακολούθησε μια σειρά φιλολογικών σπουδών μ' επιτυχία, αφού απέκτησε τον τίτλο του Διδάκτορα. Έγινε ιερέας αλλά σύντομα εκδηλώθηκε η επαναστατική του φύση, γιατί στο Halle, όπου εργαζόνταν ως δάσκαλος, ίδρυσε μια λίγκα εναντίον του Έρνστ II, Αρχιεπισκόπου του Μαγδεμβούργου και Πριμάτου της Γερμανίας και όταν ο υψηλόβαθμος αυτός λειτουργός πέθανε το 1513, ο Μίντσερ δε μπορεί να ήταν πάνω από είκοσι-τριών ετών. Το 1515 τον συναντάμε Ηγούμενο στην Frohsa, κοντά στο Aschensleben, προφανώς σε γυναικείο μοναστήρι, όπου όμως δεν παρέμεινε για πολύ. Μετά από πολλές περιπλανήσεις προς κάθε κατεύθυνση, έφτασε τελικά σ' ένα γυναικείο μοναστήρι, στο Beutitz, κοντά στο Weissenfels, στο οποίο του ανατέθηκαν καθήκοντα εξομολογητή. Ακόμα κι εκεί, φαίνεται πως έχασε γρήγορα την υπομονή του κι εγκατέλειψε το μέρος, γιατί το 1520 έγινε ιεροκήρυκας στο Τσβίκου με

τη συγκατάθεση του Λούθηρου, στου οποίου τον αγώνα εναντίον της Ρώμης επιδόθηκε με πάθος ο νεαρός ζηλωτής και μεταρρυθμιστής. Η παραμονή του αυτή στο Τσβικάου χάραξε και τη μελλοντική του πορεία.

Αρχικά υπήρξε ιεροκήρυκας στην Εκκλησία της Παρθένου Μαρίας και μετέπειτα της Αγίας Αικατερίνης, στην οποία όπως αναφέρει ο Seidemann «υπήρξε ένας παρείσακτος». Η πληροφορία αυτή φαίνονταν τελειώς ασήμαντη μέχρι τώρα, όμως για μας αυτό δεν ισχύει επειδή η Εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης αποτελούσε σε μεγάλο βαθμό το επίκεντρο της συνοικίας των ειδικευμένων υφασματοποιών. Είχαν ανεγείρει εκεί τη δική τους Αγία Τράπεζα το 1475 και η συντεχνία επιχορηγούσε το επίδομα του κληρικού με σπίτι για τη διαμονή του και μια ετήσια αμοιβή τριάντα-πέντε φιορινιών για τον ιερέα. Οι υφαντουργοί πραγματοποιούσαν τις συναθροίσεις τους στο προαύλιο του ναού. Η Εκκλησία της Παρθένου Μαρίας, απ' την άλλη, φαίνεται πως αποτελούσε τόπο λατρείας για τις εύπορες τάξεις.

Το αν ήταν η προτίμηση προς τους ειδικευμένους υφαντουργούς που ώθησε τον Μίντσερ στο να επιδιώξει τη θέση του ιεροκήρυκα στην εκκλησία τους ή το αν οι απόψεις του υπήρξαν συνέπεια αυτού του βήματος, δεν μπορεί τώρα να διευκρινιστεί. Είναι όμως βέβαιο ότι σαν ιεροκήρυκός τους, ήρθε σε πολύ στενή επαφή μ' αυτούς, έμαθε τις απόψεις τους κι επηρεάστηκε αμέσως στο μέγιστο βαθμό απ' αυτούς. Το 1523 δημοσιεύτηκε μια αναφορά [9] σχετικά με τις επαφές του με τους ειδικευμένους υφαντουργούς, η οποία μας λέει ότι «οι τεχνίτες προσκολλήθηκαν πάνω του κι αυτός πραγματοποιούσε περισσότερες συναντήσεις μαζί τους παρά με τον αξιότιμο κλήρο. Φαίνεται έτσι πως ο Δάσκαλος Τόμας έχει δείξει την προτίμησή του στους τεχνίτες, κυρίως για κάποιον που ονομάζεται Nicholas Storch, τον οποίο και παινούσε πολύ απ' τον άμβωνα, περιγράφοντάς τον με τα λαμπρότερα χρώματα και ανυψώνοντάς τον πάνω απ' τους ιερείς, σαν να ήταν ο μόνος που κατείχε τη Βίβλο, βαθιά διαποτισμένος απ' το πνεύμα της. Ταυτόχρονα, ο Δάσκαλος Τόμας εκθειάζε τον εαυτό του, διακηρύσσοντας ότι ήταν παθιασμένος με την αλήθεια και διακατέχονταν απ' το Άγιο Πνεύμα. Ως συνέπεια αυτής της απρεπούς συμπεριφοράς,, ο Storch, όπως επίσης κι ο Τόμας, ίδρυσαν παρασυναγωγές, κατά τον τρόπο των Βεγάρδων, οι οποίοι έβαζαν ένα τσαγκάρη ή ράφτη να κηρύττει. Έτσι, η επιλογή του Nicholas Storch προέκυψε ως απόρροια της επιρροής του Δασκάλου Τόμας που διακήρυσσε την έγκρισή του για την ιδέα ότι οι λαϊκοί έπρεπε να γίνουν οι πρελάτοι κι οι πάστορες μας, και να είναι υπεύθυνοι για τα ζητήματα της πίστης. Αυτή ήταν η απαρχή των Στορχιστών (Storchists), μιας σχέτας που γνώρισε μεγάλη άνοδο στις τάξεις των λαϊκών, μέχρι του σημείου να λέγεται ανοιχτά ότι είχαν σχηματίσει μια ένωση δώδεκα αποστόλων και εβδομήντα-δύο μαθητών».

Αυτό αποτέλεσε ένα τολμηρό βήμα για τους κομμουνιστές και αναγκαστικά οδήγησε σε σύγκρουση. Για όσο καιρό ο Μίντσερ κεραινοβολούσε τους πλούσιους παπάδες, επευφημούνταν απ' το δημοτικό συμβούλιο και τους πολίτες αλλά τώρα τα πράγματα επρόκειτο ν' αλλάζον.

Ο ανταγωνισμός σύντομα έλαβε τη μορφή θρησκευτικού πολέμου μεταξύ των δύο εκκλησιών - αυτής των υφαντουργών της Αγίας Αικατερίνης και της αντίστοιχης των εύπορων τάξεων της Παρθένου Μαρίας, ο οποίος στην πραγματικότητα ήταν η σύγκρουση των αντίστοιχων ιεροκηρύκων, του Τόμας Μίντσερ και του Johann Wildenau von Eger ή Egranus. Η μεταξύ τους διένεξη ξεκίνησε τη χρονιά του 1520. Πέρα απ' το αν ο Wildenau υπήρξε πράγματι ο διεφθαρμένος άνθρωπος που περιγράφεται απ' τον αντίπαλό του ή αν διαφορετικά δε βρήκε αρκετή υποστήριξη από μέρους των πολιτών, σε κάθε περίπτωση, υποχώρησε μπροστά στον Μίντσερ την άνοιξη του 1521.

Αυτή η επιτυχία έκανε τους υφαντουργούς τολμηρότερους αλλά πρέπει επίσης να έκανε πιο ανήσυχους το δημοτικό συμβούλιο και τους αστούς και κατά συνέπεια πιο πρόθυμους να χρησιμοποιήσουν βίαια μέσα. Μια ευκαιρία γι' αυτό βρέθηκε σύντομα εξαιτίας μιας αναταραχής που δημιούργησαν οι υφαντουργοί, στην οποία όμως ο Μίντσερ δεν είχε την παραμικρή ανάμιξη, αν δώσουμε πίστη στην επιστολή του προς το Λούθηρο, της 9^{ης} Ιούλη του 1523. Πενήντα-πέντε υφαντουργοί ρίχτηκαν στη φυλακή, ενώ αυτοί που ήταν πιο μπλεγμένοι διέφυγαν και ο Μίντσερ εκδιώχτηκε απ' την πόλη. Ο Nicholas Storch καθώς και άλλοι, έφυγαν απ' το Τσβικάου εκείνο το διάστημα ή αμέσως μετά, καθώς το μέρος είχε αρχίσει να μην τους σηκώνει. Κατευθυνόμενοι στη Βιττεμβέργη, όπου έφτασαν το Δεκέμβρη του 1521, απέκτησαν επαφές με τον Μελάγγχθονα και τον Κάρλσταντ όπως έχουμε δει. Ο Μίντσερ αντίθετα, κινήθηκε προς την Πράγα, όπου ήλπιζε να βρει συντρόφους στα μέρη των Θαβωριτών καθώς και γόνιμο έδαφος για το έργο του.

Η Βοημία όμως είχε γίνει πιο φιλόξενο έδαφος για τα Θαβωρικά διδάγματα ακόμα κι απ' τη Σαξονία. Η ρωμαλέα δημοκρατία είχε από καιρό συντριβεί σε αποφασιστικές μάχες με τη μεγάλη αριστοκρατία και τα τελευταία υπολείμματα του δημοκρατικού κομμουνισμού που είχαν επηρεάσει τους Βοημούς Αδελφούς, είχαν διαστρεβλωθεί στο μέγιστο βαθμό αφού τα συμφέροντα της μεσαιάς τάξης είχαν υπερκεράσει αυτά του προλεταριάτου.

Η Πράγα ήταν το τελευταίο μέρος του κόσμου για έναν άνθρωπο σαν τον Μίντσερ. Ακόμα και κατά την περίοδο που η δύναμη των Θαβωριτών ήταν στο απόγειό της, η πόλη υπήρξε, στην καλύτερη περίπτωση, μια άσπονδη φίλη, ενώ γενικά ήταν εχθρική απέναντι στο Θαβωριτισμό. Τώρα πια είχε μετατραπεί σε ισχυρό προπύργιο των κυρίαρχων τάξεων.

Ο Μίντσερ έφτασε στην Πράγα το φθινόπωρο κι αφού απηύθηνε μια έκκληση στους Βοημούς, άρχισε να κηρύττει με τη βοήθεια διερμηνέα. Μόλις όμως είχε αρχίσει να τραβά την προσοχή, ήταν που η ελευθερία του ως κήρυκα έλαβε απότομο τέλος. Τέθηκε υπό αστυνομική επιτήρηση (συνοδευόμενος από τέσσερις φρουρούς κάθε φορά) και αμέσως μετά εκδιώχτηκε απ' την πόλη, την οποία και εγκατέλειψε στις 25 Γενάρη του 1522.

VI. Ο Μίντσερ στο Άλστεντ.

Απ' τη Βοημία ο Μίντσερ επέστρεψε στη Σαξονία, μένοντας για ένα σύντομο διάστημα στο Nordhausen και τελικά έφτασε στο Άλστεντ. Όπως και το Τσβικάου, αυτό το μέρος βρίσκονταν πολύ κοντά σε μια μεγάλη περιοχή ορυχείων - τα ορυχεία χαλκού, ασημιού και χρυσού του Mansfeld. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι μεταλλωρύχοι, τολμηροί και εκπαιδευμένοι στη χρήση των όπλων, υποστήριζαν τις προλεταριακές τάσεις του Άλστεντ και ότι η αγκικιάτσια του Μίντσερ ευνοήθηκε απ' την εγγύτητα αυτή. Κυνηγημένος καθώς ήταν από μέρος σε μέρος, ο Μίντσερ βρήκε τελικά στο Άλστεντ ένα σημείο όπου μπορούσε να εργαστεί κάτω από ενθαρρυντικές συνθήκες. Σύντομα δημιούργησε ένα ισχυρό έρεισμα ως ιεροκήρυκας και μπορούμε να θεωρήσουμε ως σημάδι της πίστης του στο μέλλον τ' ότι παντρεύτηκε μια απ' τις μοναχές, ονόματι Otilie von Gersen, που είχαν εγκαταλείψει το μοναστικό βίο (Πάσχα του 1523).

Στο μέσο αυτών των προσωπικών ζητημάτων, όμως, ο Μίντσερ δεν ξέχασε το σκοπό στον οποίο είχε ταχθεί. Συνέταξε μια εκδοχή της Θείας Λειτουργίας εξ' ολοκλήρου στα Γερμανικά, όντας ο πρώτος απ' τους Γερμανούς μεταρρυθμιστές που το πραγματοποίησε κι επέτρεψε να εκφωνούνται και να λαμβάνονται ως θέματα για κηρύγματα όλα τα βιβλία της Βίβλου και όχι μόνο η Καινή Διαθήκη. Η Παλαιά Διαθήκη, καθώς είναι δημοκρατική σε πολλά τμήματά της, ταιρίαζε καλύτερα στις δημοκρατικές σχέτες σε σχέση με τη Καινή Διαθήκη, η οποία αποτελεί το προϊόν της συσχέτισης με την αυτοκρατορική Ρώμη και την προτίμηση αυτή υπέρ της Παλαιάς Διαθήκης, τη συναντάμε απ' τους Θαβωρίτες ως τους Πουριτανούς.

Η “υποκριτική παπική εξομολόγηση” καταργήθηκε και η Θεία Κοινωνία χορηγούνταν και με τα δύο είδη.

Ολόκληρο το εκκλησίασμα βοηθούσε στη Θεία Λειτουργία και η προνομιά του θέσει των ιερών εγκαταλείφθηκε. «Οι εχθροί μας λένε ότι διδάσκουμε στους νεαρούς ζευγάδες μας να τελούν τη Λειτουργία απ' το χωράφι» αναφέρει ο ίδιος ο Μίντσερ.

Συναντάμε αυτό το σχόλιο στο πρώτο σωζόμενο φυλλάδιο, στ' οποίο πραγματεύεται τη νέα εκδοχή της Θείας Λειτουργίας που προαναφέραμε: **Ordnung und Berechnung des deutschen ampts zu Alstädt durch Toman Münzer, &c.**, Άλστεντ, 1524.

Δύο ακόμα δημοσιεύσεις ασχολούνται με το ίδιο θέμα, το **Deutsch Evangelische Messe** και το **Deutsch Kirchenamt, &c.** (Άλστεντ), πιθανώς του 1524. Εκτός απ' αυτά, ο Μίντσερ δημοσίευσε στο Άλστεντ δύο προπαγανδιστικά φυλλάδια, το **Protestation** και το **Erdichteten Glauben**.

Υπάρχουν επίσης δύο επιστολές εκείνης της περιόδου που αξίζουν αναφοράς. Η μία (που επρόκειτο να κοινοποιηθεί) έχει ως ημερομηνία την 18^η του Ιούλη του 1523: «μια θερμή έκκληση στον αγαπητό αδελφό του στο Stolberg, ν' αποφύγει την ανάρμοστη αναταραχή», προτρέποντας την Αδελφότητα να κάνει υπομονή καθώς δεν έχει ακόμα περιέλθει στην

πρέπουσα πνευματική κατάσταση. «Αποτελεί μεγάλη απειρσκευσία εκ μέρους τόσο πολλών απ' τους εκλεκτούς πιστούς στο Θεό, να υποθέσουν ότι Αυτός θα έπρεπε να βιαστεί να σώσει τη Χριστιανοσύνη, σπεύδοντας άμεσα σε βοήθειά της, τη στιγμή που κανείς δεν το επιθυμεί, ούτε πασχίζει ειλικρινά να καταστεί πτωχός τω πνεύματι μέσω των δοκιμασιών και της αφοσίωσης». Ο κόσμος ήταν ακόμα σε καλή οικονομική κατάσταση. Θα έπρεπε να περάσει τα χειρότερα πριν αλλάξουν τα πράγματα, γιατί «ο Θεός ορίζει ότι οι τύραννοι πρόκειται να φρενιάσουν με σκοπό οι εκλεκτοί να γεμίσουν απ' τη φλογερή επιθυμία της αναζήτησής Του. Ο άνθρωπος που δεν έχει πιστέψει στρεφόμενος εναντίον της πίστης, που τρέφει μάταιες ελπίδες, που μισεί αντίθετα προς την αγάπη του Θεού, δε γνωρίζει ότι ο Θεός ο ίδιος θα δείξει στην ανθρωπότητα τι είναι το πρόπον γι' αυτήν». Καταλήγοντας, κατηγορεί τους αδελφούς για την πολυτέλειά τους και την έλλειψη σταθερότητας. «Αντιλαμβάνομαι ότι είστε ματαιόδοξοι, οκνηροί στη μελέτη κι ότι παραμελείτε τα καθήκοντά σας. Όταν πίνετε, φλυαρείτε για την υπόθεσή μας, όταν όμως είστε νηφάλιοι, είστε τόσο τρομαγμένοι όσο οι δειλοί. Αλλάζτε τις ζωές σας, φίλτατοι αδελφοί, όσον αφορά αυτά τα πράγματα. Αποφύγετε τον θορυβώδη βίο, εγκαταλείψτε τη σάρκα κι όλες της τις επιθυμίες, γίνετε γενναίοτεροι απ' όσο υπήρξατε και γράψτε μου πως χρησιμοποιήσατε εσείς το νόμισμα που σας δόθηκε» (στμ:41).

Η δεύτερη επιστολή, μια παρουσίαση του 19^{ου} Ψαλμού, γράφτηκε το Μάη του 1524 και εκδόθηκε το 1525 απ' τον Johannes Agricola του Eisleben, με σκοπό να προκαταλάβει τον κόσμο εναντίον του Μίντσερ, αποδεικνύοντάς του «ότι όλος ο κόσμος πρέπει ν' αντιληφθεί πως ο διάβολος επιδιώκει να καταστεί ίσος με το Θεό». [10] Δεν περιλαμβάνει κάποιες αξιοσημείωτες ιδέες που να είχαν εκφραστεί με διαφορετικό τρόπο στα γραπτά του Μίντσερ, εκείνη την περίοδο.

Η παρουσίαση του δεύτερου κεφαλαίου του Δανιήλ που εμφανίστηκε επίσης στο Άλστεντ, θα εξεταστεί σε εύθετο χρόνο.

Η πρώτη απ' αυτές τις δημοσιεύσεις (**the Ordnung des deutschen Amts**) περιέχει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά της φιλοσοφίας του Μίντσερ: το μυστικισμό του, την απαξίωση της Βίβλου, την περιφρόνηση των μορφωμένων και τέλος τον πανθεισμό του και τη θρησκευτική ανοχή. Απαξίωσε όμως τη Βίβλο, μόνο στο βαθμό που δε στηρίζεται απ' τη φωνή της εσωτερικής αποκάλυψης, η οποία μπορούσε να κατακτηθεί μέσω των δοκιμασιών - μέσω του ασκητισμού.

Έχουμε ήδη παραθέσει παραδείγματα του μυστικισμού του.

Το απόσπασμα που ακολουθεί φανερώνει ξεκάθαρα τον πανθεισμό του: «Ο άνθρωπος πρέπει και οφείλει να γνωρίζει πως ο Θεός βρίσκεται μέσα του, όχι να Τον φαντάζεται σα να είναι χιλιάδες μίλια μακριά αλλά [να γνωρίζει] ότι ο ουρανός κι η γη είναι πλήρεις, πλήρεις από την παρουσία Του, ότι ο Πατέρας κάθε στιγμή ενσαρκώνει τον Υιό στο πρόσωπό μας και ότι το Άγιο Πνεύμα, μέσω της ολόθερμης θλίψης, δεν αναπαριστά σ' εμάς κανέναν άλλον παρά τον Εσταυρωμένο».

Η θρησκευτική ανοχή του Μίντσερ γίνεται ολοφάνερη απ' την παρακάτω υπόδειξη: «Κανένας δεν πρέπει να ξαφνιάζεται επειδή στο Άλστεν τελούμε τη Θεία Λειτουργία στα Γερμανικά. Δεν είμαστε οι μόνοι που χρησιμοποιούν ένα τυπικό διαφορετικό απ' αυτό της Ρώμης. Στα Μεδιόλανα (Μιλάνο) της Λομβαρδίας, πολλοί είναι αυτοί που τελούν τη Λειτουργία κατά τρόπο διαφορετικό απ' αυτόν που χρησιμοποιούν στη Ρώμη. Οι Κροάτες, οι Βοημοί, οι Αρμένιοι κ.ά. τελούν τη Λειτουργία στη δική τους γλώσσα κι οι Ρώσσοι κάνουν αλλιώς το σταυρό τους, μα δεν αποτελούν μέχρι τώρα διαβόλους εξ' αιτίας αυτού. Ω! Πόσο τυφλοί και αμαθείς άνθρωποι είμαστε που τολμάμε κι είμαστε Χριστιανοί μόνο μέσω της εξωτερικής επίδειξης, διαπληκτιζόμενοι ο ένας με τον άλλον γι' αυτό, σα λυσσασμένα, κτηνώδη πλάσματα». Ακόμα κι οι ειδωλολάτρες, μα κι οι Τούρκοι, δεν είναι χειρότεροι απ' τους Χριστιανούς. Ο Θεός «δε θα περιφρονήσει τους παραστρατημένους κι εξασθενημένους αδελφούς μας της Ρώμης».

Αυτά αποτελούν αναμφίβολα σπουδαίες και βαθιές σκέψεις για κείνη την εποχή όμως δεν είναι πρωτοτυπία από μέρους του Μίντσερ. Μπορούμε να συναντήσουμε τον πανθειστικό μυστικισμό σε προηγούμενες περιόδους, ανάμεσα στους αδελφούς και τις αδελφές του Ελεύθερου Πνεύματος.

Ακόμα κι η θρησκευτική ανοχή του Μίντσερ είχε τους προδρόμους της, αφού γνωρίζουμε ότι αυτό ακριβώς ήταν το στοιχείο των Θαβωριτών που εξέπληξε τον Αινεία Σύλβιο, κάτι που υποστηρίζονταν επίσης κι απ' τη Βοημική Αδελφότητα. Ωστόσο, αυτή η θρησκευτική ανοχή ερμηνευόταν μ' ένα πολύ περιορισμένο τρόπο. Είναι αδύνατο να μπορούσε να επεκταθεί στο σύνολο των θρησκευτικών ζητημάτων, σε μια εποχή που όλες οι βασικές αιτίες των ανταγωνισμών που αφορούσαν το Κράτος και την κοινωνία εμφανίζονταν κάτω απ' το μανδύα της θρησκείας. Ο Μίντσερ μισούσε κάθε μορφή υποκριτικής ανοχής, πίσω απ' την οποία κρύβονταν η δειλία κι η έλλειψη φρονήματος. «Δεν υπάρχει τίποτα πάνω στη γη» εξηγεί, «που να καλύπτεται καλύτερα απ' την ψεύτικη ευσέβεια κι αυτός είναι ο λόγος που κάθε γωνιά της γης είναι γεμάτη από υποκριτές,, ανάμεσα στους οποίους, κανείς δεν είναι τόσο τολμηρός ώστε να διακινδυνεύσει να πει την αλήθεια. Οι άθεοι δεν έχουν το δικαίωμα να ζουν, παρά μονάχα για όσο τους το επιτρέπουν οι εκλεκτοί». [11] Το απόσπασμα αυτό φαντάζει ως αντίθεση στο προηγούμενο που παρουσιάζει την ανοχή του Μίντσερ αλλά η αντίφαση αυτή εξαφανίζεται μόλις γίνει αντιληπτό από κάποιον το τι ακριβώς αφορά. Έχει απλά να κάνει με τις διεθνείς σχέσεις ως αποτέλεσμα της αναγνώρισης εκ μέρους του της κυρίαρχης λαϊκής βούλησης. Κάθε έθνος, διακηρύσσει, μπορεί να οργανώνει την πίστη του κατά τον τρόπο που αυτό θεωρεί ορθότερο κι αυτό μας είναι αδιάφορο. Δε μας ενδιαφέρει το αν οι Τούρκοι κι οι ειδωλολάτρες πιστεύουν σε ότι τους ικανοποιεί ή το αν οι «παραστρατημένοι αδελφοί της Ρώμης» τελούν τη Λειτουργία σύμφωνα με το δικό τους τρόπο. Δε ζητάμε τίποτα παρά μόνο να μας επιτρέπεται να διευθετούμε τις υποθέσεις μας σύμφωνα με τις δικές μας ανάγκες. Καμιά εχθρότητα λοιπόν δεν πρέπει να υπάρχει προς τα ξένα έθνη. Η διακήρυξη του Μίντσερ υπέρ του

αδιάλλακτου ταξικού πολέμου στη δική του χώρα, με κανένα τρόπο δεν αποτελεί αντίθεση ως προς τη συγκεκριμένη άποψη.

Αυτή όμως η δήλωσή του προέρχεται από ένα εκ των τελευταίων χρονικά γραπτών του που ως τότε φανέρωναν ένα φιλειρηνικό χαρακτήρα - τουλάχιστο όσο φιλειρηνικό ήταν δυνατό για μια φλογισμένη ψυχή. Είναι προπαγανδιστικά γραπτά που αφορούν κυρίως ζητήματα θρησκευτικά αλλά και οργάνωσης της εκκλησίας, χωρίς να περιέχουν επαναστατικές απειλές ή εκκλήσεις. Ο Μίντσερ δεν ήταν ακόμα επαναστάτης, ούτε σε ανοιχτή σύγκρουση με την εξουσία. Είχε όμως φιλονικήσει με το Λούθηρο, με την προσωπική διαμάχη ν' αποτελεί φαινομενικά την αιτία.

Ίσως καμιά περίοδος δε φανερώνει τόσο ξεκάθαρα το πόσο μικρή ήταν η ώθηση που δόθηκε στη Μεταρρύθμιση απ' την προσωπική πρωτοβουλία του Λούθηρου, όσο οι χρονιές του 1522 και 1523.

Όχι μόνο επέτρεψε στον εαυτό του να καθοδηγηθεί από συγκεκριμένες περιστάσεις, μη μπορώντας ν' αναγνωρίσει τη μεταξύ τους συσχέτιση αλλά επιπλέον ξεπεράστηκε απ' αυτές, στην πορεία που άλλοι τον ενέταξαν. Ενώ παρέμενε σε συνθήκες απόλυτου διαλογισμού στο Wartburg, μεταφράζοντας τη Βίβλο, τα δραστήρια στοιχεία της Βιττεμβέργης, καθοδηγούμενα απ' τον Κάρλσταντ κι επηρεασμένα απ' τους ζηλωτές του Τσβικάου που έτυχε να βρίσκονται στην πόλη, πρόλαβαν να επιφέρουν στην πράξη τ' αποτελέσματα της σύγκρουσης με τη Ρώμη, καταργώντας την αγαμία του κλήρου, τα τάματα στα μοναστήρια, τη νηστεία, τη λατρεία των ιερών εικόνων, τις ιδιωτικές Λειτουργίες κ.ά., έτσι ώστε ο Λούθηρος, εκ των υστέρων, δεν μπορούσε παρά ν' αποδεχτεί και να εγκρίνει αυτές τις μεταρρυθμίσεις που είχαν προχωρήσει σε σημείο που να μην μπορεί πια να τις ακυρώσει.

Ένα χρόνο μετά απ' αυτά τα συμβάντα της Βιττεμβέργης, ο άνθρωπος που ήδη θεωρούσε τον εαυτό του σαν ηγέτη του αγώνα υπέρ της “αλήθειας του Ευαγγελίου” επέτρεψε στον Μίντσερ να τον ξεπεράσει σ' ένα ζήτημα - την απόδοση της Θείας Λειτουργίας στα Γερμανικά, γιατί ήταν ο τελευταίος αυτός που την εισήγαγε στο Άλσεντ και μάλιστα με τέτοια επιτυχία που δεν απέμενε τίποτ' άλλο πια στο Λούθηρο παρά να την αντιγράψει. Αυτό όμως που σίγουρα δεν επιθυμούσε ήταν να παρουσιαστεί μπροστά σ' όλο τον κόσμο σαν ένας μιμητής, κι έτσι, η καινοτομία του Μίντσερ έπρεπε να κρατηθεί στο περιθώριο μέχρι να επιβληθεί η δική του κόπια. Υπήρχε ένας μόνο τρόπος να διασφαλιστεί αυτή η κατάληξη, για τον οποίο μιλάει ο ίδιος ο Μίντσερ στην απολογία του (**Schutzrede**) όπου και κατηγορεί το Λούθηρο πως, κινούμενος από φθόνο, *«έπεισε τον πρίγκιπα να μην επιτρέψει στη Λειτουργία μου να τυπωθεί»*.

Σ' αυτή την κατηγορία ο Λούθηρος δεν απάντησε ποτέ.

Η αψιμαχία αυτή μεταξύ των δύο μεταρρυθμιστών δε βοήθησε καθόλου στη βελτίωση των σχέσεών τους όμως οι πραγματικοί λόγοι των διαφορών τους ήταν βαθύτεροι.

Ο Λούθηρος δεν είχε ακόμα αναλάβει οποιαδήποτε αποφασιστική δράση υπέρ της

δημοκρατίας, μιας και δεν ήταν βέβαιος σχετικά με το που θα κατέληγαν τα ηνία της εξουσίας. Το πολιτικό του όμως ένστικτο ήταν υπερβολικά ανεπτυγμένο για να μην μπορέσει να δει ότι σε καμιά περίπτωση δε θα επιτρέπονταν στους αιρετικούς κομμουνιστές να εδραιωθούν.

Αυτό το είχε αντιληφθεί ήδη απ' το 1522, όταν οι ζηλωτές του Τσβικάου είχαν αρχίσει ν' αποκτούν επιρροή στη Βιττεμβέργη και καθώς, ούτε ο Μελάγγθονας, ούτε ο Πρίγκηπας Εκλέκτορας, είχαν λάβει κάποια αποφασιστική στάση, του ήταν αδύνατο να παραμείνει πια στο Wartburg. Σπεύδοντας λοιπόν στη Βιττεμβέργη, στις αρχές του 1522, διέλυσε αυτούς τους επικίνδυνους ανθρώπους, με τον Storch να κατευθύνεται στη Νότια Γερμανία όπου κι εξαφανίστηκε. Ο Λούθηρος επεδίωξε να φιμώσει τον Κάρλσταντ με τον ίδιο τρόπο που είχε φιμώσει και τον Μίντσερ, προκαλώντας την κατάσχεση των έργων του απ' τις αρχές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταφύγει ο Κάρλσταντ αρχικά στην ύπαιθρο, κοντά στη Βιττεμβέργη, όπου αγόρασε μια έκταση, θέλοντας να ζήσει σα χωρικός ανάμεσα σε χωρικούς, επιθυμώντας να μην τον αποκαλούν πια καθηγητή αλλά πλησίοντα Ανδρέα. Σύντομα όμως τον ξαναβρίσκουμε ν' αναλαμβάνει ενεργό κι οργανωτική δράση με μεγάλη επιτυχία στο Orlamünde, όπου ρυθμίζει τα της Εκκλησιαστικής κοινότητας πάνω σε απόλυτα δημοκρατικές αρχές, απορρίπτοντας όλους τους Καθολικούς τύπους.

Όταν ο Μίντσερ επανεμφανίστηκε στο Άλστεντ, ο Λούθηρος, που γνώριζε για τη σχέση που είχε με το λαό του Τσβικάου, δεν μπορούσε παρά να τον παρατηρεί με καχυποψία, η οποία μεγάλωνε παράλληλα με τη βαρύτητα που αποκτούσε ο Μίντσερ. Επιπλέον, ήταν και το αίσθημα της ζηλίας που έκανε το Λούθηρο να νοιώθει εξαιρετικά οργισμένος. Ωστόσο δεν ήταν εύκολο να τα βάλει μαζί του. Μάταια ο Λούθηρος τον κάλεσε στη Βιττεμβέργη με σκοπό να τον εξετάσει. Ο Μίντσερ δήλωσε ότι θα εμφανίζονταν μόνο ανάμεσα σε μια κοινότητα, εντός της οποίας δε θα διέτρεχε κανένα κίνδυνο.

Απ' τη στιγμή που ο Μίντσερ δε θα πήγαινε στη Βιττεμβέργη, οι Σάξονες πρίγκηπες (ο Φρειδερίκος με τον αδερφό του και από κοινού διάδοχο, Δούκα Ιωάννη) έφτασαν στο Άλστεντ, παρακινούμενοι απ' τις ταραχές που είχαν λάβει χώρα στα περίξ της πόλης. Όμως, όχι μόνο δεν επιχείρησαν οτιδήποτε εναντίον του Μίντσερ αλλά του επέτρεψαν να εκφωνήσει κι ένα δημόσιο λόγο ενώπιόν τους, ο οποίος ήταν ο τολμηρότερος που εκφωνήθηκε ποτέ μπροστά σε κυβερνώντες πρίγκηπες. Ο λόγος αυτός από μόνος του αρκεί για να διαψεύσει τους ψιθύρους περί δειλίας του Μίντσερ που συναντάμε σ' όλους τους αντι-δημοκρατικούς σχολιασμούς που αφορούν τις κινήσεις του.

Απέχοντας πολύ απ' την αποκήρυξη των επαναστατικών των απόψεων, ο Μίντσερ διακήρυξε στο λόγο του την επαναστατική αναγκαιότητα, προσθέτοντας ότι το καλύτερο για τους Πρίγκηπες θα ήταν να μουν επικεφαλής αλλιώς ο εξεγερμένος λαός θα τους υποσκέλιζε. Η ομιλία αυτή δε φανερώνει και πολύ μεγάλη πίστη στο ενδεχόμενο να δρούσαν οι κυβερνώντες Πρίγκηπες σύμφωνα με την έκκληση, παρ' όλ' αυτά, αποδεικνύει ότι ο Μίντσερ δε θεωρούσε απολύτως αδύνατο να κερδίσει τουλάχιστον τον Πρίγκηπα

Εκλέκτορα στο πλευρό του. [12]

Ο Πρίγκηπας Εκλέκτορας έδειξε πραγματικά μεγάλη ανοχή σ' αυτά τα λαϊκά κινήματα, όπως είδαμε στην περίπτωση των ζηλωτών του Τσβικάου. Είναι πιθανό λόγω αυτής της συγκυρίας, να βγήκε αλώβητος ο Μίντσερ απ' τους Διαδόχους, όμως ίσως επίσης αυτό να οφείλονταν και στο σεβασμό που απολάμβανε ο Μίντσερ στο Άλστεντ. Ο Δούκας Ιωάννης είχε πολύ πιο ανεπτυγμένο το ταξικό αίσθημα σε σχέση με τον αδερφό του, Φρειδερίκο, και μόλις ο Μίντσερ τύπωσε την ομιλία του [13] οργίστηκε τόσο πολύ, ώστε απέλασε τον Nicholas Widemar του Eilenburg, τον τυπογράφο του φυλλαδίου του Μίντσερ, απ' τα εδάφη της Σαξονίας. Μάταια ο Μίντσερ διαμαρτυρήθηκε εναντίον αυτής της πράξης με μια επιστολή του, στις 13 του Ιούλη. Στον Widemar απαγορεύτηκε να εκδίδει οτιδήποτε χωρίς την έγκριση των αρχών της Βαϊμάρης.

Το μόνο αποτέλεσμα της ανένδοτης φύσης του Μίντσερ ήταν ότι τύπωσε ένα καινούριο προπαγανδιστικό φυλλάδιο στη γειτονική πόλη του Μιλχάουζεν, όπου ένα λαϊκό κίνημα είχε μόλις αναδειχθεί νικηφόρο, με τίτλο **Το Ξεσκέπασμα των Ψευδών Πεποιθήσεων ενός Άπιστου Κόσμου**. [14]

Στον ψευδοτίτλο αυτο-αποκαλείται «Ο Μίντσερ με το Σφυρί», κάνοντας μια αναφορά στο χωρίο του Ιερεμία (xxiii, 29) στ' οποίο ο Κύριος λέει: «Δεν είναι ο Λόγος Μου... σαν σφυρί που κατασυντρίβει το βράχο;». «Αγαπητοί αδελφοί», συνεχίζει παρακάτω στον ψευδοτίτλο, «ας κάνουμε επίσης το ρήγμα μεγαλύτερο, έτσι που στο τέλος να μπορεί όλος ο κόσμος να δει και να καταλάβει, ποιοι είν' αυτοί οι σπουδαίοι στη γη που μιλάνε τόσο βλάσφημα για το Θεό και τον παρουσιάζουν σα φτιασιδωμένο είδωλο».

Αυτό αποκαλύπτει το γενικό χαρακτήρα του φυλλαδίου. Ξεκινάει με μια πολεμική εναντίον του κλήρου που εξαπατά τους φτωχούς και συμβουλεύει τους τελευταίους να χειραφετηθούν απ' την κυριαρχία των παπάδων. «Δεν μπορείτε να υπηρετείτε μαζί το Θεό και το Μαρμωνά. Αυτοί που λαμβάνουν τιμές και υλικά αγαθά υπό την κατοχή τους, θα χαθούν μια για πάντα απ' το Θεό στο τέλος, αφού όπως ο Θεός κηρύττει στον 5^ο Ψαλμό, οι ψυχές τους διακατέχονται "από μεγάλη μοχθηρία". Γι' αυτό οι βίαιοι και βλοσυροί άνθρωποι θα ριχτούν απ' τους θρόνους τους. Η κυβέρνηση και η εξουσία των άθεων, ανόητων ανθρώπων μαίνεται και οργίζεται ενάντια στο Θεό και τους Εκλεκτούς Του», ω, ναι, κάποιοι αρχίζουν τώρα να «ρίχνουν το λαό τους στα χρέη, στο ζυγό, να τον χτυπάνε και να τον μαστιγώνουν και το χειρότερο απ' όλα, ν' απειλούν όλους τους Χριστιανούς και να βασανίζουν και να θανατώνουν αιμωτικά τον ίδιο τους το λαό αλλά και τους ξένους, κατά τρόπο τέτοιο, που ύστερα απ' όλα αυτά τα βάσανα των εκλεκτών, ο Θεός, ούτε θα μπορεί, ούτε θα επιθυμεί να βλέπει τόση δυστυχία άλλο πια». Ο Θεός φορτώνει περισσότερο τον ίδιο το λαό Του, απ' όσο αυτός μπορεί ν' αντέξει κι αυτό πρέπει και θα τελειώσει πολύ σύντομα.

Οι πρίγκηπες είναι οι μάλιστα με τις οποίες ο Θεός τιμωρεί τον κόσμο διά της οργής Του. «Για το λόγο αυτό, δεν αποτελούν τίποτ' άλλο παρά μονάχα δήμιους και δεσμοφύλακες.

Αυτή είναι όλη κι όλη η εξουσία τους».

Δεν είναι αυτοί που πρέπει να τους φοβούνται αλλά το Θεό. Κανένας όμως δεν πρέπει ν' απελπίζεται με το Θεό. Μ' Αυτόν τίποτα δεν είναι αδύνατο, ούτε καν ο θρίαμβος της κομμουνιστικής επανάστασης. «Πολλοί άνθρωποι ίσως να το βλέπουν σα μια μεγάλη χίμαιρα. Τους φαίνεται αδύνατο ότι ένα τέτοιο εγχείρημα μπορεί να μπει μπροστά και να κατορθώσει να εκθρονίσει τους άθεους απ' την έδρα της δικαιοσύνης και να ανυψώσει τους πιο ταπεινούς. **(στμ:42)**. Αντιθέτως, αυτό αποτελεί ισχυρή πεποίθηση κι επιπλέον θ' αποδειχτεί μεγάλο ευεργέτημα». Το ανέφικτο θα γίνει εφικτό και «θα δημιουργηθεί μια τέλεια κοινωνία σαν αυτές που στοχάστηκαν ο Φιλόσοφος Πλάτωνας (**Η Πολιτεία**) κι ο Απουλβήιος στο «Χρυσό Γάιδαρα»» **(στμ:43)**.

Το υπόλοιπο του φυλλαδίου συνιστά απλά μια επανάληψη. Αν το συγκρίνουμε με τις προγενέστερες δημοσιεύσεις του Μίντσερ στο Άλστεντ, γίνεται φανερή μια έντονη διαφοροποίηση. Η *Παρουσίαση του δεύτερου κεφαλαίου του Δανιήλ* αποτελεί ένα ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στις πρώτες και τις τελευταίες [δημοσιεύσεις]. Το ζήτημα τώρα για τον Μίντσερ είναι μάλλον το πως θα παροτρύνει και θα παρακινήσει τους συντρόφους του, παρά το πως θα πείσει και θα προσεταιριστεί εκείνους που δε μοιράζονται τις απόψεις του. Και δεν είναι πια η εκκλησιαστική αλλά η πολιτική και κοινωνική επανάσταση, εκείνη στην οποία αυτός δίνει τη μεγαλύτερη σημασία. Η *Παρουσίαση* ήταν μια απόπειρα να θέσει τους Πρίγκηπες κάτω απ' το σκοπό της επανάστασης, αλλά τώρα πια, ο κύριος εχθρός είναι αυτοί κι όχι ο Πάπας, και το ζήτημα δεν ήταν πια οι ασαφείς ιδέες του «Ευαγγελίου» αλλά ο καθαρός κομμουνισμός «όπως τον στοχάστηκε ο Φιλόσοφος Πλάτωνας» του οποίου το περί Πολιτείας έργο, ο Μίντσερ πρέπει συνεπώς να κατείχε.

Αυτή η μεταβολή στο περιεχόμενο και τον τόνο της αγκιτάτσιας του Μίντσερ είχε με βεβαιότητα επέλθει σταδιακά μέσω της σύγκρουσής του με τους Πρίγκηπες, πράγμα που του είχε ξεκάθαρα δείξει ότι τα σχέδιά του μπορούσε να τα πραγματοποιήσει μονάχα αντιτιθέμενος στους ηγεμόνες. Ίσως πάλι σε μεγάλο βαθμό, η αιτία γι' αυτή την αλλαγή να βρίσκεται πιθανώς ακόμα βαθύτερα, έχοντας τη βάση της στη γενικότερη μεταβολή των συνθηκών, αφού εκείνο το χρονικό διάστημα εκδηλώθηκε η πρώτη ασθενής αναλαμπή του Πολέμου των Χωρικών. Από δω και έτερα, ήταν πια ζήτημα δράσης κι όχι απλά κηρύγματος.

VII. Η Αφετηρία του Μεγάλου Πολέμου των Χωρικών.

Είχαμε ήδη την ευκαιρία ν' αναφερθούμε στους ανταγωνισμούς που οδήγησαν στους Πολέμους των Χωρικών, όμως τώρα θα πρέπει αναγκαστικά να εξετάσουμε τον τρόπο κατά τον οποίο η θέση της Γερμανικής αγροτιάς των αρχών του δέκατου-έκτου αιώνα διέφερε απ' αυτή των προκατόχων της.

Η περίοδος των Χουσιτικών Πολέμων μπορεί ίσως σωστά να θεωρηθεί σε γενικές

γραμμές, ως το σημείο εκείνο που οριοθετεί την απαρχή της κατάρπτωσης της αγροτιάς, όχι μόνο σε διαφορετικές περιόδους και μεμονωμένες περιοχές αλλά σε καθολικό επίπεδο.

Τη βασική αιτία γι' αυτό μπορούμε να την εντοπίσουμε στην ανάπτυξη του κεφαλαίου και την απολυταρχική εξουσία των πριγκίπων, με την οποία αυτό βρισκόταν σε συμμαχία.

Αναπόφευκτη συνέπεια της αύξησης της παραγωγής και του εμπορίου των αγαθών υπήρξε η άνοδος του κεφαλαίου: το κεφάλαιο, και πάνω απ' όλα το εμπορικό κεφάλαιο, απαιτεί μια ισχυρή κυβέρνηση ώστε να διασφαλίσει την εγχώρια αγορά και να καταστεί ανταγωνιστικό στην παγκόσμια. Έτσι, οι καπιταλιστές υποστήριζαν την ενδυνάμωση της απολυταρχικής πριγκιπικής εξουσίας και άρα, των δύο σημαντικών πυλώνων της, της γραφειοκρατίας και των μισθοφορικών στρατευμάτων. Συνέδραμαν τους πρίγκηπες στις συγκρούσεις τους με τις απειθάρχητες μάζες, όχι προσωπικά αλλά περισσότερο με το πουγκί τους, ενώ οι τελευταίες με τη σειρά τους, προσπαθούσαν να διατηρήσουν την ακριβιά κερδισμένη ελευθερία τους και τα δικαιώματά τους. Οι ευγενείς κι η Εκκλησία παρατάσσονταν με τη μια πλευρά και οι χωρικοί με τα χαμηλά στρώματα των πόλεων με την άλλη. Σ' αυτό τον αγώνα, αποτελούσε σε πολύ μεγάλο βαθμό πλεονέκτημα για τους πρίγκηπες και τους καπιταλιστές τ' ότι οι ίδιες οι τάξεις που τους ανταγωνίζονταν βρισκόταν σε οξεία αντιπαράθεση και μεταξύ τους, όντας σε κατάσταση οξείας σύγκρουσης.

Οι καπιταλιστές κι οι πρίγκηπες κατόρθωναν να καθιστούν όλες τις υπόλοιπες τάξεις ολοένα και πιο εξαρτώμενες απ' αυτούς. Η καθεμιά επεδίωκε ν' αποτινάξει το δικό της βάρος που τελικά, μ' αυτόν τον τρόπο, έπεφτε διπλό και τριδίπλο στα κατώτατα στρώματα του λαού, δηλαδή στους προλετάριους της πόλης και τους χωρικούς, οι οποίοι αποτελούσαν τη μεγάλη μάζα του πληθυσμού. Η εκρηκτική άνοδος των τιμών πολλαπλασίασε την επίπτωση αυτών των επιβαρύνσεων.

Όμως ενώ η πίεση στις κατώτερες τάξεις αυξανόταν, η δυνατότητά τους γι' αντίσταση την ίδια ώρα περιορίζονταν. Αν η θέση των αγροτών βελτιώθηκε κατά το δέκατο-τρίτο και δέκατο-τέταρτο αιώνα, αυτό δεν οφείλεται παρά στην κατάσταση ευημερίας των πόλεων, ειδικά των πολυάριθμων μικρών επαρχιακών πόλεων απ' τις οποίες έβρισκαν υποστήριξη έναντι του κοινού εχθρού. Κατά τη διάρκεια του δέκατου-πέμπτου αιώνα, στη Γερμανία, έπεφταν ολοένα και περισσότερο στην εξάρτηση των πριγκίπων κι η ανεξαρτησία τους τελικά εξαφανίστηκε ως τα τέλη του αιώνα. Ο μικρός σχετικά αριθμός αυτών που είχε κατορθώσει να διατηρήσει την ελευθερία του αποτελούνταν από μεγάλες κατά κύριο λόγο πόλεις, οι κυρίαρχες τάξεις των οποίων είχαν το πιο έντονο συμφέρον απ' την εκμετάλλευση των χωρικών. Οι δημοκρατικές (republican) αυτές πόλεις (εκ των οποίων η Νυρεμβέργη ήταν μακράν η σημαντικότερη) ήταν σε τέτοιο βαθμό υπέρ των πριγκίπων, όσο υπήρξε η Πράγα κατά τη διάρκεια των Χουσσιτικών Πολέμων, όμως οι αστοί των μικρών πόλεων ήταν αυτοί που αποτέλεσαν τη ραχοκοκαλιά της δημοκρατίας και στον ίδιο βαθμό που αυτές έχασαν την ανεξαρτησία τους, οι δημοκρατικές παρατάξεις

έχασαν τη δύναμή τους επίσης.

Η μεταβολή όμως της ζωής στην πόλη επέφερε την επιδείνωση της θέσης των χωρικών μ' έναν επιπλέον τρόπο, στη διάρκεια του δέκατου-πέμπτου αιώνα. Μέχρι το δέκατο-τέταρτο αιώνα, οι πόλεις υπήρξαν τόποι καταφυγής που παρέμεναν ανοιχτοί στην αγροτιά. Αυτό υποχρέωνε τους γαιοκτήμονες, αν δεν ήθελαν να χάσουν τα εργατικά τους χέρια, να κρατάνε τους χωρικούς δίπλα τους, τότε με τον εξαναγκασμό και τότε, αν αυτό δεν έφερνε αποτέλεσμα, με την καλή μεταχείριση.

Όλα όμως είχαν αλλάξει τώρα. Το δέκατο-πέμπτο αιώνα, το κλείσιμο των συντεχνιών απέναντι στην πολύ μεγάλη έξωθεν συρροή εργατών γενικεύτηκε. Αυτό οδήγησε στην καταπίεση όχι μόνο του ανοργάνωτου προλεταριάτου της πόλης αλλά και της αγροτιάς κατά παρόμοιο τρόπο. Έτσι, με το δρόμο της προκοπής προς τις πόλεις, κλειστό γι' αυτήν, δεν αποτελεί έκπληξη ο ανταγωνισμός που προέκυψε μεταξύ των μικρο-αστών και των πόλεων απ' τη μια και της αγροτιάς απ' την άλλη, ο οποίος πράγματι γεφυρώνονταν μερικές φορές μέσω συμμαχιών εναντίον των κοινών εχθρών – της Εκκλησίας, των ευγενών, των πριγκίπων, των καπιταλιστών – συμμαχιών όμως που έκαναν τους δεσμούς τους, ακόμα και τότε, υπερβολικά χαλαρούς.

Όσο περισσότερο έπαυαν οι πόλεις ν' αποτελούν τόπους καταφυγής για την αγροτιά, τόσο λιγότευε κι η ανάγκη για την επιτήρησή της απ' την πλευρά των γαιοκτημόνων αφού θεωρούσαν ότι είχαν την κυριαρχία πάνω της, μιας κι οι χωρικοί δεν είχαν να ωφεληθούν σε κάτι απ' τις πόλεις, ενώ δεν ήταν και τελείως αποστερημένοι στην ύπαιθρο. Οι πόλεις γίνονταν όλο και πιο κλειστές ακόμα και για τους προλετάριους. Ένα προλεταριάτο της υπαίθρου ήρθε τώρα να δημιουργηθεί, που διογκώνονταν απ' τη συρρίκνωση και το σκόρπισμα των βασσάλων, φυσική συνέπεια της προόδου που σημείωνε στην ύπαιθρο η παραγωγή αγαθών και της δίψας για χρήμα που τη συνόδευε. Οι κυρίαρχοι πρίγκηπες ευνοούσαν αυτή την πρόοδο όπου μπορούσαν να το κάνουν, με σκοπό να μειώσουν την ανεξαρτησία των ευγενών που αποτελούσε κίνδυνο γι' αυτούς.

Η ανάπτυξη όμως της παραγωγής αγαθών αύξησε επίσης και την αξία της γης, κάνοντας απ' τη μια τις κοινότητες της υπαίθρου να περιφρουρηθούν κι απ' την άλλη τους γαιοκτήμονες να εγείρουν αξιώσεις και να οικειοποιηθούν τη συλλογική ιδιοκτησία των κοινοτήτων σαν δική τους προσωπική ιδιοκτησία.

Ας εξετάσουμε τώρα τι σημαίνουν όλ' αυτά. Τα μέρη καταφυγής για τους ανθρώπους που στερούνταν γης έγιναν απροσπέλαστα ενώ την ίδια στιγμή ο αριθμός τους μεγάλωνε λόγω της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, του διασκορπισμού των βασσάλων της αριστοκρατίας και των ολόένα αυξανόμενων βαρών της αγροτιάς εξαιτίας της Κρατικής φορολόγησης, των απαιτήσεων των γαιοκτημόνων και τους κέρδους των τοκογλόφων. Έτσι, δε μας εκπλήσσει τ' ότι το προλεταριάτο της υπαίθρου αυξάνονταν γοργά.

Επιπλέον, το λούμπεν προλεταριάτο ήταν αυτό απ' τ' οποίο ξεπηδούσαν ζητιάνοι και κομπιναδόροι, όπως επίσης ληστές και στρατιώτες.

Το δέκατο-τέταρτο αιώνα, τους μισθοφόρους αποτελούσαν ακόμα σε μεγάλο βαθμό, οι νεότεροι γιοι των χωρικών που αναζητούσαν την περιπέτεια και τα λάφυρα, οι οποίοι επέστρεφαν στη συνθήκη του χωρικού ύστερα από κάποια χρόνια στρατιωτικής υπηρεσίας. Μοιράζονταν βέβαια το ίδιο ταξικό αίσθημα με τις οικογενείες τους κι ήταν επομένως ακατάλληλοι για στρατιωτική υπηρεσία εναντίον της αγροτιάς – τουλάχιστον στη δική τους χώρα. Επιστρέφοντας απ' τον πόλεμο, αύξαναν τον αριθμό των αγροτών που ήταν ικανοί να φέρουν όπλα. Το δέκατο-πέμπτο αιώνα, το λούμπεν προλεταριάτο καταλάμβανε όλο και μεγαλύτερο μέρος των στρατευμάτων. [Ήταν] οι μη ανήκοντες σε τάξη (the unclassed), κατά κάποιο τρόπο, που δε γνώριζαν πια κανένα ταξικό συμφέρον αλλά πήγαιναν με τους κυριους τους στα καλά και τ' άσχημα και βρίσκονταν οπουδήποτε υπέρ οποιουδήποτε – για όσο διάστημα πληρώνονταν.

Η στρατιωτική ικανότητα γι' αντίσταση από μέρους των χωρικών πρέπει να είχε μειωθεί εξαιτίας του μισθοφορικού πνεύματος και της έλλειψης ταξικού αισθήματος και σε μεγαλύτερο βαθμό ακόμα, εξαιτίας της εξέλιξης που είχε σημειωθεί στην τέχνη του πολέμου. Έχουμε ήδη εξετάσει το πως οι Θαβωρίτες επέφεραν επανάσταση στη συγκεκριμένη τέχνη που εξελίχτηκε περεταίρω στη βάση που αυτοί είχαν θέσει, γιατί γίνονταν όλο και πιο σημαντικό το να εξασκείται ο πληθυσμός στη χρήση των όπλων και το να εκπαιδεύονται σώματα αντρών σε επιδέξιες αναπτύξεις, στην πειθαρχία και σε συντονισμένες και ακριβείς ταυτόχρονες επιχειρήσεις των ξεχωριστών τμημάτων του στρατού. Αυτές οι καινούριες τακτικές είχαν καταστήσει τη δημοκρατία ανίκητη στα χέρια των Θαβωριτών και τώρα καθόριζαν τη στρατιωτική υπεροχή των εχθρών της δημοκρατίας. Μόνο ο κανονικός στρατιώτης ήταν σε θέση να εξασκηθεί σ' αυτές τις τακτικές γιατί οι χωρικοί και οι μικρο-αστοί δεν είχαν χρόνο στη διάθεσή τους, κατά τη διάρκεια των εξεγέρσεων που πραγματοποιούνταν το δεύτερο μισό του δέκατου-πέμπτου και του δέκατου-έκτου αιώνα, για να εκπαιδεύσουν ένα μόνιμο στρατό στα μεσοδιαστήματα αυτών, που να είναι ισάξιος σ' όλα μ' αυτόν των Θαβωριτών. Εκείνη λοιπόν η πλευρά που μπορούσε να πληρώσει τον κανονικό στρατιώτη εξασφάλιζε και τη νίκη.

Η χρησιμοποίηση της πυρίτιδας για στρατιωτικούς σκοπούς, που είχε κάνει μεγάλα βήματα απ' τους Χουσσιτικούς Πολέμους, επέδρασε κατά παρόμοιο τρόπο. Η πυρίτιδα χαρακτηρίστηκε δημοκρατική επινόηση γιατί έβαλε τέλος στην ιπποσύνη αλλά δεν μπορούμε να βρούμε τίποτα το «δημοκρατικό» στη χρήση αυτής της εφεύρεσης. Η επίδραση της πυρίτιδας στην υπερνίκηση της δύναμης της κατώτερης αριστοκρατίας, πολύ συχνά υπερεκτιμάται, γιατί δεν πρέπει να παραβλέπεται τ' ότι συνέβαλε επίσης εξ' ίσου στη συντριβή της αντίστασης των στρατευμάτων των χωρικών, όπως δηλαδή και των ιπποτικών στρατών. Η οικονομική και στρατιωτική κατάπτωση της κατώτερης αριστοκρατίας είχε καθοριστεί, πριν η χρήση των πυροβόλων όπλων καταστεί θεμελιώδους σημασίας για την τέχνη του πολέμου. Η ανάπτυξη των πυροβόλων όπλων αποτελούσε

τον τελευταίο κρίκο αυτής της αλυσίδας που δημιουργήθηκε το δέκατο-έκτο αιώνα. Μετά απ' αυτή την περίοδο, τα τρία πιο αναγκαία πράγματα για τη διεξαγωγή του πολέμου ήταν το χρήμα, το χρήμα – και ξανά το χρήμα! Η αγορά πυροβόλων όπλων για τις άμεσες ανάγκες του πολέμου και η χρησιμοποίησή τους γι' αυτό το σκοπό, αποτελούσε προνόμιο των πλούσιων κατόχων της εξουσίας – δηλαδή, των μεγάλων πόλεων και των πριγκιπών. Βοήθησε στο να καταπτοηθεί η ιπποσύνη, όχι με σκοπό να ευνοηθούν οι χωρικοί κι οι μικρο-αστοί, μα για ν' αποφέρει όφελος στους καπιταλιστές και στήριξη στην πριγκιπική κυριαρχία.

Το κόστος της στρατιωτικής κατανίκησης των ευγενών έπεσε πάνω στην αγροτιά. Το δέκατο-τέταρτο αιώνα, ο ευγενής πιέζονταν σκληρά, άνωθεν και κάτωθεν ταυτόχρονα. [Πιέζονταν] άνωθεν απ' τους πρίγκηπες (σε συμμαχία με τη μεσαία τάξη) και κάτωθεν απ' τους αγρότες. Επί μακρόν προσπαθούσε να υπερασπίσει τον εαυτό έναντι των δύο, όμως τελικά υποτάχτηκε στους πρίγκηπες που από δω και πέρα ανέλαβαν το έργο της διατήρησης της υποταγής των χωρικών του. Πούλησε την ανεξαρτησία του με σκοπό να εδραιώσει την εξουσία πάνω στους ανθρώπους του σταθερά για το μέλλον.

Αυτή η μεταβολή της κατάστασης δεν έλαβε χώρα παντού με τον ίδιο τρόπο ή την ίδια στιγμή. Στη Βόρεια Γερμανία, ειδικότερα δε στο ανατολικό της τμήμα, επήλθε πολύ αργότερα, στη Νότια όμως, καθώς και στην Κεντρική Γερμανία, ο χωρικός ένοιωσε τον καταπιεστικό αντίκτυπό της ήδη απ' το δέκατο-πέμπτο αιώνα και βέβαια, όσο περισσότερο πλησιάζουμε στο δέκατο-έκτο αιώνα, τόσο πιο πολύ τον ποδοπατούσαν. Στην αρχή αυτής της περιόδου, η θέση του είχε γίνει αφόρητη, σύμφωνα με τη γενική αντίληψη εκείνης της εποχής, παρ' όλο που διέφερε σε πολλά πράγματα πλεονεκτώντας, σε σχέση με την αντίστοιχη των εργαζόμενων τάξεων της πόλης και της υπαίθρου στις μέρες μας.

Η αύξηση των ενοικίων που πληρώνονταν με τη μορφή εργασίας, είδους ή χρημάτων, η μεγαλύτερη εξάρτηση απ' τους ιδιοκτήτες των εκτάσεων, η κατάσχεση της ιδιοκτησίας των αγροτικών κοινοτήτων σε χωράφια και δάση υπέρ των γαιοκτημόνων (η κατάσχεση της προσωπικής ιδιοκτησίας των αγροτών θα λάμβανε χώρα λίγο αργότερα) δεν ήταν πράγματα που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν χωρίς να συναντήσουν τη βίαιη αντίδραση απ' την πλευρά των καταληστευμένων ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια του δέκατου-πέμπτου αιώνα, η μια λαϊκή εξέγερση διαδέχονταν την άλλη και γίνονταν συχνότερες κι οξύτερες όσο προχωρούσε ο αιώνας.

Κατόπι ακολουθήσε το κίνημα της Μεταρρύθμισης που συγκλόνισε ολόκληρο το έθνος, ενοποιώντας έστω και προσωρινά, όλους τους τοπικούς ανταγωνισμούς σε μια εθνική ταξική εναντίωση που εκτεινόταν σχεδόν σ' ολόκληρο το βασίλειο. Τώρα επίσης, οι διάφορες κινητοποιήσεις των χωρικών ενώθηκαν σ' ένα και μόνο μεγάλο κίνημα με σκοπό ν' αποτινάξει το ζυγό που τους συνέθλιβε – η τελευταία και ισχυρότερη απ' τις παθιασμένες απόπειρες των κατώτερων τάξεων της Ευρωπαϊκής ηπείρου που είχε σημειωθεί για αιώνες.

Εξαιρώντας την Αγγλία, δε συναντάμε κάποιο παρόμοιο σημαντικό κίνημα μέχρι το 1789 στη Γαλλία, που έλαβε χώρα κάτω από τελείως διαφορετικές και ευνοϊκότερες συνθήκες. Ενώ όμως η επανάσταση αυτή αποδείχτηκε ανίκητη, αυτή του 1525 έφερε μέσα της τα σπέρματα του θανάτου απ' το πρώτο ξεκίνημά της.

Μαζί με την αγροτιά κι άλλες τάξεις πήραν τα όπλα. Η κοινωνία είναι πολύ περίπλοκη για να επιτρέψει σε μια τάξη να δημιουργήσει επαναστατική αναταραχή μόνη της. Βέβαια, η τάξη στις οποίες τις πλάτες πέφτει η πρωτοπορία είναι πάντα μία και στις μέρες μας αυτή είναι το προλεταριάτο: Το 1789 ήταν οι μικρο-αστοί (;) και το 1525 η αγροτιά.

Τους συμμάχους της τελευταίας τους γνωρίζουμε ήδη, μιας και το 1525 οι ίδιες τάξεις πολέμησαν μαζί έχοντας τεθεί κάτω απ' το λάβαρο των Θαβωριτών. Τώρα, όπως και τότε, μια μερίδα της χρεοκοπημένης κατώτερης αριστοκρατίας έλαβε θέση στο πλευρό των επαναστατών, κυρίως σε σημαντικά λόστα ως ηγέτες, απ' όπου κάποιοι αναδείχθηκαν σε ήρωες με την απαρέγκλιτη αφοσίωση στις αρχές τους (όπως ο Florian Geyer), ενώ άλλοι αποδείχτηκαν προδότες (σαν τον Götz von Berlichingen). Μια μεγάλη μερίδα επίσης του πληθυσμού των πόλεων ενώθηκε με την αγροτιά, ειδικά στις μικρές πόλεις, με το προλεταριάτο να βρίσκεται πάντα στην εμπροσθοφυλακή. Στις αρχές του δέκατου-έκτου αιώνα, η θέση των Γερμανικών πόλεων διέφερε απ' αυτή των Βοημικών των αρχών του δέκατου-πέμπτου. Οι πόλεις ήταν πολύ πιο ανεπτυγμένες στο επίπεδο του πνεύματος αλλά είχαν απωλέσει μεγάλο μέρος της ανεξαρτησίας τους και το προλεταριάτο ήταν ο μοναδικός αξιόπιστος σύμμαχος των αγροτών. Οι αρχι-μάστορες κι ακόμα οι τεχνίτες είχαν αποξενωθεί απ' αυτούς. Το 1525 επομένως, το βάρος του αγώνα έπεφτε περισσότερο στην αγροτιά σε σχέση με την περίπτωση των Χουσσιτικών Πολέμων. Οι πόλεις δεν ενεπλάκησαν παρά μόνο σε μικρό βαθμό και το κίνημα δε βρήκε ανάλογη υποστήριξη σαν κι αυτή του Θαβώρ, εκατό χρόνια πριν στη Βοημία. Οι πόλεις εξέφρασαν ενεργά τη συμπάθειά τους για την αγροτιά, όχι στρατιωτικά αλλά σε επίπεδο διακηρύξεων μέσω των επιρροών που δέχτηκαν τα προγράμματά τους.

Απ' την άλλη πλευρά, οι εξεγερμένοι του 1525 βρήκαν συμμάχους που οι Θαβωρίτες δεν είχαν – δηλαδή τους μεταλλωρύχους. Οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν κι εργάζονταν μαζί, σε μεγάλους αριθμούς, κατείχαν όπλα και γνώριζαν τη χρήση τους. Παρακολουθούσαν τις εξελίξεις της πολεμικής τέχνης και ήταν συνηθισμένοι στη διατήρηση της πειθαρχίας. Από στρατιωτική άποψη, βρίσκονταν σε πολύ υψηλότερο επίπεδο σε σχέση μ' όλα τ' άλλα μέλη των κοντινών τάξεων της εποχής τους κι όπου εισέρχονταν σε κάποια σύγκρουση με αποφασιστικότητα, η εξέγερση παρέμενε, υπό τη στρατιωτική έννοια, ανίκητη.

Όπως πήγαιναν τα πράγματα το έτος 1524, ο καθένας που βρίσκονταν σε στενή επαφή με την αγροτιά έβλεπε καθαρά ότι η κατάσταση θα εξελίσσονταν σε βίαιη κρίση και για έναν άνθρωπο σαν το Μίντσερ, αυτό δεν ήταν κάτι που θα μπορούσε να του διαφύγει. Όλοι οι χωρικοί διακατέχονταν απ' την ίδια αίσθηση, καθώς είχαν χαιρετίσει με κραυγές επιδοκιμασίας το Λούθηρο που αφέθηκε να παρασυρθεί απ' την παλίρροια της

δημοτικότητας, υποδαυλίζοντας τις προσδοκίες όλων των τάξεων. Όταν όμως ο κοινός εχθρός φάνηκε να εξουδετερώνεται, όταν ο Πάπας κι ο προστάτης του, ο Αυτοκράτορας, είχαν φανερώσει την αδυναμία τους στη Βορμς, το 1521, όταν η παλιά εξουσία ανατράπηκε και το θέμα ήταν πως θα επέρχονταν η νέα τάξη πραγμάτων, όταν οι ταξικοί ανταγωνισμοί φάνηκαν πολύ πιο έντονα, όταν κατέστη αναγκαίο να κριθεί το ζήτημα της ταυτότητας αυτών που θα δράττονταν τους καρπούς της Εκκλησιαστικής μεταρρύθμισης, δηλαδή οι κατώτερες ή οι ανώτερες τάξεις – τότε ο Λούθηρος δεν πήρε κάποια απόφαση εφ' όσον δεν εξαναγκάζονταν να το πράξει. Απ' την πρώτη στιγμή, η μόνη αποφασιστική στάση που υιοθέτησε ήταν αυτή εναντίον των κομμουνιστών ζηλωτών, αντιστεκόμενος παράλληλα σε κάθε απόπειρα των κατώτερων τάξεων ν' αποκομίσουν χειροπιαστά οφέλη απ' τη Μεταρρύθμιση, τασσόμενος υπέρ οποιουδήποτε μέτρου λαμβάνονταν απ' τους Πρίγκηπες σ' αυτή την κατεύθυνση. Αυτοί ήταν που έπρεπε να γίνουν κάτοχοι της Εκκλησιαστικής περιουσίας κι όχι οι χωρικοί. *«Δουλειά μας δεν είναι να επιτιθώμαστε στα μοναστήρια», γράφει, «αλλά ν' αποτραβήξουμε τις καρδιές μας απ' αυτά. Όταν τότε οι εκκλησίες και τα μοναστήρια σταθούν ερημωμένα, ας τα κάνουν οι κυρίαρχοι πρίγκηπες ότι επιθυμούν».* [15]

Το 1524 είχε γίνει πια ολοφάνερο πως οι κατώτερες τάξεις δεν είχαν τίποτα να περιμένουν απ' τη Μεταρρύθμιση του Λούθηρου. Μόνο με τις δικές τους δυνάμεις και με την ένοπλη βία θα μπορούσαν να ελευθερωθούν απ' το ζυγό που έπεφτε ασήκωτος στους ώμους τους.

VIII. Οι Προετοιμασίες του Μίντσερ για την Εξέγερση.

Μόλις έγινε φανερό ότι το μόνο που απέμενε στις κατώτερες τάξεις ήταν η καταφυγή στα όπλα εναντίον όλων των εκμεταλλευτών, τόσο των επαναστατών όσο και των αντιδραστικών, κανείς δε στάθηκε πιο ενθουσιώδης στην προετοιμασία για την εξέγερση απ' τον Μίντσερ, του οποίου η σύνεση, η ενεργητικότητα και η γενναιότητα, τον κατέστησαν την κεντρική μορφή του επαναστατικού κινήματος των εκμεταλλευόμενων τάξεων της Θουργγίας και του προσέδωσαν ευρεία επιρροή, πολύ πέρα απ' τα όρια της συγκεκριμένης επαρχίας.

Η ενεργητικότητα αυτού του ανθρώπου μπορεί να γίνει αντιληπτή απ' τις εναντίον του κατηγορίες που απευθύνονταν σα χείμαρος στους κυρίαρχους Πρίγκηπες της Σαξονίας. Για παράδειγμα, κάποιος Friedrich Witzleben παραπονέθηκε για τ' ότι οι υποτελείς του στο Wendelstein, στο Wollmerstadt, και στο Rosleben, είχαν στείλει απεσταλμένους στον Μίντσερ, ζητώντας την έγκρισή του για την ίδρυση μιας λίγκας εναντίον του κυρίου τους, εξ' αιτίας του ότι αυτός είχε εναντιωθεί στην παρακολούθηση από μέρος τους της Θείας Λειτουργίας του Μίντσερ. Ο Μίντσερ έδωσε τη συγκατάθεσή του και πιθανότατα τους έδειξε πως να οργανωθούν. Δητύθνε την οργάνωση των πολυ-άριθμων και πολεμοχαρών

μεταλλωρύχων του Mansfeld και έστειλε μια επιστολή στους υποτελείς του Δούκα Γεώργιου της Σαξονίας στο Sangershausen, με την οποία τους παρότρυνε να παραμείνουν πιστοί στο Ευαγγέλιο (δηλαδή, στη δημοκρατική υπόθεση) και ν' αντισταθούν στους εχθρούς του.

Ο Μίντσερ απευθύνθηκε επίσης στους κατοίκους του Orlamünde, με σκοπό το σχηματισμό μιας συμμαχίας με τον Κάρλσταντ, ο οποίος κατείχε μια θέση όμοια με τη δική του στο Άλστεντ. Ο Κάρλσταντ όμως και οι οπαδοί του ανήκαν σε μια παράταξη που αποδοκίμαζε κάθε βίαιο μέσο. Σε μια απάντηση γραμμένη απ' το λαό του Orlamünde «*προς αυτόν του Άλστεντ*» που διατυπώνει το πως «*οι Χριστιανοί πρέπει να μάχονται*» (τυπωμένη στη Βιτεμβέργη το 1524), ο Κάρλσταντ λέει: «*Δε θα καταφύγουμε στα ξίφη και τις λόγχες, παρά μόνο πρέπει να οπλιστούμε ενάντια στον εχθρό με τη θωράκιση της πίστης. Γράψετε πως πρέπει να ενωθούμε μαζί σας και να κάνουμε μια συμμαχία. Αν το κάναμε αυτό, δε θα είμασταν πια ελεύθεροι Χριστιανοί, μα εξαρτώμενοι απ' τους ανθρώπους. Μια τέτοια πράξη θα ήγειρε την κραυγή "Θάνατος στο Ευαγγέλιο!" και οι τύραννοι θα θριαμβολογούσαν, λέγοντας "Τούτοι οι λεβέντες που περηφανεύονται πως αποτελούν τους εκλεκτούς του Θεού, μέχρι και λίγες σχηματίζουν ανάμεσά τους, λες κι ο Θεός δεν είναι αρκετά δυνατός για τους υπερασπιστεί!"*».

Ενώ η επιστολή αυτή δεν είχε κανένα αποτέλεσμα για τον Κάρλσταντ, στην πραγματικότητα ισοδυναμούσε με δημόσια καταδίκη του Μίντσερ, τον οποίο ο Λούθηρος έβαξε στην ίδια κατηγορία με τον αγκιτάτορα του Orlarmünde.

Το πιο σοβαρό γεγονός όμως, ήταν η αποκάλυψη του Nicol Rugkert προς τους Πρίγκηπες, της ύπαρξης μιας μυστικής λίγκας στο Άλστεντ, ιδρυμένης απ' τον αγκιτάτορα. Ο Μελάγχθονας μας πληροφορεί ότι «*ο Μίντσερ κρατούσε μια λίστα όλων όσων είχαν δεσμευτεί σ' αυτόν, έχοντας ορκιστεί να τιμωρήσουν τους αντίχριστους Πρίγκηπες και να εγκαθιδρύσουν μια Χριστιανική κυβέρνηση*». Η λίγκα είχε υποστηρικτές κι εκτός του Άλστεντ, για παράδειγμα στην κοιλάδα του Mansfeld, στο Sangerhausen κι ακόμα στο Τσβικάου. Στην **Ομολογία** του, ο Μίντσερ διακηρύσσει το σκοπό της οργάνωσης που είναι «*μια συμμαχία ενάντια σ' εκείνους που διώκουν το Ευαγγέλιο*». Σχετικά με το τι σήμαινε το "Ευαγγέλιο", ο ίδιος δηλώνει: «*Αποτελεί όρο της πίστης μας κι επίσης κάτι το οποίο επιθυμούμε να πραγματοποιήσουμε, τ' ότι όλα τα πράγματα είναι κοινά [omnia sunt communia] και πρέπει να διανέμονται όπως η περίπτωση το απαιτεί, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του καθένα. Κάθε πρίγκηπας, κόμης ή βαρόνος, ο οποίος -αφού πρώτα τον υπενθυμίσουν όπως αρμόζει την αλήθεια αυτή- θ' αρνηθεί να την αποδεχτεί, πρέπει ν' αποκεφαλίζεται ή ν' απαγχονίζεται*».

Δε γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό ήταν ενήμεροι οι Σάξονες Πρίγκηπες για τους σκοπούς της λίγκας εκείνη την περίοδο αλλά αυτά που έμαθαν ήταν αρκετά, σε συνδυασμό και μ' άλλες κατηγορίες, για να καλέσουν τον επικίνδυνο υποκινητή στη Βαϊμάρη, μέτρο για τ' οποίο, η εχθρότητα του Λούθηρου για τον Μίντσερ, αποτελούσε ένα επιπλέον κίνητρο.

Ο Μίντσερ ήταν αρκετά άφοβος για να μην υπακούσει στις κλήσεις και πηγαίνει στη Βαϊμάρη την 1^η Αυγούστου. Ο Δούκας Ιωάννης τον υπέβαλε σ' εξέταση, απ' την οποία όμως εξήλθε αλώβητος αναμένοντας την τελική απόφαση του Δούκα.

Ο Μίντσερ όμως δε συνέχισε να περιμένει, καθώς η θέση του στο Άλστεντ είχε ήδη καταστεί επισφαλής. Οι Πρίγκιπες απειλούσαν τη μικρή πόλη μ' αντίποινα και τότε το (Δημοτικό) Συμβούλιο τοποθετήθηκε εναντίον του αγκιτάτορα που δραπέτευσε τη νύχτα, μεταξύ 7 και 8 Αυγούστου. Στην Απολογία του μας λέει ότι: *«Όταν επέστρεψα πίσω απ' την ανάκριση της Βαϊμάρης, είχα την πρόθεση να κηρύξω τον αληθινό Λόγο του Θεού αλλά οι Σύμβουλοι ήθελαν να με παραδώσουν στα χέρια του μεγαλύτερου εχθρού του ευαγγελίου, οπότε αντιλήφθηκα πως η παραμονή μου από δω και πέρα είχε γίνει αδύνατη. Έριξα μαύρη πέτρα πίσω μου γιατί διαπίστωσα με τα ίδια μου τα μάτια ότι αυτοί σέβονταν τον όρκο πίστης και υποταγής που είχαν δώσει πολύ περισσότερο απ' ό,τι το έπραταν για το Λόγο του Θεού».*

Ο αδύναμος αποστάτης Μελάγχθονας πασχίζει εδώ, όπως κι οπουδήποτε αλλού, ν' αποδώσει στον Μίντσερ το όνειδος της δειλίας. *«Το ηθικό του Τόμας»*, αναφέρει, *«τον εγκατέλειψε απ' τη στιγμή που τό 'βαλε στα πόδια και κρύβονταν για έξι μήνες».*

Το ότι η δειλία δεν είχε καμιά σχέση με τη φυγή του Μίντσερ απ' το Άλστεντ και το πόσο ελάχιστα διατεθειμένος ήταν να κρυφτεί, φαίνεται απ' το γεγονός ότι πήγε απ' ευθείας απ' το Άλστεντ σ' ένα νέο θέατρο πολέμου, στο Μιλχάουζεν, όπου τον συναντάμε κιόλας στις 15 Αυγούστου. Επιπλέον, το σχόλιο του Μελάγχθονα δε θα μπορούσε να είναι ένα απλό λάθος, γιατί το 1525, αυτός πρέπει να διατηρούσε ζωντανή την ανάμνηση του φόβου που κατέλαβε το Λούθηρο και τους φίλους του το 1524, όταν πληροφορήθηκαν ότι ο Μίντσερ είχε μεταβεί στο Μιλχάουζεν.

Ο Λούθηρος έγραψε στους “συντρόφους” που διατηρούσε σ' αυτή την πόλη, προτρέποντάς τους ν' απελάσουν τον Μίντσερ και ζήτησε απ' το Συμβούλιο να εγκαλέσει τον τσαρλατάνο και να τον εξαναγκάσει να πει δημόσια ποιος ήταν αυτός που τον είχε εξουσιοδοτήσει να κηρύττει. *«Αν αυτός ισχυρίζεται ότι τον έχουν στείλει ο Θεός και το Άγιο Πνεύμα Του, όπως τους Αποστόλους, τότε κάντε τον να τ' αποδείξει με σημάδια και θαύματα, απαγορέψτε όμως το κήρυγμά του, γιατί όταν ο Θεός θελήσει ν' αλλάξει τη φυσική τάξη των πραγμάτων, το φανερώνει με κάθε είδους θαύματα».* [16]

Ο Λούθηρος είχε ισχυρούς λόγους για να πολεμήσει δραστικά τον κομμουνιστή αγκιτάτορα. Δεν ήταν μόνο τα σημάδια της επερχόμενης εξέγερσης που είχαν αρχίσει να πολλαπλασιάζονται, μα κι ο Μίντσερ που ήταν πιο επικίνδυνος στο Μιλχάουζεν παρά στο Άλστεντ, καθώς αυτό ήταν μεγαλύτερη πόλη, περίπου 6.000 κατοίκων, που έλεγχε μια έκταση 220 σχεδόν τετραγωνικών χιλιομέτρων. [17] Η χειροτεχνία και το εμπόριο βρίσκονταν σε μεγάλη άνθηση, με την υφαντουργία και τον ιματισμό να είναι σε προχωρημένο στάδιο ανάπτυξης. *«Μεγάλη ποσότητα υφασμάτων υφαίνονταν στο Μιλχάουζεν και μ' αυτά διεζάγονταν επικερδές εμπόριο με τη Ρωσία κι άλλες χώρες σ'*

εκείνο το σημείο του κόσμου» (Galletti, **Geschichte Thuringens**, σ. 491). Η πόλη δεν ήταν μόνο πλούσια κι ισχυρή αλλά επίσης κι ανεξάρτητη απ' τους Σάξονες Πρίγκηπες, καθώς ήταν μια απ' τις λίγες ελεύθερες πόλεις που απέμεναν ακόμα στη Θουρυγγία κι αν έπεφτε στα χέρια των κομμουνιστών ζηλωτών, τότε αυτοί θα διέθεταν ένα έρεισμα (*“point d'appui”*) που θα τους καθιστούσε πολύ επικίνδυνους.

Η κατάσταση στο εσωτερικό δεν ήταν απαγορευτική για μια λαϊκή εξέγερση στην πόλη, όπου η μεγάλη ανάπτυξη της μανιφακτούρας του μαλλιού προς εξαγωγή, πρέπει να είχε δημιουργήσει γόνιμο έδαφος για τις εξεγερτικές και κομμουνιστικές ιδέες. Πέρα απ' αυτό, το Μιλχάουζεν ελέγχονταν από «*μια καταπιεστική, αριστοκρατική κυβέρνηση. Αυτή η ελεύθερη αυτοκρατορική πόλη δεν είχε παραπάνω από ενενήντα-έξι πραγματικά ελεύθερους πολίτες, οι οποίοι σχημάτιζαν το Συμβούλιο και αυτοί συμπλήρωναν τις κενές του θέσεις αποκλειστικά απ' την τάξη των πατρικίων*». [18]

Οι εξεγερτικές αντιλήψεις στο Μιλχάουζεν δεν αφορούσαν μόνο τους προλετάριους της πόλης, τον πληθυσμό των περιχώρων και τους αγρότες των γειτονικών περιοχών που εξαρτώνταν απ' την πόλη, αφού οι ειδικευμένοι τεχνίτες των συντεχνιών κρατούσαν παρόμοια στάση, παρ' όλο που σε άλλα μέρη ανήκαν στις προνομιούχες τάξεις. Δεν αποτελεί λοιπόν έκπληξη ότι το κίνημα της Μεταρρύθμισης οδήγησε σε μια σειρά ξεσηκωμών απ' την πλευρά των πολιτών εναντίον της διακυβέρνησης των πατρικίων, στους οποίους ο κόσμος οδηγήθηκε απ' τον Heinrich Pfeiffer, ένα μοναχό που όπως και πολλοί άλλοι αυτής της περιόδου, είχε απαρνηθεί τους όρκους του. Ο Pfeiffer ήταν ο κατ' εξοχήν ηγέτης της αντιπολιτευτικής φράξιας των εύπορων πολιτών, όπως οι ειδικευμένοι τεχνίτες των συντεχνιών και οι έμποροι, στο βαθμό που αυτοί δεν ανήκαν στους πατρικίους. Οι τελευταίοι όμως ήταν αρκετά ισχυροί για να επιτρέψουν στον Pfeiffer την πολυτέλεια ν' αγνοήσει τους χωρικούς και τους προλετάριους. Απευθύνθηκε λοιπόν στις συγκεκριμένες τάξεις, παροτρύνοντας τες να ενωθούν στον αγώνα εναντίον της αριστοκρατίας της πόλης.

Επιπλέον, ο Pfeiffer είχε έναν ακόμα σύμμαχο προερχόμενο απ' τους Σάξονες Πρίγκηπες, ο οποίος επιθυμούσε πολύ να πάρει υπό την κατοχή του την ισχυρή αυτοκρατορική πόλη και του οποίου ο σκοπός φαινόταν να εξυπηρετείται από την αναστάτωση στο εσωτερικό της. [19]

Η εξέγερση ενθαρρύνθηκε στο ξεκίνημά της απ' το Δούκα Ιωάννη της Σαξονίας, παρ' όλο που μετέπειτα εκτέλεσε τον Pfeiffer σαν στασιαστή, όταν αυτός είχε αρχίσει να του γίνεται δυσάρεστος.

Παρά την ύπαρξη όλων αυτών των αντιπάλων, το Συμβούλιο πρέπει να διέθετε ισχυρή υποστήριξη στην πόλη γιατί οι δημοκρατικοί δεν είχαν κατορθώσει να πετύχουν οτιδήποτε που να έχει διάρκεια. Ο Pfeiffer και οι μαχητές του σημείωσαν την πρώτη τους νίκη το 1523, τα κέρδη της οποίας τα καρπώθηκαν οι εύποροι πολίτες, οι οποίοι ήταν και οι μόνοι που πήραν ένα μερίδιο της δημοτικής εξουσίας, ενώ οι προλετάριοι κι οι μικροί τεχνίτες

των προαστίων, και περισσότερο οι χωρικοί, έμειναν μ' άδεια χέρια.

Καλούμαστε τώρα να ξεετάσουμε το αν αυτή η άδικη μοιρασιά των καρπών της νίκης οδήγησε προς μια μεταβολή των διαθέσεων των κατώτερων τάξεων. Το σίγουρο είναι πως το Δημοτικό Συμβούλιο πέτυχε γρήγορα την απέλαση του Pfeiffer και ο Δούκας Ιωάννης μάταια παρέμβηκε υπέρ της επιστροφής του. Παρ' όλα αυτά, μετά από λίγο τον ξανασυναντάμε πίσω στο Μιλχάουζεν, σε οξεία σύγκρουση με το Συμβούλιο, αφού η τύχη τη μια φορά χαμογελά στη μια πλευρά και την επόμενη στην άλλη. Καταμεσής αυτής της πάλης, ο Μίντσερ έφτασε στο Μιλχάουζεν. Το Συμβούλιο ήταν εκείνη τη στιγμή πολύ αδύναμο για ν' ακολουθήσει τις απαιτήσεις του Λούθηρου υπέρ μιας αντιπαράθεσης με τον αγκιτάτορα, αν και πρόθυμο να ενεργήσει κατ' αυτό τον τρόπο όταν θα ήταν σε θέση. *«Το αξιότιμο Συμβούλιο ήταν τόσο δυσαρεστημένο με τον Μίντσερ όσο ακριβώς και με τον Pfeiffer αλλά ο κόσμος τον κράτησε με το ζόρι γιατί αυτός κι ο συνεργάτης του, Pfeiffer, είχαν μόλις παρακινήσει και καθοδηγήσει μια ανταρσία εναντίον των υπολοίπων».* [20]

Τότε ακριβώς βλέπουμε την παράταξη του Pfeiffer να εκτελεί μια αλλαγή πορείας προς τ' αριστερά. Ήγειρε αιτήματα υπέρ των αγροτών όπως επίσης και του πληθυσμού των περιχώρων κι έφτασε στη νίκη στις 27 Αυγούστου του 1524. Είναι αδύνατο να καθοριστεί μέχρι ποιου σημείου, αν όχι αποκλειστικά, επηρέασε ο Μίντσερ τη μεταβολή αυτή.

Μια ακόμα ρήξη, όπως η αντίστοιχη του 1523, άρχισε τότε να κάνει την εμφάνισή της στις τάξεις των νικητών. Το 1523, οι δυσαρεστημένοι ήταν οι χωρικοί κι ο πληθυσμός των περιχώρων. Τώρα, οι αστοί, οι τεχνίτες κι οι έμποροι είχαν αρχίσει ν' ανησυχούν εξ' αιτίας των χωρικών και των προλετάρων, των οποίων η αυτοπεποίθηση, απ' την άφιξη του Μίντσερ, είναι βέβαιο πως δεν είχε υποχωρήσει στο ελάχιστο. Οι αστοί τάχτηκαν με το Συμβούλιο και ήδη την 25^η του Σεπτέμβρη, οι Pfeiffer και Μίντσερ γνώριζαν την ήττα, με τον δεύτερο ν' απελαύνεται και τον πρώτο ν' ακολουθεί αμέσως μετά.

Ο Μίντσερ κατέφυγε στη Νότια Γερμανία, όπως και τόσοι άλλοι που διέθεταν κάποια πολιτική σπουδαιότητα στη Σαξονία, όπως ο Κάρλσταντ, τον οποίο ο Λούθηρος είχε πείσει τον ηγεμόνα του να τον απελάσει, επειδή οι κάτοικοι του Orlamünde τον είχαν επιφυλάξει κακή υποδοχή σε μια αγκιτατόρικη περιοδεία εναντίον του συγκεκριμένου μεταρρυθμιστή. Η φυγή του Μίντσερ όμως, δε σήμαινε ούτε καν μια προσωρινή ανάσχεση του κινήματος, αποτελώντας απλά μια διερεύνηση για καινούριο πεδίο δράσης. Πρέπει να ήταν καλά πληροφορημένος για τα γεγονότα που προετοιμάζονταν στη Νότια Γερμανία, αφού η Γερμανία (τουλάχιστον η Νότια και η Κεντρική) καλύπτονταν εκείνο το διάστημα από ένα δίκτυο μυστικών επαναστατικών εταιριών που βρίσκονταν σε συνεχή εσωτερική επικοινωνία. Οι κομμουνιστικές σχέτες ειδικότερα παρείχαν μεγάλο αριθμό περιοδευόντων αγκιτατόρων που κρατούσαν τις διάφορες λίγκες σ' επαφή μεταξύ τους. Απ' τις πρώτες ακόμα ενώσεις των Βαλδесιανών, οι έμπιστοι εκπρόσωποι των κομμουνιστών (“Απόστολοι”, “φτωχοί ιερείς” ή όποιοδήποτε άλλο όνομα κι αν έφεραν), αποτελούσαν κατά κανόνα, με σύντομες μόνο διακοπές, διαρκώς περιπλανωμένους

εδώ κι εκεί ανθρώπους. Η εξάπλωση της συνήθειας της περιπλάνησης ανάμεσα στους τεχνίτες ήταν ένα επιπρόσθετο μέσο που επέφερε τη στενότερη ένωση μεταξύ των συγκεκριμένων τάξεων της κοινωνίας, όπως υπήρξε και για οποιαδήποτε άλλη τάξη. *«Όλοι οι περιοδεύοντες τεχνίτες που ανήκαν στην ένωση, οι μάστορες, όπως επίσης κι οι μαθητεύομενοι, γίνονταν “απόστολοι”»*. [21]

Έτσι, όταν ο Μίντσερ μετακινήθηκε στη Νότια Γερμανία, πρέπει να ήταν καλά ενημερωμένος για την κατάσταση των πραγμάτων και να είχε αντιληφθεί ότι η εξέγερση αναμένονταν παντού. Σε κάθε περίπτωση, πληροφορήθηκε πως στα τέλη του Αυγούστου, οι χωρικοί στο Stühlingen είχαν πράγματι ξεσηκωθεί και πως η εξέγερση εξαπλώνονταν γρήγορα προς τα Ελβετικά σύνορα. Αυτό ήταν αρκετό για να τον πείσει να κατευθυνθεί προς τα κει, μιας και κάθε προοπτική δραστηριοποίησής του στη Σαξονία είχε τερματιστεί, χωρίς καμιά ελπίδα επαναφοράς για όσο καιρό παρέμεναν οι υφιστάμενες συνθήκες διακυβέρνησης της περιοχής αυτής.

Στη Νυρεμβέργη δεν έμεινε παρά για σύντομο μόνο διάστημα, όχι (όπως πολλοί πιστεύουν) για να προκαλέσει κάποια εξέγερση (και θα μπορούσε να βρει αρκετούς μαχητές σ' αυτό το παλιό κέντρο του Βεγαρδισμού) αλλά απλά χάρη ενός φυλλαδίου που τυπώθηκε μυστικά. Η κατάσταση στη συγκεκριμένη πόλη δε φαινόταν να είναι ώριμη για μια εξέγερση.

Η παραμονή του στη Νυρεμβέργη εξηγείται καλύτερα απ' τον ίδιο τον Μίντσερ, σε μια επιστολή του προς τον Christoph N., στο Eisleben. [22] Το ακόλουθο απόσπασμα φανερώνει τη θλιβερή οικονομική του κατάσταση εκείνη την περίοδο: *«Αν μπορείς»*, αναφέρει, *«βοήθησέ με για τα προς το ζην. Αλλά αν αυτό σ' εξοργίσει, δε θα έχω ούτε δικάρα»*. Είναι επομένως ολοφάνερο ότι ο Μίντσερ δεν είχε πλουτίσει στο Άλστεντ και το Μιλχάουζεν.

Τ' αποτελέσματα της σύντομης παραμονής του στη Νυρεμβέργη παρατίθενται εν συντομία από ένα παλιό χρονικογράφο ονόματι Johann Müllner: *«Κάποιος τυπογράφος τόλμησε να εκδώσει ένα φυλλάδιο του Τόμας Μίντσερ αλλά το Συμβούλιο κατέσχεσε όλα τ' αντίτυπα και φυλάκισε τον υπάλληλο που είχε δράσει εν αγνοία του αφεντικού του»*.

Το ύψιστο και σοφό Συμβούλιο πάντως, με τίποτα δεν κατόρθωσε να περιέλθουν στην κατοχή του όλα τ' αντίτυπα. Όχι μόνο το έργο κυκλοφόρησε πριν την ανταρσία των χωρικών αλλά παρά τον άγριο πόλεμο που διεξάγονταν ενάντια στο σύνολο των εξεγερτικών γραπτών μετά απ' αυτή την ανταρσία, αντίτυπα αυτού του έργου υπάρχουν σωσμένα μέχρι και σήμερα. Είναι το πιο παθιασμένο και επαναστατικό απ' όλα τα γραπτά του Μίντσερ και τιτλοφορείται **Hoch verursachte Schutzrede** ή **Απολογία (Apology)**. [23] Με τη συνηθισμένη του περιφρόνηση για την επικρατούσα δουλικότητα των θεολόγων, το αφιερώνει στον *«Υψηλότατο Πρωτότοκο Πρίγκηπα και Παντοδύναμο Κύριο, Ιησού Χριστό, τον φιλεόσπλαχνο Βασιλέα των βασιλέων, τον γενναίο Καθοδηγητή όλων των πιστών, τον παντελέημονα Ηγεμόνα μου και πιστό Προστάτη, όπως και στην*

δοκιμαζόμενη Νύμφη Του, την Δεινοπαθούσα Χριστιανοσύνηη).

Μετά από μια σειρά επιθέσεων στο Λούθηρο (Dr. *Ludibrii* – Δρ. “Αθυρμα”) συνεχίζει αναφέροντας ότι έχει καλέσει τους Πρίγκηπες της Χριστιανοσύνης ν’ αδράξουν το ξίφος προς υπεράσπιση του Ευαγγελίου, επικαλούμενος ταυτόχρονα τη Βίβλο προς δικαίωση των καλεσμάτων του. «*Επίσης, να κι ένα κουτσομπολιό που μουρμουρίζεται – Ω! τον πανούργο! – και λέει πως θέλησα να ξεσηκώσω ανταρσία, κι υποτίθεται ότι αυτός το ανακάλυψε απ’ τα γράμματά μου προς τους μεταλλωρύχους. Με κατηγορεί γι’ αυτό αλλά αποκρύπτει το πιο φανερό ζήτημα, δηλαδή ότι έδειξα στις κυρίαρχες εξουσίες πως μια ολόκληρη επαρχία κρατούσε το ξίφος μεσ’ τη λαβή της, όπως επίσης και το κλειδί για το ξεκλείδωμα, και φαίνεται απ’ τον Δανιήλ (vii), την Αποκάλυψη (vi) και την Προς Ρωμαίους (xiii, 1-8) ότι οι ηγεμόνες δεν είναι κύριοι αλλά υπηρέτες του ξίφους. Δεν θά ’πρεπε να ενεργούν όπως τους αρέσει (Δευτερονόμιο, xvii) αλλά να ενεργούν ορθά. Είναι το πιο σιχαμερό πράγμα στη γη να μην ανακουφίζει κανείς τις ανάγκες των φτωχών... Κοιτάζτε σεις! Οι ηγεμόνες κι οι αρχόντοι μας βρίσκονται στον πυθμένα κάθε τοκογλυφίας, κλεψιάς και ληστείας. Παίρνουν όλα τα πράγματα που έχουν φτιαχτεί στην κατοχή τους. Τα ψάρια του νερού, τα πτηνά τ’ ουρανού, τα γεννήματα της γης – όλα πρέπει να είναι δικά τους (Ησαΐας, v). Επιπλέον, κηρύττουν την εντολή του Θεού ανάμεσα στους φτωχούς και λένε: ο Θεός σας διέταξε να μην κλέβετε – οι ίδιοι όμως δεν το ακολουθούν. Γιατί αυτοί καταδυναστεύουν τους φτωχούς αγρότες και τους τεχνίτες, χαρατσώνοντας και γδέρνοντας όλους όσους βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση (Μιχαΐας, iii). Κι αν κάποιος απ’ αυτούς τους φτωχούς ανθρώπους παραβιάσει στο παραμικρό το γράμμα του νόμου πρέπει να τον κρεμάνε γι’ αυτό. Για όλα αυτά, ο Δρ. Ψεύτης (Λούθηρος) λέει απλά: “Αμήν” (Αλήθεια). Οι ίδιοι οι άρχοντες μετατρέπουν το φτωχό άνθρωπο σ’ εχθρό τους με τα έργα τους. Αν οι ίδιοι δεν αφανίσουν την αιτία του αναβρασμού, πως είναι δυνατό τα πράγματα να πηγαίνουν καλά για πάντα; Επειδή λέω αυτά, σημαίνει ότι πρέπει να είμαι και στασιαστής. Αληθώς!»). Το υπόλοιπο έργο αποτελείται από μια υπέρμετρα δριμεία πολεμική εναντίον του Λούθηρου.*

Αφού ο Μίντσερ είχε εξαπολύσει το Πάρθιο αυτό βέλος εναντίον του αντιπάλου του, άφησε τη Νυρεμβέργη και πήγε στην Ελβετική μεθόριο, όπου πέρασε το χειμώνα. Το ακριβές μέρος της παραμονής του είναι άγνωστο. Σύμφωνα με τον Cochläus (στμ:44), οι περιηγήσεις που έκανε εκείνο το διάστημα έφτασαν μέχρι το Halle του Τυρόλου, μια εξορμητική περιοχή που κατόπιν έγινε επίκεντρο του Αναβαπτισμού. Πολλοί του αποδίδουν την πατρότητα των πασίγνωστων Δώδεκα Άρθρων, με τα οποία οι εξεγερμένοι χωρικοί διατύπωσαν τα αιτήματά τους, ενώ άλλοι φτάνουν να υποστηρίξουν ότι αυτός ήταν η αιτία της εξέγερσης στη Νότια Γερμανία. Οι δύο αυτοί ισχυρισμοί στερούνται σίγουρα τεκμηρίωσης, όπως πιθανώς κι αυτός του Cochläus.

Η αναφορά που γίνεται στην *Ομολογία* του Μίντσερ και αφορά την παραμονή του στην Ελβετική μεθόριο, περιορίζεται στο ακόλουθο απόσπασμα που περιέχει πιθανώς

όλες τις βασικές λεπτομέρειες της δραστηριότητάς του στη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου της πορείας του: «Στο Klettgau και το Hegau πρότεινα κάποια Άρθρα πάνω στη σωστή μορφή διακυβέρνησης. Άλλοι παρουσίασαν μια τροποποιημένη μορφή αυτών. Θα μπορούσαν πρόθυμα να με δεχτούν ως έναν απ' αυτών, μα παρ' ότι ευγνώμων σ' αυτούς, αρνήθηκα. Δεν υποκίνησα εγώ την εξέγερση σε κείνα τα μέρη γιατί ήταν ήδη σ' εξέλιξη. Οι Oekolampadius και Hugwaldus (στμ:45) μου ζήτησαν να κηρύξω στο λαό που ήταν εκεί και τελικά ανταποκρίθηκα».

Ο Μίντσερ επομένως δεν ήταν ο συγγραφέας των Δώδεκα Αρθρων παρ' όλο που είχε κάποια επιρροή στη δημιουργία τους. Θεώρησε την παραμονή του απλώς προσωρινή, εν τούτοις δεν παρέμεινε αδρανής αλλά συνέχισε να ξεσηκώνει «κηρύττοντας στο λαό», όπως αναφέρει ο ίδιος, ή όπως ο Bullinger (στμ:46) το εκφράζει: «Εσπειρε τη φαρμακερή σπορά της αγροτικής εξέγερσης».

Ενώ ήταν στην Ελβετική μεθόριο, είχε την ευκαιρία να συναντηθεί με τους ηγέτες των Ελβετών Αναβαπτιστών αλλά παρότι οι σχέσεις του με τους ανθρώπους αυτούς είναι σημαντικές για τη συγκεκριμένη σέχτα, δε μας παρέχεται παρά περιορισμένη μόνο εμβάθυνση πάνω στον χαρακτήρα του Θουρρυγιανού κομμουνιστή και του έργου του. Η περιγραφή των σχέσεων αυτών θ' απαιτούσε την εξέταση των απαρχών της Αναβαπτιστικής αίρεσης. Για ν' αποφύγουμε επομένως μια αδικαιολόγητη παρεμβολή στη συνέχεια αυτής της περιγραφής, δε θα επεκταθούμε περισσότερο, όσον αφορά το σημείο αυτό προς το παρόν αλλά θα επιστρέψουμε σ' αυτό στο επόμενο κεφάλαιο.

ΙΧ. Ο Πόλεμος των Χωρικών.

Στην αρχή του έτους 1525, πιθανώς το Γενάρη, ο Μίντσερ άφησε τη Σουηβία για να επιστρέψει στη Θουρρυγία. Είχε ένα κίνητρο γι' αυτό αφού γνώριζε πως επίκειτο το ξέσπασμα του κινήματος.

Όπως ο ξεσηκωμός των χωρικών της Αγγλίας το 1381 που ξέσπασε ταυτόχρονα σ' όλα τα μέρη, η εξέγερση στη Γερμανία είχε κανονιστεί να λάβει χώρα σε κάθε σημείο την ίδια μέρα, στις 2 Απρίλη, όμως σε κάποιες περιοχές εκδηλώθηκε νωρίτερα, πράγμα που οφείλονταν είτε στην ανυπομονησία των συμμετεχόντων, είτε στ' ότι το υπαγόρευσαν οι περιστάσεις. Έτσι, δεν υπάρχει αμφιβολία πάνω στ' ότι η εξέγερση ήταν οργανωμένη και κατευθύνονταν από μια ευρέως εξαπλωμένη συνωμοσία.

Η εποχή στην οποία τα συντεχνιακά μυστικά μπορούσαν να κρατηθούν για αιώνες ήταν επίσης ιδιαίτερα ευνοϊκή για τις κρυφές λίγκες. Δεν ήταν μόνο οι αιρετικές ιδέες που προπαγανδίζονταν μέσα από μυστικές εταιρίες αλλά και οι πολιτικές δράσεις συχνά πραγματοποιούνταν με παρόμοιο τρόπο, τόσο στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο. Πολλές απ' αυτές τις ενώσεις απέκτησαν μεγάλη σημασία, όπως η *Bundschuh* (οι χωρικοί του Παπουτσιού) και η *Arme Konrad* (ο Φτωχός Κόνραντ -στμ:47), οι οποίες υπήρξαν το

πρελούδιο στον Πολέμο των Χωρικών.

Έτσι, παρά τα προμηνύματα σε διάφορα μέρη, ήδη απ' το φθινόπωρο του 1524, και τις πυρετώδεις προετοιμασίες για εξέγερση στη διάρκεια του χειμώνα, οι κυρίαρχες τάξεις αιφνιδιάστηκαν τόσο, ώστε στο ξεκίνημα, οι εξεγερμένοι σχεδόν παντού πήραν το πλεονέκτημα.

Στην πορεία του απ' τη Σουηβία, ο Μίντσερ ενώθηκε με κάποια σώματα εξεγερμένων και σε μια σε μια περίπτωση γλύτωσε παρά τρίχα απ' τα χειρότερα, μιας και πιάστηκε αιχμάλωτος στην περιοχή της Φούλντα μαζί μ' ένα συρφετό δυσαρεστημένων. Στις 22 του Φλεβάρη, ο φοροεισπράκτορας του Άλστεντ, Hans Jeys, που ήταν πάντα καλά ενημερωμένος για τις κινήσεις του Μίντσερ, έγραφε στον Σπαλατίνο **(στυμ:48)**: *«Προσθέτω προς ενημέρωσή σας ότι ο Τόμας Μίντσερ βρίσκονταν στην Φούλντα, όπου και φυλακίστηκε. Ο Αββάς είπε στον πανδοχέα του Schwartzburg ότι αφού ήξερε πως πρόκειται για τον Τόμας Μίντσερ, δεν έπρεπε να τον αφήσει να φύγει ελεύθερος».*

Λίγο μετά απ' αυτό (12 Μάρτη), ξαναβρίσκουμε τον Μίντσερ στο Μιλχάουζεν, όπου ο Pfeiffer είχε προηγουμένως κάνει την εμφάνισή του (Δεκέμβρης). Στις 17 Μάρτη, μια πετυχημένη εξέγερση τους είχε καταστήσει κύριους της πόλης, σχεδόν την ίδια ημερομηνία, κατά την οποία, περισσότερο από τριακόσια χρόνια μετά, ο λαός το 1848 θα καταλάμβανε το Βερολίνο και το προλεταριάτο θα έπαιρνε υπό τον έλεγχό του το Παρίσι. Ο Hans Jeys έγραψε για την κατάσταση στον Σπαλατίνο, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στο ρόλο που διαδραμάτισε ο Pfeiffer και αγνοώντας τον Μίντσερ, επιδεικνύοντας όμως ορθή αντίληψη των στοιχείων που έκριναν τη μάχη.

«Πρέπει να σας αναφέρω», λέει, «την τρομερή διχόνοια και αναστάτωση που προκλήθηκε για μια ολόκληρη μέρα στο Μιλχάουζεν από κάποιον κήρυκα ονόματι Pfeiffer. Για να συνοψίσω, οι απλοί άνθρωποι (Herr Omnes) απέσπασαν τη διακυβέρνηση απ' το Συμβούλιο, που δεν μπορεί να κυβερνήσει, να τιμωρήσει, ν' απευθύνει ή να πράξει οτιδήποτε μ' οποιοδήποτε τρόπο ενάντια στη λαϊκή θέληση».

«Αφ' ότου οι Pfeiffer και Μίντσερ απελάθηκαν, με τον τελευταίο να έχει επισκεφτεί κι εγκαταλείψει τη Νυρεμβέργη, ο Pfeiffer επέστρεψε στο Μιλχάουζεν, όπου και αναλώθηκε στην προπαγάνδισή των ιδεών του στα γειτονικά χωριά. Διαμαρτύρονταν στους χωρικούς επειδή είχε διωχτεί απ' την πόλη μόνο και μόνο γιατί κήρυττε την αλήθεια και ζητούσε ν' απελευθερώσει το λαό απ' το ζυγό του Συμβουλίου και τις άρχουσες εξουσίες, καθώς και από κάθε καταπίεση. Κατ' εντολή του, οι χωρικοί αυτών των χωριών οπλίστηκαν και προωθήθηκαν σε σώμα στα περίχωρα της πόλης, όπου αυτός εκφώνησε έναν επαναστατικό λόγο. Αμέσως μόλις έφτασε στ' αυτιά του Συμβουλίου ότι ο Pfeiffer προσπαθούσε να εισέλθει με τη βία στο Μιλχάουζεν, ετοιμάστηκαν για να προβάλουν αντίσταση, συγκέντρωσαν τις δυνάμεις τους και κινήθηκαν εναντίον του. Μόλις ήταν να ξεκινήσει η μάχη, οι αστοί, που θά 'πρεπε να παραμείνουν πιστοί στο Συμβούλιο, στράφηκαν εναντίον του, διαδραματίζοντας έναν απαίσια προδοτικό ρόλο. Βλέποντας πως ο κόσμος είχε

απομακρυνθεί απ' το Συμβούλιο, ο επικεφαλής των δημοτικών δυνάμεων προσπάθησε να βάλει τέρμα στην οχλαγωγία και μετά από πολύ κόπο και φασαρία, το κατάφερε. Όχι όμως, πριν το Συμβούλιο εξαναγκαστεί να επιτρέψει στους Pfeiffer και Μίντσερ να συνεχίσουν το κήρυμά τους και να του αποσπαστεί η δέσμευση πως τίποτα δε θα γίνονταν χωρίς τη συναίνεση και την ενημέρωση της κοινότητας. Έτσι, όλη η εξουσία αποσπάστηκε απ' το Συμβούλιο και πολύ περίεργα πράγματα έγιναν στο Μιλχάουζεν».

Πολύ παράξενα πράγματα στ' αλήθεια: μια κομμουνιστική κοινότητα εγκαθιδρύθηκε στην πόλη.

«Αυτό ήταν το ξεκίνημα της νέας Χριστιανικής διακυβέρνησης» γράφει ο Μελάγχθονας. «Έδιδωσαν κατόπιν τους μοναχούς και πήραν όλη την περιουσία της Εκκλησίας. Οι Ιππότες του Αγίου Ιωάννη κατείχαν ένα αρχοντικό σ' αυτό το μέρος που απέφερε μεγάλο ενοίκιο. Ο Τόμας άρπαξε το αρχοντικό αυτό... Δίδασκε ότι όλα τα πράγματα θα 'πρεπε να είναι κοινά, όπως περιγράφεται στις Πράξεις των Αποστόλων, και μ' αυτό έκανε τον κόσμο να γίνει τόσο έκλυτος που δεν εργαζόνταν πια. Όταν κάποιος απ' αυτούς ήθελε καλαμπόκι ή ρούχα, πήγαινε σε κάποιον πλούσιο (σ' όποιον του άρεσε) και το απαιτούσε ως Χριστιανικό δικαίωμα, λόγω του ότι ο Χριστός είχε διακηρύξει πως όλα τα πράγματα θα 'πρεπε να μοιράζονται με τους φτωχούς. Αν κάποιος εύπορος άνθρωπος αποδεικνύονταν απρόθυμος να δώσει αυτό που του ζητούσαν, του το έπαιρναν με τη βία κι αυτό συνέβη σε πολλές περιπτώσεις. Επιπλέον, αυτοί που ζούσαν με τον Τόμας στο αρχοντικό των Οσπιταλιέρων (στμ:49) ενεργούσαν κατά πρόμοιο τρόπο».

Ο Becherer μας λέει ότι: «Όσον αφορά τη διακυβέρνηση, ο Μίντσερ ήταν δικτάτορας και διήυθνε τα πάντα όπως του άρεσε... Ειδικότερα, έκανε την κοινοκτημοσύνη των αγαθών υποχρεωτική, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα οι άνθρωποι να παρατήσουν τις τέχνες τους και την καθημερινή εργασία, πιστεύοντας πως αφού θα είχαν καταναλώσει τα υπάρχοντα των πριγκίπων και των βαρόνων, των εκκλησιών και των μοναστηριών, ο Θεός θα φρόντιζε για τα περαιτέρω. Αυτός ο τρόπος ζωής διατηρήθηκε απ' τον Μίντσερ για μερικούς μήνες». [24]

Δε χρειάζεται να εμβαθύνουμε στ' αρνητικά αποτελέσματα που λέγεται ότι προήλθαν απ' την κομμουνιστική συνθήκη στο εμπόριο και την παραγωγή, καθώς δεν έχουν πραγματική βάση. Αυτό πραγματικά φαίνεται απ' το γεγονός ότι η διακυβέρνηση της επαναστατικής κομμούνιας του Μιλχάουζεν δεν κράτησε παραπάνω από δυο μήνες, έχοντας σχεδόν τη διάρκεια της Παρισινής Κομμούνιας του 1871 που ξεκίνησε στις 18 Μάρτη και τέλειωσε στις 28 του Μάη, ενώ αυτή του Μιλχάουζεν πήγε απ' τις 17 Μάρτη ως τις 25 του Μάη. Στην πραγματικότητα, ο Μίντσερ άφησε το Μιλχάουζεν πριν τη 12^η του Μάη. Και σ' αυτές τις λίγες βδομάδες, ο κομμουνισμός υποτίθεται ότι είχε ασκήσει μια λογική επίδραση στην παραγωγή, στο μέσο τρομακτικών εκτάκτων αναγκών ενός πολέμου που απαιτούσε τις υπηρεσίες κάθε εργαζομένου που μπορούσε να φέρει όπλα!

Ο Μελάγχθονας, στ' αλήθεια, μας λέει ότι ο κομμουνισμός διήρκεσε ένα χρόνο στο

Μιλχάουζεν! Ας φανταστούμε ότι το φθινόπωρο του 1871, ένας σύγχρονος συγγραφέας είχε γράψει μια ιστορία της Παρισινής Κομμούνας, στην οποία δήλωνε πως αυτή κράτησε ένα χρόνο! Είναι δύσκολο να ειπωθεί αν αυτό που ξαφνιαζει περισσότερο είναι το υπέρμετρο θράσος του “πράου και άτολμου” Μελάγχθονα ή η ευπιστία του κοινού του.

Και είναι από κάτι τέτοιες “σύγχρονες πηγές” που έχει συνταχτεί η πλειοψηφία των ιστοριών των κομμουνιστικών κινημάτων!

Εν τω μεταξύ, οι διαστρεβλώσεις μπορούν εύκολα ν’ αποκαλυφθούν με την απόδοση της στοιχειώδους προσοχής. Πολύ μεγαλύτερη σύγχυση ωστόσο έχει δημιουργηθεί από τις απόλυτα ανακριβείς περιγραφές του ρόλου που έπαιξε ο Μίντσερ στο Μιλχάουζεν. Οι Becherer (στμ:50) και Μελάγχθονας τον αναπαριστούν σα δικτάτορα του οποίου η θέληση αποτελούσε νόμο και ο Λούθηρος σε κάποιες περιπτώσεις εκφράζεται με παρόμοιο τρόπο. Γράφει ο τελευταίος σε μια επιστολή του: «*Ο Μίντσερ στο Μιλχάουζεν είναι Κύριος και Βασιλέας*» (“*Müntzer Mulhusi Rex et Imperator est*”).

Στην πραγματικότητα η θέση του Μίντσερ ήταν εξαιρετικά δυσάρεστη. Είχε νικήσει όχι με τη δύναμη των οπαδών του αλλά μέσω ενός συμβιβασμού με την παράταξη του Pfeiffer, που δεν ήταν κομμουνιστική αλλά ξεκάθαρα αστική στο αίσθημα. Επιπλέον, δεν αναρριχήθηκε στην κορυφή της διακυβέρνησης αλλά παρέμεινε απλά ένας ιεροκήρυκας που ακόμα κι ως τέτοιος, δεν απέκτησε αποφασιστική επιρροή. Η πολιτική της πόλης ήταν πέρα για πέρα σε ασυμφωνία με τη δική του και σ’ όλα τα σημαντικά ζητήματα συναντούσε την άρνηση του Pfeiffer, ο οποίος είχε από πίσω του την πλειοψηφία.

Το Μιλχάουζεν δεν ήταν Θαβώρ. Το δεύτερο μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια κομμουνιστική κοινότητα κι ένα νέο άσυλο, στο οποίο συνέρρεαν κομμουνιστές για το σκοπό της δημιουργίας ενός “μοναδικού λαού”. Οι συνθήκες ήταν τελείως διαφορετικές στην παλιά αυτοκρατορική πόλη του Μιλχάουζεν, όπου οι κομμουνιστές βρήκαν τους κύριους υποστηρικτές τους στο προλεταριάτο, παράλληλα με κάποιους κύκλους μικρών, ανεξάρτητων τεχνιτών των περιχώρων και τους χωρικούς της περιφέρειας. Αυτά τα στρώματα του πληθυσμού ήταν εκείνη την εποχή υπερβολικά αδύναμα για να επιβάλουν τη θέλησή τους πάνω στη μεσαία τάξη. Μέσω ενός τυχαίου συνδυασμού ευνοϊκών συγκυριών και της ευφυούς κι ενεργητικής εκμετάλλευσής τους απ’ αυτούς για τους δικούς τους σκοπούς, οι κομμουνιστές κατόρθωσαν να παίξουν ένα αποφασιστικό ρόλο μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων παρατάξεων, με τρόπο που θύμιζε πιο πολύ μια ιδιαίτερα εύθραυστη ισορροπία. Η ανοχή ήταν όμως το μόνο που ήταν σε θέση να πετύχουν απ’ τη μεριά αυτών που, με τη βοήθειά τους, είχαν βρεθεί στην εξουσία. Δεν πρέπει να φανταστούμε ότι όλη η πόλη του Μιλχάουζεν είχε οργανωθεί σε κομμουνιστική βάση. Σε κάθε περίπτωση, το μόνο κέρδος για τους Αδελφούς ήταν η ελευθερία να καταστήσουν τη μυστική τους οργάνωση ανοιχτή και να εγκαθιδρύσουν μια “κομμούνα” μέσα στην επικράτεια της πόλης, της οποίας η έδρα ήταν πιθανώς το αρχοντικό των Οσπιταλιέρων.

Μπορούμε ν' αποφανθούμε για τον περιορισμένο αριθμό των οπαδών του Μίντσερ στο Μιλχάουζεν, απ' το γεγονός ότι όταν αυτός αποχώρησε για να βοηθήσει τους χωρικούς, συνοδεύτηκε μόνο από τριακόσιους άντρες.

Είναι εύκολο να γίνει πιστευτή η δήλωση του Μελάγγχθονα ότι η κομμούνα του Μίντσερ «κατέχοντας το αρχοντικό των Οσπιταλιέρων» άντλησε τους πόρους της στη διάρκεια των λίγων βδομάδων της ύπαρξής της, όχι μόνο απ' την εργασία των μελών της, αλλά επίσης και κυρίως, απ' τα λάφυρα που αποκόμισε απ' τις εκκλησίες, τα μοναστήρια και τα κάστρα, γιατί γνωρίζουμε ότι κι οι Θαβωρίτες ζούσαν με παρόμοιο τρόπο. Εκείνες τις μέρες, τ' αγαθά της Εκκλησίας ήταν *res nullius* – περιουσία ουδενός- που θα μπορούσε ν' αρπάξει “*αυτός που είχε τη δύναμη*”, κάποιος δυνατός, όπως οι πρίγκηπες, ενώ πιθανώς τριγύρω, μερικοί φτωχοδιάβολοι θα μοιράζονταν το πλιατσικολόγημα.

Έχουμε ήδη επισημάνει ότι οι Μίντσερ και Pfeiffer αντιμάχονταν σε θεμελιώδη ζητήματα. Αλλά απ' αυτό τον ανταγωνισμό ξεπήδησαν κι άλλοι, τακτικής φύσης.

Σαν μικρο-αστός της προ-καπιταλιστικής εποχής, ο Pfeiffer θεωρούσε τον εαυτό του εκπρόσωπο αποκλειστικά των τοπικών συμφερόντων. Ο Μίντσερ, όπως κι οι κομμουνιστές της εποχής του γενικότερα, είχε το αίσθημα του κοσμοπολίτη. Ο Pfeiffer θεώρησε την εξέγερση του Μιλχάουζεν ένα καθαρά τοπικό γεγονός, ενώ για τον Μίντσερ ήταν ένας κρίκος στη μεγάλη αλυσίδα των επαναστατικών ξεσηκωμών, που μέσω της συνεργασίας θα έδινε το τελειωτικό χτύπημα στην τυραννία και την καταλήστευση. Αυτό που υπήρξε προηγουμένως το Θαβώρ για τη Βοημία, θα ήταν τώρα η οχυρωμένη πόλη του Μιλχάουζεν για τη Θουργγία, δηλαδή η βάση ολόκληρης της ανταρσίας, η οποία θα ήταν επίσης σε στενή επαφή με τις εξεγέρσεις σε Φρανκονία και Σουηβία.

Ο Pfeiffer (κι όταν μιλάμε για τον Pfeiffer και τον Μίντσερ δεν αναφερόμαστε σ' αυτούς τους δύο ως άτομα, αλλά και στις αντίστοιχες παρατάξεις επίσης, των οποίων ήταν οι πιο σπουδαίοι εκπρόσωποι) ήταν πράγματι παρόντας σε μερικές επιδρομές εναντίον γειτονικών καθαρά Καθολικών περιοχών αλλά δε διέκρινε κάτι παραπάνω από ένα επαρχιώτικο καυγά. Ο Μίντσερ, απ' την άλλη, είχε αντιληφθεί πολύ καλά ότι η νίκη στο Μιλχάουζεν δε σηματοδοτούσε το κλείσιμο του επαναστατικού αγώνα αλλά αποτελούσε απλά το προοίμιο της κρίσιμης μάχης. Επιβάλλονταν λοιπόν να προετοιμάσει και να οργανώσει τις μάξες, να τις εκπαιδεύσει στη χρήση των όπλων και να συντονίσει τις εξεγέρσεις των διάφορων περιοχών σ' ένα ενιαίο κίνημα.

Ίσως πουθενά αλλού στη Γερμανία, οι χωρικοί δεν ήταν τόσο άμαθοι στα όπλα, δε χαρακτηριζόνταν από τέτοια έλλειψη στρατιωτικής ικανότητας και δεν ήταν τελείως απροετοίμαστοι για πόλεμο, όσο στη Θουργγία. Απαιτούνταν λοιπόν χρόνος για να εφοδιαστούν με όπλα και να εκπαιδευτούν στη χρήση τους.

Ο Μίντσερ έκανε ότι μπορούσε. Επέδειξε ιδιαίτερη έγνοια όσον αφορά το βαρύ πυροβολικό και διέθετε εκμαγείο κανονιών στο μοναστήρι των Ανυπόδητων Αδελφών. Η αξία που απέδιδε στα όπλα αυτά –ίσως περισσότερο σαν μέσο επηρεασμού του ηθικού

παρά σαν πολεμικά όπλα- φαίνεται απ' το γεγονός ότι έστειλε πληροφορίες σχετικά μ' αυτά μέχρι και στη Σουηβία. Το γεγονός αυτό από μόνο του δείχνει πόσο ένθερμος ήταν για μια συμμαχία με τους εξεγερμένους της Νότιας Γερμανίας.

Αφιερώθηκε μ' ακόμα μεγαλύτερη ενεργητικότητα στο να ξεσηκώσει και να συντονίσει τους επαναστάτες της Θουργγίας, επιδιδόμενος πυρετωδώς στο λόγο και τη συγγραφή όπως και στέλλοντας επιστολές παραίνεσης κι ενθάρρυνσης προς κάθε κατεύθυνση.

Οι εργάτες των ορυχείων του φαίνονταν να διαθέτουν μεγαλύτερη σπουδαιότητα απ' ότι οι αναξιόπιστοι πολίτες του Μιλχάουζεν κι οι ελλιπώς εξοπλισμένοι χωρικοί. Οι μεταλλωρύχοι αυτοί αποτελούσαν το πιο ορμητικό κι επιθετικό κομμάτι του πληθυσμού της Σαξονίας και κατά συνέπεια ο Μίντσερ κατηύθυνε την προσοχή του σ' αυτούς. Σύναψε μια συμμαχία μ' αυτούς των Ορέων του Μεταλλεύματος (Erzgebirge) αφού προσπάθησε πρώτα απ' όλα να ξεσηκώσει μια εξέγερση ανάμεσα στους πιο κοντινούς του γείτονες που σχετιζόνταν με την εξόρυξη, τους κατοίκους του Mansfeld. Η φιλία του μ' αυτούς απ' τις μέρες του Άλστεντ ακόμα, του παρείχε ένα καλό λόγο ώστε να ελπίζει στη βοήθειά τους.

Μια επιστολή γραμμένη απ' αυτόν εκείνο το διάστημα, προς τους συνεργάτες του στο Mansfeld, Balthasar, Barthel κ.ά., με σκοπό το ξεκίνημα της κινητοποίησης στις τάξεις των μεταλλωρύχων, αναπαράγεται στα άπαντα του Λούθηρου ως ένα «εκ των τριών βδελυρών, επαναστατικών γραπτών του Τόμας Μίντσερ» (xix, σ.289 κ.εξ.). Γράφει: «Πάνω απ' όλα, ο καθαρός φόβος του Θεού. Αγαπητοί αδελφοί, για πόσο θα κοιμάστε; Πόσος καιρός θα περάσει για να καταλάβετε για ποιο λόγο ο Θεός σας έχει, κατά πως φαίνεται, εγκαταλείψει; Τώρα είναι η ώρα. Σταματήστε τους αδελφούς σας που χλευάζουν τη θεϊκή μαρτυρία, ειδάλως σας πρέπει ν' αφανιστείτε όλοι. Η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία έχουν ξεσηκωθεί. Οι αφέντες μας θέλουν να το λοιδωρούν, μα οι αχρείοι δε θα γλυτώσουν απ' τη μοίρα τους. Τη βδομάδα του Πάσχα, τρεις εκκλησίες καταστράφηκαν στη Φούλντα. Στο Kletgau, στο Hetgau, στο Μέλανα Δρυμό, οι χωρικοί ξεσηκώθηκαν, τρεις χιλιάδες παληκάρια κι ο αριθμός τους αυξάνεται μέρα με τη μέρα. Φοβάμαι μόνο μήπως κάποιοι μωροί προχωρήσουν σε καμιά προδοτική συμφωνία γιατί δεν μπορούν ν' αντιληφθούν ακόμα το κακό που θα γίνει. Όπου υπάρχουν έστω και δυο από σας που εμπιστεύονται το Θεό κι αναζητούν τ' όνομά Του και τη δόξα Του, δεν πρέπει να φοβούνται ούτε εκατό χιλιάδες. Όμως εμπρός, εμπρός, εμπρός! Τώρα είναι η ώρα. Να δοθεί το γράμμα αυτό στους συντρόφους των ορυχείων. Ο τυπογράφος μου θα 'ρθει σε λίγες μέρες. Έχω λάβει το γράμμα μα δεν μπορώ να κάνω κάτι άλλο προς το παρόν. Επιθυμούσα να κατηχήσω εγώ ο ίδιος τους αδελφούς έτσι ώστε το θάρρος τους να γίνει πολύ ισχυρότερο απ' τα κάστρα και τα όπλα όλων των άθεων καθαυμάτων της γης. Εμπρός, εμπρός, εμπρός, τώρα που η φωτιά καίει! Μην αφήσετε τα σπαθιά σας να κρυσώσουν, σφυροκοπήστε τ' αμύνη του Νεμρώδ (στμ:51), γκρεμίστε τον πύργο του!».

Η επιστολή του Μίντσερ έτυχε καλής υποδοχής. Μεγάλος αριθμός μεταλλωρύχων

συγκεντρώθηκε στην περιοχή του Mansfeld, άρχισαν να δημιουργούνται αναταραχές κι η ώθηση που δόθηκε στους κατοίκους του Mansfeld έφτασε μέχρι τον κόσμο των ορυχείων, κοντά στο Meissen. «Ακόμα και προτού οι ανόητοι ταραχοποιοί φτάσουν στην αιματοβαμένη μέρα του Φρανκενχάουζεν» αναφέρει ο Hering (στμ:52) «πολλοί μεταλλωρύχοι απ' την επαναστατημένη επικράτεια του Κόμη Mansfeld είχαν καταφύγει στα βουνά μας, είτε γιατί δεν είδαν τίποτα καλό να τους περιμένει αν έμεναν στις εστίες τους, είτε γιατί ήλπιζαν, με τη βοήθεια της “νέας σοφίας”, να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σ' άλλα μέρη». [25]

Οι στασιαστές κατόρθωσαν ν' αποκτήσουν επιρροή και να συνδράμουν μια απόπειρα σ' εξέγερση στην περιοχή του Τσβικάου, όπου οι ζηλωτές, υπό τους Storch και Μίντσερ, είχαν προηγουμένως δύναμη κι έτσι άνοιξε ο δρόμος για τον ξεσηκωμό.

Τον Απρίλη υπήρξε πράγματι μια εξέγερση ανάμεσα στους χωρικούς και τους μεταλλωρύχους των Ορέων του Μεταλλεύματος, που όπως και τα παρόμοια κινήματα στη Γερμανία, δεν καταπνίγηκε τελείως παρά μονάχα μετά τη μάχη του .

Οι προσπάθειες του Μίντσερ απέτυχαν σε γενικές γραμμές να επιφέρουν τη συνεργασία των επαναστατικών κινήματων στις διάφορες περιοχές της Σαξονίας.

Ο σεπαρατισμός των μικρο-αστών και των χωρικών υπήρξε υπερβολικά ισχυρός γι' αυτόν. Η οικονομική πίεση που ήταν ίδια παντού, η παρακίνηση ολόκληρου του έθνους απ' το κίνημα της Μεταρρύθμισης και τέλος, αν και δεν ήταν ήσσονος σημασίας, η άοκνη υπερ-τοπική δραστηριότητα των κομμουνιστών “απόστολων”, αρκούσαν στο ξεκίνημα για να κάνουν την εξέγερση των χωρικών και των συμμάχων τους, μια υπόθεση που αγκαλιάστηκε απ' το μεγαλύτερο τμήμα του έθνους, έτσι ώστε η εξέγερση να ξεσπάσει ταυτόχρονα σε κάθε σημείο. Στην πορεία της όμως, και όταν τέθηκε το ζήτημα της διασφάλισης των αποτελεσμάτων των πρώτων νικών και της απόκτησης πλεονεκτήματος εξ' αυτών, ο τοπικός σεπαρατισμός έγινε πιο φανερός από ποτέ, γιατί ήταν πολύ βαθιά ριζωμένος στις περιστάσεις για να καταπνιγεί πέρα από ένα πολύ σύντομο διάστημα, αλλά και τότε, μόνο σε πολύ μικρό βαθμό.

Πλάι σ' αυτό το σεπαρατισμό υπήρχε κι η μοιραία αφέλεια των χωρικών. Ο άμαθος αυτός κόσμος πίστευε ότι ο λόγος ενός πρίγκηπα ήταν, αν όχι ανώτερος, τουλάχιστον όχι κατώτερος, απ' τον αντίστοιχο οποιουδήποτε άλλου έντιμου ανθρώπου. Δεν είχαν ιδέα απ' τη νέα πανουργία του Κράτους που ανήγαγε την ατιμία και την ψευτιά στο επίπεδο καθόλα αξιοσέβαστων πριγκιπικών αξιών.

Αντί να συνεργαστούν αμοιβαία, κάθε περιοχή και πόλη που ήταν με τους εξεγερμένους, τά 'βγαζε πέρα μόνη της και λίγες μόνο κούφιας υποσχέσεις απ' την πλευρά των ηγεμόνων τους (στους οποίους βάσιζαν τις προσδοκίες τους για την ικανοποίηση των αιτημάτων των εξεγερμένων) αποδεικνύονταν συνήθως αρκετές για να διαλύσουν τους επαναστάτες, πειθοντάς τους να παρατήσουν τα όπλα. Μ' αυτό τον τρόπο, οι πρίγκηπες κέρδισαν χρόνο για να συγκεντρώσουν στρατεύματα, να συνεργαστούν και να κατανικήσουν

εύκολα, τη μια μετά την άλλη, τις μεμονωμένες μάξες των χωρικών, που αν ενώνονταν θα μπορούσαν να προβάλουν μεγαλύτερη αντίσταση. Επιπλέον, ενώ απ' την πλευρά των χωρικών γίνονταν ολοένα και πιο φανερή η έλλειψη οποιωνδήποτε συγκεκριμένων σχεδίων, ο εντεινόμενος κίνδυνος βελτίωσε τη συνοχή και τη συστηματική συνεργασία των πριγκίπων.

Οι ηγεμόνες κινητοποίησαν παντού τις δυνάμεις τους για να πνίξουν την εξέγερση στο αίμα των στασιαστών. Την τελευταία βδομάδα του Απρίλη, ο Truchsess von Waldburg, επικεφαλής τότε του στρατού της Σουηβικής Λίγκας (στμ:53), είχε σχεδόν καταπνίξει την εξέγερση στη Σουηβία, ο Λαντγκράβος (στμ:54) Φίλιππος είχε κάνει το ίδιο στην Έσση, ενώ μεγάλα τμήματα βετεράνων στρατιωτών είχαν σταλθεί εναντίον των εξεγερμένων στην Φρανκονία και τη Θουρυγγία.

Στις αρχές του Μάη, ο πιστός “ευαγγελικός” Λαντγκράβος Φίλιππος της Έσσης ένωσε τις δυνάμεις του μ' αυτές του “αρχι”- Καθολικού Γεώργιου της Σαξονίας και μερικών μικρών πριγκίπων, που κατόπιν συνενώθηκαν με τον νέο Εκλέκτορα της Σαξονίας, Ιωάννη [26], με σκοπό να βάλουν τέλος στην εξέγερση της Θουρυγγίας. Το στρατηγείο της ανταρσίας βρίσκονταν στην πόλη του Φρανκενχάουζεν, λίγα μίλια απ' τα ορυχεία του Mansfeld, που ήταν γνωστή για τα κοιτάσματα αλατιού, στα οποία απασχολούνταν μεγάλος αριθμός εργατών. [27] Το μεγαλύτερο τμήμα των στρατιωτικών δυνάμεων των εξεγερμένων είχε συγκεντρωθεί σ' αυτό το μέρος και όχι, όπως θα ήταν το πιο φυσικό, στο Μιλχάουζεν, μια καλά οχυρωμένη πόλη που διέθετε πυροβολικό, ή και σε νοτιότερα σημεία, όπως η Ερφούρτη ή το Eisenach, αμφότερα στα χέρια των εξεγερμένων, απ' όπου επιπλέον θα ήταν ευκολότερο να διατηρηθεί η επαφή με την εξέγερση στην Φρανκονία.

Η συγκέντρωση στρατού μπροστά στο Φρανκενχάουζεν αποδείχτηκε τεράστια σημασία, τόσο για τους πρίγκηπες όσο και για τους επαναστάτες, και για να την πετύχει, ο Φίλιππος της Έσσης εκτέλεσε μια πολύ απλή κίνηση. Παρέκαμψε το Eisenach και το Langensalza, αφήνοντας το Μιλχάουζεν στα δεξιά του και την Ερφούρτη στ' αριστερά του και βάδισε κατ' ευθείαν για το Φρανκενχάουζεν. Ενώ αυτό φανερώνει τη σημασία της συγκεκριμένης πόλης, το γεγονός ότι ο Φίλιππος μπόρεσε να εκτελέσει αυτή την κίνηση, χωρίς ν' απειληθεί στο ελάχιστο κι ούτε καν να παρενοχληθεί, απ' τις δυνάμεις του Μιλχάουζεν ή της Ερφούρτης, αποδεικνύει την απόλυτη έλλειψη συνοχής, συνεργασίας και σχεδιασμού απ' την πλευρά των εξεγερμένων.

Η σημασία του Φρανκενχάουζεν μπορεί να εξηγηθεί λόγω της γεινιάσής του με τα ορυχεία του Mansfeld που διέθεταν μεγάλο αριθμό μαχητικών εργατών, γιατί αν η εξέγερση εξαπλώνονταν προς τα κει, οι πρίγκηπες θα είχαν πολύ δύσκολο έργο μπροστά τους.

Ο Μίντσερ είχε απόλυτη επίγνωση της σημασίας του Φρανκενχάουζεν κι έκανε τα πάντα για να κατευθύνει όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις του σ' αυτό το σημείο. Έγραψε επίσης και στους πολίτες της Ερφούρτης αλλά αυτοί δεν κινήθηκαν καθόλου. Κι ούτε

ακόμα αυτούς του Μιλχάουζεν μπόρεσε να πείσει ώστε να σπεύσουν προς βοήθεια των ανθρώπων που βρίσκονταν στο Φρανκενχάουζεν. Με ποιο τρόπο συμμετείχαν στην υπόθεση των χωρικών αυτού του μέρους οι μικρο-αστοί της αυτοκρατορικής πόλης; Ακόμα κι ο συνήθως δραστήριος Pfeiffer παρέμεινε αδρανής, υποχρεώνοντας τον Μίντσερ να κινηθεί με μοναδική δύναμη τους τριακόσιους άντρες του, αφ' ότου οι του Μιλχάουζεν του είχαν απρόθυμα δανείσει οχτώ συρόμενα κανόνια.

Ο Μίντσερ δεν τα κατάφερε καλύτερα με τους μεταλλωρύχους του Mansfeld. Υπάρχει δυστυχώς απόλυτη έλλειψη ακριβούς πληροφόρησης σχετικά με τις διαπραγματεύσεις του με τους ανθρώπους αυτούς. Στο έργο του Spangenberg **Mansfeldischer Chronik** (κεφ. 362) συναντάμε μόνο την ακόλουθη σημείωση, που εν συντομία την παραθέτει εκ νέου ο Biegingen στο έργο του **Beschreibung des Mansfeldischen Bergwerks**: *«Οι χωρικοί του Mansfeld ξεσηκώθηκαν κι αυτοί. Ο Κόμης Άλμπρεχτ πιέστηκε σε μεγάλο βαθμό κι υποσχέθηκε στους μεταλλωρύχους τα πάντα, με σκοπό να τους κρατήσει στα σπίτια τους και να τους αποτρέψει απ' το να ενωθούν με τους εξεγερμένους χωρικούς στο πεδίο της μάχης».*

Ο Άλμπρεχτ φαίνεται να πέτυχε. Ο Μίντσερ είχε βάσιμους λόγους για το φόβο που εξέφρασε στην προ-αναφερθείσα επιστολή προς τους μεταλλωρύχους μήπως *«κάποιοι μαροί προχωρήσουν σε καμιά προδοτική συμφωνία»* γιατί μόλις τα αιτήματά τους έγιναν αποδεκτά, οι περισσότεροι απ' αυτούς τα παράτησαν και δεν μπλέχτηκαν περαιτέρω με τους εξεγερμένους χωρικούς. Έστειλαν απλά κάποια ενισχυτικά αποσπάσματα, τα οποία όμως το μόνο που έκαναν ήταν να αιφνιδιαστούν από το ιππικό του Κόμη Άλμπρεχτ, που έλεγγε όλους τους δρόμους.

Απέμενε μόνο μία δυνατότητα, δηλαδή η μεταφορά της εξέγερσης στο ίδιο το Mansfeld, και μέσω αυτής, η εμπλοκή των μεταλλωρύχων στον αγώνα. Όμως κι αυτή η ευκαιρία πέρασε ανεκμετάλλευτη. Οι χωρικοί του Φρανκενχάουζεν στάθηκαν αρκετά αφελείς, εισερχόμενοι σε διαπραγματεύσεις με τον Άλμπρεχτ, ο οποίος μεθοδικά κατάφερε να τις παρατείνει από μέρα σε μέρα, μέχρι που κατέφτασαν οι στρατιές των πριγκίπων.

Ο Κόμης είχε συμφωνήσει με τους χωρικούς για μια συνάντηση στις 12 του Μάη, δεν έκανε όμως την εμφάνισή του, επικαλούμενος σημαντικές υποθέσεις ως δικαιολογία, κι αντί γι' αυτό, κάλεσε τους χωρικούς σε συνάντηση την Κυριακή που ακολουθούσε, στις 14 Μάη. *«Στο μεταξύ»*, μας λέει ο Λούθηρος *«ο Θεός τά 'φερε έτσι που ο Τόμας Μίντσερ πήγε απ' το Μιλχάουζεν στο Φρανκενχάουζεν»*. [28]

Ο Μίντσερ που κατάλαβε το τέχνασμα του Κόμη, προκάλεσε την άμεση διακοπή αυτών των διαπραγματεύσεων και κατέβαλε κάθε προσπάθεια να προκαλέσει μάχη ανάμεσα στον Άλμπρεχτ και τους χωρικούς, πριν την άφιξη των πριγκίπων. Οι σκανδαλωδώς αγενείς επιστολές που γράφτηκαν απ' τον Μίντσερ προς το Mansfeld εκείνο το διάστημα, δεν μπορούν να γίνουν κατανοητές παρά μόνον ως εσκεμμένες προκλήσεις προς αυτό το σκοπό. Ο Zimmermann τις θεωρεί ως ενδείξεις της κατάστασης στην οποία είχε

περιέλθει ο Μίντσερ, έχοντας αυταπάτες, οι οποίες προέρχονταν απ' τον παροξυσμό και την απόγνωσή του, αλλά η από μέρους του διευθέτηση των πραγμάτων αποκαλύπτει ότι διακατέχονταν από καθαρό μυαλό.

Στο μεταξύ, οι πολίτες του Mansfeld δεν έκαναν τη χάρη στον Μίντσερ ν' αφήσουν εαυτούς να προκληθούν και είτε λόγω της επίγνωσης της ασθενούς θέσης των δυνάμεών του, ή ίσως λόγω της απροθυμίας τους, δεν προχώρησε στην εκδήλωση επίθεσης.

Σε λίγο θα ήταν πολύ αργά. Ο Μίντσερ έφτασε στο Φρανκενχάουζεν στις 12 Μάη, στις 14 έφτασε ο Λαντγκράβος Φίλιππος της Έσσης με το Δούκα Γεώργιο Χάινριχ του Μπραουνσβάιχ, για ν' ακολουθήσει στις 15 ο Δούκας Γεώργιος της Σαξονίας με το στρατό του.

Η μοίρα των αντρών του Φρανκενχάουζεν ήταν τώρα προδιαγεγραμμένη και μαζί της κι αυτή της εξέγερσης της Θουργγίας. Στη μια πλευρά έστεκαν 8.000 κακά εξοπλισμένοι άντρες, απείθαργοι χωρικοί, σχεδόν χωρίς πυροβολικό, ενώ στην άλλη, περίπου ο ίδιος αριθμός άρτια εξοπλισμένων βετεράνων στρατιωτών με πολυάρθιμα κανόνια.

Οι περιγραφές της μάχης του Φρανκενχάουζεν έχουν γενικά βασιστεί στην αναφορά του Μελάγχθονα. Σύμφωνα μ' αυτή, ο Μίντσερ, πρώτα απ' όλα, εκφώνησε έναν πειστικό λόγο προς τους χωρικούς, ο οποίος ακολουθήθηκε από έναν ακόμα πιο πειστικό, αυτόν του Λαντγκράβου Φιλίππου προς το στρατό του, οπότε ο και τελευταίος προχώρησε σ' επίθεση. *«Τούτο το καημένο πλήθος όμως, έστεκε ακόμα κι έψελνε το “Wur bitten wry den heiligen Geist” (τόρα προσευχόμαστε στ' Άγιο Πνεύμα) λες κι είχε παραφρονήσει. Ούτε υπερασπιζόνταν τους εαυτούς τους, ούτε έφευγαν, και πολλοί απ' αυτούς πίστευαν τη μεγάλη υπόσχεση που 'χε δοθεί απ' τον Τόμας, ότι ο Θεός θα τους βοηθούσε απ' τον ουρανό, γιατί ο Τόμας είχε πει πως θα κρατούσε όλες τις μπάλες στο μανίκι του».* Καθώς το θαύμα δεν έγινε ποτέ και οι στρατιώτες συνέχισαν ν' ανοίγουν δρόμο μες τις γραμμές των χωρικών, τα πλάσματα αυτά τράπηκαν τελικά σε φυγή και σφάζονταν σε σωρούς. Πραγματικά παράξενη “μάχη”!

Είναι δυνατόν ο Μίντσερ κι οι χωρικοί να υπήρξαν τόσο ανόητοι όσο περιγράφεται εδώ;

Ας εξετάσουμε πρώτα απ' όλα τους λόγους. Αυτός του Μίντσερ έχει ένα ύφος τελείως διαφορετικό απ' το συνηθισμένο του, παρουσιάζοντας μια τόσο απογοητευτική κατάληξη, που σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί χαρακτηριστικό του ανθρώπου αυτού. Όμως με μια προσεκτικότερη εξέταση, ο λόγος του Λαντγκράβου φαίνεται ένα ακόμα πιο περίεργο εφεύρημα. Αποτελεί μια κατηγορηματική απάντηση σ' αυτόν του Μίντσερ – λες κι ο Φίλιππος της Έσσης τον περίμενε και κατόπιν αντέκρουσε τις καταγγελίες του πρώτου λέξη-λέξη! Ας συγκρίνουμε, για παράδειγμα, τα παρακάτω αποσπάσματα:

ΜΙΝΤΣΕΡ: *«Όμως τι κάνουν οι πρίγκηπές μας; Δε νοιάζονται για την πολιτεία, δεν ακούνε το φτωχό λαό, δεν απονέμουν δικαιοσύνη, ούτε μάχονται το έγκλημα και την κλεψιά και δεν τιμωρούν τους εγκληματίες και τους έκλυτους με κάποια ποινή».*

ΛΑΝΤΓΚΡΑΒΟΣ: *«Αν και λέγεται ψευδώς και συκοφαντικός, ότι εμείς δε νοιαζόμαστε*

για τη γενική ειρήνη της χώρας κι ότι δεν αποδίδουμε δικαιοσύνη, ούτε μαχόμαστε το έγκλημα και την ψευτιά, διακηρύσσουμε ότι, μ' όλες μας τις δυνάμεις, πασχίζουμε για τη διατήρηση της ειρηνικής διακυβέρνησης».

Και άλλα, του ίδιου ύφους. Όσο πιο προσεκτικά εξετάζονται οι δύο αυτοί λόγοι, τόσο πιο φανερό γίνεται ότι δεν εκφωνήθηκαν στην πραγματικότητα, αλλά επινοήθηκαν απ' τους μορφωμένους λόγιους σύμφωνα με τα πρότυπα των λόγων των πολιτικών και των στρατιωτικών ηγετών, που μας παραδόθηκαν απ' τον Θουκυδίδη και τον Τίτο Λίβιο (στμ:55). Αποτελούν ρητορικές ασκήσεις, που γράφτηκαν για συγκεκριμένους σκοπούς. Οι έκλυτοι μισθοφόροι που συγκεντρώθηκαν από πολλές χώρες, δε θα μπορούσαν να εντυπωσιαστούν στο παραμικρό απ' την αγόρευση του Λαντγκράβου πάνω στην ηθική και τη δικαιοσύνη, όπως και την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα της επιβολής φόρων, και πάει λέγοντας, μέχρι και τη συγκινητική κατακλείδα ότι επρόκειτο για αγώνα υπέρ της ασφάλειας των συζύγων και των παιδιών. Ο υποθετικός αυτός λόγος, όμως, πρέπει ν' ανέβασε τον Λαντγκράβο στην εκτίμηση των μορφωμένων φιλισταίων για λογαριασμό των οποίων έγραψε ο Μελάγχθονας. Σ' αυτούς απευθύνονταν ο λόγος κι όχι στους στρατιώτες.

Απ' την άλλη πλευρά, ο λόγος του Μίντσερ φτιάχτηκε με μοναδικό σκοπό να τον γελοιοποιήσει. Ο Μελάγχθονας τον παρουσιάζει να λέει στο κλείσιμο της αγόρευσής του: *«Μην αφήσετε την αδύναμη σάρκα να σας τρομάξει μα τραβήξτε με τόλμη πάνω στον εχθρό. Μη φοβηθείτε τις βολές γιατί θα δείτε πως εγώ θα κρατήσω στα μανίκια μου όλες τις μπάλες των κανονιών που θα σας ρίξουν»* κτλ.

Σε κανένα γραπτό του ο Μίντσερ δεν έχει εκφραστεί τόσο παράλογα για τέτοια υλικά πράγματα, αφού ο μυστικισμός του συνίσταται αποκλειστικά στην πίστη του ότι ο Θεός ήταν σ' άμεση επικοινωνία μ' αυτόν, όπως και στ' ότι οι πεποιθήσεις του εκπορεύονταν απ' το Άγιο Πνεύμα. Ποτέ δεν ισχυρίστηκε ότι μπορούσε να πραγματοποιεί θαύματα. Έτσι, μπορούμε χωρίς κανένα δισταγμό να πούμε ότι ο λόγος αυτός αποτελεί ένα ιταμό κατασκευάσμα.

Αποτελεί επιπλέον ένα κακοφτιαγμένο εφεύρημα, τόσο κακοφτιαγμένο μάλιστα, ώστε εκατό χρόνια πριν ο Strobel ήταν πεπεισμένος ότι, όχι ο Μίντσερ, αλλά *«ο Μελάγχθονας ήταν σίγουρα ο συντάκτης»* του λόγου. Παρ' όλα αυτά, όμως, χρησιμοποιείται ακόμα από κάποιους συγγραφείς προκειμένου να διαμορφώσουν την κρίση τους για τον Μίντσερ, π.χ. απ' τον Janssen.

Υπήρχε ελάχιστος χρόνος για να γράφονται λόγοι, αν η μάχη περιγράφεται σωστά στο φυλλάδιο που τιτλοφορείται **Ain nützlicher Dialogus odder gesprechbuchlein zwischen einem Müntzschenschwermer zu Frankenhauseu geschlagen belangende**, Βιττεμβέργη, 1525. Ο ζηλωτής λέει: *«Τι σημαίνει αυτό! Είναι έντιμο για τους πρίγκηπες και τους βαρόνους να μας δίνουν τρεις ώρες για τις διαβουλεύσεις κι ύστερα να μην κρατάνε το λόγο τους ούτε για ένα τέταρτο της ώρας, παρά μόνο αφού έπεισαν τον Κόμη*

του Στόλμπεργκ και κάποιους ευγενείς απ' την πλευρά μας, ν' αρχίσουν και να μας χτυπάνε με τα κανόνια κι αμέσως μετά να μας επιτίθονται;».

Όλα αυτά σημαίνουν πως οι πρίγκηπες διαπραγματεύτηκαν με τους χωρικούς, απαιτώντας την παράδοσή τους, δίνοντάς τους τριώρη διορία. Στο μεταξύ, έπεισαν τους ευγενείς που ήταν με τον κόσμο να προσχωρήσουν σ' αυτούς και πολύ πριν τη λήξη της προσωρινής ανακωχής, ρίχτηκαν στους ανύποπτους χωρικούς και τους κατέσφαξαν.

Αυτό βέβαια δεν ήταν και πολύ έντιμο και μπορούμε να κατανοήσουμε πολύ καλά τους κόπους του Μελάγχθωνα να σκαρφιστεί μια διαφορετική περιγραφή των γεγονότων. Ενώ όμως η δική του εκδοχή είναι τελείως ασυνάρτητη, η περιγραφή που δίνεται στο **Dialogus** κτλ. βρίσκεται σ' απόλυτη συμφωνία με το είδος της μεθόδευσης που ακολουθούσαν γενικά οι πρίγκηπες εκείνο τον καιρό, στις σχέσεις τους με την αγροτιά. Παρά την υπέρτερη δύναμή τους, κατέφευγαν στην προδοσία και την αθέτηση του λόγου, προκειμένου να επιβληθούν των αντιπαλων τους. Μ' αυτά τα μέσα, κι όχι εξ' αιτίας οποιασδήποτε ανόητης προσδοκίας απ' τους οπαδούς του Μίντσερ, ότι δηλαδή θα μπορούσε αυτός να τραβήξει τις οβίδες μέσα στα μανίκια του πανωφοριού του, σφαγιάστηκε η συντριπτική πλειοψηφία των εξεγερμένων -5 με 6.000 απ' τις συνολικά 8.000!- ενώ οι πριγκηπικές δυνάμεις είναι ζήτημα αν υπέστησαν κάποια απώλεια που να είναι άξια αναφοράς.

Μετά την κατάκτηση της νίκης, ο στρατός όρμησε μέσα στο Φρανκενχάουζεν, και όπως ο ίδιος ο Λαντγκράβος Φίλιππος έγραψε την επόμενη μέρα, «*όλοι οι άντρες που βρέθηκαν εκεί σφαγιάστηκαν και η πόλη παραδόθηκε στη λεηλασία*».

Ο Μίντσερ, μ' ένα τμήμα των κατατροπωμένων δυνάμεων, κατέφυγε μέσα στην πόλη και καθώς το εχθρικό ιππικό ήταν ξοπίσω του, όρμηξε σ' ένα απ' τα πρώτα σπίτια που ήταν κοντά στην πύλη, μεταμφιέστηκε καλύπτοντας το κεφάλι του και ρίχτηκε σ' ένα κρεβάτι προσποιούμενος τον άρρωστο. Το κόλπο του όμως δεν έπιασε. Ένας στρατιώτης που μπήκε στο δωμάτιο, τον αναγνώρισε απ' το περιεχόμενο του σάκου του. Τον άρπαξαν αμέσως και τον έφεραν μπροστά στον Λαντγκράβο της Έσσης και του Δούκα Γεώργιο. «*Όταν ήρθε μπροστά στους πρίγκηπες, τον ρώτησαν γιατί έκανε μ' αυτό τον τρόπο το φτωχό λαό να ξεστράτσει. Απάντησε ευθαρσώς ότι είχε ενεργήσει σωστά κι ότι σκόπευε να τιμωρήσει τους πρίγκηπες*» - μια πραγματικά τολμηρή απάντηση! Ο Μελάγχθωνας που μας το αναφέρει, ξεχνά για μια στιγμή ότι παρουσιάζει πάντα τον Μίντσερ σαν μια ύπαρξη εξαιρετικά λιπόψυχη.

Οι πρίγκηπες τον έβαλαν κατευθείαν στον τροχό κι απολάμβαναν τα μαρτύριά του, για να σταλεί κατόπιν ως λάφυρο στον Κόμη Έρνεστ του Mansfeld. «*Αν προηγουμένως είχε "βασανιστεί σκληρά", τώρα, μετά από μερικές μέρες, "τον μεταχειρίζονταν θηριωδώς" στον πύργο του Heldrunen*» (Zimmermann).

Εκεί ήταν που βασανίστηκε για να γίνει η ομολογία, το πρωτόκολλο της οποίας έχουμε αναφέρει επανηλειμμένα. Δεν ανακάλεσε τίποτα, και σ' ότι αφορούσε τη μυστική λίγκα του, φανέρωσε μόνο πράγματα που δεν μπορούσαν να βλάψουν κανέναν. Ούτε ένας απ'

τους συντρόφους που κατονομάστηκαν απ' αυτόν δεν αναφέρεται ανάμεσα σ' αυτούς που εκτελέστηκαν, άρα το πιθανότερο είναι να επιβάρυνε μόνο αυτούς που είχαν ήδη χαθεί. Καθώς η μάχη του Φρανκενχάουζεν είχε διαλύσει τη δύναμη του κινήματος στη Θουργγία, το μόνο που απέμενε τώρα στους πρίγκηπες ήταν να πάρουν αιματηρή εκδίκηση – ένα έργο που επιτέλεσαν επιμελώς.

Αποτελεί επαρκή λόγο συγχαρητηρίων τ' ότι επειδή οι μεταλλωρύχοι του Mansfeld παρέμειναν ήσυχοι, αφέθηκαν για κάποιο διάστημα ανενόχλητοι. Ο Spangenberg μας λέει ότι αυτό δεν κράτησε ούτε χρόνο αφού «τους μεταλλωρύχους άρχισαν να τους μεταχειρίζονται κάπως άγρια, με την επιβολή επιπρόσθετης εργασίας, απ' την οποία, παρά τις δυναμικές τους διαμαρτυρίες, δεν μπόρεσαν ν' απαλλαγούν». Αντιθέτως, στάλθηκε στρατός για να τους “ηρεμήσει” και στερήθηκαν κάθε ελευθερία του λόγου και του συνέρχασθαι.

Το Μιλχάουζεν ξεπλήρωσε ακόμα χειρότερα την εγκατάλειψη της υπόθεσης των εξεγερμένων πάνω στην κρίσιμη στιγμή. Απ' το Φρανκενχάουζεν οι πριγκηπικοί σύμμαχοι βάδισαν εναντίον της αυτοκρατορικής πόλης. Μάταια η πόλη έκανε έκκληση για βοήθεια στους εξεγερμένους της Φρανκονίας. Αυτοί πρόδωσαν τώρα τους πολίτες του Μιλχάουζεν όπως εκείνοι είχαν προδώσει τους υπερασπιστές του Φρανκενχάουζεν. Με το που άρχισε η πολιορκία (19 Μάη) η απογοήτευση εξαπλώθηκε γρήγορα ανάμεσα στους εξεγερμένους πολίτες. Βλέποντας ότι όλα είχαν χαθεί, ο Pfeiffer τό 'σκασε στις 24 του μήνα, με τετρακόσιους άνδρες, για να κατευθυνθεί στα ορεινά της Φρανκονίας, αλλά το ιππικό των πριγκήπων τον πρόφτασε, αιχμαλωτίζοντάς τον μαζί με ενενήντα-δύο απ' τους άνδρες του.

Έναντι μιας γραπτής υπόσχεσης ελέους απ' την πλευρά των πριγκήπων, το Μιλχάουζεν συνθηκολόγησε στις 25 Μάη. Στην πράξη, το έλεος αυτό σήμαινε την εκτέλεση αρκετών πολιτών και τη λεηλασία της πόλης. Η πόλη επιπλέον, έχασε την ανεξαρτησία της και τέθηκε υπό την εξουσία των Σαξόνων πριγκήπων, που κέρδισαν αυτό που ήλπιζαν απ' την εξέγερση, ενώ οι επαναστάτες, που τους είχαν βοηθήσει να πετύχουν τους σκοπούς τους, εκτελέστηκαν, συμπεριλαμβανομένων των Pfeiffer και Μίντσερ, που μεταφέρθηκαν στο Μιλχάουζεν.

Ο Pfeiffer πέθανε περήφανος κι αμετανόητος. Όσον αφορά τον Μίντσερ, ο Μελάγχθονας φυσικά ισχυρίζεται πως ήταν «στο τελευταίο όριο της λιποψυχίας». Ως απόδειξη αυτού, αφηγείται, ότι απ' τον απόλυτο τρόμο, ο Μίντσερ δεν μπορούσε ν' αρθρώσει ούτε λέξη, και κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να επαναλάβει το Σύμβολο της Πίστης. Ο Δούκας Χάινριχ του Μπραουνσβίχ έπρεπε συνεπώς να το απαγγείλει για λογαριασμό του. Αμέσως μετά όμως, η αυθεντία μας, παρουσιάζει τον άνθρωπο που έστεκε αμίλητος απ' τον τρόμο, να εκφωνεί μ' ευφράδεια έναν από κείνους τους λόγους στους οποίους τόσο πολύ αρέσκεται, ο έχων κλασική και ρητορική εκπαίδευση, λόγιος.

Οι υπόλοιποι χρονοκογράφοι της εποχής δεν κάνουν αναφορά στην “λιποψυχία” του

Μίντσερ (σύγκρινε Zimmermann, ii, σ. 444). Εκτός της τελείως ανάξιας μαρτυρίας του Μελάγγθωνα, υπάρχει μόνο μια ελάχιστη ένδειξη, απ' την οποία είναι δυνατό ν' αντλήσουμε συμπεράσματα σχετικά με την απελπισία του αγκιτάτορα στις τελευταίες του μέρες, δηλαδή, την επιστολή του προς το Συμβούλιο και την κοινότητα του Μιλχάουζεν, που γράφτηκε στη φυλακή του, στο Heldrungen, φέροντας την ημερομηνία της 17^{ης} Μάη. Μ' αυτήν, συμβουλεύει τους φίλους του να μην ερεθίζουν τις ανώτατες αρχές, μιας κι ο θάνατος του άξιζε κι ήταν καλά υπολογισμένος για ν' ανοίξουν τα μάτια των "άνοητων". Τους ικετεύει να φροντίσουν τη φτώχη του σύζυγο. Τους εκλιπαρεί άλλη μια φορά να μην προκαλούν τις αρχές για λόγους που έχουν να κάνουν με τα προσωπικά τους συμφέροντα, όπως έκαναν πριν, αλλά να εγκαταλείψουν την ανταρσία και να ζητήσουν το έλεος των πριγκίπων.

Χωρίς αμφιβολία, η επιστολή αυτή προδίδει λιποψυχία. Δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με τον Zimmermann, ο οποίος δίνει μια πιο ευνοϊκή ερμηνεία σ' αυτήν.

Είναι όμως η επιστολή γνήσια; Δεν προέρχεται απ' το χέρι του ίδιου του Μίντσερ. Ο ίδιος αναφέρει ότι την υπαγόρευσε σε κάποιον Christoph Lau. Γιατί την υπαγόρευσε; Γιατί δεν την έγραψε ο ίδιος; Ποιον συνέφερε μια τέτοια επιστολή του Μίντσερ που θα έφτανε στο Μιλχάουζεν; Τους πρίγκηπες και μόνο, απαντάμε. Συντάχτηκε στις 17 Μάη και στις 19 άρχισε η πολιορκία. Ήταν υπολογισμένο για να γίνει η πολιορκία αυτή ευκολότερη και να σπείρουν την απόγνωση ανάμεσα στους πολιορκούμενους. Δεν μπορεί να ισχύει η υπόθεση ότι έγινε χρήση του ονόματος του Μίντσερ απ' τους πρίγκηπες, ώστε να εφαρμόσουν ένα από εκείνα τα τεχνάσματα του πολέμου που τόσο κοινά ήταν εκείνη την περίοδο;

Το ελάχιστο που μπορεί να ειπωθεί είναι ότι το ντοκουμέντο αυτό είναι υπερβολικά ύποπτο και δεν αρκεί για να στηρίξει τη δήλωση του Μελάγγθωνα.

Μπορούμε έτσι πράγματι να πούμε, πως τίποτα επιβεβαιωμένο δεν είναι γνωστό σχετικά με τις τελευταίες στιγμές του Μίντσερ, κι ότι οι κατηγορίες για επίδειξη λιποψυχίας απ' την πλευρά του είναι ανυπόστατες.

Δεν επηρεάζει στο παραμικρό την κρίση μας για έναν άνθρωπο, το αν τα νεύρα του ήταν ή όχι κάτω απ' τον πλήρη έλεγχο του, ως την τελευταία στιγμή. Ασχοληθήκαμε μ' αυτό το ζήτημα, μόνο γιατί το μεγάλο άγχος που απορρέει απ' την υποτιθέμενη δειλία του Μίντσερ, χωρίς καμιά τεκμηριωμένη βάση, έχει σημασία, όχι για τον ίδιο αλλά για τους αντιπάλους του.

Οι λυσσαλέες όμως επιθέσεις εναντίον του Μίντσερ απ' την πλευρά των απολογητών της αντίδρασης, έχουν αποδειχτεί από μόνες τους, το πιο ισχυρό μέσο για να διατηρηθεί η μνήμη του ζωντανή ανάμεσα στο λαό της Γερμανίας και να διατηρηθεί αμείωτη η συμπάθειά του γι' αυτόν.

Στα μάτια των εργαζόμενων τάξεων της Γερμανίας, ο Μίντσερ ήταν και είναι η φωτεινότερη προσωποποίηση του αιρετικού κομμουνισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΟΙ ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΤΕΣ

I. Οι Αναβαπτιστές πριν τον Πόλεμο των Χωρικών.

Την περίοδο της Γερμανικής Μεταρρύθμισης, το ένα κέντρο του κομμουνιστικού κινήματος βρισκόταν στη Σαξονία. Το άλλο υπήρχε στην Ελβετία, αυτή την ιδιόρρυθμη συνύπαρξη αγροτικών και αστικών κοινοτήτων που είχε συγκροτηθεί γύρω απ' τον κεντρικό όγκο των Άλπεων για ν' αμυνθεί ομαδικά ενάντια στους ίδιους εχθρούς.

[Οι κοινότητες] Είχαν απελευθερωθεί τελείως από τη Γερμανική Αυτοκρατορία κι είχαν κατορθώσει να βάλουν φραγμό στην Παπική επιβουλή.

Αυτή η νέα κι ανεξάρτητη κοινοπολιτεία όμως δεν είχε μετατραπεί προς το παρόν σ' ένα ενοποιημένο κράτος. Ο μόνος σχεδόν κοινός δεσμός μεταξύ των συνιστωσών τμημάτων της ήταν η επίγνωση πως το καθένα μόνο του ήταν αδύνατο ν' αντιμετωπίσει τους ισχυρούς γείτονές του. Όμως παρά το κοινό αυτό συμφέρον υπήρχαν άλλες διαφορές, ανταγωνιστικής φύσης, μεταξύ των αγροτικών καντονιών της υπαίθρου όπου η οικονομία ήταν καθυστερημένη και των πλούσιων πόλεων οι οποίες ήταν αρκετά μπροστά σ' αυτό τον τομέα.

Αυτός ο ανταγωνισμός εκδηλώθηκε ξεκάθαρα κατά τη διάρκεια της Μεταρρύθμισης, στην κίνηση της οποίας τ' αγροτικά καντόνια δεν είχαν συμμετοχή. Η Παπική εκμετάλλευση, ήδη πρακτικά εξασθενημένη εντός των ορίων της συνομοσπονδίας, πίεζε κατά κανόνα “διακριτικά” τις φτωχές αυτές περιοχές. Απ' την άλλη πλευρά, είχαν κάθε λόγο να διατηρήσουν καλές σχέσεις με τις Καθολικές Δυνάμεις (Γαλλία, Μιλάνο, Βενετία, Πάπας και Αψβούργοι) καθώς αυτές παρέμεναν οι κύριοι αγοραστές-αποδέκτες του μόνου πολύτιμου αγαθού που οι χωρικοί κι η κατώτερη αριστοκρατία διέθετε προς το παρόν προς πώληση, δηλαδή τους πλασμένους για πόλεμο γιους τους. Το “Reislaufen”, δηλαδή η μισθοφορική υπηρεσία, αποτελούσε την κύρια πηγή εσόδων για το λαό της υπαίθρου, ειδικότερα για τα ορεινά καντόνια. Μια ένωση με την κίνηση της Μεταρρύθμισης θα επέφερε τη ρήξη με τις Καθολικές Δυνάμεις και θ' απειλούσε με τερματισμό αυτή την πηγή κερδών. Γι' αυτό και ο “έντιμος” λαός της υπαίθρου συνέχιζε να κρατά σφιχτά την πίστη των πατέρων του.

Στις πόλεις η κατάσταση ήταν διαφορετική. Οι πολίτες της μεσαίας τάξης δεν είχαν κανένα συμφέρον απ' τις μισθοφορικές υπηρεσίες. Αντιθέτως, τις απεχθάνονταν καθώς αύξαναν τη δύναμη των αντιπάλων τους, των ευγενών, κι επίσης συνέβαλαν στην εξέλιξη των πολεμικών ικανοτήτων των κατώτερων τάξεων, απ' τις οποίες αυτοί αντλούσαν τον

πλούτο τους. Κι αυτό γιατί οι Ελβετοί μισθοφόροι δεν ήταν ανέστιοι κουρελήδες αλλά γιοι χωρικών που μετά την ολοκλήρωση της στρατιωτικής υπηρεσίας τους, επέστρεφαν στη γενέτειρα γη.

Οι πόλεις πραγματικά είχαν κάθε λόγο να τρέφουν έχθρα για τις Καθολικές Δυνάμεις. Επιπλέον, παρ' όλο που η Παπική εκμετάλλευση ήταν πιο περιορισμένη στην Ελβετία σε σχέση με τη Γερμανία, αυτή η άπληστη εξουσία ασκούσε πιο επίμονα τα δικαιώματά της στις πόλεις παρά στις φτωχές ορεινές περιοχές. Ο ανταγωνισμός προς τους Καθολικούς πρίγκηπες (κι ιδιαίτερα προς τους Αψβούργους) δεν ήταν μικρότερος απ' την εχθρότητα προς την Παποσύνη. Η Γερμανική Μεταρρύθμιση ήταν μια εξέγερση όχι μόνο ενάντια στον Πάπα αλλά κατά κάποιο τρόπο κι ενάντια στον Αυτοκράτορα, δηλαδή κατά του Οίκου των Αψβούργων κι αυτό παρατηρήθηκε επίσης και στην Ελβετία.

Ο Οίκος των Αψβούργων είχε πάψει από καιρό ν' αποτελεί τον "προαιώνιο εχθρό" για τ' αγροτικά Ελβετικά καντόνια, τα οποία ήδη ένοιωθαν αρκετά σταθεροποιημένα για ν' απειλούνται απ' τη συγκεκριμένη δυναστεία. Και μη έχοντας τίποτα να κερδίσουν αντιτιθέμενα σ' αυτή, δε θ' αρνούταν επιπλέον και κάποια χρήματα που θα προέρχονταν από πολεμικές υπηρεσίες ή από δωροδοκία. Τελείως διαφορετικά ήταν τα πράγματα με τις πόλεις της Βόρειας Ελβετίας που συνόρευαν με τα εδάφη των Αψβούργων, οι οποίες απειλούμενες απ' τον συγκεκριμένο Οίκο, βρίσκονταν σε μόνιμη εχθρότητα προς αυτόν. Η Ζυρίχη ειδικότερα έτρεφε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον αγώνα εναντίον αυτής της γραμμής των μοναρχών κι αποτελούσε την πρωτοπορία της Μεταρρύθμισης στην Ελβετία, ενώ τ' αγροτικά καντόνια απ' την άλλη, διατηρούσαν τις σχέσεις με τον Καθολικισμό, με τους απογόνους του Γουλιέλμου Τέλλου να συμμαχούν με τον Αψβούργο Φερδινάνδο.

Στην Ελβετία όπως και στη Γερμανία, η Μεταρρύθμιση έφερε στην επιφάνεια ένα κομμουνιστικό κίνημα. Αλλά καθώς οι συνθήκες μέσα στην ομοσπονδία ήταν τελείως διαφορετικές απ' αυτές της Σαξονίας, ο χαρακτήρας της κοινοκτημοσύνης στις δύο χώρες διέφερε κατά πολύ.

Ενώ στη Σαξονία το κίνημα ήταν βαθιά επηρεασμένο απ' την παράδοση των Θαβωριτών, στην Ελβετία αυτοί δεν είχαν γνωρίσει κάποια ιδιαίτερη επιτυχία. Το κίνημα παρ' όλ' αυτά, είχε για καιρό υποστεί την επιρροή των Βαλδεσιανών και των Βεγάρδων. Οι πρώτοι προέρχονταν απ' τη Νότια Γαλλία και τη Βόρεια Ιταλία ενώ οι δεύτεροι απ' τις Κάτω Χώρες, κατά μήκος της κοιλάδας του Ρήνου, κι είχαν φτάσει τελικά στη Βασιλεία μέσω της Κολωνίας και του Στρασβούργου.

Σ' αντίθεση με τους Θαβωρίτες που υιοθετούσαν βίαιες πρακτικές, οι Βαλδεσιανοί διακείνταν θετικά προς τα ειρηνικά μέσα. Αυτή η αντίθεση από μόνη της, είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη διαφορετικών αντιλήψεων μεταξύ των κομμουνιστών της Ελβετίας κι αυτών που είχαν επικρατήσει στη Σαξονία, όπως επίσης και διαφορετικών ιδεών ή μορφών δράσης. Αλλά ο χαρακτήρας ενός κοινωνικού κινήματος σε μια χώρα οφείλεται πολύ λιγότερο στις εισαγόμενες ιδεολογίες και πεποιθήσεις, και περισσότερο

στις ιδιαίτερες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της χώρας αυτής. Η Σαξονία διακρίνονταν για τη μεταλλευτική βιομηχανία της, ιδιαίτερα για τα ορυχεία αργύρου της. Ενώ αυτή η βιομηχανία συνέβαλε τα μέγιστα στην αύξηση της δύναμης των πριγκίπων της, δημιούργησε επίσης ένα δυνατό κι αγωνιστικό προλεταριάτο ανάμεσα στους μεταλλωρύχους που ζούσαν ομαδικά, όπως συνήθιζαν, σε μεγάλες μάζες. Ενθαρρύνθηκε έτσι η παραγωγή για τις αγορές των αγροτικών περιοχών αλλά ταυτόχρονα γεννήθηκε και μεγάλη επιθυμία για γη απ' την πλευρά των γαιοκτημόνων, εντεινόντας στο μέγιστο βαθμό όλους τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς εκείνης της εποχής.

Η κατάσταση ήταν τελείως διαφορετική στην Ελβετία όπου δεν υπήρχε μεταλλευτική βιομηχανία και συνεπώς ούτε μαχητικό προλεταριάτο. Η γεωργία σε μεγάλο βαθμό βρισκονταν σε πολύ πρώιμο στάδιο. Η κοινοκτημοσύνη της γης ήταν πολύ διαδεδομένη και δεν υπήρχε το παραμικρό ίχνος κάποιας ισχυρής συγκεντρωτικής εξουσίας. Παρατηρούμε μάλλον ένα σύνολο αγροτικών κι αστικών κοινοτήτων, με μια αντίστοιχη δημοκρατία στην ύπαιθρο και στην πόλη, οι οποίες εφ' όσον ένοιωθαν αδύναμες κι απειλούμενες, αντιμετώπιζαν θετικά την κοινοκτημοσύνη, της οποίας οι πλησιέστεροι εχθροί αποτελούσαν και δικούς τους εχθρούς επίσης.

Όλ' αυτά πρέπει να ενέτειναν την ενδυνάμωση των ειρηνικών τάσεων μέσα στους Βαλδεδσιανούς και τους Βεγάρδους στην Ελβετία και να κατέστησαν τον ταξικό ανταγωνισμό λιγότερο οξύ σε σχέση με τη Σαξονία, όπου το κίνημα απέκτησε μάλλον προλεταριακό χαρακτήρα. Την εποχή του Μίντσερ υπήρχαν ελάχιστοι κομμουνιστές στη Σαξονία που ν' ανήκαν στις ανώτερες τάξεις. Αυτός είναι ένας απ' τους λόγους για τους οποίους ο Μίντσερ ξεχώρισε τόσο πολύ απ' τις ανώνυμες μάζες που τον υποστήριξαν και τον κατέστησαν φόβητρο, ανάμεσα στις οποίες όμως δεν υπήρχαν κάποιοι διακριθέντες μαχητές που να είναι ικανοί μέσω των γραπτών τους να μεταβιβάσουν τη μνήμη και την προσωπικότητά τους στις επόμενες γενιές.

Αυτό έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με τους Ελβετούς κομμουνιστές και τον κύκλο που επηρέαζαν, αφού αυτοί διέθεταν πολυάριθμους ανθρώπους στις γραμμές τους, κοινωνικά καταξιωμένους και έχοντες σχέση με τον πολιτισμό. Είναι αδύνατο να εστιάσουμε τη ματιά μας για πολύ σε κάποια μεμονωμένη προσωπικότητα, γιατί απλά αδυνατούμε να το πράξουμε λόγω της λαμπρής συγκέντρωσης τόσο ενδιαφερόντων και χαρακτηριστικά ταλαντούχων ανθρώπων. Παρά τ' ότι το Ελβετικό κίνημα ήταν λιγότερο ισχυρό απ' ότι στη Σαξονία, κι από ιστορική άποψη λιγότερο σημαντικό, είναι πλέον πολύτιμο απ' την πλευρά του Λόγου και βρίσκεται σαφώς σε υψηλότερο πνευματικό επίπεδο.

Έχουμε ίσως αναφέρει αρκετά όσον αφορά το γενικό χαρακτήρα του κινήματος.

Πολυάριθμα ίχνη των Βαλδεδσιανών και των Βεγάρδων απαντώνται στην Ελβετία κατά τη διάρκεια του 14^{ου} και του 15^{ου} αιώνα αλλά πρόκειται μόνο για ίχνη αίματος, μ' άλλα λόγια πρόκειται για εκτελέσεις. Οι σχέτες αποτελούνταν κατά κύριο λόγο από ανθρώπους των κατώτερων τάξεων, όπως τεχνίτες, προλετάριους και χωρικούς που κήρυτταν την

κοινοκτημοσύνη στα κρυφά, μέσα από μυστικές οργανώσεις. Όμως παράλληλα μ' αυτό το προλεταριακό κίνημα, φαίνεται πως δημιουργήθηκε κι ένα είδος “κομμουνισμού του σαλονιού” στις αρχές του 16^{ου} αιώνα.

Ενώ η Ζυρίχη αποτελούσε τη Βιττεμβέργη της συνομοσπονδίας, η Βασιλεία έπαιξε τον ίδιο ρόλο που διαδραμάτισε η Ερφούρτη στη Σαξονία, καθώς ήταν το στρατηγείο του Ελβετικού Ουμανισμού. Ένας κύκλος ελευθεροφρόνων, μορφωμένων και καλλιτεχνών σχηματίστηκε στην πόλη, κεντρική μορφή του οποίου ήταν μετά το 1513 ο Έρασμος (**στμ:57**), ο επιστήθιος φίλος του Thomas More. Όλο το εύρος των πρωτοποριακών ιδεών συζητούνταν σ' αυτή τη συντροφιά, συμπεριλαμβανομένων πιθανώς και πολλών χαρακτηριστικών που υιοθετήθηκαν αργότερα απ' τις τάξεις των Αναβαπτιστών, κι αυτό γιατί ανάμεσα στους “σοφούς” που συγκεντρώνονταν εκείνο το διάστημα στη Βασιλεία, συναντάμε διάφορους που κατόπιν αποτέλεσαν τους ηγέτες αυτής της σχέτας. Ο Conrad Grebel, γιος ενός ευγενούς απ' τη Ζυρίχη και ήδη “διακεκριμένος κήρυκας του Ευαγγελίου” ήταν εκεί το 1521-22. Ο Δρ. Balthasar Hubmeier απ' το Waldshut ήταν σε συχνή επικοινωνία μ' αυτό τον κύκλο. Κι ανάμεσα στα μέλη του συμπεριλαμβάνονταν επίσης ο Σουηβός Wilhelm Reublin, πάστορας του Αγ. Αλβανού στη Βασιλεία, καθώς κι ο Ulrich Hugwald, καθηγητής στη Βασιλεία, που όπως έχουμε δει, είχε ζητήσει από κοινού με τον Oekolampadius απ' τον Μίντσερ να κηρύξει. Συναντάμε επίσης τον Ludwig Hatzler, τον βιβλιοπώλη Andreas auf der Stulzen, τον Simon Stumpf καθώς κι άλλους, οι οποίοι έγιναν αργότερα θερμοί ακιτάτορες στις τάξεις των Αναβαπτιστών.

Θα πρέπει επίσης ν' αναφέρουμε το σημαντικό γεγονός ότι η **Ουτοπία** του Thomas More συγκέντρωσε εκείνο τον καιρό μεγάλο ενδιαφέρον στη Βασιλεία.

Η πρώτη έκδοση του έργου (που γράφτηκε στα Λατινικά) εμφανίστηκε στη Λουβαίνη (Louvain) το έτος 1516, κάτω απ' την επίβλεψη του Έρασμου, φίλου του More που τότε έμενε σ' αυτή την πόλη. Το 1518 ήταν αναγκαίο να τυπωθεί μια νέα έκδοση, που κυκλοφόρησε στη Βασιλεία κι ήταν προϊόν της δουλειάς του διάσημου τυπογράφου Froben. Μπορούμε να διαπιστώσουμε από ένα γράμμα του Beatus Rhenanus προς τον Pirkheimer (**στμ:58**) [1] πόσο θερμά συζητήθηκε η **Ουτοπία** στη Βασιλεία

Το 1524 η Γερμανική μετάφραση του Claudius Cantiuncula τυπώθηκε επίσης στη Βασιλεία. Αυτή ήταν κι η πρώτη μετάφραση του έργου σ' οποιαδήποτε γλώσσα.

Τίποτα επιβεβαιωμένο όμως δεν είναι γνωστό για το κομμουνιστικό κίνημα στη Βασιλεία. Κι είναι μέχρι τώρα αδύνατο να μετακινήσουμε το σκοτεινό πέπλο που καλύπτει τη νηπιακή ηλικία των Αναβαπτιστών κι ακόμα παραπάνω τις επαφές τους με το πρώιμο κομμουνιστικό κίνημα. Η πρώτη ξεκάθαρη ένδειξη της νέας σχέτας εμφανίστηκε στη Ζυρίχη την εποχή της Μεταρρύθμισης του Ζβίγγλιου.

Η Λουθηρανική Μεταρρύθμιση ξεκίνησε με την αντίδραση ενάντια σ' ένα απ' τα πιο αποτελεσματικά μέσα μεταφοράς χρημάτων απ' τη Γερμανία στην Ιταλία - το εμπόριο με τα συγχωροχάρτια. Η δράση του Ζβίγγλιου στην κατεύθυνση της μεταρρύθμισης

(στην αρχή ως πάστορας στο Glarus απ' το 1506 ως το 1516, κατόπιν ως εφημέριος στο Einsiedlen απ' το 1516 ως το 1519 και τέλος ως πάστορας στη Ζυρίχη) άρχισε με τον αγώνα ενάντια στον τρόπο με τον οποίο τα χρήματα της Παποσύνης εισάγονταν στην Ελβετία, δηλ. τη μισθοφορική πολεμική υπηρεσία. Ο Λούθηρος ξεκίνησε σαν θεολόγος, ο Ζβίγγλιος σαν πολιτικός, οι πρώτες επιθέσεις του οποίου δεν κατευθύνονταν ενάντια στα Καθολικά δόγματα αλλά ενάντια στις γειτονικές δυναστείες των Βαλουά (στμ:59) και των Αψβούργων. Το 1519 έχαιρε ακόμα τόσο της εύνοιας του Βατικανού που όταν έπεσε άρρωστος απ' την πανώλη, ο Παπικός λεγάτος έσπευσε να του στείλει τον προσωπικό του γιατρό. Η σύγκρουση σ' αυτή τη χώρα με την κοσμική εξουσία του Πάπα δε μετατράπηκε σε σύγκρουση με τον Καθολικισμό, παρά μόνον όταν το κύμα της Γερμανικής Μεταρρύθμισης έφτασε στην Ελβετία (1522). Αμέσως μόλις όμως οι πολίτες της Ζυρίχης μπήκαν σ' αυτόν το δρόμο, προχώρησαν ορμητικά μπροστά χωρίς να συναντήσουν κάποιο σοβαρό εμπόδιο.

Μολονότι ο Ζβίγγλιος υπερερούσε του Λούθηρου σε διορατικότητα και συγκρότηση, το κίνημα της Ζβίγγλιανής Μεταρρύθμισης ακολούθησε παρ' όλ' αυτά, κατά μια άποψη, την ίδια κατεύθυνση με τ' αντίστοιχο του Λούθηρου. Όπως και το τελευταίο, αναλώθηκε στο ξεκίνημά του σε μια προσπάθεια να επιτευχθεί συνεργασία μεταξύ όλων των τάξεων που ήταν δυσαρεστημένες με τις υπάρχουσες εκκλησιαστικές συνθήκες. Όμως στην περίπτωση του Ζβίγγλιου όπως και σ' αυτή του Λούθηρου, τον κοινό αγώνα ακολούθησε η ρήξη. Το κάθε κομμάτι ή τάξη που αποτελούσε τη συμμαχία κοίταζε να επωφεληθεί απ' τη νίκη για να εξυπηρετήσει τα δικά του συμφέροντα, σύμφωνα πάντα με τις δικές του ιδιαίτερες απόψεις. Ο ηγέτης του κινήματος, ο μεταρρυθμιστής που απολάμβανε ως τώρα την υποστήριξη όλων των τάξεων, ήταν πλέον αναγκασμένος να παίρνει αποφάσεις που ευνοούσαν κάποιες απ' αυτές, δυσαρετώντας τις άλλες, κι επιπλέον έπρεπε να στραφεί ενάντια σε μια μερίδα των πρώην συνεργατών του. Αυτό αποτελεί μια ιδιορρυθμία όλων των επαναστατικών κινήματων που σχηματίζονται απ' τη συνεργασία διαφορετικών τάξεων μ' αντιτιθέμενα συμφέροντα. Όταν ξεκίνησε η σύγκρουση με την επίσημη Εκκλησία στη Ζυρίχη, αυτοί που συμμετείχαν στις κομμουνιστικές σχέτες θεώρησαν ότι δεν ήταν πια αναγκαίο να παραμένουν υπό καθεστώς αυστηρής μυστικότητας. Νωρίς την άνοιξη του 1522 περιήλθε σε γνώση των Αρχών η ύπαρξη μιας "αιρετικής σχολής" στην πόλη, μιας οργάνωσης στην οποία ο βιβλιοπώλης Andreas auf der Stulzen (που ανήκε στον κύκλο της Βασιλείας) δρούσε ως δάσκαλος. Η ομάδα αυτή δεν είχε ακόμα κηρυχτεί παράνομη, αντιθέτως συναντούμε τα μέλη της να διατηρούν φιλικές σχέσεις με τον Ζβίγγλιο.

Στα τέλη του φθινοπώρου του 1522, ο Conrad Grebel επέστρεψε απ' τη Βασιλεία στη Ζυρίχη κι αμέσως προσχώρησε στην "αιρετική σχολή". Ανεξάρτητος και πλούσιος απ' τα νεανικά του χρόνια, είχε σπουδάσει στη Βιέννη και στο Παρίσι, αποκτώντας τη φήμη του πολυμαθούς, έχοντας όμως αποκομίσει και σοβαρά προβλήματα υγείας ως συνέπεια των

ακολασιών της φοιτητικής του ζωής.

Με την επιστροφή του στην πατρίδα του Ζυρίχη, αφιερώθηκε μ' ενθουσιασμό στο σκοπό του Εκκλησιαστικού κινήματος κι έγινε ένας εκ των Αδελφών (Brethren) παρ' ότι συνέχισε να διατηρεί τις καλύτερες των σχέσεων με τον Ζβίγγλιο.

Ακολουθήθηκε από αρκετούς συντρόφους του που προέρχονταν απ' τον κύκλο της Βασιλείας, οι οποίοι θεωρούσαν τη Ζυρίχη ευνοϊκότερο πεδίο για τις δραστηριότητές τους. Ο Wilhelm Reublin παράτησε τη ζωή του στη Βασιλεία κι αποδέχτηκε μια καινούργια στο Wietikon. Ο Simon Stumpf έγινε πάστορας στο Hogg, κοντά στη Ζυρίχη κι ο Ludwig Hatzler, ένας μορφωμένος νεαρός ιερέας απ' το Thurgau που επίσης είχε περάσει απ' τη Βασιλεία, εγκαταστάθηκε στη Ζυρίχη το 1523.

Οι σύντροφοι που κατ' αυτόν τον τρόπο συνέρρεαν από μακριά, ενώθηκαν μ' ένα μεγάλο αριθμό προσήλυτων απ' την ίδια την πόλη. Ανάμεσά τους, αυτός που ξεχώριζε ήταν ο Felix Manz, ένας φιλόλογος που μαζί με τον Grebel βρέθηκαν σύντομα στην εμπροσθοφυλακή των “Πνευματικών” (“Spirituals”), όπως αρχικά καλούνταν οι Αδελφοί της Ζυρίχης.

Οι Αδελφοί απαιτούσαν την κατάργηση των Εκκλησιαστικών φόρων-εισφορών και της δεκάτης, ένα βήμα στ' οποίο συνηγορούσε ανοιχτά κι ο ίδιος ο Ζβίγγλιος. Στις 22 Ιούνη του 1523, το Μεγάλο Συμβούλιο της πόλης τάχτηκε κατηγορηματικά ενάντια στην ιδέα για την κατάργηση της δεκάτης υπέρ της Εκκλησίας. Ο Ζβίγγλιος προφανώς κατάλαβε απ' αυτό που πήγαινε το πράγμα, γι' αυτό και τρεις μέρες αργότερα σ' ένα λόγο που εκφώνησε στον καθεδρικό της πόλης, τάχτηκε με την πλευρά του Συμβουλίου. Αυτό έδειξε πως σκόπευε να διακόψει τις σχέσεις με τους Αδελφούς.

Εν τω μεταξύ, αυτό δεν έκανε τους Αδελφούς να υποχωρήσουν. Κάλεσαν τον Ζβίγγλιο να οργανώσει την Εκκλησία με τέτοιο τρόπο ώστε να την καταστήσει ανεξάρτητη απ' το Κράτος. Σαν απάντηση ήρθε η σύσταση της Κρατικής Εκκλησίας το φθινόπωρο και η απόφαση που όριζε πως όλες οι Εκκλησιαστικές υποθέσεις θα έπρεπε στο μέλλον να ρυθμίζονται απ' το Μεγάλο Συμβούλιο, δηλ. τις κυβερνώσες τάξεις.

Αυτή η εξέλιξη ήταν μεγάλο χτύπημα για τους “Πνευματικούς” που δεν είχαν ξεκινήσει τον αγώνα ενάντια στην Παπική Εκκλησία απλώς και μόνο για να εγκαταστήσουν ένα πειθηνίο όργανο εξουσίας στα χέρια των πλουσίων. Η σύγκρουσή τους με τον Ζβίγγλιο έγινε τώρα οξυτατη αλλά ενώ οι “Πνευματικοί” πολεμούσαν μόνο με το λόγο, ο Ζβίγγλιος διέθετε όλη την Κρατική εξουσία στη διάθεσή του κι έκανε ευρεία χρήση αυτής. Απ' τα τέλη του 1523, οι Αδελφοί άρχισαν να συλλαμβάνονται και να εξορίζονται, με τον Simon Stumpf να περιλαμβάνεται ανάμεσα στα πρώτα θύματα, το Δεκέμβρη.

Οι διώξεις όμως δεν πτόησαν τους Αδελφούς. Αντιθέτως αύξησαν το ζήλο τους και τους έκαναν να δεθούν ακόμα περισσότερο μεταξύ τους. Η σχέση διευρύνθηκε ραγδαία τόσο στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο, καθώς οι εξοριστοί μετέφεραν τις ιδέες τους στα γειτονικά καντόνια όπου σύντομα απέκτησαν οπαδούς. Ταυτόχρονα όμως άρχισαν

να ξεκόβουν ολοένα και περισσότερο απ' την ευρύτερη μάζα του πληθυσμού και η κατάργηση του νηπιοβαπτισμού αναδείχθηκε βαθμιαία στο χαρακτηριστικότερο σημείο των πεποιθήσεών τους.

Έτσι είχε η κατάσταση των πραγμάτων στις αρχές του έτους 1525.

II. Οι Αρχές των Αναβαπτιστών.

Μέχρι το 1525 οι θεωρητικοί των Αναβαπτιστών δεν είχαν μιλήσει, οι διδασκαλίες τους αφορούσαν κυρίως θεολογικές θέσεις και σκόπευαν στην ενίσχυση αυτών των ιδεών τους. Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των απόψεών τους ήταν αρκετά έκδηλα στο ξεκίνημα του Πολέμου των Χωρικών. Αυτό φαίνεται να είναι το πιο κατάλληλο σημείο για να τις ερμηνεύσουμε πριν συνεχίσουμε με την περιγραφή των εξωτερικών υποθέσεων της σχέτας.

Αυτό που εντυπωσιάζει περισσότερο τον παρατηρητή της υπόθεσης των Αναβαπτιστών είναι το στοιχείο της έντονης πολυγωνμίας που επικρατούσε ανάμεσά τους. Στα **Χρονικά** του, που εμφανίστηκαν το 1531, ο Franck (που τους γνώρισε και τους κατανόησε πολύ καλά κι ακόμα τους συμπαθούσε σ' αρκετά σημεία, αν και με κάποιο σκεπτικισμό κι ατολμία) αναφέρεται με σεβασμό σ' αυτούς: *«Παρ' όλο που οι διχογνωμίες υπάρχουν σ' όλες τις σχέτες, οι Βαπτιστές είναι επιπλέον χαρακτηριστικά διασπασμένοι και χωρισμένοι. Τόσο πολύ που δε γνωρίζω τι ακριβώς τελικά να γράψω γι' αυτούς.»* [2]

Ο Bullinger γράφει με τον ίδιο τρόπο στο έργο του ενάντια στους Αναβαπτιστές: *«Πολλοί θεωρούν»* αναφέρει *«ότι είναι αδύνατο να δοθεί μια ακριβής περιγραφή του συνόλου των διαφορών και των αντίθετων απόψεων όπως και των ολέθριων, τρομερών σεχτών ή φατριών που υπάρχουν ανάμεσα στους Αναβαπτιστές. Πραγματικά, υπάρχουν ελάχιστες κοινότητες που διαθέτουν ομοφωνία στις απόψεις και δεν διακατέχονται η καθεμιά απ' τα δικό της μυστήριο λ.χ. τη δική της φαντασίωση»*. Γι' αυτό το λόγο αποφεύγει να περιγράψει όλες τις ομαδοποιήσεις τους και περιορίζεται σε μια ανακεφαλαίωση των πιο σημαντικών τους τάσεων. [3]

Οι διχογνωμίες κι οι αποκλίσεις των απόψεων δε συνιστούσαν κάτι το περίεργο για τους Αναβαπτιστές. Αυτό εν μέρει οφείλεται στην ίδια ανεκτικότητα πάνω σε ζητήματα πίστης που έδινε τη δυνατότητα στις πιο διαφορετικές σχέτες να συνυπάρχουν ειρηνικά στο Θαβώρ, και εν μέρει στο γεγονός ότι οι διάφορες ομάδες σπάνια αποκτούσαν μια σταθερή, ευδιάκριτη οργάνωση. Να γιατί η αντίληψη του τι ακριβώς ήταν ένας Αναβαπτιστής παρέμενε τόσο θολή, όπως ακριβώς ισχύει σήμερα για ένα "Μηδενιστή" ("Nihilist") στη Ρωσία. Οι σύγχρονοι ιστορικοί συμπεριλαμβάνουν ανάμεσά τους, θιασώτες μ' αναριθμητους τρόπους σκέψης. Απ' την άλλη πλευρά, είναι φυσικό ότι κάθε επαναστατικό –και γι' αυτό κριτικό– κίνημα θά 'πρεπε να υιοθετεί μια κριτική στάση, όχι μόνο απέναντι στους εχθρούς του αλλά κι απέναντι στους οπαδούς του. Αυτό είναι

που το καθιστά στο ξεκίνημά του ευάλωτο στη διάσπαση αλλά επίσης και για όσο καιρό αισθάνεται πως συνεχίζει να πορεύεται χωρίς σταθερό έρεισμα. Οι Αναβαπτιστές (τουλάχιστον στη Γερμανία) ποτέ δεν προχώρησαν πέρα απ' αυτό το στάδιο.

Ο Bullinger είναι πιο λεπτομερής απ' τον Franck όσον αφορά τη δική του περιγραφή πάνω στα διαφορετικά κομμάτια των Αναβαπτιστών αλλά επιπλέον και πιο αυστηρός. Θα περιοριστούμε στην αφήγηση του Franck παραθέτοντας κάποια αποσπάσματά της.

Πολλές απ' τις διαφοροποιήσεις που επισημαίνονται απ' τον συγγραφέα είναι δευτερεύουσας φύσης κι αφορούν διαφορές φυσικού ταμπεραμέντου ή ιδιοσυγκρασίας. Σ' αυτή την κατηγορία θα πρέπει να τοποθετήσουμε τις ποικίλες αντιλήψεις που αφορούν αποκαλύψεις και οράματα. Άλλα σημεία αφορούν ορισμένα ζητήματα τακτικής, μικρής σημασίας.

Όμως ακόμα και στα σημαντικά ζητήματα και τις βασικές αρχές, δεν υπήρχε απόλυτη ομοφωνία στις τάξεις των Αναβαπτιστών.

Πάνω απ' όλα βρίσκονταν το θεμελιώδες ζήτημα της ατομικής ιδιοκτησίας.

«Μερικοί» αναφέρει ο Franck «θεωρούν ότι είναι οι μόνοι άγιοι και αγνοί. Κρατιούνται μακριά απ' τους άλλους, κατέχουν όλα τα πράγματα από κοινού, κανείς δεν αποκαλεί κάτι δικό του και η κατοχή οποιασδήποτε περιουσίας θεωρείται αμαρτία».

«Άλλοι έχουν τα πάντα κοινά μέχρι ενός σημείου, τόσο όσο να μην υποφέρει κανείς ανάμεσά τους. Όχι τόσο ώστε να μπορεί κάποιος να πάρει τ' αγαθά του άλλου αλλά ως την περίπτωση ανάγκης, που τ' αγαθά ανήκουν από κοινού με τον πάσχοντα. Και κανείς δεν επιτρέπεται να κρύβει οτιδήποτε απ' τους υπόλοιπους αλλά το σπίτι του πρέπει να είναι πάντα ανοιχτό και φιλόξενο. Όμως παρ' όλ' αυτά, ενώ αυτός που δίνει κάτι υποτίθεται πως πρέπει να το κάνει πρόθυμα, αυτός που το δέχεται πρέπει να είναι διστακτικός και κατά το δυνατό ν' απαλλάσσει απ' αυτό τον αδερφό του, αποφεύγοντας να τον επιβαρύνει. Αλλά εδώ υπάρχει μεγάλη υποκρισία, εξαπάτηση και ψέμμα, όπως οι ίδιοι γνωρίζουν πολύ καλά».

«Σ' άλλα μέρη, όπως λ.χ. το Austerlitz της Μοραβίας, έχουν Οικονόμους ή επιστάτες και διατηρούν από κοινού τον "σάκο της κουζίνας", στον οποίο ο καθένας βάζει ότι του περισσεύει αλλά το κατά πόσο αυτό γίνεται πραγματικά και το αν η διανομή είναι δίκαιη, δε μ' ενδιαφέρει. Αυτοί αναθεματίζουν τους άλλους Αδελφούς που δεν ακολουθούν το δρόμο που αυτοί θεωρούν σωστό κι αυτό συμβαίνει συχνά, αφού η κάθε κοινότητα ορίζει μια απαγόρευση για τις άλλες αδελφότητες που δεν ακολουθούν στα πάντα τις δικές τους αρχές...».

«Άλλοι Βαπτιστές δε θέτουν τόσο πιστικά τα ζητήματα των αδερφικών αισθημάτων και την κοινοκτημοσύνη που προαναφέραμε, θεωρώντας τα μη αναγκαία και αλαζονεία από μέρους των Αδελφοτήτων που αυτοαποκαλούνται τέλειοι Χριστιανοί, περιφρονώντας όλους τους υπόλοιπους. Σ' αυτή τη σχέση, ο καθένας δουλεύει για τον εαυτό του και τα μέλη βοηθούνται ζητώντας το ο ένας απ' τον άλλον, δίνοντας τα χέρια μ' έναν τρόπο τελείως υποκριτικό (κατά τη γνώμη μου), αν και δεν κατηγορώ αυτούς που κάνουν αυτά τα πράγματα

με ειλικρίνεια».

Έτσι, μέσα στους Αναβαπτιστές, όπως επίσης και στους Θαβωρίτες και τους Βοημούς Αδερφούς, συναντάμε δύο τάσεις: μια αυστηρή που παίρνει την κοινοκτημοσύνη στα σοβαρά, καταργεί κάθε ατομικό δικαίωμα στην ιδιοκτησία κι υποστηρίζει τους Αδελφούς μέσω του κοινού “σάκου της κουζίνας” και ταυτόχρονα μια πιο μετριοπαθή εκδοχή που αναγνωρίζει την ατομική ιδιοκτησία και που απλώς απαιτεί απ’ τον καθένα να κατέχει συμπεριφερόμενος όμως “σαν να μην κατείχε τίποτα”. Η εμφάνιση αυτών των δύο τάσεων σχεδόν ταυτόχρονα δεν είναι τυχαία αλλά αποτελεί ένα χαρακτηριστικό φαινόμενο, επακόλουθο της ίδιας της φύσης των πραγμάτων, μέσα στο κομμουνιστικό κίνημα, για όσο καιρό αυτό είχε σαν βάση την κοινοκτημοσύνη στα μέσα κατανάλωσης.

Το ζήτημα του γάμου είναι συνδεδεμένο με το ζήτημα της ατομικής ιδιοκτησίας.

Σύμφωνα με τον Franck, πολλοί δίδασκαν ότι δεν μπορούσε κάποιος να ζει στην ίδια οικογένεια με άτομα διαφορετικής πίστης και πολλοί γάμοι διαλύθηκαν κατ’ αυτόν τον τρόπο. Άλλοι είχαν αντίθετες απόψεις.

Κάποιοι θεωρούσαν σαν καθήκον να εγκαταλείψουν σπίτι και οικογένεια κατά το παράδειγμα των αποστόλων (Κατά Λουκάν, xviii, 28-30) ενώ πολλοί κήρυτταν το αντίθετο.

«Υπήρχε επίσης μια σχέση ανάμεσά τους, τα μέλη της οποίας επιθυμούσαν μαζί μ’ όλα τ’ άλλα, να έχουν και τις συζύγους τους από κοινού. Όμως σύντομα καταστάθηκαν απ’ τους υπόλοιπους Αδελφούς της κοινότητας κι εκδιώχθηκαν. Αρκετοί θεωρούσαν τους Hut και Hatzer, ηγέτες αυτής της σχέτας. Αν αυτό αληθεύει, αυτοί οι άντρες, εν πάσει περιπτώσει, πλήρωσαν για τις αμαρτίες τους».

Ο Ludwig Hatzer του Thurgau μας είναι ήδη γνωστός. Όχι μόνο δεν ήταν αντίθετος στους τολμηρότερους των διανοητών της παράταξης του στα ζητήματα του γάμου αλλά ήταν ένας απ’ τους Αδελφούς που αρνούνταν τη θεότητα του Χριστού, θεωρώντας τον απλώς δάσκαλο και υπόδειγμα, όχι “είδωλο”. Δεν γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό τις απόψεις του τις μοιράζονταν και άλλοι. Το 1529 καταδικάστηκε κι εκτελέστηκε στην Κωνσταντία (Constance) για μοιχεία.

Ο Hans Hut απ’ τη Φραγγονία ήταν βιβλιοδέτης και ένθερμος μαχητής του Μίντσερ (ο οποίος κάθε άλλο παρά συνηγορούσε στην κοινοκτημοσύνη των γυναικών). Μετά την καταστολή της Εξέγερσης των Χωρικών στη Θουριγγία πέρασε στους Αναβαπτιστές της Νότιας Γερμανίας.

Οι τάσεις για τις οποίες αυτός κι ο Hatzer καταδικάστηκαν θυμίζουν τις αντίστοιχες των Αδαμιτών στη Βοημία και τους Αδελφούς και Αδελφές του Ελεύθερου Πνεύματος κι είναι αξιοσημείωτο πως ο Bullinger μιλά για μια σχέση των “Ελεύθερων Αδελφών” ανάμεσα στους Βαπτιστές που όχι μόνο με τ’ όνομα αλλά και με τις απόψεις τους έδειξαν μια στενή συγγένεια με τους Αδελφούς του Ελεύθερου Πνεύματος. Δεν μπορούμε να πούμε κατηγορηματικά κατά πόσο αυτή η ομοιότητα βασίζεται στην παράδοση ή στην

υπαρξη παρόμοιων συνθηκών, όμως χωρίς να έχουν καμιά σύνδεση με τους προδρόμους τους, παρόμοια γεγονότα οδήγησαν σε παρόμοιες συνέπειες.

«Οι Ελεύθεροι Αδελφοί», γράφει ο Bullinger, «(τους οποίους όλοι σχεδόν οι υπόλοιποι Αδελφοί αποκαλούσαν αγροίκους, άγριους Αδελφούς, κατάρα και ανάξιους) συνιστούν την όγδοη σχέση αυτών των ανθρώπων. Απ' τα πρώτα βήματα της ομάδας ήταν μάλλον πολυάριθμοι σε διάφορες τοποθεσίες, ειδικά στα ορεινά της Ζυρίχης. Οι Βαπτιστές ερμήνευαν τη Χριστιανική ελευθερία με μια υλική προσέγγιση, επιθυμώντας να βρίσκονται πάνω απ' όλους τους νόμους γιατί ο Χριστός τους είχε πλάσει ελεύθερους. Φαντάζονταν επίσης τους εαυτούς τους απαλλαγμένους απ' τις πληρωμές ενοικίων και δεκάτης κι επιπλέον απ' τα καθήκοντα της εργασίας. Κάποιοι απ' τους πιο μετριοπαθείς όμως διδάσκουν, παρ' όλο που αυτά δεν ισχύουν για όλους τους Αδελφούς, ότι οι άπιστοι θα πρέπει να πληρώνονται έτσι ώστε να μην υπάρχει αιτία να διαμαρτύρονται και να μη διασύρονται τα πιστεύω τους. Παρ' όλ' αυτά, η δουλοπαροικία πρέπει να πάψει να υπάρχει μέσα στους Χριστιανούς. Κάποιοι απ' αυτούς τους Ελεύθερους Αδελφούς (χαμένοι κι ακόλαστοι απατεώνες) έπεισαν τις έκλυτες γυναίκες πως αν αυτές δεν διακινδύνευαν την τιμή τους θα ήταν αδύνατο να σωθούν. Για να το πετύχουν αυτό, καταχράστηκαν βλάβσημα το Λόγο του Θεού, ο οποίος αναφέρει ότι δεν μπορείς να σωθείς αν δεν είσαι πρόθυμος να στερηθείς και να χάσεις όλα όσα θεωρείς αγαπημένα. Κατ' αυτόν τον τρόπο κάθε προστυχιά κι ατίμωση πρέπει να υπομένεται στ' όνομα του Χριστού. Διότι ο Χριστός είπε πως οι αμαρτωλοί κι οι πόρνες θα εισέλθουν στο βασίλειο του παραδείσου πριν τους ενάρετους, οπότε οι γυναίκες πρέπει να γίνουν πόρνες παραδίνοντας την τιμή τους δεξιά κι αριστερά, κι έτσι θα κατέχουν σπουδαιότερη θέση στον Ουρανό απ' τις τίμιες γυναίκες. Άλλοι είναι πιο έξυπνοι γιατί διδάσκουν πως όπως όλα τα πράγματα είναι κοινά, το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για τις συζύγους. Μερικοί διατείνονται πως αφού ξαναβαφτίστηκαν, είναι αναγεννημένοι και δεν αμαρτάνουν, ότι μόνο η σάρκα μπορεί και είναι δυνατόν ν' αμαρτήσει. Έτσι συντελέστηκαν μεγάλα σκάνδαλα κι ακολασίες καλυπτόμενα από ψευτο-προσχήματα και ψέμματα, μέχρι του σημείου μάλιστα που αυτοί τόλμησαν να ισχυριστούν ότι όλα αυτά τα πράγματα ήταν σύμφωνα με το θέλημα του Θεού. Βέβαιοι, αχρείοι απατεώνες αναμεσα τους, θέσπισαν αυτό που οι ίδιοι καλούν πνευματικό γάμο. Έλεγαν ότι οι σύζυγοι διαπράττουν ειδεχθή αμαρτία με τους άντρες τους αν δεν είχαν ξαναβαφτιστεί, μιας και σ' αυτή την περίπτωση δεν ήταν καλύτεροι των απίστων, όμως αναμεσα στους Βαπτιστές δεν υφίστατο αμαρτία αφού υπήρχε ένας πνευματικός γάμος μεταξύ τους». [4]

Δυστυχώς, δεν μπορούμε ν' αντλήσουμε περαιτέρω συγκαιρινές πληροφορίες που ν' αφορούν τους Ελεύθερους Αδελφούς. Η πολεμική πραγματεία του Bullinger δεν αποτελεί με κανένα τρόπο μια απροκατάληπτη πηγή, όμως σ' όλα τα βασικά σημεία μπορούμε να βασιστούμε στην ακρίβεια των περιγραφών της σχέτας, ειδικά στα σημεία στα οποία οι αρχές τους προσεγγίζουν εκείνες των Αδελφών του Ελεύθερου Πνεύματος, δηλαδή τον “ελεύθερο έρωτά” τους, τον “κομμουνιστικό αναρχισμό” τους και την αναμαρτησία τους

που βασίζονταν στην υπόθεση πως ότι έκαναν αποτελούσε το θέλημα του Θεού.

Παρ' όλο που μέσα στους Αναβαπτιστές δεν επικρατούσε μεγαλύτερη ομοφωνία στις απόψεις τους σχετικά με την κυβέρνηση ή τις δημόσιες αρχές απ' ότι στα θέματα της ατομικής ιδιοκτησίας και του γάμου, όλοι συμφωνούσαν στ' ότι έπρεπε να διατηρούν τις μικρότερες δυνατές σχέσεις με την Κυβέρνηση. Δεν επιθυμούσαν να γνωρίζουν τίποτα γι' αυτή ενώ ταυτόχρονα αποδοκίμαζαν την ένοπλη αντίσταση και κήρυτταν το καθήκον της παθητικής υπακοής.

Ο Franck μας πληροφορεί ότι δίδασκαν την αρχή της υποταγής στη βία χωρίς αντίσταση. Ένας Χριστιανός δεν μπορεί να κατέχει εξουσία, *«δεν μπορεί να έχει κανέναν είδος υπηρέτη, ούτε να πάει στον πόλεμο ή να υψώνει τη γροθιά του»*. Ας είναι η εκδίκηση του Θεού.

Κάποιοι ανάμεσά τους διακήρυτταν πως κανένας δεν πρέπει να ορκίζεται. *«Επιπλέον πως κανένας Χριστιανός δεν πρέπει να κατέχει κάποια δημόσια θέση η οποία θα τον ανάγκαζε να παρευρίσκεται σ' ένα δικαστήριο και να κρίνει ζητήματα ζωής ή θανάτου ή να σχετίζεται με τον πόλεμο»*. Άλλοι ανέχονταν τουλάχιστον την αναγκασία αυτοάμυνα. *«Παρ' όλ' αυτά, όλοι με μια φωνή διδάσκουν την υπακοή στις Αρχές, τουλάχιστον για τα πράγματα που δεν εναντιώνονται στο θέλημα του Θεού, και την πληρωμή όχι μόνο των ενοικίων και των φόρων αλλά και το δώσιμο του μανδύα και του πανωφοριού κι όλων όσων δεν είναι τελείως αναγκασία. Λένε επίσης ότι είναι έτοιμοι να υποστούν τη βία κι ακόμα να υπακούσουν σε τυράννους. Κι απ' όσο έχω μιλήσει με τους τελευταίους, μ' απάντησαν πως βρίσκονται εδώ για να υποφέρουν μ' υπομονή στ' όνομα του Χριστού, όχι για να πολεμήσουν μ' ανυπομονησία, διότι τα διδάγματα κι οι επιταγές του ευαγγελίου υπερασπίζονται και πραγματοποιούνται με τις δοκιμασίες και τα μαρτύρια, όχι με τη βία, όπως οι χωρικοί είχαν κατά νου να κάνουν»*.

Αν και οι Αδελφοί της Ζυρίχης συμφωνούσαν αρκετά πάνω σ' άλλα ζητήματα, οι απόψεις τους στο ζήτημα της βίας ήταν η κύρια αιτία του διαχωρισμού τους απ' τον Μίντσερ και την πλειοψηφία των Γερμανών κομμουνιστών πριν τον Πόλεμο των Χωρικών.

Σώζεται ακόμα ένα γράμμα που στάλθηκε στον Μίντσερ, στις 5 Σεπτέμβρη του 1524 απ' τους Grebel, Manz, Andreas von der Stulzen, Hans Okenfuss, Heinrich Aberli και άλλους. Βεβαιώνουν ότι συμφωνούν μαζί του σε πολλά πράγματα κι ότι *«εσύ κι ο Karlstadt θεωρείστε από μας, οι πλέον διαπύρσιοι κήρυκες κι υπερασπιστές του αγνότερου Λόγου του Θεού»*. Χαίρονται που *«βρήκαμε κάποιον που έχει τις ίδιες Χριστιανικές αντιλήψεις μ' εμάς. Εμείς, οι φτωχοί στο πνεύμα, μάθαμε πολλά και δυναμώσαμε σε πολύ μεγάλο βαθμό χάρη στα φυλλάδιά σου»*. Όμως δεν είναι αρκετά ριζοσπαστικός στις θεωρίες του και τον παροτρύνουν *«να δραστηριοποιηθεί και να κηρύξει άφοβα μόνο το Λόγο του Θεού, χρησιμοποιώντας πρακτικές που συνάδουν με τα θεία... και ν' απορρίψει το μίσος, αναθεματίζοντας όλα τ' ανθρώπινα σχέδια, τα λόγια, τις μεθόδους και τις απόψεις, ακόμα και τις δικές σου»*. Επιτίθονται στη Γερμανική Λειτουργία του, την οποία θεωρούν πολύ

μακρὰ ἀπ' τὴν ἀποστολικὴ ἀπλότητα κι ἐπίσης καταφέρονται ἐνάντια στὴν ἀπὸ μέρους τοῦ συνηγορία ὑπὲρ τῆς βίας. Οποιοδήποτε πού δε θὰ πιστέψει κι ἀγωνίζεται ἐνάντια στο Λόγο τοῦ Θεοῦ «δε θά 'πρεπε νὰ τον καταδικάζουν σὲ θάνατο ἀλλὰ νὰ τον θεωροῦν εἰδωλολάτρη κι ἀμαρτωλό. Τὸ εὐαγγέλιο κι οἱ πιστοὶ τοῦ νὰ μὴν προστατεύονται μὲ τὸ σπαθί, οὔτε οἱ τελευταῖοι νὰ υπερασπίζονται τοὺς εαυτοὺς τοὺς, ὠστόσο, ὅπως μάθαμε ἀπὸ ἄλλους Ἀδελφοὺς, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποψή σου. Οἱ Χριστιανοὶ πού πιστεύουν πραγματικὰ εἶναι πρόβατα ἀνάμεσα σὲ λύκους, πρόβατα γιὰ σφαγὴ. Πρέπει νὰ βαφτίζονται μεσ' τὴν αγωνία κι τὴ στέρηση, στὴ δοκιμασία κι τὸ διωγμό, στὰ βάσανα κι τὸ θάνατο. Μέσω αὐτῶν ν' ἀναδεικνύονται κι νὰ ἐξασφαλίζουν τὸν οἶκο τῆς αἰώνιας ἀνάπαυσης, ὄχι μὲ φυσικὴ μὰ μὲ πνευματικὴ πάλῃ. Ἐπιπλέον, δὲν πρέπει νὰ κάνουν χρῆση τοῦ κοσμικοῦ ξίφους, οὔτε τοῦ πολέμου, καθὼς ὁ φόνος ἀποτελεῖ κάτι τὸ τελείως ξεπερασμένο γι' αὐτοὺς».

Δὲ γνωρίζουμε ἀν ὁ Μίντσερ ἔλαβε αὐτὸ τὸ γράμμα, οὔτε τι ἀπάντησε σ' αὐτὸν πού τὸ παρέδωσε, ὅμως ἀμέσως μετὰ τὴ σύνταξή του, τὸν βρίσκουμε στὰ Ἑλβετικά σύνορα νὰ εἶναι σ' ἐπικοινωνία μὲ τοὺς Ἑλβετοὺς Ἀναβαπτιστές. Περιοριζόμαστε ἀπλὰ στο νὰ κάνουμε υποθέσεις ἐκτιμώντας τὴ φύση αὐτῆς τῆς επαφῆς, ἔστω κι ἀν τὰ γεγονότα πού μαθεύτηκαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ του (**Geschichte der Wiedertäufer**, σ. 202) στὴ Θουριγγία, μὰς ὀδηγοῦν στο συμπέρασμα ὅτι δὲν ἐπῆλθε καμιὰ συμφωνία πού ν' ἀφορᾶ τὴ χρῆση βίαιων μέσων.

Τὸ ζήτημα αὐτῶν τῶν μέσων ἦταν κρίσιμο γιὰ τοὺς Ἀναβαπτιστές, ὅπως προηγουμένως εἶχε συμβεῖ κι μὲ τοὺς Βοημοὺς Ἀδελφοὺς. Αὐτὸ φαίνεται ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν ἀνοχή τοὺς σ' ἄλλα ζητήματα κι τὴν ὑπάρξη ἀνάμεσά τοὺς ποικίλων τάσεων, πάντα διαμαρτύρονταν ἐνάντια σ' ὅτι ὁ Μίντσερ θεωροῦνταν ἕνας ἀπ' αὐτοὺς. Ἐπιπροσθέτως, οἱ μαχητές αὐτοῦ τοῦ μεταρρυθμιστῆ ἀπεῖχαν πολὺ ἀπ' τοὺς Βαπτιστές. Ὁ Franck μὰς λέει: «Λέγεται ὅτι ὁ Μίντσερ διατηρεῖ ἀκόμα (1531) ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ κρυφῶν οπαδῶν στὴ Θουριγγία πού δὲν εἶναι Βαπτιστές. Ἐπιπλέον, ἀπ' ὅσο ἔχω πληροφορηθεῖ ἀπὸ ἀξιόπιστη πηγὴ, ὁ ἴδιος ἀκόμα δὲν εἶχε καν ζαναβαφτιστεῖ».

Τὸ τελευταῖο γεγονός δὲν ἀποτελεῖ ἀπὸ μόνο του ἀπόδειξη πὼς ὁ Μίντσερ δὲν ἀνῆκε στους Βαπτιστές. Ὅπως αὐτοῖ, ὁ Μίντσερ τάχτηκε δημόσια ἐνάντια στο νηιοβαπτισμό. Στὴ **Διακήρυξή** του (Protestation) γράφει: «Τὸν καιρὸ τῶν ἀποστόλων φρόντιζαν νὰ μὴν ἀναμίξει ὁ ἐχθρὸς τὴν ἥρα μὲ τὸ σῆρι. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, μόνο οἱ ἐνήλικοι γίνονταν δεκτοὶ ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ ἀπὸ μακρὰ κατήχηση... Ω! Τι νὰ πῶ; Σ' ὅλα τὰ βιβλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀπ' τὰ πρῶτα πού σώζονται, δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ λέξη πού νὰ φανερώνει ἢ νὰ υποδεικνύει τὸν ὀρθὸ τρόπο τοῦ βαπτισμοῦ. Ζητῶ ἀπ' ὅλους τοὺς μορφωμένους νὰ μου υποδείξουν τὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς Ἁγίας Γραφῆς πού ἀναφέρει ὅτι ἔστω κι ἕνα μικρὸ παιδί βαφτίστηκε ἀπ' τὸ Χριστὸ κι τοὺς ἀποστόλους Του ἢ σ' ὁποῖο ν' ἀποδεικνύεται ἡ υποστήριξη πρὸς τὸν βαπτισμό τῶν νηπίων».

Στὰ τέλη τοῦ Γενάρη ἢ τις ἀρχές τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1525, οἱ Ἀδελφοὶ τῆς Ζυρίχης εἶχαν ἀρχίσει νὰ εἰσάγουν τὴν πρακτικὴ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, τὸν καιρὸ δηλαδὴ πού ὁ Μίντσερ

είχε πιθανώς φύγει για να πάρει μέρος στο μεγάλο επαναστατικό πόλεμο κι όταν πια αυτό το είδος της σεχταριστικής πολεμικής πρέπει να είχε αρχίσει να του φαίνεται ανούσιο και χωρίς καμιά απολύτως σημασία.

Η ιδέα του αναβαπτισμού (ή μάλλον της βάπτισης των ενηλίκων) δεν ήταν νέα. Ξεπήδησε πολύ νωρίτερα, ανάμεσα στους Βαλδεσιανούς και έγινε αργότερα ιδιαίτερα προβεβλημένη τις πρώτες μέρες των Βοημών Αδελφών. Ο Peter Chelcisky ήταν της άποψης ότι «ήταν καλύτερα να βαπτίζονται μόνο οι ενήλικοι, κατά τον τρόπο της πρώτης Εκκλησίας, δηλαδή αυτοί που μπορούσαν να επιβεβαιώσουν την πίστη τους μέσω των έργων τους». Ενώ δεν απέρριπτε τελείως το νηπιοβαπτισμό, προτιμούσε το τελετουργικό να περιορίζεται μόνο στους ενήλικους. Όταν σχηματίστηκε η κοινότητα των Βοημών Αδελφών στη Lhota το 1407, η πρώτη τους πράξη ήταν να βαφτιστούν ξανά, πράγμα που έγινε απ' όλους όσους ήταν παρόντες και το βάπτισμα σε μεγάλη ηλικία διατηρήθηκε μέσα στην αδελφότητα μέχρι την άνοδο των Αναβαπτιστών. Τότε πια, οι Βοημοί Αδελφοί είχαν αποκτήσει το χαρακτήρα της μεσαιάς τάξης και δεν επιθυμούσαν να τους συγχέουν με τους Αναβαπτιστές που έφεραν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους πρώτους οπαδούς του Chelcicky. Ο βαπτισμός των ενηλίκων έγινε τώρα ένα επικίνδυνο σύμβολο και γι' αυτό το λόγο η απέχθεια προς αυτόν μέσα στις σχέτες των Βοημών συνέχισε ν' αυξάνει, μέχρι που μια σύνοδος που έλαβε χώρα στο Jungbunzlau το 1534 (τη χρονιά του ξεσηκωμού του Μύνστερ) έβαλε τέλος σ' αυτή την πρακτική. [5] Συνεπώς, δεν επρόκειτο για μια νέα αρχή, η αποδοχή της οποίας έδωσε στους Αδελφούς της Ζυρίχης τ' όνομά τους. Πραγματικά, η αντίθεση στο βαπτισμό των νηπίων ήταν ένα λογικό επακόλουθο της αντίθεσης στην Κρατική Εκκλησία.

Για όσο καιρό η Καθολική Εκκλησία στη Δυτική Χριστιανοσύνη ήταν πραγματικά Καθολική, ο βαπτισμός υποδήλωνε την είσοδο στην ευρύτερη κοινωνία. Τον καιρό εκείνο, δεν υπήρχε τίποτα στο νηπιοβαπτισμό που να έρχονταν σ' αντίθεση με το κοινό αίσθημα. Τα πράγματα όμως άλλαξαν με το σχηματισμό των αντιτιθέμενων αιρετικών ομάδων που αμφισβήτησαν την άποψη της Καθολικής Εκκλησίας, η οποία περιελάμβανε το σύνολο της κοινωνίας. Όταν εμφανίστηκαν κι άλλες μορφές εκκλησιαστικής οργάνωσης, η αξίωση που φυσικά προωθήθηκε ήταν αυτή που δεν θεωρούσε τον κάθε άνθρωπο δοσμένο ακουσίως σε μια καθορισμένη Εκκλησία μέσω του γεγονότος της γέννησής του, αλλά ότι θά 'πρεπε να παραμένει ελεύθερος ν' αποφασίσει όταν θα ήταν ικανός να σκέφτεται μόνος του.

Αυτό όμως το συμπέρασμα δεν ήταν κοινό για όλες τις Προτεσταντικές σχέτες. Ο Προτεσταντισμός των τάξεων που κυβερνούσαν, αποτελούσε απλώς μια προσπάθεια ελέγχου της Εκκλησίας σαν μέσο διακυβέρνησης και της ενσωμάτωσής της στο Κράτος. Η Εκκλησία έγινε τμήμα του Κράτους –Κρατική Εκκλησία- και η Κυβέρνηση των χωρών στις οποίες επικράτησε η Μεταρρύθμιση, καθόρισε σε ποια Εκκλησία –σε ποια “πίστη”- θ' ανήκαν οι πολίτες του Κράτους. Αυτό φάνηκε κατόπιν με τον πιο έντονο

τρόπο στη μοναρχική Γερμανία, όπου διατυπώθηκε η αρχή του *cuius regio, ejus religio* **(στμ:60)** και όπου οι υπήκοοι ενός πρίγκιπα ήταν αναγκασμένοι, πάραυτα κι αγόγγυστα, ν' αλλάξουν την πίστη τους, αν ο ηγεμόνας τους για οποιοδήποτε λόγο άλλαζε τη δική του ή τους κληροδοτούσε, παρέδιδε, πουλούσε ή εκχωρούσε σε άλλο μονάρχη διαφορετικής πίστης.

Απ' την άλλη πλευρά, οι Αδελφοί ωθήθηκαν στο να εμείνουν πιο σταθερά στο δικαίωμα του βαπτισμού των ενηλίκων απ' την αυξανόμενη ένταση του διωγμού και τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι αποτελούσαν τη μειοψηφία και θά 'πρεπε ν' απορρίψουν κάθε ελπίδα να πάρουν την κυβέρνηση στα χέρια τους. Φαντάστηκαν πως θα μπορούσαν να εκπληρώσουν τους σκοπούς τους μόνο με το χωρισμό τους απ' τον κόσμο και την οργάνωσή τους σε μια ιδιόρρυθμη κοινότητα "αγίων" και "εκλεκτών" -δύο τίτλοι που ηχούν πολύ αλαζονικοί και δείχνουν απλώς ότι οι Αδελφοί είχαν εγκαταλείψει την ελπίδα να συνδεθούν κάποτε με τις ευρύτερες μάζες του πληθυσμού.

Έτσι το ζήτημα του βαπτισμού των ενηλίκων (ή όπως οι αντίπαλοί του τον αποκαλούσαν, ανα-βαπτισμό) έρχονταν όλο και πιο πολύ στο προσκήνιο. Απέιχε όμως απ' το να γίνει ο αντικειμενικός στόχος του αγώνα όπως συνέβη με το ζήτημα της Μετάληψης των δύο ειδών για τους Χουσιτίτες. [6] Αλλά όπως και στο θέμα του κοινού δισκοπότηρου, οι περιστάσεις έκαναν την πράξη του ανα-βαπτισμού να γίνει το σταθερό σημείο στο οποίο επικεντρώθηκαν οι Αδελφοί -ένα τεκμήριο για ν' αναγνωρίζει ο ένας τον άλλον, απ' το οποίο αυτοί πήραν τ' όνομα με τ' οποίο έμειναν στην ιστορία. [7]

III. Η Τύχη και η Μοίρα των Αναβαπτιστών στην Ελβετία.

Το πρώτο αποφασιστικό χτύπημα, οι Αναβαπτιστές το δέχτηκαν πριν το ξέσπασμα του Πολέμου των Χωρικών.

Φλογισμένοι απ' τους κήρυκές τους κι ειδικά απ' τον Reublin, πολλοί γονείς αρνούσαν να βαφτίσουν τα παιδιά τους. Μάταια οι πάστορες κι οι Σύμβουλοι αναλώνονταν στο να πείσουν τους απειθαρχούς να υποχωρήσουν. Έτσι, στις 18 του Γενάρη, το Συμβούλιο εξέδωσε μια διαταγή για τον υποχρεωτικό βαπτισμό των παιδιών, το ίδιο διάστημα που θεσπίζεται η ποινή της εξορίας για όποιον παραβίαζε το διάταγμα. Η εφαρμογή του άρχισε τρεις μέρες αργότερα με τον εξορισμό των Reublin, Hatzer, Andreas von der Stulzen, μαζί με τον Brodli απ' το Graubunden, ο οποίος δρούσε ως κήρυκας στο Zollikon αλλά συντηρούσε τον εαυτό του δουλεύοντας ως χειρωναξ.

Η απάντηση σ' αυτό το χτύπημα ήταν ανάλογη και τολμηρή. Μια συνέλευση συγκλήθηκε από Αδελφούς που παρέμεναν στη Ζυρίχη, στην οποία ο Jurg Blaurock, πρώην μοναχός στην Chur, σηκώθηκε και ζήτησε απ' τον Conrad Grebel να τον βαφτίσει με τον αληθινό Χριστιανικό βαπτισμό. Μετά το πέρας της τελετής, ο Jurg βάφτισε όλους όσους παρευρίσκονταν στη συνάντηση. Απ' αυτή τη στιγμή, ο ανα-βαπτισμός ή βαπτισμός

των ενηλίκων, έγινε το χαρακτηριστικό σύμβολο της προσχώρησης στην ένωση των Αδελφών. Ταυτόχρονα, έλαβε χώρα και μια απόπειρα για μια πρακτική προσέγγιση της κοινοκτημοσύνης. [8]

Όταν οι Αδελφοί της Ζυρίχης υιοθέτησαν την αρχή του ανα-βαπτισμού, το έκαναν με πλήρη συνείδηση των συνεπειών που τους περίμεναν.

«Το Συμβούλιο έριξε πολλούς στη φυλακή, ανάμεσα στους οποίους ήταν οι Manz και Blaurock. Απαγορεύσεις, δίκες και τιμωρίες ακολούθησαν, έπειτα περισσότερες φυλακίσεις, ανακρίσεις και σκληρότερες ποινές. Όμως αυτοί οι άνθρωποι διέθεταν ένα κουράγιο που αμνησούσε τη θεολογία του Ζβίγγλιου κι όπως ο άνεμος απλώνει τη φωτιά, έτσι κι η βία διέδιδε τ' όνομα της Εκκλησίας τους παντού». [9]

Πραγματικά, οι εξόριστοι απ' τη Ζυρίχη γρήγορα διέδωσαν το σπόρο των ιδεών τους σ' όλη τη γερμανόφωνη Ελβετία, σημειώνοντας τη μεγαλύτερη επιτυχία στα Γερμανικά σύνορα, στο Waldshut, στο Schaffhausen και στο St. Gallen.

Σ' αυτές αλλά και σ' άλλες πόλεις της Ελβετίας και της Νότιας Γερμανίας, το Μεταρρυθμιστικό κίνημα της Ζυρίχης συνάντησε μια ενεργή ανταπόκριση κι όπως στη Ζυρίχη, εμφανίστηκε επίσης μια ριζοσπαστική παράταξη Αναβαπτιστών που επιθυμούσε να προχωρήσει πέρ' απ' τη μεταρρύθμιση του Ζβίγγλιου, οι οποίοι σημείωσαν μεγαλύτερη επιτυχία απ' ότι οι σύμμαχοί τους στην πρωτεύουσα όπου ο πληθυσμός είχε ένα λιγότερο πληθειακό χαρακτήρα.

Οι γενικευμένες απελάσεις απ' τη Ζυρίχη ευνόησαν την αναστάτωση στις προαναφερθείσες πόλεις. Ο Grebel επανέκαμψε στο Schaffhausen, ο Brodli άρχισε να κηρύττει στο Hallau, στα περίχωρα της ίδιας πόλης κι ο Reublin τελικά πήγε στο Waldshut. Στο Schaffhausen οι νέες ιδέες σημείωσαν πρόοδο, αν και αργή, αλλά το Hallau κερδήθηκε γρήγορα, όπως επίσης και το Waldshut όπου ηγέτης του κινήματος ήταν ο Δρ. Balthasar Hubmeier που όπως ξέρουμε σχετιζόνταν πριν με τον κύκλο της Βασιλείας.

Αυτός ο άνθρωπος αξίζει ιδιαίτερης αναφοράς. Γεννημένος στο Friedberg, κοντά στο Augsburg, το 1480, αφιερωμένος στην καριέρα του εκπαιδευτικού, είχε γίνει καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Ingolstadt του οποίου ανακηρύχτηκε αντι-Πρύτανης το 1515. Πέρασε το επόμενο έτος στο Regensburg όπου ήταν κήρυκας στον καθεδρικό ναό και διακρίθηκε κυρίως για τους λόγους του ενάντια στους Εβραίους (**στμ:61**), τους οποίους οι τεχνίτες κατηγορούσαν ότι προκάλεσαν την παρακμή της πόλης και των εργασιών τους. Το 1519 οι Εβραίοι απελάθηκαν κι αμέσως μετά έφυγε κι ο Hubmeier. Τι τον οδήγησε σ' αυτό, δεν το γνωρίζουμε, ίσως η συμμετοχή του στην κίνηση της Μεταρρύθμισης. Κατέφυγε στο Waldshut που τότε βρίσκονταν στην κατοχή των Αψβούργων κι εκεί σύντομα απέκτησε σημαντική επιρροή ως κήρυκας, ειδικά ανάμεσα στους κοινούς ανθρώπους. Αυτή η επιρροή αυξήθηκε όταν, χάρη στην ώθηση που έδωσε στο κίνημα του Waldshut, η Μεταρρύθμιση στη Ζυρίχη ξεκίνησε μια δημοκρατική αγκιτάτσια ενάντια στην άρχουσα δυναστεία. Αυτή η αγκιτάτσια που οδήγησε τελικά σε μια εξέγερση της πόλης ενάντια

στους Αψβούργους τις παραμονές του Πολέμου των Χωρικών, καθοδηγούνταν απ' τον Hubmeier του οποίου ο ρόλος ήταν ίδιος μ' αυτόν που έπαιξε ο Ζβίγγλιος στη Ζυρίχη, με τον οποίο ήταν σε συχνή επικοινωνία.

Όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει, η επιτυχία αυτού του κινήματος συνέπεσε με την επιτυχία των Αναβαπτιστών στο Waldshut.

Όταν ο Ζβίγγλιος πήρε τα όπλα ενάντια στους Αδελφούς, ο Hubmeier αναγκάστηκε να πάρει μια απόφαση. Στο Waldshut, ο απλός κόσμος είχε μεγαλύτερη δύναμη απ' ότι στη Ζυρίχη κι ήταν σε στενότερη επαφή με τους μαχητικούς χωρικούς της Νότιας Γερμανίας. Ο Hubmeier διαχώρησε τη θέση του απ' τον Ζβίγγλιο και με την κοινότητά του επανεξέτασε τις σχέσεις τους με τους Βαπτιστές τους οποίους συμπαθούσε από πριν και με τους οποίους συμφωνούσε σε πολλά σημεία. Όταν ο Reublin ήρθε στο Waldshut, ο Hubmeier βαφτίστηκε απ' αυτόν (Πάσχα του 1525). Περισσότεροι από τριακόσιοι πολίτες ακολούθησαν το παράδειγμά του και με τον Hubmeier, η πόλη γρήγορα κερδήθηκε υπέρ της υπόθεσης. Η μαχητική πόλη έγινε *«ένας βράχος για την Εκκλησία των Βαπτιστών, ένα κέντρο απ' όπου οι κήρυκες και οι αποστολές της αναγέννησης, στέλνονταν σε κάθε κατεύθυνση»* (Cornelius – **στυμ:62**).

Μια ραγδαία άνοδος έλαβε χώρα ταυτόχρονα στην κοινότητα του St.Gallen κι όλο το (καντόνι του) Appenzell ήταν σύντομα στο πόδι.

Ο Manz έφερε τις ιδέες των Βαπτιστών στο Graubunden, άλλοι τις διέδωσαν στη Βασιλεία και τη Βέρνη, ενώ και στην ίδια τη Ζυρίχη, η αναταραχή δε σταμάτησε παρά τα μέτρα που πήραν οι αρχές. Για πολύ καιρό η υπόθεση σημείωνε ιδιαίτερη επιτυχία στα ορεινά του Gruningen.

Αυτές οι σπουδαίες επιτυχίες θα ήταν αδύνατες χωρίς τον Πόλεμο των Χωρικών που υποκίνησε το λαό στην Ελβετία και τη Νότια Γερμανία. Αλλά όταν αυτός ο σπουδαίος πόλεμος έφτασε στο τέλος του, όταν η ανυπόταχτη Γερμανική αγροτιά κείτονταν χάμω, αιμορραγώντας από χιλιάδες πληγές, η κατάσταση των πραγμάτων στη συνομοσπονδία άλλαξε για τους Βαπτιστές. Οι κατώτερες τάξεις φαίνονταν τώρα αποκαρδιωμένες κι απογοητευμένες κι ενώ οι κυβερνώντες γίνονταν όλο και πιο αλαζόνες, η δίψα τους για αίμα θέρριε απ' το τρανό παράδειγμα των Γερμανών γειτόνων τους. Το δεύτερο μισό του έτους 1525, οι διώξεις των Αναβαπτιστών γενικεύθηκαν σ' όλη την Ελβετία και γίνονταν ολοένα πιο έντονες και σκληρές, σ' αναλογία με την αύξηση του επαπειλούμενου κινδύνου που πήγαζε απ' τους κομμουνιστές σεχταριστές, υπό την επίδραση του Πολέμου των Χωρικών.

Τις πρώτες μέρες του Ιούνη, το Συμβούλιο του St.Gallen ξύπνησε απ' το λήθαργό του και διέταξε την απαγόρευση του ανα-βαπτισμού. Οι δημότες υποχρεώθηκαν να ορκιστούν υπακοή χωρίς όρους στις αρχές, υπό την ποινή της απέλασης απ' την πόλη. Τον Ιούλη, ο Manz συνελήφθη απ' το Συμβούλιο της Chur και παραδόθηκε στη Ζυρίχη, ενώ τον Αύγουστο, το Συμβούλιο του Schaffhausen επιβλήθηκε των Αναβαπτιστών. Ο Οχτώβρης

είδε τη σύλληψη των Grebel και Blaurock και το Νοέμβριο η Βέρνη όρισε την ποινή της απέλασης για τους οπαδούς του Αναβαπτισμού. Τελικά, το Waldshut, ο βράχος των Αναβαπτιστών, έπεσε στα χέρια της Αυστριακής Κυβέρνησης χωρίς προσφυγή στα όπλα κι ο Hubmeier, για τον οποίο όλες οι άλλες διέξοδοι ήταν κλειστές, διέφυγε στη Ζυρίχη όπου συνελήφθη και φυλακίστηκε.

Αυτό το έτος, του οποίου το πρώτο μισό ήταν γεμάτο από λαμπρές επιτυχίες για τους Αναβαπτιστές, τελείωσε με την απόλυτη ανατροπή και το διασκορπισμό ολόκληρης της ένωσης.

Οι περισσότεροι απ' αυτούς διέφυγαν στη Γερμανία, όπως οι Reublin, Hatzer και Blaurock.

Άλλοι μετανόησαν κι αποκήρυξαν τα λάθη τους, ανάμεσα στους οποίους πιο γνωστός ήταν ο Hubmeier. Μετά τη δήλωση μετανοίας και τον όρκο που έδωσε πως δε θα εισέλθει ποτέ ξανά στο καντόνι της Ζυρίχης, αφέθηκε "από έλεος" ελεύθερος (Απρίλης του 1526). «*Παρ' όλ' αυτά*», θρηνεί ο Bullinger, «*όσο μυαλό κι αν έβαλε ο απλός πλανεμένος κόσμος απ' αυτή την πράξη του Δρος Balthasar, υπήρχαν πολλοί Βαπτιστές που ούτε απ' αυτό, ούτε απ' άλλα μέσα παρακινήθηκαν να βελτιωθούν*». [10]

Οι αρχές τους καταδίωξαν, ασκώντας βασανιστήρια ιδιαίτερης σκληρότητας. Στις 7 Μάρτη του 1526, το Συμβούλιο της Ζυρίχης διέταξε ότι όλοι όσοι επιμόνως εξακολουθούσαν να εμμένουν στην υπόθεση των Αναβαπτιστών «*θα οδηγούνται στον πύργο, συντηρούμενοι μόνο με ψωμί και νερό και θ' αφήνονται να πεθάνουν και να σαπίσουν*», των γυναικών και των κοριτσιών μη εξαιρουμένων. Επιπλέον, οποιοσδήποτε προσέφερε άσυλο σε Αναβαπτιστή ή του παρείχε τροφή και νερό, απειλούνταν μ' αυστηρές ποινές. Τέλος, ορίστηκε η θανατική ποινή για όποιον ήταν υπότροπος, με τον πρώτο που την υπέστη να είναι ο Felix Manz. Θανατώθηκε με πνιγμό στις 5 Γενάρη του 1526 κι η περιουσία του δημεύτηκε.

Παρ' όλ' αυτά, ο διωγμός δεν κατόρθωσε να καταπνίξει τις ιδέες των Αναβαπτιστών στην Ελβετία και πραγματικά, καμιά κομμουνιστική σχέση δεν είχε ως τώρα εξολοθρευτεί απ' τα βίαια μέτρα. Όμως οι συνθήκες δεν ευνοούσαν πια τη σχέση κι έτσι μετά την ήττα των Γερμανών χωρικών, το κομμουνιστικό κίνημα στην Ελβετική συνομοσπονδία γρήγορα υποχώρησε στο επίπεδο που βρίσκονταν πριν την έναρξη της Μεταρρύθμισης, δηλαδή σ' αυτό (το επίπεδο), μιας μυστικής λίγκας που δεν συνιστούσε κανένα κίνδυνο για τις κυβερνώσες τάξεις, παρά μόνο κίνδυνο μέγιστου βαθμού για τα ίδια της τα μέλη –μιας λίγκας της οποίας η ύπαρξη γίνονταν περιστασιακά γνωστή απ' τις δίκες και τις εκτελέσεις. Όσον αφορούσε τη δημοσιότητα, το κίνημα είχε εξαφανιστεί.

IV. Οι Αναβαπτιστές στη Νότια Γερμανία.

Θα ήταν φυσικό να υποθέσουμε ότι η κατάπνιξη της εξέγερσης των Χωρικών θα

προκαλούσε –όπως κι έγινε- μια τόσο βίαιη αντίδραση ενάντια στους Βαπτιστές των γειτονικών χωρών που θα έκανε κάθε πιθανή επιτυχία αυτής της ομάδας στην ίδια τη Γερμανία απολύτως αδύνατη. Όμως ενώ αυτή η άποψη θα ταίριαζε με τις συνθήκες μιας σύγχρονης συγκεντρωτικής κυβέρνησης, δε λαμβάνει υπ’ όψη της το φεουδαρχικό, τοπικό σεπαρατισμό που ήταν τόσο ισχυρός στη Γερμανική Αυτοκρατορία εκείνη την εποχή. Αν αυτός ο κατακερματισμός αύξησε τη δυσκολία ενοποίησης όλων των επαναστατικών ή στασιαστικών τμημάτων σ’ ένα κοινό κίνημα, ελάττωσε επίσης την ενέργεια του αντιδραστικού χτυπήματος που δεν κινήθηκε ταυτόχρονα ενάντια σ’ όλες αυτές τις τάξεις, ούτε και με την ίδια δύναμη.

Η πλειονότητα των μεγαλύτερων ελεύθερων πόλεων της Αυτοκρατορίας είχε αντιμετωπίσει την εξέγερση των Χωρικών με μεγάλη ψυχραιμία. Δεν ήταν μόνο οι ανώτερες τάξεις των πολιτών –η αριστοκρατία- που κράτησαν μια εχθρική στάση έναντι των αγροτών, μα κι οι μεσαίες και κατώτερες τάξεις του αστικού πληθυσμού –η δημοκρατική παράταξη της πόλης- διατήρησαν απλώς μια χλιαρή συμπάθεια για τον αγροτικό πληθυσμό, μια χλιαρότητα που συχνά δεν απείχε και πολύ απ’ την αποστροφή.

Αλλά καθώς η δημοκρατική παράταξη των μεγάλων πόλεων απέφυγε να ενισχύσει με τη δύναμή της την εξέγερση της αγροτιάς, αυτές δεν επηρεάστηκαν –τουλάχιστον όχι άμεσα- απ’ την κατάπνιξη αυτής της εξέγερσης. Η δημοκρατία στις περισσότερες απ’ τις αυτοκρατορικές πόλεις της Νότιας Γερμανίας βγήκε αδιατάραχη απ’ τον πόλεμο των Χωρικών. Όμως εκείνη την περίοδο, απ’ τη μια οι συγκρούσεις μεταξύ αυτής της δημοκρατικής παράταξης και της αριστοκρατίας των πόλεων, κι απ’ την άλλη οι συγκρούσεις μεταξύ του συνόλου του αστικού πληθυσμού και των δυνάμεων των πριγκίπων που φιλοδοξούσαν να κυβερνήσουν και να εκμεταλλευτούν τις πόλεις, είχαν πάρει ένα έντονο χαρακτήρα –συγκρούσεις που πραγματικά ποτέ δεν έπαψαν τελείως σ’ αυτούς τους αιώνες.

Η μάζα του πληθυσμού στις Αυτοκρατορικές πόλεις είχε καλωσορίσει την αντίσταση του Λούθηρου ενάντια στον Πάπα με χαρά, δίνοντας την υποστήριξη της, ο ενθουσιασμός της όμως μειώθηκε κατ’ αναλογία με τον αυξανόμενο σκεπτικισμό του Λούθηρου απέναντι στη δημοκρατία.

Τη στιγμή που ο Λούθηρος άρχισε να κρατά αποστάσεις απ’ τη δημοκρατία, εμφανίστηκε στη Ζυρίχη μια μορφή Εκκλησίας της Μεταρρύθμισης που συνέπεσε απόλυτα με τα συμφέροντα της δημοκρατίας των συντεχνιών των πόλεων. Γρήγορα κέντρισε την προσοχή των Αυτοκρατορικών πόλεων της Νότιας Γερμανίας, όπου και δημιούργησε ερείσματα, χωρίς όμως να τις οδηγήσει εξ’ αρχής να ταχτούν ενάντια στο Λουθηρανισμό. Αλλά οι δύο παρατάξεις κατευθύνθηκαν προς την αντιπαλότητα, αμέσως μόλις ο Λούθηρος κι οι οπαδοί του τάχτηκαν ανοιχτά ενάντια στη δημοκρατία. Κι έτσι, η εποχή του Πολέμου των Χωρικών σηματοδοτεί ακριβώς την περίοδο κατά την οποία ξεκίνησε ο μεγάλος αγώνας μεταξύ Λούθηρου και Ζβίγγλιου που φαινομενικά μόνο ήταν μια σύγκρουση εξ’ αιτίας

μιας λέξης, μιας μάχης δηλαδή για ν' αποφασίσουν αν ο Χριστός είπε "αυτό" (ο άρτος) "είναι το σώμα μου" ή "αυτό υποδηλώνει το σώμα μου". Στην πραγματικότητα ήταν μια μάχη μεταξύ της δημοκρατικής μεταρρύθμισης της μεσαιάς τάξης και της μεταρρύθμισης των πριγκίπων, που πολεμούσαν κάνοντας χρήση θεολογικών επιχειρημάτων, σε μια μάχη όμως που αφορούσε βαθιά κοσμικά ζητήματα.

Ολόκληρη η Γερμανία είχε εμπλακεί στη διαμάχη ως το 1525 αλλ' αυτή συνεχίζονταν με μεγαλύτερη ένταση στις Νότιες Γερμανικές Αυτοκρατορικές πόλεις όπως το Στρασβούργο, το Ulm, η Κωνσταντία, το Lindau, το Meiningen, το Augsburg, κ.ά. Όπως ήδη είχε συμβεί σε παρόμοιες συνθήκες, οι κομμουνιστές ήταν ο *tertius gaudens* **(στιμ:63)**. Μέσω της σύγκρουσής τους με τον "πάπα" της Βιττεμβέργης, απέκτησαν τώρα ευνοϊκές συνθήκες για μια πιο ελεύθερη δραστηριότητα, όπως προηγουμένως είχαν κάνει με τον αγώνα τους ενάντια στον Πάπα της Ρώμης. Οι οπαδοί του Ζβίγγλιου στη Νότια Γερμανία ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσουν τους Αναβαπτιστές ως όργανο ενάντια στους Λουθηρανούς, γι' αυτό το λόγο ανέχτηκαν τη σχέση κατά τα έτη που ακολούθησαν το 1525, ενώ ο ίδιος ο Ζβίγγλιος, τωρινός διώχτης τους στη Ζυρίχη, είχε πραγματικά αρχίσει πολύ πρόσφατα να τους ευνοεί.

Η Νότια Γερμανία μετατράπηκε σε άσυλο για τους πολιτικούς φυγάδες απ' την ελεύθερη δημοκρατία (Ελβετία) που έφτασαν εκεί σε μεγάλους αριθμούς και πολύ σύντομα απέκτησαν πολλούς οπαδούς. Οι ειρηνικές τους προθέσεις που απέρριπταν κάθε προσφυγή στη βία, ήταν απόλυτα ταιριαστές με το γενικό πλαίσιο σκέψης των κατώτερων τάξεων μετά την καταστολή της αγροτικής ανταρσίας. Κάποιοι που υπήρξαν πρόσφατα μαχητές του Μίντσερ τους προσέγγισαν, όπως ο Hans Hut, ο βιβλιοδέτης και ο Melchior Rinck. Ο Rinck ήταν παλιότερα δάσκαλος στο Hersfeld και κατόπιν πάστορας στο Eckartshausen τ' οποίο ήταν στη δικαιοδοσία του Eisenach. Είχε πολεμήσει επιπλέον στο Φρανκενχάουζεν αλλά έχοντας μεγαλύτερη τύχη απ' τον Μίντσερ, ξέφυγε ζωντανός.

Η επακόλουθη άνοδος των τάξεων των Αναβαπτιστών στη Γερμανία ήταν τόσο ραγδαία ώστε θεωρήθηκε από πολλούς σ' αυτή τη χώρα, ότι η ομάδα είχε γεννηθεί κατά κάποιο τρόπο, είτε κατά τη διάρκεια, είτε μετά το τέλος του Πολέμου των Χωρικών. Οι ίδιοι οι Βαπτιστές ενθάρρυναν αυτή την άποψη γιατί ήλπιζαν ότι έτσι θ' αντέκρουαν τις κατηγορίες πως αυτοί είχαν σχεδιάσει την εξέγερση, όπως σταθερά υποστήριζαν οι αντίπαλοί τους. Σε υποστήριξη αυτής τους της άρνησης, μπορούσαν να επικαλεστούν το γεγονός ότι η υιοθέτηση του αναβαπτισμού ως σύμβολο της Αδελφότητας – της ολοφάνερης διαφορά τους απ' την Ζβιγγλιανή Εκκλησία- και η συγκρότησή τους σε ξεχωριστή θρησκευτική κοινότητα έλαβαν χώρα όχι ωρίτερα απ' τις αρχές του έτους 1525.

Ο Sebastian Franck δέχεται αυτή την ένσταση, προσπαθώντας ν' αποδείξει με ζήλο ότι αυτοί δεν έειναν προς την ανταρσία.

Σε κάθε περίπτωση, η άποψη του Franck βρίσκεται πιο κοντά στην αλήθεια απ' ότι η άλλη που είναι ευρέως διαδεδομένη κι αποδεχτή απ' τον Bullinger –ότι ο Μίντσερ ήταν ο

ιδρυτής της σχέτας. Ο Bullinger, είν' η αλήθεια, είχε δει το ξεκίνημα των Αναβαπτιστών στη Ζυρίχη, όμως ο πάστορας της Ζυρίχης (Bullinger) πρέπει να επιθυμούσε να μεταθέσει τον τόπο γέννησης της ενοχλητικής σχέτας απ' την έδρα του Ζβιγγλιανισμού σ' αυτήν του Λουθηρανισμού.

Τα επιτελεία των Βαπτιστών στη Νότια Γερμανία ήταν το Augsburg και το Στρασβούργο, δυο πόλεις υφαντουργών στις οποίες ο Βεγαρδισμός (Beghardism) ήταν πολύ ισχυρός.

Ένα ακόμα κέντρο αποτελούσε η Νυρεμβέργη, όπου γνωρίζουμε πως ο Μίντσερ βρήκε πολλά πρόσφορα πνεύματα, παρ' όλο που το αριστοκρατικό στοιχείο ήταν πολύ ισχυρό για ν' ανεχτεί ένα πετυχημένο λαϊκό κίνημα εκείνη τη στιγμή.

Στα τέλη του έτους 1524 (πιθανώς αμέσως μετά την άφιξη του Μίντσερ στην πόλη) ένας αριθμός "αιρετικών" ρίχτηκε στη φυλακή της Νυρεμβέργης, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο μαθητής του Dürer, Jorg Penz και ο Hans Denck που είχε ανακηρυχτεί Ρέκτορας στη σχολή του Sebald, μετά από σύσταση του Oekolampadius που ήταν στη Βασιλεία.

Οι σημαντικότερες προσωπικότητες ανάμεσα στους κατηγορούμενους ήταν εξόριστοι, συμπεριλαμβανομένου και του Denck που πήγε στην Ελβετία όπου η υπόθεση των Αδελφών είχε αρχίσει να γνωρίζει μεγάλη επιτυχία. Στις αρχές του 1525 τον συναντάμε ως διορθωτή σ' ένα εκδοτικό οίκο του St. Gallen, όμως το φθινόπωρο του ίδιου έτους τον βρήκε ακόμα μια φορά στο Augsburg της Γερμανίας. Σ' αυτή την πόλη, η αντιπαλότητα μεταξύ Λουθηρανισμού και Ζβιγγλιανισμού είχε αρχίσει να εμφανίζεται στην πιο έντονη μορφή της. Εκεί, η μάχη διεξάγονταν εκείνο το διάστημα μεταξύ των δυο παρατάξεων λυσσαλέα και στη σφοδρότερη μορφή της και συνεπώς οι Βαπτιστές περιήλθαν σε συνθήκες που ήταν πολύ ευνοϊκές γι' αυτούς.

Η κοινότητα αναπτύσσονταν ραγδαία. Σύμφωνα με τον Urbanus Rhegius (**στμ:64**) αριθμούσε ήδη 1100 μέλη το 1527. Αυτή η άνοδος αποδίδεται κυρίως στη δράση του Denck «ο οποίος, με το τσούρμιο των περιφερόμενων αγκιτατόρων του, επιθυμούσε να εγκαθιδρύσει τη νέα τάξη των Βαπτιστών και κρύφτηκε στο παρασκήνιο, απ' όπου μυστικά έριχνε το δηλητήριό του» σύμφωνα με τους θρήνους του Urbanus Rhegius σ' ένα φυλλάδιό ενάντια στον Denck. [11]

Ο Denck ευνοήθηκε σίγουρα πολύ απ' τις περιστάσεις στο Augsburg όμως ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας που έκανε πρέπει ν' αποδοθεί στο ζήλο και την ευφυΐα του. Αυτός κι ο Hubmeier στέκονταν στην πρώτη σειρά της εμπροσθοφυλακής των Αδελφών. Ο Peter Gynoraus που ζούσε στο Augsburg το 1526, αναφέρεται σ' αυτόν ως "την κεφαλή των Αναβαπτιστών". Ο Bucer (**στμ:65**) τον αποκαλεί "πάπα", και σ' ένα γράμμα του προς τον Ζβίγγλιο στις 2 Δεκέμβρη του 1527, ο Halter τον αποκαλεί "Απόλλωνα των Αναβαπτιστών".

Σαν ένας ικανός άνθρωπος της μόρφωσης και φιλόσοφος, ο Denck κατήθυνε τη δραστηριότητά του πάνω απ' όλα, στο ν' αφαιρέσει απ' τις ιδέες των Βαπτιστών όλα όσα ήταν υλικά ή "σαρκικά" και να τους καταστήσει πιο "πνευματικούς". Ήταν ένας

απ' τους εκπροσώπους του πιο μετριοπαθούς (ή ίσως πιο πρακτικού και κατευναστικού) κόμματος μέσα στους Αναβαπτιστές που δυσανασχετούσε κάτω απ' το βάρος, όχι μόνο της αυστηρής επιβολής της αρχής της κοινοκτημοσύνης των αγαθών αλλά και της απόλυτης παθητικότητας απέναντι στην Κυβέρνηση. Είν' αλήθεια ότι ο ανταγωνισμός των δυο κομμάτων δεν έφτασε σε πλήρη ανάπτυξη στη Γερμανία. Πρώτα έφτασε στ' αποκορύφωμά του στη Μοραβία όπου η κοινότητα βρήκε ευνοϊκότερο έδαφος και μπορούσε να διαθέτει πιο εύκολα την “πολυτέλεια” των εσωτερικών διενέξεων. Όμως ένα νέο πρακτικό κόμμα που ήταν σ' αντίθεση με την παλιά φράξια της Ζυρίχης, είχε ήδη αρχίσει να γίνεται αισθητό στη Γερμανία κι ειδικότερα στο Augsburg, όπου η Αδελφότητα γνώριζε ιδιαίτερη επιτυχία κι όπου επίσης περιελάμβανε στα μέλη της, εκπροσώπους των ανώτερων τάξεων: απ' τους οποίους πρέπει ν' αναφέρουμε τον Eithellans Langenmantel, έναν «*πολίτη που ανήκει σε μια εκ των πρώτων οικογενειών του Augsburg*». [12]

Όπως είχε συμβεί και με τους Βοημούς Αδελφούς, το μεγαλύτερο τμήμα των μορφωμένων μελών της Αναβαπτιστικής κοινότητας ανήκε στο μετριοπαθές κόμμα. Πλάι στον Denck, ο επιφανέστερος απ' αυτούς ήταν ο Hubmeier που πραγματικά εγκατέλειψε τη σχέση στη Ζυρίχη αλλά ξαναπροσχώρησε σ' αυτή μόλις έμαθε ότι η Ζυρίχη ήταν πια παρελθόν γι' αυτόν.

Εν τω μεταξύ, υπήρχαν άνθρωποι της μόρφωσης και στην άλλη πλευρά, όπως ο Eitelhans Langenmantel, ο οποίος, αν σωστά του αποδίδεται η συγγραφή της **Μικρής Πραγματείας πάνω στην Αληθινή Κοινότητα** (Short Discourse on the True Community), σχετίζονταν με την αυστηρότερη μορφή της κοινοκτημοσύνης.

Ο πλέον ξεχωριστός συνήγορος του αυστηρού κόμματος ήταν ο βιβλιοδέτης και λογιστής Hans Hut που, όπως έχουμε δει, πέρασε απ' το “σχολείο” του Μίντσερ και κατηγορήθηκε σαν μέλος της “Κοινότητας των από κοινού Συζύγων”.

Οι Denck και Hut είχαν ήδη συναντηθεί στη δεύτερη Σύνοδο των Αδελφών στο Augsburg.

Το Augsburg ήταν τόσο σημαντικό μέρος ώστε οι δύο πρωταρχικές σίνοδοι των Βαπτιστών συγκλήθηκαν εκεί. Ανάμεσα σ' αυτούς που πήραν μέρος στην πρώτη εξ' αυτών, που συγκλήθηκε την άνοιξη του 1526, ήταν οι Hans Denck, Hans Hut, Ludwig Hatzer και Balthasar Hubmeier. Αυτή η συνεδρία ενέκρινε την καθιέρωση του Βαπτισμού των ενηλίκων στη Γερμανία, πρακτική που μέχρι τώρα είχε περιοριστεί στην Ελβετία.

Μεγαλύτερη όμως σημασία αποδίδεται στη δεύτερη Σύνοδο (Αύγουστος του 1527) που την παρακολούθησαν πάνω από εξήντα αντιπρόσωποι απ' τη Γερμανία, την Αυστρία και την Ελβετία. Η κύρια αποστολή της ήταν η οργάνωση της προπαγανδιστικής δουλειάς, το στάσιμο των “αποστόλων” σε διάφορες περιοχές, και ίσως η σύνθεση ενός προγράμματος ή μιας “Ομολογίας”.

«*Δυστυχώς*», λέει ο Keller (στμ:66) που αποτελεί την πηγή μας σχετικά μ' αυτές τις δύο Σύνόδους, «*δεν έχουμε στην κατοχή μας τα πρωτόκολλα των ψηφισμάτων που πέρασαν σ'*

αυτές τις δύο συνελεύσεις. Είναι όμως βέβαιο, ότι μετά από μακρά συζήτηση (στην οποία εμφανίστηκε μια διαφορά μεταξύ Denck και Hut) οι αντιπρόσωποι υιοθέτησαν ομόφωνα τις αποφάσεις, κι ήταν οι προτάσεις του Denck αυτές που θριάμβευσαν». [13]

Παράλληλα με τους αντιπροσώπους των δύο αυτών Συνόδων απ' τη Νότια Γερμανία εκείνης της περιόδου, συναντάμε και κάποιους απ' την Αυστρία, χώρα στην οποία ο Αναβαπτισμός είχε ήδη εισχωρήσει. Πρώτ' απ' όλα, στα μέρη του Τυρόλου που συνόρευαν με την Ελβετία και τις γειτονικές ορεινές περιοχές.

Το Τυρόλο εκείνη την εποχή διαδραμάτιζε πολύ πιο σπουδαίο ρόλο στην οικονομία και την πολιτική απ' ότι σήμερα. Σ' αυτή την επαρχία και την περιοχή που συνόρευε με τ' ανατολικά της όρια, η μεταλλευτική βιομηχανία ήταν πολύ πιο αναπτυγμένη απ' ότι σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή, με την εξαίρεση της Σαξονίας και της Βοημίας. Μπορούσε να καυχηθεί όχι μόνο για τα κοιτάσματα χαλκού και σιδήρου, όπως κι αυτά του αλατιού, αλλά επίσης και για τις πολλές φλέβες χρυσού κι ασημιού. Η μεγάλη παραγωγή αυτών των ορυχείων πρέπει να συνέβαλε στην όξυνση των τοπικών κοινωνικών ανταγωνισμών, αν κι αυτό το φαινόμενο ήταν λιγότερο έκδηλο στις ορεινές περιφέρειες του Τυρόλου απ' ότι στις αντίστοιχες της Σαξονίας. Ο βασικός λόγος αυτής της διαφοράς βρίσκεται στο απροσπέλαστο της περιοχής, καθώς και στην απομόνωση και την αφορία των έρημων κοιλάδων της. Τους κάτοικους των ορεινών κοιλάδων δεν τους άγγιζε η επιρροή των ελάχιστων εμπορικών δρόμων που διέσχιζαν τ' αγέρωχα ορεινά περάσματα. Οι ανάγκες τους παρέμεναν ίδιες μ' αυτές των παλιότερων εποχών, κι οι τρόποι και τα μέσα που τις ικανοποιούσαν δεν είχαν αλλάξει. Καμιά προοπτική κέρδους δεν τραβούσε τους εμπόρους στ' απροσπέλαστα άγρια μέρη τους κι οι χωρικοί δεν παρήγαγαν περίσσειμα γι' ανταλλαγή.

Ο πλούτος που παράγονταν απ' τον κόσμο των ορυχείων, ειδικότερα απ' τα ορυχεία χρυσού κι ασημιού, συνέβαλλε στην ενθάρρυνση της βιομηχανίας, αν και δειλά, γιατί οι βασικοί μέτοχοι των ορυχείων του Τυρόλου δεν ήταν Τυρολέζοι, με τους πιο σημαντικούς απ' αυτούς να είναι οι Fuggers και οι Hochstetters του Augsburg. Επιπλέον, ανάμεσα σ' αυτούς που εκμεταλλεύονταν τα ορυχεία του Τυρόλου, υπήρχαν επίσης και Ισπανοί. Ακόμα, το μερίδιο που αντιστοιχούσε στους επικυρίαρχους της γης, τους Αψβούργους, δεν παρέμενε στη χώρα αλλά σπαταλούνταν στο εξωτερικό προς υποστήριξη της διεθνούς τους πολιτικής, πηγαίνοντας στις τσέπες των μισθοφόρων απ' την Ελβετία, τις Κάτω Χώρες και την Ισπανία, και πλουτίζοντας τους υπουργούς των διάφορων Αυλών, τους οποίους ήταν απαραίτητο να δωροδοκούν, όπως επίσης τους Γερμανούς Εκλέκτορες και τους υπαλλήλους τους.

Έτσι, στο Τυρόλο, παρ' ότι μερικές περιοχές είχαν υψηλή οικονομική ανάπτυξη, βρισκουμε άλλες που ήταν πολύ καθυστερημένες. Η παλιά συνθήκη του Markgenossenschaft ακόμα δέσποζε σε μεγάλο βαθμό και υπήρχε περιορισμένη εκμετάλλευση των χωρικών –τουλάχιστον στα βόρεια του Brenner. Οι ταξικοί ανταγωνισμοί έφταναν σ' αποκορύφωμά

τους μόνο στις πόλεις και τις περιοχές των ορυχείων, όπως και στα περίχωρά τους.

Συνεπώς, όταν τα κύματα του Πολέμου των Χωρικών του 1525 χτύπησαν το Τυρόλο και την περιοχή των Άλπεων του Σάλτσμπουργκ και δημιούργησαν αναστάτωση ανάμεσα στον πληθυσμό αυτών των περιοχών, δεν ήταν οι αγρότες αλλά οι μεταλλωρύχοι που βρέθηκαν επικεφαλής της εξέγερσης. [14]

Η στρατιωτική δύναμη των μεταλλωρύχων έγινε τότε φανερή κι απέδειξε πόσο επικίνδυνος θα μπορούσε να είχε γίνει ο ξεσηκωμός στη Θουριγγία, αν οι μεταλλωρύχοι αυτής της επαρχίας (Τυρόλο) είχαν προσχωρήσει σ' αυτόν μ' όλη τους την ψυχή. Οι ανταρσίες του 1525 στις περιοχές του Νότιου Τυρόλου και του Σάλτσμπουργκ ήταν οι μόνες που δεν καταστάληκαν με τη στρατιωτική δύναμη. Νικήθηκαν με ηθικά μέσα, δηλαδή με ψεύτικες υποσχέσεις και με την υποκίνηση της στενομυαλιάς του τοπικιστικού σεπαρατισμού που επικρατούσε ξεκάθαρα ανάμεσα στους μεταλλωρύχους του Σάλτσμπουργκ όπως και σ' αυτούς του Mansfeld. Κάποιοι απ' τους πιο επικίνδυνους ξεσηκωμούς καθυποτάχτηκαν με το να “μεταρρυθμιστούν” οι κατάφορες καταχρήσεις κι έτσι λύθηκαν τα χέρια ώστε ν' αντιμετωπιστούν οι υπόλοιποι στασιαστές. Αφού νικήθηκαν κι αυτοί και κερδήθηκε χρόνος ώστε να συγκεντρωθούν στρατεύματα, έγινε δυνατή η καθυπόταξη εκείνων των περιοχών που είχαν παραμείνει ανυπόταχτες.

Υποταγμένες και καταπιεσμένες, χωρίς ως τώρα να έχουν υποστεί στρατιωτική ήττα, οι κατώτερες τάξεις του Τυρόλου ήταν απόλυτα δυσαρεστημένες καθώς κι αποπλισμένες μετά τον Πόλεμο των Χωρικών, όπως κι αυτές της Νότιας Γερμανίας, αν και όχι τόσο αποκαρδιωμένες.

Αυτή την κατάσταση συνάντησαν οι Αναβαπτιστές κήρυκες απ' την Ελβετία και την Βαυαρία, στους οποίους έγινε γρήγορα ξεκάθαρο πως το Τυρόλο πρόσφερε γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη των ιδεών τους.

Η σχέση των Βαπτιστών γνώρισε τη μεγαλύτερη επιτυχία της στις περιοχές των μεταλλείων. Πριν τον Πόλεμο των Χωρικών, αυτές οι περιοχές είχαν αγκαλιάσει με χαρά το Λουθηρανισμό, ο οποίος στις χώρες των Καθολικών Αψβούργων είχε λάβει το χαρακτήρα της ανοιχτής εχθρότητας προς τις άρχουσες εξουσίες. *«Εκτός απ' τον κλήρο, λαϊκοί, κι ακόμα μεταλλωρύχοι, δικαστικοί υπάλληλοι, φοιτητές και άλλοι, είχαν την τόλμη να κηρύζουν τα νέα Ευαγγέλια... Ο ενθουσιασμός για τις νέες ιδέες απλώνονταν σ' όλες τις κατευθύνσεις, με τους πωρήνες των αντιπάλων της παλιάς Εκκλησίας να συγκροτούν την Αδελφότητα στο Schwaz, με τους πολυάριθμους οπαδούς της απ' τον κόσμο των ορυχείων».*

[15]

Το έτος 1525 είδε την αρχή της απομάκρυνσης των δημοκρατικών τάξεων απ' τις ιδέες του Λούθηρου που είχαν ξεπεταχτεί απ' το κουκούλι τους σαν εχθρός για τα συμφέροντά τους και μόλις οι ιδέες των Βαπτιστών έγιναν γνωστές, αυτές οι τάξεις πρόθυμα μεταπήδησαν σ' αυτή τη σχέση.

Το 1526 υπήρχαν αναφορές για επιβεβαιωμένους “Αδελφούς” στην κοιλάδα του Inn,

ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Pilgrim Marbeck, ειρηνοδίκης στο Δικαστήριο των Ορυχείων, στην περιοχή των ορυχείων του Rattenburg. Το 1527, άλλα κέντρα του Αναβαπτισμού είχαν ιδρυθεί στο Schwaz, στο Kitzbichel, στο Sterzing, στο Klauzen κ.ά., όπου οι μεταλλωρύχοι ήταν οι πιο θερμοί μαχητές της Αδελφότητας. [16]

Ίσως να είναι συμπτωματική η αναφορά για τον αριθμό των υφαντουργών μέσα στους Τυρολέζους Βαπτιστές που ήταν απρόσμενα μεγάλοι αλλά δεν έλειπαν και τα μέλη από άλλες τάξεις εργαζομένων κι ακόμα είχαν και κάποιους υποστηρικτές που ανήκαν στην αριστοκρατία.

Ο αριθμός των Βαπτιστών στο Τυρόλο αυξάνονταν μ' εξαιρετική ταχύτητα στα αμέσως επόμενα του Πολέμου των Χωρικών χρόνια, όπως άλλωστε συνέβη και στη Νότια Γερμανία.

Όμως η περίοδος της απεριόριστης διάδοσης σ' όλες τις περιοχές ήταν εξαιρετικά βραχεία διότι πάνω που η σχέση είχε αρχίσει ν' αποκτά ένα αξιοσημείωτο αριθμό οπαδών, ήταν που οι δημοτικές και Κρατικές αρχές ενώθηκαν στην οργάνωση ενός διωγμού εναντίον της. Δεν ωφέλησε σε τίποτα τους Βαπτιστές, τ' ότι ακόμα και κατά την παραδοχή των εχθρών τους, ζούσαν μια υποτακτική κι ειρηνική ζωή, αποκηρύσσοντας κάθε αναταραχή. Αυτές οι ιδέες, όπως υποστηρίζονταν, θα οδηγούσαν αναπόφευκτα σε μια επανάσταση! Βρίσκουμε αυτό το επιχείρημα να χρησιμοποιείται σ' ένα φυλλάδιο εναντίον τους, γραμμένο τη χρονιά του 1528 (**Ein Kurzer Unterricht**). [17] «*Είναι αλήθεια*», λέει ο συγγραφέας, «*ότι οι αρχές απολαμβάνουν της υπακοής των Αναβαπτιστών αλλ' αυτό είναι απλώς ένα τέχνασμα. Επινόησαν τις διαβολικές τους ιδέες μ' αποκλειστικό σκοπό να γίνουν σπουδαίοι και δυνατοί και μόλις ο στόχος αυτός επιτευχθεί θα τοποθετηθούν ενάντια στις αρχές, συνεχίζοντας την αηδιαστική μοχθηρία τους. Αυτός που διδάσκει πως όλα τα πράγματα είναι κοινά, δεν έχει τίποτ' άλλο στο μυαλό του παρά το πως θα ξεσηκώσει τους πηκκούς ενάντια στους άρχοντες που βασιλεύουν ελέω Θεού, τους φτωχούς ενάντια στους πλούσιους και το πως θα προκαλέσει δυσaréσκεια κι αναταραχή*».

Αυτό το επιχείρημα έτυχε θερμής υποστήριξης απ' τις άρχουσες τάξεις στα τέλη της τρίτης δεκαετίας του 16^{ου} αιώνα, όταν η ανάμνηση του Πολέμου των Χωρικών ήταν ακόμα νωπή. Μια επιπρόσθετη αιτία για την εναντίωση στους Βαπτιστές βρίσκεται στο γεγονός ότι αποτελούσαν κίνδυνο, όχι στα μικρά χωριά αλλά στις πλούσιες κι ισχυρές πόλεις, και τελικά δε θα πρέπει να παραβλέπεται τ' ότι, παρά τη φιλειρηνικότητά τους, ένα μεγάλο στοιχείο των Αναβαπτιστών κι ειδικότερα οι προλετάριοι οπαδοί του Hut, δε μπορούσαν να κρύψουν μια φλέβα ισχυρών εξεγερτικών αντιλήψεων. Είν' αλήθεια ότι συνεχώς κατήγγειλαν κάθε απόπειρα για μια ένοπλη εξέγερση σαν ανοησία κι αμαρτία, παρ' όλ' αυτά, πολλοί απ' αυτούς ήταν πεπεισμένοι ότι η πτώση της κυβερνώσας τάξης ήταν κοντά, αν και δε βασίζονταν πλέον σ' ένα εσωτερικό ξεσηκωμό για την επίτευξη των επιθυμιών τους αλλά βάσιζαν την πίστη τους σ' ένα εξωτερικό πόλεμο.

Επιπλέον ο Hut οικοδόμησε τις ελπίδες του στην επικείμενη εισβολή των Τούρκων,

διακηρύσσοντας πως θ' απέφερε την καταστροφή της Αυτοκρατορίας. Ενώ αυτή θα ήταν σ' εξέλιξη, οι σύντροφοι έπρεπε να κρύβονται αλλά (έπρεπε) να εκδηλωθούν αμέσως μόλις οι Τούρκοι θα είχαν πραγματοποιήσει το ρόλο τους στη δουλειά που έπρεπε να εκτελεστεί. Ο Hut το πήγε τόσο μακριά, ώστε όρισε και ακριβή ημερομηνία για την έλευση της χιλιετίας, συγκεκριμένα, τη γιορτή της Πεντηκοστής του 1528.

Αυτό δεν αποτελούσε χίμαιρα. Οι Τούρκοι πραγματικά πλησίαζαν. Ο Σουλτάνος Σουλεϊμάν έφτασε το 1529 αντί του '28 αλλά παρ' όλο που κατόρθωσε ν' αρπάξει την Ουγγαρία, δεν προχώρησε ως τη Γερμανία. Έκανε πίσω προ των τειχών της Βιέννης, προς μεγάλη θλίψη όχι μόνο των φανατικών Αναβαπτιστών αλλά και των πιο δραστήριων απ' τους πριγκηπικούς αντιπάλους του Αυτοκράτορα, ειδικά του Λαντγκράβου Φιλίππου της Έσσης, τον τόσο περιυμνητο απ' τους πατριώτες ιστορικούς.

Οι κομμουνιστές συνεπώς δεν ήταν οι μόνοι "*προδότες της ίδιας τους της χώρας*".

Η συμπάθεια προς τους Τούρκους που έδειξε ένα τμήμα των Αναβαπτιστών δεν έκανε το κοινό αίσθημα ευνοϊκότερο γι' αυτούς, ιδιαίτερα στις χώρες που ήταν κάτω απ' την κυριαρχία του Αυτοκράτορα.

Ο διωγμός των Αναβαπτιστών ήταν η βασική επίπτωση του Πολέμου των Χωρικών γιατί είχε εντείνει τη δίψα για αίμα κι εκδίκηση ανάμεσα στις άρχουσες τάξεις, στον ίδιο βαθμό που τις είχε κιόλας τρομοκρατήσει, και μετά τον τερματισμό του, αντιμετώπιζαν κάθε αλληλέγγυο προς τις κατώτερες τάξεις, όσο ενδοτικός και φιλήσυχος κι αν ήταν, σαν θανάσιμο εχθρό που είτε δε θα μπορούσε να τους αντισταθεί σθεναρά είτε θα τιμωρούνταν σκληρά.

Προτεστάντες και Καθολικοί συναγωνίζονταν μεταξύ τους στο διωγμό της άτυχης σχέτας. «*Το πιο πολύ αίμα χύθηκε στις Καθολικές χώρες*» γράφει ο Cornelius (**Munsterischen Aurfuhr**, ii, σ. 57). «*Στη Γερμανία οι Προτεστάντες ξεπέρασαν ακόμα και τους Καθολικούς στις σκληρές κι αιματηρές διώξεις*» λέει ο Beck (**Die Geschichtsbucher der Wiedertauffer**, xviii). Κανείς απ' τους δυο, πραγματικά, δεν μπορούσε να καυχηθεί ότι πήρε τα πρωτεία σ' αυτό το θέμα.

Παρ' ότι το έτος 1526 ο διωγμός των Βαπτιστών είχε περιοριστεί σε λίγες μεμονωμένες περιπτώσεις, αυξήθηκε σε δριμύτητα με την προσχώρηση οπαδών στη σχέση. Το 1527 είδε πολλές εκτελέσεις των Αδελφών αλλά το γενικευμένο, σκληρό κυνηγητό ξεκίνησε πραγματικά το επόμενο έτος, με μια Αυτοκρατορική διαταγή της 4^{ης} του Γενάρη, η οποία επέβαλε τη θανατική ποινή σ' όλους όσους ασπάζονταν τον Αναβαπτισμό. Αυτή η διαταγή επικυρώθηκε απ' τη Δίαιτα του Speir το 1529 – τη μόνη στην οποία το ευαγγελικό "κόμμα" διαμαρτυρήθηκε ενάντια σε κάθε πράξη μισαλλοδοξίας που κατευθύνονταν εναντί τους κι αυτό οδήγησε στο να ονομαστούν "Προτεστάντες" (Διαμαρτυρόμενοι).

Σ' εκτέλεση του έκτου άρθρου του διατάγματος αυτής της Διάιτας, οι Βαπτιστές θανατώνονταν σαν άγρια κτήνη αμέσως μόλις αιχμαλωτιζόνταν, χωρίς απόφαση κάποιου δικαστή κι επιπλέον χωρίς δικαστική έρευνα!

Αυτό το διάταγμα δεν παρέμεινε νεκρό γράμμα αφού πράγματι τα (Γερμανικά) Κρατίδια ξεπέρασαν τη σκληρότητά του ενώ το εφάρμοζαν.

«Κάποιοι», γράφει ένας απ' τους χρονικογράφους για τους Αναβαπτιστές, «βασανίστηκαν και κομματιάστηκαν, άλλοι κήκκαν ώσπου να γίνουν στάχτες και σκόνη, μερικοί πέθαναν στην πυρά, κομματιασμένοι από πυρωμένες τανάλιες ή κήκκαν δεμένοι μεταξύ τους. Άλλους τους κρεμούσαν στα δέντρα, τους αποκεφάλιζαν με το σπαθί ή τους έριχναν στο νερό. Πολλοί φιμώνονταν τόσο ώστε δεν μπορούσαν ν' αναπνεύσουν και κατ' αυτόν τον τρόπο οδηγούνταν στο θάνατο».

«Οδηγούνταν στο σφαγείο και στο μακελειό σαν πρόβατα κι αρνιά. Κάποιοι πέθαναν είτε απ' την πείνα ή σάπισαν σε σκοτεινές φυλακές. Πάρα πολλούς, πριν τους σκοτώσουν, τους βασάνιζαν με κάθε είδος μαρτυρίου. Όσους τους θεωρούσαν πολύ μικρούς για να εκτελεστούν, τους μαστίγωναν με βέργες και πολλοί έμειναν για χρόνια σε κελιά και φυλακές. Αρκετούς τους άνοιγαν τρύπες στα μάγουλα με πυρωμένα σίδερα και μετά τους έδωχαν. Οι υπόλοιποι που γλίτωσαν απ' όλ' αυτά τα πράγματα, ήταν κυνηγημένοι απ' το ένα μέρος στο άλλο. Σαν τα νυχτοπούλια που δεν τολμάνε να πετάξουν τη μέρα, συχνά αναγκάζονταν να μένουν και να κρύβονται σε βράχους και σχισμές, σ' άγρια δάση ή σε σπηλιές και σε λαγούμια. Σε κάποια μέρη, οι Γραφές τους απαγορεύτηκαν και σε πολλά κήκκαν».

Μπορούμε να κρίνουμε τη μανία του διωγμού απ' το γεγονός ότι με την εξαίρεση αυτών που γλίτωσαν με φυσικό θάνατο, σχεδόν όλοι οι σημαντικοί Αναβαπτιστές είχαν βίαιο τέλος. Ανάμεσα σ' αυτούς που απέφυγαν αυτή τη μοίρα ήταν ο Conrad Grebel που είχε προβλήματα υγείας και πέθανε στο Grabunden το καλοκαίρι του 1526, και ο Denck που χτυπήθηκε απ' την πανώλη στη Βασιλεία στα τέλη του 1527.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, ο πρώτος μάρτυρας της υπόθεσης ήταν ο Felix Manz, για ν' ακολουθηθεί στις 21 Μάη του 1527 απ' το λόγιο Michel Sattler του Staufen, στο Breisgau, ο οποίος είχε γίνει μοναχός αλλά προσχώρησε στους Αδελφούς το 1524. Φυλακίστηκε στο Rothenburg του Neckar, *“κατακρεουργημένος από πυρωμένες τανάλιες, ρίχτηκε κατόπιν στη φωτιά, ακλόνητος μπροστά στο Θεό”*. Ο Hans Hut συνάντησε τη μοίρα του στο Augsburg ενώ προσπαθούσε να δραπετεύσει απ' τη φυλακή και το 1528 οι Brodli και Hubmeier υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο. Το 1529 ο Langenmantel εκτελέστηκε, ο Blaurock κήκε στην πυρά, στο Klausen του Τυρόλου κι ο Hatzler αποκεφαλίστηκε στην Κωνσταντία.

Όλοι όσοι καταδικάστηκαν σε θάνατο, αντιμετώπισαν το τέλος τους απτότητα και θαρραλέα, ακόμα κι ο Hubmeier που είν' αλήθεια πως προηγουμένως είχε επιδείξει μεγάλη αδυναμία. Συνελλήφθη στο Nikolsburg της Μοραβίας, το καλοκαίρι του 1527 και μεταφέρθηκε στη Βιέννη κατ' απαίτηση του Φερδινάνδου (αδερφού του Αυτοκράτορα Καρόλου) που διοικούσε τις κτήσεις του Οίκου των Αψβούργων στη Γερμανία απ' το 1521 κι ήταν επίσης Βασιλιάς της Ουγγαρίας και της Βοημίας απ' το 1526. Σ' επανάληψη της στάσης που κράτησε στη Ζυρίχη το 1525, ο Hubmeier τώρα αναζήτησε τη σωτηρία

του στην αποκήρυξη των “λαθών” του, δηλώνοντας επιπλέον την προθυμία του να υποβληθεί στην κρίση ενός Εκκλησιαστικού Συμβουλίου το θέμα του Βαπτισμού και του Μυστικού Δείπνου, ενώ ταυτόχρονα πρόσφερε τις καλές του υπηρεσίες στον Φερδινάνδο, το διώκτη των αιρετικών. Σ’ ένα υπόμνημα –την “απολογία” του- προς το Βασιλιά, στις 3 Γενάρη του 1528, ζητά την πανθομολογούμενη επιείκεια του ξακουστού Φερδινάνδου ικετεύοντας «την Αυτού Μεγαλειότητα (Σας) με προσήγεια και συμπονετικότητα να με συγχωρήσει, εμένα, ένα φυλακισμένο και βασανισμένο άνθρωπο που βρίσκεται τώρα σ’ ένα κελί, βαριά άρρωστος, μεσ’ στο κρύο και τα δεινά. Διότι με τη βοήθεια του Θεού, τείνω να πιστεύω συγκρατημένα ότι το αίτημά μου θα συναντήσει την έγκριση της Μεγαλειότητάς Σας. Υπόσχομαι με υπερβολική σοβαρότητα κι επιμέλεια να κατευθύνω τους ανθρώπους προς την αφοσίωση, στο φόβο του Θεού και την υπακοή, όπως ήδη έχω πείσει τον εαυτό μου να πράξει». [18]

Όμως όλες οι αιτήσεις κι οι υποσχέσεις ήταν μάταιες. Ως ηγέτης της αντιπολίτευσης του Waldshut, ο Hubmeier είχε υπάρξει ένας στασιαστής για τους Αψβούργους κι αυτό ήταν ένα έγκλημα που ποτέ δε θα το συγχωρούσε ο συγκεκριμένος Οίκος.

Όταν ο Hubmeier είδε ότι η μοίρα του ήταν προαποφασισμένη, αναθάρρησε, έχοντας σα στήριγμα τη γενναία σύζυγό του Ελιζαμπεθ, κόρη ενός πολίτη του Reichenau, στη Λίμνη της Κωνσταντίας, την οποία είχε παντρευτεί στο Waldshut το 1524. Τον παρότρυνε να φανεί γενναίος κι έτσι πέθανε στην πυρά, στη Βιέννη, σταθερός στην πίστη του (1528). Τρεις μέρες μετά, η πιστή του σύζυγος ρίχτηκε στο Δούναβη και πνίγηκε.

Η αδυναμία που επέδειξε ο Hubmeier ήταν πολύ σπάνια ανάμεσα στους Βαπτιστές. Οποιοσδήποτε θα έμενε κατάπληκτος με τη σταθερότητα και τη χαρά, με την οποία πάντα πορεύονταν προς το θάνατό τους. Οι Βαπτιστές είναι περήφανοι για τους ήρωές τους όπως ακριβώς κι οι Χριστιανοί συγγραφείς που παρουσίαζαν το αξιοθαύμαστο τέλος των μαρτύρων του πρώιμου Χριστιανισμού, σ’ απόδειξη της ιερότητας και του μεγαλείου του σκοπού τους.

Όλη αυτή η σταθερότητα κι ο ηρωισμός όμως, δεν είχαν παρά μία συνέπεια, δηλαδή την τεράστια αύξηση του αριθμού των Αναβαπτιστών μαρτύρων που σύμφωνα με τον Sebastian Franck, ήδη έφταναν τους 2000 το 1530.

Υποστηρίζεται γενικά πως οι ιδέες δεν μπορούν να εξαλειφθούν με τη βία. Υπάρχουν πολλές αποδείξεις της αλήθειας αυτής της ρήσης κι αυτό αποτελεί μια παρηγοριά για όλους όσους διώκονται όμως σ’ αυτό τον απόλυτο βαθμό δεν ισχύει. Ομολογουμένως, μια ιδέα από μόνη της δεν μπορεί να εξολοθρευτεί με τη βία αλλά κι από μόνη της επίσης, μια ιδέα δεν είναι παρά μια απλή σκιά, δίχως καμιά αποτελεσματική δύναμη. Η ισχύς που ένα κοινωνικό ιδανικό συγκεντρώνει –κι είναι μόνο αυτό το είδος του ιδανικού που εξετάζουμε- εξαρτάται απ’ τους ανθρώπους που το υποστηρίζουν, δηλαδή απ’ τη δύναμη που αυτοί έχουν στην κοινωνία. Αν είναι δυνατό να εξολοθρευθεί μια τάξη που υποστηρίζει μια συγκεκριμένη ιδέα, τότε αυτή η ιδέα θα πεθάνει μαζί με τους θιασώτες της.

Ο 16^{ος} αιώνας ανήκε στον κυβερνητικό απολυταρχισμό. Ακόμα και στις λιγοστές ελεύθερες πόλεις, η δύναμη της εκτελεστικής εξουσίας πάνω στις κατώτερες τάξεις γίνονταν όλο και πιο αχαλίνωτη. Αν ο απολυταρχισμός είχε πετύχει να κυριαρχήσει επί της αντιπολίτευσης των ιπποτών, των χωρικών και των κατώτερων αστών, θα μπορούσε εύκολα να έχει συντρίψει τις κομμουνιστικές απόπειρες λιγοστών προλεταρίων και αδύναμων ιδεαλιστών. Ο Αναβαπτισμός εξαφανίστηκε στη Νότια Γερμανία τόσο απότομα όσο είχε εμφανιστεί. Ο ανελέητος διωγμός ήταν μία απ' τις αιτίες και πραγματικά ο πιο σημαντικός λόγος για την απότομη εξαφάνιση αλλά γι' αυτό βοήθησε, σε όχι μικρό βαθμό, το γεγονός ότι ακριβώς τη στιγμή που άρχισαν οι διώξεις, οι Βαπτιστές βρήκαν –έξω απ' τη Γερμανία– ένα άσυλο στ' οποίο κατέφυγαν κατά χιλιάδες. Το άσυλο αυτό ήταν η Μοραβία –η Αμερική του 16^{ου} αιώνα.

V. Οι Αναβαπτιστές στη Μοραβία.

Η Μοραβία πρόσφερε πολύ ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της δύναμης των Βαπτιστών. Όντας κάτω απ' τους ίδιους άρχοντες μ' αυτούς της Βοημίας, το Μαργκραβάτο **(στυ:67)** (της Μοραβίας) είχε μοιραστεί τη μοίρα αυτής της χώρας κατά τη διάρκεια των Χουσσιτικών Πολέμων αλλά και μετά απ' αυτούς. Οι συγκρούσεις που δίχασαν τη Γερμανία την πρώτη δεκαετία του 16^{ου} αιώνα είχαν από καιρό λήξει στις χώρες που ήταν υπό το Βοημικό Στέμμα κι είχαν οδηγήσει σ' ένα συμβιβασμό μεταξύ της παλιάς και της νέας πίστης και στην επακόλουθη επικράτηση μιας θρησκευτικής ανοχής. Οι Βοημοί Αδελφοί εμφανίζονται πάλι στους Καθολικούς και τους Ουτρακιστές χωρίς να διακινδυνεύσει στο ελάχιστο το Κράτος ή η κοινωνία και προς μεγάλο οικονομικό όφελος των βαρόνων που είχαν την έδρα τους σ' αυτές τις περιοχές.

Στη Βοημία και τη Μοραβία, η νέα σχέση δεν είχε ανάγκη την προστασία της κυβέρνησης για να διασφαλίσει την ανοχή της. Απ' τους Χουσσιτικούς Πολέμους οι ηγεμόνες είχαν καταστεί ανίσχυροι ενώ η υψηλή αριστοκρατία απολάμβανε σχεδόν απόλυτης ανεξαρτησίας. Αν η σχέση κατόρθωνε να κερδίσει την εύνοια κάποιου βαρόνου, θα μπορούσε να ριζώσει στην περιφέρειά του, αφήνοντας τον ηγεμόνα να πιστεύει ότι θέλει. Αυτές οι συνθήκες δεν άλλαξαν παρά μόνο όταν η Βοημία κι η Μοραβία έπεσαν στα χέρια των Καθολικών Αψβούργων (1526).

Παρά τις συγκεκριμένες ευνοϊκές συνθήκες, οι Αναβαπτιστές ποτέ δεν κέρδισαν σταθερή υποστήριξη στη Βοημία. Αυτό εξηγείται απ' τις σχέσεις μεταξύ των εθνοτήτων που αποτελούσαν τον πληθυσμό αυτής της χώρας. Τον 16^ο αιώνα, οι εθνικοί ανταγωνισμοί που είχαν φτάσει στο απόγειό τους τον προηγούμενο αιώνα, ήταν ακόμα πολύ ισχυροί και οι Γερμανοί δεν ένοιωθαν καθόλου άνετα ανάμεσα στον Τσέχικο πληθυσμό. Στη Μοραβία αντιθέτως, ο εθνικός ανταγωνισμός δεν υπήρξε ποτέ τόσο έντονος κι οι Γερμανοί μπορούσαν ευκολότερα να βρουν μια πατρίδα.

Στις αρχές του φθινοπώρου του 1526, ο Hubmeier με μια μεγάλη ακολουθία, πήγε απ' το Augsburg στη Μοραβία όπου τον υποδέχτηκαν φιλόξενα στο Nikolsburg, στην περιφέρεια του Βαρόνου Leonhard von Lichtenstein, ο οποίος δέχτηκε το βάπτισμα. Μια κοινότητα οργανώθηκε εκεί και –αυτό είναι ιδιαίτερα ενδεικτικό– αμέσως ιδρύθηκε ένας εκδοτικός οίκος απ' τον οποίο εκδίδονταν τα έργα του Hubmeier.

Η φήμη της νέας “Έμμαούς” (στμ:68) σύντομα απλώθηκε παντού ανάμεσα στους Αδελφούς κι οδήγησε πολλούς προκειμένου να ξεφύγουν απ' τους διωγμούς, να καταφύγουν άμεσα στη γη της επαγγελίας. Η ελευθερία κι η ευημερία όμως οδήγησαν στην άμβλυνση του ήδη υπάρχοντος σχίσματος. Η αντίθεση μεταξύ της αυστηρής και της μετριοπαθούς παράταξης που είχε προηγουμένως εμφανιστεί στη Γερμανία αλλά είχε μείνει σε δεύτερη μοίρα λόγω του διωγμού, εμφανίστηκε σ' όλη της την έκταση στη Μοραβία. Οι αντίστοιχοι ηγέτες των δύο παρατάξεων ήταν οι Hubmeier και Hut, πρόσφυγες κι οι δυο τους απ' τη Γερμανία.

Ο επικείμενος πόλεμος με την Τουρκία έκανε τη ρήξη μεγαλύτερη. Ένας πολεμικός φόρος επιβλήθηκε για να συνεχιστεί ο πόλεμος με τους άπιστους. Θα τον πλήρωναν οι Βαπτιστές; Αποδοκίμαζαν τον πόλεμο και η ενδυνάμωση της Αυτοκρατορικής ισχύος έναντι των Τούρκων ελάχιστα ταίριαζε με τα σχέδια του Hut, καθώς αυτός περίμενε ν' αποκομίσει οφέλη για τη σχέση του απ' την εισβολή των αλλόθρησκων. Μια σειρά από συζητήσεις πάνω σ' αυτό το θέμα έλαβαν χώρα στο Nikolsburg.

Τα χρονικά των Αναβαπτιστών μας πληροφορούν ότι: *«Μετά τη φήμη που απλώθηκε το 1527 ότι οι Τούρκοι σχεδίαζαν να πολιορκήσουν τη Βιέννη, οι Αδελφοί κι οι πρεσβύτεροι της κοινότητας συνεδρίασαν στο προαύλιο του πρεσβυτέρου του Pergen, κοντά στο Nikolsburg... για να οργανώσουν μια σύσκεψη σχετικά με τα προαναφερθέντα θέματα αλλά δεν έφτασαν σε μια ομόφωνη απόφαση».* Και σ' άλλο απόσπασμα: *«Ο Hans Hut και άλλοι, συναντήθηκαν στο κάστρο του Lichtenstein στο Nikolsburg, για ν' ακούσουν συμβουλές σχετικά με το ζήτημα του πολέμου. Θα το χρησιμοποιούσαν, θα το ζώνονταν ή όχι; Κι ο πολεμικός φόρος έπρεπε να πληρωθεί ή όχι, κόντρα στις αντίθετες εντολές; Όμως δεν μπορούσαν να φτάσουν σε συμφωνία και συνεπώς χωρίστηκαν».*

«Καθώς ο Hut δεν μπορούσε και δεν ήθελε να συμφωνήσει με το Βαρόνο Leonhard von Lichtenstein πάνω στ' ότι το σταθί ήταν απαραίτητο, κρατήθηκε παρά τη θέλησή του στο κάστρο. Κάποιοι συμπαθούντες όμως που συμφωνούσαν μαζί του, κατάφεραν να τον βγάλουν απ' το παράθυρο του κελιού του χρησιμοποιώντας ένα δίχτυ. Την επόμενη μέρα, πολλά παράπονα και μουρμούρες εμφανίστηκαν ανάμεσα στο λαό της πόλης εναντίον του Βαρόνου Leonhard και των οπαδών του εξ' αιτίας της βίαιης κράτησης του Hut στο κάστρο του. Αυτό παρακίνησε τον Balthasar Hubmeier και τους συντρόφους του να εκφωνήσουν ένα δημόσιο λόγο στο νοσοκομείο, εξηγώντας γιατί είχαν σταθεί ανίκανοι στην επίτευξη συμφωνίας πάνω στο ζήτημα και το φόρο». [19]

Έτσι, φαίνεται ότι οι υποθέσεις των φιλειρηνικών Αδελφών είχαν φτάσει εκείνη τη

στιγμή σ' ένα πολύ κρίσιμο στάδιο.

Ο Hans Hut δεν παρέμεινε στη Μοραβία. Το φθινόπωρο του 1527 τον βρίσκουμε ακόμα μια φορά στο Augsburg όπου συλλαμβάνεται κι όπως ήδη αναφέρθηκε, εκτελείται. Παρ' όλ' αυτά, ο Hubmeier συνέχισε την εκστρατεία του ενάντια στις πιο αυστηρές τάσεις. Η δημοσίευση του **Concerning the Sword** (Περί του Ξίφους) είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στην πολεμική εναντίον των αντιπάλων του μέσα στους Αδελφούς.

Το ίδιο διάστημα εξέδωσε τις επίμαχες πραγματείες ενάντια στον Ζβίγγλιο και τους οπαδούς του και μια απ' αυτές δείχνει ότι η κοινοκτημοσύνη του ήταν ήπιας μορφής. Στο **Discourse upon Master Ulrich Zwingli's Pamphlet concerning Infant Baptism** (Λόγος πάνω στο Φυλλάδιο του Δασκάλου Ούλριχ Ζβίγγλιου που αφορά το Νηπιοβαπτισμό) λέει σ' απάντηση της μομφής ότι υποστηρίζει “την κοινοκτημοσύνη των αγαθών” [20], μ' άλλα λόγια την κοινοκτημοσύνη: *«Πάντα, και με κάθε τρόπο δίδασκα ότι η κοινότητα της περιουσίας σημαίνει ότι ο κάθε άνθρωπος θα πρέπει να έχει συμπόνια για τον άλλο, ότι θα πρέπει να ταΐζει τους πεινασμένους, να δίνει νερό στους διψασμένους και να ντύνει τους γυμνούς, γιατί στ' αλήθεια δεν είμαστε κύριοι των όσων κατέχουμε, παρά μόνον διαχειριστές ή εκτελεστές. Βεβαίως, κανείς δε θα μπορούσε να σκεφτεί ότι οφείλουμε να παίρνουμε από κάποιον ότι του ανήκει και να το καθιστούμε κοινή ιδιοκτησία αλλά μάλλον να δίνουμε και το μανδύα μαζί με το πανωφόρι»*. Δεν είναι και πολύ ικανοποιητικό παρ' όλ' αυτά, τ' ότι ο Hubmeier όταν συνελήφθη προσπάθησε να υποβάλλει τον εαυτό του στη χάρη του Βασιλιά Φερδινάνδου με το να συγκεκριμενοποιήσει την οξεία αντίθεσή του προς τον Hans Hut. Μιλά εκεί για την “Ημέρα της Κρίσεως”, η οποία στη γλώσσα εκείνης της εποχής δε σημαίνει τίποτα λιγότερο από επανάσταση. *«Παρ' όλο που ο Χριστός μας έχει δώσει πολλά σημάδια απ' τα οποία αναγνωρίζουμε πόσο κοντά βρίσκεται η ημέρα του ερχομού Του, κανείς ακόμα δε γνωρίζει ποια είν' η μέρα αυτή, παρά μόνον ο Θεός. Έχω υπάρξει πολύ σκληρός απέναντι στον Johannes Hut και τους οπαδούς του, εξ' αιτίας του ότι έχουν καθορίσει συγκεκριμένη ημερομηνία για την Ημέρα του Τέλους -δηλαδή την επόμενη γιορτή της Πεντηκοστής, διότι έχουν κηρύξει στον κόσμο και του συστήνουν να πουλήσει σπίτια και περιουσίες, να εγκαταλείψει γυναίκες και παιδιά κι έχει επικρατήσει επί των ανόητων που αφήνουν τις δουλειές τους και τρέχουν ζοπίσω του, ένα σφάλμα που έχει εμφανιστεί εξ' αιτίας της μεγάλης τους αδυναμίας να κατανοήσουν σωστά τη Βίβλο»*. Αντί για τρειςήμισι χρόνια σύμφωνα με τον (προφήτη) Δανιήλ, ο Hut υπολόγισε τέσσερα κανονικά χρόνια που ήταν μεγάλο λάθος! Σύμφωνα με τον υπολογισμό του Hubmeier, κάθε ημέρα του “Δανιηλ-ικου” έτους ισούται μ' ένα απ' τα δικά μας κανονικά χρόνια. Άρα αυτά τα τρειςήμισι χρόνια ανέρχονταν σε 1277 χρόνια! *«Αυτό που εξέθεσα μπροστά του με σαφήνεια και σοβαρότητα, είναι τ' ότι είχε πείσει και παραπλανήσει το φτωχό κοσμάκι και γι' αυτό τον κατηγορήσα»*. Ο επαναστάτης που θα περίμενε μια επανάσταση μόνο μετά από 1277 χρόνια, σε καμιά περίπτωση δεν αποτελούσε ένα επικίνδυνο μέλος για την κοινωνία!

Η διαμάχη μεταξύ των δυο απόψεων δεν τερματίστηκε επ' ουδενί με το θάνατο και των δυο μεγάλων αντιπάλων, παρ' όλο που κόπασε για ένα διάστημα, δηλαδή όταν ο εφήμερος διωγμός των Βαπτιστών επεκτάθηκε και στην ίδια τη Μοραβία και η προσοχή του κόσμου ήταν προς το παρόν στραμμένη προς την Τουρκική εισβολή.

Πολλοί Βαπτιστές ξεκίνησαν απ' τη Γερμανία για τη Μοραβία κατά τη διάρκεια αυτών των αναταραχών και ένας “λαός” επαναπαύτηκε στο Rossitz υπό τον Gabriel Ascherom, μετά τον οποίο ονομάστηκαν Γαβριηλίτες (Gabrielists). Θεωρώντας τους υπερβολικά περιορισμένους εκεί, μια μερίδα, κατά κύριο λόγο κάτοικοι του Παλατινάτου, αποσύρθηκαν στο Auspitz κάτω απ' την ηγεσία του Philip Flener και κατά συνέπεια ονομάστηκαν Φιλιππιστές (Philippists). Αντιτιθέμενες πράγματι στις πιο σκληροπυρηνικές απόψεις και οι δυο κοινότητες είχαν προσχωρήσει στην ηπιότερη σέχτα αλλά δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν μεταξύ τους. Ανάμεσα στους πολίτες του Nikolsburg, η φιλονικία των δυο παρατάξεων συνέχιζε να υφίσταται και η αυστηρή φράξια τώρα, δέχτηκε την επωνυμία “Κομμουνιστές” (Gemeinschaftler) ή “Αυστηροί” (Stabler) και οι αντίπαλοί τους αυτή των “Ξιφιστών” (Schwertler).

Στο πλευρό των τελευταίων ήταν ο Leonhard von Lichtenstein αλλά όταν ο καυγιάς παραέγινε μεγάλος ακόμα και γι' αυτόν, υποχρέωσε τους αυστηρούς κομμουνιστές, τώρα αριθμούντες περί τους διακόσιους, να εγκαταλείψουν την περιοχή (1524). Απ' τη στιγμή που οι τελευταίοι γύρισαν τα νώτα τους στην παλιά κοινότητα, απέχτησαν ένα ελεύθερο πεδίο για την κοινοκτημοσύνη τους. *«Τότε, αυτοί οι άνθρωποι άπλωσαν μπροστά στον κόσμο ένα ύφασμα κι ο καθένας άφηνε μέσα ότι κατείχε προς υποστήριξη των απόρων, χωρίς κανένα εξαναγκασμό ή πίεση, αλλά μ' εγκάρδια προθυμία, σύμφωνα με τα διδάγματα των Προφητών και των Αποστόλων».* [21]

Αποσύρθηκαν στο Austerlitz όπου οι Πικάρδοι (Picards) είχαν εγκατασταθεί απ' το 1511. Εκεί έγιναν δεκτοί μ' ανοιχτές αγκάλες απ' τους κυρίους του Kaunitz, στων οποίων τα εδάφη βρίσκονταν το Austerlitz και σύντομα ακολουθήθηκαν από αρκετούς μαχητές, κάνοντας αυτή την πόλη πρωτεύουσα των Βαπτιστών της Μοραβίας.

Οι διαφορίες όμως δεν ήταν δυνατό ν' αποφευχθούν ακόμα κι ανάμεσα στο λαό του Austerlitz. Ο Wilhelm Reublin του Auspitz μας δίνει μια παραστατική περιγραφή αυτών σ' ένα γράμμα προς το φίλο του Pilgram Marbeck (τον προαναφερθέντα ειρηνοδίκη), γραμμένο στις 26 Γενάρη του 1531 όπου αφηγείται πως και γιατί, αυτός κι οι υποστηριχτές του, οδηγήθηκαν εκτός του Austerlitz (8 Γενάρη). Ανάμεσα σ' άλλα, μέμφεται όσους έμειναν πίσω γιατί *«διαχειρίζονταν την κοινότητα της κοσμικής και προσωπικής περιουσίας, άτιμα και δόλια... Ξεχώριζαν τους ανθρώπους, επιτρέποντας στους πλούσιους να κατέχουν τα δικά τους ξεχωριστά σπίτια, έτσι που ο Franz κι η σύζυγός του κάνουν μια ζωή όμοια μ' αυτή των ευγενών. Στα γεύματα, οι κανονικοί Άδελφοί ικανοποιούνταν με αρακά και λάχανα όμως οι πρεσβύτεροι κι οι γυναίκες τους είχαν ψητό κρέας, ψάρια, πουλερικά και καλό κρασί. Πολλές απ' τις γυναίκες τους, δεν τις είχα δει ποτέ στο κοινό*

τραπέζι. Ενώ κάποιοι στερούνται τα παπούτσια και τα ρούχα, αυτοί οι ίδιοι πρέπει να έχουν ωραία παντελόνια, πανωφόρια και γούνες, σ' αφθονία». [22]

Ο Reublin κι οι οπαδοί του αποσύρθηκαν στο Auspitz κι εκεί οργάνωσαν μια δική τους ξεχωριστή κοινότητα αλλά έχοντας παρακρατήσει σαράντα χρυσά φιορίνια που τὰ 'χε φέρι μαζί του απ' τη Γερμανία, αντί να τα βάλει στο κοινό ταμείο, ο Reublin σύντομα ανακηρύχτηκε ένας "ψευδόμνος, άπιστος, μοχθηρός Ανανίας" (στμ:69) και συνεπώς διώχτηκε. Το 1531, οι αναταραχές στις περιοχές των Αδελφών της Μοραβίας έφτασαν στο απόγειό τους. Ο Franck που δημοσίευσε το Χρονικό του εκείνο το διάστημα, περιγράφει τη θέση των Μοραβών Αδελφών με ακρίβεια στο απόσπασμα που ήδη παρατέθηκε προηγουμένως, στ' οποίο επισημαίνει ότι πάρα πολλοί στην κοινότητά τους ήταν αλλοτριωμένοι κι εκφράζει τις αμφιβολίες του για το κατά πόσο υπήρχε "δίκαιη διανομή" στο Austerlitz.

"Η Αδελφότητα προχωρούσε απ' τη μια σαρκική ασυδοσία στην άλλη" αναφέρει ο ιστορικός των Βαπτιστών της Μοραβίας εκείνων των καιρών: "Έχουν γίνει ακριβώς όπως όλος ο κόσμος". [23]

Αλλ' αυτό που φαίνονταν να είναι μια διαδικασία εκτροπής, ήταν στην πραγματικότητα μια διαδικασία ζύμωσης που παρήγαγε φανερά και μόνιμα αποτελέσματα.

Αυτό που άφησαν πίσω τους όλοι αυτοί οι ανταγωνισμοί ήταν μια κομμουνιστική οργάνωση που διατηρήθηκε για έναν σχεδόν αιώνα και που συντρίφτηκε τελείως, μόνο από μια ανώτερη δύναμη. Το μεγαλύτερο μερίδιο της σημασίας που είχε η οριστική οργάνωση των Βαπτιστών οφείλεται στους Τυρολέζους μετανάστες που κατέφυγαν κατά εκατοντάδες στη Μοραβία το 1529 κι άφησαν τη σφραγίδα τους εκεί. Ο πλέον επιφανής των ηγετών τους ήταν ο πιλοποιός Jakob που έμεινε γνωστός αργότερα ως Huter λόγω του επαγγέλματός του (συνά τον συγχέουν με τον Hans Hut). Η επιρροή του πάνω στην οργάνωση ήταν τόσο μεγάλη ώστε η κοινότητα της Μοραβίας ονομάστηκε μετά απ' αυτόν κι έμεινε γνωστή ως Αδελφότητα του Huter. Κατά πόσο ήταν μόνο η ιδιοφυΐα του Huter που αποτυπώθηκε πάνω στην οργάνωση ή κατά πόσο αυτός ήταν απλώς ο εκτελεστής της θέλησης των ανθρώπων που στέκονταν πίσω του και του "δάνειζαν" τη δύναμή τους, είναι πολύ δύσκολο μέχρι σήμερα να το προσδιορίσουμε.

Το φθινόπωρο του 1529, οι Jakob Huter και Schutzinger κι οι οπαδοί τους, ήρθαν στο Austerlitz απ' το Τυρόλο κι απέχτησαν στενές σχέσεις με την εκεί κοινότητα. Αντιλαμβάνομενος ότι οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές για την παράταξή τους στη Μοραβία, ο Jakob επέστρεψε στο Τυρόλο, με σκοπό να στείλει "τη μια μικρή κοινότητα μετά την άλλη" στη γη της επιλογής του. Αυτοί οι νεοφερμένοι έφεραν μαζί τους τον ενθουσιασμό, την αυτοθυσία και την πειθαρχία τους, σχηματίζοντας τον πυρήνα των κομμουνιστικών κοινοτήτων που μολοιασμένες με τ' άλλα ντόπια στοιχεία, συνέθεσαν μια κατάσταση ειρηνικής κι απαρασάλευτης αρμονίας.

Τον Αύγουστο του 1533, ο ίδιος ο Huter επέστρεψε μ' αρκετούς να τον ακολουθούν, γιατί

στο Τυρόλο “η τυραννία είχε φτάσει σε τέτοιο βαθμό που ήταν αδύνατο για τους πιστούς να παραμείνουν άλλο πια”. Αυτή ήταν η άποψη των Αδελφών που συγκεντρώθηκαν στη Σύνοδο που έλαβε χώρα στην περιοχή του Gufidaun (Τυρόλο) τον Ιούλη εκείνου του έτους. Η πραγματική δουλειά της οργάνωσης τώρα ξεκινούσε και πρέπει να συνεχίστηκε με τη μέγιστη ενεργητικότητα και με πλήρη συνείδηση του σκοπού για τον οποίο εργάζονταν. Και μπορούμε να θεωρήσουμε ότι έτσι έγινε, αν κρίνουμε τουλάχιστον απ’ το γεγονός ότι τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά της κοινότητας των Βαπτιστών παρέμειναν αναλλοίωτα ως τον καιρό του ξεσηκωμού τους στο Μύνστερ. Αυτή η εξέγερση πυροδότησε το σκληρότερο διωγμό των Αναβαπτιστών και κατατρόμαξε για ένα διάστημα ακόμα και μια μερίδα των Μοραβίων ευγενών, τόσο ώστε απέσυραν την προστασία τους απ’ τους Βαπτιστές. Ο πρώτος μεγάλος διωγμός ξεκίνησε στην Μοραβία, το αποτέλεσμα του οποίου ήταν ότι η κοινότητα των Βαπτιστών αναγκάστηκε να διαλυθεί και τα μέλη της εξορίστηκαν. Μαθαίνουμε μέσω αυτής της κατάστασης, πόσο είχε μεγαλώσει η Αδελφότητα εκείνο το διάστημα, με τα μέλη της ν’ αριθμούν, όπως εκτιμήθηκε, από τρεις ως τέσσερις χιλιάδες.

Ο Huter αναγκάστηκε κι αυτός ν’ αναζητήσει καταφύγιο ξεφεύγοντας. Η διαμαρτυρία εναντίον του διωγμού των Αδελφών που απέστειλε την 1^η Μάη του 1535 προς το Γενικό Κυβερνήτη της Μοραβίας, φανερώνει την υπερβολική τόλμη του ανδρός. «*Ουαί κι αλίμονο!*», αναφωνούσε ανάμεσα στ’ άλλα, «*και πάλι αλίμονο για πάντα σ’ εσάς, ω Μοραβίοι άρχοντες, επειδή πρέπει να ’χετε συμφωνήσει με τις απαιτήσεις του τύραννου κι εχθρού της αλήθειας του Θεού, Φερδινάνδου, και να του ’χετε υποσχεθεί πως θα οδηγήσετε τους ευσεβείς και θεοσεβούμενους έξω απ’ τη χώρα κι επειδή τρέμετε το θνητό, ματαιόδοξο άνθρωπο περισσότερο απ’ ότι τον Παντοδύναμο*». [24]

Αυτή η διαμαρτυρία δε θα μπορούσε να ’χει άλλο αποτέλεσμα απ’ το να καταστήσει το διωγμό, μετά τον Huter, οξύτερο. «*Οι Αρχές έχουν καταδιώξει τον Αδελφό Jakob με τον πιο αποφασιστικό τρόπο, συχνά κραυγάζοντας “Ας είχαμε μόνο τον Jakob Huter!”*, θέλοντας έτσι να υποδηλώσουν ότι αν μπορούσαν να τον ξεφορτωθούν όλα θα γυρνούσαν στην παλιά κατάσταση των πραγμάτων». [25]

Ο Huter κατάφερε, παρ’ όλ’ αυτά, να ξεφύγει στο Τυρόλο, παρ’ όλο που εκεί δεν ήταν πιο ασφαλής απ’ ότι στη Μοραβία και όντως τελικά φυλακίστηκε στο Klausen, το Νοέμβρη του 1535. Για την μεταχείριση που είχε, οι Αδελφοί αφηγούνται: «*Τον κάθισαν στον πάγο κι ύστερα τον οδήγησαν σ’ ένα ζεστό χώρο και τον χτυπούσαν με βέργες. Του πλήρωσαν όλο το κορμί κι αφού έβαλαν κονιάκ στις πληγές του, του έβαλαν φωτιά, αφήνοντάς τον να καεί*» κτλ, κτλ. Τον έκαναν τα χαράματα κάποιου πρωινού του Μάρτη του 1536 και με πλήρη μυστικότητα, για το φόβο του λαού.

Παρ’ όλο που οι ηγέτες της είχαν χαθεί, η κοινότητα διέθετε αρκετή εσωτερική δύναμη και στάθηκε ικανή να υπερπηδήσει αυτό και πολλά άλλα χτυπήματα. Το 1536 επιτράπηκε ξανά στους Βαπτιστές να συγκεντρωθούν στη Μοραβία καθώς οι κύριοι των εκτάσεων

στις οποίες είχαν εγκατασταθεί, αναγνώρισαν κατά τη διάρκεια των διωγμών, την οικονομική σημασία αυτών των φιλόπωνων κι ικανών εργατών κι ήταν χαρούμενοι που τους καλούσαν να γυρίσουν πίσω. Έτσι, βγήκαν απ' όλες τις κρυψώνες τους και λίγο αργότερα ήταν σε θέση όχι μόνο να επουλώσουν τις πληγές τους αλλά και να πάρουν μέτρα για την ίδρυση νέων κοινοτήτων.

Πολύ μακριά απ' το να προξενήσει στους Βαπτιστές κάποιο κακό, ο διωγμός φάνηκε αντιθέτως να τους ενδυναμώνει καθώς αυτός εξάλειψε όλα τ' αμφίβολα στοιχεία απ' τις τάξεις τους. Η ομοφωνία ήταν πολύ μεγαλύτερη μετά το έτος 1536 απ' ότι ήταν πριν απ' αυτή την εποχή κι έκτοτε έκαναν τόσο μεγάλα βήματα, ώστε όλα τ' άλλα παρακλάδια απορροφήθηκαν τελικά απ' την κοινότητα του Huter.

Η αυστηρότατη κοινοκτημοσύνη ήταν τώρα η βάση των οργανώσεων των Μοραβίων Βαπτιστών. Το να κατέχεις ακόμα και τα πιο ασήμαντα πράγματα ως προσωπική περιουσία θεωρούνταν αμαρτία. *«Όντας καταδικασμένος σε θάνατο, ο Hans Schmidt έστειλε την ωτογλυφίδα του στην Magdalena του ως αναμνηστικό, υπό τον όρο ότι οι Βαπτιστές δε θα είχαν αντίρρηση. Αυτός, ο ίδιος ο Hans Schmidt πλήρωσε για την πίστη του στην κοινοκτημοσύνη των αγαθών με το κεφάλι του».*

«Όποιος ενώνεται με τους Βαπτιστές είναι αναγκασμένος να εγκαταλείψει όλα όσα κατέχει και να τα παραδώσει στους υποδεδειγμένους διαχειριστές. Οι κοινότητες αποτελούνται κυρίως από φτωχόκοσμο, ανθρώπους της εργασίας και μικρέμπορους αλλά μαθαίνουμε από τα δημόσια αρχεία του Τυρόλου, ότι εκτός από ελάχιστα μεμονωμένα μέλη της αριστοκρατίας, και μερικοί πραγματικά πλούσιοι χωρικοί στράφηκαν προς τη νέα διδασκαλία». [26]

Οτιδήποτε πρόσφερε κάποιο μέλος στην κοινότητα ανήκε απόλυτα σ' αυτήν και δεν ήταν απλά προκαταβλημένο κεφάλαιο. Ακόμα κι αν ο δωρητής αποσύρονταν ή αποβάλλονταν, δεν μπορούσε να λάβει πίσω την προσφορά του.

Πάνω στις Κρατικές και στρατιωτικές υποθέσεις, θριάμβευσαν οι αυστηρότερες απόψεις. Ο γενικός κανόνας ήταν ότι σ' όλα τα δίκαια πράγματα υποτάσσονταν στις αρχές αλλά στα του Θεού έπρεπε να υπακούουν περισσότερο απ' τ' ανθρώπινα, για παράδειγμα, οι Βαπτιστές επιφυλάσσονταν του δικαιώματός τους ν' αποφασίζουν σε ποιες περιπτώσεις η υπακοή ήταν δικαιολογημένη. Συνέχισαν επομένως ν' αποκηρύσσουν κάθε συμμετοχή στην εκτελεστική εξουσία, όπως και την εμπλοκή στον πόλεμο ή ακόμα και την πληρωμή του πολεμικού φόρου.

«Αν κάποιος άνθρωπος απαιτεί από μας κάτι που δεν επιθυμεί ο Θεός, όπως ένα φόρο για τον πόλεμο ή τους μισθούς ενός δήμιου ή άλλα πράγματα που δεν ταιριάζουν σ' ένα Χριστιανό και που δεν απορρέουν απ' τη Γραφή, δεν πρέπει αφρόνως να συναινέσουμε». Έτσι είχε η δήλωση των Βαπτιστών το 1545, σ' ένα υπόμνημα προς τη Μοραβική Δίαιτα.

Η κατάσταση εντός των Βαπτιστών ήταν διαφορετική απ' αυτή που επικρατούσε μέσα στους Βοημούς Αδελφούς. Στους τελευταίους, ήταν το μετριοπαθές τμήμα που

θριάμβευσε στη μάχη μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων απόψεων, ενώ ανάμεσα στους πρώτους την υπεροχή κέρδισε η αυστηρή παράταξη.

Οι αιτίες γι' αυτές τις διαφοροποιήσεις πρέπει ν' αναζητηθούν στις συνθήκες εν μέσω των οποίων οι δύο σχέτες έζησαν.

Οι Βοημοί Αδελφοί εργάστηκαν ανάμεσα στο δικό τους έθνος κι αμέσως μόλις η κοινότητά τους άρχισε ν' αναπτύσσεται και να εξαπλώνεται, τους ήρθε φυσικά στο νου η πιθανότητα (συνοδευόμενη απ' την επιθυμία) να κερδίσουν ολόκληρο το έθνος στην υπόθεσή τους. Κάθε απόπειρα πρακτικής δραστηριότητας προς αυτή την κατεύθυνση οδήγησε όμως σ' εκείνες τις μέρες της αυξανόμενης εμπορευματοποίησης, στην τροποποίηση των κομμουνιστικών τους τάσεων και στην αποχή τους απ' την πολιτική.

Οι Βαπτιστές της Μοραβίας αντίθετα, ήταν Γερμανοί εν μέσω ενός Τσέχικου πληθυσμού και επέλεξαν να παραμείνουν έτσι. Ένοιωσαν τους εαυτούς τους ξένους σε μια ξένη χώρα και μπορούσαν να συμβιβαστούν δίχως κόπο με το να παραμείνουν μια μικρή σχέση, ένας πολύ μικρός κύκλος των “εκλεκτών” και “θειών”, εν μέσω των απίστων. Δε διέθεταν παρά ελάχιστες συμπάθειες στον περίγυρό τους κι ακόμα κι αυτές δεν τους έθελγαν αλλά τους οδηγούσαν πιο κοντά τον έναν στον άλλον.

Είναι γνωστό το φαινόμενο ότι ακόμα και χωρίς καμιά κομμουνιστική οργάνωση, άνθρωποι παρόμοιων αρχών ή γλώσσας, οι οποίοι ζουν εντός ενός ξένου πληθυσμού, αναπτύσσουν μεγαλύτερη αίσθηση της αλληλεγγύης σε σχέση μ' αυτή που νοιώθουν στην πατρίδα τους.

Έτσι, μια ακόμα κατάσταση πραγμάτων έκανε την εμφάνισή της. Ανάμεσα στους Βοημούς Αδελφούς, η πρόοδος των μετριοπαθών απόψεων πήγε χέρι – χέρι με την είσοδο ανθρώπων των γραμμάτων στην Αδελφότητα. Οι μορφωμένοι έτσι, οδηγήθηκαν στο να μετατραπούν εντός της κοινότητας, στους πιο αποφασισμένους υπερασπιστές των μετριοπαθών αντιλήψεων, ίσως γιατί οι απόψεις τους ήταν πιο ελαστικές ή και γιατί ένοιωσαν πιο έντονα την έλλειψη της κοινωνικής αναγνώρισης απ' την οποία είχε υποφέρει η σχέση.

Οι μορφωμένοι εντός των Αναβαπτιστών ήταν επίσης στην πλειονότητα των περιπτώσεων, φορείς των μετριοπαθών απόψεων. Όμως ο πρώτος διωγμός στη Γερμανία που ξεκίνησε το 1527 και διήρκησε ως το ξεκίνημα του Τριακονταετούς Πολέμου, τους εξαφάνισε σχεδόν όλους και δεν είχαν πια οπαδούς. Από 'κείνη τη στιγμή δεν απαντώνται άνθρωποι των γραμμάτων μέσα στους Βαπτιστές και όλα τα πρόσωπα κάποιας σημασίας γίνονται από τώρα απλοί εργαζόμενοι άνθρωποι. Η εχθρότητα προς τη μόρφωση που ήταν πάντα αισθητή στις περισσότερες των κομμουνιστικών σχέτων κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα και την περίοδο της Μεταρρύθμισης, μπορούσε τώρα ν' αναδειχθεί ανάμεσα τους ανεμπόδιστα.

«*Η έκδηλη περιφρόνηση των Αναβαπτιστών για όλα τα πνευματικά θέματα*», λέει ο Loserth, **(στιμ:70)** «για τα πανεπιστήμια και τους μορφωμένους ανθρώπους, έχει καταπλήξει τους

συγχρόνους τους». Ο Fischer, ένας Καθολικός ιερέας και μισαλλόδοξος εχθρός των Αναβαπτιστών, διακηρύσσει: *«Δεν είναι λοιπόν οι Αναβαπτιστές κυρίως αμπελουργοί, χωριάτες, πραματεντάδες, άξεστοι, χυδαίοι, ανίδεοι, αγράμματοι άνθρωποι που μόλις και μετά βίας διακρίνονται απ' τον όχλο; Δεν περιφρονούν όλες τις ελευθέριες τέχνες όπως και τις Άγιες Γραφές, αφού οι προαναφερθέντες δεν τις χρησιμοποιούν; Δεν παρεμποδίζουν την επιρροή όλων των μορφωμένων; Δεν αποκηρύσσουν όλη την ιστορία;»*. Υπάρχει αρκετή αλήθεια σ' όσα ο Fischer ισχυρίζεται. Στις πολυάριθμες δίκες και στις επιστολές προς τις κοινότητες της Μοραβίας, εκφράζουν χωρίς περιστροφές την περιφρόνησή τους για τα επαγγέλματα που απαιτούν μόρφωση κι ακόμα συμπεριφέρονται προς τους μορφωμένους δικαστές τους και τους ιεραποστόλους άλλων Ομολογιών, μάλλον ασεβώς για τον ίδιο λόγο. [27]

Το γεγονός πως μετά τον πρώτο διωγμό δεν υπήρξαν μορφωμένοι άνθρωποι που να εισχώρησαν στους Βαπτιστές, αποδίδεται κυρίως στις καταστάσεις που αυτός ο διωγμός δημιούργησε. Απ' το 1527, οποιοσδήποτε ασπάζονταν την πίστη των Βαπτιστών τίθονταν εκτός της ευπόληπτης κοινωνίας. Αν δεν μπορούσε ν' αποφασίσει ότι θα γίνει ένας χωρικός μέσα στους χωρικούς, ένας εργάτης μέσα στους εργάτες ή ότι θ' αυτοεξορίζονταν στα όρια του πολιτισμένου κόσμου, τότε θα ήταν σοφότερο γι' αυτόν, όσο δυνατή κι αν ήταν η πεποίθησή του για το αληθές της πίστης των Βαπτιστών, να την κρατήσει βαθιά μέσα του κρυμμένη.

Πλάι σ' αυτές τις συνθήκες, άλλο ένα σημείο που χρήζει εξέτασης είν' αυτό που εξηγεί το θρίαμβο των αυστηρότερων απόψεων ανάμεσα στους Βαπτιστές.

Ο ίδιος διωγμός που εξαφάνισε τους ανθρώπους των γραμμάτων απ' το κίνημα των Βαπτιστών, οδήγησε τη μεγάλη μάζα των Τυρολέξων Αδελφών στη Μοραβία. Ανάμεσά τους βρίσκονταν πολυάριθμοι μεταλλωρύχοι που είχαν περάσει απ' το σχολείο της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης κι είχαν μάθει τη συστηματική πειθαρχία και τη συνεργασία σ' αυτή τη βιομηχανία. Περίπου το ίδιο διάστημα, εμφανίστηκαν οι υφαντουργοί, μέσα στους οποίους ο ενθουσιασμός για την κοινοκτημοσύνη ήταν ιδιαίτερα δυνατός. Συνεπώς, τ' ότι ο αυστηρότερος κομμουνισμός των Μοραβικών Αδελφοτήτων κέρδισε το πάνω χέρι, οφείλεται κυρίως στην επίδραση αυτών των συνθηκών.

Όπως όλες οι άλλες μορφές των Αδελφοτήτων που ως τώρα εξετάστηκαν, η θεμελιώδης αρχή αυτής της σχέτας ήταν η ένωση των καταναλωτών και η κοινοκτημοσύνη στα μέσα κατανάλωσης. Μαζί μ' αυτό, πήγαινε αναγκαστικά κι η κατάργηση της κλασικής μορφής της οικογένειας αλλά οι Μοραβοί Βαπτιστές σίγουρα δεν έφτασαν ποτέ στην κατάργηση των ξεχωριστών γάμων. Μια μορφή αυτής της κατάργησης -η αγαμία- ήταν απαγορευμένη γι' αυτούς λόγω της ίδιας πραχτικής που αποτελούσε δόγμα της Εκκλησίας της Ρώμης, στην οποία αντιτίθονταν γιατί τους τοποθετούσε στο ίδιο επίπεδο με τους μοναχούς, τους πιο αντιπαθείς απ' όλους τους υπερασπιστές της Παπισσύνης και πρωτεργάτες της χειρότερης μορφής καταχρήσεων και διαφθοράς εκείνων των

καιρών. Η ελεύθερη συνεύρεση των φύλων ήταν ακόμα πιο αντίθετη κι απ' την αγαμία στις πεποιθήσεις των κατώτερων πολιτών και του αγροτικού μικρόκοσμου, στον τρόπο σκέψης των οποίων κινήθηκε και το προλεταριάτο της εποχής.

Η μεγαλύτερη ελευθερία στον έρωτα ή το γάμο, τύχαινε καλύτερης υποδοχής μάλλον απ' τις ανώτερες επαναστατικές τάξεις -τους πρίγκηπες, τους εμπόρους και τους ουμανιστές του 16^{ου} αιώνα- παρά απ' τα στοιχεία που προσέλευκαν οι Βαπτιστές. Η ευτυχία κι η επίγνωση της θέσης τους στη ζωή ήταν δυνατό να γίνουν αντιληπτές μόνο απ' τις ανώτερες τάξεις όπως κι όλες οι συνθήκες στην κοινωνία που στόχευαν απλά στην αυτο-ικανοποίηση πιο έντονα και δραστικά, ενθαρρύνοντας την ατομικότητα, όπως και μια αποστροφή προς κάθε είδους περιορισμό. Οι κομμουνιστές ανάμεσα στις κακομεταχειριζόμενες και καταπιεσμένες τάξεις, απ' την άλλη πλευρά, μπορούσαν απλώς να κρατάνε τις θέσεις τους στις συγκρούσεις της εποχής τους (ως ένα βαθμό, σε κάθε περίπτωση) μέσω της ενσωμάτωσης της προσωπικότητάς τους σε μια μεγάλη ένωση. Αυτοί οι κομμουνιστές, με το σκοτεινό ασκητισμό τους, αντιμετώπιζαν τις σεξουαλικές ηδονές όπως και κάθε άλλο είδος ευχαρίστησης, ως κάτι ευτελές στη σκέψη, θεωρώντας τις ξεχωριστές διεκδικήσεις του ατομικισμού ως επίσης κάτι το αμαρτωλό, απορρίπτοντάς τες επιμελώς, δεδομένου ότι στα μάτια τους ήταν συνώνυμες με την ακολασία και την αλαζονεία των ανώτερων τάξεων. Η σύγχρονη έννοια της σεξουαλικότητας του ατόμου ήταν εκείνη την εποχή στο νηπιακό της στάδιο και οι πρωταρχικοί όροι της ανιχνευόνταν μάλλον ανάμεσα σ' ένα τμήμα των ανώτερων τάξεων παρά στις κατώτερες.

Έτσι, στη Μεταρρύθμιση, οι αυλικόι των πριγκίπων ήταν οι πρώτοι που προέτρεψαν στην ευκολότερη διάλυση του γάμου. Ο Λούθηρος κι ο Μελάγχθωνας επιπλέον, θεώρησαν ότι η πολυγαμία ήταν επιτρεπτή κι ο ίδιος ο Λούθηρος διακήρυξε ότι οι παράνομες σεξουαλικές σχέσεις άξιζαν περισσότερο απ' την αγνότητα. *«Όλες οι μοναχές κι οι μοναχοί, όλοι τους χωρίς πίστη, που βασίζονται στην αγνότητα και τους κανονισμούς τους, δεν είναι άξιοι να νταντέψουν ένα βαφτισμένο παιδί ή να του φτιάξουν το φαΐ, ακόμα κι αν πρόκειται για νόθο. Γιατί; Διότι δεν έχουν τη Χάρη του Θεού, ούτε στο Τάγμα τους, ούτε στη ζωή τους κι ούτε ακόμα μπορούν να υπερηφανευόνται για τ' ότι ο Θεός είναι ευχαριστημένος μ' αυτό που κάνουν, κάτι που αντιθέτως μπορεί να ισχυριστεί μια γυναίκα ακόμα κι αν αυτή μεγαλώνει ένα νόθο».*

Εντός των κομμουνιστών εκείνης της εποχής αντιθέτως, επικράτησε η μεγαλύτερη αυστηρότητα πάνω στο σεβασμό του γάμου, μ' ελάχιστες εξαιρέσεις. Η μοιχεία ήταν ένα σοβαρό κρίμα κι ο γάμος θεωρούνταν ακατάλυτος. “Ός ο Θεός συνέξευξε άνθρωπος μη χωριζέτω” έλεγαν οι Βαπτιστές. Στην περίπτωση της μοιχείας, δεν ήταν μόνο οι ένοχοι που τιμωρούνταν με προσωρινό αποκλεισμό αλλά κι ο μη ένοχος σύζυγος επίσης, επιβαρύνονταν μ' ένα τμήμα της καταδίκης. Δεν έπρεπε πια να διατηρεί καμιά σχέση με τους ενόχους και σίγουρα όχι εφ' όσον οι τελευταίοι δεν απαλάσσονταν τελείως. Κάθε παραβίαση αυτού του κανονισμού συνεπάγονταν γι' αυτόν την αμείλικτη ποινή

της αποβολής. Έτσι για παράδειγμα, πληροφορούμαστε απ' τα **Χρονικά** του έτους 1530, σχετικά με τον Jorg Zaunring, το διάδοχο του Wilhelm Reublin στην ηγεσία της κοινότητας του Auspitz, ότι «*όταν κάποιος, δηλαδή ο Thomas Lindl, είχε διαπράξει μοιχεία με τη σύζυγο του Jorg Zaunring, αυτοί [πιθανώς οι πρεσβύτεροι] τιμώρησαν μόνο μυστικά τους δυο τους. Και ο Jorg, κατά τη διάρκεια της ποινής της γυναίκας του, την αποκήρυξε και την απαρνήθηκε. Αλλά αμέσως μόλις επιτράπηκε η επάνοδος των μοιχών κι είχαν δεχτεί την συγχώρεση για τις αμαρτίες τους, ο Zaunring δέχτηκε τη γυναίκα του πίσω όπως πριν, και καθώς αυτό μαθεύτηκε, η κοινότητα δεν μπορούσε ν' ανεχτεί τ' ό τι αυτή η ατιμία της μοιχείας και της πορνείας τιμωρήθηκε τόσο ελαφρά. Ο Linhard Schmerbacher, ένας διάκονος επιφορτισμένος με τις κοσμικές ανάγκες, υπέδειξε στην κοινότητα πως ο Jorg Zaunring είχε συμμετάσχει μέσω αυτής της διευθέτησης στην ακολασία, και τα μέλη κατευθείαν αποφάνθηκαν ομόφωνα σχετικά με την καταδίκη. Επειδή "οι μετέχοντες του Χριστού δεν μπορούν να συμμετέχουν σε καμιά πορνική πράξη", αυτοί οι δυο άμεσα εκδιώχθηκαν απ' την κοινότητα».* [28]

Η αποβολή ήταν η σκληρότερη ποινή που επιβάλλονταν απ' τους Βαπτιστές.

Δεν υπάρχει καμιά ένδειξη περί κοινοκτημοσύνης των συζύγων. Ήταν αντιθέτως πολύ αυστηρότεροι στα θέματα του γάμου απ' ότι οι "άπιστοι". Αλλά υπήρχαν λίγοι γάμοι μέσα στους Βαπτιστές αν εξαιρεθούν τα ζευγαρώματα. Ως συνέπεια του ζοφερού, καταθλιπτικού ασκητισμού που απαγόρευε το χορό και τις ερωτοτροπίες, η έννοια της σεξουαλικότητας του ατόμου ήταν πιο ξένη σ' αυτούς απ' ότι στις μάζες του πληθυσμού εκείνης της εποχής: οι γάμοι συνεπώς διευθετούνταν κυρίως απ' τους πρεσβύτερους (τις κεφαλές της κοινότητας) παρόμοια με το ζευγάριωμα στην Πολιτεία του Πλάτωνα ή όπως στους Περφεξιονιστές της Oneida.

Εκτός του ζευγαρώματος, τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των ξεχωριστών γάμων καταργούνται μέσω της κοινότητας της διαχείρισης των νοικοκυριών και την από κοινού εκπαίδευση των παιδιών. Η κοινότητα αποτελούνταν από ομάδες νοικοκυριών (Haushalten) διασκορπισμένες σ' όλη τη Μοραβία. Την εποχή της μεγαλύτερης ευημερίας υπήρχαν εβδομήντα απ' αυτές, με την καθεμιά ν' αριθμεί από 400 ως 600 άτομα ή περισσότερα, που ζούσαν μαζί, και με τη μεγαλύτερη απ' αυτές να φτάνει ακόμα και τις 2000. «*Όλοι είχαν μία μόνο κουζίνα, ένα φούρνο, μια ζυθοποιεία, ένα σχολείο, ένα χώρο για τις εγκυμονούσες, ένα χώρο στον οποίο ήταν οι μητέρες με τα παιδιά κτλ.*».

«*Σε κάθε τέτοια ομάδα υπήρχε κάποιος που ήταν "οικοδεσπότης" και διαχειριστής, ο οποίος τους εφοδίαζε όλους με σάρι, κρασί, μαλλί, καννάβι, αλάτι, ζώα και καθετί αναγκαίο, εκτός απ' τα χρήματα που προέρχονταν απ' τις συναλλαγές κι όλα τα εισοδήματα και τα μοίραζε σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του καθενός. Το φαγητό για τα παιδιά, τις λεχώνες κι όλο τον άλλο κόσμο, συγκεντρώνονταν σ' ένα χώρο, την τραπεζαρία. Αδελφές ορίζονταν για τους αρρώστους, που φρόντιζαν για το φαγητό τους και τους παραστέκονταν».*

«*Οι πολύ γέροι έμεναν χωριστά και γι' αυτούς επιτρέπονταν το κάτι παραπάνω σε σχέση*

με τους νέους και τους υγιείς, αλλά το επιδιωκόμενο ήταν να υπάρχει επάρκεια για όλους, σύμφωνα με τις ξεχωριστές ανάγκες τους και τον πλούτο της κοινότητας». [29]

Μια επιστολή, γραμμένη προς τους “Πρεσβύτερους Αδελφούς του Wintz” μας παρέχει μερικές λεπτομέρειες σε σχέση με το φαγητό που σερβίρονταν σ’ αυτά τα ομαδικά γεύματα. Συντάχθηκε την εποχή της παρακμής των κοινοτήτων, όταν οδηγημένοι έξω απ’ τη Μοραβία, διήγαν άθλιο βίο στην Ουγγαρία (1642). «*Πως κανονίζουμε στο τραπέζι μας τα του φαγητού και ποτού: έχουμε κρέας στο δείπνο καθημερινά, και στα πρωινά, μια, δυο, τρεις ή τέσσερις φορές τη βδομάδα, ανάλογα με την εποχή. Στ’ άλλα γεύματα, αρκούμαστε στα λαχανικά*».

«*Δυο φορές κάθε μέρα ένα εύγευστο ποτήρι κρασί, αλλιώς τίποτα το μεσημέρι, ούτε τ’ απόγευμα (Marend), ούτε και το βράδυ. Όμως όταν πηγαίνουμε στις βραδινές προσευχές, δεχόμαστε ένα ποτό και μερικές φορές έχουμε ακόμα και μύρα*».

«*Με το ψωμί, το οποίο γενικά υπάρχει στο σπίτι, είμαστε μάλλον ικανοποιημένοι, ακόμα κι αν δεν μας επιτρέπεται να ψήσουμε κάτι ιδιαίτερο κατά τη διάρκεια όλου του έτους. Αυτό όμως είμαστε ελεύθεροι να το κάνουμε όταν υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος, όπως η Ημέρα της Ανάμνησης του Κυρίου ή οι γιορτές του Πάσχα, της Πεντηκοστής και των Χριστουγέννων*». [30]

Το φαγητό των Geschwistriget (Αδελφοί και Αδελφές), όπως οι Βαπτιστές αποκαλούσαν ο ένας τον άλλον, ήταν απλό αλλά αρκετό. Δεν υπήρχε κάποιος σταθερός κανόνας γι’ αυτό αλλά όπως ήδη έχει σημειωθεί “ο καθένας έπαιρνε σύμφωνα με τις ανάγκες του και τον κοινό πλούτο”. Το πως διαχειρίζονταν το θέμα αυτό, μας αποκαλύπτεται σ’ ένα κανονισμό για το φαγητό του 1509 (συνταγμένο σε περίοδο λιμού) που διανέμει την τροφή σύμφωνα με την ηλικία, το φύλο, την εργασία, την κατάσταση της υγείας κτλ. Ακόμα κι αυτή η σκληρή και πρωτόγονη κοινότητα υπερέρχει των “κρατικών συσσιτίων” που χαρακτηρίζονται απ’ την ομοιομορφία του φαγητού και τις αυστηρά ισομεγέθεις μερίδες για όλους που η φαντασία του Eugene Richter έχει απεικονίσει στο δημοκρατικό “Zukunftstaat” (Το Κράτος του Μέλλοντος) του 20^{ου} αιώνα (στυμ:71).

Μετά τη διαχείριση του κοινοτικού νοικοκυριού, είναι η ομαδική εκπαίδευση των παιδιών των Βαπτιστών που χρήζει ιδιαίτερης αναφοράς. Ο Beck αναφέρεται στην «*Σπαρτιατική αγωγή των παιδιών που πήγαιναν στον κοινό χώρο απ’ το γάλα της μάννας τους ακόμα και μεγάλωναν ξένα προς τους γονείς τους και προς όλα τα συναισθήματα της παιδικότητας*» (Ιστορία του Beck, σελ. 17). Θα ήταν πιο ακριβές αν είχε επικαλεστεί την κατά τον Πλάτωνα αντί της Σπαρτιατικής, αγωγή των παιδιών. Πολλά σημεία μας φέρνουν στο μυαλό την Πολιτεία του Πλάτωνα και άλλα την **Ουτοπία** του More, και δεν είναι απίθανο αυτά να τα δανείστηκαν απ’ αυτούς, καθώς ο Πλάτωνας δεν ήταν άγνωστος στους κομμουνιστές εκείνης της εποχής. Ο Μίντσερ αναφέρεται σ’ αυτόν όπως επίσης κι ο Sebastian Franck που διάκεινταν ευμενώς προς τους Βαπτιστές. Οι άνθρωποι των γραμμάτων που συνδέονταν με το κίνημα των Βαπτιστών στο ξεκίνημά του, σίγουρα

γνώριζαν τον Πλάτωνα. Η **Ουτοπία** του Μορε επίσης εξετάστηκε και συζητήθηκε στον Ουμανιστικό κύκλο της Βασιλείας που συγκεντρώθηκε γύρω απ' τον Έρασμο του Ρότερνταμ κι επηρέασε πολλούς απ' τους πρώτους μορφωμένους Βαπτιστές. Δεν είναι απίθανο -μάλλον αντιθέτως πολύ πιθανό- αντιλήψεις που προέρχονταν απ' αυτά τα έργα να μεταβιβάστηκαν μέσω των λογίων ακόμα και στους λιγότερο μορφωμένους Βαπτιστές. Αυτό το γεγονός δεν έχει αποδειχθεί παρ' όλα αυτά και δεν είναι απολύτως απαραίτητο να το δεχτούμε με σκοπό να εξηγήσουμε την ομοιότητα μεταξύ κάποιων αντιλήψεων του Huter κι αυτών του Πλάτωνα και του Μορε, καθώς αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι ήταν η λογική των καταστάσεων που οδήγησε το αμόρφωτο προλεταριάτο της Μοραβίας στο να υιοθετήσει την ίδια πορεία που ο Έλληνας φιλόσοφος και οι Άγγλοι ουμανιστές έχουν περιγράψει ως αποτέλεσμα των αντιλήψεών τους.

Οι οπαδοί του Huter δεν έφτασαν τόσο μακριά όσο ο Πλάτωνας, ώστε να παίρνουν το παιδί απ' τη μάνα αμέσως μετά τη γέννησή του και να κάνουν αδύνατο γι' αυτήν να το αναγνωρίσει ξανά. Υπήρχε ένας ειδικός χώρος για τις λεχώνες, άλλος ένας παρόμοιος για τις γυναίκες που θήλαζαν τα μικρά τους και σ' αυτόν παρέμενε το παιδί με τη μάνα του. Παρ' όλα αυτά, στον ενάμισυ ή δύο χρόνια, το βρίσκουμε κιάλας στο σχολείο, στο κοινό εκπαιδευτήριο για τη μόρφωσή του.

Αυτό ήταν ένα απ' τα σημεία που αποτέλεσαν για τους εχθρούς των Βαπτιστών τη μεγαλύτερη αφορμή για να τους κατηγορήσουν. «Οι διεστραμμένοι Αναβαπτιστές ενεργούν ενάντια στη φύση, έγραφε ο Fischer, ο ιερέας, το 1607. «Είναι λιγότερο ευφείς κι απ' τα μικρά πουλιά και πιο άσπλαχνοι απέναντι στους νέους τους απ' ότι τα άγρια θηρία. Διότι αμέσως μόλις το παιδί ξεκόψει απ' το γάλα, το παίρνουν απ' τη μάνα και το παραδίδουν στις διορισμένες Αδελφές. Μετά απ' αυτό, στους δασκάλους και τις άγριες, δύστροπες γκουβερνάντες που είναι ξένες προς αυτό και που το χτυπάνε πολλές φορές οργισμένα κι ανηλεώς, δίχως αγάπη, ευπρέπεια ή λύπηση. Τα παιδιά κατ' αυτόν τον τρόπο μεγαλώνουν με τη μεγαλύτερη αυστηρότητα, τόσο πολύ που μια μάνα, μετά από πέντε ή έξι χρόνια, ούτε το αναγνωρίζει, ούτε ξέρει το βλαστάρι της και πολλές αιμομιζίες εμφανίζονται απ' αυτή την αιτία». Τα παιδιά που ανατρέφονται κάτω από ένα τέτοιο σύστημα είναι δυστυχημένα, άρρωστα και “παραμορφωμένα”.

Τα γεγονότα απέδειξαν ότι δεν ήταν αυτή η κατάσταση. Ο Fischer φάσκει και αντιφάσκει γιατί σ' άλλα αποσπάσματα θηρνεύει για το γεγονός ότι οι εύπορες τάξεις της Μοραβίας προτιμούσαν να παίρνουν γυναίκες απ' τα σχολεία των Αναβαπτιστών ως παραμάνες και νταντάδες για τα παιδιά, κάτι που σίγουρα δε θα έκαναν αν τ' αποτελέσματα αυτών των σχολείων ήταν τόσο καταστροφικά όσο αυτός ισχυρίζονταν. «Θεέ και Κύριε! Το πράγμα έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε όλες σχεδόν οι γυναίκες της Μοραβίας πρέπει να μην παίρνουν, παρά μόνον τις γυναίκες των Αναβαπτιστών ως μαίες, τροφούς και νταντάδες, λες κι αυτές είναι οι μόνες που έχουν εμπειρία σ' αυτά τα θέματα». Τίποτα δε θα μπορούσε να πιστοποιήσει καλύτερα την υπεροχή της κομμουνιστικής εκπαίδευσης απ' ότι η

παραδοχή του πλέον δηλωμένου εχθρού της κοινοκτημοσύνης.

Όχι μόνο ζητούσαν τις γυναίκες τους ως παιδαγωγούς για τους νέους αλλά και τα σχολεία τους επίσης απολάμβαναν τέτοιας εξαιρετικής φήμης, ώστε άνθρωποι διαφορετικής πίστης μ' ευχαρίστηση έστελναν τα παιδιά τους σ' αυτά.

Όπως κι άλλοι κομμουνιστές, απ' τον καιρό των Βαλδεσιανών, οι Χουτερίτες (Huterites) έδωσαν τη μεγαλύτερη δυνατή έμφαση στην εύρωστη λαϊκή εκπαίδευση. Οι σχολικοί κανονισμοί τους κι οι κανόνες για τους δασκάλους, αξίζουν της προσοχής μας ακόμα και τη σημερινή εποχή αλλά αποτελούσαν εξαιρετικές επιδόσεις για τον 16^ο αιώνα, μια περίοδο που πιθανώς αντιπροσώπευε το χαμηλότερο επίπεδο της παιδαγωγικής κι επέδειξε τη σκληρότητα και τη βαναυσότητα της στα σχολεία της .

Οι Βαπτιστές διακηρύσσουν: *«Το ζύλο δε θα φέρει αποτέλεσμα, τα παιδιά πρέπει να διαμορφώνονται μέσω της διδασκαλίας. Αν οι άνθρωποι διακατέχονται από το φόβο του Θεού, ώστε να μπορούν να ελέγχουν τον εαυτό τους, δε χρειάζονται δάσκαλο».*

Τα σχολεία των Βαπτιστών διέθεταν ένα μεγάλο αριθμό προσωπικού από δασκάλους και “σχολικές αδελφές” (school-sisters) όπως επίσης “νταντάδες” υπό την εποπτεία μιας “σχολικής μάνας” (school-mother). Αυτοί είχαν τη φροντίδα όχι μόνο της πνευματικής αλλά επίσης και της σωματικής ευεξίας των νέων.

Τόσο η άσκηση όσο κι η διδασκαλία, ρυθμιζόνταν από “παλιά έθιμα” που διατυπώθηκαν το 1568, κι αυτό το σχολικό σύστημα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σωματική ευεξία της νεότητας . Λέει, για παράδειγμα: *«Αν κάποιο παιδί έρχεται στο σχολείο, η κατάσταση της υγείας του πρέπει να ερευνάται προσεχτικά. Αν πάσχει από κάποια σοβαρή ασθένεια, όπως σηπτικό πυρετό, σύφιλη ή κάτι παρόμοιο, θα πρέπει να διαχωρίζεται απ' τα υπόλοιπα παιδιά κατά τη διάρκεια του ύπνου, καθώς και όταν τρώνε ή πλένονται».*

«Αν η σχολική μάνα έχει καθαρίσει το στόμα ενός άρρωστου παιδιού, δεν πρέπει να εξετάσει το στόμα ενός άλλου υγιούς μ' άπλυτα δάχτυλα αλλά πριν το κάνει πρέπει πάντα να τα καθαρίζει με καθαρή πετσέτα και νερό». Πρέπει επίσης να δείχνει στις σχολικές αδελφές πως να καθαρίζουν το στόμα ενός παιδιού. Μεγάλη σημασία αποδίδονταν γενικά στη διατήρηση του πλέον αυστηρού βαθμού καθαριότητας.

Οι Αδελφές έπρεπε πάντα να επιτηρούν τον ύπνο των μικρότερων παιδιών και ν' αποφεύγουν να τα χτυπάνε αν έκλαιγαν από κάποια αιτία στον ύπνο τους. Αν κάποιο ξεσκεπάζονταν, έπρεπε να το ξανασκεπάσουν ώστε να μην κρυολογήσει. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, τίποτα δεν έπρεπε να δοθεί για φαγητό σε κάποιο παιδί, εκτός αν ασθενούσε. Δίχως κάποιο σοβαρό λόγο, κανένα παιδί δεν έπρεπε να το ξυπνάνε απότομα κτλ.

Στα παιδιά δεν έπρεπε να φέρονται με περιττή αυστηρότητα. Όταν ήταν ανάγκη να επαναφέρουν στην τάξη κάποιο παιδί που δημιουργούσε προβλήματα, οι δασκάλες έπρεπε ν' αποφεύγουν τα παρορμητικά χτυπήματα. Μια αναφορά στον σχολάρχη ήταν αρκετή. Ο σχολάρχης τιμωρούσε τα μεγάλα αγόρια, η δασκάλα τα κορίτσια. Για κάθε παράπτωμα όπως κλέψιμο, ψέμμα και άλλες αμαρτίες, ο βαθμός της τιμωρίας έπρεπε

πάντα να συνοδεύεται απ' τη συμβουλή ενός Αδελφού και οι πολύ αυστηρές τιμωρίες, όπως χτυπήματα στο κεφάλι ή το στόμα, απαγορεύονταν αυστηρά.

Η εκπαίδευση των παιδιών έπρεπε να είναι εξατομικευμένη: *«Στο μέγαλωμα ενός παιδιού, απαιτείται μεγάλη προσοχή καθώς και μια λεπτή ικανότητα εξατομίκευσης, διότι το ένα παιδί βελτιώνεται με την καλοσύνη, το άλλο με την επιβράβευση ενώ για κάποιο τρίτο απαιτείται αυστηρή πειθαρχία».*

Αυτά τ' αποσπάσματα απ' τους σχολικούς κανονισμούς είναι αρκετά για ν' αποδείξουν ότι ο Loserth είναι σωστός όταν λέει πως εμπεριέχουν σοφία που θ' αποτελούσε τιμή ακόμα και για τα σχολεία των ημερών μας.

Είναι γνωστό ποια αντικείμενα διδάσκονταν απ' τους δασκάλους πέρα απ' την ανάγνωση και τη γραφή -στα οποία όλοι οι Βαπτιστές ήταν ιδιαίτερα ικανοί. Όμως η πνευματική καλλιέργεια φαίνεται ότι πήγαινε χέρι-χέρι με την παραγωγική εργασία, τα κορίτσια τουλάχιστον μάθαιναν το γνέσιμο από νεαρή ηλικία.

Μέχρι ποια ηλικία έφτανε η σχολική εκπαίδευση είναι σχεδόν άγνωστο αλλά αφήνοντας το σχολείο, τα παιδιά στέλνονταν σε διάφορα εργαστήρια, στους αγρούς ή ασχολούνταν με το νοικοκυριό (της κοινότητας). Το πρώτιστο καθήκον σε κάθε βιομηχανική ή αγροτική δουλειά ήταν να προνοούν για τις ανάγκες της κοινότητας. Πριν αυτές εκπληρωθούν, δεν αναλάμβαναν καμιά δουλειά για τους εκτός της κοινότητας.

Οι Βαπτιστές όμως, ήταν εξαιρετικοί επιμελείς εργαζόμενοι κι η εργασία τους, τους απέφερε ένα σημαντικό πλεόνασμα. Τα επιτεύγματά τους ήταν ιδιαίτερα αξιοθαύμαστα στους τομείς της εκτροφής αλόγων, στους μύλους, στη ζυθοποιεία κι αργότερα στην κατασκευή μαχαιροπήρουνων και τον ιματισμό που αποτέλεσαν την κυριότερη απασχόλησή τους. Εδώ ξαναβρίσκουμε την υφαντουργία σε στενή σχέση με την κοινοκτημοσύνη. Το μεγαλύτερο κομμάτι της παραγωγής τους πωλούνταν, παρέχοντάς τους έτσι τη δυνατότητα σταθερής αύξησης της παραγωγής σε ορισμένα προϊόντα πολύ πέρα απ' τις δικές τους ανάγκες και γι' αυτό έγινε κατορθωτή η παραγωγή ευρείας κλίμακας σε κάποιους κλάδους της βιομηχανίας.

Το οικιακό σύστημα μ' αυτό της παραγωγής, ήταν πάντα σε πολύ στενή σύνδεση και τις παλιότερες εποχές ήταν ακόμα πιο σημαντικό απ' ότι στην περίοδο που εξετάζουμε, στην οποία ο βαθμός της βιομηχανικής ή της αγροτικής εγκατάστασης καθορίζονταν απ' το μέγεθος της οικογένειας.. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής τ' άλλαξε όλα αυτά, αποκόπτοντας το εργαστήρι απ' το νοικοκυριό, έτσι που δεν υπήρχε πια καμιά αλληλεξάρτηση μεταξύ των δύο.

Το μέγεθος της οικογένειας παρ' όλα αυτά, δεν έπαψε ν' ασκεί κάποια επιρροή στο αντίστοιχο μέγεθος της βιομηχανικής εγκατάστασης .

Η κοινοτική μορφή διαχείρισης -π.χ. αυτή των μοναστηριών και των οίκων των Βεγάρδων- πάντα ενθάρρυνε την τάση προς τη δημιουργία εργαστηρίων και καλλιεργιών σε μεγάλη κλίμακα. Αν περίπου είκοσι υφαντουργοί μοιράζονταν μια κοινή μονάδα, πάντα αγόραζαν

την πρώτη ύλη από κοινού και την κατεργάζονταν μαζί σ' ένα μέρος. Αυτή η τάση όμως, δεν είχε παρά λίγες δυνατότητες ν' αναπτυχθεί. Σ' έναν απ' αυτούς τους θεσμούς -το μοναστήρι- αυτή παρεμποδίζονταν, γιατί αργά ή γρήγορα, σε κάθε περίπτωση αυτές οι μορφές έπαιναν ν' αποτελούν ενώσεις εργαζομένων και μετατρέπονταν σε κοινότητες τεμπέληδων. Και στις άλλες περιπτώσεις -οίκοι των Βεγάρδων και παρόμοιες δομές- η ανάπτυξη εμποδίζονταν απ' τους διωγμούς. Και οι δυο τους, άκμασαν ως ενώσεις της εργασίας, σε μια εποχή που κοινωνικά και τεχνικά, δεν υπήρχαν οι συνθήκες του γενικευμένου εμπορίου.

Αυτό δεν ίσχυε για τους Αναβαπτιστές της Μοραβίας. Οι δικοί τους θεσμοί ήταν πιο ασφαλείς απ' όσο υπήρχαν οι περισσότεροι οίκοι των Βεγάρδων. Εκτός αυτού, σαν ξένοι που απλώς τους ανέχονταν και που είχαν υποφέρει απ' τη μόνιμη εχθρότητα των κυβερνώντων, δεν ήταν δυνατό να μετατρέψουν τα νοικοκυριά τους σε κοινότητες τεμπέληδων όπως έκαναν τα μοναστήρια. Τέλος, ξεκίνησαν σε μια περίοδο που ήδη υπήρχαν αρκετοί όροι για τη συνεταιριστική παραγωγή. Είχαν ήδη διαμορφωθεί επιχειρήσεις μετάλλου και χυτηρίων που τις εκμεταλλεύονταν οι καπιταλιστές σε γενικευμένη κλίμακα. Αυτή την εποχή, οι τέχνες πάλευαν με πολλούς τρόπους να μετατραπούν σε μανιφακτούρες και να υπερκεράσουν τα εμπόδια που υψώνονταν απ' τις συντεχνίες. Αν χίλιοι με δυο χιλιάδες άνθρωποι οργανώνονταν σε μια κοινή μονάδα, η εγγενής τάση της μονάδας αυτής προς τη δημιουργία κι ανάπτυξη βιομηχανίας και γεωργίας σε μεγάλη κλίμακα, πρέπει να συναντούσε διευρυμένα περιθώρια δράσης.

Στην περίπτωση των Αναβαπτιστών, *“το καθετί γίνονταν σε μια γενική βάση κι ο κάθε τεχνίτης ξεχωριστά εξαρτιόταν απ' τον άλλο”*. Απαγορευόταν αυστηρά να πάρουν πρώτη ύλη απ' οποιονδήποτε άλλον πλην των ίδιων των Αναβαπτιστών, πάντα υπό την προϋπόθεση ότι αυτός κατείχε το ζητούμενο. Έτσι, οι χασάπηδες παρέδιδαν τα δέρματα των ζώων στους βυρσοδέψες κι απ' αυτούς προετοιμάζονταν και δίνονταν στους σαμαράδες, σ' όσους κατασκεύαζαν ιπποσκευές και στους τσαγκάρηδες. Το ίδιο συνέβαινε με το κομμάτι του βαμβακιού και με τους υφαντές, αυτούς που έφτιαχναν ρούχα, τους ραφτάδες κτλ. Μόνο λίγες πρώτες ύλες, όπως το σίδηρο, το επεξεργασμένο λάδι και άλλα, αγοράζονταν απ' τον υπόλοιπο κόσμο και συνεπώς η σύνδεση με τον κόσμο που δεν συμπεριλαμβάνονταν στην κοινότητα οφείλονταν κυρίως στο γεγονός ότι κάποια είδη παραγωγής όπως μαχαίρια, δρεπάνια, τόπια υφασμάτων, πανιά, παπούτσια κ.ά. εύρισκαν πρόθυμους αγοραστές, όχι μόνο εντός των ίδιων των Αδελφών αλλά επίσης κι ανάμεσα στο γειτονικό περίγυρο.

Μια απ' τις πρώτες ύλες που αγόραζαν και την οποία ο Loserth (στον οποίο οφείλουμε αυτές τις λεπτομέρειες) έπρεπε ν' αναφέρει, ήταν το μαλλί, καθώς αποτελούσε ένα απ' τα σημαντικότερα προϊόντα τους. Η παραγωγή τους από υφάσματα άκμασε σε τέτοιο βαθμό που το μαλλί της Μοραβίας δεν ήταν αρκετό για να καλύψει τη ζήτηση κι αναγκάζονταν να το εισάγουν, πιθανώς απ' την Ουγγαρία.

Κάθε επάγγελμα είχε τους προμηθευτές του, τους διανομείς του και τους επιβλέποντες. Οι πρώτοι αγόραζαν την αναγκαία πρώτη ύλη χονδρικά. Οι άλλοι τη διένειμαν ξεχωριστά στους εργαζόμενους κι επόπτευαν τη συστηματική τους συνεργασία στην επεξεργασία της. Οι κανονισμοί γι' αυτές τις θέσεις και για την παραγωγή, απασχολούσαν γενικά παρά πολύ τους Αδελφούς. Αυτό αποδεικνύεται απ' τις πολυάριθμες εργασιακές διατάξεις που άφησαν αλλά δυστυχώς καμιά απ' αυτές που ν' αφορά τις τέχνες δε διασώθηκε. Συνεπώς, δε διαθέτουμε καμιά λεπτομερή μαρτυρία σχετικά με το ύψος που έφτανε η παραγωγή μεγάλης κλίμακας των Βαπτιστών, ούτε γνωρίζουμε σε τι βαθμό έφτασε ο καταμερισμός εργασίας κι η συστηματική συνεργατική δουλειά σε συγκεκριμένες βιομηχανικές παραγωγές.

Είναι βέβαιο ότι είχαν πραγματοποιήσει ένα μεγάλο άλμα στο να προωθήσουν τις τέχνες των συντεχνιών ως τα όρια του συστήματος της βιομηχανικής παραγωγής. Πρόσεχαν πάντα ν' ακολουθούν την πρόοδο της εποχής τους στα τεχνικά ζητήματα και γι' αυτό το λόγο οι μυλωνάδες για παράδειγμα, στέλνονταν από καιρό σε καιρό στην Ελβετία, με σκοπό να μελετήσουν τις μεθόδους εργασίας αυτής της χώρας.

Επιτυχημένοι καθώς ήταν στις χειρωνακτικές τέχνες από τεχνικής άποψης, αποδείχτηκαν ακόμα πιο εμπορευματικοί, ιδιαίτερα είτε όταν αγόραζαν τις πρώτες ύλες χονδρικά, είτε όταν βασίζονταν στους δικούς τους πόρους. Ήταν επίσης υπέρ τους τ' ότι ήταν ικανοί να ξεπερνούν τις κρίσεις του εμπορίου ευκολότερα σε σχέση με τους μεμονωμένους παραγωγούς αλλά δεν μπορούσαν ν' αποφύγουν εντελώς την περιστασιακή υπερπαραγωγή από τότε που άρχισαν να δουλεύουν γενικευμένα για την αγορά. Ωστόσο, τ' αποτελέσματα της υπερπαραγωγής δεν ήταν πολύ καταστροφικά. Απαιτούνταν απλώς για ένα διάστημα να διοχετεύουν το πλεονάζον εργατικό δυναμικό στη γεωργία αντί των εργοστασίων και κατ' αυτόν τον τρόπο ποτέ δεν εξασθένησαν.

Σ' όλα αυτά τα πλεονεκτήματα που είχε το “κομμουνιστικό” γενικό εμπόριο σε σχέση με τον “ατομισμό” των μεμονωμένων εμπόρων, ήρθε κατά φυσικό τρόπο να προστεθεί το γεγονός ότι η συντήρηση της καθεμιάς μεγάλης συνεταιριστικής μονάδας κόστιζε πολύ λιγότερο απ' ότι η αντίστοιχη μικρή ιδιωτική των εμπόρων-αφεντικών. Κι έτσι δεν πρέπει να μας εκπλήσσει τ' ότι απ' τον καιρό της οργάνωσης των κοινοτήτων του Huter στη Μοραβία, τα παράπονα πάνω στο θέμα του ολέθριου ανταγωνισμού εκ μέρους των επικεφαλής των συντεχνιών ενάντια στους κομμουνιστές δεν καταλάγιασαν ποτέ.

Το 1545 η Αδελφότητα διακήρυσσε σ' ένα υπόμνημά της προς τη Μοραβική Δίαιτα: *«Οι μισές απ' τις πόλεις, όπως ακούμε, παραπονιούνται κι οδύρονται εξ' αιτίας μας, σα να πήραμε το ψωμί απ' το στόμα των αγροτών. Αλλά εμείς γνωρίζουμε μόνο αυτό -ότι είμαστε αφοσιωμένοι με πλήρη επιμέλεια στην έντιμη εργασία, πληρώνοντας στον καθένα και την τελευταία του δεκάρα, έτσι που η ακεραιότητά μας είναι πασίγνωστη σ' όλα σχεδόν τα έθνη. Άρα, αν οποιοσδήποτε άδικα παραπονιέται εναντίον μας, δεν μπορούμε εξ' αιτίας αυτού να υποβαθμίσουμε τη δουλειά μας».*

Τη χρονιά του 1600, τα **Χρονικά** αναφέρουν: «Κατά τη διάρκεια αυτού του έτους μεγάλη κατακραυγή από μέρους των αντιπάλων μας, έχει απλωθεί σ' όλη τη Μοραβία, σχετικά με τ' ότι η Αδελφότητα πληθαίνει υπερβολικά κι ότι με το εμπόριό της προκαλεί μεγάλη ζημιά και θίγει τα εμπορικά συμφέροντα των πόλεων και των δήμων. Γι' αυτό το λόγο, οι πρίγκηπες που κυβερνούν έχουν πάρει την απόφαση να μας απαγορεύσουν την ίδρυση νέων εστιών κι επιπλέον επιτρέπουν στους τοπικούς άρχοντες να χρησιμοποιούν τους Αδελφούς ως εργάτες». [31]

Όπως και στο σύστημα των σχολείων τους, έτσι και στις μεθόδους τους της παραγωγής, η υπεροχή των Βαπτιστών έναντι των αντιπάλων τους έγινε ολοφάνερη απ' τα παράπονα των τελευταίων. Επισημαίνουμε αυτό το γεγονός σ' αντίθεση μ' όλους αυτούς που ισχυρίζονται ότι σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί η κοινοκτημοσύνη ν' αποτελέσει μια εύρωστη οικονομική αρχή.

Η ίδια αιτία που έκανε τους ειδικευμένους τεχνίτες της πόλης εχθρούς των Χουτεριτών, προκάλεσε την υπέρ τους εύνοια των μεγάλων ιδιοκτητών γης στον οποίον τα εδάφη ζούσαν και στους οποίους πλήρωναν ενοίκιο. Καθώς ήταν που απ' τους Αναβαπτιστές ή μέσω αυτών, η αριστοκρατία απέκτησε επιπλέον πλούτο και δύναμη, έγιναν οικονομικά απαραίτητοι γι' αυτήν. Έτσι, οι Αναβαπτιστές απέκτησαν οικονομική σημασία, όχι μόνο με τη δική τους παραγωγή αλλά και με τους εργαζόμενους επίσης που προέρχονταν απ' αυτούς και που απασχολούνταν από πολυάριθμους εργοδότες. Ένας όχι ευκαταφρόνητος αριθμός Αδελφών προσλαμβάνονταν από ιδιώτες επίσης, σα νοσοκόμες και γκουβερνάντες, όπως ήδη έχουμε δει. Ταυτόχρονα, οι Αδελφοί δούλευαν σε ιδιωτικές αγροτικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, όπως στους μύλους. Όμως ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς ως διαχειριστές, πράγμα που πιθανώς να εξηγείται απ' το γεγονός ότι η διοίκηση των μεγάλων εστιών είχε αναπτύξει σημαντικά το ταλέντο για την οργάνωση και τη διαχείριση ανάμεσά τους. Ένας απ' τους πιο λυσσαλέους εχθρούς τους, ο Christopher Fischer, γράφει οργισμένα: «Έχετε σαγηνεύσει τόσο πολύ τους ευγενείς της Μοραβίας, που ακολουθούν τις συμβουλές σας και τις οδηγίες σας στο καθετί και σας έχουν διορίσει σ' όλες τις επιχειρήσεις τους σαν ταμίες, οικονόμους, δημοτικούς επιμελητές, μυλωνάδες, βοσκούς, υπεύθυνους για την αλιεία, κηπουρούς, δασοφύλακες και επιστάτες. Είστε ψηλά στην εκτίμησή τους και στη φήμη που έχετε ανάμεσά τους, τόσο που τρώτε και πίνετε μαζί τους και δέχεστε χάρες όλων των ειδών απ' αυτούς. Δεν είναι αυτό που λένε “λύνετε και δένετε”».

Ο παθιασμένος Fischer φυσικά υπερβάλλει, είναι όμως αλήθεια ότι οι Βαπτιστές είχαν μεγάλη ζήτηση σα διαχειριστές. Στην πραγματικότητα όμως, δεν ήταν τα άτομα ως μονάδες που ήταν στην υπηρεσία των ιδιωτών αλλά συνολικά η κοινότητα. Τα άτομα απασχολούνταν στην υπηρεσία των ιδιωτών απλώς ως εκπρόσωποι της κοινότητας. Όχι μόνο βρίσκονταν υπό τον έλεγχο αυτής αλλά ήταν αναγκασμένοι να παραδίδουν όλες τις απολαβές τους, όχι μόνο τους μισθούς τους και τα μεροκάματά τους αλλά ακόμα και

τα φιλοδωρήματα και τα δώρα, άσχετα απ' το αν αυτά αποτελούνταν από χρήματα ή σιδηρόποτε άλλο.

Μιλώντας γενικά, η εφαρμογή αυτού του κανονισμού φαίνεται πως δεν είχε δημιουργήσει εντάσεις, εκτός απ' την περίπτωση των γιατρών. Μ' όλη τους την περιφρόνηση για τα γράμματα, οι Βαπτιστές εκτιμούσαν πολύ τη φαρμακολογία και τη χρήση των μεταλλικών νερών. Οι χειρουργοί τους δεν είχαν προφανώς και τόσο να κάνουν με την επιστήμη αλλά πρέπει να υπήρξαν πολύ έξυπνοι πρακτικοί γιατί τους ζητούσαν σ' ολόκληρη τη χώρα. Πράγματι, κάποιος απ' αυτούς καλούνταν μερικές φορές στην Αυτοκρατορική Αυλή, παρά το φόβο για τον κομμουνισμό που επικρατούσε εκεί.

Η συγκρότηση της Αδελφότητας ήταν δημοκρατική. Στην κεφαλή της βρίσκονταν κληρικοί και λαϊκοί λειτουργοί. Οι πρώτοι, οι "Υπηρέτες του Λόγου" ήταν είτε "απόστολοι" που γυρνούσαν τον κόσμο για να προσελκύσουν νέους μαθητές ή ήταν κήρυκες στο μέρος τους. Οι λαϊκοί λειτουργοί, οι "Υπηρέτες της Ανάγκης", ήταν προμηθευτές, επιστάτες, "νοικοκύρηδες" και διαχειριστές. Η κύρια εξουσία βρίσκονταν στην ίδια την κοινότητα αλλά επειδή αυτή στο σύνολό της δεν μπορούσε να αποφαινεται για κάθε περίπτωση, υπήρχε ένα Συμβούλιο των Πρεσβυτέρων, με τους οποίους οι Υπηρέτες της Αδελφότητας διεκπεραίωναν τις υποθέσεις μικρής σημασίας. Επικεφαλής του συνόλου της κοινότητας ήταν ένας Επίσκοπος. Αυτός ο λειτουργός όμως δεν ήταν εκλεγμένος αλλά ανάμεσα απ' αυτούς που φαίνονταν να είναι κατάλληλοι για τη θέση, διαλέγονταν κάποιος με κλήρωση κι αποκαλούνταν "Εκλεκτός του Κυρίου". Δεν μπορούσε παρ' όλα αυτά να καταλάβει το αξίωμά του πριν η κοινότητα εγκρίνει το "Θέλημα του Θεού" κι επικυρώσει την επιλογή του.

Η ξεχωριστή κοινότητα που περιγράφηκε εδώ, διατήρησε την κομμουνιστική της μορφή σε πλήρη άνθηση για σχεδόν έναν αιώνα και τελικά διαλύθηκε όχι εξ' αιτίας κάποιας εσωτερικής παρακμής αλλά λόγω εξωτερικής πίεσης.

Από τότε που η Βοημία και η Μοραβία πέρασαν υπό την κυριαρχία του Οίκου των Αψβούργων, αυτός βρίσκονταν σε συνεχή -αν και μερικές φορές αναίμακτη- σύγκρουση με τους ανεξάρτητους ευγενείς αυτών των χωρών. Αυτός ο αποφασιστικός πόλεμος διεξάγονταν σε πλήρη ένταση, οδηγώντας στον Τριακονταετή Πόλεμο και τέλειωσε με την ολοκληρωτική καταστροφή των ευγενών στη μάχη του Λευκού Όρους, κοντά στην Πράγα (1620). Η αριστοκρατία σχεδόν εξολοθρεύτηκε και μαζί της χάθηκαν κι οι προστατευόμενοί της, οι Βοημοί Αδελφοί κι οι άλλες Χουτεριτικές κοινότητες της Μοραβίας.

Στις 22 Φλεβάρη του 1622, ο Καρδινάλιος Dietrichstein εξέδωσε διάταγμα κατ' απαίτηση του Φερδινάνδου, ορίζοντας πως «όλοι όσοι συνδέονται με την Αδελφότητα του Huter, άντρες ή γυναίκες, δε θα πρέπει να βρίσκονται ή να εισέρχονται στη Μοραβία, μετά το πέρασ προθεσμίας τεσσάρων εβδομάδων απ' την καθορισμένη ημερομηνία, υπό την ποινή αυστηρότατων συνεπειών για τη ζωή τους».

Σ' αυτή την περίπτωση, το διάταγμα της απέλασης δεν έμεινε μόνο στα χαρτιά. Η οργανωμένη κοινότητα των Βαπτιστών της Μοραβίας έφτασε στο τέλος της. Πολλοί απ' τους Βαπτιστές έγιναν Καθολικοί, παρ' όλο που οι περισσότεροι απ' αυτούς βαθιά στην καρδιά τους παρέμειναν πιστοί στις παλιές διδασκαλίες και μερικές φορές τις μεταβίβασαν επιπλέον και στις νεότερες γενιές. Άλλοι χάθηκαν εξ' αιτίας των περιπλανήσεων τους ως φυγάδες μέσα στο χειμώνα αλλά μια μερίδα κατάφερε επιτέλους, αφού έχασε σχεδόν όλα όσα κατείχε, να φτάσει στην Ουγγαρία όπου απ' το 1546, ένα παρακλάδι της Αδελφότητας είχε ήδη εγκαθιδρύσει διάφορες εστίες. Οι Ούγγροι ηγεμόνες χρειάζονταν εποίκους και τους δέχτηκαν με χαρά. Οργανώθηκαν στα νέα τους μέρη βάσει των παλιών μεθόδων όμως δε θα είχαν ποτέ κάποια ιδιαίτερη σπουδαιότητα. Η αδελφότητα ποτέ δεν επανήλθε απ' το τρομακτικό χτύπημα που τη συγκλόνησε και την αποστέρησε απ' όλα όσα κατείχε. Η κατάσταση των πραγμάτων εκείνη την εποχή στην Ουγγαρία, όπου οι Τουρκικές επιδρομές και οι εμφύλιες συγκρούσεις διαδέχονταν η μια την άλλη, δεν ήταν τέτοια που να επιτρέπει σε μια φτωχή κοινότητα να ευδοκιμήσει. Παρήκμασε συνεπώς και χάθηκε και μαζί της έσβησε κι η κοινοκτημοσύνη της.

Κατά πόσο η κοινότητα θα μπορούσε να παραμείνει όπως ξεκίνησε, αν της είχε επιτραπεί ν' αναπτυχθεί προοδευτικά κι ανεμπόδιστα, δεν είναι δυνατό να το απαντήσουμε θετικά ή αρνητικά. Δεν είναι πολύ πιθανό, παρ' όλα αυτά, να είχε κατορθώσει να διατηρήσει την κοινοκτημοσύνη της μονίμως αλώβητη εν μέσω της καπιταλιστικής κοινωνίας, με την οποία διατηρούσε στενότερη οικονομική σχέση εξ' αιτίας της δικής της παραγωγής αγαθών και την εκμίσθωση της εργασίας της.

Σε κάθε περίπτωση όμως, η κοινότητα των Χουτεριτών της Μοραβίας έχει τη μεγαλύτερη σημασία στην ιστορία του σοσιαλισμού. Είναι ο πλέον ώριμος καρπός του αιρετικού κομμουνισμού και μας αποκαλύπτει πολύ καθαρά τις τάσεις των Αναβαπτιστών. Οι αρχικές τους καταβολές ωστόσο, είναι οι ίδιες μ' αυτές του μοναστικού συστήματος. Η εστία είναι απλώς ένα είδος μοναστηριού. Αλλά πραγματοποιεί κάποια βήματα πέρα απ' αυτό, στην κατεύθυνση του σύγχρονου σοσιαλισμού γιατί εισάγει το γάμο στη μοναστική κοινοκτημοσύνη κι αναπτύσσει τη βιομηχανική παραγωγή σε μια μεγάλη κλίμακα, κατά τρόπο που αυτή δεν αποτελεί πλέον απλά ένα δευτερεύον στοιχείο στον κομμουνισμό αλλά ξεκινά να θέτει τη βάση του.

Παρά τη σπουδαιότητα και τη μοναδικότητά τους, οι οργανώσεις των Αναβαπτιστών της Μοραβίας χάθηκαν απ' τη συλλογική μνήμη για μεγάλο χρονικό διάστημα. *«Είναι περιεργό πράγμα τ' ότι ακόμα κι η ανάμνηση των Αναβαπτιστών της Μοραβίας είχε εξαφανιστεί σε τόσο μεγάλο βαθμό απ' τη μνήμη του λαού και ότι η ανάμνηση αυτή έχει αναβιώσει μόλις λίγο καιρό πριν, αν και μόνο εξ' αιτίας των μορφωμένων ιστορικών».* [32] Αυτά γράφει ένας Βοημός ιστορικός το 1858. Από τότε οι αναζητήσεις των μορφωμένων έχουν ρίξει το φως της έρευνας πάνω τους, κυρίως χάρη στο ζήλο του Δρος Joseph Beck, ο οποίος συνέλεξε υλικό ασυνήθιστα μεγάλης έκτασης για το αντικείμενο, δημοσιεύοντας

μόνος του εν μέρει, τα **Χρονικά** των Αναβαπτιστών που τόσο συχνά έχουν αναφερθεί εδώ και που εμφανίστηκαν το 1883. Και μετά τη δημοσίευση όμως, το κληροδοτήμα του πρόσφερε ακόμα ένα θησαυρό στοιχείων, τον οποίο ο Loserth ανέδειξε θαυμάσια. Πέρα όμως απ' τη συγκεκριμένη ιστορία, οι Μοραβοί Αναβαπτιστές δεν έχουν τύχει ακόμα της οφειλόμενης μελέτης που τους αξίζει, ενώ οι ιστορικοί του πρώιμου κομμουνισμού τους έχουν σχεδόν αγνοήσει τελείως.

Αυτή η σπουδή δε μας εκπλήσσει. Αυτοί οι συγγραφείς δεν ωθήθηκαν απ' την επιθυμία να κατανοήσουν το σοσιαλισμό αλλά απ' την ανάγκη να συλλέξουν υλικό το οποίο θα φαινόταν χρήσιμο για την καταδίκη του. Για ένα τέτοιο σκοπό, οι Μοραβοί Αναβαπτιστές προσέφερονταν ελάχιστα. Η εξέγερση των Αναβαπτιστών στο Μύνστερ φαινόταν πολύ πιο βολική γι' αυτό το σχέδιο. Γι' αυτό το λόγο, είναι αυτή η εξέγερση που παρουσιάστηκε στα συνηθισμένα βιβλία ιστορίας σαν την ενσάρκωση του χαρακτήρα του Αναβαπτισμού. Αναφέρονταν σ' αυτή κατά προτίμηση, όταν οι ιστορικοί επιθυμούσαν να τονίσουν τη είδους φρικαλεότητες περιελάμβανε αναγκαστικά ο κομμουνισμός.

Σαν από συνήθεια, όταν κάποιος ακούει για τους Αναβαπτιστές, σκέφτεται αμέσως τον ξεσηκωμό του Μύνστερ κι όποιος αναφέρεται σ' αυτούς, το κάνει με κομμένη την ανάσα, σαν σε κάποια άγρια Βαλπουργεία Νύχτα **(στμ:72)**.

Θα δούμε εάν και κατά πόσο αυτή η εντύπωση είναι δικαιολογημένη.

VI. Οι Αναταραχές στο Μύνστερ.

Η κίνηση της Μεταρρύθμισης άρχισε ν' αναπτύσσεται και να ευνοεί το ξέσπασμα των ταξικών ανταγωνισμών αυτής της περιόδου, πιο αργά χρονικά στη Βόρεια, απ' ότι στη Νότια Γερμανία. Σε μεγάλο βαθμό αυτό αποδίδεται στην οικονομική καθυστέρηση των Βορείων. Στις περιοχές που βρίσκονταν στα Βορειοδυτικά, οι οποίες ήταν πιο ανεπτυγμένες, η εξάπλωση της Μεταρρύθμισης αναστάλθηκε λόγω της γειτνίασης με τις Κάτω Χώρες των Αψβούργων απ' τις οποίες ο Κάρολος ο Ε' μπορούσε ν' ασκήσει ισχυρότερη επίδραση στις περιοχές των συνόρων απ' ότι στα υπόλοιπα τμήματα της Αυτοκρατορίας.

Οι χωρικοί στο Βορρά δε συμμετείχαν στο γενικό κίνημα, καθώς τα συμβάντα του έτους 1525 στη Νότια και Κεντρική Γερμανία δε βρήκαν απήχηση ανάμεσά τους, απ' ενός εξ' αιτίας του ότι ήταν σε καλύτερη θέση απ' ότι τα αδέρφια τους στην Άνω (Νότια) Γερμανία και απ' εταίρου γιατί κάθε περιοχή ήταν ξεκομμένη απ' τις άλλες και συνεπώς, οι σχέσεις μεταξύ τους ήταν λιγότερο συχνές απ' ότι στον πιο πυκνοκατοικημένο Νότο.

Δύο πυλώνες μόνο της Μεταρρύθμισης διακρίνονταν στη Νότια Γερμανία: η πριγκιπική και η δημοτική εξουσία. Όμως η Μεταρρύθμιση στις πόλεις του Βορρά χαρακτηριζόταν από διασπαστικότερες κι οξύτερες συγκρούσεις μεταξύ των δημοτικών και πριγκιπικών εξουσιών απ' τη μια πλευρά, κι απ' την άλλη μεταξύ των συντεχνιών και των ευγενών

των πόλεων. Η αναλογία με τη Νότια Γερμανία διαφοροποιούνταν επιπλέον γιατί η πάλη μεταξύ αυτών των συγκρουόμενων τάξεων δεν μπορούσε να εκδηλωθεί χωρίς τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα του αστικού πληθυσμού που συμμετείχαν στο κίνημα.

Η πιο γνωστή και ισχυρή απ' τις πόλεις της Βόρειας Γερμανίας που έπαιξε ένα ρόλο στη Μεταρρύθμιση, ήταν η Χανσεατική **(στμ:73)** πόλη της Λυβέκης (Lubeck).

Το Δημοτικό Συμβούλιο που αποτελούνταν από μέλη της αριστοκρατίας, τάχθηκε με την υπάρχουσα εξουσία, δηλαδή την Καθολική Εκκλησία ενώ οι δημοκράτες έκαναν δική τους την υπόθεση του “Ευαγγελίου”. Το 1530, μια εξέγερση έφερε τη νίκη ενάντια στους ευγενείς και την Εκκλησία. Η σύνθεσή του άλλαξε υπέρ των δημοκρατικών ιδεών και η περιουσία της Εκκλησίας δημεύτηκε υπέρ της πόλης. Αλλά αυτή η νίκη κατορθώθηκε μόνο απ' τις συντεχνίες που συνεργάστηκαν με τις μάζες των “κοινών” ανθρώπων. Ο ηγέτης σ' αυτή τη σύγκρουση κι ο πλέον επιφανής εκπρόσωπος της ένωσης ήταν ο Jurg Wullenweber, Δήμαρχος της Λυβέκης κατά το έτος 1533. Το γεγονός ότι είχε αναγκαστεί ν' απευθυνθεί στον απλό λαό καθιστά κατανοητό το γιατί είχε διακηρύξει τη συμπάθειά του για τους Αναβαπτιστές. Τόσο διαβόητη ήταν αυτή η συμπάθεια ώστε όταν διατελούσε Δήμαρχος της πόλης, απλώθηκε σ' όλη τη Γερμανία η φήμη ότι η Λυβέκη είχε προσχωρήσει στην υπόθεση των Αναβαπτιστών. Το κατά πόσο ο Wullenweber διάκεινταν ευνοϊκά προς τις απόψεις των Αναβαπτιστών, και αν ναι, σε ποιο βαθμό, είναι κάτι που τώρα δεν μπορεί να εξακριβωθεί. Βέβαιο είναι εν τούτοις, ότι οι Αναβαπτιστές στη Λυβέκη δεν είχαν καμιά ωφέλεια απ' αυτή τη συμπάθεια, ούτε και σε κάποια άλλη απ' τις πόλεις του Γερμανικού Βορρά στις οποίες είχαν πολυάριθμη εκπροσώπηση.

Μόνο σε μια πόλη υπήρξαν πρόσκαιρα επιτυχημένοι, χάρη σε μια ξεχωριστή συγκυρία συνθηκών -στο Μύνστερ.

Η Βορειοδυτική Γερμανία ήταν ιδιαίτερα πλούσια όσον αφορά τα εκκλησιαστικά πριγκηπάτα: Κολονία, Μύνστερ, Πάντεμπορν, Όσαμπρυκ, Μίντεν κ.ά. Απ' αυτά, η Αρχιεπισκοπή της Κολονίας και η Επισκοπή του Μύνστερ ήταν μακράν τα πιο σημαντικά.

Οι κοινωνικοί και πολιτικοί ανταγωνισμοί στα εκκλησιαστικά πριγκηπάτα έλαβαν έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα. Εκεί, ο κυβερνών πρίγκηπας συγκέντρωνε στο πρόσωπό του την εξουσία τόσο της Εκκλησίας όσο και του Κράτους, μολονότι πολύ απείχε απ' το να είναι κατά λογική συνέπεια απόλυτος άρχοντας. Πολύ πιο εξαρτημένος απ' τον Αυτοκράτορα και τον Πάπα σε σχέση μ' ένα κοσμικό άρχοντα, ήταν ταυτόχρονα μάλλον μια μαριονέτα παρά κυβερνήτης, στα χέρια της αριστοκρατίας και του κλήρου, όσον αφορά τις εξουσίες του. Η εκλογή των Επισκόπων μονοπωλούνταν παντού απ' το Ιερατείο για τους ίδιους και τ' αξιώματα αυτά, όπως οι υψηλότερες και πλέον προσοδοφόρες θέσεις της Εκκλησίας γενικά, είχαν καταστεί προνόμιο της αριστοκρατίας (στο Μύνστερ απ' το 1392). Η αριστοκρατία κι ο κλήρος ήταν συνεπώς συνδεδεμένοι με μια στενή σχέση αμοιβαίων συμφερόντων, παρουσιάζοντας μια πολύ συμπαγή συμμαχία ενάντια στον

εκλεγμένο κυβερνήτη τους σε σχέση με την περίπτωση των κοσμικών πριγκηπάτων. Τα συνταγματικά Κρατίδια είχαν κατά συνέπεια μεγαλύτερο λόγο πάνω στο ζήτημα των εκκλησιαστικών αρμοδιοτήτων σε σχέση με τ' άλλα. Όμως στα συνταγματικά Κρατίδια, και πάλι η αριστοκρατία κι η Εκκλησία αποτελούσαν την πλειοψηφία όταν ενώνονταν. Οι πόλεις αποτελούσαν πάντα την πλειοψηφία, με τις μικρότερες απ' αυτές να καταπιέζονται και τις ισχυρότερες ν' αυτουπερασπίζονται μ' οποιονδήποτε τρόπο μπορούσαν.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, η αριστοκρατία κι οι υψηλότεροι αξιωματούχοι της Εκκλησίας είχαν πάρα πολλά να χάσουν και γι' αυτό έμειναν πιστοί στο παλιό δόγμα. Προτιμούσαν να μοιραστούν με το Βατικανό τον τεράστιο πλούτο που η Εκκλησία είχε συσσωρεύσει στα εκκλησιαστικά πριγκηπάτα, παρά να τον χάσουν εντελώς.

Οι Επίσκοποι απ' την άλλη, δεν επιθυμούσαν να είναι εξαρτημένοι. Θα υποχωρούσαν πολύ εύκολα στον πειρασμό που το παράδειγμα των κοσμικών γειτόνων τους, τους πρόσφερε. Η προσχώρηση στα Λουθηρανικά δόγματα τους υπόσχονταν όχι μόνο την ανεξαρτησία τους απ' τη Ρώμη που τους φορολογούσε βαριά, αλλά και το ελεύθερο δικαίωμα πάνω στην εκκλησιαστική περιουσία, καθώς και μεγάλη εξουσία επί των ευγενών. Δεν αποτελεί λοιπόν καθόλου έκπληξη ότι οι Επίσκοποι του Μύνστερ, όπως και πολλοί απ' τους ομοίους τους, δεν αντιτάχθηκαν στα Ευαγγελικά δόγματα παρά μόνο μ' ένα πολύ γλιαρρό τρόπο και με μισή καρδιά, και πραγματικά, όχι σπάνια, ήταν μυστικά υπέρ τους.

Όταν ο Bernt Rothmann το 1531, άρχισε να κηρύττει τις Λουθηρανικές ιδέες σ' ένα προάστιο του Μύνστερ (St. Moritz), το Ιερατείο απευθύνθηκε μάταια στον Επίσκοπο Φρειδερίκο, ζητώντας του να βάλει φραγμό στη ζημιά που γίνονταν. Αυτός βέβαια απαγόρευσε στον Rothmann να κηρύττει αλλά δεν έκανε το παραμικρό για να του το επιβάλλει, επιτρέποντας έτσι σ' αυτόν να συνεχίσει το κήρυγμά του ανενόχλητος. Μόνο μια Αυτοκρατορική εντολή τελικά ανάγκασε τον Επίσκοπο να τον σταματήσει (το Γενάρη του 1532). Ο Rothmann έφυγε απ' το St. Moritz, όχι για να γυρίσει στην πατρίδα όμως, αλλά για να είναι σε καλύτερη θέση ώστε να επιτίθεται στην Εκκλησία, από το Μύνστερ ως κέντρο του. Να γιατί μετέφερε τα κηρύγματά του στο ίδιο το Μύνστερ.

Το Μύνστερ ήταν μια μεγάλη πόλη, πλούσια και καλά οχυρωμένη, η κύρια πόλη όχι μόνο της επισκοπικής περιφέρειας αλλά όλης της Βεσφαλίας. Η δημοκρατία είχε αποδειχτεί ιδιαίτερα δυνατή εκεί. Αρχικά, όπως συνέβαινε σε κάθε μεσαιωνική πόλη, το Συμβούλιο βρίσκονταν αποκλειστικά στα χέρια των ευγενών, του “κληρονομικού γένους” (Erbmanner), όπως λέγονταν στο Μύνστερ. Αλλά όταν οι έμποροι κι οι χειροτέχνες άρχισαν ν' ακμάζουν κι οι συντεχνίες απέκτησαν δύναμη και σημασία, εισήλθαν κι αυτές στο Συμβούλιο που άρχισε στο εξής να εκλέγεται σ' ετήσια βάση από δέκα εκλέκτορες (Korngesten) που υποδεικνύονταν απ' τη συνέλευση των πολιτών. Μόνο οι δώδεκα απ' τις εικοσιτέσσερις έδρες προορίζονταν για την τάξη των αριστοκρατών αλλά καθώς η διαχείριση των δημοτικών υποθέσεων είχε ήδη γίνει μια απασχόληση που απαιτούσε

περισσότερο χρόνο και γνώση απ' αυτή που συνήθως διέθετε κάποιος που ανήκε στις χαμηλότερες τάξεις, οι δώδεκα έδρες που αναλογούσαν στους πολίτες, πολλές φορές καταλαμβάνονταν από πολύ λίγες πλούσιες οικογένειες, απ' τις οποίες σιγά σιγά αναπτύχθηκε μια δευτερεύουσα αριστοκρατία, λιγότερο διαπρεπής απ' την Erbmannier αλλά ενωμένη μ' αυτήν, λόγω κοινότητας συμφερόντων.

Έτσι το Συμβούλιο έγινε βαθμιαία άλλη μια φορά αποκλειστικά αντιπροσωπευτικό της ολιγαρχίας της πόλης: άνθρωποι που ζούσαν είτε απ' την ενοικίαση της ιδιοκτησίας τους σε γη είτε από εμπορικές επιχειρήσεις. Όμως πλάι στο Συμβούλιο διατηρούνταν και οι δυνάμεις των εταιρειών ή συντεχνιών. Υπήρχαν δεκαεφτά συντεχνίες στο Μύνστερ, η καθεμιά απ' τις οποίες είχε το δικό της Επιμελητήριο και θέσπιζε δικούς της κανονισμούς για την καθοδήγησή της. Το Επιμελητήριο "Schohaus" ήταν το κέντρο της συνέλευσης των συντεχνιών της πόλης. Τη Σαρακοστή, λίγο μετά την εκλογή του Συμβουλίου, οι εικοσιτέσσερις αρχηγοί των συντεχνιών συναντώνταν εκεί και εξέλεγαν δύο δημοτικούς συμβούλους. «*Αυτοί*», αναφέρει ένας ιστορικός του Μύνστερ εκείνης της εποχής, «*αποτελούν τις κεφαλές και τους αντιπροσώπους ολόκληρης της κοινότητας των πολιτών και η εξουσία τους είναι τόσο μεγάλη ώστε από κοινού με τους αρχηγούς των συντεχνιών, μπορούν ν' ανατρέψουν τις αποφάσεις του Συμβουλίου αν το επιθυμούν. Έτσι, οι σύμβουλοι δύσκολα μπορούν ν' αποφασίσουν οτιδήποτε σημαντικό που αφορά την ευημερία της κοινότητας χωρίς τη συναίνεση των προαναφερθέντων σημαντικών προσώπων*». [33]

Σε καιρό ειρήνης βέβαια, το Συμβούλιο είχε ελευθερία να δρα απολύτως σύμφωνα με τη βούλησή του αλλά αν επέρχονταν σύγκρουση μεταξύ της κοινότητας και του Συμβουλίου ή μεταξύ του κλήρου και της κοινότητας, η εξουσία του Συμβουλίου εξανεμιζόταν πολύ γρήγορα.

Αυτό είχε αποδειχτεί στην πράξη περισσότερες από μια φορές, ειδικά το 1525. Η σφοδρή σύγκρουση στην Άνω Γερμανία δεν έπρασε απ' την Κάτω Γερμανία χωρίς ν' αφήσει τα ίχνη της. Στις πόλεις, ο "απλός άνθρωπος" έκανε την εμφάνισή του παντού. Το αποτέλεσμα αυτού στην Κολονία όπως και στο Μύνστερ, ήταν μια αναταραχή εναντίον του κλήρου που μετατράπηκε σε βίαιη εξέγερση όταν το Συμβούλιο προσπάθησε ν' αντιτεθεί στο κίνημα. Ο λαός αντιστάθηκε και σχημάτισε μια επιτροπή σαράντα ανθρώπων που διατύπωσε τα αιτήματα της κοινότητας σε τριάντα-έξι άρθρα, τα οποία δεν αφορούσαν θρησκευτικά θέματα αλλά οικονομικά ζητήματα. Έτσι αποδείχτηκε πως οι συντεχνίες ήταν οι υποκινητές του κινήματος.

Όμως παρά τ' ότι τ' άρθρα έγιναν αποδεκτά απ' το Συμβούλιο (ακόμα και το Ιερατείο προσυπέγραψε κάποια απ' αυτά) δεν τηρήθηκαν στο σύνολό τους. Η ήττα της εξέγερσης στη Βόρεια Γερμανία έφερε επίσης την ύφεση της αναταραχής στη Νότια Γερμανία ενώ ταυτόχρονα αποδέσμευσε τις δυνάμεις των νικητών πριγκίπων και τους κατέστησε ικανούς να βοηθήσουν τους φίλους τους στο Νότο. Επήλθε ένας συμβιβασμός μεταξύ του κλήρου και της πόλης, σύμφωνα με τον οποίο τα δικαιώματα του κλήρου αποκαταστάθηκαν και

σ' ανταπόδοση, ο τελευταίος εγκατέλειψε όλες τις αρχικές του απαιτήσεις γι' αποζημίωση κι εγγύηση ενάντια σε κάθε ενδεχόμενη μελλοντική απώλεια.

Η ειρήνη αποκαταστάθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο, παρ' όλο που η αντίθεση των αστικών στοιχείων (ιδιαίτερα της δημοκρατικής παράταξης της πόλης) προς τον πλούσιο, προνομιούχο και φορομπηχτικό κλήρο συνεχίστηκε. Η μεγάλη καταστροφή του 1525 είχε θέσει τις μάξες σε κίνηση, αν κι είχαν επιδείξει μικρό μόνο ενδιαφέρον για τη Μεταρρύθμιση ως εκείνη τη στιγμή. Αυτή ήταν η κατάσταση, όχι μόνο όσον αφορά το Μύνστερ αλλά ολόκληρη την Κάτω Γερμανία, όπου η "υπόθεση του Ευαγγελίου" τώρα είχε βρει θερμή υποδοχή. Ο κλήρος ήταν στην κεφαλή της κίνησης που ήταν αρχικά καθαρά οικονομικής φύσης αλλά τώρα είχε αρχίσει να κάνει χρήση θεολογικών επιχειρημάτων και να προσποιείται ένα φαινομενικά στενό θρησκευτικό χαρακτήρα.

Αυτό είναι ένα φαινόμενο που το συναντάμε συχνά στην περίοδο της Μεταρρύθμισης και βρίσκεται το ανάλογο του στα σύγχρονα κινήματα της μεσαίας τάξης και του προλεταριάτου.

Η αιτία αυτού δεν είναι δύσκολο ν' ανακαλυφθεί. Εφ' όσον ένα κοινωνικό κίνημα είναι απλώς ζήτημα των ειδικών απαιτήσεων της στιγμής, ο οικονομικός χαρακτήρας του είναι εξόχως προφανής. Όμως όσο βαθύτερη είναι η διεισδυτικότητα του κι όσο μεγαλύτερη η επέκτασή του, τόσο περισσότερο αναζητά ν' αλλάξει το σύνολο της κοινωνίας -δηλαδή ολόκληρο τον κόσμο- και τόσο μεγαλύτερη γίνεται η αναγκαιότητα για τη δημιουργία μιας λογικής σύνδεσης των επιμέρους στόχων του. Οι σκεπτόμενοι άνθρωποι θα αισθανθούν υποχρεωμένοι να γίνουν ξεκάθαροι όσον αφορά τους τελικούς σκοπούς ενός κινήματος του οποίου οι πρώτες προσπάθειες αντιπροσωπεύουν απλώς ενδιάμεσα αιτήματα και θα προσπαθήσουν να τους εξηγήσουν υπό τη μορφή υψηλότερων γενικών αρχών. Ανάλογα με το πόσο περιορισμένη είναι η οικονομική γνώση κάθε εποχής και τους γενικότερους ανατρεπτικούς σκοπούς του κινήματος, τα επιχειρήματα κι οι θεωρίες των ακριτωτέρων εμφανίζονται ως συνήθως όλο και πιο μυστικιστικά και οι δυσαρεστημένοι χάνουν ευκολότερα τη δυνατότητα να κατανοήσουν σωστά την οικονομική βάση των αναταραχών που δημιουργούν. Όταν για παράδειγμα, ο σκοπός ενός κινήματος συμβαίνει να είναι απλώς ένα ζήτημα ελεύθερου εμπορίου ή κάποιων ασήμαντων φόρων ή όταν αφορά λιγότερες ώρες εργασίας κι υψηλότερες αμοιβές, η οικονομική αρχή είναι αρκετά ξεκάθαρη ακόμα και στους πιο κοντόφθαλμους. Αλλά αν το κίνημα έχει να κάνει με το γενικό ταξικό ανταγωνισμό των μεσαίων τάξεων ή του προλεταριάτου ενάντια στην υπέρχουσα κοινωνία, τότε για κάποιον επιφανειακό παρατηρητή, η οικονομική βάση χάνεται απ' τη θέα του σχεδόν ολοκληρωτικά και γίνεται ζήτημα των αιώνων αρχών του φυσικού δικαίου, του λόγου, της δικαιοσύνης, κτλ. Την εποχή της Μεταρρύθμισης, το γενικό πλαίσιο σκέψης δεν ήταν νομικό αλλά θεολογικό και κατά συνέπεια, όσο πιο ριζοσπαστικό ήταν ένα κοινωνικό κίνημα, τόσο πιο θεολογικά εμφανίζονταν τα συνθήματά της παράταξής του, όπως το "Θέλημα του Θεού", ο "Λόγος του Χριστού"

και άλλα παρόμοιας φύσης.

Το έτος 1529, το δημοκρατικό Προτεσταντικό κίνημα στην Κάτω Γερμανία δέχθηκε μια ιδιόμορφη ώθηση. Εκείνο τον καιρό ξέσπασε ένας τρομερός λιμός που διήρκησε ως το 1531, σύμφωνα με τα όσα μας λέει ο Sebastian Franck στα Χρονικά του που δημοσιεύτηκαν εκείνη τη χρονιά. Σε κάποια μέρη, ένα μόδι σίκαλης κόστιζε τρία σελίνια κι έξι πένες και το επόμενο καλοκαίρι, εννιά σελίνια. Το 1531, η τιμή ανέβηκε κι άλλο. Στο Ντόρτμουντ, το 1530, ένα μόδι σίκαλης κόστιζε πέντε σελίνια κι έξι πένες ενώ το 1531, η τιμή είχε πάει στα δεκατέσσερα σελίνια. Μια καταστροφική πανούκλα, η αποκαλούμενη “εγγλέζικη επιδρωτική αρρώστια” ερήμωσε τη χώρα, ταυτόχρονα με το λιμό.

Μετά ακολούθησε η Τουρκική εισβολή, την οποία την ένοιωσαν στην Κάτω Γερμανία ως συνέπεια του πολεμικού φόρου, δηλαδή του “Τουρκικού φόρου”, που επιβλήθηκε αμέσως. Όμως σ’ αυτά τα τμήματα της χώρας που δεν είχαν τίποτα να φοβηθούν απ’ τους Τούρκους, αυτός ο φόρος πρέπει να ήταν πολύ ενοχλητικός, εν μέσω τόσης δυστυχίας, ειδικότερα καθώς το ύψος του ποσού που τους καταλόγιζαν δεν ήταν χαμηλό. Για παράδειγμα, στο Πριγκηπάτο του Δούκα του Cleve ήταν το δέκα τοις εκατό του εισοδήματος.

Αυτό πρέπει να είχε εντείνει τον ταξικό ανταγωνισμό σε μεγάλο βαθμό, κάνοντας οξύτερη την εναντίωση της δημοκρατίας έναντι του πλούσιου κλήρου που το μόνο που γνώριζε πολύ καλά ήταν το πως ν’ αποφεύγει τη φορολόγηση, κι εντός του οποίου, μεσ’ την κοντόφθαλμη φιλαργυρία του, καμιά εθελοντική συνεισφορά δε λάμβανε χώρα υπέρ των πολεμικών εξόδων.

Σ’ αυτή την κατάσταση των πραγμάτων, το κήρυγμα του Bernhard Rothmann βρήκε ευνοϊκή ανταπόκριση κι όταν αναχώρησε το 1532 απ’ το St. Moritz για το Μύνστερ, οι δημοκράτες τον υποδέχτηκαν μ’ ανοιχτές αγκάλες και τον προστάτευσαν από κάθε βίαιη απόπειρα εναντίον του. Ο πιο επιφανής της δημοκρατικής παράταξης ήταν ένας πλούσιος υφασματέμπορος, τ’ όνομα του οποίου ήταν Bernhard Knipperdollinek: *«ένας μεγαλοπρεπής άνθρωπος, νέος ακόμα στα χρόνια, μ’ ωραία μαλλιά και γενειάδα. Γενναίος, ειλικρινής και δυνατός στην εμφάνιση, στις χειρονομίες και τις κινήσεις, γεμάτος σχέδια, ικανός στο λόγο και πραγματικά ευστροφος»* (Cornelius). Επίμονος, δραστήριος και με μια τάση προς το ρομαντικό.

Ήταν πολύ ευνοϊκό για τον αγώνα των φιλόδοξων δημοκρατικών ότι την ώρα που είχαν βάλει μπροστά όλη τους τη δύναμη για την υπεράσπιση του Rothmann, οι εκκλησιαστικές αρχές ήταν απασχολημένες με τις εσωτερικές τους υποθέσεις, κάτι που αποτελούσε χαρακτηριστικό της Εκκλησίας αυτής της περιόδου.

Ο Επίσκοπος Φρειδερίκος ήταν ένας ευγενής, λάτρης της καλοπέρασης, που το αξίωμα του Επισκόπου τον ευχαριστούσε για όσο καιρό του προξενούσε λίγα μόνο προβλήματα και του απέφερε πολλά χρήματα. Τώρα, που οι δυσκολίες της Εκκλησίας πολλαπλασιάστηκαν και που ο Πάπας, ο Αυτοκράτορας και το Ιερατείο τον υποχρέωναν σε μια πιο δραστήρια

πολιτική για την υπεράσπιση της Εκκλησίας, η Επισκοπική έδρα του προξενούσε αποστροφή. Έψαχνε λοιπόν κατά συνέπεια για ένα διάδοχο που θα έπαιρνε απ' τα χέρια του το επισκοπικό αξίωμα μ' ένα καλό αντίτιμο. Κι έναν τέτοιο άνθρωπο τον βρήκε στο πρόσωπο του Επισκόπου Έρικ του Πάντεμπορν και του Όσαμπρυκ, ένα ευγενή, τόσο άπληστο για κτήσεις που θα ήταν ικανός να πληρώσει γι' αυτές, και που άρπαξε με χαρά την ευκαιρία να προσθέσει κι ένα τρίτο επισκοπικό αξίωμα στα δύο που ήδη κατείχε. Η Καθολική Αρχιεπισκοπή της Κολωνίας και ο Λουθηρανός Εκλέκτορας της Σαξονίας ήταν οι μεσάζοντες σ' αυτή την εκκλησιαστική συναλλαγή (το αν δέχτηκαν μεσιτική αμοιβή δεν είναι γνωστό). Το αντίτιμο ορίστηκε στα 40.000 φιορίνια. Μέσω μιας χονδροειδούς απάτης, αυτοί οι ευγενείς, οι τόσο ευσεβείς όσο και ισχυροί, κατόρθωσαν ν' αποσπάσουν τη συναίνεση του Ιερατείου: μια πλαστή συμφωνία κατατέθηκε μπροστά σ' αυτό αντί της πραγματικής, στην οποία δηλώθηκε μόνο το μισό του πραγματικού αντίτιμου. Κι ήταν ένα πρόσωπο αυτής της κατηγορίας που ανέλαβε να υπερασπιστεί τη θρησκεία, τα ήθη και την ιδιοκτησία απέναντι στους Αναβαπτιστές!

Αφού αποδέχτηκε το τίμημα, ο Έρικ εκλέχτηκε προσωρινά Επίσκοπος το 1531 και ο Φρειδερίκος παραιτήθηκε και τυπικά απ' το επισκοπικό αξίωμα το Μάρτη του 1532.

Στο ενδιάμεσο, οι αιρετικοί αύξησαν τον αριθμό τους στο Μύνστερ. Η ανάληψη των καθηκόντων του απ' το νέο Επίσκοπο δεν τους επηρέασε πολύ, μολονότι έβλεπε τον εαυτό του μάλλον σαν κυβερνήτη παρά ως Επίσκοπο, και η διάδοση των Λουθηρανικών κηρυγμάτων, του ήταν λιγότερο αντιπαθής απ' ότι στον προκάτοχό του. Επιπλέον ήταν στενός φίλος του Εκλέκτορα Ιωάννη της Σαξονίας (έναν εκ των μεσολαβητών για την εξαγορά της Επισκοπικής έδρας) και του Λαντγκράβου Φιλίππου της Έσσης, ηγέτες κι οι δυο τους του Ευαγγελικού κινήματος στη Γερμανία. Στην πραγματικότητα, τόσο λίγο δίσταζε να εκδηλώσει τη συμπάθειά του προς τον Προτεσταντισμό, που έγινε μάρτυρας στο γάμο του Graf von Tecklenburg (στμ:74) με μια καλόγρια που είχε παρατήσει το μοναστήρι.

Η εκλογή του Επισκόπου ενδυνάμωσε την Προτεσταντική υπόθεση στο Μύνστερ σε πολύ μεγάλο βαθμό αλλά επίσης οδήγησε και στο χωρισμό του κινήματος σε δύο παρατάξεις. Παρ' όλο που ο Έρικ έκλινε προς τη Μεταρρύθμιση, δεν ήταν η Μεταρρύθμιση των κατώτερων τάξεων αλλά αυτή των υψηλότερων που αυτός ευνοούσε. Μια μεταρρύθμιση που αύξανε τη δύναμη των κυβερνώντων -αλλά όχι αυτή των δημοκρατικών- εις βάρος της Εκκλησίας.

Ενάντια στην παράταξη του κλήρου και την ιπποσύνη, ο Έρικ αναζήτησε την υποστήριξη στους ευγενείς της πόλης και στο Συμβούλιο με τους οπαδούς του. Οι δυο δυνάμεις σχημάτισαν ένα "μετριόπαθές κόμμα" που φλέρταρε με τους Λουθηρανούς.

Εφ' όσον όλοι οι αντίπαλοί τους ήταν Καθολικοί, οι δημοκράτες της πόλης ήταν πρόθυμοι να κάνουν τα Λουθηρανικά δόγματα βάση της πίστης τους. Όμως τώρα που ο Λουθηρανισμός απειλούσε να μεταστραφεί από όπλο αντίστασης σε όπλο στα χέρια των

πιο επικίνδυνων εχθρών τους, δηλαδή του Επισκόπου και της αριστοκρατίας, άρχισαν να χάνουν τη συμπάθειά τους για τα κηρύγματα του Λούθηρου και να στρέφονται προς τον Ζβιγγλιανισμό που ταίριαζε καλύτερα στις ανάγκες τους.

Ο Έρικ και το Συμβούλιο θεωρούσαν ότι το πιο σημαντικό ήταν να πάρουν το πάνω χέρι σε σχέση με τους δημοκρατικούς της πόλης και ξεκινώντας να δρουν προς αυτή την κατεύθυνση, ήταν σίγουροι για τη συνδρομή του κλήρου. Στις 17 Απρίλη του 1532, ο Επίσκοπος εξέδωσε ένα διάταγμα με το οποίο πρόσφερε την προοπτική μιας άμεσης μεταρρύθμισης της Εκκλησίας, ζητώντας όμως πρώτα απ' όλα, ν' αποχωρήσει ο κήρυκας τον οποίο η κοινότητα προστάτευε κατά τρόπο αυθαίρετο.

Το Συμβούλιο ακολούθως διέταξε τον Rothmann να διακόψει τις ομιλίες του όμως η κοινότητα δε θα συμφωνούσε, διακηρύσσοντας ότι θα διατηρούσε τον κήρυκά της υπό οποιεσδήποτε συνθήκες (28 του Απρίλη).

Οι δημοκρατικοί στάθηκαν ξανά τυχεροί. «*Στην πραγματικότητα*», γράφει ο θερμός επισκοπικός Kerksenbroick (στυμ:75), «*αυτός ο έντιμος Επίσκοπος θα είχε επιτύχει πολλά πάνω σ' αυτό το ζήτημα με τα μέσα που του έδινε η εξουσία του και με την υποστήριξη των φίλων του, αν δεν τον προλάβαινε ο πρόωρος θάνατός του. Γλεντώντας λίγο παραπάνω απ' το συνηθισμένο στο κάστρο του, στο Fürstenu, ευρισκόμενος στην Επισκοπή του Όσναμπρυκ, αρρώστησε ξαφνικά, παρ' όλο που μερικοί ισχυρίζονται ότι πέθανε ξαφνικά στις 14 του Μάη, μετά την κατανάλωση μεγάλης ποσότητας κρασιού*». [34]

Αυτό το συμβάν ήταν το σύνθημα για μια εξέγερση και στις τρεις επισκοπές που ταλαιπωρούνταν και καταπιέζονταν κατά τη διάρκεια της θητείας του που έλαβε τέλος μ' αυτόν τον “άγιο” τρόπο. Στο Όσναμπρυκ, το Πάντεμπορν και το Μύνστερ, ο λαός ξεσηκώθηκε, έδωσε τους Καθολικούς παπάδες και διόρισε Προτεστάντες πάστορες του δικού του τρόπου σκέψης. Το Συμβούλιο δεν ήταν με τίποτα σε θέση να τον συγκρατήσει. Στο Όσναμπρυκ επιτεύχθηκε ένας συμβιβασμός μεταξύ του κληρικού κόμματος και της πόλης με τη μεσολάβηση των ιπποτών. Το Πάντεμπορν συντρίφτηκε τελείως με τη βία, τον Οχτώβρη του 1532, απ' τον Αρχιεπίσκοπο Hermann της Κολωνίας, όμως στο Μύνστερ αντίθετος, οι στασιαστές κατάλαβαν καλύτερα πως να πραγματοποιήσουν τα σχέδιά τους.

Το Ιερατείο είχε αμέσως εκλέξει τον Franz v. Waldeck για ν' αναπληρώσει τον Έρικ και στις 28 Ιούνη, ένα γράμμα του έφτασε στο Μύνστερ που καλούσε την πόλη να επιστρέψει στην υποταγή του. Η συνέλευση της κληρονομικής αριστοκρατίας δήλωσε πως ήταν έτοιμη να υποταγεί, όμως αυτή των συντεχνιών αποφάσισε (1η Ιούλη) το σχηματισμό μιας ομοσπονδίας για την υπεράσπιση της υπόθεσης. Ο διορισμός της επιτροπής των τριανταέξι ανθρώπων τρόμαξε τόσο το Δημοτικό Συμβούλιο, ώστε προσχώρησε στο πλευρό της, αναγνωρίζοντας τα αιτήματα της κοινότητας. Η επιτροπή των τριάντα-έξι παρότρυνε άμεσα την αναδιοργάνωση της Εκκλησίας πάνω στις Ευαγγελικές αρχές κι αναζήτησε εξωτερική βοήθεια, συνάπτοντας τελικά μια συμμαχία

με τον Φίλιππο της Έσσης. Κι όταν τον Οχτώβρη, ο Επίσκοπος Franz υποστηριζόμενος τόσο απ' την αριστοκρατία του κλήρου όσο κι απ' την κοσμική, άρχισε προετοιμασίες για να επικρατήσει μέσω της βίας στο Μύνστερ, η κοινότητα ανάγκασε το Συμβούλιο να προχωρήσει σε ανάλογες προετοιμασίες. Τριακόσιοι στρατιώτες εξοπλίστηκαν και τα οχυρωματικά έργα επιδιορθώθηκαν.

Υπήρχαν κάποιες ασήμαντες διαφωνίες μεταξύ των παρατάξεων όμως ο Επίσκοπος δεν επιθυμούσε μια αποφασιστική προέλαση εναντίον της ισχυρής πόλης που θα τον απειλούσε είτε με ήττα, είτε με μια εξωτερική επέμβαση που θα τον έκανε ν' απολέσει την ανεξαρτησία του. Επιπλέον, τα ταμεία του ήταν άδεια κι ο άπληστος κλήρος αρνούταν να κάνει θυσίες γι' αυτόν. Ο Αυτοκράτορας, ο πιο ισχυρός υπερασπιστής του Καθολικισμού σ' αυτή την περιοχή, ήταν κι ο ίδιος σε δυσχερή οικονομική θέση αυτήν την εποχή, ως συνέπεια του πολέμου κατά των Τούρκων. Γι' αυτό το λόγο, ο Επίσκοπος Franz πάσχιζε να επιστρέψει στην πολιτική του προκατόχου του και να κάνει ειρήνη με το Συμβούλιο, εισερχόμενος σε διαπραγματεύσεις γι' αυτό το σκοπό.

Τα συμφέροντά του, ωθούσαν το Συμβούλιο στο να κάνει παραχωρήσεις όμως ο λαός δεν ήθελε ν' ακούσει τίποτα τέτοιο. *«Ούτε βήμα πίσω! Καλύτερα να μας σκοτώσουν και να κατασπαράξουν τα παιδιά μας!»* κραύγαζε ο Knipperdollinck και οι μάζες του υποστήριζαν.

Με σκοπό να διαχειριστεί τις διαπραγματεύσεις ώστε να έχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας, ο Επίσκοπος είχε καταφύγει στη μικρή πόλη του Telgt, κοντά στο Μύνστερ. Όμως η γειτνίαση με τον Επίσκοπο ωθούσε την ετοιμοπόλεμη κοινότητα σ' οτιδήποτε άλλο εκτός απ' την ειρήνη. Μια ξαφνική επίθεση στο Telgt σχεδιάστηκε μυστικά κι εκτελέστηκε επιτυχώς τη νύχτα της 26^{ης} του Δεκέμβρη, όμως ο ίδιος ο Επίσκοπος δεν αιχμαλωτίστηκε καθώς συμπτωματικά, είχε φύγει απ' το Telgt την προηγούμενη μέρα. Πολλοί όμως απ' τους πιο επιφανείς εκπροσώπους της Καθολικής υπόθεσης -εκκλησιαστικοί και κοσμικοί αριστοκράτες και φυγάδες κληρονομικοί ευγενείς απ' το Μύνστερ- πιάστηκαν αιχμάλωτοι.

Αυτή η νίκη είχε σημαντικά αποτελέσματα. Με τη μεσολάβηση του Φιλίππου της Έσσης συνήφθη ένα σύμφωνο (14 Φλεβάρη του 1533) του οποίου ο βασικός όρος ήταν ότι ο Επίσκοπος, το Συμβούλιο και οι ιπότες θα επέτρεπαν στη δημοκρατική παράταξη να διατηρήσει όσα οφέλη είχε αποκομίσει απ' την εξέγερση. Από κείνη τη στιγμή, το Μύνστερ αναγνωρίστηκε ως Ευαγγελική πόλη.

VII. Οι Αναβαπτιστές στο Στρασβούργο και τις Κάτω Χώρες.

Οι δημοκρατικές συντεχνίες είχαν βγει νικήτριες στο Μύνστερ αλλά έχοντας σημειώσει όλες τις επιτυχίες τους μόνο μέσω της βοήθειας των κατώτερων μαζών του πληθυσμού, δεν μπορούσαν, όπως συχνά είχε συμβεί πριν σε παρόμοιες περιπτώσεις, να εγκαταλείψουν

τα μέσα που είχαν χρησιμοποιήσει, αμέσως μετά την επίτευξη του στόχου τους. Η νίκη είχε επιτευχθεί απ' την αναπάντεχη εύνοια της τύχης, όχι από μια αποφασιστική ήττα του αντιπάλου σε ανοιχτή μάχη. Άρα η ειρήνη, αντιπροσώπευε απλά μια πρόσκαιρη παύση των εχθροπραξιών ενώ η προοπτική πιο άγριων μαχών ξεπρόβαλε μπρος στους δημοκρατικούς της μεσαίας τάξης, κάνοντάς τους να φοβούνται να εγκαταλείψουν τις σχέσεις τους με τους προλετάριους δημοκράτες. Οι πεποιθησείς των τελευταίων βρήκαν την πιο οικεία έκφρασή τους στον Αναβαπτισμό. Η ξεχωριστή θέση που το προλεταριάτο είχε κερδίσει στο Μύνστερ, έκανε αυτή την πόλη το κέντρο της πίστης των Βαπτιστών στην Κάτω Γερμανία.

Οι Ζβιγγλιανοί είχαν κάνει την εμφάνισή τους στο Μύνστερ κατά τη διάρκεια του έτους 1532, ερχόμενοι να προστεθούν στους Καθολικούς και τους Προτεστάντες και οι Βαπτιστές συνδέθηκαν μαζί τους. Τα δυο κέντρα απ' τα οποία οι Αναβαπτιστικές ιδέες διαδίδονταν στην Κάτω Γερμανία ήταν το Στρασβούργο κι οι Κάτω Χώρες.

Στο Στρασβούργο, που ήταν σε στενή οικονομική και πολιτική σχέση με τις μεγάλες πόλεις της Νότιας Ελβετίας, η Ζβιγγλιανή Κρατική Εκκλησία θριάμβευσε το 1525. Ο αγώνας του Ζβιγγλιανισμού ενάντια στον Καθολικισμό και το Λουθηρανισμό, βοήθησε τους Βαπτιστές στο Στρασβούργο, όπως και σε άλλες πόλεις της Νότιας Γερμανίας. Μετά το Augsburg, όπως ήδη έχουμε δει, το Στρασβούργο έγινε το πιο σημαντικό κέντρο της κοινότητας των Βαπτιστών στη Νότια Γερμανία. Εκεί κρατούσαν καλά τις θέσεις τους, περισσότερο από άλλα μέρη, χάρη στη δύναμη που είχε ο "απλός κόσμος" και στο φόβο μιας εξέγερσης που εμπόδιζε το Συμβούλιο να πάρει αποφασιστικά μέτρα ενάντια στους Βαπτιστές. Τόσο δυνατός ήταν ο λαός σ' αυτή την ισχυρή σημαντική πόλη που οι πιο σπουδαίοι απ' τους ηγέτες της εκεί Εκκλησίας, ειδικά ο Carito (**στμ:76**), συνέχιζαν την πολιτική που αρχικά ακολουθούσε ο Ζβίγγλιος και για πολύ καιρό έδειχναν θετική διάθεση προς τις απόψεις των Βαπτιστών.

Κατά τη διάρκεια του μεγάλου διωγμού, το Στρασβούργο ήταν μια πόλη-καταφύγιο για κείνους τους Αδελφούς που δεν μετανάστευσαν στη Μοραβία και μετά την άγρια καταστολή της Βαπτιστικής κοινότητας στο Augsburg, έγινε η μητρόπολη του κινήματος στη Νότια Γερμανία, αν μπορούσε να ειπωθεί ότι υπήρχε τέτοιο κίνημα.

Σχεδόν όλοι οι σημαντικοί άνθρωποι των Βαπτιστών της Νότιας Γερμανίας πέρασαν απ' τη νέα μητρόπολη κατά καιρούς. Όμως ο πιο σπουδαίος απ' όλους αυτούς ήταν ο μάστορας γουνοποιός Melchior Hofmann απ' το Hall της Σουηβίας, ένας άνθρωπος που είχε ταξιδέψει πολύ. Το 1523 είχε κηρύξει τα Ευαγγελικά δόγματα στο Livland κι είχε γίνει κήρυκας στη Γερμανική κοινότητα της Στοκχόλμης. Διωγμένος από και, βρήκε καταφύγιο στο Holstein, όπου ο Βασιλιάς Φρειδερίκος της Δανίας του παρείχε τα μέσα για να ζήσει και την ελευθερία να κηρύξει. Όταν όμως στράφηκε απ' το Λουθηρανισμό στο Ζβιγγλιανισμό, εξορίστηκε απ' τη χώρα (1529) και κινήθηκε προς το Στρασβούργο όπου σύντομα προσελκύνθηκε απ' τις Βαπτιστικές απόψεις κι έγινε μέλος της κοινότητας

το 1530 –κι αφού οι παλιοί ηγέτες είχαν πεθάνει ή διωχθεί, έφτασε σε θέση να γίνει ο πλέον προβεβλημένος ανάμεσα στους Βαπτιστές .

Ιδιόρρυθμος και οραματιστής ζηλωτής, συμερίζονταν τις απόψεις του Hans Hut για το θέμα της χιλιετίας (milēnium) που τώρα πρέπει να είχε βρει ακόμα πιο ευνοϊκό έδαφος ανάμεσα στους Αδελφούς καθώς ο διωγμός εναντίον τους μαίνονταν ακόμα. Πραγματικά, αν δεν υπήρχαν κάποια συνθήματα υπέρ ενός γρήγορου λυτρωμού, θα ήταν δύσκολο να παραμείνουν σταθεροί εν μέσω των αγριότητων του κυνηγητού των αιρετικών. Αλλά όσο πιο λυσσαλέος ήταν ο διωγμός, τόσο μεγάλωνε η πίστη τους στις επαγγελίες που προέβλεπαν την επερχόμενη κατάρρευση της υπάρχουσας τάξης της κοινωνίας -αυτό που παθιασμένα λαχταρούσαν οι καρδιές τους. Τίποτα όμως πια δεν περίμεναν απ' τους Τούρκους.

Το Στρασβούργο θεωρούνταν απ' τον Hofmann η ουράνια Ιερουσαλήμ γιατί αναμένονταν με μεγάλη βεβαιότητα ότι η εξουσία θα περιέρχονταν στους Βαπτιστές σ' αυτό το μέρος σε πολύ μικρό διάστημα, ίσως μέσα στο έτος 1533.

Όμως ο Hofmann συμφωνούσε μέχρι ένα βαθμό με το συνήθη τρόπο σκέψης των Βαπτιστών, ώστε τάχθηκε εναντίον κάθε προσφυγής στη βία. Βασίζονταν πάνω στο αποτέλεσμα της προπαγάνδας του που έλεγε ότι ήταν ο Θεός αυτός που θα έδινε τη νίκη και ότι κάθε εξέγερση ήταν αμαρτωλή.

Αρχικά ο Hofmann συνάντησε οργισμένη αντίδραση εντός της κοινότητας. Δυο διαφορετικές παρατάξεις σχηματίστηκαν, απ' τις οποίες τελικά θριάμβευσε η δική του, ίσως περισσότερο λόγω της επιτυχίας του στις Κάτω Χώρες παρά λόγω της δύναμης των επιχειρημάτων του ή των εσωτερικών αναγκών των Αδελφών.

Ήταν υπερβολικά αεικίνητος όμως για να παραμείνει επί μακρόν στο Στρασβούργο. Το 1539 κατέβηκε προς το Ρήνο για να διακηρύξει τις νέες του ιδέες στις Κάτω Χώρες.

Οι Κάτω Χώρες ήταν η έδρα του αιρετικού κομμουνισμού στα βόρεια των Αλπεων. Από κει έλκυε την καταγωγή του ο Βεγαρδισμός, εκεί οι “Αδελφοί της Κοινής Ζωής” είχαν δουλέψει και μορφώσει τον κόσμο. Όμως η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της χώρας που οδήγησε στην εμφάνιση του κομμουνισμού εκεί, είχε επίσης σφυρηλατήσει και μια ισχυρή κυβέρνηση, τον πλέον επικίνδυνο εχθρό του κομμουνισμού. Στην αρχή του δέκατου έκτου αιώνα, η κυβέρνηση ήταν πολύ πιο ισχυρή κι απόλυτη απ' ότι στο γειτονικό τμήμα της Γερμανίας.

Ο Οίκος της Βουργουνδίας, και μετά την εξαφάνισή του το 1477, ο διάδοχός του, ο Οίκος των Αψβούργων, είχαν ενοποιήσει τις δεκαεφτά επαρχίες των Κάτω Χωρών με κάθε δυνατό μέσο -μέσω κληρονομικής διαδοχής, της εξαγοράς και της κατάκτησης.

Επιπλέον, το 1504, οι Αψβούργοι είχαν κληρονομήσει το θρόνο της Ισπανίας, χώρα στην οποία ο δεσποτισμός είχε ήδη σημειώσει μεγάλη πρόοδο. Η Εκκλησία ειδικά είχε κατορθώσει να έχει σε σχεδόν απόλυτη εξάρτηση το Στέμμα. Η Ιερά Εξέταση, που ποθενά αλλού δεν ασκούσε τόσο τρομαχτική εξουσία όπως στην Ισπανία, είχε καταστεί

τυφλό όργανο ενός δεσποτισμού που συνέτριβε κάθε απειθαρχο στοιχείο. Στο εξωτερικό, η δύναμη της Ισπανικής εξουσίας ήταν τόσο μεγάλη εκείνη την εποχή που επιχείρησε να προχωρήσει σε προστριβές με τη Γαλλία εξ' αιτίας της Ιταλίας, καθώς και με την Παπική εξουσία. Σαν βασιλιάδες της Ισπανίας, οι Αψβούργοι είχαν ακόμα περισσότερους λόγους να υποστηρίξουν τον Καθολικισμό απ' ότι ως ηγεμόνες της Αυστρίας (όταν απειλούνταν απ' τους Τούρκους) και Αυτοκράτορες της Γερμανίας, στην οποία η εξουσία τους υπονομεύονταν απ' τους Ευαγγελικούς πρίγκηπες, διότι η Καθολική Εκκλησία είχε καταστεί ένα απ' τα σημαντικότερα, αν όχι το πιο σημαντικό, απ' τα όργανα της εξουσίας τους.

Είχαν συνεπώς κάθε λόγο για ν' αντιτίθενται αποφασιστικά στον Προτεσταντισμό αλλά μπορούσαν να επιτεθούν εναντίον του με μεγαλύτερη δύναμη στις Κάτω Χώρες απ' ότι στη Γερμανία. Σαν Αυτοκράτορας της Γερμανίας, ο Κάρολος ο Ε' ενοποίησε τις Κάτω Χώρες με το Ισπανικό βασίλειο το 1516. Εκτός των πολύ αποδοτικών μέσων κυβερνητικής εξουσίας που του πρόσφεραν οι Κάτω Χώρες, είχε υπό τις διαταγές του και τις δυνάμεις του Ισπανικού θρόνου με τις οποίες μπορούσε να συντρίψει κάθε αντιπολίτευση σ' οποιαδήποτε απ' τις κτήσεις του. Χωρίς να επιφέρει κάποια επιφανειακή αλλαγή στους παλιούς τρόπους διακυβέρνησης, αφαίρεσε απ' αυτούς κάθε ίχνος πολιτικής ελευθερίας. Ο δεσποτισμός που έλαβε τόσο τρομαχτικές διαστάσεις υπό τον Φίλιππο Β' και που αργότερα κατορθώθηκε να υποχωρήσει μόνο μέσω ενός αιματηρού πολέμου διάρκειας σχεδόν εκατό χρόνων (1561-1648) και τότε μόνο σ' ένα τμήμα των Κάτω Χωρών, εγκαινιάστηκε απ' τον Κάρολο Ε', που όποτε εμφανίστηκε ανάγκη επέβαλε αδυσώπητα την αυτοκρατορική του εξουσία.

Οι κατώτερες τάξεις κρατούνταν υποταγμένες με σιδερένια πυγμή και παρέμεναν ανίσχυρες για όσο καιρό δεν υπήρχε μεγάλη σύγκρουση μεταξύ των ιδίων των κυβερνήτων. Αυτός ήταν ο λόγος που η γενέτειρα γη του αιρετικού κομμουνισμού παρέμενε φαινομενικά άγονο έδαφος για την κομμουνιστική προπαγάνδα κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας της Γερμανικής Μεταρρύθμισης. Το μυαλό του κόσμου όμως ήταν καλά προετοιμασμένο και οι κομμουνιστικές τάσεις ήταν ευρύτατα διαδεδομένες πριν ο Hofmann εμφανιστεί στο προσκήνιο.

Στα τέλη του δέκατου πέμπτου αιώνα, αναφέρεται η ύπαρξη "Βαλδεσιανών" μυστικών εταιρειών στη Φλάνδρα και τη Βραβάντη κι ονομάζονταν "Turlupins" ή "Pifles", συχνά επίσης (κι αυτό είναι άξιο αναφοράς) "Tisserands" (υφαντουργοί). «*Ήταν αστηροί στις αρχές τους, φιλεύσπλαχνοι προς όλους τους ανθρώπους και δεν έτρεφαν εκδικητικά αισθήματα. Πολλοί ενόθηκαν με τους Ολλανδούς Αναβαπτιστές κι αύξησαν πολύ τη δύναμή τους*». [35]

Σύμφωνα με τη δική τους παράδοση, οι Βαπτιστές είχαν διαδώσει την προπαγάνδα τους στις Κάτω Χώρες απ' το 1534 και πράγματι είναι γνωστό ότι τρεις "Αδελφοί" μαρτύρησαν για την υπόθεση στην Ολλανδία το 1527.

Η σπουδαιότητα του Hofmann δεν έγκειται στ' ότι εισήγαγε τον Αναβαπτισμό στις Κάτω Χώρες αλλά στο κουράγιο που μετέδιδε στα μέλη της σχέτας ώστε να εξαπλώσουν τις ιδέες τους. Αυτό το κουράγιο απορρέει απ' την πειστική βεβαιότητα της προφητείας του που έλεγε πως είναι κοντά το τέλος της υπάρχουσας τάξης της κοινωνίας και ότι το έτος 1533 θα έβλεπε την εγκαθίδρυση της νέας τάξης πραγμάτων. Τ' αποτέλεσμα των κηρυγμάτων του εντεινόνταν εξ' ατίας της πανώλης και του λιμού που επικρατούσαν απ' το 1529, όπως επίσης κι απ' το δημοκρατικό κίνημα των όμορων επαρχιών της Κάτω Γερμανίας, ειδικά της Βεσφαλίας..

Είναι άξιο αναφοράς τ' ότι η νέα σχέση (που ονομάζονταν Μελχιορίτες εκ του Melchior Hofmann) δεν μπόρεσε ποτέ ν' αποκτήσει σταθερό έρεισμα στη Φλάνδρα και τη Βραβάντη όπου η οικονομία κι η πολιτική είχαν φτάσει σε προχωρημένο στάδιο ανάπτυξης και όπου η εκτελεστική εξουσία ήταν ισχυρή και συγκεντρωτική. Το κέντρο της κίνησης ήταν στις πόλεις των Βόρειων επαρχιών –στην Ολλανδία, το Ζέαλαντ και τη Φρηζία, όπου παρά την καθυστέρηση στην πολιτική και την οικονομία, είχαν γι' αυτό ακριβώς το λόγο διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό την δημοτική ανεξαρτησία και οι οποίες, αντίθετα απ' τη Φλάνδρα και τη Βραβάντη, μπόρεσαν κατόπιν να ελευθερωθούν απ' την Ισπανική κυριαρχία. Το Άμστερνταμ έγινε η έδρα της κύριας κοινότητας των Αναβαπτιστών.

Οι Μελχιορίτες είχαν μόλις αρχίσει ν' αυξάνουν τον αριθμό τους, όταν χωρίστηκαν σε δυο παρατάξεις. Όλοι ασφαλώς πίστευαν στον επικείμενο ερχομό της Νέας Ιερουσαλήμ, όμως οι πιο πρακτικοί ανάμεσά τους ήταν αναγκασμένοι να παραδεχτούν ότι αυτό δε θά 'ρχονταν από μόνο του μέσω ενός θαύματος αλλά ότι το προλεταριάτο έπρεπε να ελευθερωθεί με τις δικές του δυνάμεις. Ισχυρίζονταν ότι έπρεπε να πολεμήσουν τους εχθρούς τους με το ίδιο όπλο που χρησιμοποιήθηκε για την καθυπόταξη του λαού: ότι το σπαθί που οι άθαιοι τράβηξαν απ' το θηκάρι του ενάντια στο λαό του Θεού, έπρεπε τώρα να στραφεί ενάντια στις καρδιές των τυράννων τους.

Αυτά δίδασκε ο Γιαν Ματίς, ένας φούρναρης απ' το Χάαρλεμ που ήταν ο πρώτος απ' τους Μελχιορίτες που πρότεινε τη χρήση βίαιων μέσων. *«Ο Γιαν Ματίς ήταν ο πρώτος που αξίωσε και εισήγαγε τη χρήση των όπλων και της βίας ενάντια στις αρχές»*, είπε ο Ιωάννης του Λέυδεν στους δικαστές του και σε μια προηγούμενη απολογία του μιλά για τη διχογνωμία που είχε εμφανιστεί μεταξύ του Ματίς και του Hofmann. [36]

Οι ιδέες που κηρύττονταν απ' τον Ματίς ευδοκίμησαν στις Κάτω Χώρες λόγω του ότι οι ταξικοί ανταγωνισμοί ήταν πολύ πιο οξείς σ' αυτή την επαρχία απ' ότι στην Ελβετία, τη γενέτειρα γη της σχέτας των Βαπτιστών. Στις Κάτω Χώρες, με δυσκολία ανιχνεύεται μια μικρή εκπροσώπηση των ανώτερων τάξεων στις γραμμές της αίρεσης, μια που το κίνημα σ' αυτή τη χώρα ήταν κατ' εξοχήν προλεταριακό στο χαρακτήρα κι είχε αναπτυχθεί ανάμεσα στις τάξεις που δεν είχαν να χάσουν παρά μόνο τα δεσμά τους. Ένα γεγονός που πρέπει να είχε αυξήσει τη δύναμη τόσο της αντίστασης όσο και της θέρμης τους γι' αυτό το σκοπό.

Ο Ματίς κατάφερε να σταθεροποιήσει τη θέση του στην κοινότητα του Άμστερνταμ κι επίσης κέρδισε πολλούς οπαδούς εκτός αυτής με τη μεσολάβηση των αγγελιοφόρων του, οι οποίοι οπαδοί αυξάνονταν με τη διεύρυνση των Μελχιοριτών. Μακράν ο επιφανέστερος ανάμεσά τους ήταν ο προαναφερθείς Ιωάννης Μπόκελσον του Λέυδεν. Η μητέρα του που ήταν μια μικρεμπόρισσα απ' τα περίχωρα του Μύνστερ, είχε υπάρξει υπηρέτρια του Bockel, δημάρχου του Soevenhagen, στον οποίο χάρισε ένα γιο, τον Ιωάννη (1509).

Παντρεύτηκε κατόπιν τον Bockel, αφού εξαγόρασε την ελευθερία της. Ο Ιωάννης έμαθε την τέχνη του ράφτη στο Λέυδεν, έχοντας όμως μάθει πολύ λίγα γράμματα. Τα εξαιρετικά όμως φυσικά χαρίσματά του αντιστάθμιζαν αυτό το γεγονός. Αφού μελέτησε τα έργα του Μίντσερ, επέδειξε ζωηρό ενδιαφέρον για τα φλέγοντα ζητήματα της εποχής του κι ήταν ιδιαίτερα παθιασμένος μ' ότι αφορούσε τον κομμουνισμό. Οι πνευματικοί του ορίζοντες διευρύνθηκαν επίσης απ' το πλήθος των ταξιδιών του. Ως μαθητευόμενος ράφτης, αφού αναχώρησε απ' τη Φλάνδρα, επισκέφτηκε την Αγγλία, όπου παρέμεινε τέσσερα χρόνια. Επιστρέφοντας στην πατρίδα, δεν ακολούθησε την τέχνη του αλλά παντρεύτηκε τη χήρα ενός ναυτικού κι επιδόθηκε στο εμπόριο. Οι δουλειές τον πήγαν στη Λυβέκη και τη Λισαβόνα αλλά η έλλειψη τύχης ή μάλλον η έλλειψη εμπορικών ικανοτήτων, τον έφτασαν στη χρεοκοπία, ακριβώς τη στιγμή που η σχέση των Βαπτιστών έκανε την εμφάνισή της στις Κάτω Χώρες. Μ' όλη τη ζέση της νιότης, ενστερνίστηκε τις αρχές που πάντα συμπαθούσε. Έχοντας δει και κάνει πολλά, δεν είχε κλείσει καν τα εικοσιπέντε του χρόνια, όταν κερδήθηκε απ' την υπόθεση του Γιαν Ματίς (Νοέμβρης του 1533).

Όμορφος, γεμάτος ζωντάνια, παθιασμένος και με σαγηνευτική ρητορική δεινότητα, σύντομα άρχισε να κατακτά καρδιές. Η απόλαυση της ζωής και του ωραίου αποτελούσαν ένα ξεχωριστό γνώρισμα του χαρακτήρα του, σε πλήρη αντίθεση με την πλειοψηφία των συντρόφων του που προτιμούσαν ένα ζοφερό πουριτανισμό. Σ' αυτό το θέμα, διέφερε τελείως απ' τον Τόμας Μίντσερ. Από πολύ νωρίς εκδήλωσε ποιητικό ταλέντο και ο Kerssenbroick μας πληροφορεί ότι *«είχε επίσης γράψει όλα τα είδη έργων, που όπως συνηθίζονταν σ' αυτή τη χώρα, τα παρουσίαζε στη σκηνή μπροστά σ' όλο τον κόσμο, για να κερδίσει χρήματα»*. Την έφεση και το ταλέντο του στα θεατρικά πράγματα την επέδειξε κατόπιν στο Μύνστερ.

Ο Kerssenbroick όμως, ελάχιστους λόγους έχει για να τον χλευάζει ως “ράφτη” και “αρχι-θεατρίνο”. Οι κύριοι των οποίων ο Kerssenbroick ήταν αφοσιωμένος υπηρέτης, έτρεμαν απ' το φόβο του ράφτη και αρχι-θεατρίνου, διότι στα χαρακτηριστικά που μόλις περιγράφηκαν, ο δικτάτορας του Μύνστερ πρόσθεσε μια άκαμπτη θέληση και μια διαπεραστική οξύτητα που τον κατέστησαν ένα αντίπαλο που τον έτρεμαν.

Πριν ο Μπόκελσον γίνει μαχητής του Ματίς, ο τελευταίος ήταν επικεφαλής των Μελχιοριτών στις Κάτω Χώρες, καθώς ο Hofmann είχε φύγει στις αρχές του 1533 για να επιστρέψει στο Στρασβούργο, μιας που ο καιρός για το ξεκίνημα της Νέας Ιερουσαλήμ είχε φτάσει. Ο Hofmann είχε προφητέψει πως θα αιχμαλωτιζόνταν και θα κρατούνταν

για μισό χρόνο αλλά έπειτα ήταν που θα έρχονταν ο Λυτρωτής. Το πρώτο σκέλος της προφητείας εκπληρώθηκε καθώς συνελήφθη το Μάη. Οι Αδελφοί βρίσκονταν τώρα σε κατάσταση πολύ έντονης προσμονής και ευελπιστούσαν με ξεχωριστή αδημονία στη στιγμή που επιτέλους θα έφερνε το τέλος κάθε λύπης και ανέχειας.

Η προφητεία όμως δεν εκπληρώθηκε στο σύνολό της. Η χρονιά του 1533 έφτασε στο τέλος της και όλα εξακολουθούσαν να είναι ήσυχα στο Στρασβούργο. Το κύριο αποτέλεσμα της αγκιτάτσιας του Hofmann ήταν να παρακινηθεί το Συμβούλιο στη λήψη πιο δραστικών μέτρων εναντίον των Βαπτιστών. Όλοι οι αμφιταλαντευόμενοι οπαδοί τους απομακρύνθηκαν απ' τη σχέση και η υπόθεσή τους από κείνη τη στιγμή, συνέχισε να χάνει έδαφος στην πόλη. [37] Όμως ήταν τότε ακριβώς που δόθηκε μια ώθηση στον ενθουσιασμό των Αδελφών, κάνοντάς τον να φουντώσει άλλη μια φορά, γιατί «*σ' όλες τις κοινότητες των Κάτω Χωρών εξαπλώθηκε μια φήμη που έλεγε πως ο Κύριος είχε απορρίψει το Στρασβούργο εξ' αιτίας της έλλειψης πίστης του και στη θέση του είχε επιλέξει το Μύνστερ ως έδρα της Νέας Ιερουσαλήμ*» (Cornelius).

Ας δούμε τώρα τι είχε εν τω μεταξύ διαδραματιστεί στο Μύνστερ.

VIII. Πως κερδήθηκε το Μύνστερ.

Ως το 1532, οι Βαπτιστές κι οι άλλες παρόμοιες τάσεις είχαν κάνει αισθητή την παρουσία τους στο Μύνστερ και κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους κέρδισαν με γρήγορο βαθμό σε αποφασιστικότητα, δύναμη και εμβέλεια.

Το Δημοτικό Συμβούλιο χωρίστηκε όσον αφορά την πολιτική του γιατί με τις εκλογές της 3^{ης} Μάρτη του 1533, είχε εισέλθει σ' αυτό ένας αριθμός σαφώς δημοκρατικών στοιχείων. Ένας εκ των δύο Δημάρχων (**στμ:77**), ο Hermann Tillbeck, ευγενής στην καταγωγή αλλά θερμός δημοκράτης στις απόψεις του, ήταν ένας μαχητής εξ' αυτών των στοιχείων, που κατόπιν αναλώθηκε στο να επιφέρει μια ένωση μεταξύ του ριζοσπαστικού τμήματος των δημοκρατικών πολιτών και των Αναβαπτιστών.

Οι συντεχνίες ήταν επίσης τόσο διχασμένες, αμφιταλαντευόμενες κι αναποφάσιστες όσο και το Συμβούλιο, γνωρίζοντας ότι ο Επίσκοπος κι ο κλήρος απλά ανέμεναν μια ευνοϊκή ευκαιρία για ν' ανακτήσουν τον έλεγχο της πόλης. Ένα μέρος όμως του σώματος των πολιτών που ανήκαν στις συντεχνίες, άρχισε ν' ανησυχεί για το φτωχό πληθυσμό, η επιθετικότητα του οποίου δεν αναγνώριζε τα προνόμια ή την ιδιοκτησία και γι' αυτό δε θα έκανε εξαίρεση ούτε για την ιδιοκτησία των συντεχνιών. Αυτό το σώμα, στάθμισε και σύγκρινε τους αντίστοιχους κινδύνους που το απειλούσαν, απ' τη μια πλευρά τις μάζες κι απ' την άλλη την αριστοκρατία. Όσοι απ' τους δημοκράτες αστούς φοβούνταν περισσότερο την κυριαρχία του κλήρου και της αριστοκρατίας, παρέμειναν ειλικρινείς στη συμμαχία τους με τα προλεταριακά στοιχεία, άλλοι ενόθησαν με τους Λουθηρανούς κι ακόμα με τους Καθολικούς της πόλης, ενώ η πλειοψηφία των συντεχνιακών τμημάτων

ταλαντεύονταν ασταμάτητα από δω κι από κει, ανησυχώντας μόνο για το πως θ' αποτρέψουν τις άλλες παρατάξεις απ' το ν' αποκτήσουν την πρωτοκαθεδρία.

Αυτή η κατάσταση των πραγμάτων ήταν εξαιρετικά ευνοϊκή για τους Βαπτιστές, καθώς απέτρεπε κάθε αποφασιστική δράση εναντίον τους απ' την πλευρά του Δημοτικού Συμβουλίου και δεν καθυστέρησαν στο να επωφεληθούν απ' αυτή την ευκαιρία. Ο ζήλος τους για την υπόθεση δεν είχε υποχωρήσει καθόλου κι ο αριθμός τους αυξάνονταν όχι απλώς απ' την προσχώρηση προσήλυτων απ' την πόλη αλλά (κι αυτό είναι αξιοσημείωτο) απ' τη συρροή των μεταναστών, αρχικά απ' τις γειτονικές περιοχές αλλά κατόπιν κι από μακρινές, ειδικότερα απ' τις Κάτω Χώρες. Αυτοί οι μετανάστες ήρθαν κατά ένα μέρος ως πρόσφυγες εξ' αιτίας του διωγμού και κατά ένα άλλο ωθούμενοι από μια επιθυμία για “μεγάλα πράγματα”, γιατί όχι μόνο στο Μύνστερ διέτρεχαν μικρότερο κίνδυνο απ' οπουδήποτε αλλού αλλά και γιατί διέθεταν μεγαλύτερο πεδίο για τη δραστηριότητά τους, σε βοήθεια του ευγενικού σκοπού. Αυτοί απέκτησαν τη μεγαλύτερη σημασία μέσα στην εξέλιξη των γεγονότων, καθώς ανήκαν στο πιο θαρραλέο και δραστήριο κομμάτι, δίνοντας σημαντική ηθική και στρατιωτική υποστήριξη στους Βαπτιστές της πόλης. Ο Gresbeck, που υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων, αποδίδει σ' αυτούς τον κύριο ρόλο σ' ότι αφορά το θρίαμβο των Αναβαπτιστών, όπως και σ' όλα τα συμβάντα που έλαβαν χώρα στην πόλη κάτω απ' το κομμουνιστικό καθεστώς. Αναφέρεται επίσης σε κάθε περίπτωση, στους “καθαρούς” Βαπτιστές του Μύνστερ ως «*οι Ολλανδοί και οι Φρήζιοι*».

Το “κόμμα της τάξης” (όπως εν συντομία μπορούμε να ορίσουμε τους αντίπαλους των Βαπτιστών) έφθινε μέρα με τη μέρα, καθώς πανικός είχε καταλάβει τους πλούσιους κατοίκους και κάθε πρόοδος που σημείωνε η δημοκρατία, οδηγούσε κάποιους εξ' αυτών στη φυγή απ' την πόλη.

Οι κατέχουσες τάξεις παρουσίασαν τώρα μια διάθεση να συνεργαστούν αλλά η καθεμιά πάσχιζε να στρέψει τις ταραχές προς το δικό της συμφέρον μόνο και παρά τη συνεργασία τους, ποτέ δεν μπόρεσαν να ξεπεράσουν μια αμοιβαία δυσπιστία, διότι ενώ κάθε μέλος της ένωσης ήθελε να εξαπατήσει τους εταίρους του, φοβόταν επίσης να μην εξαπατηθεί απ' αυτούς. Ακόμα κι όταν το Μύνστερ είχε πέσει στα χέρια των Βαπτιστών, δεν ήταν εύκολο για τις τάξεις της ιδιοκτησίας να συνεργαστούν ως ένα συμπαγές σώμα.

Καθώς όμως, οι πρώτες ενέργειες του “κόμματος της τάξης” έγιναν ορατές, οι πιο ριζοσπάστες απ' τα δημοκρατικά στοιχεία της μεσαιας τάξης, υπό την ηγεσία των Rothmann και Knipperdollinck, βρήκαν αναγκαίο να συνδεθούν πιο στενά με τις προλεταριακές φράξιες κι έτσι προσέγγισαν τον Αναβαπτισμό. Στις 5 Σεπτέμβρη του 1532, ο Rothmann που ως τώρα αντιμάχονταν τις ιδέες των Αναβαπτιστών, έγραφε στον Busch: «*Είχα κάποια προβλήματα με τους Αναβαπτιστές, τα οποία εδώ και καιρό εξαφανίστηκαν, απειλώντας όμως να επιστρέψουν με μεγαλύτερη ορμή. Όμως “αν ο Θεός είναι μαζί μας, ποιος θα μας εναντιωθεί;”*». [38]

Το Μάη του επόμενου έτους, ο Rothmann εναντιώθηκε στο νηπιοβαπτισμό.

Το Δημοτικό Συμβούλιο προσπάθησε να επιβληθεί στους Βαπτιστές με “πνευματικά όπλα”. Έπεισαν τον Μελάγγθονα να γράψει στον Rothmann με σκοπό να τον επαναφέρει στην αληθινή πίστη. Καθώς αυτό και άλλα παρόμοια γράμματα δεν έφεραν αποτέλεσμα, το Συμβούλιο οργάνωσε μια διάσκεψη για τις 7 και 8 Αυγούστου του 1533, η οποία φυσικά δεν μετέστρεψε τους Βαπτιστές αλλά μάλλον τους ενθάρρυνε επιπλέον.

Το Συμβούλιο κατέφυγε τώρα σε σκληρότερα μέτρα. Ένας αριθμός απ’ τους ιεροκήρυκες της πόλης είχε ενωθεί με τους Βαπτιστές. Το Σεπτέμβρη, το Συμβούλιο τους απείλησε μ’ αποπομπή αν αρνούσαν να βαφτίσουν τα νήπια: σ’ αυτό, οι πάστορες αποκρίθηκαν πως έπρεπε να υπακούσουν μάλλον στο Θεό παρά στον άνθρωπο, οπότε το Συμβούλιο προσπάθησε να πραγματοποιήσει τις απειλές του. Πρώτα απ’ όλα, αφαιρέθηκε απ’ τον Rothmann η θέση του ιεροκήρυκα στην Εκκλησία Lamberti αλλά η συμπεριφορά της κοινότητας ήταν τόσο απειλητική ώστε το Συμβούλιο τον εγκατέστησε σ’ άλλη Εκκλησία τον Οχτώβρη. Οι Βαπτιστές κέρδισαν έτσι την πρώτη τους νίκη.

Στις αρχές του Νοέμβρη, υπήρξε άλλη μια αναμέτρηση δυνάμεων μεταξύ των αντιμαχόμενων παρατάξεων. Το Συμβούλιο εκείνο το διάστημα έκανε μια απόπειρα προκειμένου να συνεργαστούν όλοι οι διαφορετικοί αντίπαλοι του Αναβαπτισμού αναπτύσσοντας κοινή δράση. Κάλεσε τους αρχηγούς των συντεχνιών και τους Καθολικούς ευγενείς σε μια σύσκεψη ώστε να υιοθετήσουν τα πιο κατάλληλα μέσα με σκοπό την επικράτηση επί της παράταξης των Βαπτιστών. Σ’ αυτή τη σύσκεψη συμφωνήθηκε ότι την επόμενη μέρα θα εκδηλώνονταν μια ένοπλη επίθεση.

Σ’ εφαρμογή αυτής της συμφωνίας, τα μέλη του κόμματος της τάξης συγκεντρώθηκαν οπλισμένα, ψάχνοντας πρώτα απ’ όλα τους Βαπτιστές κήρυκες. Τώρα όμως, ακραιφνείς ακραίοι αντιδραστικοί (πιθανώς Καθολικοί) αξίωσαν να εξοριστούν απ’ την πόλη μαζί με τους κήρυκες και όλα τα μέλη του Συμβουλίου που συμπαθούσαν τους Βαπτιστές. Κατονομάζεται ιδιαίτερα ο Δήμαρχος Tillbeck. Πάνω όμως σ’ αυτήν ενέργεια, δεν είχε ειπωθεί ούτε λέξη την προηγούμενη μέρα και οι μετριοπαθείς απ’ το κόμμα της τάξης ξαφνιάστηκαν τόσο απ’ αυτή την απαίτηση ώστε άρχισαν να δυσπιστούν απέναντι στους συνεταίρους τους. Εν τω μεταξύ, οι Βαπτιστές συγκεντρώθηκαν και οχυρώθηκαν στο προαύλιο της Εκκλησίας Lamberti. Η επόμενη μέρα βρήκε το Συμβούλιο να έχει εισέλθει σε διαπραγματεύσεις μαζί τους και η σύγκρουση που θα τέλειωνε με τη διάλυση των Βαπτιστών, τερματίστηκε στην πραγματικότητα εν μέσω ασήμαντων παραχωρήσεων απ’ την πλευρά τους. Κάποιοι απ’ τους κήρυκές τους έφυγαν απ’ την πόλη αλλά παρ’ όλο που του απαγορεύτηκε να κηρύττει, ο Rothmann ήταν ελεύθερος να παραμείνει. Ενώ η ανοιχτή προπαγάνδα των Βαπτιστικών ιδεών απαγορεύτηκε, το κόμμα της τάξης υποχρεώθηκε να επιτρέψει την παραμονή των ηγετών τους στην πόλη. Έτσι, οι Αναβαπτιστές είχαν αντέξει μ’ επιτυχία μια δεύτερη και πολύ πιο επικίνδυνη επίθεση.

Ο Kerksenbroick μας πληροφορεί ότι: «*Παρ’ όλο που η συμφωνία του Νοέμβρη, απαγόρευε στον Rothmann να κηρύττει, αυτός δεν έπαψε να το κάνει. Στην αρχή, μυστικά*

και νύχτα, όμως κατόπιν, όταν οι οπαδοί του αυξήθηκαν, το έκανε στο φως της μέρας, στα σπίτια κάποιων εκ των πολιτών. Η ώρα του κηρύγματος αναγγέλλονταν με μια μουσικιά και κανείς δεν εισέρχονταν στη συγκέντρωση αν δεν ήταν εξακριβωμένα Αναβαπτιστής» (Τομ.Ι, σ. 453).

Η προπαγάνδα συνεχίστηκε όχι μόνο μέσω αυτών των προφορικών μέσων αλλά επίσης και μέσα από τυπωμένα φυλλάδια: ένα τυπογραφικό πιεστήριο εγκαταστάθηκε μυστικά στο σπίτι του Rothmann, όπου και το ανακάλυψαν αργότερα οι αρχές.

Απόπειρες έμπρακτης εφαρμογής των κομμουνιστικών ιδεών άρχισαν τώρα να μπαίνουν μπροστά. Οι πλούσιοι ανάμεσα στους Αδελφούς «παρέδωσαν όλο τους τον πλούτο στα χέρια του Rothmann, σκίζοντας και καίγοντας όλα τα τεκμήρια των χρεογράφων κι απάλλαξαν τους οφειλότες τους απ' την πληρωμή. Κι αυτό δεν έγινε μόνο απ' τους άντρες αλλά κι απ' τις γυναίκες επίσης, που άλλες φορές δε χαράμιζαν το παραμικρό. Η κυρία Brandsteinin, πεθερά του Knipperdollinck, μια πολύ πλούσια γυναίκα, πλησίασε τόσο προς το πνεύμα του Θεού που επέστρεψε τα έγγραφα στους οφειλότες της, όπως και τα μερίδια που είχαν πληρωθεί». [39]

Ανιδιοτελής ενθουσιασμός αυτού του είδους πρέπει να είχε επηρεάσει έντονα τις μάζες και κατά συνέπεια, οι Βαπτιστές γρήγορα έγιναν τόσο δυνατοί που μπορούσαν ν' αφηφούν ανοιχτά τους εχθρούς τους. Στις 8 του Δεκέμβρη, ο τεχνίτης σιδεράς Johann Schroder άρχισε να κηρύττει τις ιδέες των Βαπτιστών δημόσια. Στις 15 συνελήφθη με διαταγή του Συμβουλίου αλλά η συντεχνία των σιδηρουργών συγκεντρώθηκε, βάδισε προς το δημαρχείο και κατόρθωσε την απελευθέρωσή του. Παρ' όλο που ο Rothmann καταδικάστηκε σ' απέλαση, παρέμεινε ήσυχος κι ανενόχλητος στην πόλη. Στο τέλος της χρονιάς, οι κήρυκες που είχαν φύγει το Νοέμβρη, επέστρεψαν αλλά εξορίστηκαν εκ νέου απ' το Συμβούλιο, στις 15 Γενάρη του 1534. Οδηγήθηκαν έξω απ' τους στρατιώτες μέσω μιας απ' τις πύλες της πόλης, μόνο και μόνο για να τους γυρίσουν πίσω από μια άλλη οι Αδελφοί, τους οποίους το Συμβούλιο δεν τόλμησε να παρεμποδίσει. Στην πραγματικότητα, οι Βαπτιστές ήταν ήδη κύριοι της πόλης.

Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι οι Αδελφοί παντού τώρα, παραδέχονταν ότι το Στρασβούργο είχε απορριφτεί απ' το Θεό κι επίσης ότι το Μύνστερ θ' αποτελούσε την έδρα της Νέας Σιών. Το κέντρο του κινήματος συνεπώς μεταφέρθηκε προς τα κει απ' το Άμστερνταμ. Στις αρχές του έτους, ο Γιαν Ματίς έστειλε μια σειρά μαντιοφόρων στο Μύνστερ, ανάμεσα στους οποίους ήταν κι ο Ιωάννης Μπόκελσον του Λαυδεν, που έφτασε στις 13 Γενάρη. Το Φλεβάρη βρισκόμαστε και τον ίδιο τον Ματίς εκεί.

Η απόλυτη απόγνωση κατέλαβε τώρα το κόμμα της τάξης. Είδαν μόνο ένα πιθανό μέσο για να μπορέσουν να ελέγξουν την ογκούμενη πλημμυρίδα του κομμουνισμού: έθεσαν εαυτούς υπό τα όπλα του Επίσκοπου και κατά προδοτικό τρόπο παρέδωσαν σ' αυτόν την ελευθερία της πόλης.

Η επίσημη συμφωνία με την οποία ο Επίσκοπος Franz είχε εγγυηθεί την ελευθερία

της θρησκευτικής λατρείας στο Μύνστερ, είχε απ' την αρχή εκτιμηθεί απ' αυτόν σαν ένα απλό παλιόχαρτο που θα έκανε κομματάκια με την πρώτη ευνοϊκή ευκαιρία. Όσο πιο δημοκρατική γίνονταν η πόλη, τόσο πιο πολύ επιθυμούσε να σπάσει τη συμφωνία. Το Δεκέμβρη του 1533, είχε ξεκινήσει να κάνει προετοιμασίες για να καταλάβει τη δημοκρατία του Μύνστερ μ' αφινιδιασμό και να την αφανίσει. Έτσι, οι ύπουλες κινήσεις του κόμματος της τάξης ήταν οι πλέον ευνοϊκές γι' αυτόν.

«Όταν συνεπώς», γράφει ο Gresbeck , «ο ευγενικός μου Αρχοντας του Μύνστερ είδε ότι οι Αναβαπτιστές της πόλης, ούτε το Συμβούλιο θ' άκουγαν, ούτε θα εκλιπαρούσαν τον Επίσκοπο για έλεος, ήρθε σε συμφωνία με το Δημοτικό Συμβούλιο και με κάποιους εκ των υπόλοιπων πολιτών που δεν συμφωνούσαν με τις ιδέες των Αναβαπτιστών, ώστε ν' αφήσουν δυο πύλες της πόλης ανοιχτές για τον Επίσκοπο, συγκεκριμένα, την πύλη της Ευλογημένης Παρθένου μας και την πύλη της Εβραϊκής συνοικίας. Έπειτα, αυτές οι πύλες ανοίχτηκαν για τον Επίσκοπο, έτσι ώστε αυτός έβαλε στην πόλη 2.000 με 3.000 πεζούς και μια δύναμη ιππέων και ο ευγενικός μου Αρχοντας του Μύνστερ έγινε κύριος της πόλης». [40]

Αυτό συνέβη στις 10 του Φλεβάρη. Οι δυνάμεις του Επισκόπου που τόσο ύπουλα έπεσαν πάνω στην πόλη εν μέσω ειρήνης, ενώθηκαν με τους “φιλήσυχους πολίτες” που τις περίμεναν φορώντας πανοπλίες κάτω απ' τα ρούχα. Με προηγούμενη συμφωνία, είχαν κρεμάσει αχυρένια στεφάνια στα σπίτια τους, με σκοπό να γλιτώσουν απ' τη λεηλασία της πόλης που αναμένονταν να λάβει χώρα απ' τους “υπερασπιστές της ιδιοκτησίας”.

Αρχικά, η επιτυχία ακολούθησε τους συνωμότες που έπιασαν τον Knipperdollinck και λίγους ακόμα Αναβαπτιστές και τους έριξαν στη φυλακή.

Οι Βαπτιστές που είχαν βρεθεί προ απόλυτης εκπλήξεως, σύντομα συγκεντρώθηκαν παρ' όλα αυτά κι έδειξαν ότι το πνεύμα της μαχητικής παράταξης του Γιαν Ματίς ήταν ακόμα ζωντανό μέσα τους. Κέρδισαν το πάνω χέρι στις οδομαχίες που επακολούθησαν. Τα στρατεύματα του Επισκόπου υποχώρησαν, προσφερόμενα να έρθουν σε συμβιβασμό και «οι πεζοί κι οι ιππείς έξυπνα κι επιδέξια αποχώρησαν απ' την πόλη» (Gresbeck). Η προδοσία τους, γύρισε ενάντια στους ίδιους τους προδότες και σαν αποτέλεσμα, η πόλη που ήδη ουσιαστικά ανήκε στους Βαπτιστές, τώρα έπεσε στη στρατιωτική τους εξουσία, κατελιμμένη όχι από μια επιθετική ανταρσία αλλά από αυτοάμυνα.

Η μάχη του Φλεβάρη είχε δυο αποτελέσματα. Από κείνη τη στιγμή ο πόλεμος διεξάγονταν μεταξύ της πόλης και του Επισκόπου. Στις 28 του μήνα, ο Franz και τα στρατεύματά του μετακινήθηκαν προς το Telgt για να ξεκινήσουν την πολιορκία και την ίδια μέρα, η νομίμως θεσπισμένη εκλογή των συμβούλων έλαβε χώρα στο Μύνστερ, που δίχως καμιά διαφοροποίηση στις απόψεις των εκλεγόντων, τέλειωσε μέσα σ' απόλυτο θρίαμβο για την παράταξη των Βαπτιστών. Οι Knipperdollinck και Kippenbroick (ένας υφασματοποιός που είχε επανειλημμένα διακριθεί για την υπόθεση των Βαπτιστών) έγιναν Δήμαρχοι. «Οι ηγέτες του κινήματος ανέβηκαν συνεπώς με νόμιμες μεθόδους στην ανώτατη εξουσία και η πρωτεύουσα της Βεσφαλίας βρισκόνταν στη διάθεση των νέων προφητών» (Keller).

IX. Η Νέα Ιερουσαλήμ.

(α) Οι Πηγές των Πληροφοριών μας.

Σύμφωνα με τις περιγραφές που συνήθως δίνονται απ' τους ιστορικούς, η κατάληψη του Μύνστερ ακολουθήθηκε από ξέφρενα όργια ακολασίας κι αιμοδιψείας. «Όταν η πόλη έπεσε στα χέρια τους», γράφει ο Επίσκοπος Franz σε μια επίσημη αναφορά, «ανέτρεψαν κάθε θεϊκό και Χριστιανικό νόμο και δίκαιο, όλους τους κανόνες της Εκκλησίας, καθώς και της κοσμικής κυβέρνησης και της πολιτικής, αντικαθιστώντας τους μ' ένα κτηνώδη τρόπο ζωής». Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο απεικονίστηκαν γενικά αυτά τα γεγονότα, απ' τον καιρό της “κομμούνας” του Μύνστερ ως τις μέρες μας.

Ένας πρόσφατος συγγραφέας, ο ανώνυμος δημιουργός του **Schlaraffia politica** [41] μας λέει με δέος: «Το Μύνστερ έγινε το θέατρο της χειρότερης ακολασίας κι ενός αιματηρού μακελειού... Μια εξουσία εγκαθιδρύθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο, που εφάρμοσε την κοινοκτημοσύνη και την πολυγαμία, μια κυβέρνηση στην οποία η πνευματική ιταμότητα κι η σαρκική λαγνεία, η αιμοδιψής βαρβαρότητα κι ο πρόστυχος επικουρισμός συνδέθηκαν με την αποκήρυξη της ευλάβειας και της αυτοθυσίας. Οι αισχρότητες των οποίων οι γυναίκες του Μύνστερ υπήρξαν θύματα, οι Νερόνιες ακολασίες και οι βαρβαρότητες του Ιωάννη του Λένδεν και των ομοίων του, αποτελούν την ιστορική απεικόνιση» του σκοπού του σύγχρονου σοσιαλισμού. Επιπλέον, ο συγγραφέας μας θεωρεί ότι στη σοσιαλιστική κοινωνία του μέλλοντος «τα Σατουρνάλια **(στυμ:78)** του Μύνστερ αναμφίβολα θα ξεπεραστούν» (σ.σ. 68, 70).

Αυτός είναι ο βασικός άξονας όλων σχεδόν των περιγραφών της κομμούνας του Μύνστερ. Η τελευταία πρόταση του προαναφερθέντος αποσπάσματος φανερώνει έναν απ' τους λόγους για τους οποίους οι ιστορικοί της μεσαιάας τάξης έχουν βρει πολύ δύσκολο το ν' αντιμετωπίσουν αμερόληπτα τον Αναβαπτιστικό κομμουνισμό. Τους γεννά μια πολύ μεγάλη ομοιότητα με το σύγχρονο σοσιαλισμό.

Άλλο ένα εμπόδιο στην αμερόληπτη εκτίμηση της αίρεσης παρουσιάζεται απ' το χαρακτήρα των πηγών των πληροφοριών μας. Οι ιστορικοί πείθονται πολύ εύκολα απ' την αλήθεια όλων όσων αναφέρουν οι μάρτυρες της Αναβαπτιστικής εξουσίας. Ακόμα, είναι ακριβώς εδώ που απαιτείται η μέγιστη προσοχή όσον αφορά τη χρήση κάθε μαρτυρίας.

Απ' τις 10 Φλεβάρη, τη μέρα της αποφασιστικής νίκης των Βαπτιστών, το Μύνστερ ήταν μια πολιορκημένη πόλη, αποκομμένη απ' τον έξω κόσμο. Όταν ανακαταλήφθηκε απ' τις πολιορκητικές δυνάμεις, όλος σχεδόν ο πληθυσμός σφραγιάστηκε. Κανείς υπερασπιστής της υπόθεσης των Βαπτιστών δεν ξέφυγε απ' τον αιματοβαμμένο τάφο του ώστε να είναι σε θέση να δώσει μια συγγραφική αφήγηση των γεγονότων της πολιορκίας. Όλες οι περιγραφές προέρχονται απ' τους εχθρούς των Αναβαπτιστών.

Υπάρχουν τρεις κύριες πηγές πληροφοριών. Αμέσως μετά την πτώση του Μύνστερ,

εμφανίστηκε ένα έργο με τίτλο: **Wahrhaftige historie, wie das Evangelium zu Münster angefangen und danach, durch die Widderteuffer verstöret widder aufgehört hat, &c. Beschrieben durch Henricum Dorpium Monasterimeem**, 1536 (Μια Αληθινή Ιστορία της Εισαγωγής του Ευαγγελίου στο Μύνστερ και η ακόλουθη Καταστροφή του από τους Αναβαπτιστές... γραμμένο απ' τον Henry Dorpius του Μύνστερ). Στην πραγματεία του πάνω στις "Πηγές της Ιστορίας της Εξέγερσης του Μύνστερ" που αποτελεί την εισαγωγή στο έργο του **Berichten der Augenzeugen** (Αφηγήσεις των Αυτοπτών Μαρτύρων), ο Cornelius χαρακτηρίζει το έργο ως εξής: «Αποτελεί έργο ενός μαχητή της Βιττεμβέργης, τυπωμένο στη Βιττεμβέργη, και μ'ένα πρόλογο του πρωτοσύγκελου του Λούθηρου, καθώς και απεσταλμένου του στη Νότια Γερμανία, Johann Bugenhagen... Ο σκοπός του βιβλίου είναι να συμπεριλάβει την πλήρη ηθική ήττα των αντιπάλων του και μ' αυτόν τον τρόπο να προάγει τα συμφέροντα της παράταξής του» (σ.σ. 16,17). Ακόμα κι ο τίτλος περιέχει μια ψευτιά. Ο Cornelius επισημαίνει ότι ακόμα κι αν ο συγγραφέας ονομάζονταν Dorpius, δεν ήταν κάτοικος του Μύνστερ, παρ' όλο που «το βιβλίο εμφανίζει τα πράγματα σαν να ήταν ο ίδιος στο Μύνστερ και να είχε προσωπική εμπειρία, η οποία στην πραγματικότητα αφορούσε μόνο αυτόν» (σ.σ. 11,12). Έτσι, ήταν ένας απατεώνας του οποίου «το βιβλίο δεν πρέπει ν' αντιμετωπίζεται ως μια ακριβής κι απροκατάληπτη αφήγηση όλης της πορείας των γεγονότων». [42]

Το έργο του Kerssenbroick πάνω στο Αναβαπτιστικό καθεστώς του Μύνστερ, του οποίου το Λατινικό πρωτότυπο είναι ακόμα σε χειρόγραφο, είναι μακράν αυτό με τη μεγαλύτερη σημασία. Όταν επρόκειτο να εκδοθεί στα 1573, η δημοσίευσή του απαγορεύτηκε απ' το Δημοτικό Συμβούλιο του Μύνστερ. Σώθηκε μόνο με τη μορφή αντιγραμμένων αντιτύπων αλλά μια μετάφραση εμφανίστηκε το 1771, την οποία και χρησιμοποίησαμε. Γεννημένος το 1520, ο Kerssenbroick πήγε στην Καθεδρική σχολή του Μύνστερ απ' το 1534 ως τη νίκη των Αναβαπτιστών και διετέλεσε ρέκτορας της ίδιας σχολής απ' το 1550 ως το 1575. Με τη δεύτερη ιδιότητα έγραψε την ιστορία του, η οποία έχει σημασία λόγω του πλήθους των δημόσιων ντοκουμέντων που παραθέτει, όμως είναι μη-κριτική κι απρόσεχτη όσον αφορά τις πηγές των πληροφοριών κι επιπροσθέτως βρίθει παραταξιακού πνεύματος. Το ακόλουθο απόσπασμα αρκεί για να καταδείξει αυτό. Ο Kerssenbroick επιβεβαιώνει ότι δεν έχει γράψει για τη δόξα αλλά «για να υπηρετήσω τη χώρα μου και τις επόμενες γενιές, ώστε τα λαμπρά έργα να μην ξεχαστούν, έργα τα οποία οδήγησαν στην καταστροφή της πιο βάρβαρης κι αχρείας αίρεσης από τον Σεβασμιότατο Κόμη και εν Χριστώ Αρχόντα Franz –αυτών τον ενάρετο Επίσκοπο της Εκκλησίας του Μύνστερ και απόγονο της αρχαίας οικογένειας των Waldeck. Παραδίδω επιπλέον αυτή την ιστορία στον κόσμο, ώστε όλοι οι τίμιοι άνθρωποι ν' αποφύγουν και ν' αποστραφούν την αποτρόπαιη κι αχρεία τρέλλα των Αναβαπτιστών». Ο σκοπός του συνεπώς δεν είναι να δώσει μια αντικειμενική περιγραφή αλλά να δοξάσει τον Επίσκοπο και να διαβάλει τους Αναβαπτιστές. Έτσι, εκθειάζει ότι συντελεί στη φήμη του ήρωα ενώ όπου είναι δυνατό, η σιωπή διατηρείται σε σχέση

μ' όλα όσα θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν ψεγάδι γι' αυτόν. Απ' την άλλη πλευρά, ο συγγραφέας πρόθυμα αναζητά τα πιο αξιοθρήνητα κουτσομπολιά που είναι δυσμενή για τους Αναβαπτιστές και χωρίς εξέταση ή εξακρίβωση, τα συμπεριλαμβάνει στο έργο του κι ακόμα τα μεγαλοποιεί όταν μπορεί.

Ας δώσουμε ένα παράδειγμα. Μας λέει: «Ακριβώς αυτό το διάστημα (αρχές Φλεβάρη), ο προφήτης Γιαν Ματίς που ήταν ένας εξαιρετικά ηδυπαθής άνδρας, κάλεσε μυστικά όλους μαζί τους Αναβαπτιστές και των δυο φύλων, νύχτα, στο μάλλον ευρύχωρο σπίτι του *Knipperdollinck*. Όταν συγκεντρώθηκαν, ο προφήτης στάθηκε στο κέντρο του δωματίου μπροστά σ' ένα μπρούντζινο κηροπήγιο που ήταν στερεωμένο στο πάτωμα, στ' οποίο έκαιγαν τρία κεριά, διδάσκοντας το πλήθος που τον περιτριγύριζε και με το προφητικό του πνεύμα, φούντωσε τη φωτιά που σιγόκαιγε στις καρδιές των περισσότερων. Κατόπιν εξήγησε το πρώτο κεφάλαιο του πρώτου Βιβλίου του Μωυσή και αφού είχε διαβάσει τα λόγια του εικοστού όγδοου εδάφιου “αυξάνεσθαι και πληθύνεσθαι και κατακυριεύσατε πάσαν την γην”, τα φώτα έσβησαν. Το τι αίσχη τότε διαπράχθηκαν μπορεί να διαπιστωθεί απ' το γεγονός ότι σε μια περίπτωση, ο προφήτης βρέθηκε στην πιο άσεμνη στάση στην αγκαλιά ενός κοριτσιού. Ονόμαζαν αυτή τη συνάθροιση “Πύρινο Βαπτισμό”. Αυτό δεν είναι αποκύημα της φαντασίας διότι μολονότι υπήρχαν αναφορές για τον Πύρινο Βαπτισμό, εδώ κι εκεί στην πόλη, κανείς δεν ήξερε τι αντιπροσώπευε μέχρι που μια γυναίκα πείστηκε να ερευνήσει το ζήτημα, μ' ένα μικρό φιλοδώρημα εκ μέρους του σπιτονοικοκύρη μου, *Wesseling*. Αφού έμαθε το σύνθημα των Αναβαπτιστών, αυτή η γυναίκα εξασφάλισε την είσοδο στο προαναφερθέν σπίτι, είδε τα πάντα και κατόπιν μας τα ανέφερε» (i, σ.504). Ο αξιόπιστος ρέκτοράς μας, θεώρησε το παραπάνω αρκούντως επαρκές ως εγγύηση για τ' ότι η άποψη του σχετικά με τον Πύρινο Βαπτισμό “δεν αποτελεί αποκύημα της φαντασίας”. Ας το σκεφτούμε για ένα λεπτό. Χάριν μιας αμοιβής, μια συγκεκριμένη γυναίκα αναφέρει όποια ιστορία της αρέσει στο σπιτονοικοκύρη του σπιτιού στ' οποίο ο *Kerssenbroick* ζούσε όταν ήταν δεκατεσσάρων. Πολλά χρόνια αργότερα, αυτός το καταγράφει από μνήμης και μας ζητά, λόγω αυτής της μοναδικής ανεπιβεβαίωτης μαρτυρίας ν' αποδώσουμε στους Αναβαπτιστές, την πλέον αχαλίνωτη ελευθεριότητα: οι επιστήμονες ιστορικοί επίσης, αναπαράγουν συνειδητά τα κουτσομπολιά αυτής της γυναίκας—αν δεν πρόκειται για κάτι χειρότερο, αφού μ' αυτό τον τρόπο, ο κομμουνισμός εκμηδενίζεται “επιστημονικά”.

Το γεγονός, για τ' οποίο θα ξανακάνουμε νύξη, ότι σ' ένα συγκεκριμένο έργο αποδίδονται στους Αναβαπτιστές του Μύνστερ όλες αυτές οι κατηγορίες, τα “*ξεδιάντροπα και σκανδαλώδη ψέμματα*”, δε φαίνεται να έχει επισημανθεί από κανέναν, όπως επίσης και τ' ότι ο ίδιος ο *Kerssenbroick* σ' άλλα αποσπάσματα αναδεικνύει τον πουριτανισμό της σχέτας.

«Αφού είχε μετακινηθεί προς τους Βαπτιστές, οι αρχές του *Rothmann* άλλαξαν τελείως, επειδή είχε πάρει πάνω του τη διάδοση των Αναβαπτιστικών ιδεών και συνεπώς έπρεπε να

επιδείξει μεγαλύτερη “αγιότητα” και “φόβο Θεού” απ’ ότι προηγουμένως. Αποκήρυξε κάθε ξεφάντωμα και κάθε φιλήδονη σχέση με το άλλο φύλο, με μια λέξη, οτιδήποτε θα μπορούσε να επιρρίψει πάνω του μια υποψία επιπολαιότητας... Με σκοπό όμως να συνταιριάξει τα κηρύγματά του με τις ηθικές αρχές του και να παρακινήσει τον κόσμο προς τα έργα της φιλανθρωπίας, διακήρυττε σ’ όλες τις ομιλίες του ότι οι άνθρωποι έπρεπε να χρησιμοποιούν τα κατέχοντά τους από κοινού και να προσφέρει ο ένας στον άλλον τις υπηρεσίες του» κτλ (σ.429).

Αυτή ακριβώς είναι η εικόνα του αντιπροσωπευτικού Αναβαπτιστή και του αιρετικού κομμουνιστή γενικότερα, η οποία μας είναι ήδη γνωστή. Σε κάθε περίπτωση, η περιγραφή αυτή είναι ακριβής αλλά πως μπορεί να συμβιβαστεί με τις οργιώδεις περιγραφές που μας δίνονται;

Ο Kerssenbroick φαίνεται να έχει εντυπωσιαστεί ιδιαίτερα απ’ τα κουτσομπολιά της ανώνυμης γυναίκας, καθώς βασίζεται αποκλειστικά σ’ αυτά για ν’ αποδείξει ότι δεν αφηγείται “παραμύθια” κι αυτό είναι ένα απ’ τα λίγα σημεία όπου βρίσκει αναγκαίο ν’ αναφέρει από που άντλησε τις πληροφορίες του. Γενικά, δεν αναφέρει καμιά απ’ τις πηγές του, έτσι που αυτές μπορεί και να είναι ακόμα πιο αξιοθρήνητου είδους!

Μακράν η σπουδαιότερη απ’ τις πηγές πληροφόρησης σχετικά με την Αναβαπτιστική διακυβέρνηση, είναι η αφήγηση του Gresbeck στην οποία ήδη έχουμε παραπέμψει. [43] Ξυλουργός στο επάγγελμα, ο Gresbeck επέστρεψε το Φλεβάρη του 1534 στη γενέτειρά του, το Μύνστερ, το οποίο είχε αφήσει το 1530. Παρέμεινε ως τις 23 Μάη του 1535 και ήταν συνεπώς σε θέση να γνωστοποιήσει τα πλέον ταραχώδη συμβάντα που έλαβαν χώρα εκεί, από προσωπική παρατήρηση. Όμως έγραψε πιθανώς οχτώ ή εννιά χρόνια μετά το τέλος του Αναβαπτιστικού καθεστώτος, τελείως από μνήμης και χωρίς κάποια παράλληλη βοήθεια. Ως εκ τούτου, συχνά συγγχεί γεγονότα. Επιπλέον, η διαύγεια της μνήμης του “θόλωσε” εξ’ αιτίας ενός σοβαρού γεγονότος: ο Gresbeck ήταν ο άνθρωπος που πρόδωσε το Μύνστερ κι έφερε τις δυνάμεις του Επισκόπου μέσα στην πόλη. Φυσικά μισούσε τους πρώην συντρόφους του, τους οποίους είχε προδώσει, περισσότερο απ’ ότι τους μισούσαν οι ανοιχτοί εχθροί τους. Σχεδόν πάντα αναφέρεται σ’ αυτούς χαρακτηρίζοντάς τους “φαύλους” και αχρείους. Έτσι συμβαίνει με τους αποστάτες και τους προδότες. Απολύτως φυσικά, προσπαθεί να διαστρεβλώσει γεγονότα ώστε να φανεί πως ήρθε στο Μύνστερ από απλή σύμπτωση -όταν όλος ο κόσμος είχε πλήρη γνώση του ότι η πόλη βρίσκονταν στα χέρια των Αναβαπτιστών- και προσχώρησε σ’ αυτούς υπό την επίδραση του φόβου και μόνο! [44] Έτσι, σκιαγραφεί την εικόνα ενός καθεστώτος τρόμου στην αγριότερη δυνατή εκδοχή του και μέσω αυτού πετυχαίνει όχι μόνο να εμφανιστεί αθώς για την προδοσία του αλλά και να δώσει σ’ αυτή, τη διάσταση μιας πολύ αξιέπαινης πράξης.

Αυτές είναι οι κύριες πηγές της γνώσης μας σχετικά με την περίπτωση του Μύνστερ. Παρ’ όλο που θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται μόνο με τη μεγαλύτερη δυνατή επιφυλακτικότητα, έχουν περιέλθει σε χέρια ιστορικών που απ’ την αρχή δέχτηκαν ως τεκμηριωμένο το

αποτέλεσμα που αυτές οι πηγές σκόπευαν ν' αποδείξουν, δηλαδή ότι ο κομμουνισμός αναγκαστικά εκτρέφει την αγριότητα και την κτηνωδία. Δεν εκπλήσσει τ' ότι υπ' αυτή τη μέθοδο συγγραφής της ιστορίας, το καθεστώς των Αναβαπτιστών παρουσιάζεται ως ένα παραλήρημα όχι απλής φρίκης και χυδαιότητας, αλλά μιας φρίκης και χυδαιότητας, βλακώδους και άσκοπης .

Επιπροσθέτως, ακόμα κι αν αυτές οι πηγές καθιστούν δυνατή την κατανόηση του Αναβαπτιστικού καθεστώτος του Μύνστερ, προϋποθέτουν το ότι εξετάστηκαν με κριτικό πνεύμα και συγκρίθηκαν με τα λιγοστά απομεινάρια των υπόλοιπων συγκαρινών τεκμηρίων, και πως κάθε άποψη πήρε υπ' όψη της τόσο το γενικότερο χαρακτήρα του αιρετικού κομμουνισμού, όσο και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούσαν στην πόλη εκείνη την περίοδο.

(β) Το Καθεστώς του Τρόμου.

Είναι πολύ σημαντικό να θυμόμαστε ότι στο Μύνστερ υπήρχε κατάσταση πολέμου απ' τη μέρα που ο Επίσκοπος το αιφνιδίασε, στις 10 Φλεβάρη. Ένας πόλεμος πρέπει ν' αποτελεί μια ιδιαίτερος ασήμαντη υπόθεση αλλιώς πως να εξηγηθεί το γεγονός ότι ιστορικοί που είναι αρκετά ακριβείς στο ν' ανακαλύψουν την πιο ασήμαντη λεπτομέρεια της κάθε στιγμής στις συχνά παιδαριώδεις ενέργειες ενός μονάρχη, σχεδόν πάντα ξεχνούν να πάρουν υπ' όψη τους την κατάσταση πολέμου όταν ασχολούνται με τις ενέργειες μιας δημοκρατικής, κι επιπλέον κομμουνιστικής πολιτείας που μάχεται για την ύπαρξή της; Αναφέρουμε σε απόδειξη αυτού, οποιαδήποτε απ' τις παραδοσιακές περιγραφές των ξεσηκωμών της Παρισινής Κομμούνας του 1781 ή την περίοδο της Τρομοκρατίας κατά τη διάρκεια της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης.

Ακριβώς το ίδιο πράγμα έχει συμβεί όσον αφορά τους Αναβαπτιστές του Μύνστερ. Αν ωστόσο έπρεπε να τους κατανοήσουμε, δε θα έπρεπε να τους κρίνουμε με το μέτρο μιας κατάστασης ειρήνης αλλά μιας κατάστασης πολιορκίας και μάλιστα μιας πολιορκίας ιδιαίτερης σφοδρότητας. Δεν μπορούσαν να επικαλεστούν τους εθμικούς νόμους του πολέμου, τους απέκλεισαν απ' τη σύναψη μιας έντιμης συνθηκολόγησης και είχαν μόνο την επιλογή ανάμεσα στη νίκη και τον πιο αγωνιώδη θάνατο.

Παράλληλα μ' αυτή την ιδιόμορφη κατάσταση που ευνοούσε την τάση προς τις βίαιες πράξεις, πρέπει να ληφθούν υπ' όψη τα χαρακτηριστικά αυτού του αιώνα, που ήταν ένας απ' τους πλέον, αν όχι ο πλέον αιμοτοβαμμένος στην ιστορία. Οι Αναβαπτιστές το έμαθαν πολύ καλά αυτό από προσωπική εμπειρία. Αυτοί -οι πιο ειρηνικοί απ' όλους τους ανθρώπους- κληγήθηκαν σαν άγρια κτήνη και παραδόθηκαν ως θύματα στις πιο απάνθρωπες αγριότητες. Δεν εκπλήσσει τ' ότι ανάμεσα σ' αυτούς τους βασανισμένους ανθρώπους θα εμφανίζονταν τελικά ένα κομμάτι που θα κουράζονταν απ' την ιώβεια υπομονή και θα συνιστούσε τη βίαιη αντίσταση. Ο μόνος λόγος ν' απορεί κάποιος είναι

γιατί αυτό το πνεύμα έκανε τόσο καιρό να εμφανιστεί και γιατί δεν επηρέασε παρά μόνο μια μερίδα της διωκόμενης κοινότητας.

Μια σειρά τυχαίων γεγονότων είχε φέρει μια οχυρωμένη πόλη στα χέρια αυτής της χλιοβασανισμένης σχέτας. Ήδη όμως, η απόλυτη καταστροφή τους απειλούσε απ' έξω. Ας δούμε πως έδρασαν κάτω απ' αυτές τις συνθήκες.

Ο Janssen μας λέει (με την πρόπευσα επίδειξη αγανάκτησης) ότι «στις 27 Φλεβάρη ξεκίνησε το Καθεστώς του Τρόμου με τη δημοσίευση μιας διαταγής σύμφωνα με την οποία κάθε κάτοικος, είτε έπρεπε να δεχτεί το νέο βαπτισμό, είτε να φύγει απ' την πόλη». Κατόπιν αναφέρει τον Επίσκοπο του Μύνστερ που σ' ένα έγγραφο εμφανίζεται οργισμένος απ' το γεγονός ότι οι “ευσεβείς πολίτες” οδηγήθηκαν στη φτώχεια απ' το καθεστώς της πόλης και επιβεβαιώνει πως «σε καμιά χώρα, ακόμα και στους άπιστους ή τους Τούρκους ή στους ειδωλολάτρες, δεν έλαβαν χώρα τόσο ανήκουστες κι απάνθρωπες βαρβαρότητες». [45]

Τόσο μεγάλη είναι η οργή του Καθολικού ιστορικού που σχεδόν ξεχνά ν' αναφέρει ότι ο πονόψυχος Επίσκοπος εκείνο το διάστημα πολιορκούσε το Μύνστερ, ούτε αναφέρει ότι στις 13 Γενάρη είχε ήδη εκδώσει ένα έδικο διατάζοντας τους αξιωματούχους του να συμπεριφέρονται προς όλους τους “απείθαρχους και στασιαστές” σύμφωνα με το Αυτοκρατορικό διάταγμα, μ' άλλα λόγια να τους εξοντώνουν. Επιπλέον, αυτό το έδικο εκτελέστηκε αυστηρά. Ο Kerksenbroick περιχαρής μας λέει ότι «με σκοπό να εκτελεστεί ικανοποιητικά το Αυτοκρατορικό διάταγμα όπως και οι διατάξεις της δικαιοσύνης, οι Αναβαπτιστές που έμεναν σε διάφορες τοποθεσίες εντός της επισκοπικής επικράτειας τιμωρήθηκαν αυστηρά, αφού εκείνο το διάστημα, πέντε γυναίκες κι ένας άντρας που ανήκαν στο Wollbeck, ρίχτηκαν στο νερό και πνίγηκαν. Στο Bewergren, τέσσερις γυναίκες θανατώθηκαν διά πνιγμού και δυο άντρες κάρηκαν. Πολλοί απ' αυτούς που ο Rothmann είχε μυστικά βαφτίσει τιμωρήθηκαν επίσης, όπως τους άξιζε, με την εσχάτη των ποινών» (i, σ.517). Ο Janssen δεν αναφέρει ούτε λέξη όσον αφορά αυτό, και σ' αυτό το θέμα μας δίνει ένα δείγμα της παραδοσιακής περιγραφής. Φυσικά ο Janssen σιωπά επίσης σχετικά με τη συνωμοσία που σχεδιάστηκε με τον Επίσκοπο απ' τους εντός της πόλης αντιπάλους των Αναβαπτιστών που άνοιξαν τις πύλες στις 10 του Φλεβάρη, ώστε να περάσουν τα στρατεύματα του Επισκόπου. Αφού η πολιορκία είχε ξεκινήσει, οι προδότες δεν εκτελέστηκαν σύμφωνα με τους νόμους του πολέμου και το καλό παράδειγμα του Επισκόπου, αλλά τους κάλεσαν να εγκαταλείψουν την πόλη! Κι αυτό, στ' αλήθεια, το αποκαλούν “καθεστώς τρόμου”! Υπήρξε ποτέ πιο αξιοθρήνητος φαρισαϊσμός;

Στην εξέλιξη της πολιορκίας κατέστη αναγκαία η αυστηρή διακυβέρνηση της πόλης κι έλαβε χώρα μια σειρά εκτελέσεων. Αν οι περιπτώσεις που επικαλούνται οι Kerksenbroick και Gresbeck είναι εξακριβωμένες, αυτές αφορούν σε κάθε περίπτωση, αδικήματα εναντίον της ασφάλειας της πόλης, όπως συνωμοτική επικοινωνία με τον εχθρό, αδικήματα που σχετίζονται με την πειθαρχία και απόπειρες λιποταξίας ή αποθάρρυνσης του πληθυσμού. Αναμφίβολα, κάθε εκτέλεση αποτελεί μια σκληρή πράξη, όχι όμως σκληρότερη απ' τον

πόλεμο. Δεν είχαν αναζητήσει οι Βαπτιστές αυτόν τον πόλεμο, εξαναγκάστηκαν σ' αυτόν, γιατί σε κάθε περίπτωση διακήρυτταν με ζήλο την αγάπη τους για την ειρήνη. [46]

“Καθεστώς τρόμου” επικρατούσε όχι μόνο στο Μύνστερ αλλά επίσης και στην επικράτεια του Επισκόπου και η σύγκριση μεταξύ των δύο, δεν αποβαίνει σε όφελος του τελευταίου.

Ο Επίσκοπος ήταν ο επιτιθέμενος, οι Βαπτιστές οι αμυνόμενοι. Ο Επίσκοπος έσφαξε για δικό του όφελος, οι Βαπτιστές για να μη σφαχτούν οι ίδιοι. Πολέμησαν για τις ζωές τους. Ενώ ο Επίσκοπος απολάμβανε να επιβάλλει βάρβαρους τρόπους θανάτωσης στους Βαπτιστές (ιδίως με πνιγμό καθώς και στην πυρά), οι καταδικασμένοι στο Μύνστερ δεν βασανίζονταν, καθώς υπήρχαν μόνο δυο τρόποι εκτέλεσης, δηλαδή αποκεφαλισμός και τουφεκισμός, τρόποι μάλιστα που δεν είναι περισσότερο σκληροί απ' ό,τι οι μέθοδοι επιβολής της εσχάτης των ποινών που εφαρμόστηκαν ακόμα και κατά τη διάρκεια του “ανθρωπιστικού” δέκατου ένατου αιώνα.

Έχει αναφερθεί ως ένδειξη ενός ιδιαίτερα δυνατού πνεύματος αιμοβορίας, το ότι οι κεφαλές της πόλης, «*ο Βασιλεύς Ιωάννης του Λένδεν και ο υπαρχηγός του Knipperdollinck*» έφεραν εις πέρας τις εκτελέσεις με τα ίδια τους τα χέρια. Αυτό προδίδει μια μεγάλη παρανόηση του γενικού αισθήματος και της σκέψης εκείνης της περιόδου. Αν οι μεγάλοι άρχοντες που εκείνη την εποχή αποφάσιζαν γενικά για τα ζητήματα ζωής ή θανάτου, δεν εκτελούσαν οι ίδιοι τους καταδικασμένους, αυτό δε γίνονταν από ανθρώπινα συναισθήματα αλλά επειδή η απαίσια κι ανήθικη δουλειά του δήμιου φαινόταν πολύ ποταπή γι' αυτούς. Ο δήμιος, του οποίου δουλειά ήταν ν' αγγίζει τα κουφάρια, αντιμετώπιζονταν παντού ως ο αχρειότερος των ανθρώπων και κάθε σχέση μαζί του αποφεύγονταν μ' αποστροφή. Αν λοιπόν οι ηγέτες του κινήματος στο Μύνστερ ανέλαβαν τη θέση του δήμιου, εκτελούσαν κατ' αυτόν τον τρόπο μια πράξη απαράμιλλης αυτο-ταπεινώσης -μια πράξη που κάθε άλλο παρά βάρβαρη ιδιοσυγκρασία φανερώνει, παρά μόνο επιδεικνύει υψηλό αίσθημα ισότητας.

Τ' ότι αυτό δεν αποτελεί “αποκύημα φαντασίας” (για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Kerksenbroick) επιβεβαιώνεται απ' τον ίδιο τον “εξέχοντα” αυτό άνδρα που μπορούμε να τον εμπιστευτούμε όσον αφορά αυτό το σημείο. «*Ακριβώς εκείνο το διάστημα*», γράφει, «*ο προφήτης και άνθρωπος του Θεού, Ιωάννης Μπόκελσον, για τον φόβο αυτών που έκαναν κακό, ενεχείρισε το ζιφόρο στον Knipperdollinck, τον οποίο μπροστά στο συγκεντρωμένο μέγα πλήθος αναγόρευσε “Ξιφοφόρο”, γιατί όλοι οι μεγάλοι έπρεπε να γίνουν μικροί και ο Knipperdollinck που ως τώρα υπήρξε δήμαρχος και κεφαλή της πόλης, ήταν τώρα θέλημα του Πατέρα ν' αναλάβει τη θέση του δημόσιου εκτελεστή, την τόσο ανυπόληπτη σύμφωνα με τους ανθρώπους» (i, σ. 545).*

Είναι αδύνατο να ειπωθεί πιο καθαρά. Το πέρας των εκτελέσεων με τα ίδια του τα χέρια απ' τον Knipperdollinck προήλθε απ' την ίδια αρχή που επέβαλε σ' αυτόν όπως και στη “Βασίλισσα” να σερβίρουν το πλήθος στα δημόσια γεύματα. [47]

Που είναι λοιπόν, μετά απ' όλα αυτά, η ανήκουστη Νερώνεια σκληρότητα των Αναβαπτιστών; Με την ενδεδειγμένη εξέταση του πράγματος, χάνεται σαν ατμός. Απέχοντας πολύ απ' το να είναι εξαιρετικά σκληροί, έδειξαν να υπήρξαν ασυνήθιστα επιεικείς για την εποχή τους και ιδίως σε σχέση με την ιδιάζουσα κατάστασή τους. Η σκληρότητά τους έγκειται στ' ότι επέτρεψαν καρτερικά στους εαυτούς τους να σφαγούν -ένα ασυγχώρητο έγκλημα φυσικά! Η εξόντωσή τους ήταν μια πράξη αγάπης, όπως είπε κι ο Λούθηρος, ενώ κάθε χτύπημα εκ μέρους τους ήταν μια εξοργιστική κτηνωδία!

Η κατηγορία της τυραννίας σχετίζεται στενά μ' αυτή της σκληρότητας. Λέχθηκε ότι το Μύνστερ μας δείχνει προς τα που οδηγεί η ελευθερία κι αυτή η ισότητα του κομμουνισμού.

Έχουμε δει ότι οι Βαπτιστές στο Μύνστερ απέκτησαν την πρωτοκαθεδρία μ' απόλυτα νόμιμα μέσα, με το Συμβούλιο να συγκροτείται από οπαδούς της υπόθεσής τους. Αλλά ακριβώς γι' αυτό το λόγο, ότι δηλαδή η εκλογή ήταν νόμιμη, αυτή έλαβε χώρα εντός των ορίων που υπαγορεύονταν απ' τον παλιό εκλεκτορικό νόμο που περιόριζε το δικαίωμα ψήφου μέσω ενός κανονισμού προϋποθέσεων της εκλογιμότητας. Μόνο οι κάτοικοι-δημότες αντιπροσωπεύονταν στο Συμβούλιο. Δεν υπήρξε εκπροσώπηση των προλετάριων ή των μεταναστών, των οποίων ο αριθμός ήταν περίπου ίσος με τον αντίστοιχο του ικανού να φέρει όπλα παραμένοντος πληθυσμού και που επιπλέον είχαν πλήρη συνεισφορά στα καθήκοντα της σύγκρουσης. Απ' την άλλη πλευρά, η πολιτική κυβέρνηση είχε εγκαθιδρυθεί για περίοδο ειρήνης και δεν ταίριαζε στις απαιτήσεις που η πολιορκία δημιούργησε.

Η κατάσταση πολιορκίας οδηγεί πάντα στην προσωρινή αναστολή των πολιτικών δικαιωμάτων και προνομίων και στην εκχώρηση προς τη στρατιωτική αρχή μιας απεριόριστης εξουσίας πάνω στη ζωή και την περιουσία των ανθρώπων, τόσο πολύ μάλιστα ώστε οι λέξεις "κατάσταση πολιορκίας" να συνεπάγονται πως αφήνεται κατά μέρος η ελευθερία κι οι συνήθεις δικαστικές μέθοδοι. Ο κομμουνισμός δυστυχώς δεν έχει ακόμα ανακαλύψει το θαυματουργό ελιξίριο που θα καταστήσει αυτή την αναγκαία συνέπεια της κατάστασης πολιορκίας περιττή. Ούτε μπόρεσε ν' αποτρέψει την ύπαρξη μιας στρατιωτικής δικτατορίας στο Μύνστερ, λόγω αυτής ακριβώς της πολιορκίας.

Εκτός απ' το να καταστήσουν τη λειτουργία της Εκκλησίας ιδιαίτερα άτυπη, οι ιεροκήρυκες της πόλης επικέντρωσαν την προσοχή τους στα ζητήματα της νομοθεσίας και της διακυβέρνησης. Ήταν λόγω της επιρροής τους που μια λαϊκή συνέλευση συστήθηκε ξέχωρα απ' το Δημοτικό Συμβούλιο, αποτελούμενη από μέλη διαφορετικών ενοριών, στην εκλογή της οποίας, η μερίδα του πληθυσμού που δεν ανήκε στις συνεχνίες είχε δικαίωμα ψήφου, όπως επίσης κι οι δημότες. Μετά το θάνατο του Ματίς, οι κήρυκες πρότειναν επίσης το σχηματισμό μιας "Επιτροπής Δημόσιας Ασφάλειας", τα μέλη της οποίας ορίζονταν απ' αυτούς και υπόκεινταν στην έγκριση της κοινότητας.

Ο Gresbeck μας λέει ότι *«οι προφήτες κι οι κήρυκες ήθελαν να καταργήσουν κάθε*

κυβέρνηση στην πόλη του Μύνστερ. Οι προφήτες κι οι κήρυκες, οι Ολλανδοί κι οι Φρήζιοι –τα καθάρματα που ήταν οι πραγματικοί Αναβαπτιστές, ήθελαν να είναι οι μόνοι άρχοντες. Γι’ αυτό το σκοπό, όρισαν ότι δώδεκα εκ των σοφότερων πρεσβύτερων που έπρεπε να είναι καλοί Χριστιανοί, έπρεπε να κυβερνούν το λαό και να πάρουν τα πρωτεία απ’ αυτόν. Και αυτοί οι δώδεκα πρεσβύτεροι [έπρεπε] να έχουν την εξουσία στην πόλη. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, παραγκώνισαν τους δημάρχους και το συμβούλιο (που αυτοί είχαν εγκαταστήσει) όπως επίσης και όλες τις συντεχνίες και τους αντιδημάρχους, έτσι ώστε αυτοί να μην έχουν πια καμιά εξουσία» (σ.35). Ο Kerssenbroick συγκεκριμένα αναφέρει ανάμεσα στους πρεσβύτερους, τρεις ξένους αδελφούς, απ’ τους οποίους ένας ήταν Φρήζιος, ο ευγενής Hermann Tilbeck που ήταν μέλος του παλιού Συμβουλίου, και όντως ένας εκ των δύο δημάρχων το 1533 κι ο οποίος απ’ την αρχή συμπαθούσε τους Βαπτιστές.

Καθώς κανείς απ’ την κοινότητα δεν είχε δεχθεί κλασική παιδεία αλλά όπως όλοι οι αιρετικοί κομμουνιστές βάσιζαν τη λειτουργία τους στην Παλαιά Διαθήκη, δεν αποκαλούσαν τα μέλη της επιτροπής γερουσιαστές ή συμβούλους ή δικτάτορες, αλλά “πρεσβύτερους των δώδεκα φυλών του Ισραήλ”. Αυτοί περιβλήθηκαν με απεριόριστη εξουσία στις δικαστικές, νομοθετικές και διοικητικές υποθέσεις.

Ως συνέπεια όμως της κατάστασης πολιορκίας, η ανώτατη εξουσία πέρασε στα χέρια των διοικητών των οχυρών, των οποίων πρώτος, ήταν ο προφήτης Γιαν Ματίς. Αφού σκοτώθηκε πολεμώντας πολύ γενναία στην έξοδο της 5^{ης} Απριλίου (στμ:79), ο Ιωάννης του Λέυδεν πήρε τη θέση του κι όπως δείχνει τ’ αποτέλεσμα, άσκησε τα καθήκοντά του ικανοποιητικά.

Με την ιδιότητά του ως Αρχιστράτηγου των στρατιωτικών δυνάμεων, έγινε ο απόλυτος κυβερνήτης της πόλης. Στις 31 Αυγούστου, μετά από ένα μεγάλο κανονιοβολισμό, μια σφοδρή επίθεση εκδηλώθηκε εναντίον της πόλης που όμως αποκρούστηκε. Μετά απ’ αυτή την επιτυχία, ο Rothmann κι οι δώδεκα πρεσβύτεροι, παρουσία της κοινότητας, παρέδωσαν την εξουσία τους στον Ιωάννη του Λέυδεν, μετά από πρόταση του χρυσοχόου και προφήτη Dusentschen, καθώς και τη συναίνεση των πιο επιφανών Βαπτιστών (του Knipperdollinck και του Tilbeck, μαζί με τους Henry και Bernt Krechtinck –δύο αδερφών που είχαν μεταναστεύσει το Φλεβάρη). Μ’ αυτή την πράξη τους, απλώς αναγνώρισαν δημόσια την ήδη υπάρχουσα κατάσταση των πραγμάτων. [48]

Τ’ ότι οι Βαπτιστές δε βρήκαν πιο ταιριαστό τίτλο για τον αρχηγό της πόλης τους απ’ το “Βασιλιάς του Ισραήλ”, οφείλονταν στη μονοδιάστατη μελέτη από πλευράς τους της Βίβλου, κάτι που ήδη σημειώθηκε. Τα ευσεβή μυαλά δε θα δουν κανένα κακό σ’ αυτό και οι νομιμόφρονες ιστορικοί θά ’βλεπαν με καλό μάτι αυτούς τους κομμουνιστές που δημιούργησαν ένα βασιλιά για τους ίδιους. Αυτοί οι συγγραφείς μάταια θ’ αναζητούσαν ακόμα και το παραμικρό ίχνος μοναρχικής τάσης εντός των Αναβαπτιστών εάν αυτοί ζούσαν σε κατάσταση ειρήνης (π.χ. όπως οι Μοραβοί).

Σαν καλός στρατηγός, ο Ιωάννης του Λέυδεν ενδιαφέρονταν όχι μόνο για την επάρκεια

του στρατιωτικού εξοπλισμού και την εκπαίδευση του στρατού αλλά επίσης και για την καλή ψυχολογική προετοιμασία του πληθυσμού. Με σκοπό να εξουδετερώσει την καταθλιπτική αδράνεια και την ανησυχία που γεννούσε η πολιορκία, πάσχιζε να τους κρατά απασχολημένους και να τους ψυχαγωγεί. Ο πρώτος στόχος επιτεύχθηκε με την εργασία στις οχυρώσεις και την κατεδάφιση των περιττών εκκλησιών και των παλιών κτηρίων. Ο Kerssenbroick μας πληροφορεί –όχι φυσικά χωρίς τη συνηθισμένη του καχυποψία– ότι «*με σκοπό όμως, να μην έχουν χρόνο οι κάτοικοι της πόλης να σκεφτούν μια εξέγερση ενάντια στο βασιλιά, αυτοί (οι επικεφαλής της πόλης) επιβάρυναν αδιάκοπα τον κόσμο μ' εργασία και για να μη γίνουν ιδιαίτερα οξύθυμοι, τους έδιναν μόνο ψωμί κι αλάτι να τρώνε. [49] Καθώς εκείνο το διάστημα (15 Γενάρη του 1535) δεν υπήρχαν νέες οχυρώσεις για να χτιστούν, ούτε παλιές να επισκευαστούν, έστρωσαν τον κόσμο στη δουλειά για να κατεδαφίζει τις εκκλησίες και τα παλιά παραπήγματα, όπως κι άλλα μικρότερα οικήματα στους οπωρώνες ή για ν' ανασκάπτει όλα τα τείχη. Γι' αυτό, άρχισαν στις 21 Γενάρη να μετακινούν τη στέγη της εκκλησίας, επειδή προηγουμένως είχε ξοδευτεί όλος ο χρόνος τους σ' εργασία πάνω στις οχυρώσεις» (ii, σ. 142).*

Ο Ιωάννης όμως προνοούσε για την ψυχαγωγία όπως και για τη δουλειά. Μαζί με τις στρατιωτικές και γυμναστικές ασκήσεις, οργάνωνε δημόσια γεύματα, παιχνίδια και χορούς, εορταστικές παρελάσεις και θεατρικές αναπαραστάσεις. Σ' αυτά τα ζητήματα, η χαρωπή, καλλιτεχνική φύση του τον έβγαλε ασπροπρόσωπο. Η εμφάνισή του κι οι ενέργειές του σ' αυτές τις λαϊκές διασκεδάσεις, ειδικά στις παρελάσεις, ίσως φαίνονται θεατρινίστικες στο σύγχρονο παρατηρητή και γνωρίζουμε πράγματι ότι στη σκηνή ήταν σαν στο σπίτι του, έχοντας αντίληψη του θεατρικού αποτελέσματος. Ο Ιωάννης παρ' όλα αυτά, δε θα έπρεπε να ιδωθεί με τα μάτια του σήμερα.

Τα εορταστικά θεάματα μας φαίνονται κάπως θεατρινίστικα γιατί οι ιδέες που έχουμε γι' αυτά προέρχονται μόνο απ' το θέατρο, όμως τριακόσια ή τετρακόσια χρόνια πριν, αποτελούσαν κοινό χαρακτηριστικό της κοινωνικής ζωής. Η Εκκλησία, οι ηγεμόνες κι η αριστοκρατία τότε, συναγωνίζονταν ο ένας τον άλλον στην πομπώδη επίδειξη. Οι Αναβαπτιστές όπως όλοι οι υπόλοιποι αιρετικοί κομμουνιστές, αποκήρυσσαν αυτή τη λαμπρότητα καθώς αυτή διατηρούνταν μόνο μέσω της καταλήστευσης. Όχι μόνο φορούσαν τα πιο απλά ρούχα αλλά στη Μοραβία, αρνούνταν ακόμα και να φτιάξουν πολυτελή ρούχα για τους άλλους. [50] Στο Μύνστερ όμως, επικράτησαν ανώμαλες συνθήκες πάνω σ' αυτό, όπως και σ' άλλα θέματα. Η πολυτέλεια της ενδυμασίας που επιδείχθηκε απ' τον Ιωάννη και τους ανθρώπους του δεν συντηρούνταν απ' την καταλήστευση των εργατών. Αυτή η “ραπτική”, “θεατρική” λαμπρότητα, υπήρχε προηγουμένως. «*Ο Σύμβουλος του Βασιλιά (Ιωάννη του Λέντεν)*», λέει ο Gresbeck, «*είχε κάνει κτήμα του τα ρούχα που προηγουμένως ανήκαν στους πλούσιους που είχαν αποχωρήσει απ' την πόλη*» (σ.89, σε σύγκριση με τη σ.136 που ως παλιό ιδιοκτήτες των ρούχων αναφέρονται πολίτες και νέοι ευγενείς). Ο Kerssenbroick επιπλέον μας πληροφορεί: «*Άρπαζαν και ιδιοποιήθηκαν χρυσό κι ασήμι*

που είτε ανήκε στην πόλη, είτε σε πολίτες, όπως επίσης τις άγιες μεταξοστόλιστες πορφύρες και άλλα σκεύη που χρησιμοποιούνταν στη θρησκευτική λατρεία. Ιδιοποιήθηκαν επίσης οτιδήποτε άλλο ανήκε ή στην πόλη ή σε πολίτες,, κι επιπλέον, έσφαζαν όσους αντιστάθηκαν και που δεν μπορούσαν πλέον να υφίστανται και να υπομένουν τέτοιο πλιάτσικο. Κάνοντας αυτά, στολίστηκαν και διακοσμήθηκαν για τη δική τους ευχαρίστηση, άσχετα απ' το γεγονός ότι τα μέσα γι' αυτό, είχαν αποκτηθεί από άλλους μέσω σκληρής δουλειάς» (ii, σ 58).

Έτσι, ενώ η μεγαλοπρέπεια που επιδείχθηκε απ' τους Αναβαπτιστές ήταν συνήθης για το Μύνστερ, είχαν αλλάξει απλώς αυτοί που την επέδειξαν.

Η μελέτη της Αποκάλυψης πρέπει επίσης να είχε ενθαρρύνει την ανάπτυξη της μεγαλοπρέπειας ανάμεσα στους Βαπτιστές του Μύνστερ. Σ' αυτό το βιβλίο, η Νέα Ιερουσαλήμ παρουσιάζεται να είναι γεμάτη από χρυσό και πολύτιμους λίθους: «*Και οι Βασιλείς της γης φέρουσι την δόξαν και την τιμήν αυτών εις αυτήν*» (Αποκ., χxi, 24). Ήταν επιβεβλημένο συνεπώς στο Μύνστερ ν' αποδειχτεί ότι η πόλη ήταν πραγματικά η πολυπόθητη Νέα Ιερουσαλήμ.

Η φαντασία δε θα μπορούσε ν' απεικονίσει τη “χλιδή” του Μύνστερ καθώς γίνεται υπερβολική σε σχέση με τη γενική παρουσία της δεύτερης. Αν οι περιγραφές του Gresbeck γίνουν πιστευτές, ο Ιωάννης κι οι στρατιώτες του θα πρέπει να κατείχαν μια απίστευτη ποσότητα χρυσού κι ασημιού. Οποιοσδήποτε πάρει αυτές τις περιγραφές τοις μετρητοίς, μετά από λεπτομερή εξέταση, απογοητεύεται τόσο όσο κι οι στρατιώτες του Επισκόπου, που τους έτρεχαν τα σάλια εξ' αιτίας παρόμοιων ιστοριών για χοντρό πλιάτσικο. Υπήρχε για παράδειγμα ένας αποστάτης απ' τους Βαπτιστές που ανέφερε ότι “*ο Βασιλιάς είχε ένα μεγάλο θησαυρό από χρυσό, ασημί και χρήματα*”. Πέντε ή έξι τόνοι χρυσού τους περίμεναν στην πόλη! Όταν παρ' όλα αυτά αλώθηκε το Μύνστερ, μόλις και μετά βίας βρήκαν μισό τόνο, και δεν τους χρησίμευσε σε τίποτα τ' ότι βασάνισαν τον Ιωάννη και το θησαυροφύλακά του. Αποκεφάλισαν λοιπόν το στρατιώτη που ανέφερε την ανόητη ιστορία κι αυτό ήταν όλο.

Δεν υπήρχε περίπτωση να έχει θαφτεί ο θησαυρός γιατί η πόλη είχε καταληφθεί από ένα νυχτερινό αιφνιδιασμό κι οι πολιορκημένοι δε βρήκαν καιρό ούτε τα όπλα τους ν' αρπάξουν, πόσο μάλλον να θάψουν θησαυρό.

Οι θεατρικές αναπαραστάσεις που οργανώθηκαν απ' τον Ιωάννη είναι χαρακτηριστικές. Μια απ' αυτές περιγράφηκε απ' τον Gresbeck. Είναι ένα διδακτικό έργο: «*Καθώς οι απλοί άνθρωποι έβρισκαν μεγάλη ευχαρίστηση σ' ότι τους έκανε να περνούν την ώρα τους, ο βασιλιάς τους κάλεσε να συγκεντρωθούν στον καθεδρικό ναό. Όλοι οι άντρες κι οι γυναίκες υπάκουσαν στο κάλεσμα (με την εξαίρεση αυτών που έπρεπε να επιτηρούν τα τείχη) με σκοπό να παρακολουθήσουν το μεγάλο θέαμα και το υπέροχο γεγονός που θα λάμβανε χώρα. Ο βασιλιάς είχε στήσει μια εξέδρα με αυλαία που ορθώνονταν στον κόρο όπου βρίσκεται η Αγία Τράπεζα, κι ήταν τοποθετημένη έτσι ώστε να μπορεί να βλέπει ο καθένας. Και σ' αυτή τη σκηνή παρουσιάστηκε το έργο “Ο πλούσιος κι ο Αλάζαρος”. Ξεκίνησαν το έργο*

και έπαιζαν παίρνοντας εναλλάξ το λόγο. Όταν ο πλούσιος είχε σταματήσει ν' απευθύνεται στο Λάζαρο, τρεις αυλητές στάθηκαν κάτω απ' την εξέδρα κι έπαιζαν ως τρίο ένα έργο με Γερμανικές φλογέρες. Κατόπιν ο πλούσιος άρχισε πάλι να μιλά και ξανά έπαιζαν οι αυλητές. Έτσι πήγε το έργο ως το τέλος. Μετά ο διάβολος ήρθε να πάρει τον πλούσιο, τόσο το κορμί όσο και την ψυχή του, και τον έσυρε πίσω απ' την αυλαία. Βροντερό γέλιο αντήχησε μέσα στον καθεδρικό όταν ο κόσμος παρακολούθησε το μεγάλο θέαμα» (σ.168).

Τα υπόλοιπα λαϊκά θέαματα για τα οποία γράφει ο Gresbeck ήταν εξ' ίσου αθώα με το παραπάνω, Είναι αρκετά κακόβουλος και στρυφνός όσον αφορά αυτή την εύθυμη σκηνή αλλά δεν κάνει καμιά αναφορά σε ελευθεριότητα ή έστω επιπολαιότητα.

Το πλέον "αισχρό" εκ των οργίων που περιγράφηκαν απ' αυτόν είναι το ακόλουθο: «Μετά την εκλογή απ' το λαό των δώδεκα διοικητών των πωλών που ονομάζονταν δούκες, ο βασιλιάς οργάνωσε μια γιορτή στην οποία προσκάλεσε όλους τους δούκες του και τους συμβούλους, τους συμβούλους και τους υπηρετούντες τη βασίλισσα, καθώς κι όλους τους ανώτατους υπαλλήλους του βασιλιά... Αφού συγκεντρώθηκαν, συμπεριφέρονταν σα να επρόκειτο να παραμείνουν στην ηγεσία της Κυβέρνησης ισοβίως. Όταν το δείπνο τελείωσε, κολάκευε ο ένας τον άλλον και χόρευαν, ο καθένας με τη σύζυγό του. Ο βασιλιάς συνέφαγε με τους δούκες και όλοι έφαγαν, ήπιαν κι ήταν χαρούμενοι» (σ.184).

Αυτό αναπαράγεται απ' τον Keller ως εξής: «Ο βασιλιάς συγκέντρωσε στο μέγαρό του όλους τους δούκες, τους συμβούλους, τους κυβερνώντες και τους αξιωματούχους με τις συζύγους τους, σε μια μεγάλη γιορτή και γλέντησε μαζί τους μέσα σε μεγάλη λαμπρότητα και αφθονία». [51]

Να πως γράφτηκε η ιστορία! Δεν υπάρχει ούτε λέξη για το "ζεφάντωμα, τη λαμπρότητα και την αφθονία" σ' όλη την περιγραφή!

Φαίνεται απ' τα συμφραζόμενα ότι η πρόθεση του Gresbeck δεν ήταν να επιστήσει την προσοχή στο γλέντι αλλά να στιγματίσει το γεγονός ότι ο βασιλιάς κι η κουστωδία του είχαν αρκετά να φάνε και να πιουν ενώ ο κοσμάκης πεινούσε, διότι συνεχίζει: «Ο απλός κόσμος τό 'σκαγε απ' την πόλη εν μέσω πείνας και κάποιοι άρχισαν να πεθαίνουν απ' αυτήν».

Αυτή είναι η πιο ειδικής κατηγορία του Gresbeck εναντίον του Ιωάννη του Λέυδεν, όχι τ' ότι είχε παραδοθεί σ' άγρια όργια αλλά τ' ότι κατακρατούσε τ' αναγκαία μέσα διαβίωσης απ' το λιμοκτονούντα πληθυσμό ενώ ο ίδιος διέθετε αφθονία φαγητού.

Ο Gresbeck δεν υπήρξε προσωπικός θεατής αυτών των σκηνών γιατί ούτε στη συνοδεία του βασιλιά ανήκε, ούτε στους αξιωματούχους του στρατού, ούτε και στους Κυβερνητικούς υπαλλήλους. Μιλά συνεπώς για το προαναφερθέν "δείπνο" σχετικά με την ιδιωτική πολυτέλεια του Ιωάννη γενικά, μόνο βάσει διαδόσεων. Τ' ότι πολλοί στην πόλη δυσχεραστούνταν καθώς οι μερίδες ολοένα και μικραίνουν είναι κάτι παραπάνω από πιθανό κι είναι εξ' ίσου πιθανό ότι διατύπωναν τη δυσαρέσκειά τους μέσω κακεντρεχών διαδόσεων σχετικά με τους διοικητές τους. Είναι όμως αξιοσημείωτο τ' ότι όσο πιο

απομακρυσμένοι ήταν κάποιοι άνθρωποι απ' το “βασιλιά”, τόσο πιο κατηγορηματικοί ήταν στους ισχυρισμούς τους περί της πολυτέλειας του εν μέσω της δυστυχίας.

Για παράδειγμα, ο Justinian von Holzhausen, ένας Δήμαρχος της Φρανκφούρτης, ο οποίος ήταν στο στρατόπεδο μπροστά απ' το Μύνστερ, έγραψε στον πατέρα του, στις 8 Ιούνη του 1535: *«Οι αγελάδες της πόλης [52] τρέφουν το βασιλιά και τους ανθρώπους του κρυφά απ' το λαό. Αναρωτιόμαστε πως η απάτη του βασιλιά δεν έχει ανακαλυφθεί»*. [53] Πως έφτασε τότε να τ' ανακαλύψει ο Δήμαρχος στο στρατόπεδο που βρίσκονταν εκτός πόλης;

Ο Gresbeck αυτοαναιρείται σε μια περίπτωση μέσω της αναφοράς του στο γεγονός ότι ο Ιωάννης μοιράζονταν τις γενικές ελλείψεις: *«Οι περισσότερες γυναίκες επομένως, τό'χαν σκάσει απ' την πόλη εν μέσω μεγάλης πείνας. Ο βασιλιάς είχε δεκαπέντε συζύγους, στις οποίες, με την εξαίρεση της βασίλισσας, έδωσε άδεια ν' απουσιάσουν, λέγοντάς τους πως η καθεμιά θα πήγαινε στους φίλους της κι ότι όλες έπρεπε να προμηθευτούν φαγητό απ' οπουδήποτε μπορούσαν»*. [54] Ο Gresbeck τ' αναφέρει αυτό αμέσως μετά τη διήγησή του σχετικά με το “μεγάλο δείπνο”. Δεν είχε αποκτήσει την τέχνη να γράφει ιστορία “μεθοδικά”.

(γ) Ο Κομμουνισμός.

Η κοινοκτημοσύνη των αγαθών ήταν η βάση ολόκληρου του κινήματος των Βαπτιστών. Για χάρη της έγινε η μεγάλη μάχη του Μύνστερ. Δεν ήταν όμως ο κύριος παράγοντας που καθόρισε το χαρακτήρα της Βαπτιστικής διακυβέρνησης του Μύνστερ. Ο παράγοντας αυτός ήταν η πολιορκία. Η πόλη ήταν ένα απέραντο στρατόπεδο. Οι απαιτήσεις του πολέμου προηγούνταν όλων των άλλων ζητημάτων και τα αισθήματα της ελευθερίας και της ισότητας ήταν ενεργά μόνο μέχρι του σημείου που ήταν συμβατά με τη στρατιωτική δικτατορία.

Ήταν τότε που μόλις η πόλη είχε περιέλθει στα χέρια των Βαπτιστών στις 10 Φλεβάρη, όταν έστειλαν γράμματα προς όλες τις κατευθύνσεις, προσκαλώντας συντρόφους που είχαν παρόμοιες απόψεις να έρθουν στο Μύνστερ. Σε μια απ' αυτές τις επιστολές που σώζεται ακόμα, αναφέρεται: *«Εδώ όλες οι ανάγκες θα ικανοποιηθούν. Οι πιο φτωχοί ανάμεσά μας, που πριν τους μεταχειρίζονταν σα ζητιάνους, τώρα ντύνονται τόσο πολυτελώς όσο οι ανώτεροι κι οι πλέον επιφανείς. Έτσι, οι φτωχοί, με τη χαρη του Θεού, γίνονται τόσο πλούσιοι όσο οι Δήμαρχοι ή οι πλουσιότεροι στην πόλη»*.

Αυτή η κοινοκτημοσύνη όμως σταμάτησε απότομα πάνω στο ξεκίνημά της.

Οι ιστορικοί αρέσκονται να θεωρούν ότι κάθε ιδιωτική περιουσία καταργήθηκε στο Μύνστερ. Μόνο η ιδιωτική περιουσία σε χρυσό, ασήμι και χρήματα καταργήθηκε τελείως. Οι προφήτες, οι ιεροκήρυκες και το Συμβούλιο (οι δώδεκα πρεσβύτεροι δεν είχαν ακόμα εγκαθιδρυθεί) *«έφτασαν σε συμφωνία και διέταξαν ότι όλες οι περιουσίες έπρεπε*

να κατέχονται από κοινού. Ο καθένας θα παρέδιδε τα χρήματα, το χρυσό και το ασήμι του κι αυτό έγινε τελικά» (Gresbeck, σ.32). Αυτά τα χρήματα προορίζονταν να καλύψουν τα έξοδα των σχέσεων μεταξύ της πόλης και του υπόλοιπου κόσμου κι ειδικότερα την αποστολή αγκιτατόρων, όπως επίσης και τον προσηλυτισμό εντός των μισθοφόρων.

Το ξεχωριστό νοικοκυριό όμως εξακολουθούσε να υπάρχει και η ιδιωτική κατοχή στα είδη κατανάλωσης και παραγωγής καταργήθηκε μόνο στο βαθμό που το απαιτούσαν οι ανάγκες του πολέμου.

Τ' ότι τα κληρονομικά δικαιώματα δεν καταργήθηκαν φαίνεται απ' τις ακόλουθες ρυθμίσεις των πρεσβύτερων που αναφέρονται απ' τον Kerssenbroick (ii, σ.80): «Σε περίπτωση που είναι θέλημα Θεού να εκτελεστεί κάποιος ή αποδημήσει εις Κύριον μ' άλλο τρόπο, κανείς δε θα τολμήσει να του πάρει την περιουσία που θ' αποτελείται από όπλα, ρούχα ή άλλα πράγματα. Αλλά θα μεταφερθεί στον Ξιφοφόρο Knipperdollinck που θα τη μοιράσει ενώπιον των πρεσβύτερων, έτσι ώστε με τη μεσολάβηση τους ν' αποδοθεί στους κανονικούς κληρονόμους».

Ακόμα κι ένα μερίδιο απ' τα πολεμικά λάφυρα μπορούσε να καταστεί ιδιωτική περιουσία. Το δέκατο-τέταρτο απ' τα εικοσιτέσσερα άρθρα που υπαγορεύτηκαν απ' τον Ιωάννη του Λέυδεν στο λαό (2 Γενάρη του 1535) όριζε ότι: «Αν ένα λάφυρο αποσπαστεί απ' τον εχθρό, κανείς δε θα το κρατήσει για τον εαυτό του ή διαθέσει σύμφωνα με τις ορέξεις του. Αλλά όπως πρέπει, θα ειδοποιήσει τις αρχές σχετικά μ' αυτό. Αν του παραχωρήσουν ένα μέρος αυτού, μπορεί δικαίως να το χρησιμοποιήσει για τις ανάγκες του».

Το επόμενο άρθρο λέει: «Υπό την ποινή της έσχατης κρίσης, κανείς Χριστιανός δεν πρέπει να εμπορεύεται με τον αδελφό του ή ν' αγοράζει στιδήποτε απ' αυτόν με χρήματα, ούτε να ενεργεί παραπλανητικά ή δολίως στην ανταλλαγή και τον αντιπραγματισμό».

Μετά την κατάργηση του χρήματος, η ανταλλαγή κι ο αντιπραγματισμός έγιναν αναπόφευκτα αφού η ιδιωτική περιουσία στα είδη παραγωγής και κατανάλωσης θα διατηρούνταν. Το πόσο λίγο αυτό το δικαίωμα καταργήθηκε φαίνεται απ' τον ακόλουθο περιστατικό που διαδραματίστηκε μετά την άνοδο του Ιωάννη στη βασιλεία και εξιστορείται απ' τον Gresbeck (σ.144): «Τότε πήγε ο Knipperdollinck σ' ένα μαγαζάτορα που συνέχιζε ν' ασκεί το επάγγελμά του. Ο Knipperdollinck του είπε: “Θα επιθυμούσες σι' αλήθεια να είσαι ευσεβής, ακόμα και χωρίς να είσαι πρόθυμος να παραιτηθείς απ' το μαγαζί σου. Να λοιπόν που καθόσουν κι αναρωτιόσουν πως θα βγάλεις κέρδος απ' αυτό. Το μαγαζί σου ανήκει στο Θεό. Θα πρέπει να το παραδώσεις εάν επιθυμείς να είσαι ευσεβής”». Απ' αυτό φαίνεται ότι η διατήρηση ενός καταστήματος δεν θεωρούνταν έντιμη, όμως η “κυβέρνηση του τρόμου” πολύ απείχε απ' την προσφυγή σε βίαια μέσα ώστε να γίνει αυτό αδύνατο.

Είναι αλήθεια ότι συναντάμε κοινά γέυματα στο Μύνστερ αλλά αυτά κατά ένα μέρος ήταν περιστασιακές συγκεντρώσεις του κόσμου και κατά ένα άλλο, ένας πολεμικός κανονισμός. «Μπροστά από κάθε πύλη υπήρχε ένας οίκος που ανήκε στην κοινότητα,

στον οποίο έπαιρναν τα γεύματά τους όλοι όσοι επιτηρούσαν την πόλη ή εργάζονταν στα τείχη ή τα ορύγματα. Ένα κήρυγμα λάμβανε χώρα κάθε πρωί σ' αυτούς τους οίκους ενώ τη διαχείριση του φαγητού την αναλάμβαναν οι διάκονοι, ο καθένας εκ των οποίων είχε τη δική του πόλη».

«Κάθε ενορία είχε το δικό της κοινοτικό οίκο για τον οποίο ορίζονταν ένας διαχειριστής του οποίου το καθήκον ήταν να μαγειρεύει και να φροντίζει το οίκημα. Το μεσημέρι ένας νεαρός άνδρας σηκώνονταν και διάβαζε δυνατά ένα κεφάλαιο της Παλαιάς Διαθήκης ή των Προφητών. Αφού έτρωγαν, απαγγέλναν ένα Γερμανικό Ψαλμό, κατόπιν σηκώνονταν και επέστρεφαν στη βάρδια τους» (Gresbeck, σ.σ. 34, 35).

Όχι μόνο άντρες μα και γυναίκες μοιράζονταν αυτά τα γεύματα γιατί κι αυτές επίσης είχαν ένα δραστήριο ρόλο στην άμυνα. Η εικόνα αυτών των “βακχαναλίων” (στυμ:80) που περιγράφεται απ’ τον Gresbeck, συμπληρώνεται απ’ τον κανονισμό που επιβλήθηκε απ’ τους πρεσβύτερους και δίνεται απ’ τον Kerssenbroick (ii, σ.5): «Πρέπει να γίνει μια αναφορά σ’ αυτούς που είχαν τη διαχείριση του φαγητού και του ποτού, όχι μόνο για το ότι αυτοί που εργάζονταν στα γεύματα έπρεπε να νοιάζονται για το καθήκον τους και να δίνουν στους Αδελφούς ότι τους αναλογούσε, αλλά και στ’ ότι οι Αδελφοί κι οι Αδελφές πάντα κάθονταν χωριστά στα τραπέζια που προορίζονταν γι’ αυτούς, διατηρώντας την αρμόζουσα σεμνότητα και χωρίς ν’ απαιτούν επιπλέον φαγητό απ’ αυτό που θα τους παρέχονταν». Σύμφωνα με τον Kerssenbroick, ούτε λέξη δεν ακούγονταν στο τραπέζι καθώς η προσοχή επικεντρώνονταν στον απαγγέλοντα.

Όλα αυτά μας θυμίζουν περισσότερο συνάθροιση θρησκόληπτων παρά ακόλαστων αλλά αυτό είναι κάτι που ταιριάζει με το γενικό χαρακτήρα του αιρετικού κομμουνισμού.

Οι δαπάνες αυτών των κοινών γευμάτων επιβάρυναν την Καθολική Εκκλησία καθώς και τους εμικρέδες που είχαν φύγει απ’ την πόλη αφού οι προμήθειες λαμβάνονταν απ’ τα μοναστήρια και τα εγκαταλελειμμένα σπίτια.

Τρεις διάκονοι τοποθετούνταν σε κάθε ενορία (ο Gresbeck δε μας λέει από ποιους επιλέγονταν, αλλά το πιθανότερο είναι απ’ τον ίδιο τον κόσμο) των οποίων το καθήκον ήταν να φροντίζουν τους φτωχούς. Ο χριστιανικός κομμουνισμός ποτέ δεν είχε πάει πέρα απ’ αυτό το όριο στις κοινότητες που διατήρησαν το σύστημα των ξεχωριστών νοικοκυριών. «Οι διάκονοι», μας πληροφορεί ο Gresbeck, «αναζητούσαν τους φτωχούς στις περιοχές ευθύνης τους και τους εφοδίαζαν μ’ όλα τα απαραίτητα. Παρουσίασαν ένα ευχάριστο θέαμα στο Μύνστερ αφού δεν άφηναν κανένα να ζητιανέει για κάτι».

«Αυτοί οι διάκονοι πήγαιναν σε κάθε σπίτι και έκαναν μια γραπτή αναφορά σχετικά με το τι περιείχε το καθένα σε φαγητό, σιτηρά ή κρέας. Όταν όλα είχαν καταγραφεί, ο νοικοκύρης δεν είχε πια περαιτέρω έλεγχο πάνω στις προμήθειες» (σ.34). Αυτός ο κανονισμός δεν ήταν αποτέλεσμα της κοινοκτημοσύνης αλλά ένα πολεμικό μέτρο, πάντα απολύτως αναγκαίο για μια πολιορκημένη πόλη όπου οι στρατιωτικές αρχές πρέπει να γνωρίζουν την ποσότητα των διαθέσιμων προμηθειών. Αυτός ακριβώς ο κανονισμός προϋποθέτει την

ύπαρξη ξεχωριστών νοικοκυριών. Μόνο αργότερα και κάτω απ' την πίεση της ανάγκης, διατάχθηκε ότι όλος ο πλεονάζων ρουχισμός θα έπρεπε να διανέμεται όπως επίσης και τ' αποθέματα των προμηθειών. Αυτό το μέτρο παρ' όλα αυτά, δεν κατάργησε το ξεχωριστό νοικοκυριό γιατί οι διάκονοι έπρεπε να δίνουν σε κάθε οικογένεια το μερτικό της απ' το κοινό απόθεμα ψωμιού όπως επίσης και κρέατος, εφ' όσον αυτά επαρκούσαν. «*Σκότωσαν ένα αριθμό αλόγων και πήγαν το κρέας στον οίκο στον οποίο πήγαινε ο κόσμος για τις προμήθειές του. Ο διάκονος πρώτα ρωτούσε πόσα άτομα υπήρχαν σε κάθε σπίτι κι έπειτα μοίρασαν το κρέας ανάλογα, καταγράφοντας ότι είχε διανεμηθεί, έτσι ώστε ν' αποτρέψουν οποιοδήποτε απ' το να πάρει διπλή μερίδα*» (Gresbeck, σ.174).

Επιπλέον, η γη που η ανάγκη τους επέβαλε να καλλιεργούν δεν κατέχονταν από κοινού αλλά είχε παραχωρηθεί στα νοικοκυριά. «*Ο βασιλιάς όρισε τέσσερις διαχειριστές της γης που εξέτασαν όλα τα χωράφια, παραχωρώντας απ' αυτά, ένα ή δυο κομμάτια γης σε κάθε νοικοκυριό, σύμφωνα με τον αριθμό των μελών του. Αυτοί οι κλήροι σπάρθηκαν με λάχανα, γογγύλια, βολβούς, φασόλια και μπιζέλια. Ο ιδιοκτήτης ενός μεγάλου χωραφιού δεν επιτρέπονταν να χρησιμοποιεί κάτι παραπάνω απ' αυτό που τού 'χε παραχωρηθεί απ' τους διαχειριστές της γης. Είχαν ακόμα προτείνει την απομάκρυνση όλων των φραχτών και των περιφράξεων απ' τα χωράφια που βρίσκονταν μέσα στην πόλη έτσι ώστε αυτά να είναι από κοινού*» (Gresbeck, σ.σ.175,176). Αυτό το τελευταίο μέτρο όμως, δεν εφαρμόστηκε. Ο κανονισμός που έλεγε πως όλες οι πόρτες των σπιτιών έπρεπε να μένουν ανοιχτές μέρα και νύχτα, ήταν πιθανώς μάλλον ηθικής παρά οικονομικής φύσης και προοριζόνταν να τονώσει το αίσθημα της αδελφότητας.

Η διατήρηση του ξεχωριστού νοικοκυριού ήταν στενά συνδεδεμένη με τη διατήρηση της πειθαρχικής εξουσίας του αρχηγού του σπιτιού πάνω στα μέλη αυτού. Στο Μεσαίωνα, η οικογένεια αποτελούνταν από περισσότερα άτομα σε σχέση με το παντρεμένο ζευγάρι και τα παιδιά του. Τα μεγάλα νοικοκυριά αυτής της περιόδου απαιτούσαν ένα υπηρετικό προσωπικό κι έτσι στο Μύνστερ, συναντάμε την εξουσία του συζύγου πάνω στη γυναίκα του να συνοδεύεται μ' αυτή του κυρίου πάνω στους υπηρέτες. Σ' ένα απ' τα έδικτα των πρεσβυτέρων, η τρίτη διάταξη ασχολείται με «*την κυριαρχία του συζύγου και την υποταγή της γυναίκας του*», ενώ η τέταρτη σχετίζεται με «*την υπακοή των υπηρετών του σπιτιού στους κυρίους και τα καθήκοντα των κυρίων προς τους υπηρέτες*» (Kerksenbroick,ii 1). Τα κοινά γεύματα περιελάμβαναν «*τον κάθε Αδελφό και τη σύζυγό του μαζί με τους υπηρέτες του σπιτιού*» (Gresbeck, σ.106).

Δεν υπήρχε κατάργηση της διάκρισης μεταξύ αρχιτεχνίτη και μαθητευόμενου, ούτε στην παραγωγή των ξεχωριστών μικρομάγαζων, των τόσο στενά συνδεδεμένων εκείνη την εποχή με το ξεχωριστό νοικοκυριό. Σ' ένα ήδη προαναφερθέν έδικτο των πρεσβυτέρων, ορισμένοι τεχνίτες ορίστηκαν να εργάζονται για την πόλη και τον πληθυσμό. Αυτό δεν πρέπει να εκτιμηθεί ως μια σοσιαλιστική οργάνωση της εργασίας αλλά ως ένας κανονισμός που επιβλήθηκε απ' τις ανάγκες του πολέμου, για παράδειγμα, οι ειδικευμένοι

τεχνίτες ήταν απαλλαγμένοι απ' τα καθήκοντα της φύλαξης (Kerssenbroick, σ.221). Το έδικτο αναφέρει: «Κανείς δε θα εξασκεί το επάγγελμα του ψαρά εκτός απ' τους αρχι-αλιείς *Christia Kerckring* και *Hermann Redecker*, μαζί με τους άντρες τους, που επιπλέον, όταν κριθεί αναγκαίο, δε θ' αρνηθούν τα ψάρια στους αρρώστους και στις γυναίκες που έχουν παιδιά... Οι *Hermann Tornate* και *Johann Redecker*, με τους έξι τεχνίτες τους θα φτιάχνουν παπούτσια για τη Νέα Έδρα του Ισραήλ... Ο *Johann Coesfeld* κι οι τεχνίτες του θ' ασχοληθούν με την κλειθροποιία» (Kerssenbroick,ii ,σ.6).

Έτσι, οι ιστορικοί δε θα είναι επ' ουδενί ακριβείς αν ισχυριστούν ότι “μια ευρεία κοινοκτημοσύνη των αγαθών” είχε εγκαθιδρυθεί στο Μύνστερ. [55] Γ' ότι δε φτάσαμε σ' αυτό το στάδιο ίσως να εξηγείται κατά τον ίδιο τρόπο με την περιορισμένη δραστηριοποίηση που υπήρξε στις κοινωνικές υποθέσεις της Παρισινής Κομμούνας του 1871. Ήταν μια αναπόφευκτη συνέπεια της πολιορκίας που άφησε τ' αρνητικά ίχνη της σε κάθε βήμα και στοιχείωσε κάθε σκέψη και πράξη. Μια περίοδος πολέμου ποτέ δεν έχει αποδειχτεί ως τώρα η κατάλληλη στιγμή για την εγκαθίδρυση μιας εκ βάθρων νέας τάξης της κοινωνίας.

Στο βαθμό που σχετίζονταν με την καθιέρωση μιας νέας κατάστασης των πραγμάτων, οι Αναβαπτιστές υπήρξαν τόσο αναποτελεσματικοί στα εκκλησιαστικά θέματα όσο ήταν και σ' αυτά που αφορούσαν τα οικονομικά. Ο Keller διερωτάται σχετικά μ' αυτό. «Αναμένονταν», αναφέρει, «ότι η δραστηριότητα τους θα ξεκινούσε με τη δημοσιοποίηση μιας νέας Εκκλησιαστικής αγωγής ή μ' ένα διακανονισμό που θ' αφορούσε τον τρόπο της θρησκευτικής λατρείας ή των παρόμοιων υποθέσεων. Επιπλέον, όχι μόνο υπήρξε έλλειψη κάθε αναγκαίας μέριμνας γι' αυτά τα πράγματα στο ξεκίνημα της διακυβέρνησης τους αλλά απ' όσο γνωρίζουμε, δε θεσπίστηκε ποτέ κάποιος κανονισμός για το Εκκλησιαστικό τελετουργικό» (*Geschichte der Wiedertäufer*, σ.202). Αυτό δε φαίνεται να μας ξαφνιάζει και τόσο. Αυτό το αποδίδουμε εν μέρει στον πόλεμο αλλά επίσης και κατά ένα μέρος στην αδιαφορία σχετικά με τον τρόπο της θρησκευτικής λατρείας που επιδείχθηκε απ' τους Αναβαπτιστές, όπως ακριβώς κι απ' τους Βοημούς Αδελφούς και τους οπαδούς του Μίντσερ.

Η προτίμηση προς την Παλαιά Διαθήκη, η οποία επιδεικνύονταν σε κάθε περίπτωση απ' τους Βαπτιστές, βρίσκεται σ' απόλυτη αρμονία με το καθολικό πνεύμα του αιρετικού κομμουνισμού, όπως επίσης και με την περιφρόνησή τους για τη μόρφωση που αποδείχθηκε απ' το κάψιμο όλων των βιβλίων (με την εξαίρεση της Βίβλου) κι όλων των γραμμάτων που βρήκαν στην πόλη. Επιπλέον, επιβεβαίωσαν την αρχή που ήθελε την περιφρόνηση για τη μάθηση από μέρους της επιτροπής, να συμβαδίζει με τη φροντίδα για τη λαϊκή μόρφωση. Παρά την πολιορκία, ίδρυσαν πέντε ή έξι νέα σχολεία, «όπου τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, μάθαιναν Γερμανικούς Ψαλμούς, καθώς και γραφή κι ανάγνωση. Η όλη διδασκαλία τους αφορούσε τον Βαπτισμό κι ήταν δοσμένη σύμφωνα με τον τρόπο της σχέτας» (*Gresbeck*, σ.47).

Ο μυστικισμός απαντάται άλλη μια φορά ανάμεσα στους Βαπτιστές του Μύνστερ, για παράδειγμα, η πίστη μερικών ενθουσιωδών Αδελφών στην άμεση επαφή με το Θεό, όπως επίσης και στις αποκαλύψεις και τις προφητείες. Όσον αφορά τους Κνίpperdollinck, Γιαν Ματίς, Μπόκελσον και τους άλλους προφήτες της Νέας Ιερουσαλήμ, αναφέρονται [γι' αυτούς] πολλά χαρακτηριστικά νοσηρής έκστασης, που, αν και σε πολλές περιπτώσεις διαστρεβλωμένα και παραφουσκωμένα, δεν στερούνται πιθανώς κάποιας βάσης.

Όμως όσο μεγάλη κι αν υπήρξε η ομοιότητα των χειρισμών τους πάνω σ' αυτά τα ζητήματα σε σχέση μ' αυτούς των ειρηνικών προδρόμων τους της Μοραβίας, υπήρξαν (αν μπορούμε να εμπιστευτούμε τα Χρονικά τους) τελειώς διαφορετικοί σ' ένα θέμα, δηλαδή την “ασωτία” τους. Είχαμε ήδη αρκετές ευκαιρίες να θίξουμε αυτό το σημείο αλλά τώρα θα το εξετάσουμε διεξοδικότερα.

(δ) Η Πολυγαμία.

Η σύγχρονη αντίληψη θίγεται γενικά απ' τον ασκητισμό και τον πουριτανισμό των Αναβαπτιστών αλλά δεν υπάρχει λόγος να διαμαρτύρεται για την “ασωτία” τους. Αν αυτά τα χαρακτηριστικά ήταν εμφανή ανάμεσα στους ειρηνικούς Βαπτιστές, μπορεί κατ' αρχάς ν' αναμένεται ότι δεν αποδυναμώθηκαν απ' τις ανάγκες μιας πολιορκίας που απαιτούσε πάνω απ' όλα την αυστηρότερη πειθαρχία. Η περαιτέρω εξέταση το επιβεβαιώνει αυτό και δε θα επιτρέψουμε στους εαυτούς μας ν' αποπροσανατολιστούν απ' τις διηγήσεις περί λαϊκών διασκεδάσεων που ήδη έχουν αναφερθεί.

Τ' ότι η καλή συμπεριφορά κι η πειθαρχία διατηρήθηκαν με ζήλο, αποδεικνύεται από κάποιο εκ των είκοσι-οχτώ άρθρων της 22ης Γενάρη του 1535, στα οποία εκτός των άλλων, διαβάζουμε:

«6. Κανείς απ' αυτούς που μάχονται κάτω απ' το λάβαρο της δικαιοσύνης δεν πρέπει να βεβηλώσει τον εαυτό του με το παίσιχυντο κι απεχθές ελάττωμα της μέθης, με την επονείδιστη ξεδιαντροπιά, με την αιμομιξία και τη μοιχεία ή με το χαρτοπαίγνιο –ελάττωμα που προδίδει μια απληστία για το χρυσό και συχνά γεννά τη διχόνοια και το μίσος. Διότι τέτοιες αμαρτίες δε θα μείνουν ατιμώρητες ανάμεσα στο λαό του Θεού».

«16. Κανείς Χριστιανός (δηλαδή μη Αναβαπτιστής) δε θα μεταπηδά από μια κοινωνία ή κοινότητα σε άλλη, εκτός κι αν θα έχει προηγουμένως αποδείξει ότι δεν έχει κατηγορηθεί για κάτι και δεν έχει υπάρξει ένοχος οποιουδήποτε εγκλήματος. Αν όμως αποκαλυφθεί το αντίθετο, θα τιμωρείται χωρίς καμιά ανεκτικότητα».

«20. Κανείς Χριστιανός δε θα εναντιωθεί σε μια άπιστη (δηλαδή μη Αναβαπτιστική) εξουσία που δεν έχει ακόμα ακούσει το Λόγο του Θεού, ούτε τον έχει διδαχτεί. Ούτε θα επιφέρει στην προλεγόμενη εξουσία οποιοδήποτε πλήγμα, υπό τον όρο ότι αυτή δεν εξωθεί κανέναν στη δυσπιστία και την ασέβεια. Απ' την άλλη, η Βαβυλώνια τυραννία των παπάδων και των μοναχών κι όλων των μαχητών κι οπαδών τους, που ρίχνουν τη σκιά τους στη

δικαιοσύνη του Θεού με τη βία τους και την αδικία τους, θα συντρίβεται με κάθε δυνατό τρόπο».

«21. Αν μετά τη διάπραξη ενός εγκλήματος, ένας άπιστος καταφύγει στην κοινότητα για να γλυτώσει απ' την τιμωρία, δε θα γίνεται δεκτός απ' τους Χριστιανούς αλλά πολύ περισσότερο θα τιμωρείται με βεβαιότητα, υπό τον όρο, ότι έχει αποδειχτεί πως αυτός έδρασε ευθέως ενάντια στις επιταγές του Θεού, καθώς δεν επιτρέπεται σε μια κοινότητα Χριστιανών, ν' αποτελεί καταφύγιο για τους δράστες επαίσχυντων έργων κι εγκλημάτων» (ii, σ.σ.133-137). Ως εραστές της ειρήνης, παρότρυναν στην υπακοή όπου αυτό ήταν δυνατό και φυλάγονταν προσεχτικά απ' τις επαφές με τους κοινούς εγκληματίες. Η μέθη, η χαρτοπαιξία, καθώς κι οποιαδήποτε παράνομη σεξουαλική σχέση τιμωρούνταν αυστηρά.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αυστηρής πειθαρχίας που διατηρήθηκε στο Μύνστερ, δίνεται απ' τον Gresbeck: «Στις 28 Ιούνη του 1534, συνέβη να μπουν δέκα ή είκοσι στρατιώτες σ' ένα σπίτι της πόλης όπου επιδόθηκαν σε οινοποσία κι ήρθαν στο κέφι. Παιχνίδιζαν έτσι όπως δεν αρμόζει σε στρατιώτες και συνεπώς ο σπιτονοικοκύρης κι η γυναίκα του δεν ήθελαν να το τραβήξουν κι άλλο. Οπότε οι στρατιώτες είπαν: “Κυρά μου, αν δεν έχεις όρεξη να το τραβήξεις εσύ άλλο, έχουμε μεις” και την επέπληξαν. Γι' αυτό το θέμα, ο σπιτονοικοκύρης κι η γυναίκα του παρουσιάστηκαν μπροστά στους δώδεκα πρεσβύτερους και κατηγορήσαν τους στρατιώτες ότι υπήρξαν βίαιοι μέσα στο ίδιο τους το σπίτι κι ότι επιτίμησαν την οικοδέσποινα. Οι δώδεκα πρεσβύτεροι συνέλαβαν αμέσως τους στρατιώτες και τους έριξαν στη φυλακή. Την επόμενη μέρα, συγκαλέστηκε το εκκλησίασμα στο προαύλιο του Καθεδρικού κι οι στρατιώτες παρουσιάστηκαν μπροστά του. Κατόπιν, ο σύμβουλος Heinrich Krechting -ο αχρείος!- απήγγειλε ότι λέγονταν πως είχε διαπραχθεί απ' τους στρατιώτες που αμέσως ζήτησαν συγγνώμη. Στο τέλος η θύρα του ελέους έμεινε μισάνοιχτη: κάποιoi έλαβαν συγχώρεση αλλά οι έξι έπρεπε να θανατωθούν» (σ.36).

Αυτή η περίπτωση της αυστηρής πειθαρχίας παρατίθεται απ' τον Keller σαν απόδειξη «του εγκληματικού χαρακτήρα των πεπραγμένων τους» (των Αναβαπτιστών). Επιπλέον, μόνο δυο σελίδες μετά, είναι αναγκασμένος να επαινέσει αυτή την πειθαρχία, της οποίας οι άτεγκτες ποινές λειτούργησαν έτσι ώστε η μέθη μόλις που υπήρχε ανάμεσα στους Βαπτιστές ενώ στο στρατόπεδο του Επισκόπου μαίνονταν σε τέτοιο βαθμό που έκανε πολλές στρατιωτικές επιχειρήσεις που ανελήφθησαν απ' τους πολιορκούσες δυνάμεις ν' αποτύχουν.

Θα παραθέσουμε απλώς ένα ακόμα απόσπασμα απ' το έργο του Gresbeck, ενδεικτικό του πνεύματος που επικρατούσε ανάμεσα στους Βαπτιστές: «Τώρα, οι Αναβαπτιστές επιχειρούσαν συχνά εξόδους αψιμαχώντας με τους στρατιώτες. Σε τέτοιες στιγμές στάθηκαν τόσο θαρραλέα, λες κι είχαν υπηρεσία είκοσι χρόνων κι επιπλέον έκαναν το καθετί με σύνεση, επιδεξιότητα κι ηρεμία. Γιατί οι προφήτες, οι κήρυκες κι οι επικεφαλές της πόλης απαγόρευαν αυστηρά στον οποιοδήποτε να τολμήσει να μεθύσει κι έτσι διατηρούσαν πάντα

τις αισθήσεις τους στο ακέραιο, δεν ήταν ποτέ πιωμένοι κι ήταν πάντα νηφάλιοι. Όταν λοιπόν επιχειρούσαν έξοδο, ενεργούσαν με σωφροσύνη κι επιδεξιότητα» (σ.50).

Αυτά είναι λοιπόν που συνιστούν την “κτηνώδη ασωτία” και την “αγριότητα” που περιγράφονται από ένα αυτόπτη μάρτυρα που κάθε άλλο παρά είχε λόγο να είναι μετριοπαθής.

Όμως τι γίνεται όσον αφορά την ακολασία-πολυγαμία; Έστω σ’ αυτό μονάχα το θέμα, είναι δυνατό να γίνει λόγος για “ασωτία”;

Έχουμε φτάσει τώρα στην πιο δύσκολη κι άγνωστη φάση της ιστορίας των Αναβαπτιστών του Μύνστερ. Η πολυγαμία αντιτίθεται τόσο στο γενικό χαρακτήρα της συγκεκριμένης σχέτας (π.χ. στους Μοραβούς και πράγματι στον αρετικό κομμουνισμό γενικότερα) ώστε κατ’ αρχήν κλίνουμε στο να υποθέσουμε την ύπαρξη μιας παρανόησης, βασισμένης στη σύγχυση των όρων. Δεν υπάρχει πραγματικά πιο δύσκολο έργο για ένα παρατηρητή, απ’ αυτό της ορθής κι αμερόληπτης εκτίμησης των χαρακτηριστικών μιας ασυνήθιστης σχέσης μεταξύ των φύλων. Πουθενά η ιδιομορφία δε γεννά τέτοια απέχθεια κι αποστροφή όσο στα σεξουαλικά θέματα. Σ’ αυτή την προκατάληψη οφείλεται κυρίως το γεγονός ότι μόνο κατά τις τελευταίες γενιές κατέστη δυνατή η διεξαγωγή μιας επιστημονικής κι αμερόληπτης έρευνας πάνω στις σεξουαλικές σχέσεις του λαού σε περασμένες εποχές, καθώς και ανάμεσα στους σύγχρονους αγρίους και τις “απολίτιστες” φυλές.

Αυτοί που γνωρίζουν τι είδους ανοησίες έχουν διακηρυχτεί στον κόσμο απ’ τους ιεραπόστολους όσον αφορά τη σχέση των φύλων στις Νήσους της Νότιας Θάλασσας, ίσως ορθά υποθέσουν ότι η προϋπόθεση της επικράτησης της “πολυγαμίας” στο Μύνστερ βασίζεται στη σύγχυση αυτού του όρου μ’ ένα είδος κοινοκτημοσύνης των συζύγων, παρόμοιο μ’ αυτό που υπήρξε ανάμεσα στους Αδαμίτες – μια μορφή σεξουαλικής σχέσης, συνδεόμενης όπως γνωρίζουμε, με πολλά είδη κοινοκτημοσύνης στα μέσα κατανάλωσης. Αυτή η εικασία παρ’ όλα αυτά, είναι αβάσιμη καθώς ποτέ δεν έγινε κουβέντα περί κοινοκτημοσύνης των συζύγων στο Μύνστερ.

Το έδικο με το οποίο οι δώδεκα πρεσβύτεροι εγκαινίασαν τη διακυβέρνησή τους, επέβαλε τη θανατική ποινή για τη μοιχεία και την αποπλάνηση κοριτσιού. Περίπου την ίδια περίοδο, η κοινότητα του Μύνστερ πρέπει να δημοσίευσε τη γραπτή ομολογία της με τίτλο: **Bekentones des globens und lebens der gernein Christe zu Monster** (Ομολογία της Πίστης και της Ζωής της Κοινότητας των Χριστιανών του Μύνστερ). [56] Στο κεφάλαιο “*Πάνω στο Γάμο*” (σ.σ. 456, ακολ.), αναφέρεται: «Όσον αφορά αυτά για τα οποία κατηγορούμαστε και τα κακόβουλα ψεύδη που οδηγούν πολλούς αγαθούς ανθρώπους να υποπεύονται πως ζούμε μέσα σε έκνομα ζευγαρώματα, παράλληλα με αναρίθμητες χαλκευμένες και συκοφαντικές κατηγορίες που δε χρειάζεται καν ν’ αναφέρουμε, επιθυμούμε διά του παρόντος να διακηρύξουμε την κρίση μας και τις πρακτικές μας που αφορούν την ιερή συνθήκη του γάμου...».

«Ο γάμος λέμε εμείς –και βασιζόμαστε στις Γραφές- αποτελεί μια ένωση και μια δέσμευση

μεταξύ άντρα και γυναίκας ενώπιον του Κυρίου...».

«Ο Θεός εν αρχή δημιούργησε τον άνθρωπο. “Ο άνδρας και η γυναίκα δημιουργήθηκαν απ’ Αυτόν” και ένωσε τους δύο σε ιερό γάμο, έτσι ώστε οι δύο ψυχές έγιναν μία σάρκα. Γι’ αυτό το λόγο κανείς άνθρωπος δεν μπορεί να διαρρήξει αυτή την ένωση...».

«Ο γάμος αποτελεί μια απεικόνιση του Χριστού και της ιερής νύφης Του, δηλαδή του εκκλησιασματος των πιστών Του. Όπως ο Χριστός και το εκκλησίασμα Του φροντίζουν ο ένας τον άλλον και βασιζονται ο ένας στον άλλον, έτσι αυτοί που παντρεύονται ενώπιον του Κυρίου κι ενώθηκαν απ’ το Θεό, θα πρέπει να φροντίζουν ο ένας τον άλλον και να στηρίζουν ο ένας τον άλλον. Ενώ έτσι έχει η κατάσταση με τον έγγαμο βίο, κάνουμε μια διάκριση μεταξύ αυτού και του γάμου των απίστων και των δυσπιστούντων, ο οποίος είναι αμαρτωλός και μιανός και δεν είναι γάμος στα μάτια του Θεού, παρά μόνο πορνεία και μοιχεία...».

«Διότι όπως ξεκάθαρα φαίνεται, αυτοί παντρεύονται μόνο χάρη της φιλίας και της συγγένειας ή για τα χρήματα και τις περιουσίες ή για τη σάρκα και για το πανηγύρι. Αν όχι ποτέ, σπανίως εκλαμβάνουν ορθά το πως πρέπει ο αληθινός γάμος να είναι ή το πως πρέπει κάποιος να παντρεύεται. Πολύ λιγότερο βλέπουν σ’ αυτό ότι είναι αληθινά παντρεμένοι κι ότι πρέπει να κρατάνε τις υποσχέσεις τους...».

«Αφού λοιπόν ο γάμος αποτελεί μια λαμπρή κι έντιμη συνθήκη, κανείς δεν επιτρέπεται να τον εκτιμά επιπόλαια αλλά να εισέρχεται σ’ αυτόν με αγνή και καθαρή καρδιά ώστε να μην αναζητείται τίποτα πέρα απ’ τη χάρη και το θέλημα του Θεού, αφού, χάρις και δόξα τω Θεού, αποτελεί το έθιμό μας και θα διατρανώει ευρέως τη δόξα του Θεού».

«Ακούμε πως πολλά άλλα κακά μας καταλογίζονται: πως έχουμε τις γυναίκες μας κοινές για όλους κατά ένα πλατωνικό τρόπο ή κατά τον τρόπο των Νικολαιτών, παράλληλα με διάφορες άλλες ποταπές κατηγορίες, όπως τ’ ότι δεν κάνουμε διάκριση σε ζητήματα εξ’ αίματος συγγένειας. Αλλά αυτό είναι ένα ξεδιάντροπο ψέμμα όπως όλα τ’ άλλα προσβλητικά και κακόβουλα που δημοσιοποιούνται με σκόπιμο δόλο εναντίά μας. [57] Γνωρίζουμε ότι ο Χριστός είπε: “Ηκούσατε ότι ερρέθη τοις αρχαίοις,,Ού μοιχεύσεις. Εγώ δε λέγω υμίν ότι πας ο βλέπων γυναίκα προς το επιθυμήσαι αυτήν ήδη εμοίχευσε αυτήν εν τη καρδιά αυτού”. Αν βρεθεί ένας τέτοιος ανάμεσά μας –που ο Θεός το απαγορεύει- δεν πρέπει αφρόνως να τον ανεχτούμε αλλά να τον αφορίσουμε και να τον παραδώσουμε στο Σατανά προς καταστροφή της σάρκας του».

Βλέπουμε ότι η [υποτιθέμενη] “ηδυνάθεια” (που αποκαλέστηκε “Νερόνεια” από ένα σύγχρονο Γερμανό συγγραφέα) δηλώνει ότι ακόμα και το φλερτ μ’ ένα κορίτσι πρέπει να θεωρείται αμαρτωλό. Οιαπόψεις που επικρατούσαν στο Μύνστερ τελούν σε πλήρη αρμονία με τον ασκητισμό πάνω στα σεξουαλικά ζητήματα που χαρακτήριζε την πλειοψηφία των υπόλοιπων Αναβαπτιστών. Ο Ιωάννης του Λέυδεν επικύρωσε αυτές τις απόψεις στις 2 Γενάρη του 1535, στα είκοσι-οχτώ άρθρα του που ήδη αναφέρθηκαν, μεριμνώντας για την τιμωρία της μοιχείας και της πορνείας (η τελευταία λέξη υποδηλώνει όχι μόνο την

πορνεία, αυτή καθαυτή, αλλά και κάθε έκνομη σχέση μεταξύ των δύο φύλων). Επιπλέον, αυτό συνέβη κατά την περίοδο στην οποία η πολυγαμία είχε ήδη εισαχθεί.

Πως λοιπόν εξηγείται αυτή η ολοφάνερη ανακολουθία; Η συνηθισμένη εξήγηση που βασίζεται πάνω στην υποτιθέμενη έμφυτη ηδυπάθεια και ελευθεριότητα των κομμουνιστών, είναι πολύ βολική αλλά εμφανίζει ένα μειονέκτημα –δεν έχει στέρεα θεμελίωση. Η εξήγηση έγκειται αποκλειστικά και μόνο στ' όλο πράγμα που πρέπει ενδελεχώς να διερευνηθεί. Οτιδήποτε άλλο αντιτίθεται σ' αυτό, γιατί έχουμε δει ότι η εγκράτεια κι η σύνεση ήταν ευδιάκριτα χαρακτηριστικά των Αναβαπτιστών.

Ούτε όμως η λύση μπορεί να βρεθεί στο χαρακτήρα του Βαπτιστικού κομμουνισμού. Αντιθέτως, αυτό καθιστά το ζήτημα πιο ανεξήγητο. Έτσι δεν απομένει τίποτα άλλο απ' το να επικεντρωθούμε στη διερεύνηση των ιδιόμορφων σχέσεων μεταξύ των φύλων στο Μύνστερ κατά τη διάρκεια της πολιορκίας. Επιπλέον, αυτές οι σχέσεις ήταν ενός τόσο χαρακτηριστικά μοναδικού τύπου που θ' απαιτούσε ένα απίστευτο βαθμό ξεροκεφαλιάς ή απόλυτη έλλειψη καλών προθέσεων από μέρους κάποιου ώστε να μην τ' αναγνωρίσει αυτό.

Πρέπει να θυμόμαστε τη μεγάλη φυγή των αριστοκρατών απ' το Μύνστερ, καθώς και των πολιτών της μεσαίας τάξης. Οι άντρες έφυγαν αλλά άφησαν πίσω τις γυναίκες τους και το γυναικείο υπηρετικό προσωπικό. Υπήρχε συνεπώς μια υπεροχή των γυναικών πάνω στους άντρες, η οποία απ' τους αριθμούς που δίνονται απ' τον Gresbeck πρέπει να ήταν τεράστια. Γράφει για ένα βραδινό τραπέζι που έλαβε χώρα στο Όρος Σιών. «*Άντρες, ηλικιωμένοι και παιδιά ήταν εκεί, με τον αριθμό τους να είναι δύο χιλιάδες. Ο αριθμός των αντρών στο Μύνστερ που ήταν ικανοί να φέρουν όπλα, δεν ήταν ποτέ μεγαλύτερος των χιλίων πεντακοσίων. Οι γυναίκες της πόλης, ηλικιωμένες και νέες, αριθμούσαν οχτώ ή εννιά χιλιάδες πάνω κάτω -δε μπορώ να είμαι ακριβής όσον αφορά τα παιδιά που μπορούσαν ή όχι να περπατούν, ίσως ήταν χίλια ή χίλια διακόσια*». [58]

Η κατάσταση ήταν ακόμα πιο περίπλοκη απ' το γεγονός ότι οι μισοί περίπου άντρες ήταν ανύπαντροι. Έτσι είχε το πράγμα και με την πλειοψηφία των πολυάριθμων μεταναστών και φυσικά με τους στρατιώτες που έρχονταν ως αιχμάλωτοι ή λιποτάκτες, προσχωρώντας στη σέχτα.

Μπροστά στην αυστηρότητα των Βαπτιστών πάνω στα σεξουαλικά ζητήματα, αυτές οι συνθήκες πρέπει στην πορεία της πολιορκίας, να είχαν γίνει ανυπόφορες για την πλειοψηφία του πληθυσμού που ήταν σε ηλικία γάμου, αποκομμένος καθώς ήταν απ' τον έξω κόσμο. Η ίδια αυστηρότητα που απειλούσε κάθε έκνομη σεξουαλική σχέση μ' αυστηρή τιμωρία, τελικά έκανε μια επανάσταση στις σχέσεις μεταξύ των φύλων αναπόφευκτη.

Αυτοί ακριβώς που δύσκολα κρύβουν την αγανάκτησή τους για την πολυγαμία στο Μύνστερ, θεωρούν την πορνεία ως αυταπόδεικτη αναγκαιότητα. Αυτό το φαινόμενο ήταν φυσικά διαδεδομένο κάτω απ' το πέπλο της “αξιοπρέπειας”. Απ' τα Τριάντα-Έξι

Άρθρα που διατυπώθηκαν απ' τους εξεγερμένους του Μύνστερ (βλ. κεφ. “Οι Αναταραχές στο Μύνστερ”) το 1525, το δέκατο-όγδοο ανέφερε ότι: *«Όλες οι άσεμνες γυναίκες κι οι παλλακίδες των παπάδων θα ξεχωρίζουν απ' τις ενάρετες μ' ευδιάκριτα σημάδια».*

Αυτοί οι “ηδυπαθείς ακόλαστοι” έθεσαν τέρμα στην πορνεία. Η πορνεία κι ο κομμουνισμός αποτελούν δυο αμοιβαία ασύμβατες συνθήκες. Οι διάφορες μορφές της κοινοκτημοσύνης ταιριάζουν με τα πλέον διαφορετικά είδη σεξουαλικής σχέσης, όχι όμως μ' ένα: τον αγοραίο έρωτα. Όπου δεν υφίσταται παραγωγή αγαθών για πώληση, όπου τίποτα δεν αγοράζεται ή πωλείται, το γυναικείο σώμα, όπως κι η εργατική δύναμη, παύει ν' αποτελεί εμπορεύσιμο προϊόν. Παρ' όλο που η κοινοκτημοσύνη του Μύνστερ ήταν ελλιπής, καμιά κοπέλα της πόλης δεν ήταν αναγκασμένη να πουλά τον εαυτό της κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Αναβαπτισμού. Οι κοπέλες που από συνήθεια, πρόθυμα θ' αποκόμιζαν τα κέρδη του επαγγέλματος που ασκούσαν στην παλιά κοινωνία, δεν έβρισκαν πελατεία στο Μύνστερ όπου κανείς ιδιώτης δεν είχε χρήματα. Τέτοιες γυναίκες ήταν αναγκασμένες ν' αναζητήσουν την αμοιβή τους ανάμεσα στους παλιούς πελάτες τους, στο στρατόπεδο των “υπερασπιστών της ηθικής και της τάξης”, δηλαδή ανάμεσα στους στρατιώτες, στους ευπόληπτους πολίτες καθώς και στην κοσμική και πνευματική αριστοκρατία.

Το φυσικό έργο της κοινοκτημοσύνης, επιπροσθέτως, ευνοήθηκε απ' τον σεξουαλικό ασκητισμό των Βαπτιστών. Ήταν δυνατόν να μην εμφανιστεί η πορνεία ανάμεσα στους χίλιους και πλέον ανύπαντρους άντρες και σε μερικές χιλιάδες γυναίκες χωρίς συζύγους, που ζούσαν μαζί για μήνες σε μια πόλη η οποία σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις ήταν μικρού μεγέθους; Ήταν αναπόφευκτο ότι η μοιχεία και οι έκνομες σεξουαλικές σχέσεις θα έκαναν την εμφάνισή τους. Οι αυστηρότατες ποινές πρέπει να ήταν ανίσχυρες να το αποτρέψουν. Υπήρχε μόνο ένα μέσο με τ' οποίο η ενδεχόμενη καταστροφική σεξουαλική σύγχυση θα μπορούσε να διευθετηθεί, δηλαδή ένας νέος διακανονισμός των προϋποθέσεων του γάμου. Τον Ιούλη, τον πέμπτο μήνα της πολιορκίας και μετά από μακρά αντίθεση, οι πρεσβύτεροι κι οι κήρυκες άρχισαν τη δουλειά.

Το έργο ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο, γιατί είχε να κάνει με τη θέσπιση γαμήλιων νόμων που θα ήταν σ' αρμονία τόσο με την αυστηρή ηθική των Αναβαπτιστών πάνω στα συζυγικά θέματα, όσο και με τις ιδιαίτερες σεξουαλικές συνθήκες που υπήρχαν στο Μύνστερ. Κι ήταν ανάλογο αυτής της δυσκολίας τ' ότι ο νέος νόμος περί γάμου δεν εμφανίστηκε με τη μορφή ενός ολοκληρωμένου και καλο-επεξεργασμένου νομοθετήματος αλλά πολυάριθμων διατάξεων, εν μέρει αλληλο-συμπληρωματικών, όπως και κατά ένα μέρος αλληλο-ακυρωτικών. Οι Αναβαπτιστές δεν έφτασαν ποτέ πέρα απ' την αναζήτηση μιας κατάλληλης μορφής γάμου και πράγματι δε θα μπορούσαν να το κάνουν κάτω απ' τις ανώμαλες συνθήκες της ύπαρξής τους.

Ο Gresbeck ακολουθεί τις αβέβαιες αναζητήσεις τους πάνω στο γαμήλιο νόμο αλλά η περιγραφή του είναι τόσο μερδωμένη και γεμάτη αντιθέσεις και παραλογισμούς,

που είναι δύσκολο να βγει μια ξεκάθαρη εικόνα απ' αυτή. [59] Μας επιτρέπει ωστόσο να διακρίνουμε δύο χαρακτηριστικά αυτών των αναζητήσεων. Το ένα έγκειται στην προσπάθεια να καταστεί ο γάμος μια ελεύθερη ένωση. Πρώτα απ' όλα, ήταν αναγκαίο να κηρύξουν άκρως όλους τους γάμους που είχαν συναφθεί πριν την υιοθέτηση της Αναβαπτιστικής πίστης. Ειδήλλως μια νέα ένωση σε γάμο θα ήταν αδύνατη για τις συζύγους των πολιτών που είχαν μεταναστεύσει. Αυτό το ακυρωτικό διάταγμα προήλθε ευκολότερα απ' τους Αναβαπτιστές, αφού παρ' όλο που διακήρυτταν ότι ο γάμος αποτελούσε μια αδιάρρηκτη ένωση, θεωρούσαν ότι ο γάμος των "απίστων" δεν είναι αληθινός γάμος, όπως ακριβώς κι ο νηπιοβαπτισμός έλεγαν ότι δεν αποτελεί πραγματικό βαπτισμό. Έτσι τώρα απαιτούσαν μια ανανέωση των όρκων εκ μέρους αυτών που είχαν παντρευτεί πριν προσχωρήσουν σ' αυτούς.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό εμφανίζεται στην απόπειρα να θέσουν όλες τις γυναίκες σε κατάσταση γάμου. Αρχικά όμως, όχι με τη σωματική έννοια αλλά την οικονομική.

Αν σκοπός μας είναι να κατανοήσουμε την "πολυγαμία" του Μύνστερ, πρέπει νά 'χουμε κατά νου ότι το ξεχωριστό νοικοκυριό δεν καταργήθηκε ποτέ. Σαν αποτέλεσμα της μετανάστευσης των πολιτών, συνέβη τ' ότι πολλά νοικοκυριά δεν περιελάμβαναν κάποιον άντρα και πράγματι κάποια δεν είχαν ούτε ιδιοκτήτρια, παρά μόνο υπηρέτριες. Σε μια πολιορκημένη πόλη που περιελάμβανε τόσους πολλούς ανύπαντρους στρατιώτες, αυτή η κατάσταση των πραγμάτων πρέπει να συνεπάγονταν πολλά μειονεκτήματα. Έτσι, ορίστηκε ότι καμιά γυναίκα δε θα μπορούσε να μείνει χωρίς προστασία κι επίσης χωρίς αντρική επιμέλεια. Γιατί καθώς οι Αναβαπτιστές του Μύνστερ δεν κατάργησαν το σύστημα των ξεχωριστών νοικοκυριών, πολύ λίγο συνηγορούσαν υπέρ της χειραφέτησης της γυναίκας ως χειραφέτηση του σώματος. Η τρίτη διάταξη του ήδη αναφερθέντος έδικτου των πρεσβυτέρων που πραγματεύεται «*την κυριαρχία του άντρα και την υποταγή της γυναίκας*», αναφέρει: «*Σύζυγοι, αγαπάτε τις συζύγους σας. Ας υποταχθούν οι σύζυγοι στους συζύγους τους όπως στους κυρίους τους. Και ας φοβάται η σύζυγος τον άντρα της*».

[60]

Εν προκειμένω, ο Rothmann εκφράζεται πολύ κατηγορηματικά στην "Αποκατάστασή" του (**Restitution**) –ένα φυλλάδιο που εμφανίστηκε τον Οχτώβρη του 1534. [61] «*Ο σύζυγος συνεπώς πρέπει ν' αντιλαμβάνεται την κυριαρχία του πάνω στη σύζυγό του μ' αίσθημα ανδροπρέπειας και να διατηρεί το γάμο του ακηλίδωτο. Σε πολλά σπίτια, οι γυναίκες έχουν την πρωτοκαθεδρία και οδηγούν τους συζύγους τους όπως οδηγούν τις αρκούδες... Είναι απολύτως αναγκαίο ότι οι γυναίκες, που σχεδόν παντού τώρα κάνουν κουμάντο, πρέπει δικαίως ν' αυτοταπεινωθούν και να υπακούουν, διότι είναι σύμφωνο προς το Θεό, ο καθένας να διατηρεί τη θέση του –ο σύζυγος κάτω απ' το Χριστό κι η σύζυγος κάτω απ' το σύζυγο*».

Οι γυναίκες που ήταν χωρίς κυρίους, ορίστηκε τώρα να ενωθούν με νοικοκυριά στα οποία υπήρχαν άντρες, όχι σαν σκλάβες ή υπηρέτριες αλλά σαν συντρόφισσες των

γυναϊκών-συζύγων.

Αυτός ο κανονισμός δε βασίστηκε πάνω σε πραγματικές συνθήκες -δεν ήταν τόσο υλιστές εκείνες τις μέρες- αλλά πάνω στο Βιβλικό προηγούμενο. Υπήρχε όμως μόνο ένα παράδειγμα στη Γραφή, που πάντως ταίριαζε στην περίπτωση, δηλαδή η πολυγαμία των αρχαίων Εβραίων και ειδικότερα των πατριαρχών. Κι αυτό επικαλέστηκαν με τη μεγαλύτερη δυνατή πίστη καθώς οι πατριάρχες υπήρξαν αναμφίβολα ιδιαίτερα ευσεβείς άνθρωποι, τους οποίους ο Θεός είχε τιμήσει με προσωπικές επισκέψεις ή μ' επισκέψεις των αγγέλων Του. Αυτό που είχαν κάνει τα πρότυπα αυτά της Χριστιανοσύνης δε θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι αμαρτωλό. Επιπλέον, οι Βαπτιστές μπόρεσαν να βασιστούν στις πλέον επιφανείς ευαγγελικές απόψεις της Εκκλησίας προς υποστήριξη του συγκεκριμένου τρόπου σκέψης. Στις 27 Αυγούστου 1521, ο Μελάγχθονας είχε συμβουλέψει το Βασιλιά της Αγγλίας να πάρει μια δεύτερη σύζυγο παράλληλα με την πρώτη και είχε διακηρύξει ότι *«η πολυγαμία δεν απαγορεύονταν απ' το Θεϊκό νόμο»*. [62]

Ο πραγματικός χαρακτήρας της “πολυγαμίας” του Μύνστερ έχει συγκαλυφτεί απ' το θρησκευτικό μανδύα του γεγονότος. Κι επιπλέον, δεν έχει βοηθήσει στο να καταστεί σαφέστερος, ο σωρός της κατακραυγής των συκοφαντιών και των διαστρεβλώσεων που εναποτέθηκε σ' αυτόν απ' τους εχθρικούς χρονικογράφους, ενώ κι οι άδικες παραποιήσεις των στρατευμένων περιγραφών έχουν απολύτως αποκρύψει σχεδόν κάθε ίχνος της πραγματικής φύσης αυτού του κανονισμού. Ευτυχώς όμως, οι χρονικογράφοι υπήρξαν υπερβολικά κοντόφθαλμοι για ν' αφαιρέσουν κάθε ίχνος της αλήθειας. Οι λίγες περιγραφές που έχουν φτάσει στα χέρια μας, αρκούν για να δείξουν ότι ο σκοπός των Βαπτιστών όταν εισήγαγαν την “πολυγαμία” ήταν η ενοποίηση διάφορων γυναικών σ' ένα νοικοκυριό, όχι όμως και σε μια συζυγική κλίνη, παρ' όλο που δεν είναι δυνατό ν' αρνηθούμε ότι η δεύτερη κατάσταση ευνοήθηκε απ' την πρώτη.

Είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί το γεγονός ότι κάθε γυναίκα αναγκάστηκε ν' αναζητήσει έναν άντρα, όχι μόνο αυτές που ήταν κατάλληλες για σεξουαλικές σχέσεις αλλά κι οι ηλικιωμένες καθώς κι αυτές που ακόμα δεν είχαν μπει στην εφηβεία. [63]

Αυτό δεν είναι το μόνο σημείο που έρχεται να στηρίξει τις απόψεις μας. Ένα άλλο είναι η ακόλουθη πληροφορία που δίνεται απ' τον Kerssenbroick. *«Στις αρχές του Οχτώβρη, η σύζυγος κάποιου Butendick κατηγορήθηκε δημόσια απ' τον κύριο και σύζυγό της. Η αιτία ήταν ότι του αντιστάθηκε και τον προσέβαλλε με πολλές συκοφαντικές και υβριστικές φράσεις, λέγοντας ότι ζούσε με τις υπόλοιπες γυναίκες του και “συντρόφισσες”, όχι κατά τρόπο πνευματικό αλλά σαρκικό κι ότι συχνά είχε σαρκικές επαφές μαζί τους»*. Βρέθηκε ένοχη και καταδικάστηκε σε θάνατο αλλά δέχτηκε τη συγχώρεση αφού ζήτησε συγγνώμη απ' το σύζυγό της (σ.80).

Έτσι, δημιουργήθηκε μια διάκριση μεταξύ της νόμιμης συζύγου και τις αδελφές της κοινότητας που ζούσαν μ' αυτήν. Δεν ήταν όλα τα γυναικεία μέλη ενός νοικοκυριού νόμιμες σύζυγοι της κεφαλής του σπιτιού, παρ' όλο που είχαν ανακηρυχτεί κι αυτές σύζυγοι.

Εν τω μεταξύ, είναι αναμενόμενο ότι με την επικράτηση μιας τόσο έντονης κοινής ζωής, προέκυψε η ίδια κατάσταση πραγμάτων που δε λείπει από πουθενά, δηλαδή ότι ο σύζυγος μερικές φορές παρέμενε ανικανοποίητος μόνο απ' τη νόμιμη σύζυγό του, πράγμα που αποτελούσε τη μομφή που αποδόθηκε στον Butendick απ' τη σύζυγό του. Η προοπτική αυτή έγινε πιο πιθανή απ' τον ασκητισμό των Βαπτιστών που κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, απαγόρευε τη σεξουαλική επαφή ακόμα κι ανάμεσα σε συζύγους, π.χ. όταν η σύζυγος ήταν στείρα ή έγκυος, με το σκεπτικό ότι η σεξουαλική επαφή δεν έπρεπε να εξυπηρετεί την ικανοποίηση της αμαρτωλής λαγνείας αλλά αποκλειστικά τη διαιώνιση του ανθρώπινου είδους. [64] Έτσι, σε κάποιες περιπτώσεις, ένας άντρας επιτρέπονταν να κάνει φυσικές του συζύγου κάποιες απ' αυτές που είχαν εμπιστευτεί την προστασία του, παράλληλα με την πρώτη σύζυγο. Λέει σχετικά ο Rothmann στην "Αποκατάστασή" του (**Restitution**), ότι «αν ένας άντρας είναι τόσο απλόχερα ευλογημένος απ' το Θεό ώστε ν' αφήσει έγκυο μια σύζυγο και σύμφωνα με τις εντολές του Θεού, δεν επιθυμεί να απαξιώσει τέτοια ευλογία, τότε εξ' ανάγκης θα είναι ελεύθερος να πάρει πολλές γόνιμες συζύγους, γιατί το να γνωρίζεις μια γυναίκα εκτός γάμου, αποτελεί μοιχεία και πορνεία».

Είναι όμως σε κάθε περίπτωση δυνατό να διακρίνουμε καθαρά αυτή τη σεξουαλική πολυγαμία απ' την άλλη που είχε οικονομικό χαρακτήρα. Στην πρώτη, ο άντρας διάλεγε τις γυναίκες, στη δεύτερη οι γυναίκες διάλεγαν τον άντρα που επιθυμούσαν ν' αναγνωρίζουν ως προστάτη και κύριό τους. Η πρώτη μορφή υπό ορισμένες συνθήκες επιτράπηκε και στην κατάσταση των πραγμάτων που περιγράφηκε, ήταν αδύνατο ν' αποτραπεί ολοκληρωτικά. Οι νομοθέτες του Μύνστερ αρκέστηκαν στην προσπάθεια να την κρατήσουν μέσα στα όρια του διακανονισμένου γάμου. Η πολυγαμία αντιθέτως που για καιρό επιτάσσονταν διά νόμου, ήταν οικονομική, που πάει να πει, ένωση διάφορων γυναικών υπό την προστασία και κηδεμονία ενός άντρα. Ο νόμος περί γάμου του Μύνστερ επέβαλε στις γυναίκες τις υποχρεώσεις που απέρρεαν απ' το δεύτερο είδος πολυγαμίας, όχι όμως κι αυτές του πρώτου. Επιπλέον, ο εξαναγκασμός αυτός σύντομα τερματίστηκε όπως αποδείχτηκε απ' τα Είκοσι-Οχτώ Άρθρα που κοινοποιήθηκαν απ' τον Ιωάννη του Λέυδεν. Θα παραθέσουμε αυτά που αφορούν το γάμο καθώς είναι πολύ χαρακτηριστικά του πνεύματος του νόμου περί γάμου του Μύνστερ:

«24. Κανείς δε θα υποχρεωθεί να παντρευτεί αφού ο γάμος αποτελεί μια εθελοντική ένωση, η οποία συνάπτεται περισσότερο από το φυσικό ένστικτο και τους δεσμούς της αγάπης παρά μέσα από απλά λόγια κι επιφανειακές τελετές».

«25. Αν όμως κάποιος πάσχει από επιληψία, αφροδίσιο νόσημα ή άλλες παθήσεις, δε θα παντρευτεί εκτός κι αν προηγουμένως κάνει γνωστή την αρρώστια του στο πρόσωπο το οποίο επιθυμεί να παντρευτεί».

«26. Καμιά που δεν είναι παρθένα δε θ' ανακοινώσει τ' αντίθετο εξαπατώντας και παγιδεύοντας τους συντρόφους-αδελφούς της. Επιπλέον, κάθε τέτοια απάτη θα τιμωρείται αυστηρά».

«27. Κάθε ανύπαντρη γυναίκα ή όποια δεν έχει τον κανονικό της σύζυγο, θα εξουσιοδοτηθεί να επιλέξει ένα φύλακα ή προστάτη απ' το εκκλησίασμα του Χριστού».

Ο τελευταίος όρος εμπεριέχει μια προφητεία, «η φωνή του υπάρχοντος Θεού μ' έχει διδάξει ότι αυτό είναι μια εντολή απ' τις Πλέον Σημαντικές: Οι άντρες θ' απαιτούν μια ομολογία πίστης, τόσο απ' τις νόμιμες συζύγους τους όσο κι απ' τις γυναίκες που τους ανέθεσαν να τις φυλάνε και να τις προστατεύουν, όχι αυτή που συνήθως απαγγέλεται – “Πιστεύω εις ένα Θεό, Πατέρα...” αλλά μια ομολογία πίστης της ένωσης σε γάμο του Νέου Βασιλείου –το γιατί και προς τι βαπτίστηκαν. Θα δείξουν και θα γνωστοποιήσουν όλ' αυτά στους συζύγους τους» (ii, σ.σ.138-139).

Αυτή είναι η τελευταία μορφή του νόμου περί γάμου ανάμεσα στους Αναβαπτιστές του Μύνστερ. Συμφωνεί απόλυτα με τη νηφάλια και μετρημένη απλότητα που έχουμε μάθει πως αποτελούσε το ξεχωριστό χαρακτηριστικό τους και ακόμα κι ο πιο επιδέξιος κι αδιάστακτος διώκτης του σοσιαλισμού, θα βρει δύσκολη δουλειά το ν' ανιχνεύσει σ' αυτόν οποιοδήποτε ίχνος αχαλίνωτης ελευθεριότητας.

Αυτά τ' Άρθρα της 2ης Γενάρη εμπεριέχουν μια σημαντική βελτίωση του νόμου περί γάμου που εισήχθηκε στις 23 Ιούλη του προηγούμενου έτους. Σύμφωνα με τον τελευταίο, κάθε γυναίκα είχε την υποχρέωση που της επιβλήθηκε ν' αναζητήσει ένα προστάτη και κύριο, στου οποίου το νοικοκυριό ωθήθηκε να προσχωρήσει. Αυτός ο κανονισμός φαίνεται να είχε πολλαπλές μειονεκτικές συνέπειες, καθώς καταργήθηκε το φθινόπωρο της ίδιας χρονιάς, κι όσες γυναίκες το επιθυμούσαν ήταν ελεύθερες ν' αφήσουν τους “κυρίους” με τους οποίους είχαν ενωθεί. Απ' την υποχρέωση που εξαρτώνταν οι γυναίκες, δημιουργήθηκε ένα δικαίωμα που ήταν ελεύθερες ν' ασκήσουν.

Οποιαδήποτε φανταστική εικόνα αυτής της “πολυγαμίας” κι αν έχει σχηματίσει κάποιος, δε θα μπορούσε σε καμιά περίπτωση να είναι αυτής ενός Ανατολίτικου χαρεμιού. Το τελευταίο υποδηλώνει την πλήρη υποδούλωση της γυναίκας. Δεν υπήρξε τέτοιο ζήτημα στο Μύνστερ. Στην πραγματικότητα ήταν οι γυναίκες που είχαν την ελεύθερη επιλογή των συζύγων, προστατών και φυλάκων τους. Το πόσο λίγο καταπιέζονταν απ' τους νέους κανονισμούς μπορεί να φανεί απ' το γεγονός ότι η πλειοψηφία αυτών ήταν πολύ μεγάλη ανάμεσα στους πλέον ενθουσιώδεις μαχητές του Νέου Βασιλείου.

Κάποιοι βέβαια ήταν δυσαρεστημένοι. Δεν είχαν παραμείνει όλοι στην πόλη εξ' αιτίας των φρονημάτων τους κι ο νέος νόμος περί γάμου που δημιούργησε μια τόσο ασυνήθιστη κατάσταση πραγμάτων, βρίσκονταν σε πλήρη αντίθεση προς τα βαθιά ριζωμένα αισθήματα. Επιπλέον, ο νέος κανονισμός δεν μπορούσε ν' αποτρέψει την εμφάνιση επιπλοκών χωρίς κατά καιρούς να δημιουργήσει νέες. Παρ' όλα αυτά, σπάνια ακούμε για κάποια αντίσταση από μέρους των γυναικών [65] ενώ πολύ συχνά ακούμε για τον ενθουσιασμό με τον οποίο αγκάλιασαν τη νέα τάξη πραγμάτων.

Ένα παράδειγμα γι' αυτό μας προσφέρει η εξέγερση του Mollenbeck. Αυτή εμφανίστηκε σαν ξεσηκωμός της ηθικής μερίδας των πολιτών που ήταν ενάντια στην πολυγαμία. «Παρ'

όλο που η απόλυτη κοινοκτημοσύνη των γυναικών δεν είχε εγκαθιδρυθεί», λέει ο Bezold (στυ:81), «η εντολή των προφητών ότι καμιά γυναίκα δε θά 'πρεπε νά 'ναι χωρίς σύζυγο, οδήγησε στην καθιέρωση ενός νέου είδους πολυγαμίας που δεν ήταν πολύ καλύτερο. Τα αισθήματα των ντόπιων Αδελφών εξεγέρθηκαν ενάντια σ' αυτά τα φριχτά πράγματα αλλά η απόπειρα τους σε εξέγερση τέλειωσε μέσα στο αίμα κι η διανομή (!) των γυναικών (που αποτελούσαν μακράν το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού) ανάμεσα στην αντρική μειοψηφία -των "κυρίων"- προχώρησε» (Geschichte der deutschen Reformation, σ.710).

Ποια είναι τα γεγονότα; Ο Mollenbeck, ένας πρώην πρόεδρος συντεχνίας, «συγκέντρωσε γύρω του ένα τμήμα πολιτών, ευσεβών κατοίκων και στρατιωτών», όχι απλώς για να καταργήσουν το νέο νόμο περί γάμου αλλά «για να μπορούν όλοι να πάρουν πίσω την περιουσία τους, οι Δήμαρχοι και το Συμβούλιο να επανέλθουν στον έλεγχο της πόλης και τα πράγματα γενικά να γίνουν όπως ήταν προηγουμένως» (Gresbeck, σ.73). Οι λιποτάκτες απ' το στρατό των πολιορκητών ήταν στην εμπροσθοφυλακή αυτού του κινήματος που φαινομενικά υπεραμύνονταν της αγνότητας αλλά ήταν στην πραγματικότητα μια αντεπανάσταση. Η επιτυχία ακολούθησε τις πρώτες απόπειρες των στασιαστών που έφτασαν στο να φυλακίσουν τον Ιωάννη του Λέυδεν και τον Knipperdollinck. Ο Gresbeck επιπλέον αναφέρει ότι αν είχαν ανοίξει αμέσως μια απ' τις πύλες, οι δυνάμεις του Επισκόπου θα μπορούσαν να επιτύχουν την κατάληψη της πόλης αλλά οι εξεγερμένοι είχαν στο μυαλό τους μόνο τη λεηλασία. «Ενδιαφέρονταν περισσότερο ν' αρπάξουν λάφυρα απ' το να καταλάβουν μια πύλη. Είχαν τις τσέπες τους γεμάτες λεφτά και κάθισαν όλη τη νύχτα πίνοντας κρασί μέχρι που μέθυσαν. Αυτή ήταν η αιτία της ήττας τους απ' τους Φρήζιους και τους Ολλανδούς».

Το θλιβερότερο σημείο της αποτροπής αυτής της αντεπανάστασης είναι το γεγονός ότι ενώ οι στρατιώτες ρίσκαραν τις ζωές τους για την "αγνότητα και την ηθική" μεσ' στο μεθύσι και το πλιάτσικο, αυτές που υποτίθεται ότι τις υπερασπίζονταν -οι "κακομεταχειρισμένες" γυναίκες- πολέμησαν με τη μεγαλύτερη αποφασιστικότητα εναντίον τους, αμυνόμενες του "βιασμού και της αιμομιξίας". Όταν οι στασιαστές οχυρώθηκαν στο δημαρχείο, ήταν οι γυναίκες που έφεραν τα βαρέα όπλα στην αγορά για ν' ανατινάξουν τις θύρες.

Οι Kerssenbroick και Gresbeck παραθέτουν πλήθος αποδείξεων για τον ενθουσιασμό και τη χαρά που πολεμούσαν οι γυναίκες στα τείχη, όταν έπρεπε ν' αναχαιτιστεί κάποια επίθεση. Επιπλέον, ήταν έτοιμες για να συμμετάσχουν στις εξόδους των πολιορκημένων. Σε μια περίπτωση, ο Ιωάννης του Λέυδεν έκανε προετοιμασίες για μια έξοδο με σκοπό να συνδράμει το βοηθητικό στρατό που αναμένονταν απ' τις Κάτω Χώρες, κάνοντας έκκληση για εθελοντές για την απέλπιδα επιχείρηση, τόσο στις γυναίκες όσο και στους άντρες. «Την επόμενη μέρα οι γυναίκες που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος στην έξοδο, συγκεντρώθηκαν με τάξη σε μια δύναμη τριακοσίων προσώπων στο προαύλιο του Καθεδρικού, οπλισμένες με διάφορα όπλα, μία έχοντας μια αλαβάρδα (λογχοπέλεκυς), άλλη ένα ακόντιο και πάει

λέγοντας. Καθώς ο βασιλιάς δεν τις ήθελε όλες, τις συγκέντρωσε κι επέλεξε πενήντα-μία, κάνοντας μια γραπτή λίστα με τα ονόματά τους».

«Την επόμενη μέρα, όλες οι γυναίκες που επιθυμούσαν να παραμείνουν στην πόλη, διατάχθηκαν να συγκεντρωθούν στο προαύλιο του Καθεδρικού. Κι αυτές επίσης ήρθαν με τα όπλα τους και παρέλασαν με τάξη, σαν στρατιώτες». Αφού χωρίστηκαν σε τόσα μέρη όσες κι οι πύλες της πόλης, κάθε τμήμα, μαζί μ' ένα σώμα ανδρών, διατάχθηκε να φυλάει μια πύλη. Αμέσως μετά βάδισαν τραγουδώντας τη Μασσαλιώτιδα της Γερμανικής Μεταρρύθμισης, τον Ψαλμό: *Eine fest Burg ist unser Gott* (“Θεός το φρούριο ημών”).

Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι γυναίκες του Μύνστερ υπερασπίστηκαν τους εαυτούς τους ενάντια στα “αίσχη” που είχαν συσσωρεύσει πάνω τους.

Αρκετά έχουν ειπωθεί όσον αφορά το “γυναικείο ζήτημα” στο Μύνστερ. Υπάρχουν πολλά ακόμα να ξεκαθαριστούν και πολλά κενά να συμπληρωθούν αλλά όσα έχουν παρατεθεί, είναι νομίζουμε αρκετά ώστε να καταστήσουν το νέο κανονισμό των σεξουαλικών ζητημάτων στο Μύνστερ πράγματι κατανοητό και να δείξουν ότι παρά την ατέλειά του, την απλότητά του κι ακόμα την χοντροκοπιά του, είχε πολλά που θα ήταν σε συμφωνία με τη σύγχρονη αντίληψη. Οι υπερασπιστές της σημερινής κοινωνίας έχουν τους λιγότερους λόγους απ’ τον καθέναν για να οργίζονται σχετικά με την “ξεδιάντρωση ελευθεριότητα” των Αναβαπτιστών του Μύνστερ. [Είναι] Υπερασπιστές μιας κοινωνίας, η οποία έχει ως ένα απ’ τα στηρίγματά της την πιο ξεδιάντρωση κι έκλυτη μορφή σεξουαλικής σχέσης, δηλαδή την εκμετάλλευση της φτώχειας και της άγνοιας των νεαρών κοριτσιών υπέρ του “ευγενούς” σκοπού του υποβιβασμού τους σε παθητικά όργανα ικανοποίησης των αντρών και της εγκατάλειψής τους σε μια κατάσταση ανημποριάς απέναντι σε κάθε μορφή λαγνείας. Αλλά γι’ αυτή την “ηθικότατη” θεώρηση, πόσο μετρά η ευημερία πολλών εκ των βιομηχανιών μας και πόσο η αρετή κι η σεμνότητα των κοριτσιών των μικρομεσαίων τάξεων;

Η εικόνα που δίνουν οι ιστορικοί της μεσαίας τάξης για τη σεξουαλική ελευθεριότητα του Μύνστερ είναι στην πραγματικότητα η εικόνα της εποχής μας. Είναι η πραγματική απεικόνιση αυτού που συμβαίνει σήμερα καθημερινά σε κάθε “πολιτισμένη” πόλη και η τελευταία επίδειξη σοφίας στην κοινωνία μας είναι η διευθέτηση αυτών των “Σατουρναλίων” δια νόμου!

X. Η Πτώση του Μύνστερ.

Η έρευνά μας πάνω στο χαρακτήρα της “Κομμούνας” του Μύνστερ προχώρησε παραπέρα σε σχέση με το στόχο της κι έγινε περισσότερο πολεμική απ’ ότι αρχικά προτιθόμασταν ή απ’ ότι πράγματι ταιριάζει στο σχεδιασμό αυτού του έργου αλλά απαιτείται πολύ δουλειά για να μετακινηθούν τα βουνά του ψέμματος που εναποτέθηκαν πάνω στην πραγματική εικόνα των Αναβαπτιστών αυτής της πόλης. Είναι αδύνατο να διατηρηθεί

η επιστημονική αποστασιοποίηση όταν κάποιος βλέπει σε τι βαθμό ένας αρχικά ήσυχος και ειρηνικός λαός, συστηματικά στιγματίζεται ως μια συμμορία αιμοδιγών και λάγνων κατεργαριών, απλώς και μόνο επειδή σε μια περίπτωση, κάτω απ' την καταπίεση της διαρκούς κακομεταχείρισης και του κινδύνου, δεν υποτάχτηκαν παθητικά στην καταστροφή αλλά πέρασαν στην ενεργητική αντίσταση κι αντί να υπομένουν, πολέμησαν για τα πιστεύω τους, αντιτάσσοντας στη σφοδρή επίθεση, σφοδρή άμυνα, επιδεικνύοντας τέτοιο στρατιωτικό ηρωισμό!

Αφού ο προδοτικός αιφνιδιασμός της 10^{ης} Φλεβάρη είχε απωθηθεί, ο Επίσκοπος Franz έβαλε μπροστά την πολιορκία χωρίς πολλή σκέψη γιατί ένοιωθε σίγουρος πως σύντομα θα έβαζε τέλος στον πολυάνθρωπο όγλο των πειναλέων αλητών, καθώς έτσι αντιμετώπιζε τη μάζα των Αναβαπτιστών. Είχε στη διάθεσή του μερικές χιλιάδες βετεράνων στρατιωτών κάτω απ' τη διοίκηση έμπειρων στρατηγών και πριν την Πεντηκοστή είχε συγκεντρώσει γύρω στους 8.000 άντρες. [66] Όμως οι Βαπτιστές, μολονότι λιγότεροι σε αριθμό (ποτέ δεν είχαν πάνω από 1.500 άντρες) και χωρίς στρατιωτική εμπειρία, είχαν ένα πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων τους, όχι μόνο σχετικά με την αντοχή των οχυρώσεών τους αλλά και στην πειθαρχία, το πνεύμα της αυτοθυσίας και τον ενθουσιασμό.

Παραδείγματα της κατάστασης όσον αφορά την πειθαρχία στο στρατόπεδο του Επισκόπου έχουν ήδη δοθεί. Η μέθη αποδείχτηκε ιδιαίτερα επιζήμια σ' όλες τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις, όπως φάνηκε απ' την πρώτη τους επίθεση στην πόλη.

Ο πρώτος βομβαρδισμός άρχισε στις 21 Μάη του 1534 και διήρκησε πέντε μέρες. Στις 25, οι πολιορκητές προσπάθησαν να καταλάβουν εξ' εφόδου την πόλη αλλά όντες μεθυσμένοι, προωθήθηκαν βιαστικά και απωθούμενοι, παρέσυραν αυτούς που ήταν πίσω τους στην αταξία. Παρά την εξέλιξη αυτή, η οπισθοφυλακή προσέγγισε τα τείχη με τις σκάλες της, απλώς και μόνο για να συναντήσει τόσο ισχυρή αντίσταση ώστε να περιέλθει σε σύγχυση και να υποχωρήσει στο στρατόπεδό της.

Λίγο μετά, οι δυνάμεις των πολιορκημένων έκαναν μια έξοδο στρεφόμενες εναντίον μιας προφυλακής, αιφνιδιάζοντας τους στρατιώτες που χαρτόπαιζαν κι έπιναν, τους απώθησαν, τους εξουδετέρωσαν κι επιτέθηκαν στο κύριο σώμα του στρατού (που είχε σπεύσει στο προσκήνιο) τόσο σθεναρά που δεν τόλμησε να τις καταδιώξει, αλλά τις άφησε να επιστρέψουν άθικτες στην πόλη.

Οι πολιορκητικές δυνάμεις δεν πέρασαν καλύτερα στη δεύτερη έφοδο που έλαβε χώρα στις 31 Αυγούστου, μετά από σφοδρό βομβαρδισμό διάρκειας τριών ημερών. Οδηγήθηκαν σε μια άγρια μάχη που τέλειωσε με την απόλυτη ήττα της επιτιθέμενης δύναμης, της οποίας οι απώλειες ήταν πολύ μεγάλες, ανερχόμενες σε σαράντα-οχτώ άνδρες μόνο απ' τις γραμμές των αξιωματικών. [67]

Από κείνη τη μέρα οι πολιορκητές εγκατέλειψαν κάθε ελπίδα κατάληψης της πόλης εξ' εφόδου και περιόρισαν τις επιχειρήσεις τους στη διατήρηση του αποκλεισμού με σκοπό την παράδοση της λόγω της πείνας.

Επιπλέον, στο τέλος ολόκληρη η Γερμανική Αυτοκρατορία ενεπλάκη στον πόλεμο εναντίον αυτής της πόλης.

Στην αρχή, οι διάφοροι εχθροί του Αναβαπτισμού έδειξαν μια απροθυμία στο να έρθουν σε συμφωνία. Σύντομα όμως φάνηκε καθαρά ότι μόνες τους οι δυνάμεις του Επισκόπου ήταν ανεπαρκείς για την κατάληψη του Μύνστερ. Ο Franz συνεπώς, αναζήτησε συμμάχους τόσο ανάμεσα στους Καθολικούς όσο και στους Ευαγγελικούς αλλά κάθε εταίρος της ένωσης επιθυμούσε διακαώς να επιβληθεί στους άλλους, με τη μάχη για το αρκουδοτόμαρο να εμποδίζει σοβαρά τη μάχη ενάντια στην ίδια την αρκούδα. Εν τω μεταξύ, παρά τις ίντριγκες, ο αριθμός των πολιορκητών κι η ισχύς του στρατιωτικού τους εξοπλισμού συνέχισε ν' αυξάνει, παρά τη μεσολάβηση των διπλωματικών διευθετήσεων και των διαταγμάτων των Συνόδων και των Διαίτων, ώσπου τελικά η Γερμανική Δίαιτα (Reichstag) συναντήθηκε στη Βορμς, στις 4 Απρίλη του 1535, αποδίδοντας το χαρακτηρισμό της Αυτοκρατορικής υπόθεσης στην πολιορκία του Μύνστερ, επιβάλλοντας ένα φόρο για τη συνέχισή της. Επιπροσθέτως, οι δήμαρχοι της Φρανκφούρτης και της Νυρεμβέργης στάλθηκαν στους πολιορκημένους μ' εντολή να τους καλέσουν να παραδοθούν στ' όνομα της Αυτοκρατορίας. Κάθε ιδέα παράδοσης όμως απορρίφθηκε.

Επιπλέον, η θέση της πόλης ήταν ήδη απελπιστική. Απ' την αρχή οι Βαπτιστές του Μύνστερ πρέπει να γνώριζαν ότι μπροστά στη βαθιά εχθρότητα των τάξεων της ιδιοκτησίας που απλώνονταν σ' όλη την Αυτοκρατορία, η εξέγερσή τους θα μπορούσε να μείνει ζωντανή μόνο παύοντας να είναι τοπική, καθώς και με την εξέπλωσή της και σ' άλλα τμήματα του έθνους. Οι προσδοκίες τους σ' αυτό το θέμα δεν ήταν επ' ουδενί αβάσιμες γιατί είχαν πολυάριθμους οπαδούς σ' όλες τις πόλεις της Βόρειας Γερμανίας, και πράγματι στη Λυβέκη, τα ήνια της κυβέρνησης βρισκονταν στα χέρια μιας παράταξης φιλικής προς την υπόθεσή τους. Αγγελιοφόροι στάλθηκαν σε κάθε κατεύθυνση και ανελήφθησαν απόπειρες για δράση προς τον υπόλοιπο κόσμο μέσω πολυάριθμων επιστολών και φυλλαδίων. Έχουμε ήδη αναφερθεί σ' ένα τέτοιο, γραμμένο απ' τον Rothmann που αξίζει ειδικής αναφοράς. Τιτλοφορούνταν **Restitution oder Wiederherstellung der rechten und gesunden christlichen lehre, Glaubens and Lebens** (Η Αποκατάσταση ή Απόδοση της Αληθινής κι Ακλόνητης Χριστιανικής Ιδέας, Πίστης και Ζωής) κι εμφανίστηκε τον Οχτώβρη του 1534 ως δικαιολόγηση των Βαπτιστικών δοξασιών και θεσμών. Υποστήριζε τη χρήση του σαπιού ενάντια στους "ασεβείς" και υπεραμύνονταν της κοινοκτημοσύνης και της πολυγαμίας. Το φυλλάδιο βγήκε λαθραία απ' την πόλη και διανεμήθηκε τόσο ελεύθερα ώστε μέσα σε μικρό διάστημα έγινε αναγκαία μια δεύτερη έκδοση.

Το Δεκέμβρη εμφανίστηκε μια μπροσούρα με τίτλο **Das Buchlein von der Rache** (Μπροσούρα πάνω στην Εκδίκηση). [68] Η Εκδίκηση αναφέρει, είναι κοντά. Θα παρθεί κόντρα σ' αυτούς που μέχρι τώρα ήταν εξουσία κι όταν πραγματοποιηθεί, ο νέος Ουρανός κι η νέα Γη θα εμφανιστούν στο λαό του Θεού. Το φυλλάδιο τελειώνει μ' ένα κάλεσμα σε εξέγερση: «*Τώρα αγαπητοί αδελφοί, η ώρα της εκδίκησης έρχεται για μας. Ο*

Θεός έχει εγείρει τον Δαβίδ που υποσχέθηκε, οπλισμένο για εκδίκηση και προς τιμωρία της Βαβυλώνας και του λαού της. Έχετε ακούσει πως αυτό θα συμβεί. [Έχετε ακούσει] Πόσο πλούσια ανταμοιβή μας περιμένει και πόσο ένδοξα θα στεφανωθούμε μόνο αν πολεμήσουμε γενναία και ανδροπρεπώς και ξέρετε πως ο Θεός είτε μας στείλει τη ζωή είτε το θάνατο, δεν μπορεί να χάσουμε. Γι' αυτό αγαπητοί αδελφοί, οπλιστείτε για τη μάχη, όχι μόνο με τα ταπεινά όπλα των αποστόλων για τα βάσανα αλλά επίσης και με την ένδοξη αρματωσιά του Δαβίδ για την εκδίκηση. Και με τη δύναμη και τη βοήθεια του Θεού, καταστρέψτε την εξουσία της Βαβυλώνας και κάθε ασεβές κληρονόμημα... Όλη η σοφία, τα σχέδια, η ικανότητα κι οι μέθοδοι πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να θρηνήσει ο ασεβής εχθρός του Θεού και να δυναμώσει η ιδέα του Παντοδύναμου. Γιατί σκεφτείτε τι σας έχουν κάνει! Αλλά αυτά μπορείτε να τα κάνετε ξανά εσείς ενάντια σ' αυτούς. Ω, ναι, με το μέτρο που επέβαλαν αυτοί οι ίδιοι, θα κριθούν κι αυτοί ξανά κι επιπλέον, θα γευτούν το ίδιο πικρό ποτήρι. Ακούστε προσεκτικά, δεν αμαρτάνετε με το να κάνετε αυτό που δεν είναι αμαρτία. Τώρα, αγαπητοί αδελφοί, βιαστείτε επιμελώς ν' αγκαλιάσετε την υπόθεση με ζήλο και σπεύστε όσο το δυνατόν περισσότεροι, να έρθετε κάτω απ' το λάβαρο του Θεού. Είθε ο Θεός, ο Κύριος των οπλισμένων στρατιών, που έχει ορίσει αυτό απ' το ξεκίνημα του κόσμου και τό χει διακηρύξει μέσω των προφητών Του, να οπλίσει εσάς όπως κι όλο το Ισραήλ Του, προς ευχαρίστησή Του, για τη δόξα Του και για το θέριμα του Βασιλείου Του. Αμήν». Όταν αυτή η έκκληση σε ξεσηκωμό κυκλοφόρησε, όλα τα εξεγερτικά κινήματα στις Γερμανικές πόλεις είχαν ήδη καταπνιγεί. Απ' τα συμβάντα του Μύνστερ, οι δημοτικές αρχές ήταν ιδιαίτερα προσεκτικές κι είχαν πετύχει είτε να συγκρατήσουν κατάλληλα κάθε ξεσηκωμό των Βαπτιστών ή να τον καταστείλουν με βίαια μέσα, π.χ. στο Warendorf, το Sveft, το Όσναμπρυκ, το Minden, το Wesel, την Κολονία κ.ά. Το Μάη όμως του 1534, ξέσπασε πόλεμος μεταξύ της δημοκρατίας της Λυβέκης και της Δανίας, καθιστώντας έκτοτε αδύνατο γι' αυτή την πόλη να δώσει κάτι πέραν της ηθικής βοήθειας στον αγώνα του Μύνστερ. Επιπλέον, αυτός ο πόλεμος πήρε πολύ κακή τροπή για την παλιά Χανσεατική πόλη, της οποίας η απόλυτη ήττα οδήγησε στην πτώση της δημοκρατίας και την καταστροφή του Wullenweber **(στυμ:82)**.

Στα τέλη του έτους 1534, οι Βαπτιστές του Μύνστερ δεν προσδοκούσαν πλέον βοήθεια απ' τη Γερμανία. Μια ελπίδα παρέμενε μόνο, δηλαδή βοήθεια απ' τις Κάτω Χώρες, περιοχή απ' την οποία η εξέγερση του Μύνστερ είχε ήδη αποκομίσει αρκετή απ' την δύναμή της.

Όταν το Μύνστερ είχε πέσει στα χέρια των Βαπτιστών, το κίνημα είχε καταστεί ισχυρό στις Κάτω Χώρες, ειδικά στο Άμστερνταμ, που μετά το Μύνστερ θεωρούνταν ως μητρόπολη της σχέτας. Είχαν επίσης οπαδούς και σ' άλλες πόλεις της Ολλανδίας και της Φριζίας. «Τον Απρίλη εκτιμούνταν ότι τα δύο τρίτα του πληθυσμού του Monnikendam ήταν οπαδοί του Γιαν Ματίς και παρόμοια κατάσταση υπήρχε παντού στα περίχωρα της πρωτεύουσας των Κάτω Χωρών». [69] Ήταν επίσης δυνατοί στο Oberyssel κι ιδιαίτερα

στην πόλη του Deventer όπου όντως οι Δήμαρχοι ενώθηκαν μ' αυτούς.

Στις 6 Φλεβάρη του 1534, ο Erasmus Schetus (**στμ:83**) έγραφε απ' το Άμστερνταμ στον Έρασμο του Ρότερνταμ: «Σ' αυτές τις επαρχίες και πάνω απ' όλα στην Ολλανδία, είμαστε υπερβολικά ανήσυχοι εξ' αιτίας της Αναβαπτιστικής πυρκαγιάς. Διότι υψώνεται σαν τις φλόγες. Μετά βίας υπάρχει σημείο ή πόλη όπου η δάδα της εξέγερσης να μην κρυφοκαίει».

[70]

Αυτές οι επαναστατικές μάζες όμως δεν ήταν όπως οι Αδελφοί του Μύνστερ που αντιμετώπισαν μια αδύναμη εκτελεστική [εξουσία] κι ένα συνδυασμό πριγκηπικών και δημοτικών αρχών αλλά ήταν αντιμετώπι με μια ισχυρή κεντρική κυβέρνηση που αμέσως κινητοποίησε όλα τα μέσα προκειμένου να συντρίψει την επικείμενη εξέγερση. Είναι αδύνατο να δώσουμε τη μακρά λίστα των εκτελέσεων που επακολούθησαν. Οι ίδιες ωμότητες επαναλαμβάνονται κατά κόρον. Αλλά παρ' όλα αυτά, η Κυβέρνηση δεν κατάφερε να εμποδίσει το σχηματισμό ένοπλων σωμάτων των οποίων το σχέδιο ήταν να προχωρήσουν ως το Vollenhove (κυρίως από υδάτινες οδούς) με σκοπό να βαδίσουν σε βοήθεια του Μύνστερ.

Στις 22 του Μάρτη, τριάντα πλοία στα οποία επέβαιναν οπλισμένοι Βαπτιστές, έφτασαν στο Vollenhove απ' το Άμστερνταμ. Αυτά ακολουθήθηκαν στις 25 του μήνα από είκοσι-ένα άλλα με τρεις χιλιάδες άντρες, με πολλούς μαχητές να πηγαίνουν ταυτόχρονα με άμαξες ή με τα πόδια. Οι αρχές των Κάτω Χωρών όμως, που είχαν “μυριστεί” την υπόθεση, επιτέθηκαν και διασκόρπισαν το καθένα απ' αυτά τα τμήματα ξεχωριστά.

Κατ' αυτό τον τρόπο, η απόπειρα για βοήθεια ματαιώθηκε στο ξεκίνημά της. Αλλά οι μεγάλες νίκες των πολιορκημένων του Μύνστερ στις 25 Μάη και 31 Αυγούστου, ξαναζωντάνεψαν την αγικιτάσια των Βαπτιστών στις Κάτω Χώρες που φούντωσε επίσης κι απ' τους απεσταλμένους της πολιορκημένης πόλης. Ο Ιωάννης του Λέυδεν πρότεινε ένα τολμηρό σχέδιο για ν' ανακουφιστούν απ' την έλλειψη των προμηθειών που είχε αρχίσει να γίνεται αισθητή το χειμώνα του 1534-35. Οι σύντροφοι στις Κάτω Χώρες έπρεπε να ξεσηκωθούν. Αυτός θα μπορούσε ν' ανοίξει δρόμο μέσα απ' τον στρατό των πολιορκητών μ' ένα τμήμα των αντρών του, να ενωθεί με τις βοηθητικές δυνάμεις, να εξαπλώσουν την εξέγερση κι έτσι να ελευθερώσουν το Μύνστερ. Έχουμε δει ότι κάλεσε θελοντές γι' αυτή την απέλπιδα αποστολή. Έκανε ασκήσεις με το στρατό του γι' αυτό το σκοπό και κατασκεύασε ένα ειδικό οχυρό, φτιαγμένο από θωρακισμένες άμαξες για να χρησιμοποιηθεί στην έξοδο.

Αλλά το σχέδιο τερματίστηκε μέσα σε αποτυχία. Ένας απ' τους απεσταλμένους του Ιωάννη, ο “απόστολος” Johann Grass, ένας πρώην δάσκαλος, έγινε προδότης. Σταλμένος για το σκοπό της συγκέντρωσης των εκτός της πόλης Αδελφών και της καθοδήγησής τους προς το Deventer, απ' όπου έπρεπε να προωθηθούν στο Μύνστερ, έφυγε απ' αυτό την Πρωτοχρονιά του 1535, μόνο όμως για να πάει ευθύς στον Επίσκοπο Franz, αποκαλύπτοντάς του το σχέδιο και προδίδοντας τα ονόματα των πιο σημαντικών

συντρόφων στην περιοχή του Κάτω Ρήνου, όπως επίσης και τα σημεία της συνάντησής τους. Έτσι η απόπειρα για ν' αρθεί η πολιορκία καταπνίγηκε εν τη γενέσει της.

Άλλη μια φορά ο Ιωάννης του Λέυδεν προσπάθησε να εφαρμόσει το σχέδιο. Σ' αυτή την περίπτωση, η διακαώς ποθούμενη βοήθεια ήταν να 'ρθεί τη μέρα του Πάσχα. Ο Keller που παρακολούθησε μ' ακρίβεια αυτές τις κινήσεις, μας πληροφορεί ότι: «*Αναφέρεται ότι οι Βαπτιστές πρότειναν να υψωθούν τέσσερα λάβαρα με συμφωνία από τα πριν. Ένα στο Eschenbruch, κοντά στον ποταμό Μάας στην περιοχή του Julich, ένα στην Ολλανδία και το Waterland, το τρίτο μεταξύ Μάαστριχτ, Άαχεν και την περιοχή του Limburg και το τέταρτο κοντά στο Groningen της Φρηζίας. Ώσπου η καθορισμένη ώρα να φτάσει, οι αδελφοί έπρεπε ν' ασχοληθούν με την προμήθεια όπλων και χρημάτων και αμέσως μόλις δίνονταν η εντολή, ο καθένας έπρεπε να κατευθυνθεί στο κοντινότερο λάβαρο με σκοπό τη συνδρομή στην ανακούφιση του Μύνστερ.*

«*Αυτό το πλάνο, εν μέρει πράγματι εκτελέστηκε. Ακριβώς τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, στις 28 Μάρτη, το αποκαλούμενο Παλιό Μοναστήρι, μεταξύ Sneek και Bolswarden, στη Δυτική Φρηζία, κατελήφθη απ' τους Βαπτιστές και οχυρώθηκε. Αποτελούσε μια ισχυρή θέση, με τετραπλά τείχη και τάφρους.*

«*Όταν ο Αυτοκρατορικός κυβερνήτης έλαβε την πληροφορία γι' αυτό, αμέσως βάδισε εναντίον του μέρους, ελπίζοντας ότι με μια αιφνιδιαστική επίθεση θα το ανακαταλάμβανε. Αλλά είδε και ο ίδιος ότι ήταν αναγκασμένος να προχωρήσει σε κανονική πολιορκία κι έπρεπε να φέρει βαρύ οπλισμό.*

«*Αφού αύξησε τις δυνάμεις του επιστρατεύοντας κάθε τρίτο άντρα στην πόλη και την επαρχία, άρχισε τον βομβαρδισμό την 1η του Απρίλη κι αμέσως μετά επιδόθηκε με μανία στο έργο του. Τέσσερις φορές οδήγησε τους στρατιώτες του μεσ' στη φωτιά. Οι δυο πρώτες επιθέσεις αποκρούστηκαν αλλά κατά την τρίτη και τέταρτη κατόρθωσε να καταλάβει λίγες προκεχωρημένες θέσεις. Αρκετά εξωτερικά σημεία όμως, μαζί με την εκκλησία, παρέμεναν στην κατοχή των αμυνόμενων, αναγκάζοντας έτσι τους πολιορκητές να επαναλάβουν τον βομβαρδισμό στις 7 του Απρίλη. Όταν άνοιξαν ρήγματα σε πέντε σημεία, πραγματοποιήθηκε έφοδος εναντίον της τοποθεσίας περίπου στις τρεις η ώρα το μεσημέρι και μετά από σκληρή μάχη, τελικά αυτό καταλήφθηκε. Οχτακόσιοι ή εννιακόσιοι κείτονταν νεκροί γύρω απ' τα τείχη.*

Το μεγαλύτερο τμήμα μιας άλλης δύναμης που πήγε στο Deventer μέσω υδάτινης οδού, καταστράφηκε απ' το Δούκα του Geldern αλλά ο Keller δεν ήταν σε θέση ν' ανακαλύψει κάποια πληροφορία όσον αφορά τα υπόλοιπα μέρη στα οποία είχαν σχεδιαστεί εξεγέρσεις.

Άλλη μια φορά όμως, μια παρακινδυνευμένη εξέγερση ξέσπασε στο Άμστερνταμ όπου οι Βαπτιστές του Μύνστερ είχαν αποστείλει «έναν απ' τους καλύτερους αξιωματικούς τους», τον Johann von Geel που κατόρθωσε να φτάσει στον προορισμό του και να ξεσηκώσει μια εξέγερση.

«Η εξέγερση ξέσπασε στις οχτώ η ώρα, το βράδυ της 11ης του Μάη. Πεντακόσιοι οπλισμένοι Βαπτιστές κατέλαβαν το δημαρχείο, έσφαξαν τον έναν απ' τους Δημάρχους που έπεσε στα χέρια τους και έθεσαν το μέρος σε κατάσταση άμυνας».

«Οι επαναστάτες παρ' όλα αυτά, δεν ήταν με κανένα τρόπο αρκετά δυνατοί ώστε να αιφνιδιάσουν το σύνολο της μεγάλης πόλης χωρίς περαιτέρω αναταραχή. Επιπλέον, το ξέσπασμα φαίνεται να είχε συμβεί πριν την πλήρη συνάθροιση όλων των συνωμοτών, καθώς λίγες μέρες αργότερα, κάποιοι νέοι σύμμαχοί τους εμφανίστηκαν μπροστά στα τείχη. Σε κάθε περίπτωση, μετά την πρώτη του επιτυχία, ο Johann von Geel βρέθηκε αντιμέτωπος με μια αντίσταση που είναι πιθανό πως δεν ανέμενε. Το κύριο σώμα των πολιτών πήρε τα όπλα ομόφωνα και μια αιματηρή μάχη επακολούθησε που βάσταξε όλη τη νύχτα και τέλειωσε με απόλυτη ήττα των Βαπτιστών. Το μίσος των νικητών εκδηλώθηκε με τις πλέον τρομερές βαρβαρότητες. Του Johann von Campen για παράδειγμα, τον οποίο ο Ιωάννης του Λέυδεν είχε εγκαταστήσει ως Επίσκοπο των Βαπτιστών, του ξεριζώσαν τη γλώσσα και του έκοψαν το χέρι. Κι ενώ βρίσκονταν σε τέτοια οικτρή κατάσταση, του φόρεσαν στο κεφάλι για να τον χλευάσουν μια τενεκεδένια τιάρα που έφερε το θυρέο της πόλης, αφού τον είχαν οδηγήσει στον κύφωνα. Κανείς ως τότε δεν είχε αποκεφαλιστεί». [71]

Οι καρδιές των υπόλοιπων κρατούμενων ξεριζώθηκαν απ' το σώμα τους ενώ ήταν ζωντανοί και πετάχτηκαν στα πρόσωπά τους. Κατά τα άλλα, τι κτηνώδη ορδή που αποτελούσαν ...οι Αναβαπτιστές!

Η ήττα της εξέγερσης του Άμστερνταμ σηματοδότησε το χαμό της μοναδικής παράταξης του πολεμικού κόμματος των Αναβαπτιστών εκτός του Μύνστερ που ήταν ικανή για δράση και κατέστρεψε και την τελευταία ελπίδα των πολιιορκημένων για βοήθεια απ' το εξωτερικό.

Η πείνα είχε ήδη εξαπλωθεί εντός των υπερασπιστών του Μύνστερ. «Στην αρχή έτρωγαν άλογα, χωρίς να εξαιρούν το κεφάλι και τα πόδια, μαζί με το σκυώτι και τα πνευμόνια. Έτρωγαν γάτες, σκυλιά, ποντίκια, αρουραίους, σαλιγκάρια, ψάρια, βατράχια και χορτάρι, ενώ για ψωμί είχαν τα μούσκλια. Το αλάτι, για όσο καιρό το διέθεταν, το είχαν για λίπος. Έτρωγαν επίσης τα βοϊδοτόμαρα, ακόμα και τα παπούτσια, αφού πρώτα τα μούλιαζαν... Ένας ένας, τα παιδιά κι οι ηλικιωμένοι πέθαιναν απ' την πείνα» (Gresbeck, σ.σ.189,190).

Όταν ο λιμός είχε γίνει αβύσταχτος, ο Ιωάννης εξέδωσε μια διακήρυξη απευθυνόμενος προς όλους όσους δεν έπαιρναν πια μέρος στην άμυνα κι επιθυμούσαν να εγκαταλείψουν την πόλη, καλώντας τους να το δηλώσουν στο δημαρχείο. Ο καθένας ήταν ελεύθερος να φύγει απ' την πόλη εντός τεσσάρων ημερών. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που επωφελήθηκαν απ' αυτή την άδεια -γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι κι ακόμα κάποιοι που ήταν ικανοί να φέρουν όπλα. Ένα τμήμα αυτών που βγήκαν έξω, σφάχτηκαν απ' τους στρατιώτες του Επισκόπου κι οι υπόλοιποι ρίχτηκαν στη φυλακή. Οι νέες γυναίκες αρπάχτηκαν απ' τους φαντάρους που εφάρμοσαν πάνω τους την “πολυανδρία” - αυτό φαίνεται το κατάλληλο μέτρο ώστε ν' ανακουφίσουν αυτά τα δυστυχή πλάσματα απ' τις αισχροτήτες που είχαν

υποστεί απ' την πολυγαμία των Βαπτιστών.

Αυτοί που παρέμειναν στην πόλη ήταν στο μεγαλύτερο τμήμα τους αποφασισμένοι ν' αντέξουν ως την τελευταία αγωνιώδη ανάσα τους, τότε που όλα θα είχαν χαθεί, αυτοί θα ήταν διατεθειμένοι να θαφτούν κάτω απ' τα ερείπια του Μύνστερ. Η αξιοθρήνητη κατάστασή τους ήταν γνωστή στο στρατόπεδο του Επισκόπου. Τους είχε απομείνει πολύ λίγο μπαρούτι. *«Έχουν πάψει να πυροβολούν. Η μοίρα τους είναι βέβαιη. Σύμφωνα με τις περιγραφές που μας έχουν δώσει οι αιχμάλωτοι, το απόθεμά τους σε μπαρούτι έχει μειωθεί στον ενάμιση τόνο».* Αυτά έγραφε ο ήδη αναφερθείς Δήμαρχος της Φρανκφούρτης, Justinian von Holzhausen απ' το στρατόπεδο μπροστά στο Μύνστερ, στις 29 Μάη. [72] Στις 24 Μάη, ο Ιωάννης συγκέντρωσε *«όλο τον κόσμο της πόλης που μπορούσε να φέρει όπλα, ο αριθμός του οποίου όπως πληροφορηθήκαμε απ' τους αιχμάλωτους, ανέρχονταν περίπου στους διακόσιους άντρες. Οι υπόλοιποι, γυναίκες, παιδιά και άντρες, ήταν άρρωστοι ή δεν ήταν σε καλή κατάσταση, με πολλούς απ' αυτούς να είναι με δεκανίκια. Ήταν όλοι πρησμένοι και αδύναμοι και δεν τολμούσαν να ξεμακρύνουν πολύ απ' τις πύλες καθώς δεν μπορούσαν να ξεφύγουν απ' τους στρατιώτες μας».* [73]

Επιπλέον, τόσο πολύ φοβούνταν τις δυνάμεις του Ιωάννη του Λέυδεν ώστε οι πολιορκητές δεν τολμούσαν να κάνουν ανοιχτά έφοδο εναντίον της πόλης, εφ' όσον οι αμυνόμενοι ένοιωθαν να διαθέτουν έστω και ίχνος δύναμης ν' αντισταθούν. Οι δυνάμεις του Επισκόπου θυμούνταν πολύ καλά ότι ήδη είχαν χάσει έξι χιλιάδες άντρες στις μάχες τους με το μικρό σώμα των Βαπτιστών (Holzhausen, ό.π., σ.343). Έτσι ο Δήμαρχος της Φρανκφούρτης μπορούσε ξανά να γράφει στον πατέρα του, στις 8 του Ιούλη: *«Απ' όσο μπορώ να κρίνω σχετικά με τα πράγματα στο Μύνστερ, φοβάμαι ότι αν δεν βοηθηθούμε από κάποια προδοσία, η πόλη δε θα καταληφθεί αυτό το καλοκαίρι, διότι ο “βασιλιάς”, οι «δούκες» του κι οι βρωμεροί οπαδοί τους, τό 'χουν βάλει πείσμα να συνεχίσουν τις κατεργαριές τους, έτσι ώστε μπορεί να πεθάνουν και να σαπίσουν, και μαζί τους η πόλη ολάκερη»* (ό.π., σ.σ.353,354).

Όταν ο Holzhausen έγραφε το παραπάνω γράμμα, ο προδότης στον οποίο ευελπιστούσε είχε ήδη βρεθεί -ήταν ο Gresbeck, ο τόσο γνωστός σ' εμάς. Εγκατέλειψε την πόλη στις 23 του Μάη και αφού πιάστηκε αιχμάλωτος, προσφέρθηκε να οδηγήσει τους πολιορκητές σ' ένα τμήμα των τειχών όπου δεν υπήρχε κίνδυνος. Οι Βαπτιστές πράγματι δεν ήταν πια σε θέση να φυλάνε όλη τη γραμμή των οχυρώσεων. Η πληροφορία του Gresbeck επιβεβαιώθηκε απ' τον Hans Eck der Langenstraten, ένα στρατιώτη που είχε προηγουμένως εγκαταλείψει το στρατόπεδο του Επισκόπου για τους Βαπτιστές αλλά επέστρεψε όταν τα πράγματα άρχισαν να πηγαίνουν άσχημα γι' αυτούς. Παρά το γεγονός αυτό, πέρασε καιρός για να επιχειρήσουν οι επιφυλακτικοί πολιορκητές τον αιφνιδιασμό. Αφού όλα είχαν προετοιμαστεί προσεκτικά και υπό την κάλυψη μιας σφοδρής καταιγίδας, έβαλαν μπροστά την επιχειρήση στις 25 Ιούνη.

Υπό την καθοδήγησή του Gresbeck, η εμπροσθοφυλακή των στρατιωτών που

αποτελούνταν από διακόσιους άντρες, κατάφερε να σκαρφαλώσει σ' ένα σημείο του τείχους, κοντά στην πύλη του Σταυρού. Οι πλησιέστεροι φρουροί σκοτώθηκαν και η πύλη άνοιξε. Πεντακόσιοι ή εξακόσιοι άντρες των Επισκοπικών δυνάμεων εισέβαλαν μεμιάς και κατά τα φαινόμενα, το Μύνστερ κερδήθηκε. [74] Άλλη μια φορά όμως, η άγρια δίψα τους για πλιάτσικο ήταν αυτή που αποδείχτηκε επικίνδυνη για τους «υπερασπιστές των δικαιωμάτων της ιδιοκτησίας».

Μεθυσμένοι απ' τη νίκη, αυτοί που είχαν εισβάλει βίαια, ρίχτηκαν ευθύς στο πλιάτσικο, αφήνοντας την πύλη αφύλακτη. Εν τω μεταξύ, η πλησιέστερη σκοπιά των Βαπτιστών είχε σπεύσει στο πεδίο της δράσης και πριν καταφέρει το κύριο σώμα των στρατιωτών να εισβάλει, είχε ανακαταλάβει την πύλη, αποκόπτοντας έτσι τους στρατιώτες που βρίσκονταν στην πόλη απ' αυτούς που ήταν εκτός. Αντί οι τελευταίοι να επιτεθούν και να σπεύσουν σε βοήθεια, ο διοικητής των Επισκοπικών δυνάμεων, Κόμης Wirich του Dhann, όταν είδε την πύλη και πάλι στα χέρια των Βαπτιστών, έδωσε διαταγή για υποχώρηση. Κοροϊδευτικά γέλια και ρίψεις βελών τον ακολούθησαν από μέρους των αμυνομένων στα τείχη -αντρών και γυναικών. Στο ενδιάμεσο, οι Βαπτιστές ξεσηκώθηκαν σ' ολόκληρη την πόλη. Απέχοντας πολύ απ' το να είναι χαρούμενοι για την αποτίναξη του ζυγού του καθεστώτος τρόμου, όλοι όσοι μπορούσαν να κρατήσουν όπλο, ρίχτηκαν μ' οργή εναντίον των στρατιωτών που είχαν διεισδύσει στην πόλη, έτσι ώστε αντί των διακοσίων που περίμεναν να συναντήσουν, οι Επισκοπικές δυνάμεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με οχτακόσιους οπλισμένους αντιπάλους. [75] Οι εισβολείς τα βρήκαν σκούρα και στις τρεις το πρωί μπήκαν σε διαπραγμάτευση με τον Ιωάννη του Λέυδεν. Μερικοί απ' τους στρατιώτες όμως, είχαν κατορθώσει ν' ανοίξουν δρόμο σ' ένα ελεύθερο τμήμα των τειχών και όταν ξημέρωσε τράβηξαν την προσοχή των συντρόφων τους που ήταν έξω απ' τα τείχη. Το κύριο σώμα τώρα ρίχτηκε στην επίθεση και ανέβηκε στα ελλειπώς φυλασσόμενα τείχη. «Έτσι η πόλη καταλήφθηκε μόνο χάρη στο Θεό κι όχι απ' την ικανότητα των στρατιωτών» (Holzhausen, ό.π., σ.366).

Τρομακτική οδομαχία ακολούθησε. Όπου μπορούσαν οι Βαπτιστές έστηναν οδοφράγματα και ταμπουρώνονταν, και στις οχτώ το πρωί, ο “ανθός” των δυνάμεών τους που αριθμούσε διακόσιους στρατιώτες, κατέλαβε την αγορά που προηγουμένως ήταν σε κατάσταση άμυνας. Το πολεμικό συμβούλιο των Επισκοπικών στρατηγών αποφάσισε ότι το ν' απωθήσουν τους Βαπτιστές απ' την τελευταία τους θέση ήταν επικίνδυνο και σε κάθε περίπτωση μια επιχείρηση που θα κόστιζε ακριβά. Συνεπώς, υποσχέθηκαν στους πολιορκημένους ελευθερία κι εγγυημένη ασφάλεια στην περίπτωση που θα έριχναν τα όπλα τους.

Στριμωγμένοι στη γωνιά και χωρίς καμιά άλλη ελπίδα να τους έχει απομείνει, οι Βαπτιστές δέχτηκαν τη συμφωνία. Μόλις παρέδωσαν τα όπλα τους κι άφησαν τα οδοφράγματά τους, άρχισαν να τους σφάζουν. Μια πράξη επαισχυντη που έτσι κι αλλιώς δεν είχε καμιά σημασία για τους πριγκιπικούς συμμορίτες.

Τη μέρα της κατάληψης, τετρακόσιοι πενήντα Βαπτιστές σφαγιάστηκαν ενώ οι επόμενες μέρες αναλώθηκαν στη σφαγή των άτυχων που βρέθηκαν κρυμμένοι στα σπίτια. [76]

Ένα σημαντικό βάρος της μάχης είχε αναληφθεί απ' τις γυναίκες, των οποίων το μεγαλύτερο τμήμα επίσης σφαγιάστηκε. Αυτές που επέζησαν τις έφεραν μπροστά στον Επίσκοπο, ο οποίος τους είπε πως θα τους έδινε συγχώρεση αν αποκήρυσσαν τον Αναβαπτισμό. Καθώς λίγες αποδέχθηκαν την προσφορά (οι υπόλοιπες έμειναν σταθερές κι αδιάλλακτες στα πιστεύω τους) «οι πιο σημαντικές ανάμεσά τους εκτελέστηκαν κι οι υπόλοιπες διώχτηκαν απ' την πόλη. Πολλές απ' αυτές λέγεται ότι πήγαν στην Αγγλία». [77]

Ο μεγαλύτερος αριθμός των ηγετών σκοτώθηκε, ανάμεσά στους οποίους ήταν οι Tilbeck και Kirpenbroick και πιθανώς ο Rothmann. Μόνο ελάχιστοι, όπως ο Heinrich Krechtinck, κατάφεραν να γλιτώσουν. Ο αδερφός του Bernt, όπως επίσης και οι Knipperdollinck και Ιωάννης του Λεύδεν, έπεσαν στα χέρια των νικητών και κρατήθηκαν για τους σκοπούς ενός απολαυστικού θεάματος. Σύμφωνα με τη συνήθεια της εποχής που ήθελε να κατηγορούνται οι πλέον τρομαχτικοί [αντίπαλοι] για δειλία, ο Kerssenbroick αναφέρει ότι ο Ιωάννης έκανε σαν κιοτής κι ότι πήγε να το σκάσει. Τίποτα απ' τη συμπεριφορά του, πριν ή μετά την κατάληψη της πόλης δεν προδίδει δειλία. Θα ήταν πράγματι πολύ δύσκολο να επιβεβαιωθεί με σιγουριά οτιδήποτε αφορά τη συμπεριφορά ενός ανθρώπου κατά τη διάρκεια της νυχτερινής μάχης στους δρόμους. Όταν ο Επίσκοπος είχε εισέλθει στην πόλη, κάλεσε τον Ιωάννη μπροστά του. «Τότε ο αιδεσιμότατος κύριός μου είπε: “Είσαι εσύ Βασιλιάς;”. Ο βασιλιάς αποκρίθηκε, “Είσαι εσύ Επίσκοπος;”». Αυτή η απάντηση δεν παραπέμπει διόλου σε δειλία.

Η συμπεριφορά που γεύτηκαν οι αιχμάλωτοι ήταν αυτή που συνήθως αντιστοιχούσε στους υπερασπιστές των εκμεταλλευόμενων τάξεων εκείνη την εποχή -όπως και άλλων εποχών.

Σιδερένια κολλάρα φτιάχτηκαν για τον Ιωάννη, τον Knipperdollinck και τον Krechtinck που κατόπιν σέρνονταν σ' όλη τη χώρα. Φαίνονταν λες και τα μαρτύριά τους δε θα τέλειωναν ποτέ. Όχι πάντως πριν τις 22 Γενάρη του 1536, οπότε και εκτελέστηκαν στο Μύνστερ παρουσία ολόκληρου του πληθυσμού, με τον Επίσκοπο να είναι επίσης μάρτυρας του ηθικοπλαστικού θεάματος. «Η πρώτη πράξη των δημίων ήταν να δέσουν τα θύματα στον πάσσαλο απ' τα σιδερένια κολλάρα τους. Αρπάζοντας πυρωμένες τανάλιες, άρχισαν τότε να μαγκώνουν το βασιλιά σ' όλα τα σημεία του κορμιού του με τέτοιο τρόπο, ώστε πετάγονταν φλόγες από κάθε μέρος που ακουμπούσαν οι τανάλιες αυτές ώσπου σχεδόν όλοι όσοι στέκονταν στην αγορά, αηδίασαν απ' την μπόχα που υψώθηκε. Η ίδια τιμωρία επιβλήθηκε και στους υπόλοιπους που όμως αντιμετώπισαν τα βασανιστήριά τους με μεγαλύτερη αδημονία κι αμηθυμία απ' ότι ο βασιλιάς, διατρανώνοντας την οδύνη τους με θρήνους και κραυγές. Τρομοκρατημένος στη θέα του φριχτού μαρτυρίου, ο Knipperdollinck κρεμάστηκε απ' το σιδερένιο κολλάρο, προσπαθώντας μ' αυτό τον τρόπο να σπάσει το λαιμό του, επισπεύδοντας το θάνατό του. Όμως όταν οι δήμιοι το αντιλήφθηκαν, τον σήκωσαν

ξανά, άνοιξαν τα σαγόνια του με το ζόρι, βάζοντάς του ένα σκοινί ανάμεσα στα δόντια και τον έδεσαν τόσο σφιχτά στον πάσσαλο ώστε δεν μπορούσε ούτε να καθίσει, ούτε να σπάσει το λαιμό του, ούτε (αφού τού 'χαν ανοίξει το στόμα αρκετά) να πεθάνει κρατώντας την ανάσα του. Όταν είχαν βασανιστεί αρκετά κι ενώ ήταν ακόμα ζωντανόι, τους έβγαλαν τις γλώσσες τραβώντας τες με πυρωμένες τανάλιες και τους κάρφωσαν στην καρδιά ένα στιλέτο». Είναι πολύ γνωστό ότι τα πτώματα τα έβαλαν σε σιδερένια κλουβιά και τα κρέμασαν στην Εκκλησία Lambertí. «Τις τανάλιες με τις οποίες βασανίστηκαν, μπορεί ακόμα κάποιος να τις δει στο μέρος της αγοράς, σε μια προεξοχή του δημαρχείου, απ' όπου κρέμονται για να χρησιμεύουν σαν παράδειγμα και φόβητρο για όλους τους επαναστάτες και τους εχθρούς των αρχών». [78]

Ένας σύγχρονος ιστορικός έχει το θράσος ν' αποκαλέσει αυτό το πράγμα «δίκαιη τιμωρία για τ' αδικήματά τους» (Keller, **Wiedertäufer**, σ.280). Προκαλούμε τους ευγενείς ειδήμονες της «Γερμανικής Επιστήμης» να υποδείξουν έστω και μια περίπτωση κατά την οποία στη διάρκεια των φρικαλεοτήτων της πολιορκίας, οι αμόρφωτοι κι άξεστοι προλετάριοι του Μύνστερ να έκαναν στους εχθρούς τους το ένα εκατοστό των ανατριχιαστικών ωμοτήτων που ο ενάρετος, αξιοσέβαστος Επίσκοπος, μέσα σ' απόλυτη ψυχική γαλήνη, προετοίμασε κι εφάρμοσε μπροστά στα ίδια του τα μάτια, έξι μήνες μετά τη νίκη του! Ακόμα, αυτοί οι κύριοι που δε βρίσκουν λόγια να εκθειάσουν τη δική τους ανυπέβλητη ηθική, πανηγυρίζουν για το θρίαμβο του ρασοφορεμένου σκυλιού ενώ διασύρουν την υπόληψη των θυμάτων του, αποκαλώντας τα αισχρούς εγκληματίες.

*

Ο Αναβαπτισμός, η προλεταριακή υπόθεση, αν όχι η συλλογική δημοκρατία στη Γερμανική Αυτοκρατορία, σωριάστηκε αβοήθητη μες τον κουνιαχτό. Κι εκτός Γερμανίας επίσης, η μαχητική παράταξη της Βαπτιστικής σχέτας έχασε κάθε υποστήριξη.

Στο συνέδριο του Bockholt το 1536, σημειώθηκε μια ρήξη ανάμεσα στους Βαπτιστές των Κάτω Χωρών. Η πολεμική παράταξη άρχισε απ' αυτή τη στιγμή να εξαφανίζεται αλλά η ειρηνική και χιλιαστική φράζια διατηρήθηκε για μεγαλύτερο διάστημα. Αρχηγός της ήταν ο Cavis Joris που γεννήθηκε στη Μπρυζ στις αρχές του δέκατου έκτου αιώνα και μεγάλωσε στο Delft. Οι Ομπενίτες (που ονομάστηκαν έτσι απ' τον Obbe Phillips) που συμφωνούσαν απόλυτα με την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, έγιναν τώρα το πιο σημαντικό κομμάτι ανάμεσα στους Αναβαπτιστές. Δίδασκαν ότι καμιά άλλη κατάσταση του κόσμου πέρα απ' την υπάρχουσα δεν πρέπει να επιδιώκεται και ότι το ανθρώπινο είδος πρέπει να προσαρμοστεί σ' αυτήν.

Ο Menno Simons αργότερα έγινε ο αρχηγός αυτής της παράταξης, της οποίας οι οπαδοί ονομάστηκαν μετά απ' αυτόν Μεννονίτες. Γεννημένος στο Witmarsum, ένα Φρηζικό χωριό κοντά στο Franecker, έγινε Καθολικός παπάς αλλά ενώθηκε με τους Βαπτιστές

το 1531 και το 1533 ήταν ήδη στρατευμένος στην ενδοτική πτέρυγα και αντίπαλος του Γιαν Ματίς. Ενώ ο αδερφός του που ανήκε στην πολεμική παράταξη, ενώθηκε με τη δύναμη που ξεκίνησε απ' τη Δυτική Φρηζία για να βοηθήσει το Μύνστερ, το Πάσχα του 1533 και πέθανε πολεμώντας γενναία, ο Menno δε δίστασε να πλήξει τους οδυνηρά δοκιμαζόμενους Μυνστεριανούς συντρόφους του στα νάτα τους, προβαίνοντας σε αγκιτάτσια εναντίον τους.

Μετά την πτώση του Μύνστερ, η φράξιά του έγινε η πιο σημαντική απ' όλες τις διασπάσεις των Βαπτιστών.

Το τέλος του Menno, όπως κι αυτό του Joris, είναι ενδεικτικό του χαρακτήρα που προσέλαβε έκτοτε η σχέση των Βαπτιστών.

Αυτοί οι δυο ηγέτες έπρεπε να περάσουν από πολλούς διωγμούς αλλά αμφότεροι πέθαναν αξιοσέβαστοι και μέσα σε συνθήκες άνεσης.

Ο Joris είχε εξοικονομήσει ένα επαρκές ποσό και με σκοπό να το απολαύσει ήσυχα, αυτός ο σύγχρονος προφήτης, μετανάστευσε στη Βασιλεία το 1544 κι εγκαταστάθηκε εκεί πίσω απ' το ψευδώνυμο Ιωάννης της Μπρυζ. Μόνο μετά το θάνατό του ανακαλύφθηκε το πραγματικό του όνομα, όταν και το λείψανό του κάρηκε κατόπιν διαταγής του Συμβουλίου της Βασιλείας.

Ο Menno Simons πέθανε λίγο αργότερα, το 1559. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο Oldesloe του Holstein, στη γη ενός ευγενούς, ο οποίος εκτελώντας πολεμική υπηρεσία στις Κάτω Χώρες, είχε γνωρίσει τους Βαπτιστές ως ιδιαίτερα άκακους κι εργατικούς ανθρώπους και τους είχε προσφέρει άσυλο στην ιδιοκτησία του, προς μεγάλο του όφελος.

Όμως οι Κάτω Χώρες ήρθαν γρήγορα να γίνουν οι ίδιες καταφύγιο για τους διωγμένους Βαπτιστές. Η αποτίναξη του ζυγού των Αψβούργων έφερε την ελευθερία της πίστης στη χώρα που απλώνονταν γύρω απ' τις εκβολές του Ρήνου και ένας μεγάλος βαθμός ανοχής επικράτησε εκεί, το ίδιο περίπου διάστημα που αυτή [η ανοχή] εξαφανίζονταν στη Βοημία και τη Μοραβία, όπου χοντροκομμένα και ημιτελώς υπήρχε απ' τους Χουσιτικούς Πολέμους. Μετά το τέλος του δέκατου-έκτου αιώνα, επιδεικνύονταν ανοχή στους Μεννονίτες στην Ολλανδική Δημοκρατία, μέχρι το 1626 που η ελευθερία της πίστης τους επιβεβαιώθηκε και επίσημα. Όπως και οι Χουτερίτες (Herrnhuters) που ήταν οι διάδοχοι των Βοημών Αδελφών, διατηρήθηκαν ως τις μέρες μας αλλά για πολύ καιρό δεν ήταν τίποτα άλλο πέρα από μια μικρή, εύπορη κοινότητα της μεσαίας τάξης, χωρίς καμιά σημασία, είτε για τον προλεταριακό αγώνα υπέρ της χειραφέτησης, είτε για την ανάπτυξη των σοσιαλιστικών ιδεών.

Απ' τις Κάτω Χώρες, οι οποίες απ' την εποχή των Βεγάρδων ήταν ήδη σε στενή επαφή με την Αγγλία, οι Βαπτιστικές ιδέες διαδόθηκαν στην τελευταία. Στην τελευταία περίοδο της βασιλείας του Ερρίκου Η' ειδικότερα, υπήρξαν πολλά έδικτα που εκδόθηκαν εναντίον των Αναβαπτιστών και το 1525, όπως και κατά τα επόμενα χρόνια, ένας μεγάλος

αριθμός εκτελέστηκε, εκ των οποίων πολλοί ήταν Ολλανδοί. Όμως οι Κυβερνήσεις του Ερρίκου Η΄ και της Ελισάβετ ήταν πολύ δυνατές για να επιτρέψουν στον Αναβαπτισμό να γίνει γνωστός μ' οποιονδήποτε άλλο τρόπο, πέραν των μαρτυριών. Τα πράγματα ήταν διαφορετικά με τους πολέμους του δέκατου-έβδομου αιώνα **(στμ:84)** που έφεραν επιπλέον τις Αναβαπτιστικές ιδέες στο προσκήνιο. Το πέρασμα όμως ενός αιώνα είχε διαφοροποιήσει αυτές τις ιδέες σε πολλά σημεία και παρά τη μεγάλη φαινομενική ομοιότητα μεταξύ των Αναβαπτιστών και του δημοκρατικού-σοσιαλιστικού τμήματος της παράταξης της χειραφέτησης, οι απόψεις τους είναι κατά βάση διαφορετικές.

Σαν πραγματική, αποτελεσματική δύναμη στη δημόσια ζωή, ο Χριστιανικός κομμουνισμός έφτασε στο τέλος του το δέκατο-έκτο αιώνα. Αυτός ο αιώνας είδε τη γέννηση ενός νέου συστήματος παραγωγής, του σύγχρονου Κράτους και του σύγχρονου προλεταριάτου, είδε επίσης τη γέννηση του σύγχρονου σοσιαλισμού.

Μια νέα εποχή ανέτειλε για την ανθρωπότητα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Κεφάλαιο 1

[1] Βλ. το **De Beghardis et Beguinabu commentarius** του Mosheim, σ.177, Λειψία, 1790. [2] Unman, **Reformatoren vor der Reformation**, τομ.2, σ.σ.79-102, Αμβούργο, 1842. [3] *Hoc quoque probosum in eis videbatur, quod viri et mulieres simul ambulabant in via et plerumque simil manebant in una domo et de eis diceretur quod quandoque simul in lectulis accubabant.* Χρον, 1212. Βλ. Gieseler, **Kirchengeschichte**, τομ.2, βιβλίο 11, σ.325. [4] Mosheim, **Versuch einer unparteiischen und gründlicher Ketzergeschichte**, Helmstadt, 1746, σ.224. [5] Mosheim, **ό. π.**, σ.226, επίσης σ.321. Το ίδιο πράγμα ιστορείται για τους Βαλδεσιανούς όπως και για τους αγίους των πρώτων αιώνων της Χριστιανοσύνης. «Περιφρονώντας την επονείδιστη φυγή, οι παρθένες απ' τα θερμά κλίματα της Αφρικής, αντιμετώπιζαν τον πειρασμό στην πλησιέστερη εκδοχή. Επέτρεπαν στους ιερείς και τους διακόνους να μοιράζονται την κλίνη τους και δοξάζονταν μέσα στις φλόγες της αμόλυντης αγνότητάς τους. Όμως η θιγμένη φύση κάποιες φορές διεκδίκησε τα δικαιώματά της κι αυτό το νέο είδος μαρτυρίου συνέβαλε απλώς στη δημιουργία νέων σκανδάλων μέσα στην Εκκλησία». [6] **Aussgestrückte emplössung des falschen Glaubens der ungetrewen Welt**, Μιλχάουζεν 1524. [7] A. Gindely, **Geschichte der böhmischen Brüder**, Πράγα, 1857, τομ.2, σ.19.

Κεφάλαιο 2

[1] Μισθοφορικοί στρατοί υπήρχαν στην Ιταλία ήδη απ' τον δέκατο-τρίτο αιώνα. Σύμφωνα με τον Sismondí, τα πρώτα αμοιβόμενα στρατεύματα συγκροτούνταν από άντρες που είχαν εξοριστεί και προγραφατεί, οι οποίοι τα επάνδρωναν σε μεγάλους αριθμούς λόγω των συγκρούσεων των παρατάξεων στις πόλεις (Sismonde de Sismondi, **Histoire des républiques italiennes du moyen age**, Παρίσι, 1807, τομ.2, σ. 260.) [2] Palacky, **Geschichte von Böhmen**, i. 2, σ. 34, ως ακολ, ii. 2, σ. 30, iii. 2, σ. 38. [3] Maurer, **Städteverfassung**, ii. σ. 37. [4] «Calixtines», από το «Κάλυξ» (Calyx) - Δισκοπότηρο. «Ουτρακιστές» (Utraquists) εξ' αιτίας του ότι λάμβαναν τη Θεία Μετάληψη και με τα δύο είδη - *sub utraque specie*. [5] Ήδη απ' το 1337 συναντάμε εργάτες στον μιαιτισμό που παρήγαγαν τα προϊόντα χωρίς βοήθεια. Πρέπει να υπήρχαν συνεπώς μεγαλύτεροι “εργοστασιάρχες” που απασχολούσαν μισθωτούς ως οικιακούς εργάτες (Hildebrand, **Zur Geschichte der deutschen Wollenindustrie**, Hildebrand's **Jahrbücher**, vii. σ. 104.) [6] Schmöller, **Die Strassburger Tucher- und Weberzunft**, Στρασβούργο, 1879, σ. 460. Η λέξη “warp” (στημόνι αργαλειού αλλά και σκαρώνω, παραμορφώνω, ρίχνω, ανατρέπω)

είχε το ίδιο νόημα στην Αρχαία Αγγλική όπως και στη Γερμανική. Ο Thomas Sternhold (πέθανε το 1549) έγραψε στους Ψαλμούς του, 7, “While he doth mischief *warp*”. Ψαλμ. 52, «*Τόσο μοχθηρά τεχνάσματα σκαρώνει*». [7] ό. π., σ. 115 [8] Σύγκρινε L. Keller, **Die Reformation and die älteren Reform-Parteien**, Λειψία, 1885, σ. σ. 18, 33, 120. [9] Mosheim, **Ketzergeschichte**, σ.380. [10] **De Beghardis et Beguinabus Commentaries**, Λειψία, 1790, σ. 182. [11] F. Bender, **Geschichte der Waldenser**, Ulm, 1850, σ. 46, κ. εξ. [12] Στα τέλη του δέκατου-τέταρτου αιώνα, δύο κήρυκες ήρθαν να επισκεφτούν τους Βαλδεσιανούς της Βοημίας από τις κοιλάδες του Πεδεμοντίου, όπου η συγκεκριμένη σχέση διατηρούνταν ακόμα στην ύπαρξη. Στο έργο του, **Ιστορία των Βαλδεσιανών**, απ’ το οποίο αντλούμε αυτή την πληροφορία, ο Benter δεν παραθέτει συγκεκριμένη ημερομηνία αλλά ήταν σίγουρα κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Καρόλου Α΄ της Βοημίας. Οι δύο Ιταλοί αποδείχτηκαν προδότες γιατί αποκάλυψαν στον Καθολικό κλήρο το σημείο όπου οι Βαλδεσιανοί συγκεντρώνονταν κι έτσι προκλήθηκε ένας άγριος διωγμός εναντίον των συντρόφων τους. [13] Σύγκρινε Palacky, **ό. π.**, iii. 2, σ. 81. Η κύρια πηγή απ’ την οποία ο Palacky αντλεί την πληροφορήσή του σχετικά με τον κομμουνισμό των Θαβωριτών είναι το **Proti knezím Taborským** του J. Příbram, μια επίσημη ακαδημαϊκή συζήτηση εναντίον των Θαβωριτών ιερέων, που δυστυχώς υπάρχει μόνο σε χειρόγραφο. [14] Palacky, **ό. π.**, iii. i, σ. 417, ως κ. εξ. [15] Αναφέρεται απ’ τον Palacky, **ό. π.**, iii. 2, σ. 297. [16] Αινείας Σύλβιος, **De ortu et historia Bohemorum. Opera omnia**, σ. 109. [17] Είναι άξιο αναφοράς ότι οι Βαλδεσιανοί ήταν επίσης γνωστοί για το ζήλο τους πάνω στην υπόθεση της λαϊκής μόρφωσης. Ο Ρωμαίος Ιεροεξεταστής γνωστός με τ’ όνομα Reiner, λέει γι’ αυτούς: «*Όλοι αυτοί οι άνθρωποι, χωρίς εξαίρεση, άντρες μα και γυναίκες επίσης, ασχολούνται αδιάκοπα με το να διδάσκουν και να μαθαίνουν. Ο εργάτης που δουλεύει τη μέρα, μαθαίνει και διδάσκει το βράδυ και μιας και μελετούν πολύ, δεν προσεύχονται παρά ελάχιστα. Διδάσκουν χωρίς βιβλία... Όποιος διδάσκονταν για εφτά ημέρες, ψάχνει για ένα μαθητή στον οποίο με τη σειρά του θα διδάξει*». Η τελευταία δήλωση δείχνει ότι είχαν επινοήσει μια ιδιαίτερη μέθοδο διδασκαλίας. [18] Αινείας Σύλβιος Πικολομίνι, **opera omnia**, σ. 662.

Κεφάλαιο 3

[1] Να συγκριθεί σ’ αυτό το σημείο με το έργο του Jaroslav Goll, **Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der Böhmischen Brüder**, II. *Peter Chelcicky und seiner Lehre*, Πράγα, 1882. [2] Μια καλή αντίληψη της μεταγενέστερης οργάνωσης των Βοημών Αδελφών μπορεί να σχηματιστεί απ’ το έργο του J.U. Comenius πάνω στην Εκκλησιαστική ιστορία της Αδελφότητας, απ’ τον Εκκλησιαστικό τους κανονισμό του 1609 και απ’ την ομολογία πίστης που παρουσίασαν στο Βασιλιά Φερδινάνδο το 1535. Όλ’ αυτά περιέχονταν στη Γερμανική έκδοση του **Kurzgefassten Kirchen-Historie**

der Böhmischen Brüder, Comenius, Schwabach, 1739. [3] Comenius, **ό. π.**, σ. 57. [4] Comenius, **ό. π.**, σ. 296. [5] Παρατίθεται απ' τον Comenius, **ό. π.**, σ. 328. [6] Comenius, **ό. π.**, σ.σ. 45, 46. [7] Ένα απόσπασμα απ' το Τσεχικό πρωτότυπο, μεταφρασμένο στη Γερμανική, μπορεί να βρεθεί στο έργο του Goll, **Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der Böhmischen Brüder**, Κεφ. 1, *Der Verkehr der Brüder mit den Waldensern*, Πράγα, 1878, σ. 98.

Κεφάλαιο 4

[1] Δύο χρόνια μετά έγινε ο Πάπας Πίος Β΄ και υπ' αυτή του την ιδιότητα έκρινε σωστό να καταδικάσει τα προηγούμενα γραπτά του ως αιρετικά. [2] Ullman, **Reformatoren**, κτλ., σ. 214. [3] Χρησιμοποιούμε την έκδοση του 1496 (Λειψία): Αινείας Σύλβιος, **de Ritu. Situ. Moribus ac Conditione alemanie**, Λειψία. [4] «*Δεν ήταν εύκολο για κάποιον ν' αποκτήσει ένα προσοδοφόρο εκκλησιαστικό αξίωμα*», είπε κάποτε ο Hutten, «*εκτός κι αν κάποιος βρίσκονταν υπό την υπηρεσία της Αγίας Έδρας ή είχε στείλει πολλά χρήματα στη Ρώμη για δωροδοκία, ή αγόραζε τη θέση με την άμεση παρέμβαση της οικογένειας των Φούγγερ (στμ:56)*». (**Die römische Dreifaltigkeit**, Λόγοι του Ulrich v. Hutten, μετάφραση κι έκδοση του David F. R. Strauss, Λειψία, σ. 106). Οι Φούγγερ ήταν πράγματι φανατικοί Καθολικοί και δε λυπήθηκαν τα χρήματα κατά τη σύγκρουση με το Λούθηρο. [5] Fr. B. Bezold, **Geschichte der deutschen Reformation**, σ. σ. 127, 128. [6] E. Herzog, **Chronik der Kreisstadt Zwickau**, τομ.ι, σ. 234. [7] **ό. π.**, 2^η έκδ., τομ. 1, σ. 162. [8] Ο Seidemann αναφέρει το 1490 αλλά ο Zimmermann ήταν της άποψης πως το γεγονός τοποθετείται στα 1493. [9] Υπάρχει στο Παράρτημα του έργου του Seidemann, **Münzer**, σ. 109, κ. εξ. [10] **Auslegung des XIX. Psalms Coeli enarrant durch Thomas Münzer an syner ersten Jünger ainen**, Βιττεμβέργη, 1525. [11] Παράθεση του δεύτερου μυστηρίου του Δανιήλ (**Auslegung des andern Unterschiedes Daniels**). [12] «*Αν ήσουν πραγματικός αντιβασιλιάς θά 'πρεπε ν' αρχίσεις τη διακυβέρνησή σου απ' τη ρίζα των πραγμάτων*». Οι ρίζες της ειδωλολατρίας πρέπει να καταστραφούν. Το ξίφος είναι το μέσο της εξολόθρευσης των άθεων. «*Με σκοπό αυτό να γίνει με έντιμο τρόπο και σύμφωνα με το νόμο, πρέπει να πραγματοποιηθεί απ' τους πατέρες μας, τους Πρίγκηπες, που διατείνονται ότι είναι με τον Χριστό (ο Χριστός μεθ' ημών)*». Αν όμως δεν το κάνουν, το ξίφος θα τους αφαιρεθεί (Δανιήλ, vii), γιατί Τον επικαλούνται με το στόμα τους και Τον αρνούνται με τις πράξεις τους. Μετά απ' αυτό μίλησε ενάντια στην υποκριτική ανοχή, καταλήγοντας με την έκκληση: «*Να είστε θαρραλέοι! Θα βασιλέψει Αυτός ο ίδιος που του δόθηκε όλη η εξουσία στον ουρανό και στη γη, όπως λέει κι ο Ματθαίος στο τελευταίο του κεφάλαιο. Είθε Αυτός να σας φυλάει και να σας οδηγήει στον αιώνα τον άπαντα. Αμήν*». [13] **Auslegung des andern untersyds Danielis des propheten**. [14] **Aussgetrückte emplössung des falschen Glaubens der ungetrewen Welt. Thomas Münzer mit**

Hammer, Μιλχάουζεν, 1524. [15] **Απαντα** του Λούθηρου, Λειψία, 1729, τομ. xix, σ. 240. Τα παραπάνω γράφτηκαν πιθανώς προς τα τέλη του Ιούλη του 1524. [16] **Απαντα** του Λούθηρου, xix, σ. 236. [17] Merx, σ. 28. [18] Zimmermann, **Bauernkrieg**, i. σ. 191. Στον Zimmermann δόθηκε η ευκαιρία να διεξάγει σημαντικές έρευνες στα Κρατικά Αρχεία του Μιλχάουζεν. [19] Johann Becherer, **Neue Thuringische Chronica**, Μιλχάουζεν, 1601, σ. 473. [20] Συγκρινε Zimmermann, **ό. π.**, i. σ. 194. [21] C.A. Cornelius, **Geschichte des Münsterschen Aufruhres**, Λειψία, 1860, σ. 41. [22] Αναπαράγεται από τα **Απαντα** του Λούθηρου και τα γραφόμενά του εναντίον του Μίντσερ και των εξεγερμένων χωρικών (xix, σ. 245). [23] **Hoch verursachte Schutzrede und autwort wider des Gaistlose Sanfft lebende Fleysch zu Wittenberg, welches mit verklarter weysse durch den Diepstal der heiligen Schrift die erbermdliche Christenheit also guntz jämmerlich besudelt hat**, Τόμας Μίντσερ εκ του Αλστεντ. [24] Becherer, **ό. π.**, σ. 479. [25] **Geschichte des sächsischen Hochlandes**, σ. 203. [26] Ο αδερφός του Ιωάννη, ο φιλειρηνικός Φρειδερίκος, είχε πεθάνει στις 5 Μάη. [27] G. Sartorius, **Versuch einer Geschichte des deutschen Bauernkriegs**, Βερολίνο, 1795, σ. 319. [28] *Erschreckliche Geschichte und Gerichte Gotts über Thomas Münzer*, **Απαντα** του Λούθηρου, xix. σ. 288.

Κεφάλαιο 5

[1] Παρατίθεται στο έργο μου **Thomas More und seine Utopie**. [2] **Chronica, Zeytbuch und bibel von anbegyn biss inn diss gegenwartig, MDCXXXI. jar**, Στρασβούργο, 1531, ακολ. 445. [3] **Der Widertäufer Ursprung, furtgang, Sectenwäsen frömemen und gemeine vier leer Artickel etc.**, Ζυρίχη, 1531, σ.17. [4] **Wiedertäufer**, ακολ. σ.32. [5] Gindely, **Geschichte der Böhmischn Brüder**, i σ.σ.36 και 224. [6] Ο ίδιος ο Ζβίγγλιος το αναφέρει αυτό σ' ένα γράμμα του προς τον Vadian (**στυ:85**), στ' οποίο θεωρεί τη σύγκρουση με τους Βαπτιστές σαν μια απ' τις σκληρότερες, που έπρεπε να συνεχίσει. Όλοι οι προηγούμενοι αγώνες ήταν συγκριτικά μ' αυτή, παιδικό παιχνίδι. Όμως η αντίσταση ήταν αναγκαία, «*καθώς δεν ήταν απλώς ένα ζήτημα που αφορά το Βαπτισμό*» αλλά την εξέγερση, την καταστροφή και την περιφρόνηση της εξουσίας. [7] Rebartists ή Anabaptists: απ' το ελληνικό “ανα”, ένα πρόθεμα που δηλώνει την έννοια της επανάληψης. Τα μέλη της σχέτας δεν δέχονταν αυτό το όνομα. Δεν βάφτιζαν δύο φορές αλλά ισχυρίζονταν ότι ο νηριοβαπτισμός ήταν, όπως ο Hubmeier τον ονομάζει, απλά ένα παιδικό λουτρό (σ' ένα έργο που τιτλοφορείται **Vom Christenlichen Tauff der Gläubigen**, 1525). [8] Έχουμε την απόδειξη ενός αυτόπτη μάρτυρα, του Heini Frei (Gigli): «*Θεωρούνταν πως όλα τα πράγματα έπρεπε να είναι κοινά και να συγκεντρώνονται μαζί κι οτιδήποτε έλλειπε από κάποιον ή το ζητούσε, μπορούσε να το πάρει απ' το σωρό, όπως ακριβώς οι πραγματικές του ανάγκες απαιτούσαν. Θεωρούνταν επίσης πως τα*

πρόσωπα του πλούτου και των μεγάλων οικογενειών θά 'πρεπε να γίνονται δεκτά με χαρά και να παρακινούνται να προσχωρήσουν» (Egli, **Züricher Wiedertäufer**, σ.σ.24,97). [9] Cornelius, **Geschichte des Münsterischen Aufruhrs**, ii. σ.σ.29,30. [10] **Der Wiedertäufer Ursprung**, σ.13. [11] **Wider den neuen Taufforden. Notwendige Warnung an alle christglaubigen durch die Diener des Evangelii zu Augsburg**, 1527. [12] Beck, **Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer in Oesterreich Ungarn**, Βιέννη, 1883, σ.36. [13] **Die Reformation**, σ.429. [14] Αυτό σχετίζεται απόλυτα με την πραγματεία μου, *Die Bergarbeiter and der Bauernkrieg*, **Neue Zeit**, 1889, σ.508, ακολ. [15] Loserth, **Der Anabaptismus in Tyrol von seinem Anfängen bis zum Tode Yakob Hutters**, Βιέννη, 1892, σ.21. [16] Loserth, **ό.π.**, σ.37, και πολλά ακόμα αποσπάσματα. Να συγκριθεί επίσης με το έργο του Beck, **Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer**, σ.σ. 80, 81. [17] Ο πλήρης τίτλος εκτείνεται ως: **Ein kurzer vnterricht den Pfarhern vnd Predigern Inn meiner gnedigen Herrn der Marggrafen zu Brandenburg, &c. Fürstenthumben und Landen hientden in Franken vnd auf dem Gebürg verordnet, wes sie das volck wider etliche verfürische lere der widertaufer an den Fevertägen auff der Cantzel zum getreulichsten und besten aus Götlicher schriff vermanen und vnterrichten sollen.** [18] Παρατίθεται απ' τον Loserth στο **Dr. Balthasar Hubmeier und die Anfänge der Wiedertäufer in Mähren**, Brunn, 1893, σ.180. [19] Beck, **Die Geschichtsbücher κτλ.**, σ.σ.49, 51. [20] **Ein Gespräch Balthasar Huebmörs von Friedberg, Doktors. auff Mayster Ulrich Zwinglens zu Zurich Taufbuechlein von dem Kindertauf**, Nikolsburg, 1526. [21] Beck, **Geschichtsbücher**, σ.75. [22] Το γράμμα δημοσιεύτηκε ως Παράρτημα V στο **Münsterischer Aufruhr** του Cornelius, ii, σ.235. [23] Beck, **Geschichtsbücher**, σ.99. [24] Η διαμαρτυρία δημοσιεύτηκε ως Παράρτημα XVII στο **Anabaptismus in Tyrol bis zum Tode Hutters** του Loserth, σ.σ. 171-175. [25] T. Beck, **Geschichtsbücher**, σ.117. [26] Loserth, **Der Kommunismus der Mährische Wiedertäufer im 16. und 17. Jahrhundert**, σ.σ.102, 106, Βιέννη 18. [27] Loserth, **Kommunismus der Wiedertäufer**, σ.144 [28] Beck, **Geschichtsbücher**, σ.101 [29] Andreas Ehrenpreis, **A Circular Letter ... concerning brotherly Communion, which is the highest precept of Love**, 1650. Αναφέρεται απ' τον Loserth στο **Der kommunismus der Mährischen Wiedertäufer**, σ.115, ακολ. Ο Ehrenpreis ήταν μυλωνάς που ήταν στην ηγεσία της ενωμένης Αδελφότητας απ' το 1639 ως το 1662. [30] Beck, **Geschichtsbücher**, σ.σ.406, 407. [31] Beck, **Geschichtsbücher**, σ.σ.171, 331. [32] Gindely, **Geschichte der Böhmschen Brüder**, ii, σ.19. [33] H. v. Kerssenbroick, **Geschichte der Wiedertäufer zu Münster, nebst einer Beschreibung der Hauptstadt dieses Landes**, 1771, i, σ.98. [34] Kerssenbroick, **ό.π.**, Τομ.ι, σ.204. [35] A. Brons, **Ursprung, Entwicklung und Schicksale der altevangelischen Taufgesinnten oder Mennoniten**, Harden, 1891, σ.57. [36] **Berichte der Augenzeugen über das Münsterische Wiedertäuferreich**. Εκδόθηκε απ' τον C. M.

Cornelius, τομ. ii του **Geschichtsquellen des Bisthume Münster**, 1853, σ.σ.370, 399. [37] Ο Hofmann δεν ανέκτησε ποτέ την ελευθερία του. Μετά από μακρόχρονη φυλάκιση, πέθανε στο κελί. [38] Αναφέρεται απ' τον Kerssenbroick, τομ. i, σ.183. [39] Kerssenbroick, τομ.i, σ.455. [40] **Berichte der Augenzeugen**, σ.σ. 14, 15. [41] **Schlaraffia Política, Geschichte der Dichtungen vom Besten Staat**, Λειψία, 1892. [42] Ο Προτεστάντης Hase προσπαθεί ν' απαλλάξει τον Dorpius απ' τις μομφές του Cornelius αλλά κατά τη γνώμη μας, ανεπιτυχώς (**Heilige and Propheten**, Λειψία, 1892, Τομ.ii, σ.291, ακολ.). Σ' άλλα θέματα, η περιγραφή του Hase και το συχνά αναφερόμενο έργο του Keller είναι συγκριτικά τα καλύτερα απ' όσα έχουν εμφανιστεί απ' την πλευρά της μεσαιάς τάξης. Το κλασσικό έργο του Cornelius πάνω στην εξέγερση του Μύνστερ, δυστυχώς δεν ολοκληρώθηκε αλλά διακόπτεται στην κατάληψη της πόλης απ' τους Βαπτιστές. [43] **Summarische ertzehlung und bericht der Wiederdote und wat sich binnen der stat Münster in Westphalen zugetragen in jahr, MDXXXX**. Ο Cornelius ήταν ο πρώτος που αναγνώρισε τη σημασία αυτού του έργου που σώθηκε σε διάφορα χειρόγραφα αντίτυπα. Το παραθέτει στο ήδη αναφερθέν **Berichte der Augenzeugen über das Münsterische Wiedertäuferreich**, του οποίου αποτελεί το πιο σημαντικό τμήμα. [44] Σ' ένα γράμμα συνταγμένο απ' αυτόν κατά τη διάρκεια της πολιορκίας παραδέχεται ότι η μητέρα του αφεντικού του τον απέτρεψε απ' το να πάει στο Μύνστερ, λέγοντας του ότι σίγουρα θα επέτρεπε να τον βαφτίσουν (**Berichte der Augenzeugen**, σ.323) [45] Janssen, **Geschichte des deutschen Volkes**, iii, σ.30. [46] Σ' ένα φυλλάδιο που απευθύνονταν στους πολιορκητές μισθοφόρους διακηρύττουν: *«Ακούστε σεις, νέοι και μεγαλύτεροι, που έχετε στρατοπεδεύσει εναντιωμένοι στην πόλη μας, καθώς επιθυμούμε όχι μόνο να ζήσουμε εν ειρήνη με τον καθένα και ν' αποδείξουμε με τις πράξεις μας την εν Χριστώ αδερφική αγάπη μας για όλους τους ανθρώπους, πρέπει ν' αναλογιστείτε τι θ' απαντήσετε στους ευσεβείς ανθρώπους -για να μην πούμε στο Θεό- για τη βίαιη πολιορκία που στήσατε εναντίον μας και για τ' ότι μας δολοφονείτε, ενάντια σε όλες τις γραπτές και υπογεγραμμένες συνθήκες ειρήνης και δίχως την πρόπουσα κήρυξη πολέμου»*. Ολόκληρο το φυλλάδιο παρατίθεται απ' τον Kerssenbroick, ii, σ.9. [47] Δεν έχουμε βρει καμιά αυθεντική ένδειξη της τρομερής ιστορίας που αναφέρεται απ' τον Kerssenbroick, ότι δηλαδή ο Ιωάννης του Λέυδεν αποκεφάλισε μια απ' τις συζύγους του, ενώ αυτές παρέμειναν κατόπιν χορεύοντας γύρω απ' το πτώμα. Πιθανώς ανήκε στην ίδια κατηγορία μ' αυτή του "Πύρινου Βαπτισμού" που λέγονταν για τον Γιαν Ματίς. [48] Σύμφωνα με τον Kerssenbroick φυσικά, ολόκληρη η Αναβαπτιστική κυβέρνηση φτιάχτηκε αυθαίρετα απ' τον Ιωάννη, απλώς και μόνο γιατί θα μπορούσε να γίνει ο αρχηγός της. *«Ο Γιαν Μπόκελσον του Λέυδεν είχε παλέψει πολύ καιρό γι' αυτά τα πράγματα. Γι' αυτό το λόγο επίσης αποκήρυξε και καταδίκασε κάθε αρχή και για τον ίδιο σκοπό, διέταξε ότι όλοι οι πολίτες θα πρέπει να μοιραστούν τις περιουσίες από κοινού, αρπάζοντάς τες ταυτόχρονα για τον εαυτό του»* κτλ. (ii, σ.47). [49] Έτσι, εκτός απ' το απλό γεγονός ότι οι προμήθειες

ήταν λίγες στην πολιορκημένη πόλη, ο αντικειμενικός μας ιστορικός, κατορθώνει να πλέξει μια θηλειά για τους ηγέτες των Αναβαπτιστών. [50] Ένας Μοραβός Βαπτιστής δηλώνει: «Όσον αφορά το φτιάξιμο των ρούχων, οφείλουμε και θα υπηρετούμε το γείτονά μας με όλο το ζήλο για τις ανάγκες του, προς χάρη του Θεού και με σκοπό να γίνει γνωστή η επιμέλειά μας, όμως αυτό που συμβάλλει μόνο στην περηφάνια και την αλαζονία, όπως επουσιάδη διακοσμητικά και πλουμιστά έργα, δε θα κάνουμε για κανέναν, έτσι ώστε τη συνείδησή μας να μπορέσουμε να την κρατήσουμε καθαρή» (Loserth, **Der Kommunismus der Mährischen Wiedtäufer**, σ.126). [51] **Geschichte der Wiedertäufer**, σ.237. [52] Γράφει στις 29 Μάη ότι η πόλη είχε ακόμα 200 αγελάδες. [53] **Berichte der Augenzeugen**, σ.354. [54] Αυτό το απόσπασμα απλώς ανασκευάζει την τρομερή ιστορία που υπαινίχτηκε πριν, τον αποκεφαλισμό μιας απ' τις συζύγους του βασιλιά απ' αυτόν. Αν τις συγκέντρωσε στον πλήρη αριθμό τους και τους έδωσε άδεια να φύγουν, δεν μπορούσε προφανώς να έχει δολοφονήσει κάποια απ' αυτές. [55] Lamprecht, **Deutsche Geschichte**, Τομ.ι. σ.356. Ο Lamprecht επινοεί μια περιγραφή των «*αποκρουστικών, απαίσιας συνθηκών*» στο Μύνστερ χωρίς να τις συνδέσει στο ελάχιστο με την κατάσταση της πολιορκίας, πράγμα που γίνεται αργότερα, αναφερόμενο σε δυο σειρές σαν μια ασήμαντη παρωνυχίδα χωρίς καμιά επίπτωση στην εσωτερική ζωή της πόλης. [56] Αναφέρεται ολόκληρο στο **Berichte der Augenzeugen**, σ.σ.445-464. Όσον αφορά την πιθανή ημερομηνία αυτού του ντοκουμέντου, να συγκριθεί με το **Zur Literatur und Geschichte der Wiedertäufer** του V.W. Bouterwek, Βόννη, 1864, σ.37. [57] Ο Αφέντης Gresbeck βρήκε αναγκαίο να διασπείρει αυτά τα άθλια ψεύδη (σ.80). Δεν ενόχλησε τον αξιότιμο κύριο ότι έτσι εναντιώνεται στα ίδια του τα συμπεράσματα που αφορούν την υπόθεση του γάμου στο Μύνστερ. Φάνηκαν κατάλληλα για να ενοχοποιήσουν τους αντιπάλους του κι αυτός ήταν ο κύριος σκοπός του. [58] σ.107. Ο Βαπτιστής Werner Scheiffurth von Merode που πιάστηκε αιχμάλωτος σε μια έξοδο, έδωσε μικρότερο αριθμό κατά την ανάκρισή του, στις 11 Δεκέμβρη του 1534: «*Οι άντρες, οι γυναίκες και τα παιδιά στην πόλη, αριθμούν περίπου οχτώ με εννιά χιλιάδες, απ' τους οποίους περίπου χίλιοι τετρακόσιοι είναι ικανοί να φέρουν όπλα*» (**Berichte der Augenzeugen**). Ο αριθμός των αντρών που ήταν διαθέσιμοι για την άμυνα σχεδόν συμφωνεί μ' αυτόν που αναφέρει ο Gresbeck κι η εκτίμηση για το συνολικό ανδρικό πληθυσμό των ενηλίκων είναι πιθανώς ορθή, καθώς την παραθέτει με μεγάλη ακρίβεια. Είχαν προφανώς καταμετρηθεί. Αν σ' αυτούς προσθέσουμε χίλια παιδιά, ο αριθμός των γυναικών σε ηλικία γάμου πρέπει ακόμα να ήταν πέντε ή έξι χιλιάδες και συνεπώς διπλάσιος ή τριπλάσιος απ' τον αριθμό των αντρών. [59] Η περιγραφή του Kerssenbroick είναι απολύτως βλακώδης. Αναφέρει ότι ένας στρατιώτης αφινιδίασε τον Ιωάννη του Λέυδεν, καθώς ο τελευταίος «*στρίμωχνε*» ένα απ' τα κορίτσια του Knipperdollinck. Για να μη χάσει τη γενική εκτίμηση, ο Ιωάννης έπεισε κατόπιν τον Rothmann και τους άλλους ιεροκήρυκες («*που δεν ήταν λιγότερο παραδομένοι στη λαγνεία και την ασωτία*») να καθιερώσουν απλώς την πολυγαμία! [60] Kerssenbroick,

ii. σ.1. [61] **Eyne Restitution edder Eine wedderstellinge rechter vnde gesunde Christliker leer, gelauens vnde levens vth Gades genaden durch de gemeynthe Christi tho Münster, an der Dach gegeben ...**, Μύνστερ, 1534. Μεγάλο μέρος αυτού του έργου, με πολλά αποσπάσματα, παρατίθεται απ' τον Bouterwek στο έργο του **Literatur and Geschichte der Wiedertäufer**, σ.σ.15-34. [62] Ακόμα κι αφού η εισαγωγή της πολυγαμίας στο Μύνστερ είχε προκαλέσει τέτοιο σκάνδαλο κι είχε παντού καταδικαστεί, ο Λούθηρος κι ο Μελάγχθονας δήλωναν στον Λαντγκράβο Φίλιππο της Έσσης ότι: *«Αυτό που ο Μωσαϊκός νόμος επέτρεπε, δεν απαγορεύεται απ' το Ευαγγέλιο»*. Συνεπώς αυτός [ο Φίλιππος] αντιμετώπιζε την πολυγαμία μ' ανοχή (βλέπε επίσης τις πολυάριθμες αναφορές του Keller, **Die Reformation**, σ.454 ακολ.). Δεν ήταν λοιπόν η ίδια η πολυγαμία που εξόργιζε τόσο τους ευσεβείς ανθρώπους ενάντια στους Βαπτιστές αλλά το θράσος τους να τη μετατρέψουν από προνόμιο των αρχόντων σε κοινό δικαίωμα. [63] Ο Gresbeck είναι της άποψης πως το τελευταίο μέτρο είχε για σκοπό του τον εξαναγκασμό των νέων κοριτσιών στη σύναψη σεξουαλικών σχέσεων. Δεν είναι απίθανο ότι κάποιοι αρχηγοί νοικοκυριών (ίσως άξεστοι στρατιώτες) καταχράστηκαν τη θέση τους. Ακόμα κι ο Kerksenbroick δεν ανέφερε κάτι πέραν αυτού. Παρόμοια πράγματα ίσως συμβαίνουν παντού. Σχετικά όμως με τ' ότι σκοπός του κανονισμού ήταν ν' αποπλανήσει τα νέα παιδιά, πρέπει νά 'χουμε κάτι παραπάνω από έναν Gresbeck για να μας κάνει να το πιστέψουμε, γιατί όσο πολύτιμες κι αν είναι πολλές απ' τις αναφορές του όταν συμφωνούν με τα γεγονότα, μπορεί απλώς να επικαλείται απεχθή κι αστήριχτα κουτσομπολιά όσον αφορά τα κίνητρα και τους σκοπούς των Βαπτιστών. Θεωρούμε ότι αυτοί οι αξιότιμοι κύριοι που επιβάλλουν φόρο-παρθενίας στις σύγχρονες δικές μας Βαβυλώνες, δεν είναι σε θέση ν' απαιτήσουν την εφαρμογή αυτής της βαρβαρότητας δια νόμου. [64] Ο Rothmann αναφέρει στην "Αποκατάστασή" του (**Restitution**): *«Τ' ότι ο άντρας ούτε πρέπει, ούτε οφείλει να γνωρίσει μια γυναίκα που είναι έγκυος ή στείρα, μπορεί ν' αποδειχτεί κατά πρώτον, απ' το γεγονός ότι ο Θεός πρόσταξε τους ανθρώπους ν' αυξάνονται και να πληθύνονται και μονάχα γι' αυτό το σκοπό θά 'πρεπε οι σύζυγοι να χρησιμοποιούν την ευλογία του Θεού και όχι για τη λαγνεία»*. [65] Το πόσο πετυχημένα καταφέρνουν κάποιοι ιστορικοί να "φουσκώσουν" αυτή την αντίσταση ίσως φαίνεται απ' το ακόλουθο παράδειγμα. Ο Keller γράφει στο **Geschichte der Wiedertäufer**, σ.211: *«Είναι βέβαιο πως πολλές γυναίκες, παντρεμένες κι ανύπαντρες, επέδειξαν τη μεγαλύτερη αποστροφή προς το νέο κανονισμό. Αναφέρεται ότι μια απ' αυτές επέλεξε εθελοντικά το θάνατο για να ξεφύγει απ' την ατιμία που επρόκειτο να υποστεί»*. Τι πραγματικά αναφέρεται; Ο Gresbeck γράφει: *«Σε μια περίπτωση, μια γυναίκα βρέθηκε μεσ' στο νερό, πνιγμένη, να επιπλέει στην επιφάνεια με τα ρούχα της. Ο απλός κόσμος δεν ήξερε πως έφτασε σ' αυτή την κατάσταση: αν ήταν οι προφήτες κι οι κήρυκες που είχαν προκαλέσει τον πνιγμό της ή αν το είχε κάνει με τη θέλησή της. Ο κόσμος της πόλης ήταν της γνώμης ότι είχε πνιγεί μόνη της γιατί ήταν απελπισμένη απ' τους νόμους περί γάμου. Δεν είμαι σε θέση να γράψω παραπάνω για την*

πραγματική αιτία της συμφοράς της» (σ.σ.64,65). Έτσι “αναφέρθηκε” απλά ότι μια πνιγμένη γυναίκα βρέθηκε στο Μύνστερ. Το αν επρόκειτο για φόνο ή αυτοκτονία (ή ένα απλό ατύχημα, πιθανότητα για την οποία ο Gresbeck περιέργως σιωπά) είναι τελείως άγνωστο. Απ’ αυτό λοιπόν, σκαρώνεται μια ιστορία φόνου κι αυτή η απλοϊκή ιστορία σερβίρεται ως απόδειξη του ότι πολλές γυναίκες «επέδειξαν τη μεγαλύτερη αποστροφή για το νέο κανονισμό!» [66] Περιγραφή του Jorg Schenck (**Berichte der Augenzeugen**, σ.260). [67] Σ’ ένα λαϊκό τραγούδι εκείνης της περιόδου, ένας στρατιώτης που ήταν παρόντας, φέρεται να τραγουδά: “Die Landsknecht waren in grossen Noth /Da blieben wohl dreitausend todt /Zu Münster unter den Mauern.” („Οι Πολεμιστές σήκωσαν βαρύ όλοι καθήκον / Τρεις χιλιάδες γενναίοι κείτονται κει νεκροί / Στου Μύνστερ τα τείχη από κάτω“). [68] **Eyn gantz troestlick bericht van der Wrake vnde straffe des Babilonischen gruwels, an alle ware Israeliten unde Bundgenoten Christi, hir vnde dar vorstroyet, durch de gemeinte Christi tho Münster**. Παρατίθεται στο σύνολό του και στην πρωτότυπη γλώσσα απ’ τον Boutenwek στο έργο του **Zur Literatur and Geschichte der Wiedertäufer**, σ.σ.66-80. [69] Cornelius, **Münsterischer Aufruhr**, σ.234. [70] **Berichte der Augenzeugen**, σ.315. [71] Keller, **Geschichte der Wiedertäufer**, σ.σ.276, 279. [72] **Berichte der Augenzeugen**, σ.343. [73] Holzhausen, **ό.π.**, σ.343. [74] Να συγκριθεί με την αναφορά του Στρατηγού Wirich προς τον Δούκα του Cleve, της 29ης Ιούλη (**Berichte der Augenzeuge**, p.359). [75] Holzhausen, σ’ επικοινωνία με την πόλη της Φρανκφούρτης, την 1η Ιούλη, **ό.π.**, σ. 366. Σε μια περίπτωση, ο Keller παρατηρεί: «Είναι αδύνατο να μη σημειώσουμε με κατάπληξη το πως ελάχιστοι μετανάστες-καθάρματα κατόρθωσαν να υποβιβάζουν ολόκληρο τον ντόπιο πληθυσμό ολοένα και περισσότερο, σε μια κατάσταση υποδούλωσης» (**Wiedertäufer**, σ.103). Ακόμα πιο εκπληκτική είναι η οργή με την οποία αυτοί που «ελευθερώθηκαν» απ’ το καθεστώς του τρόμου όρμησαν πάνω στους «ελευθερωτές» τους. [76] Αναφορά του Sigmund von Beineburgk προς τον Φίλιππο της Έσσης, 7 Ιούλη, **ό. π.**, σ.368. [77] Gresbeck, σ.213, και Beineburgk, **ό. π.**, σ.368. [78] Kerssenbroick, σ.212. Μπορούμε να δώσουμε απόλυτη πίστη σ’ αυτή την περιγραφή.

ΗΓΚΟΡ ΣΑΦΑΡΕΒΙΤΣ

ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ (απόσπ.)

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

[...]

II . Ο Σοσιαλισμός των Αιρέσεων.

Στη διάρκεια του Μεσαίωνα και της περιόδου της Μεταρρύθμισης, οι δοξασίες του χιλιαστικού σοσιαλισμού υποκίνησαν συχνά, πλατιά λαϊκά κινήματα στη Δυτική Ευρώπη. Στην αρχαιότητα δεν υπήρξε μια ανάλογη κατάσταση, μιας κι οι ιδέες αυτές εκφράστηκαν από μεμονωμένους στοχαστές ή μέσα σε ολιγάριθμες ομάδες. Σαν αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης, οι σοσιαλιστικές ιδέες, με τη σειρά τους, απέκτησαν νέα και πολύ σημαντικά χαρακτηριστικά, τα οποία διατηρούνται μέχρι σήμερα.

Η επισκόπηση που ακολουθεί μας παρέχει μια πολύ γενική και σχηματική εικόνα της ανάπτυξης των σοσιαλιστικών ιδεών εκείνης της εποχής. Με σκοπό να αντισταθμίσουμε, κατά κάποιο τρόπο, το συνοπτικό χαρακτήρα της παρουσίασης και να βοηθήσουμε στο να καταστεί πιο συγκεκριμένη η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία οι ιδέες αυτές εμφανίστηκαν, παραθέτουμε (στο Παράρτημα που ακολουθεί τη Γενική Επισκόπηση) δύο (στμ:86) βιογραφίες σημαντικών εκπροσώπων του χιλιαστικού σοσιαλισμού αυτής της περιόδου. Στο κομμάτι που ακολουθεί, γίνεται μια απόπειρα να περιγραφεί το ιδεολογικό πλαίσιο μέσα στ' οποίο αναπτύχθηκαν οι δοξασίες του χιλιαστικού σοσιαλισμού.

1. Γενική Επισκόπηση.

Ξεκινώντας με το Μεσαίωνα και τη Μεταρρύθμιση, οι δοξασίες του χιλιαστικού σοσιαλισμού στη Δυτική Ευρώπη εμφανίστηκαν κάτω απ' το θρησκευτικό μανδύα. Όσο ετερόκλητες κι αν ήταν, όλες αυτές οι δοξασίες είχαν από κοινού ένα χαρακτηριστικό σημείο – την πολύπλευρη απόρριψη των διδαγμάτων της Καθολικής Εκκλησίας κι ένα απύθμενο μίσος για την ίδια την Εκκλησία. Κατά συνέπεια, αναπτύχθηκαν κατά κύριο λόγο μέσα στα πλαίσια των αιρετικών κινήματων. Παρακάτω θ' ασχοληθούμε μ' ορισμένες χαρακτηριστικές Μεσαιωνικές αιρέσεις.

[...]

Θαβωρίτες.

Το κάψιμο του Γιαν Χους το 1415, έδωσε μεγάλη ώθηση στο αντι-Καθολικό Χουσιτικό κίνημα της Βοημίας. Η ριζοσπαστικότερη φράξια των Χουσιτών ήταν συγκεντρωμένη σε μια καλά οχυρωμένη πόλη, κοντά στην Πράγα. Το μέρος αυτό ονομάζονταν Θαβώρ. Κήρυκες αιρετικών σεχτών συνέρρεαν εκεί απ' ολόκληρη την Ευρώπη: Ιωακειμίτες (οπαδοί του Ιωακείμ της Φιόρε – **στιμ:87**), Βαλδεσιανοί, Βεγάρδοι. Οι χιλιαστικές και σοσιαλιστικές θεωρίες επικρατούσαν ανάμεσα στους Θαβωρίτες κι έλαβαν χώρα πολυάριθμες απόπειρες να καταστεί η θεωρία πράξη. Θα δώσουμε ένα σύντομο περίγραμμα των απόψεων των Θαβωριτών, βασισμένο στα γραπτά των συγχρόνων τους (τον κατοπινό Πάπα Αινεία Σύλβιο Πικολόμυι, τον Pržibram, τον Vavrinec, τον Λαυρέντιο του Brezin).

Το τέλος του κόσμου (consumatio saeculi) είχε οριστεί στα 1420. Ο όρος όμως, αφορά μόνο το τέλος του παλιού κόσμου και της “κυριαρχίας του κακού”. Όλοι οι “μοχθηροί” θα εκκαθαρίζονταν πάραυτα. *«Η μέρα της εκδίκησης και το έτος της κρίσης»* ήταν κοντά. *«Οι μεγάλοι και τρανοί πρέπει να λυγίσουν σα τα κλαδιά των δέντρων και να κοπούν και να ριχτούν στη φωτιά σαν τ' άχυρα, μην αφήνοντας ούτε ρίζες, ούτε παρακλάδια, να θεριστούν σα δεμάτια από στάρι, το αίμα τους να χυθεί μέχρι την τελευταία σταγόνα, να εξολοθρευτούν μαζί με τους σκορπιούς, τα ερπετά και τ' άγρια θηρία και να στέλνονται στο θάνατο παντού»* (19: σ. 78).

Ο υπέρ του ελέους νόμος του Χριστού, έπρεπε να καταργηθεί αφού *«η ερμηνεία του κι οι γραπτές διδαχές αντιτίθονταν απόλυτα στις προαναφερθείσες προτροπές»* (20: σ.235). Αντιθέτως, όλοι έπρεπε να ενεργούν *«αποφασιστικά και με ζήλο, καθώς και προς τη δίκαιη ανταπόδοση»*. Επιπλέον: *«Είναι αναγκαίο για τον καθένα απ' τους πιστούς να βουτήξει τα χέρια του στο αίμα των εχθρών του Χριστού»* (20: σ. 231). Ακόμα: *«Οποιοσδήποτε διαμαρτύρεται εναντίον της αιματοχυσίας των εχθρών του Χριστού, θ' αναθεματίζεται και θα τιμωρείται όπως ακριβώς κι οι εχθροί αυτοί. Όλοι οι χωρικοί που αρνούνται να προσχωρήσουν στους Θαβωρίτες θ' αφανίζονται μαζί με την περιουσία τους»* (19: σ. 81).

Η Βασιλεία του Θεού επί της γης θα εγκαθιδρυθεί, μα όχι για όλους – μόνο για τους “εκλεκτούς”. Το “Κακό” δε θα εξελεيفτεί απ' τον κόσμο αλλά θα υπαχθεί στον έλεγχο αυτών που αποτελούν τους “αγαθούς”. Όλοι οι πιστοί θα συγκεντρωθούν σε πεντε πόλεις και σ' όσους μέινουν εκτός, δε θα δειχτεί έλεος την Ημέρα της Κρίσης. Απ' αυτές τις πόλεις οι πιστοί θα κυβερνούν τον κόσμο κι όσες πόλεις και χωριά τους αντιτάχτηκαν, *«θα καταστραφούν και θα καούν σαν τα Σόδομα»* (20: σ. 236). Συγκεκριμένα: *«Σ' αυτό το έτος της κρίσης, η Πράγα θα καταστραφεί και θα καεί απ' τους πιστούς σαν τη Βαβυλώνα»*. (19: σ. 82).

Τ' αποκορύφωμα αυτής της εποχής θα είναι ο ερχομός του Χριστού. Έπειτα, οι εκλεκτοί του Θεού «θα κυβερνήσουν με τον Κύριο ορατό κι ενσαρκωμένο για χίλια χρόνια». (19: σ. 94). Όταν ο Χριστός θα κατέλθει στη γη με τους αγγέλους του, οι ευσεβείς ψυχές που πέθαναν για το Χριστό, θ' αναστηθούν με σκοπό να κρίνουν τους αμαρτωλούς μαζί Του. Οι γυναίκες θα συλλαμβάνουν χωρίς να συνευρίσκονται με τον άντρα και θα γεννάνε χωρίς πόνο. Κανένας δε θα σπέρνει, ούτε θα θερίζει. «*Οι καρποί της γης δε θα χρειάζεται πια να καταναλώνονται*» (19: σ. 85).

Το κάλεσμα που απεύθυναν οι κήρυκες ήταν «*να μην εργάζονται, να ξεριζώνουν τα δέντρα και να καταστρέφουν τα σπίτια, τις εκκλησίες και τα μοναστήρια*» (19: σ. 85). «*Όλοι οι ανθρωπίνιοι θεσμοί και νόμοι πρέπει να καταργηθούν γιατί κανένας απ' αυτούς δε δημιουργήθηκε απ' τον Ουράνιο Πατέρα*» (19: σ. 110). Δίδασκαν ότι η Εκκλησία ήταν «*αιρετική και διεφθαρμένη κι ότι τα πλούτη της πρέπει να αφαιρούνται και να δίνονται στους λαϊκούς*». Επίσης: «*Τα σπίτια των παπάδων κι όλες οι εκκλησιαστικές ιδιοκτησίες πρέπει να κατεδαφίζονται και οι εκκλησίες, οι αγίες τράπεζες και τα μοναστήρια να καταστρέφονται*» (19: σ. 83). «*Οι καμπάνες των εκκλησιών ρίχνονταν κάτω και κομματιάζονταν και κατόπιν τις πουλούσαν σε ξένες χώρες. Τα εκκλησιαστικά σκεύη, τα κηροπήγια, ο χρυσός και τ' ασήμι, διαλύονταν*» (19: σ. 84). «*Παντού, οι αγίες τράπεζες σπάζονταν, η Θεία Κοινωνία πετιόταν, οι ναοί του Θεού βεβηλώνονταν και μετατρέπονταν σε παχνιά και στάβλους*» (19: σ. 127). «*Η Θεία Κοινωνία ποδοπατούνταν καταγής... Έχυναν το Αίμα του Χριστού, τα δυσκοπώτρητά 'κλεβαν και τα πουλούσαν*» (19: σ. 139). Ένας απ' τους κήρυκες των Θαβωριτών δήλωνε ότι «*προτιμούσε να προσευχηθεί στο Διάβολο παρά να προσκυνήσει μπροστά στη Θεία Ευχαριστία*» (19: σ. 153). «*Μεγάλος αριθμός ιερέων φονεύτηκε, κάηκε και σφάχτηκε κι η μεγαλύτερη ευχαρίστηση γι' αυτούς ήταν ν' αρπάζουν κάποιον και να τον δολοφονούν*» (19: σ. 84). Το αγαπημένο τραγούδι των Θαβωριτών έλεγε: «*Κοιιάστε μοναχοί, ας σας δούμε πως χορεύετε για μας!*» (18: σ. 84). Έλεγαν πως όταν έφτανε το Βασίλειο των Ενώρετων «*δε θα υπήρχε ανάγκη να διδάσκει ο ένας τον άλλο. Δε θα χρειάζονταν τα βιβλία κι οι γραφές, και όλη η σοφία του κόσμου θ' αφανίζονταν*» (19: σ. 159). Στα μοναστήρια, οι Θαβωρίτες κατέστρεψαν χωρίς εξαίρεση τις βιβλιοθήκες. «*Όλα τα υπάρχοντα των εχθρών του Θεού, πρέπει ν' αποσπαστούν απ' αυτούς και να καούν ή να καταστραφούν μ' οποιονδήποτε άλλο τρόπο*» (19: σ. 81).

«*Εκείνο το χειμώνα και το καλοκαίρι, οι κήρυκες κι οι πρεσβύτεροι επικεφαλής εξαπατούσαν συνεχώς τους χωρικούς με σκοπό να ρίξουν τα χρήματά τους στα βαρέλια τους*» (19: σ. 101). Μ' αυτόν τον τρόπο, όλα τα χρήματα της κοινότητας κοινωνικοποιήθηκαν. Ορίστηκαν επόπτες για τα βαρέλια ώστε να επιβλέπουν την ακριβή παράδοση των χρημάτων και τη διανομή του κοινού αποθέματος. «*Στην πόλη του Θαβώρ, δεν υπάρχει τίποτα που να είναι δικό μου ή δικό σου, αλλά όλοι κατέχουν τα πάντα από κοινού και κανένας δεν έχει κάτι ξεχωριστά κι όποιος το κάνει είναι αμαρτωλός*». (19: σ. 99-100). Ένα σημείο του Θαβωριτικού προγράμματος δήλωνε: «*Κανένας δε θα κατέχει οτιδήποτε*

αλλά όλα πρέπει να είναι κοινά» (19: σ.106). Οι κήρυκες δίδασκαν: «*Όλα θα είναι κοινά, συμπεριλαμβανομένων των συζύγων: θα υπάρχουν ελεύθεροι γιοί και κόρες του Θεού και δε θα υπάρχει γάμος ως ένωση των δύο – του σύζυγου και της συζύγου*» (19: σ. 113).

Ανάμεσα στους Θαβωρίτες, ένας Βεγάρδος απ' το Βέλγιο, ίδρυσε μια σέχτα Αδαμιτών που εγκαταστάθηκε σ' ένα μικρό νησί του ποταμού Luznice. Αυτοαποκαλούνταν Αδάμ και Υιός του Θεού που προορίζονταν ν' αναστήσει τους νεκρούς και να πραγματώσει ότι ήταν γραμμένο στην Αποκάλυψη. Οι Αδαμίτες θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως ενσάρκωση του πανταχού παρόντος Θεού. Περίμεναν ότι σύντομα ο κόσμος θα πλημμύριζε απ' το αίμα που θα έφτανε σε ύψος τα χαλινάρια του αλόγου. Σ' αυτή τη γη έβλεπαν τους εαυτούς τους ως το δρεπάνι του Θεού που στάλθηκε για να εκδικηθεί και να καταστρέψει κάθετί το φαύλο στον κόσμο. Η συγχώρεση ήταν αμαρτία. Σκότωναν και έκαιγαν πόλεις και χωριά τη νύχτα, επικαλούμενοι τη φράση της Βίβλου: «*Μέσης δε νυκτός κρυνγή γέγονεν*». Στην πόλη του Prcis «*σκότωσαν τον κόσμο, νέους και γέροντες, και έκαψαν την πόλη*» (19: σ. 464). Στις συγκεντρώσεις τους δε φορούσαν ρούχα, πιστεύοντας ότι μόνο μ' αυτόν τον τρόπο εξαγνίζονται. Δεν έκαναν γάμους και κάθε άντρας μπορούσε να διαλέξει γυναίκες κατά τη βούλησή του. Αρκούσε να πει, αναφερόμενος σε μια γυναίκα, «*βάζει φωτιά στο πνεύμα μου*», για να λάβει την ευλογία του Αδάμ: «*Υπάγετε, αυξάνεσθε και πληθύνεσθε και κατακυριεύσατε την γην*». Σύμφωνα μ' αρκετές πηγές, οι σεξουαλικές τους σχέσεις δεν γνώριζαν καμιά διάκριση. «*Τον ουρανό τον αποκαλούσαν στέγη κι έλεγαν πως δεν υπάρχει Θεός στη γη, όπως δεν υπάρχουν και διάβολοι στην κόλαση*» (19: σ. 478). Κατόπιν διαταγόν του Jan Zizka, οι Αδαμίτες εξολοθρεύτηκαν απ' τους μετριοπαθέστερους Θαβωρίτες.

Για πολύ καιρό, οι ιστορίες σχετικά με τους Αδαμίτες (όπως επίσης και πολλές αναφορές για τους Θαβωρίτες) θεωρούνταν ως επινοήσεις των εχθρών τους. Μια τέτοια άποψη διατυπώθηκε αρχικά απ' τον Γάλλο Ουγενότο Isaac de Beausobre, εκπρόσωπο του Αιώνα του Διαφωτισμού, και στην πιο ακραία μορφή της, εκφράζεται στα έργα του Τσέχου Μαρξιστή ιστορικού J. Macek. Η υπόθεση των Αδαμιτών έχει πρόσφατα υπαχθεί σε μια εμπεριστατωμένη κριτική επανεκτίμηση απ' τους Μαρξιστές ιστορικούς E. Werner και M. Erbštösser (15, 16, 17). Αυτοί απέδειξαν την ύπαρξη μιας πρωιμότερης «*Αδαμικής*» παράδοσης, μιας λατρείας του Αδάμ, μέσα στους Αδελφούς του Ελεύθερου Πνεύματος. Αν λάβουμε υπ' όψη μας ορισμένες αναπόφευκτες διαστρεβλώσεις που οφείλονται στη μυστική φύση του κηρύγματος, οι πληροφορίες για τους Βοημούς «*Αδαμίτες*» βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία με την εικόνα του Ευρωπαϊκού κινήματος του «*Ελεύθερου Πνεύματος*» που περιγράψαμε στο προηγούμενο μέρος.

Για παράδειγμα, ο Macek θεωρεί το χωρίο «*Όλα θα είναι κοινά, συμπεριλαμβανομένων των συζύγων*» (από το *Παλαιό Χρονικό*) ως «*το αποκορύφωμα της βρωμερής κατασυκοφάντησης*» (19: σ. 113). Κατά την άποψή του, το χωρίο αυτό βρίσκεται σ' αντίθεση με άλλο του Przibram, που αναφέρει ότι στο Θαβώρ, η επαφή μεταξύ συζύγων

απαγορεύονταν: «*Αν έβλεπαν τους συζύγους μαζί ή η συνεύρεσή τους γίνονταν γνωστή, δέρονταν μέχρι θανάτου, ενώ άλλους τους έριχναν στο ποτάμι*». Όμως, τα δύο αυτά χωρία βρίσκονται όντως σε πλήρη συμφωνία με την παράδοση του Ελεύθερου Πνεύματος, που κήρυττε την απεριόριστη σεξουαλική ελευθερία και συνακολούθως την αμαρτωλότητα του γάμου. Αυτή ήταν επίσης η θέση της ομάδας των «Homines Intelligentia» (Ανθρωποι της Νόησης) στις Βρυξέλες, την ίδια περίπου περίοδο. Παρατηρούμε σχετικά ότι ο Ένγκελς είχε επισημάνει: «*Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σε κάθε μεγάλο επαναστατικό κίνημα, το ζήτημα του “ελεύθερου έρωτα” έρχεται στο προσκήνιο*» (3: XVI: σ. 160).

Ο αυτοκράτορας κι ο Πάπας απηύθυναν έκκληση για σταυροφορία εναντίον των Θαβωριτών. Όμως οι τελευταίοι, όχι μόνο συνέτριψαν τους σταυροφόρους αλλά μετέφεραν τον πόλεμο και στις γειτονικές χώρες. Οι επιδρομές αυτές, που έφεραν τ' όνομα “Οι Λαμπρές Εκστρατείες” σύμφωνα με τη Χουσσιτική παράδοση, λάμβαναν χώρα σ' ετήσια βάση, μεταξύ του 1427 και 1434. Κάποιες χώρες ερημώθηκαν και λεηλατήθηκαν ενώ σ' άλλες, όπως η Σιλεσία, εγκαταστάθηκαν φρουρές. Ένα τραγούδι της εποχής αναφέρει: «*Το Meissen κι η Σαξονία καστράφηκαν, η Σιλεσία και το Lauschwitz κείτονται σ' ερείπια, η Βαυαρία ερημώθηκε, η Αυστρία αφανίστηκε, η Μοραβία απογυμνώθηκε, στη Βοημία ήρθαν τα πάνω κάτω*».

Αποσπάσματα Θαβωριτών έφτασαν μέχρι τη Βαλτική Θάλασσα, τα τείχη της Βιέννης, της Λειψίας και του Βερολίνου. Η Νυρεμβέργη πλήρωνε φόρο υποτέλειας. Η Τσεχία ρημάχτηκε. Το *Παλαιό Συλλογικό Χρονικό* αναφέρει: «*Σ' αυτές τις εκστρατείες, η πλειοψηφία των στρατιωτών ήταν ξένοι που δεν έτρεφαν καμιά αγάπη για το Βασίλειο*». Επίσης: «*Φωτιές, ληστείες, εγκλήματα και πράξεις βίας βαραίνουν τη συνείδησή τους*» (21: σ. 161). Ολόκληρη η Κεντρική Ευρώπη ήταν εκτεθειμένη στον τρομερό όλεθρο. Ο Πάπας εξαναγκάστηκε σε παραχωρήσεις. Στη Σύνοδο της Βασιλείας του 1433, επήλθε μια συμφωνία με τους Χουσσίτες, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η επιστροφή τους στην Καθολική Εκκλησία. Όμως η πιο ριζοσπαστική πτέρυγα των Χουσσιτών, οι Θαβωρίτες, δεν αναγνώρισαν τη συμφωνία αυτή κι εξολοθρεύτηκαν στη μάχη του Lipany, το 1434.

Κατά τη διάρκεια των πολέμων της περιόδου 1419-1434, η επίδραση των Χουσσιτών προχώρησε πέρα απ' την ερήμωση των γειτονικών χωρών. Διαδόθηκαν επίσης ευρέως και οι χλιαστικές και σοσιαλιστικές τους ιδέες. Οι διακηρύξεις τους διαβάζονταν στη Βαρκελώνη, το Παρίσι και το Κάιμπριτζ. Το 1423 και 1430, έλαβαν χώρα ταραχές στη Φλάνδρα από υποστηρικτές των Χουσσιτών. Στη Γερμανία και την Αυστρία, η Χουσιτική επιρροή ήταν αισθητή, ακόμα και έναν αιώνα μετά, κατά τη διάρκεια της Μεταρρύθμισης. Μέσα στην ίδια τη Βοημία, απ' τους νικημένους Θαβωρίτες προήλθε η σχέση των “Βοημών Αδελφών” ή “Unitas Fratrum”, που συνδύαζε την προηγούμενη αδιάλλακτη στάση απέναντι στην Καθολική Εκκλησία και την κοσμική εξουσία, με την απόλυτη αποκήρυξη της βίας – ακόμα και για λόγους αυτοάμυνας (...).

Αναβαπτιστές.

Η Μεταρρύθμιση προκάλεσε ένα νέο κύμα σοσιαλιστικών κινήματων. Ακόμα και στην προ της Μεταρρύθμισης εποχή, η Γερμανία ήταν γεμάτη απ' τις χλιαστικές αντιλήψεις. Περιπλανώμενοι κήρυκες αποκάλυπταν τις αμαρτίες του κόσμου και προέλεγαν την επερχόμενη τιμωρία. Οι αστρολογικές προβλέψεις περί καταστροφής ήταν κάτι το συνηθισμένο – λιμός, ανταρσία και *“ποτάμια που θα φουσκώσουν απ' το αίμα”*. Έλεγαν: *«Αυτός που δε θα πεθάνει το 1523, που δε θα πνιγεί το 1524, που δε φονευτεί το 1525, θα έχει να λέει πως του συνέβη θαύμα»*.

Η εφεύρεση της τυπογραφίας μεγέθυνε εξαιρετικά το αποτέλεσμα των ιδεών αυτών. Οποιοσδήποτε χωρικός ή τεχνίτης μπορούσε να έχει πρόσβαση σε φυλλάδια που απεικόνιζαν μια στρατιά χωρικών που βάδιζε προς τη μελλοντική επανάσταση, με τον τρομοκρατημένο Πάπα, τους πρίγκηπες και τους πρελάτους να τρέπονται σε φυγή μπροστά της.

Το στοιχείο αυτό βρήκε ιδιαίτερα ισχυρή έκφραση στο Αναβαπτιστικό κίνημα, που εξαπλώθηκε στη Γερμανία, την Ελβετία, την Αυστρία, την Τσεχία, τη Δανία και την Ολλανδία, και τ' οποίο, τον επόμενο αιώνα, εξαπλώθηκε στην Αγγλία. Τ' όνομα της σχέτας, όπως συχνά συνέβη, της δόθηκε απ' τους εχθρούς της. Φαίνεται ότι ο όρος επινοήθηκε απ' τον Ζβίγγλιο. Μέσα στο κίνημα, που υπήρχε πολύ καιρό πριν, τα μέλη αποκαλούσαν το ένα το άλλο *“Αδελφό”*. Η ονομασία Αναβαπτιστές ερμηνεύεται απ' το γεγονός ότι η σχέση αρνούσαν ν' αναγνωρίσει το νηπιοβαπτισμό και συχνά τελούσε ένα δεύτερο βαπτισμό των ενηλίκων. Αργότερα, τα μέλη αυτής της σχέτας κατέληξαν ν' αυτοαποκαλούνται Βαπτιστές.

Βασικά, οι αρχές των Αβαναπτιστών (βλ. 22, 23, 24, 25, 26) προήλθαν απ' την αντίληψη, ήδη οικεία σ' εμάς, της απομάκρυνσης της Καθολικής Εκκλησίας, κατά την εποχή του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου του Μεγάλου, απ' τις αληθινές διδασχές του Χριστού. Οι αιρετικοί αυτοί θεωρούσαν τους εαυτούς τους άμεσους συνεχιστές της Χριστιανοσύνης των Αποστολικών χρόνων. Αρνούνταν συνολικά την παράδοση της Καθολικής Εκκλησίας – δηλαδή, κάθε πλευρά του δόγματός και της οργάνωσής της που δεν αναγνωρίζονταν ρητά στα Ευαγγέλια. Αρνούνταν ν' αναγνωρίσουν την ανώτατη αυθεντία του Πάπα, πίστευαν ότι η σωτηρία της ψυχής ήταν δυνατή μόνο εκτός της Εκκλησίας και διακήρυτταν την καθολική ιερωσύνη. Απ' τις Γραφές, αναγνώριζαν μόνο τα Ευαγγέλια ως ιερά και μόνο τα λόγια που είχαν ειπωθεί απ' τον ίδιο το Χριστό σ' αυτά. Η επί του Όρους Ομιλία είχε ιδιαίτερη σημασία γι' αυτούς και πίστευαν ότι οι εντολές της έπρεπε να τηρούνται κατά γράμμα. Σύμφωνα με τις αρχές τους, το νόημα των Ευαγγελίων αποκαλύπτεται μέσω της θεοπνευστίας σ' αυτόν που το αξίζει, σήμερα, όπως και στον καιρό των Αποστόλων.

Οι Αναβαπτιστές θεωρούσαν το φόνο ως μεγάλο αμάρτημα υπό οποιοσδήποτε συνθήκες κι απέρριπταν τους όρκους κάθε είδους. Για το λόγο αυτό, αρνούνταν τη συμμετοχή σε

πολλούς τομείς της ζωής. Γενικά, η αντίθεση των “αληθινών Χριστιανών” στον “κόσμο των ψευδο-Χριστιανών” έπαιξε μεγάλο ρόλο στις διδαχές τους. Αυτό οδήγησε, σε κρίσιμες περιόδους, σε μαχητικές εκκλήσεις “για την εξολόθρευση των ασεβών”.

Στην οργάνωση, οι Αναβαπτιστές θύμιζαν σε μεγάλο βαθμό τους Καθαρούς (Αλβιγινούς). Το κίνημα καθοδηγούνταν απόλυτα από έναν κύκλο “Αποστόλων”, οι οποίοι, έχοντας αποκηρύξει το γάμο και την ιδιοκτησία, διήγαν ζωή προσκυνητών. Περιπλανούνταν σε ζευγάρια, ο αρχαιότερος Απόστολος αφιερώνονταν στα ζητήματα πίστης και οργάνωσης της σχέτας κι ο νεότερος Απόστολος τον βοηθούσε σε πρακτικά θέματα. Οι Απόστολοι εξέλεγαν επισκόπους απ’ τις τάξεις τους, με τους τελευταίους να καθοδηγούν τη δραστηριότητα της σχέτας στις διάφορες περιοχές. Συμβούλια επισκόπων, “σύνοδοι” ή *capituli*, συγκαλούνταν για να συζητηθούν ζητήματα αρχής. Για παράδειγμα, σε πρόσκλησή του για τη σύνοδο του Waldshut, το 1524, ο Balthazar Hubmayer έγραψε: «*Η παλιά συνήθεια απ τον καιρό των Αποστόλων είναι τέτοια, που σε περιστάσεις δύσκολες για την πίστη, αυτοί στους οποίους παραδόθηκε ο Λόγος του Θεού, συγκεντρώνονται για να λάβουν μια Χριστιανική απόφαση*» (24: σ. 376).

Συχνά συγκεντρώνονταν επίσκοποι απ’ όλη την Ευρώπη. Σε μια περίπτωση, η σύνοδος (*capituli*) της Βασιλείας, μεταξύ 1521 και 1523, παρακολουθήθηκε από Αδελφούς απ’ την Ελβετία, τη Φλάνδρα (Beltin), τη Σαξονία (Heinrich von Eppendorf), τη Φρανκονία (Stumpf), τη Φρανκφούρτη (ο Ιπλότης Hartmut von Kronberg), την Ολλανδία (Rode), την Αγγλία (Richard Crock, Thomas Lipset) και άλλα μέρη (24: σ. 378 f). Στη σύνοδο του Augsburg, το 1526, περισσότεροι από εξήντα “πρεσβύτεροι Αδελφοί” ήταν παρόντες.

Οι κοινωνικές απόψεις των Αναβαπτιστών δεν ήταν ίδιες σ’ όλα τα σημεία. Το Χρονικό του Sebastian Franck (δέκατος-έκτος αιώνας) αναφέρει γι’ αυτές: «*Μερικοί πιστεύουν ότι είναι άγιοι και αγνοί. Έχουν τα πάντα από κοινού... Άλλοι εφαρμόζουν την κοινοχρησία μόνο μέχρι το σημείο κατά το οποίο δεν επιτρέπουν στην ανάγκη να κάνει την εμφάνισή της μεταξύ τους... Ανάμεσά τους, έκανε την εμφάνισή της μια σχέση που επιθυμούσε να καταστήσει τις συζύγους, όπως κι όλα τα υπάρχοντα, κοινά*» (25: σ. 306).

Υπάρχουν πολλές πληροφορίες για τους Αναβαπτιστές στο βιβλίο του Bullinger, που κι αυτό είναι γραμμένο το δέκατο-έκτο αιώνα. Περιγράφοντας τη σχέση των “Ελευθέρων Αδελφών” που εμφανίστηκε στα περίχωρα της Ζυρίχης, γράφει: «*Οι Ελεύθεροι Αδελφοί, τους οποίους πολλοί Αναβαπτιστές αποκαλούν “πρόστυχους Αδελφούς”, ήταν αρκετά εξαπλωμένοι τον πρώτο καιρό της κίνησης. Αντιλαμβάνονταν τη Χριστιανική ελευθερία με μια σαρκική αίσθηση. Διότι επιθυμούσαν να είναι ελεύθεροι από κάθε νόμο, θεωρώντας ότι ο Χριστός τους είχε απελευθερώσει. Επομένως, θεωρούσαν τους εαυτούς τους ελεύθερους απ’ τη δέκατη, τις αγγαρείες και τη δουλοπαροικία. Κάποιοι απ’ αυτούς, αμετανόητα ακόλαστοι, αποπλανούσαν τις ανόητες γυναίκες, κάνοντάς τες να πιστεύουν πως δε θα μπορούσαν ν’ ανυψωθούν πνευματικά αν δεν παραβίαζαν τα δεσμά του γάμου. Άλλοι πίστευαν ότι αφού όλα τα πράγματα πρέπει να είναι κοινά, τότε πρέπει αυτό να συμβαίνει*

και με τις συζύγους. Ακόμα, κάποιιοι έλεγαν ότι μετά το νέο βαπτισμό είχαν γεννηθεί εκ νέου και δεν ήταν δυνατό ν' αμαρτήσουν: μόνο η σάρκα αμαρτάνει. Αυτά τα ψεύτικα κηρύγματα αποτελούσαν πηγή ντροπής και αισχροτήτας. Επιπλέον, τολμούσαν να διδάσκουν ότι αυτό ήταν το θέλημα του Πατρός» (40: σ. 129).

Σ' άλλο σημείο, αναφέρει ο Bullinger: «Και ισχυρίζονται στα σοβαρά ότι κανένας δεν πρέπει να έχει ιδιοκτησία και πως όλος ο πλούτος και κάθε κληρονομιά πρέπει να είναι κοινά, καθώς είναι αδύνατο για κάποιον να είναι Χριστιανός και πλούσιος μαζί... Ορίζουν κανόνες σαν μοναστικό τάγμα, που αφορούν το ντύσιμο, ως προς το ύφασμα, τη μορφή και την εμφάνιση, το μήκος και το μέγεθος... Ορίζουν κανόνες σχετικά με το φαγητό, το ποτό, τον ύπνο, την ξεκούραση, το πως να στέκονται και πως να περπατάνε» (25: σ. 284).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1520, οι Αναβαπτιστές αποκήρυξαν το συνομοιωτικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων τους και μήηκαν σ' ανοιχτή σύγκρουση με τον “κόσμο” και την Καθολική Εκκλησία. Το 1524, διεξήχθη στη Νυρεμβέργη ένα μεγάλο μυστικό συνέδριο, τ' οποίο παρακολούθησε ο Denck, ένας εκ των Αναβαπτιστών συγγραφέων με τη μεγαλύτερη επιρροή, ο “Πικάρδος” Hetzer, ο Hut των παλιών Βαλδεσιανών Αδελφών, και πολλοί άλλοι Αδελφοί. Πολλοί συνελήφθησαν αλλά ο Denck κατέφυγε στην Ελβετία. Εκεί έλαβε χώρα μια νέα συνάθροιση Αδελφών από διάφορες χώρες. Αποφασίστηκε ν' αρχίσουν να διεξάγουν το δεύτερο βαπτισμό ανοιχτά. Η απόφαση αυτή τέθηκε σ' εφαρμογή στη Ζυρίχη και το St. Gall. Αυτό ήταν προφανώς συμβολικό ως προς την κατεύθυνση του ανοιχτού αγώνα - για την ακρίβεια, το μέτρο αυτό υιοθετήθηκε απ' τους Τσέχους Αδελφούς (Βοημοί Αδελφοί) στο χωριό της Lota, το 1457, όταν και αποφάσισαν να δηλώσουν ανοιχτά την αποχώρησή τους απ' τον Καθολικισμό.

Στο St. Gall, το 1525, καθιερώθηκε ένα ένδυμα από σταχτί τραχύ ύφασμα κι ένα σταχτί καπέλο, ως υποχρεωτικά για όλα τα μέλη της κοινότητας. Κάθε μορφή συμμετοχής στο δημόσιο βίο και ψυχαγωγίας, απαγορεύτηκαν. Οι Αναβαπτιστές αποκαλούνταν “μοναχοί χωρίς κουκούλες”. Οι επικεφαλής της Αναβαπτιστικής κοινότητας της Ζυρίχης κήρυτταν ότι «κάθε ιδιοκτησία πρέπει να κατέχεται από κοινού κι ομαδικά». Τα γεγονότα αυτά συνοδεύτηκαν από παράξενα συμβάντα. Τα μέλη κάποιων εκ των ομάδων, προσέρχονταν γυμνά στις συγκεντρώσεις, και σαν να ήταν παιδιά, κυλιόντουσαν κάτω, παιδιαρίζοντας. Άλλοι έκαιγαν τη Βίβλο και κραυγάζοντας “Ιδού! Ιδού!”, χτυπούσαν το στήθος τους, θέλοντας να δείξουν το μέρος στο οποίο εδρεύει το ζωοδοτικό πνεύμα. Ένας απ' αυτούς, κατόπι προσταγών του πατέρα του, σκότωσε τον αδερφό του, προς μίμηση της θυσίας του Χριστού (23: σ. 701). Οι Αναβαπτιστές δεν κατόρθωσαν να πάρουν τον έλεγχο της κίνησης της Μεταρρύθμισης στην Ελβετία (εξ' αιτίας του σημαντικού ρόλου που έπαιξε η αντίθεση του Ζβίγγλιου προς αυτούς). Εξόριστοι Ελβετοί Αναβαπτιστές κατέφυγαν στη Βοημία κι εκεί ενώθηκαν με τους Βοημούς Αδελφούς. Έτσι, ιδρύθηκαν μεγάλες συνενωμένες κοινότητες πάνω σε κολλεκτιβιστικές βάσεις.

Καθιερώθηκε η κοινή ιδιοκτησία. Οτιδήποτε κατέχονταν απ' τους Αδελφούς παραδόθηκε

στο κοινό ταμείο, που επιβλέπονταν από κάποιον ειδικό “διανομέα”. Η “αγαθή αστυνομία” έλεγχε ολόκληρη τη ζωή της κοινότητας – το ντύσιμο, την ανατροφή των παιδιών, το γάμο και την εργασία.

Ο τρόπος ένδυσης ανδρών και γυναικών, οι ώρες που έπεφταν για ύπνο, ο χρόνος που εργαζόνταν κι αναπαύονταν, ήταν όλα αυστηρά καθορισμένα. Η ζωή των Αδελφών διεξάγονταν μπροστά στα μάτια των υπολοίπων. Απαγορεύονταν να μαγειρεύει οποιοσδήποτε για τον εαυτό του και τα γεύματα έπρεπε να λαμβάνονται ομαδικά. Οι ανύπαντροι κοιμόντουσαν σε κοινά υπνοδωμάτια, χωριστά οι άντρες απ’ τις γυναίκες. Τα παιδιά (απ’ την ηλικία των δύο χρόνων) αποχωρίζονταν απ’ τους γονείς και μεγάλωναν στους “οίκους των παιδιών”. Οι γάμοι διευθετούνταν απ’ τους πρεσβύτερους. Ανέθεταν στον καθένα ή στην καθεμιά την εργασία που έπρεπε να κάνει. Τα μέλη της κοινότητας αρνούσαν οποιαδήποτε επαφή με το κράτος, δεν υπηρετούσαν στο στρατό και δεν πήγαιναν ποτέ στα δικαστήρια. Διατηρούσαν παρ’ όλα αυτά, μια παθητικά εχθρική στάση, ενώ απέρριπταν τη βία σ’ οποιαδήποτε μορφή της (βλ. 27, 39).

Στη Γερμανία, ο Αναβαπτισμός άρχισε να λαμβάνει έναν όλο και περισσότερο επαναστατικό χαρακτήρα. Στη Θουρυγγία, κοντά στη Βοημική μεθόριο, η πόλη του Τσβικάου έγινε το επίκεντρο του κινήματος. Οι αποκαλούμενοι Προφήτες του Τσβικάου, υπό τον Αναβαπτιστή Απόστολο Klaus Storch, πίστευαν ότι οι εκλεκτοί του Κυρίου μπορούσαν να επικοινωνούν άμεσα μαζί Του, όπως μπορούσαν κι οι πρώτοι Απόστολοι, κι αρνούσαν τ’ ότι η Εκκλησία ήταν ικανή να επιφέρει τη σωτηρία. Η δισασκαλία τους θεωρούσε την επιστήμη και τις τέχνες άχρηστες για τον άνθρωπο, γιατί οτιδήποτε ήταν απαραίτητο για τη σωτηρία του, του είχε ήδη δοθεί απ’ το Θεό.

Προς μίμηση του Χριστού, ο Storch περιέβαλε τον εαυτό του με δώδεκα Απόστολους και εβδομήντα διακόνους. Οι “Προφήτες” προέβλεπαν την εισβολή των Τούρκων, την επικράτηση του Αντίχριστου, την καταστροφή των ασεβών, και τελικά, την έλευση της χιλιετούς Βασιλείας του Θεού, όπου θα υπήρχε μόνο ένας βαπτισμός και μία πίστη.

Μια παράθεση των διδαχών του Storch έχει διασωθεί σ’ ένα έργο του Wagner που εκδόθηκε στα τέλη του δέκατου-έκτου αιώνα, στην Ερφούρτη. Τιτλοφορείται “Πως ο Niklaus Storch Υποκίνησε την Ανταρσία στη Θουρυγγία και τις Γειτονικές Περιοχές” και γράφτηκε στη βάση περιγραφών από αυτόπτες μάρτυρες. Παραθέτει τ’ ακόλουθα σημεία των αρχών του:

1. Ότι καμιά συζυγική ένωση, κρυφή ή φανερή, δεν πρέπει ν’ ακολουθείται...
2. Ότι αντιθέτως, ο καθένας μπορεί να παίρνει συζύγους όποτε η σάρκα του το προστάζει και το πάθος του ξυπνάει, και ότι μπορεί να έχει μαζί τους επαφές κατά τη βούλησή του.
3. Ότι όλα πρέπει να κατέχονται από κοινού, γιατί ο Θεός έστειλε όλους τους ανθρώπους γυμνούς στον κόσμο. Και ομοίως, Αυτός τους έδωσε με ισότητα όλα

όσα βρίσκονται στη γη: τα πουλιά τ' ουρανού και τα ψάρια του νερού.

4. Επομένως, πρέπει όλοι οι αξιωματούχοι, κοσμικοί και θρησκευτικοί, να στερηθούν τ' αξιώματά τους μια για πάντα ή να εξολοθρευτούν απ' το ξίφος, γιατί ζουν όπως τους αρέσει και ρουφάνε το αίμα και των ιδρώτα των φτωχών, σκάγοντας απ' το φαί και το ποτό, μέρα και νύχτα.

«Έτσι, πρέπει ο καθένας να ξεσηκωθεί, κι όσο πιο γρήγορα τόσο το καλύτερο, να οπλιστεί και να επιτεθεί στους παπάδες, στις άνετες φωλίτσες τους, να τους κατασφάζει και να τους εξολοθρέψει. Για μια φορά να στερηθούν τα πρόβατα το βοσκό, θα χαθούν για πάντα. Κατόπιν είναι αναγκαίο να επιτεθεί και σ' αυτούς που απομωζούν τους άλλους, ν' αρπάζει τα σπίτια τους, να λεηλατήσει την περιουσία τους και να ισοπεδώσει τα κάστρα τους» (28: σ. 53).

Το πρώτο κύμα του Αναβαπτιστικού κινήματος συνέπεσε με τον Πόλεμο των Χωρικών του 1525, στη Γερμανία. Τα σοσιαλιστικά κηρύγματα της εποχής απεικονίζονται πολύ έντονα στη δράση του Τόμας Μίντσερ. Η βιογραφία του παρουσιάζεται εκτενέστερα στο Παράρτημα, θα περιοριστούμε επομένως προς το παρόν, σ' ένα σύντομο σχολιασμό των ιδεών του. Ο Μίντσερ δίδασκε ότι ο μόνος Κύριος και Βασιλιάς στη γη είναι ο Χριστός. Αυτός ανέθεσε στους πρίγκηπες ένα έργο παρόμοιο μ' αυτό των δημίων αλλά ακόμα κι αυτό το προνόμιο έπρεπε ν' ασκείται κατόπιν άμεσων εντολών των εκλεκτών του Κυρίου. Αν οι πρίγκηπες αρνούσαν να υπακούσουν έπρεπε να εκτελούνται. Η εξουσία του Χριστού θεωρούνταν ότι ενσαρκώνονταν στα πρόσωπα ενός κύκλου των εκλεκτών, μιας κλειστής ένωσης που ήταν αυστηρά αποκομμένη απ' τον υπόλοιπο κόσμο. Ο Μίντσερ προσπάθησε πράγματι να οργανώσει μια τέτοια ένωση.

Πήρε την εξουσία στην πόλη του Μιλχάουζεν, όπου οι επαναστατημένοι κάτοικοι απέπεμψαν το δημοτικό συμβούλιο. Στην πόλη και τα περίχωρα, τα μοναστήρια ερημώθηκαν, οι ιερές εικόνες καταστράφηκαν κι οι μοναχοί κι οι ιερείς φονεύθηκαν. Ο Μίντσερ δίδασκε ότι κάθε ιδιοκτησία έπρεπε να κατέχεται από κοινού. Ένα παρόμοιο αίτημα αποτελούσε τμήμα του προγράμματος της ένωσής του. Ένα χρονικό που γράφτηκε εκείνη την εποχή, αναφέρει πως στο Μιλχάουζεν έλαβε χώρα μια απόπειρα για την έμπρακτη εφαρμογή αυτών των αρχών. Όμως, ένας στρατός που συγκεντρώθηκε απ' τους τοπικούς πρίγκηπες, προσέγγισε σύντομα την πόλη. Ο Μίντσερ κι οι οπαδοί του νικήθηκαν ολοκληρωτικά κι αυτός εκτελέστηκε (βλ. λεπτομερέστερη περιγραφή, 28 και 39, σ.σ. 199-253).

Η συμμετοχή των Αναβαπτιστών στον Πόλεμο των Χωρικών προκάλεσε τη σφοδρότατη οργή των ηγεμόνων. Ένα βίαιο κι εξαιρετικά σκληρό κύμα διώξεων των Αναβαπτιστών ξέσπασε σ' ολόκληρη τη νότια και κεντρική Γερμανία. Αυτό εξασθένησε προσωρινά τις μαχητικές και σοσιαλιστικές απόψεις, όμως γύρω στο 1530, επανεμφανίζονται. Στο Χρονικό του, ο Sebastian Franck, αναφέρει πως γύρω στο 1530 (στην Ελβετία), οι

Αδελφοί που υποστήριζαν την αυτο-άμυνα και τον πόλεμο υπό προϋποθέσεις, άρχισαν να παίρνουν το πάνω χέρι μέσα στην οργάνωση. «*Τέτοιοι Αδελφοί βρέθηκαν στην πλειοψηφία*».

Στις Αναβαπτιστικές συνόδους, η επιρροή του μετριοπαθέστερου “Απόστολου” Denck μειώθηκε, ενώ ένας πρώην σύντροφος του Μίντσερ, ο Hut, που κήρυττε την απόλυτη κοινότητα των επίγειων αγαθών, ήρθε στο προσκήνιο. Διακήρυττε: «*Οι άγιοι πρέπει να είναι χαρούμενοι και να σηκώνουν ζήφοι δίκαιο για να ξεσπάσει η εκδίκησή τους επί των εθνών*» (23: σ. 703). Ο Hut δημιούργησε μια νέα ένωση της οποίας σκοπός ήταν «*η κατατρόπωση όλων των αφεντάδων και των εξουσιών που υπάρχουν*». Προτίθονταν επίσης “να εγκαθιδρύσει την κυριαρχία του Hans Hut επί της γης” και να κάνει το Μιλχάουζεν πρωτεύουσα. Η πλειοψηφία των μελών της ένωσης δεν ήξερε τίποτα για τα ριζοσπαστικά του σχέδια. Μόνο ένας στενός κύκλος μελών, που αποκαλούνταν “*γνώστες*”, ήταν μυημένος σ’ αυτά τα μυστικά.

Το 1535, κάποιοι σύμβουλοι του Αυτοκράτορα Καρόλου Ε’, υπέβαλαν μια αναφορά που δήλωνε ότι «*οι Αναβαπτιστές, που αποκαλούν τους εαυτούς τους αληθινούς Χριστιανούς, θέλουν να μοιράσουν όλες τις περιουσίες...*» (24: σ. 395). Η κατάσταση που γίνονταν όλο και πιο εκρηκτική, εκδηλώνονταν με κάποια εξωφρενικά συμβάντα, τα οποία όμως επρόκειτο να τα ξεπεραστούν με τη σειρά τους από νεότερα γεγονότα. Για παράδειγμα, ο φούρναρης Augustin Bader αυτο-ανακηρύχθηκε βασιλιάς του Νέου Ισραήλ κι έφτιαξε για τον ίδιο ένα στέμμα και βασιλικά ενδύματα. Δικάστηκε στη Στουτγκάρδη (23: σ. 703).

Κατά τα έτη 1534-1535, αυτή η άνοδος της μαχητικότητας των Αναβαπτιστών οδήγησε σ’ ένα ξέσπασμα βίας που μπορεί να θεωρηθεί ως μια απόπειρα να επέλθει μια Αναβαπτιστική επανάσταση στη βόρεια Ευρώπη. Τα κύρια γεγονότα διαδραματίστηκαν στη βόρεια Γερμανία. Οι Αναβαπτιστές είχαν οδηγηθεί εκεί νωρίτερα, έχοντας εκδιωχθεί απ’ την κεντρική και νότια Γερμανία. Η πόλη του Μύνστερ έγινε το επίκεντρο αυτών των συμβάντων.

Αποκτώντας το πλεονέκτημα λόγω της πάλης που διεξάγονταν μεταξύ Καθολικών και Λουθηρανών, οι Αναβαπτιστές απέκτησαν τον έλεγχο του δημοτικού συμβουλίου και κατόπιν υπέταξαν την πόλη. Όλοι όσοι αρνήθηκαν ν’ αποδεχτούν το δεύτερο βαπτισμό εκδιώχθηκαν αφού πρώτα είχαν απογυμνωθεί απ’ τα υπάρχοντά τους. Κατόπιν όλες οι ιδιοκτησίες στην πόλη απαλλοτριώθηκαν υπέρ του συνόλου κι ο καθένας υποχρεώθηκε να παραδώσει τα υπάρχοντά του κάτω απ’ την επίβλεψη ειδικών διακόνων. Ύστερα θεσπίστηκε η πολυγαμία κι οι γυναίκες που είχαν συμπληρώσει κάποια ηλικία απαγορεύτηκε να παραμείνουν ανύπαντρες.

Αναβαπτιστές Απόστολοι απ’ το Μύνστερ, διασκορπίστηκαν σ’ όλη τη Γερμανία, τη Δανία και την Ολλανδία, κηρύττοντας το δεύτερο βαπτισμό και καλώντας τους πιστούς να σπεύσουν προς βοήθεια της πόλης. Η εξέγερση κατέλαβε ένα αριθμό πόλεων και

οι Αναβαπτιστές συγκεντρώθηκαν από ξηρά και θάλασσα, για να υποστηρίξουν το Μύνστερ. Τρομοκρατημένοι απ' τις εξελίξεις, ο επίσκοπος Waldeck, στου οποίου τη δικαιοδοσία περιλαμβάνονταν το Μύνστερ, συγκέντρωσε στρατό από κοινού με τους γειτονικούς πρίγκηπες και περικύκλωσε την πόλη. Η πολιορκία διήρκησε πάνω από ένα χρόνο. Μέσα στην πόλη, εν τω μεταξύ, ένας απ' τους Αναβαπτιστές, ο Γιαν Μπόκελσον, αποκαλούμενος επίσης και Ιωάννης του Λέυδεν, ανακηρύχτηκε βασιλιάς του Μύνστερ και ολόκληρου του κόσμου. Περιβλήθηκε από μια πολυτελή αυλή και μια πλειάδα συζύγων κι αποκεφάλιζε προσωπικά τους ανυπόταχτους στην πλατεία της πόλης. Ταυτόχρονα, έλαβαν χώρα ξεσηκωμοί Αναβαπτιστών σ' ολόκληρη τη βόρεια Γερμανία και την Ολλανδία, όπου κατόρθωσαν ακόμα και να καταλάβουν το δημαρχείο του Άμστερνταμ για σύντομο διάστημα.

Οι αρχές στο τέλος άρχισαν ν' ανακτούν τον έλεγχο. Το 1535, το Μύνστερ καταλήφτηκε εξ' εφόδου και ο Bokelson, όπως και άλλοι Αναβαπτιστές ηγέτες, εκτελέστηκε. Μια λεπτομερέστερη περιγραφή του επεισοδίου αυτού παρατίθεται στο Παράρτημα.

[...]

Παράρτημα - Βιογραφίες.

Τόμας Μίντσερ.

Ο Μίντσερ γεννήθηκε το 1488 ή 1489, από αρκετά εύπορους γονείς και έλαβε θεολογική εκπαίδευση. Έκανε ανήσυχη ζωή, αλλάζοντας εργασία πολλές φορές το χρόνο, έχοντας δουλέψει κατά καιρούς ως δάσκαλος, ιεροκήρυκας και ιερέας. Τελικά, το 1520, διορίστηκε ιεροκήρυκας στο Τσβικάου, όπου συνάντησε τους “Προφήτες του Τσβικάου”. Οι ομιλίες του Storch είχαν ισόβιο αντίκτυπο πάνω του. Η ιδέα της δυνατότητας για άμεση επικοινωνία με το Θεό, που θεωρούνταν πολύ πιο σπουδαία απ' ότι το γράμμα των Γραφών, η καταδίκη των ιερέων και των μοναχών, των πλούσιων και των ευγενών, η πίστη στην έλευση της Βασιλείας του Θεού στη γη και την επικείμενη επικράτηση των εκλεκτών – αυτά ήταν τα πράγματα που διαμόρφωσαν τη βάση της Μίντσεριανής αντίληψης για τον κόσμο. Στις ομιλίες του, υποστήριζε τον Storch και επιτίθονταν στους μοναχούς και τους υπόλοιπους ιεροκήρυκες. Καθώς άρχισαν αναταραχές στην πόλη, οι αρχές απέλασαν τους “Προφήτες” και τον Μίντσερ.

Ο Μίντσερ τότε μετέφερε τη δράση του στην Πράγα. Σημειώνουμε ότι έλκονταν απ' τις παραδοσιακές έδρες του χιλιαστικού κινήματος – πρώτα απ' το Τσβικάου κι έπειτα απ' την πατρίδα των Θαβωριτών. Έχει σωθεί ένας λόγος που εκφωνήθηκε απ' τον Μίντσερ στην Πράγα. Σ' αυτόν ισχυρίζεται ότι μετά το θάνατο των διακόνων των Αποστόλων, η Εκκλησία, που ήταν αγνή, κατάντησε μια έκφυλη πόρνη. Οι παπάδες διδάσκουν μόνο

τα επιφανειακά στοιχεία της Βίβλου, τα οποία αφαιρούν «σαν κλέφτες και κακούργοι» (28: σ. 59). Κατόπιν φτάνει στην ουσία του διδάγματός του - στην αντίληψή του για την Εκκλησία των Εκλεκτών. *«Ποτέ δε θα συμβεί, και δόξα τω Θεώ γι' αυτό, να φτάσει το παπαδαριό κι οι μοναχοί ν' αντιπροσωπεύουν την Εκκλησία του Θεού, παρά μόνο οι Εκλεκτοί του Θεού θα κηρύξουν το λόγο Του... Προκειμένου να κηρύξω την ιδέα αυτή, είμαι έτοιμος και τη ζωή μου να θυσιάσω... Ο Θεός έχει κάνει θαύματα για τους εκλεκτούς του κι ιδιαίτερα σε τούτη εδώ τη χώρα... Γιατί εδώ μια νέα Εκκλησία θα φανεί κι ο λαός αυτός καθρέφτης θα γίνει για ολόκληρο τον κόσμο. Γι' αυτό, κάνω έκκληση σ' όλους να προστατέψουν το λόγο του Θεού... Αν αποτύχετε σ' αυτό, ο Θεός θα δώσει στους Τούρκους τη δύναμη να σας εξολοθρεύσουν ακόμα και μέσα σ' αυτή τη χρονιά»* (28: σ. 61).

Το κήρυγμα του Μίντσερ όμως, δε συνάντησε επιτυχία στην Πράγα κι επιδόθηκε εκ νέου σε μια ζωή περιπλανώμενη και δύσκολη. Τελικά, το 1523, τοποθετήθηκε ιεροκήρυκας στη μικρή πόλη του Άλστεντ κι εκεί, μπήκε στην πρώτη αξιοσημείωτη φάση της πορείας του.

Ο Μίντσερ αποκτούσε γρήγορα επιρροή στην πόλη. Εισήγαγε τη Γερμανική γλώσσα στη θρησκευτική λειτουργία (ένας απ' τους πρώτους που το έκαναν στη Γερμανία) και κήρυττε όχι μόνο απ' το Ευαγγέλιο αλλά κι απ' την Παλαιά Διαθήκη. Οι ομιλίες του συγκέντρωναν πλήθη ανθρώπων, τόσο απ' το Άλστεντ όσο κι απ' τις γειτονικές πόλεις και χωριά. Ο δημοτικός αξιωματούχος Zeiss γράφει σε μια αναφορά: *«Μερικοί απ' τους τοπικούς ευγενείς έχουν απαγορέψει στους υποτελείς τους να παρακολουθούν τις ομιλίες εδώ, μα ο λαός δε συμμορφώνεται. Ρίχνονται στη φυλακή κι όταν απελευθερώνονται τρέχουν πάλι εκεί»*. Ο Μίντσερ γίνονταν όλο και πιο τολμηρός, αποκαλώντας τους άρχοντες που είχαν απαγορέψει στους ανθρώπους τους να παρακολουθούν τις ομιλίες του “μεγάλους ανόητους”. Γράφει στον Zeiss: *«Η εξουσία των πριγκίπων θα τερματιστεί και σύντομα θα περάσει στον απλό κόσμο»* (28: σ. 66). Η στάση του χαρακτηρίζεται απ' τη φράση: *«Όποιος επιθυμεί ν' αποτελέσει λίθο στο χτίσιμο της νέας Εκκλησίας, οφείλει να ρισκάρει το κεφάλι του, αλλιώς οι χτίστες θα τον αποβάλλουν»* (28: σ. 67).

Σύντομα η κατάσταση ξέφυγε από κάθε έλεγχο. Παρακινούμενος απ' τον Μίντσερ, ο όχλος πυρπόλησε ένα παρεκκλήσι στο Müllerbach (κοντά στο Άλστεντ) που φιλοξενούσε μια θαυματουργή εικόνα της Παρθένου. Όταν ένας απ' τους συμμετέχοντες στις ταραχές συνελλήφθη, οπλισμένα πλήθη ανθρώπων έκαναν την εμφάνισή τους στους δρόμους. Απ' τις γειτονικές πόλεις κατέφτασαν περισσότεροι υποστηρικτές. Ο Zeiss, που εκπροσωπούσε το Δούκα της Σαξονίας, ανέφερε στον κύριο του ότι το κήρυγμα του Μίντσερ ήταν λαθεμένο. Πρότεινε την κλήση του Μίντσερ σε δικαστήριο και την απέλασή του σε περίπτωση που τον έβρισκαν ένοχο. *«Διαφορετικά, το κήρυγμά του, που είναι τόσο δημοφιλές στον απλό λαό, θα μας βάλει σε μεγάλους μεπλάδες»*.

Στο σημείο αυτό, ο Λούθηρος, που είχε αναστατωθεί απ' τις δράσεις και τα κηρύγματα του Μίντσερ για κάποιο διάστημα, τοποθετήθηκε δημόσια εναντίον του. Κατηγόρησε

τον Μίντσερ ότι χρησιμοποιούσε την επιτυχία της Μεταρρύθμισης για να του επιτεθεί. Κατέληξε προκαλώντας τον Μίντσερ σε δημόσια αντιπαράθεση, στη Βιττεμβέργη. Ο Μίντσερ συμφώνησε να λάβει μέρος στη συζήτηση μόνο αν οι μάρτυρες ήταν «*Τούρκοι, Ρωμαίοι και Ειδωλολάτρες*». Την ίδια περίοδο, τύπωσε δύο έργα στη γειτονική πόλη του Eilenburg, όπου είχε το δικό του τυπογραφείο: τη «*Διακήρυξη του Τόμας Μίντσερ*» και την «*Αποκάλυψη της Ψεύτικης Πίστης*». Τα φυλλάδια αυτά επιτίθονταν σφοδρά σε πολλές πλευρές της Λουθηρανικής διδασκαλίας, όπως επίσης και στους «*λόγιους και πολυμαθείς*» που χαλκεύουν την ψεύτικη πίστη.

Παραδόξως, δεν παρατηρούμε ακόμα τίποτα απ' την πλευρά των αρχών εναντίον του Μίντσερ, παρά τα γραπτά στα οποία, για παράδειγμα, χαρακτήριζε τον Εκλέκτορα (Kurfürst) της Σαξονίας σαν «*ένα γενειοφόρο τύπο με λιγότερο μυαλό στο κεφάλι του απ' όσο διαθέτω εγώ στον πισινό μου*». Καλεί επίσης τους κατοίκους της γειτονικής πόλης του Sangerhausen να ξεσηκωθούν εναντίον των αρχών. Παρά τις δραστηριότητες αυτές, ο Εκλέκτορας Φρειδερίκος της Σαξονίας και ο αδερφός του, Ιωάννης, αποφάσισαν ν' ακούσουν το διαβόητο κήρυκα, μεταβαίνοντας οι ίδιοι στο Άλστεντ.

Ο Μίντσερ εξέλαβε αυτό ως ένδειξη προθυμίας απ' την πλευρά των πριγκίπων να μετατραπούν σε όργανά του και κατά την παρουσία τους, εκφώνησε ένα λόγο στον οποίο εξέθετε ανοιχτά τις απόψεις του. Επιτέθηκε στο Λούθηρο, τον οποίο αποκάλυψε «*Αδερφό Λεχρίτη*» και «*Αδερφό Τεμπέλη*» και προσπάθησε να κερδίσει τους πρίγκηπες στην υπόθεσή του. Τους είπε ότι κλήθηκαν να εξολοθρεύσουν τους εχθρούς της αληθινής πίστης, της πίστης των Εκλεκτών που καθοδηγούνταν απ' το Θεό. «*Παμφίλτατοι κι αξιαγάπητοι άρχοντες, μάθετε τη μοίρα σας απ' το στόμα του Θεού, και μην επιτρέπετε στους κομπάζοντες παπάδες να σας εξαπατούν με προσποιητή υπομονή κα καλοσύνη. Γιατί η πέτρα που πετάχτηκε απ' το βουνό, όχι από ανθρώπινο χέρι, έχει γίνει βράχος. Οι φτωχοί χωρικοί κι οι λαϊκοί μπορούν να το δουν πολύ καλύτερα από σας...*». Η μέρα της τελικής κρίσης πλησιάζει, και «*Ω! Πόσο ένδοξα θα συντρίψει ο Κύριος τα παλιά κανάτια με σιδερένια ράβδο*» (28: σ. 158). Σ' αυτή την τρομερή ώρα, μπορεί κάποιος να μάθει τον αληθινό δρόμο και να προβλέψει το μέλλον, μόνο μ' ένα τρόπο: μέσα απ' τα όνειρα και την αποκάλυψη. «*Αυτό είναι σύμφωνο με το αληθινό πνεύμα των Αποστόλων, των Πατριαρχών και των Προφητών – να περιμένουμε τα οράματα και να τα εμπιστευόμαστε*» (28: σ. 156). Ο Μίντσερ παραθέτει απ' τη Βίβλο, το ένα παράδειγμα μετά το άλλο. Η μεγάλη δυσκολία, όμως, είναι να διακρίνεις το αν κάποιο όραμα προέρχεται απ' το Θεό ή απ' το Διάβολο. Γι' αυτό, οι πρίγκηπες οφείλουν να έχουν πίστη στο νέο Δανιήλ, τον Εκλέκτο άντρα. «*Επομένως, ένας νέος Δανιήλ πρέπει να εμφανιστεί και να κηρύξει την αποκάλυψη, καθώς και να βαδίσει επικεφαλής*» (28: σ. 159).

Ο Μίντσερ προτρέπει στην ανηλεή εξολόθρευση των εχθρών της νέας διδασχής: «*Οι άθεοι δεν έχουν το δικαίωμα να ζουν, παρά μονάχα για όσο τους το επιτρέπουν οι Εκλεκτοί... Αν επιθυμείτε σ' αλήθεια να γίνετε οι νέοι κυβερνήτες, εκδιώξτε τους εχθρούς*

του Χριστού, γιατί εσείς είστε τ' όργανο για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός. ...Μην επιτρέπετε στους αχρείους που μας εκτρέπουν απ' το Θεό να ζουν άλλο πια» (28: σ. 160). Δε διέταξε χωρίς λόγο ο Θεός μέσω του Μωυσή: «Εσείς είστε ο εκλεκτός λαός και δεν πρέπει να συγχωρείτε τους άθεους. Συντρίψτε τους βωμούς τους, κομματιάστε τα είδωλά τους και κάψτε τα, αλλιώς θα οργιστώ μ' εσάς"». (28: σ. 161).

Σ' αυτό το σημείο, ο λόγος του Μίντσερ αρχίζει να χρωματίζεται από απειλές. Όπως το φαΐ και το νερό μας παρέχουν τα μέσα για να ζήσουμε, ισχυρίζεται, τόσο πολύ «χρειάζεται και το ξίφος για την εξολόθρευση των άθεων. Μα για να γίνει αυτό αληθινό, πρέπει να γίνει απ' τους πατέρες μας, τους πρίγκηπες, που επικαλούνται το Χριστό, που είναι μαζί μας. Όμως αν δεν το κάνουν, το ξίφος θα τους αφαιρεθεί» (28: σ.161). «Αν αδυνατούν να πιστέψουν στα λόγια του Θεού, πρέπει ν' απομακρυνθούν, όπως είπε και ο Παύλος: “Εκδιώξτε τους φαύλους που βρίσκονται ανάμεσά σας”. Κι αν συμπεριφερθούν μ' αντίθετο τρόπο, σκοτώστε τους δίχως έλεος. ...Όχι μόνον οι άθεοι ηγεμόνες, μα κι οι παπάδες κι οι μοναχοί πρέπει να φονευθούν, που αποκαλούν το Ιερό μας Ευαγγέλιο αίρεση, διακηρύττοντας πως οι ίδιοι είναι οι καλύτεροι Χριστιανοί» (28: σ.162). Έχουμε να κάνουμε με μια περίεργη σκηνή. Πως μπορούσε ένας ασήμαντος κήρυκας να παραδίδει μαθήματα και ν' απειλεί τους σπουδαιότερους πρίγκηπες της αυτοκρατορίας; Κάποιοι το θεωρούν απόδειξη της απρονοησίας του Μίντσερ, ενώ γι' άλλους φανερώνει τη διαλλακτικότητα των πριγκίπων. Θα μπορούσε να υπάρχει μια ουσιαστικότερη απάντηση; Ο Μίντσερ αποτελούσε μια υπολογίσιμη δύναμη εκείνη τη στιγμή. Αυτό το γνωρίζουμε κι από άλλες πηγές – απ' τις επιστολές του και την κατάθεση που παρουσίασε πριν την εκτέλεσή του. Ήδη απ' τον καιρό του λόγου του προς τους πρίγκηπες, είχε οργανώσει μια ένωση “για την προστασία του Ευαγγελίου” αλλά και “ως προειδοποίηση στους άθεους” του Άλστεντ. Διέθετε κάποια πείρα από τέτοιου είδους δραστηριότητες. Ως νεότερος, ο Μίντσερ είχε σχηματίσει μια μυστική ένωση που στρέφονταν κατά του Πριμάτου της Γερμανίας, Αρχιεπισκόπου Έρνστ. Η νέα του ένωση όμως, το πήγαινε πολύ πιο πέρα. Σε μια συγκέντρωση εντάχτηκαν τριακόσια νέα μέλη, σε μια άλλη, πεντακόσια. Επιπλέον, ο Μίντσερ συμβούλεψε τους πολίτες των γειτονικών πόλεων να ιδρύσουν παρόμοιες ενώσεις. Οι αναφορές δέχτηκαν ότι το σχέδιο αυτό συνάντησε επιτυχία. Οι επαφές του ήταν πολύ εκτεταμένες, φτάνοντας ακόμα και μέχρι την Ελβετία. Ο Λούθηρος κατηγορήσε τον Μίντσερ ότι «έστειλε σ' όλες τις χώρες αγγελιοφόρους που εχθρεύονται το φως». Στις επιστολές του ο Μίντσερ, τονίζει την απόλυτα αμυντική φύση της ένωσης «ενάντια στους διώκτες του Ευαγγελίου». Όμως αφού αιχμαλωτίστηκε, ομολόγησε ότι στόχους στις αναταραχές του σκοπό είχαν «να καταστήσουν όλους τους Χριστιανούς ίσους και να εκδιώξουν τους πρίγκηπες και τους άρχοντες που αρνούνται να υπηρετήσουν το Ευαγγέλιο ή να τους καταδικάσουν σε θάνατο» (28: σ. 82). Το σύνθημα της ένωσης του Άλστεντ ήταν: *Omnia sunt communia* (Όλα είναι κοινά). Ο καθένας έπρεπε να μοιράζεται με τους υπόλοιπους «όσα περισσότερα μπορούσε». Και αν κάποιος πρίγκηπας ή κόμης

αρνούσαν να το πράξει, *«έπρεπε ν' αποκεφαλίζεται ή ν' απαγχονίζεται»* (28: σ.82). Η ένωση του Μίντσερ μπορεί να θεωρηθεί ως η υλοποίηση του δόγματός του περί της υπεροχής των Εκλεκτών, όπως αποκαλεί τα μέλη της ένωσής του.

Η κατάσταση στο Άλστεντ γίνονταν όλο και πιο εκρηκτική. Ο γειτονικός ιπότης von Witzleben απαγόρευσε στους υποταχτικούς του να παρακολουθούν τις ομιλίες του Μίντσερ, προκαλώντας τη φυγή ενός αριθμού απ' αυτούς, που παρ' όλα αυτά, ξεκίνησαν για το Άλστεντ. Κάποιοι απ' αυτούς κατέφυγαν στο Άλστεντ, ενώ έφτασε μια διαταγή που καλούσε τους φυγάδες να επιστρέψουν πίσω στον κύριό τους. Σ' ένα οξύτατο λόγο, ο Μίντσερ αποκάλυψε τον Witzleben *“αρχι-λήσταρχο”* κι αναφέρθηκε στους εχθρούς του αποκαλώντας τους *“αρχι-Ιούδες”*, λέγοντας πως οι πρίγκιπες *«ενεργούσαν όχι μόνο εναντίον της πίστης αλλά κι εναντίον του φυσικού νόμου»*, κι ότι *«έπρεπε να τους σκοτώσουν σα τα σκυλιά»*. Πλήθη ντόπιων πολιτών και νεοφερμένων γέμιζαν τους δρόμους του Άλστεντ. Οι αρχές έχασαν κάθε έλεγχο επί της πόλης και το μόνο που μπόρεσαν να κάνουν ήταν ν' απευθυνθούν στο Δούκα Ιωάννη της Σαξονίας, που κάλεσε τον Μίντσερ στη Βαϊμάρη για ανάκριση.

Η ανάκριση διεξήχθη παρουσία του δούκα και των συμβούλων του. Ο Μίντσερ αρνήθηκε τ' ότι είχε επιτεθεί στις αρχές και περιέγραψε την ένωσή του σαν νόμιμη κι απόλυτα αμυντική. Πολλοί όμως μάρτυρες κατέθεσαν εναντίον του. Το αποτέλεσμα ήταν να διαταχτεί να κλείσει το τυπογραφείο του και ν' απαγορευτεί στους πολίτες του Άλστεντ να σχηματίζουν ενώσεις. Μια σύγχρονη πηγή περιγράφει πως ο Μίντσερ, ωχρός και τρέμοντας μετά την εξέταση, εξήλθε και σ' απάντηση της ερώτησης που του έγινε απ' τον Zeiss, ανέφερε: *«Φαίνεται πως πρέπει να ψάξω για άλλη πολιτεία»*.

Επιστρέφοντας όμως στο Άλστεντ, ο Μίντσερ αναθάρρησε, αρνήθηκε να κλείσει το τυπογραφείο κι άρχισε να γράφει διαμαρτυρίες. Ο Εκλέκτορας Φρειδερίκος της Σαξονίας παρενέβη σ' αυτό το σημείο, καλώντας τον Μίντσερ στη Βαϊμάρη για δεύτερη φορά. Αρχικά ο Μίντσερ έβαλε γύρω του ένοπλους φρουρούς, σκεφτόμενος προφανώς να προβάλει αντίσταση, αλλά τη νύχτα ανέβηκε στα τείχη της πόλης και ξεγλίστρησε, αφήνοντας πίσω του ένα γράμμα στ' οποίο έλεγε πως θα πήγαινε σ' ένα χωριό αλλά σύντομα θα ήταν και πάλι πίσω. Μετά τη φυγή του, ο Μίντσερ έγραψε στους συμπατριώτες του κι άλλη επιστολή, καλώντας τους να μείνουν σταθεροί και να φανούν γενναίοι, υποσχόμενος ότι σύντομα θα ήταν μαζί τους, *«για να βουτήξουν τα χέρια τους στο αίμα των τυράννων»*.

Ο Μίντσερ πήγε κατόπιν στο Μιλχάουζεν, μια πόλη της κεντρικής Γερμανίας. Η επιλογή δεν ήταν τυχαία. Για ένα χρόνο, το μέρος αυτό ήταν σε κατάσταση παράλυσης, χωρίς κυβέρνηση και στα όρια της ανταρσίας. Έχει σωθεί μια σύγχρονη περιγραφή αυτών που ονομάστηκαν *“οι Ταραχές του Μιλχάουζεν”* (28: σ. 85-115). Περιγράφει τα γεγονότα προ της άφιξης του Μίντσερ και τις δραστηριότητες που ανέπτυξε εκεί. Οι ταραχές ξεκίνησαν μ' επιθέσεις σε μοναστήρια κι εκκλησίες. Όλα τα μοναστήρια λεηλατήθηκαν και τα θρησκευτικά αντικείμενα των εκκλησιών σπάστηκαν. Το κίνημα καθοδηγούνταν

από ένα παραιτημένο μοναχό, τον Heinrich Pfeiffer, που παρακινούσε στους λόγους του, στην απόρριψη της εξουσίας του δημοτικού συμβουλίου. Στις 3 Ιούλη του 1523, δόθηκε το σύνθημα. Ένα πλήθος περικύκλωσε το δημαρχείο κι εξαπολύθηκαν πυρά. Το συμβούλιο αναγκάστηκε να κάνει παραχωρήσεις, που διατυπώθηκαν μέσω πενήντα-τριών σημείων. Συγκεκριμένα, ανακοινώθηκε η απόλυτη ελευθερία του κηρύγματος. Οι στασιαστές καθοδηγούνταν από το “συμβούλιο των οχτώ”, που διατήρησε την εξουσία του παράλληλα μ’ αυτή του δημοτικού συμβουλίου, ακόμα και μετά τη συμφωνία. Στην πόλη επικρατούσε δυαδική εξουσία - οι άνθρωποι που φυλακίζονταν απ’ το συμβούλιο, συχνά απελευθερώνονταν απ’ τους οχτώ. Η υπογραφή όμως των πενήντα-τριών σημείων δεν ησύχασε την πόλη. Στην πραγματικότητα, επιδείνωσε την κατάσταση. Πολλά σπίτια παπάδων λεηλατήθηκαν, ενώ φυλλάδια που κυκλοφορούσαν έλεγαν ότι αν οι παπάδες δεν εγκαταλείψουν την πόλη, τα σπίτια τους θα πυρποληθούν. Οι παπάδες που τόλμησαν να κυκλοφορήσουν στους δρόμους φονεύτηκαν.

Έτσι είχε η κατάσταση στο Μιλχάουζεν, όταν ο Μίντσερ εμφανίστηκε εκεί, στις 24 Αυγούστου του 1524. Συμμάχησε με τον Pfeiffer και η κοινή τους δράση σύντομα άρχισε ν’ αποφέρει καρπούς. Μέσα σ’ ένα μήνα η πόλη περιήλθε σε οχλαγωγία. Αυτή τη φορά, στα αιτήματα των στασιαστών αντικατοπτρίζονταν οι ιδέες του Μίντσερ – καμιά εξουσία να μην υπακούεται, όλοι οι φόροι κι οι εισφορές να καταργηθούν, οι παπάδες ν’ απελαθούν. Ο δήμαρχος και μερικοί σύμβουλοι εγκατέλειψαν την πόλη κι απηύθυναν έκκληση για υποστήριξη στους χωρικούς των γειτονικών χωριών. Τότε, τα χωριά τυλίχτηκαν απ’ τις φωτιές, που κατά πάσα πιθανότητα μπήκαν απ’ τους υποστηρικτές των Μίντσερ και Pfeiffer. Οι χωρικοί όμως παρέμειναν σταθερά στο πλευρό του συμβουλίου. Υποσχέσεις για υποστήριξη έφτασαν επίσης κι απ’ τις τριγύρω πόλεις. Οι στασιαστές αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Η εξουσία του συμβουλίου αποκαταστάθηκε και οι Pfeiffer και Μίντσερ, απελάθηκαν απ’ το Μιλχάουζεν.

Ο Μίντσερ κατευθύνθηκε προς τη Νυρμβέργη, όπου τύπωσε δύο απ’ τα έργα του. Ένα απ’ αυτά, η “Ερμηνεία του Πρώτου Κεφαλαίου του Αγίου Λουκά”, γράφτηκε προς το τέλος της παραμονής του στο Άλστεντ και επανεκδόθηκε στο Μιλχάουζεν. Το άλλο, η “Πραγματεία για την Άμυνα”, γράφτηκε σαν απάντηση στο Λούθηρο. Λίγο πριν, ο Λούθηρος είχε γράψει την “Επιστολή προς τους Πρίγκηπες της Σαξονίας Εναντίον ενός Στασιαστικού Πνεύματος”, στην οποία επέσειε την προσοχή τους στον επικίνδυνο επιθετικό χαρακτήρα του κηρύγματος του Μίντσερ. «Έχω αρχίσει να νομίζω ότι επιθυμούν να καταστρέψουν κάθε εξουσία, έτσι ώστε να καταστούν κύριοι του κόσμου... Ισχυρίζονται πως καθοδηγούνται απ’ το Άγιο Πνεύμα... όμως αυτό είναι ένα πνεύμα αρρωστημένο, ένα πνεύμα που εκδηλώνεται με την καταστροφή των εκκλησιών και των μοναστηριών» (28: σ.204). «Ο Χριστός και οι Απόστολοί Του ποτέ δεν κατέστρεψαν ούτε ένα ναό, ούτε συνέτριψαν ποτέ κάποια ιερή εικόνα». Αφήστε τους να κηρύττουν, αναφέρει ο Λούθηρος, «όμως δεν είναι πραγματικοί Χριστιανοί αυτοί που πέρασαν απ’ τους λόγους στις γραθιές» (28: σ.209).

Στην απάντησή του, ο Μίντσερ εξαπέλυσε έναν πραγματικό χείμαρρο ύβρεων εναντίον του Λούθηρου. Τον αποκάλεσε ερπετό, δράκοντα, οχιά, αρχι-ειδωλολάτρη, αρχιδιάβολο, χαμηλοβλεπούσα Πόρνη της Βαβυλώνας και στο τέλος, σ' ένα παροξυσμό καννιβαλιστικής φρενιτίδας, προέβλεψε ότι ο διάβολος θα έβραζε το Λούθηρο στο ίδιο του το ζουμί και θα τον καταβρόχιζε. *«Πολύ θα ήθελα να οσμιστώ το κουφάρι σου που θα βράζει»* (28: σ.200).

Όμως τα Μίντσεριανά έργα της Νυρεμβέργης είναι ιδιαίτέρως ενδιαφέροντα επειδή φανερώουν τις κοινωνικές του ιδέες στην πιο κατασταλαγμένη τους μορφή. Το έργο του *“Πραγματεία για την Άμυνα”* ξεκινάει με μια αφιέρωση στον *«Γαληνότατο, Πρωτότοκο Πρίγκηπα, τον Παντοδύναμο Κύριο Ιησού Χριστό, τον Φιλεύσπλαχνο Βασιλέα των Βασιλέων, τον Μέγα Καθολογητή Όλων των Πιστών»* (28: σ.187). Ο Μίντσερ εκφράζει εδώ μια απ' τις βασικές του ιδέες – ότι η εξουσία σ' αυτή τη γη μπορεί ν' ανήκει μονάχα στο Θεό. Το μήνυμα τελειώνει με τ' ακόλουθα λόγια: *«Οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι και ο Θεός θα είναι ο μόνος Κύριος αυτών»* (28: σ.201). Οι Πρίγκηπες είχαν σφετεριστεί την εξουσία που ανήκε στο Θεό. *«Γιατί τους αποκαλείτε μακάριους πρίγκηπες; Ο τίτλος αυτός δεν ανήκει σ' αυτούς, μα στο Χριστό»*. Επίσης: *«Γιατί τους αποκαλείτε πρωτότοκους; Νόμιζα πως ήσασταν Χριστιανοί μα είστε Ειδωλολάτρες!»* (28: σ.197). Ο Μίντσερ είχε ξεχάσει ότι μόλις λίγους μήνες πριν, είχε στραφεί στους πρίγκηπες για βοήθεια. Τώρα λέει: *«Οι πρίγκηπες δεν είναι κύριοι, αλλά υπηρέτες του ζιφους. Δεν πρέπει να ενεργούν όπως τους αρέσει, μα όπως προστάζει η αλήθεια»* (28: σ.192). Ο ρόλος που ανατέθηκε στους πρίγκηπες δεν είναι μεγαλύτερος απ' αυτόν του δήμιου. Δεν είπε μάταια ο Απόστολος Παύλος πως οι πρίγκηπες δεν είναι για τους καλούς αλλά για τους αχρείους. Όμως, κατά την άποψη του Μίντσερ, απέτυχαν να εκπληρώσουν ακόμα κι αυτή την αποστολή. *«Αυτοί που όφειλαν ν' αποτελούν παράδειγμα για τους Χριστιανούς, σκοπός για τον οποίο φέρουν και τον τίτλο των πριγκίπων, αποδεικνύουν στο μέγιστο βαθμό μέσ' απ' όλα τους τα έργα, την έλλειψη της πίστης τους»* (28: σ.183). *«Οι καρδιές τους είναι άδειες, και επομένως, όλοι αυτοί οι ιχυροί κι αλαζόνες άθεοι, πρέπει να ριχτούν απ' τους θρόνους τους. ...Ο Θεός έστειλε τους πρίγκηπες και τους άρχοντες στους ανθρώπους πάνω στην οργή Του και πάνω στο θυμό Του θα τους καταστρέψει»* (28: σ.171).

Ο Μίντσερ επίσης ξεχνά ότι λίγο πριν θεωρούσε τη φτώχεια και τα βάσανα ένα σταυρό με άνωθεν προέλευση. Τώρα, το κάλεσμα για εναντίωση στους καταπιεστές γίνεται ένα απ' τα κύρια θέματα του κηρύγματός του: *«Είναι ακριβώς απ' το υλικό της τοκογλυφίας, της κλοπής και της καταλήστευσης, που είναι φτιαγμένοι οι κύριοί μας. Τα ψάρια του νερού, τα πουλιά τ' ουρανού, οι καρποί της γης – θέλουν να πάρουν τα πάντα. Κι από πάνω, προστάζουν να κηρύττεται ο λόγος του Θεού στους φτωχούς ως εξής: “Ο Θεός σας έχει διατάξει να μην κλέβετε”. ...και αν κανένας φτωχός πάρει το παραμικρό, τότε τον κρεμάνε και ο Δρ. Ψεύτης αποκρίνεται: “Αμήν”. Οι ίδιοι οι άρχοντες φταίνε που κάνουν τους φτωχούς εχθρούς τους. Δε θέλουν να εξαλείψουν την αιτία της διαμαρτυρίας. Πως*

θα διορθωθεί η κατάσταση; Αφού μιλάω μ' αυτόν τον τρόπο, ίσως σωστά εξεγείρομαι, κι ας γίνει έτσι. (28: σ.192). Μ' όλα τους τα κρίματα, οι πρίγκηπες έχουν απωλέσει το διακίωμα να φέρουν το ξίφος. «Μετά απ' την παράκληση των Εκλεκτών, ο Θεός δε θ' ανεχτεί πλέον άλλα δεινά» (28: σ.171). Στην πραγματικότητα, η εξουσία του Θεού στη γη γίνεται αντιληπτή ως εξουσία των Εκλεκτών, οι οποίοι θεωρούνται μια στενή, κλειστή ένωση. «Θα είναι μια θαυμαστή Εκκλησία, στην οποία οι Εκλεκτοί θα χωριστούν απ' τους άθεους» (28: σ.182). Οι Εκλεκτοί δέχονται τις εντολές του Θεού άμεσα, που σημαίνει ότι εκτελούν το θέλημά Του επί της γης (σε διάφορες περιόδους της ζωής του, ο ίδιος ο Μίντσερ ισχυρίζονταν ότι επικοινωνούσε απ' ευθείας με το Θεό).

Απ' τη Νυρεμβέργη, ο Μίντσερ ξεκινά για την Ελβετία και τις περιοχές που συνορεύουν με τη Γερμανία, όπου ο Πόλεμος των Χωρικών ήδη μαίνονταν. Ενώ ο ρόλος του ως ακιτάτορα φαίνεται να συνοδεύεται από επιτυχία, δεν παρέμεινε επί μακρόν στην περιοχή. Ο Seidman, συγγραφέας μας εκ των πληρέστερων βιογραφιών του Μίντσερ, υπαινίσσεται ότι μιας κι η αναταραχή είχε ήδη ξεσπάσει, ο Μίντσερ φοβήθηκε ότι δε θα κατόρθωνε να κερδίσει μια αρκετά σημαντική θέση για τον εαυτό του. Το Φλεβάρη του 1525, ο Μίντσερ επέστρεψε στο Μιλχάουζεν.

Ήδη, η αγροτική εξέγερση εξαπλώνονταν απ' τη νότια στην κεντρική Γερμανία, και προς την πόλη του Μιλχάουζεν. Η εξουσία είχε αρχίσει να φεύγει απ' τα χέρια του δημοτικού συμβουλίου. Οι “οχτώ” απαίτησαν τα κλειδιά των πυλών της πόλης και το συμβούλιο συμμορφώθηκε. Οποιοσδήποτε διαφωνούσε με την παράταξη των Μίντσερ και Pfeiffer βρίσκονταν κάτω υπό τη συνεχή απειλή της απέλασης. Τα μοναστήρια κι οι εκκλησίες ληστεύτηκαν, τα ιερά σκεύη καταστράφηκαν και οι μοναχοί κι οι μοναχές κυνηγήθηκαν. Τελικά, όλος ο Καθολικός κλήρος διώχτηκε απ' την πόλη.

Οι λόγοι των Μίντσερ και Pfeiffer περιστρέφονταν γύρω απ' τις ιδέες που περιγράφηκαν νωρίτερα: οι πρίγκηπες κι οι άρχοντες δεν έχουν δικαίωμα στην εξουσία τους, η εξουσία πρέπει να περάσει στην κοινωνία των Εκλεκτών, οι άνθρωποι δημιουργήθηκαν ίσοι απ' τη φύση τους και ίσοι πρέπει να είναι και στη ζωή, όλοι όσοι δε συμμορφώνονται πρέπει να περνάνε απ' το ξίφος. Κήρυτταν πως οι πλούσιοι δεν μπορούν να φτάσουν στη σωτηρία, αφού όποιος αγαπάει τα ωραία παλάτια, τα πλούσια στολίδια, και πάνω απ' όλα, τα χρήματα, δεν μπορεί να δεχτεί το Άγιο Πνεύμα.

Τελικά, αφού το συμβούλιο αρνήθηκε να δεχτεί τους Μίντσερ και Pfeiffer στις τάξεις του, αποφασίστηκε σε μια μεγάλη συγκέντρωση ότι έπρεπε να καταλυθεί. Ένα νέο, “αιώνιο” συμβούλιο εκλέχτηκε.

Η “Ιστορία του Τόμας Μίντσερ”, μια περιγραφή της εποχής που επί μακρόν αποδίδεται στο Μελάγγθονα, απεικονίζει την κατάσταση ως εξής:

«Αυτή ήταν η αρχή του νέου Βασιλείου του Χριστού. Πρώτα απ' όλα, έδιωξαν όλους τους μοναχούς, κατέλαβαν τα μοναστήρια κι όλη τους την περιουσία. Υπήρχε ένα μοναστήρι των Ιωαννιτών με μεγάλα ακίνητα: κατελήφθη απ' τον Τόμας.

Με σκοπό να συμμετέχει σ' όλα τα τεκταινόμενα, ήρθε στο συμβούλιο ανακοινώνοντας ότι όλες οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται σύμφωνα με την αποκάλυψη του Θεού και στη βάση της Βίβλου. Κι έτσι, οτιδήποτε του άρεσε θεωρούνταν δίκαιη και ειδική εντολή του Θεού.

Δίδασκε επίσης ότι κάθε περιουσία πρέπει να είναι κοινή, όπως γράφεται και στις Πράξεις των Αποστόλων. ..Μ' αυτά, επηρέασε τόσο το λαό έτσι ώστε κανένας δεν ήθελε να εργαστεί, παρά μόνο όταν κάποιος χρειαζόταν φαγητό ή ρούχα, πήγαινε σ' ένα πλούσιο και τ' απαιτούσε στ' όνομα του Χριστού, γιατί ο Χριστός είχε προστάξει πως όλα θά 'πρεπε να μοιράζονται μ' όσους τα είχαν ανάγκη. Κι οτιδήποτε δεν δίνονταν πρόθυμα, παίρνονταν με τη βία. Πολλοί ενεργούσαν έτσι, συμπεριλαμβανομένων κι αυτών που ζούσαν με τον Τόμας στο μοναστήρι των Ιωαννιτών. Ο Τόμας υποκινούσε αυτή την καταλήστευση που θέρριε κάθε μέρα και απειλούσε όλους τους πρίγκηπες» (28: σ.42).

Σύμφωνα με το ίδιο ντοκουμέντο, οι διδαχές του Μίντσερ περιελάμβαναν την καταστροφή της εξουσίας και την κοινωνικοποίηση της ιδιοκτησίας: «Σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Χριστιανικής αγάπης, κανένας δεν πρέπει να είναι ανώτερος απ' τον άλλο, όλοι πρέπει να είναι ελεύθεροι και πρέπει να επικρατήσει η κοινότητα όλων των ιδιοκτησιών» (28: σ.38).

Ο Λούθηρος έγραψε ότι ο Μίντσερ είχε γίνει βασιλιάς και ανώτερος ηγεμόνας στο Μιλχάουζεν.

Όπλα κατασκευάστηκαν στην πόλη, οι πολίτες έλαβαν στρατιωτική εκπαίδευση και προσελήφθησαν μισθοφόροι. Ήδη, η αγροτική εξέγερση είχε εξαπλωθεί σ' όλες τις γειτονικές περιοχές. Μεγάλες ομάδες πολιτών του Μιλχάουζεν και κατοίκων των κοντινών χωριών επιτίθονταν στα κάστρα που βρίσκονταν τριγύρω. Αυτοί λήστευαν, έκαιγαν και κατέστρεφαν. Ο Μίντσερ διέταξε ότι «όλα τα κάστρα και τα σπίτια των ευγενών έπρεπε να καταστραφούν και να κατεδαφιστούν» (20: σ.519). Οργανώθηκαν ειδικά αποσπάσματα πυρπολητών. Λάφυρα μεταφέρονταν στην πόλη με πομπές.

Ο Μίντσερ απέστειλε αγγελιοφόρους κι εξέδωσε λεπτομερείς οδηγίες για το βασανισμό των "αχρείων", εννοώντας και την καταστροφή των μοναστηριών και των κάστρων. Κάλεσε και τις υπόλοιπες πόλεις να ενωθούν με την εξέγερση.

Να τι έγραψε στους πολίτες του Άλστεντ:

«Αγαπητοί Αδελφοί, θα κοιμάστε μέχρι κι αυτή τη στιγμή; Ο καιρός έφτασε. Όλες οι περιοχές της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας έχουν ξεσηκωθεί. ...Ας είστε μόνο τρεις από σας, όμως αν εναποθέσετε την ελπίδα σας στ' όνομα του Θεού, μη φοβηθείτε ούτε εκατοντάδες χιλιάδες. ...Εμπρός, εμπρός, εμπρός! Ήρθε η ώρα. Μην αφήσετε τα ωραία λόγια τούτων των Ησαύ (στιμ:88) να σας κάνουν να δείζετε έλεος. Αγνοήστε τα παθήματα των άθλων! Θα σας εκλιπαρούν με πάθος, ικετεύοντας σαν παιδιά. Μην αφήσετε το έλεος να φωλιάσει στις ψυχές σας, κατά πως ο Θεός πρόσταξε το Μωϋσή. Μας φανέρωσε το ίδιο. ...Εμπρός, εμπρός, τώρα που το σίδερο είναι πυρωμένο. Μην αφήσετε τα σταθιά σας να κρυώσουν!» (28: σ.σ.74-75).

Παρ' όλο που δεν είχαν ξεσηκωθεί «όλες οι περιοχές της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας», ολόκληρη η κεντρική Γερμανία – η Θουρυνγία, η Σαξονία και η Έσση – βρίσκονταν σε ανταρσία.

Κατά τις αρχές του Μάη του 1525, οι πρίγκηπες άρχισαν να συγκεντρώνουν δυνάμεις. Μεγάλο ρόλο έπαιξε εδώ η έκδοση του Λούθηρου “Για τις Ταραχώδεις και Δολοφονικές Συμμορίες των Χωρικών”. Κατά τα μέσα του Μάη, δυο στρατιές άρχισαν να συγκεντρώνονται στα περίχωρα του Frankenhäusen. Ήταν περίπου του ίδιου μεγάθους – οχτώ χιλιάδων αντρών περίπου η καθεμιά.

Ο Μίντσερ ήταν έφιππος στην κεφαλή του στρατού του, περιστοιχισμένος από τριακόσιους σωματοφύλακες και κρατούσε υψωμένο ένα γυμνό σπαθί που συμβόλιζε το σκοπό των εξεγερμένων – την εξολόθρευση των άθεων. Κάποιοι ευγενείς είχαν προσωρήσει στο στρατόπέδο του. Ο Μίντσερ έγραψε σε άλλους, απειλώντας τους και προτρέποντάς τους να συμμαχήσουν μαζί του. Έγραψε στον Κόμη Έρνστ Μάνσφελντ: «Μιας και γνωρίζεις ότι έχουμε τη δύναμη να διατάξουμε, σου λέω: Ο αιώνιος, υπάρχων Θεός έχει προστάξει να πέσεις απ' το θρόνο σου και μας έχει δώσει τη δύναμη να το εκπληρώσουμε. Είναι για σένα και τους ομοίους σου που Θεός είπε, “Τα λημέρια σας πρέπει να κατεδαφιστούν και να καταπατηθούν”». Το γράμμα τελειώνει με τη φράση: «Σού 'ρχομαι. Ο Μίντσερ με το σπαθί του Γεδεών (στμ:89)» (28: σ.78).

Παρ' όλα αυτά, ο πανικός άρχισε ν' απλώνεται στη στρατιά του Μίντσερ. Υπήρξαν απόπειρες για διαπραγμάτευση με τον εχθρό και έλαβαν χώρα εκτελέσεις υπόπτων για προδοσία. Ο Μίντσερ προσπάθησε να ενθαρρύνει τους οπαδούς του: «Πιο εύκολα θ' αλλάξει η φύση της γης ή τ' ουρανού, παρά ο Θεός θα μας εγκαταλείψει» (28: σ.45). Υποσχέθηκε ότι θα συγκεντρώσει τις σφαίρες στα μανίκια του. Όταν όμως εξαπολύθηκαν οι πρώτες βολές, ο επαναστατικός στρατός διαλύθηκε και τό 'βαλε στα πόδια. Χιλιάδες απ' αυτούς σφαγιάστηκαν στο πεδίο της μάχης.

Την ώρα της ήττας του, ο “Μίντσερ με το σπαθί του Γεδεών” απώλεσε κάθε ίχνος μυαλού. (Για λεπτομέρειες, βλ. 22, σ.225. Είναι ο πρώτος μιας μακράς λίστας επαναστατών ηγετών που δρα κατ' αυτόν τον τρόπο). Ο Μίντσερ έτρεξε προς την πόλη, βρήκε ένα έρημο σπίτι κι έπεσε στο κρεβάτι, παριστάνοντας τον άρρωστο. Ένας στρατιώτης που είχε επιδοθεί στο πλιάτσικο, βρήκε ένα δέμα με γράμματα που είχαν σταλεί στον Μίντσερ, το οποίο του είχε πέσει πάνω στη βιασύνη του κι έτσι αιχμαλωτίστηκε. Κατά την ανάκριση, όταν ρωτήθηκε για μια εκτέλεση τεσσάρων αντρών, ο Μίντσερ απάντησε: «Δεν ήμουν εγώ που τους εκτέλεσα, αγαπητοί αδελφοί μου, μα η αλήθεια του Θεού».

Ο Μίντσερ υποβλήθηκε σε βασανιστήρια κι όταν άφησε μια κραυγή, ο ανακριτής του υπενθύμισε ότι αυτοί που είχαν χαθεί εξ' αιτίας του είχαν υποστεί χειρότερα. Ο Μίντσερ ξέσπασε σε γέλια κι απάντησε: «Δεν επιθυμούσαν κάτι διαφορετικό για τους εαυτούς τους». Στάλθηκε στο κάστρο του ίδιου του Κόμη Μάνσφελντ στον οποίο είχε γράψει: “Σού 'ρχομαι”. Ο Μίντσερ ομολόγησε τα πάντα και πρόδωσε τα ονόματα των συντρόφων

του απ' τη μυστική ένωση. Πριν την εκτέλεσή του, έγραψε μια επιστολή στους πολίτες του Μιλχάουζεν, απευθύνοντάς τους έκκληση να μην ξεσηκωθούν εναντίον των αρχών, σύμφωνα με την εντολή του Χριστού. «*Θα ήθελα να πω στα τελευταία μου λόγια, έτσι ώστε να ελαφρύνω την ψυχή μου, ότι πρέπει ν' αποφεύγετε τις ταραχές, μήπως και δε χυθεί άλλο αθώο αίμα χωρίς λόγο... Βοηθήστε τη γυναίκα μου αν μπορείτε, κι ακόμα παραπάνω αποφεύγετε την αιματοχυσία, κάτι που σας ζητώ ειλικρινά*» (28: σ.σ.83-84). Ο Μίντσερ μετέλαβε και πέθανε σαν γιος της Καθολικής Εκκλησίας. Το κεφάλι του τοποθετήθηκε σ' ένα πάσσαλο σε κοινή θέα.

Οι σύγχρονοι του θεωρούσαν τον Μίντσερ σαν την κεντρική μορφή του Πολέμου των Χωρικών. Ο Λούθηρος κι ο Μελάγχθονας πίστευαν πως ήταν ο πλέον επικίνδυνος ηγέτης. Ο Sebastian Franck αναφέρθηκε στον πόλεμο αποκαλώντας τον «Ο Ξεσηκωμός του Μίντσερ» και ο Δούκας Γεώργιος της Σαξονίας έγραψε ότι με την εκτέλεση του Μίντσερ ο πόλεμος μπορούσε να θεωρηθεί οριστικά τελειωμένος (20: σ.257). Η αποτίμηση αυτή για το ρόλο του Μίντσερ όμως, δύσκολα θα μπορούσε να στοχεύει στην περιγραφή των δραστηριοτήτων του ως οργανωτή, αλλά οι σχολιαστές πιθανότατα είχαν κατά νου την ιδιότητά του ως γεννήτορα μιας ιδεολογίας του μίσους και της καταστροφής. Ο Λούθηρος πρέπει να σκέφτονταν κάτι τέτοιο όταν έγραφε στον Hans Rūgel: «*Όποιος έχει δει τον Μίντσερ, μπορεί να πει πως είδε το διάβολο ενσαρκωμένο στην πιο θηριώδη μορφή του*» (28: σ.222).

Ο Ιωάννης του Λέυδεν και η “Νέα Ιερουσαλήμ” του Μύνστερ.

Στα 1534-1535, οι διωκόμενοι Αναβαπτιστές της Ελβετίας και της νότιας και κεντρικής Γερμανίας, κατέφυγαν στο βορρά, στη βόρεια Γερμανία, την Ολλανδία, τη Σουηδία και τη Δανία. Το επίκεντρο της δραστηριότητάς τους έγινε η πόλη του Μύνστερ, όπου εγκαταστάθηκαν την εποχή της πάλης μεταξύ Καθολικών και Λουθηρανών. Απέκτησαν ισχυρό έρεισμα στην πόλη συμμαχώντας με τους Λουθηρανούς.

Όταν όμως νίκησαν οι Λουθηρανοί, ανακάλυψαν πως έπρεπε να υπολογίζουν σοβαρά τους “Προφήτες”, όπως αυτο-αποκαλούνταν οι ηγέτες των Αναβαπτιστών. Οι τελευταίοι είχαν επιπλέον καταφέρει να πάρουν τον έλεγχο της Λουθηρανικής παράταξης.

Εκείνη τη στιγμή, μια νέα κι εντυπωσιακή μορφή εμφανίστηκε ανάμεσα στους Αναβαπτιστές – ο Γιαν Ματίς, ένας Ολλανδός φούρναρης απ' το Χάρλεμ. Στο κήρυγμά του, οι χιλιαστικές και μαχητικές τάσεις του Αναβαπτισμού αναβίωσαν με την πρότερη ορμή τους. Ο Ματίς καλούσε σε ένοπλη εξέγερση και καθολική εξολόθρευση των άθεων. “Απόστολοι” στάλθηκαν απ' αυτόν ανά ζεύγη σε κάθε χώρα κι επαρχία. Μιλούσαν για τα θαύματα που πραγματοποιούσε αυτός ο νέος προφήτης και προέβλεπαν την εξολόθρευση όλων των τυράννων και των άθεων του κόσμου. Στη Γερμανία και την Ολλανδία, οι άνθρωποι υποβάλλονταν στο δεύτερο βαπτισμό και ίδρυν νέες κοινότητες.

Στο Μύνστερ, χίλιοι τετρακόσιοι άνθρωποι βαφτίστηκαν μέσα σε οχτώ μέρες. Με την αυξανόμενη επιτυχία των Αναβαπτιστών εκεί, οπαδοί από άλλες χώρες, ειδικά απ' την Ολλανδία, συνέρρεαν στο Μύνστερ. Οι αφίξεις των Ολλανδών κατευθύνονταν απ' τον πολίτη του Μύνστερ Knipperdolling.

Ένας απ' τους Απόστολους του Ματίς που έφτασαν στο Μύνστερ ήταν ο Γιαν Μπόκελσον (Beukels), ο οποίος, κάτω απ' τ' όνομα Ιωάννης του Λέυδεν, επρόκειτο να γίνει κεντρική μορφή των κατοπινών εξελίξεων. Ξεκινώντας σα μαθητευόμενος ράφτης, ο Μπόκελσον παντρεύτηκε μια πλούσια χήρα αλλά σύντομα η περιουσία της χάθηκε. Είχε ταξιδέψει πολύ, έχοντας πάει στην Αγγλία, τη Φλάνδρα και την Πορτογαλία, είχε διαβάσει αρκετά και γνώριζε την Αγία Γραφή, όπως επίσης και τα γραπτά του Μίντσερ. Στο Μύνστερ, συνδέθηκε με τον Knipperdolling και σύντομα παντρεύτηκε την κόρη του, φέρνοντας έτσι την Αναβαπτιστική κοινότητα υπό την επιρροή του Ματίς. Από κείνη τη στιγμή, η ηγεσία του Αναβαπτιστικού κινήματος του Μύνστερ πέρασε απ' τους ντόπιους πολίτες, αποκλειστικά στα χέρια των Ολλανδών Προφητών, κηρύκων και συνωμοτών, που είχαν ξεριζωθεί απ' την πατρίδα τους.

Σημειώθηκαν συγκρούσεις μεταξύ Αναβαπτιστών και Λουθηρανών στο Μύνστερ και οι Αναβαπτιστές λεηλάτησαν μοναστήρια κι εκκλησίες. Οι Απόστολοι του Ματίς διακήρυξαν πως η χιλιετής βασιλεία πλησίαζε γι' αυτούς που είχαν δεχτεί το δεύτερο βαπτισμό: μια χαρούμενη ζωή με την κοινοκτημοσύνη των αγαθών, χωρίς εξουσία, νόμους ή γαμήλια δεσμά. Όσο γι' αυτούς που αντιτίθονταν στη νέα βασιλεία, μπορούσαν μόνο να περιμένουν τον αφανισμό και το θάνατο απ' τα χέρια των Εκλεκτών. Οι Εκλεκτοί απαγορεύονταν να χαιρετούν τους άπιστους ή να έχουν οποιαδήποτε άλλη σχέση μαζί τους.

Το δημοτικό συμβούλιο απέλασε κάποιους Αναβαπτιστές κήρυκες απ' την πόλη και συνέλαβε έναν που είχε παραβιάσει την απαγόρευση που είχε επιβληθεί στις ομιλίες τους. Αυτό συνέβη στις αρχές του 1534. Πλήθη Αναβαπτιστών διέτρεχαν την πόλη κραυγάζοντας: «Μετανοείτε αλλιώς ο Θεός θα σας τιμωρήσει! Πατέρα, Πατέρα, αφάνισε τους άθεους». Στις 9 του Φλεβάρη, οπλισμένοι όγλοι έκαναν την εμφάνισή τους στην πόλη, στήνοντας οδοφράγματα και καταλαμβάνοντας τμήμα της πόλης. Οι Λουθηρανοί πήραν επίσης τα όπλα, καταλαμβάνοντας άλλο τμήμα της πόλης κι άρχισαν ν' απωθούν τους Αναβαπτιστές. Οι δυνάμεις τους αποδείχτηκαν υπέρτερες και περικύκλωσαν τους Αναβαπτιστές, στήνοντας κι ένα κανόνι. Η νίκη ήταν στα χέρια των Αναβαπτιστών, όμως ο δήμαρχος Tilbeck, που πρόσκεινταν στους Αναβαπτιστές, διαπραγματεύτηκε μια συμφωνία θρησκευτικής ειρήνης: *«Έτσι ώστε ο καθένας να είναι ελεύθερος ν' ασκεί την πίστη του κι όλοι να επιστρέψουν στα σπίτια τους και να ζήσουν ειρηνικά»* (23: σ.701). Αυτό ήταν το ξεκίνημα της Αναβαπτιστικής κυριαρχίας στην πόλη. Αναβαπτιστές συνέρρευσαν στο Μύνστερ από κάθε σημείο. Σε μια περιγραφή που προέρχεται από Αναβαπτιστικούς κύκλους, διαβάζουμε: *«Τα πρόσωπα των Χριστιανών άνοιξαν ξανά. Όλοι στην αγορά, ακόμα και τα εφτάχρονα παιδιά, άρχισαν να προφητεύουν. Οι γυναίκες έκαναν ασυνήθιστα*

άλματα. Όμως οι άθεοι είπαν ότι επρόκειτο για παράφρονες, ότι ήταν μεθυσμένοι απ' το γλυκό κρασί» (23: σ.σ.707-708).

Στις 21 του Φλεβάρη, διεξήχθησαν νέες εκλογές για το δημοτικό συμβούλιο, στις οποίες οι Αναβαπτιστές πήραν την πλειοψηφία. Ανέλαβαν τη δημοτική αρχή και διόρισαν τους οπαδούς τους, Knipperdolling και Kibbenbrock, ως δημάρχους.

Οι Αναβαπτιστές έκαναν επίδειξη της δύναμής τους σχεδόν αμέσως, μ' ένα τρομερό ξέσπασμα βίας που έλαβε χώρα στις 24 του Φλεβάρη, τρεις μέρες μετά τις εκλογές. Τα μοναστήρια κι οι εκκλησίες καταστράφηκαν, τα θρησκευτικά αντικείμενα κομματιάστηκαν και τα λείψανα των αγίων πετάχτηκαν στους δρόμους. Όχι μόνο η θρησκεία αλλά οτιδήποτε συνδέονταν με την παλιά κουλτούρα προκαλούσε την οργή τους. Τα γλυπτά στην πλατεία της αγοράς κομματιάστηκαν. Μια πολύτιμη συλλογή παλιών ιταλικών χειρογράφων που είχαν συγκεντρωθεί απ' τον Rudolf von Langen (**στυμ:90**), κήκε με κάθε επισημότητα στην πλατεία. Πίνακες της σχολής της Βεσφαλίας, ξακουστοί στο χρόνο, καταστράφηκαν με τέτοιο ζήλο, που στις μέρες μας, αυτή η σχολή της ζωγραφικής είναι γνωστή μόνο από φήμες. Ακόμα και μουσικά όργανα κομματιάστηκαν.

Τρεις μέρες αργότερα, στις 27 του Φλεβάρη, οι Αναβαπτιστές προχώρησαν σ' ένα απ' τα κύρια σημεία του προγράμματός τους – την εκδίωξη των άθεων, δηλαδή των πολιτών που αρνήθηκαν ν' αποδεχτούν τις διδαχές των “προφητών”. Ο Ματίς επέμεινε να καταδικαστούν όλοι οι άθεοι σε θάνατο. Ο προσεκτικότερος Knipperdolling αντέτεινε: «Όλοι οι άνθρωποι θα ενωθούν τότε εναντίον μας για να πάρουν εκδίκηση για το αίμα εκείνων που θα φονευθούν». Τελικά, πάρθηκε η απόφαση να εκδιωχθούν απ' την πόλη όλοι όσοι αρνήθηκαν ν' αποδεχτούν το δεύτερο βαπτισμό. Συγκαλέστηκε μια συνάντηση ένοπλων Αναβαπτιστών. Ο Προφήτης βρίσκονταν σ' έκσταση ενώ απαγγέλονταν προσευχές. Κάποια στιγμή, ο Ματίς σηκώθηκε και κάλεσε στην εκδίωξη των άπιστων: «Κάτω τα τέκνα του Ησαΐ! Η κληρονομιά ανήκει στα παιδιά του Ιακώβ». Η κραυγή “Κάτω οι άθεοι!” αντηχούσε στους δρόμους. Ένοπλοι Αναβαπτιστές παραβίαζαν τα σπίτια κι έδιωχναν όποιον ήταν απρόθυμος ν' αποδεχτεί το δεύτερο βαπτισμό. Ο χειμώνας πλησίαζε στο τέλος του. Ήταν μια θυελλώδης μέρα κι έπεφτε χιονόνερο. Μια περιγραφή ενός αυτόπτη μάρτυρα απεικονίζει πλήθη διωγμένων πολιτών να βαδίζουν μέσα στο χιόνι που έφτανε ως το γόνατο. Δεν τους είχε επιτραπεί να πάρουν καν ζεστά ρούχα μαζί τους κι οι μάνες κουβαλούσαν τα παιδιά στις αγκαλιές τους, ενώ οι γέροι στηρίζονταν σε βαβδιά. Μπροστά στην πύλη της πόλης τους λήστεψαν άλλη μια φορά.

Η επόμενη κίνηση ήταν η κοινωνικοποίηση όλων των περιουσιών. Διαβάζουμε σ' ένα χρονικό της εποχής: «Αποφάσισαν ομόφωνα ότι όλες οι ιδιοκτησίες πρέπει να κατέχονται από κοινού κι ότι όλοι πρέπει να παραδώσουν το ασήμι, το χρυσό και τα χρήματά τους. Στο τέλος όλοι έκαναν έτσι» (29: σ.201). Είναι γνωστό ότι το μέτρο αυτό εφαρμόστηκε με κάποια δυσκολία και μόνο μετά από δυο μήνες. Ο Ματίς διόρισε εφτά διακόνους για να επιτηρούν την κοινωνικοποιημένη ιδιοκτησία.

Για να καταπνίξουν τη δυσaréσκεια που εμφανίστηκε απ' τα μέτρα αυτά, οι Αναβαπτιστές άρχισαν να προσφεύγουν στην τρομοκρατία όλο και περισσότερο. Μια μέρα ο Ματίς συγκέντρωσε όλους τους άντρες της πόλης στην πλατεία και διέταξε όλους όσους είχαν δεχτεί το βαπτισμό την τελευταία μέρα (ο μαζικός βαπτισμός διαρκούσε τρεις μέρες) να κάνουν μπροστά. Ήταν τριακόσιοι και διατάχτηκαν ν' αποθέσουν τα όπλα τους. Ο Ματίς μίλησε: «Ο Κύριος είναι οργισμένος και απαιτεί θυσία». Οι κατηγορούμενοι γονάτισαν μπροστά στον Προφήτη, κατά τον τρόπο των Αναβαπτιστών, ικετεύοντας για έλεος. Τους κλείδωσαν όμως σε μια ερημωμένη εκκλησία, απ' την οποία, οι εκκλήσεις τους για συγχώρεση, ακούγονταν για ώρες. Τελικά, ο Γιαν Μπόκελσον εμφανίστηκε κι ανακοίνωσε: «Αγαπητοί αδελφοί μου, ο Κύριος πήρε το κρίμα από πάνω σας!». Και όλοι απελευθερώθηκαν.

Τα πράγματα όμως δεν τελείωναν πάντα τόσο καλά. Για παράδειγμα, δόθηκε μια καταγγελία για τον Hubert Ruscher επειδή είχε εκφραστεί εναντίον των πράξεων των Αναβαπτιστών. Προσήλθε σε μια αντιπαράθεση κι ο Ματίς απαίτησε το θάνατό του. Κάποιοι απ' τους παρόντες παρενέβησαν υπέρ αυτού και ζήτησαν να συγχωρεθεί. Όμως ο Μπόκελσον φώναξε: «Σε μένα δόθηκε η δύναμη του Κυρίου να πατάσεται απ' το χέρι μου όποιος αντιτίθεται στις εντολές Του». Και χτύπησε τον Ruscher με μια αλαβάρδα. Ο τραυματισμένος άντρας οδηγήθηκε στη φυλακή. Η διχογνωμία σχετικά με τη μοίρα του συνεχίστηκε. Τελικά, ξανάφεραν τον άντρα στην πλατεία της πόλης, όπου ο Ματίς τον σκότωσε με μια πισώπλατη βολή.

Ποταμοί εμπρηστικής Αναβαπτιστικής γραμματείας πήγαζαν απ' το Μύνστερ, καλώντας τους αδελφούς να συγκεντρωθούν στη “Νέα Ιερουσαλήμ”. Επειδή: «Ένα κρεβάτι και άσυλο περιμένουν κάθε Χριστιανό. Αν υπάρχουν τόσοι πολλοί άνθρωποι, θα χρησιμοποιήσουμε τα σπίτια και τις περιουσίες των άπιστων. ...Εδώ θα βρείτε τα πάντα σε αφθονία. Οι πιο φτωχοί ανάμεσά μας, που πριν τους περιφρονούσαν σαν πεταμένους, τώρα φοράνε πλούσια ρούχα σαν τους υψηλότερους κι ευγενέστερους. Οι φτωχοί έχουν γίνει, με τη χάρη του Θεού, τόσο πλούσιοι όσο οι δήμαρχοι» (29: σ.147). Αναφέρονταν ότι το Πάσχα, ο κόσμος θα πλήττονταν από μια τρομερή επιδημία και ότι, έξω απ' το Μύνστερ, θα επιβίωνε μόνο ο ένας στους δέκα. «Μην επιτρέψετε σε κανέναν να σκεφτεί είτε γυναίκα ή σύζυγο, είτε παιδί, αν είναι άπιστοι. Μην τους παίρνετε μαζί σας, είναι άχρηστοι για την κοινότητα του Θεού. ...Αν κάποιος παραμείνει πίσω, είμαι αθώς του αίματος τούτου». Έτσι τελειώνει ένα φυλλάδιο με υπογραφή “Εμμανουήλ” (29: σ.148). Το βιβλίο *Αποκατάσταση ή Αναβίωση της Αληθινής Χριστιανικής Διδαχής* στάλθηκε σε κάθε γωνιά. Αναφέρει ότι η αλήθεια φανερώθηκε μόνο εν μέρει στους Έρασμο, Ζβίγγλιο και Λούθηρο, αλλά κι ότι έλαμψε μπροστά στον Ματίς και τον Ιωάννη του Λέυδεν. Μεγάλη σημασία αποδόθηκε στην Παλαιά Διαθήκη. Η Βασιλεία του Χριστού επί της γης γίνεται αντιληπτή με τρόπο καθαρά υλικό. Περιλαμβάνει την κοινότητα της ιδιοκτησίας και την πολυγαμία. Το βιβλίο τελειώνει με τη φράση: «Στους καιρούς μας, επιτρέπεται στους Χριστιανούς να στρέφουν

το σπαθί εναντίον των άθεων εξουσιών». Το Φυλλάδιο που Αφορά την Εκδίκηση ήταν ένα ακόμα λαϊκό έργο. Δεν είναι τίποτα λιγότερο από ένα κάλεσμα στο έγκλημα και την εκδίκηση. Μόνο αφού παρθεί η εκδίκηση, η νέα γη κι ο νέος ουρανός θα εμφανιστούν στο λαό του Θεού. «*Θυμηθείτε τι έχουν κάνει σ' εμάς. Όλα αυτά πρέπει να ξεπληρωθούν με το ίδιο νόμισμα. Προσέξτε αυτό και μη θεωρείτε αμαρτία αυτό που δεν είναι*» (29: σ.149).

Στάλθηκαν Απόστολοι απ' το Μύνστερ για να προπαγανδίσουν την εξέγερση και να στρατολογήσουν υποστηρικτές για τη Νέα Ιερουσαλήμ. Υπήρξαν ιδιαίτερα πετυχημένοι στην Ολλανδία. Ο Erasmus Schet έγραψε στον Έρασμο του Ρόττερνταμ: «*Δύσκολα να βρεθεί κάποια μικρή ή μεγάλη πόλη στην οποία να μη σιγοκαίει η φωτιά της ανταρσίας. Η κοινοκτημοσύνη που κηρύττουν προσελκύει τις μάζες από κάθε κατεύθυνση*» (29: σ.153). Σε πολλές πόλεις οι ανα-βαπτισμένοι μετρούνταν σ' εκατοντάδες κι ανάμεσά τους υπήρχαν άνθρωποι μεγάλης επιρροής. Στην Κολονία αναφέρθηκε ότι είχαν βαφτιστεί εκ νέου εφτακόσιοι και στην Έσση, διακόσιοι. Η αναταραχή μεγάλωνε γοργά. Μια μέρα, πέντε γυμνοί άντρες με σπαθιά στα χέρια, διέτρεξαν το Άμστερνταμ, προλέγοντας το επικείμενο τέλος του κόσμου. Μεγάλα πλήθη ένοπλων Αναβαπτιστών κινούνταν προς το Μύνστερ. Εξακόσιοι συγκεντρώθηκαν στο Vollenhove. Τριάντα πλοία στα οποία επέβαιναν οπλισμένοι Αναβαπτιστές έφυγαν απ' το Άμστερνταμ και έδесαν κοντά στο Genemuiden. Αυτά ακολουθήθηκαν από είκοσι-ένα ακόμα πλοία με τρεις χιλιάδες άντρες, γυναίκες και παιδιά. Οι Ολλανδικές αρχές κατόρθωσαν να διασκορπίσουν αυτά τα πλήθη με μεγάλη δυσκολία. Στην πόλη του Warenburg, μια Αναβαπτιστική κοινότητα άρχισε να συγκεντρώνει όπλα και ο δήμαρχος τρόμαξε τόσο ώστε θα εμφανίζονταν μόνο με τη συνοδεία εκατό φρουρών. Στο Μύνστερ, ο Προφήτης Johann Duseschur συνέταξε μια λίστα πόλεων που επρόκειτο σύντομα να ελεγχθούν απ' τα “Τέκνα του Θεού”. Πρώτο στη λίστα ήταν το Soest. Μια αντιπροσωπεία Προφητών ξεκίνησε γι' αυτή την πόλη. Μπήκαν στην πόλη φανερά κι επίσημα, κηρύττοντας την εξέγερση. Οι αρχές κατάφεραν να τους απομακρύνουν με μεγάλη δυσκολία.

Δεν εκπλήσσει τ' ότι αυτό το κίνημα τρόμαξε τον Επίσκοπο Franz von Waldeck, στο οποίο την επικράτεια ανήκε το Μύνστερ, όπως επίσης τρόμαξε και τους ηγεμόνες των γειτονικών περιοχών. Με αργό ρυθμό συγκεντρώθηκε ένας στρατός που πολιόρκησε το Μύνστερ. Η πόλη ήταν καλά οχυρωμένη και διέθετε μεγάλα αποθέματα εφοδίων. Η πολιορκία ήταν σκληρή, διαρκώντας δεκατέσσερις μήνες. Ένα απ' τα πρώτα θύματα του πολέμου έτυχε να είναι ο Αναβαπτιστής ηγέτης Ματίς. Στη διάρκεια ενός κοινού γεύματος, κραύγασε: «*Ας γίνει το θέλημά Σου κι όχι το δικό μου!*». Έπειτα αποχαίρετισε τους υπόλοιπους, φιλώντας τους. Φαίνεται ότι είδε κάποιο όραμα πως έπρεπε να προκαλέσει τους άπιστους σε μάχη, όπως έκανε ο Σαμψών. Την επόμενη μέρα βγήκε πράγματι απ' τα τείχη της πόλης με μια μικρή ομάδα εθελοντών και κομματιάστηκε απ' τους μισθοφόρους.

Ο σύντροφός του στα όπλα Μπόκελσον (Ιωάννης του Λέυδεν) ακολούθως εκφώνησε

ένα λόγο: «Ο Θεός θα σας στείλει άλλον Προφήτη που θα είναι ισχυρότερος. Ο Θεός θέλησε το θάνατο του Ματίς για να μην πιστέψετε σ' αυτόν περισσότερο απ' όσο στο Θεό». Μέσα σε μερικές μέρες, ο Μπόκελσον έγινε ο νέος Προφήτης και κληρονόμος του Ματίς (29: σ.207). Κάποτε ο Κύριος σφράγισε τα χείλη του Ιωάννη για τρεις μέρες. Με το που ξαναβρήκε τη λαλιά του, διακήρυξε ότι είχε δεχτεί μια αποκάλυψη για τη νέα τάξη στην πόλη. Η εξουσία του συμβουλίου έπρεπε να καταργηθεί και δώδεκα πρεσβύτεροι έπρεπε να κυβερνούν υπό την ηγεσία του Προφήτη. Τα ονόματα των πρεσβυτέρων ανακοινώθηκαν κι έτυχε να είναι οι Ολλανδοί Προφήτες με τη μεγαλύτερη επιρροή, που τοποθετήθηκαν χωρίς εκλογές.

Υστερα ακολούθησε αυτό που πιθανώς ήταν η ριζοσπαστικότερη καινοτομία – η εγκαθίδρυση της πολυγαμίας. Ιδέες αυτού του τύπου υπήρξαν και νωρίτερα στα Αναβαπτιστικά κηρύγματα. Υποστηρίχτηκαν από αναφορές στα έθιμα των πατριαρχών της Παλαιάς Διαθήκης. Η εφαρμογή του νέου νόμου διευκολύνθηκε απ' το γεγονός ότι μετά την απέλαση των άθεων, ο αριθμός των γυναικών του Μύνστερ ήταν δύο ή τρεις φορές μεγαλύτερος απ' τον αντίστοιχο των αντρών. Η εισαγωγή της πολυγαμίας συνοδεύτηκε κι από ένα κανονισμό σύμφωνα με τον οποίο, όλες οι γυναίκες που δεν εμποδίζονταν απ' την ηλικία τους, ήταν υποχρεωμένες να έχουν σύζυγο. Το μοίρασμα των γυναικών ξεκίνησε. Αυτόπτες μάρτυρες αναφέρουν χρήση βίας και αυτοκτονίες. Η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία επιβλήθηκε ο νόμος γίνεται αντιληπτή μέσω ενός ακόμα νόμου, που απαγόρευε στους άντρες να παραβιάζουν τα σπίτια ομαδικά για να επιλέξουν γυναίκες. Μόνο να φανταστεί μπορεί κάποιος το πως ήταν η ζωή μέσα στις καινούριες οικογένειες. Οι αρχές παρενέβαιναν επίσης με το στήσιμο συχνών δημόσιων τιμωριών των απειθαρχών συζύγων.

Η κοινωνικοποίηση της ιδιοκτησίας και η πολυγαμία προκάλεσαν αξιοσημείωτη εναντίωση απ' την πλευρά της πόλης. Οι δυσαρεστημένοι αιχμαλώτισαν τους σημαντικότερους Προφήτες, απαιτώντας την κατάργηση αυτών των κανονισμών. Περικυκλώθηκαν όμως από Αναβαπτιστές που ήταν ακόμα πιστοί στον Μπόκελσον – κυρίως Ολλανδούς και Φρήζιους – κι αναγκάστηκαν να παραδοθούν. Δέθηκαν στα δέντρα και πυροβολήθηκαν. «Αυτός που θα ρίξει την πρώτη βολή προσφέρει υπηρεσία στο Θεό» κραύγαζε ο Μπόκελσον.

Η ήττα της αντιπολίτευσης συνέπεσε με μια μεγάλη στρατιωτική νίκη – μια μεγάλη δύναμη που έκανε έφοδο εναντίον της πόλης απωθήθηκε. Ο στρατός των επιτιθέμενων ήταν κακά οργανωμένος και προφανώς υπήρχαν Αναβαπτιστές στις γραμμές του, επειδή η στιγμή που είχε οριστεί για την έφοδο έγινε γνωστή στο Μύνστερ. Οι απώλειες του στρατού των πολιορκητών ήταν τέτοιες που μια τολμηρή έξοδος θα μπορούσε να τον καταστρέψει ολοκληρωτικά.

Αυτά τα συμβάντα ενδυνάμωσαν τη θέση του Ιωάννη σημαντικά. Ο Προφήτης Duserschur ανέφερε ότι είχε ένα όραμα σύμφωνα με τ' οποίο ο Ιωάννης θα γίνονταν

βασιλιάς του κόσμου, παίρνοντας τα σκήπτρα απ' τον πατέρα του Δαυΐδ μέχρι τον ερχομό του ίδιου του Κυρίου. Ο Μπόκελσον επιβεβαίωσε ότι είχε το ίδιο όραμα. Η επιλογή του βασιλιά κορυφώθηκε με την απαγγελία ψαλμών.

Ο Μπόκελσον περιέβαλε τον εαυτό του με μια μεγαλοπρεπή αυλή, δημιουργώντας αυλικά πόστα διαφόρων ειδών και ένα απόσπασμα σωματοφυλάκων. Έπαιρνε καινούριες συζύγους συνεχώς, ανάμεσα στις οποίες, η πρώτη ήταν “πιο αγαπητή απ' όλες τις γυναίκες”, η Διβάρα – η χήρα του Ματίς. Δύο στέμματα διακοσμημένα με πολύτιμες πέτρες – ένα βασιλικό κι ένα αυτοκρατορικό – φτιάχτηκαν για τον Μπόκελσον. Το έμβλημά του ήταν η υδρόγειος με δύο διασταυρούμενα ξίφη, σύμβολο της εξουσίας του πάνω στον κόσμο.

Ο βασιλιάς εμφανίζονταν με ένα σάλπισμα και συνοδεύονταν από ένα έφιππο φρουρό. Ένας Μάγιστρος βάδιζε μπροστά, φέροντας μία λευκή ράβδο κι έπειτα έρχονταν οι μεγαλοπρεπώς ντυμένοι ακόλουθοι, με τον έναν να φέρει ξίφος και τον άλλον την Παλαιά Διαθήκη. Έπειτα έρχονταν η αυλή μέσα στο μετάξι. Όποιος τους συναντούσε έπρεπε να γονατίζει. Τότε ήταν που ο Ιωάννης είχε ένα όραμα απ' τ' οποίο έμαθε ότι κανείς δε θά 'πρεπε να κατέχει πάνω από ένα πανωφόρι, δυο ζευγάρια κάλτσες, τρία πουκάμισα και πάει λέγοντας. Όλοι όσοι βρίσκονταν εκτός της βασιλικής αυλής δεσμεύονταν απ' αυτή την αποκάλυψη.

Μια μέρα, 4.200 πολίτες κλήθηκαν σ' ένα βασιλικό τραπέζι. Ο βασιλιάς και η βασίλισσα έπαιζαν τους οικοδεσπότες κι όλοι έψελναν τον ύμνο “Δόξα εν υψίστοις τω Θεώ”. Ξαφνικά ο Ιωάννης παρατήρησε κάποιον ανάμεσα στους καλεσμένους που του φαινόταν ξένος: «*Δεν φορούσε γαμήλια ενδυμασία*». Αποφασίζοντας ότι αυτός έπρεπε να είναι ο Ιούδας, ο βασιλιάς τον αποκεφάλισε επί τόπου. Κατόπιν το τραπέζι συνεχίστηκε.

Στήθηκαν θεατρικές παραστάσεις για το λαό της πόλης, με κάποιες απ' αυτές να παρωδούν τη θεία λειτουργία κι άλλες να έχουν κοινωνικό περιεχόμενο – για παράδειγμα, ο διάλογος του πλούσιου με το Λάζαρο.

Οι δρόμοι κι όλα τα σημαντικά κτήρια της πόλης μετονομάστηκαν. Στα βρέφη δίνονταν νέα επινοημένα ονόματα.

Στο μεταξύ, οι εκτελέσεις λάμβαναν χώρα σχεδόν καθημερινά: για παράδειγμα, την τρίτη του Ιούνη του 1535, πενήντα-δύο άνθρωποι εκτελέστηκαν, την πέμπτη του Ιούνη, τρεις, από δεκαοχτώ στις έξι και εφτά του μήνα κτλ. Οι αμετανόητες σύζυγοι εκτελέστηκαν, όπως επίσης και μια γυναίκα που είχε εκφραστεί εναντίον της νέας τάξης. Κάποια γυναίκα που αρνήθηκε να γίνει σύζυγος του βασιλιά παρά τις διάφορες προτάσεις του, έχασε το κεφάλι της στην πλατεία της πόλης απ' το ίδιο το χέρι του βασιλιά, ενώ οι συγκεντρωμένες σύζυγοί του έψελναν το “Δόξα εν υψίστοις τω Θεώ”.

Τα γεγονότα στο σύνολό τους εμφανίζουν μια εικόνα μαζικής παθολογίας, μιας παράνοιας της οποίας οι ίδιοι οι Προφήτες έπεσαν τελικά θύματα, όταν με τυφλό φανατισμό ένωσαν το πεπρωμένο τους μ' ένα χαμένο σκοπό. Ήταν όμως πράγματι έτσι; Η ιστορία του

Μύνστερ παρουσιάζει ένα πλήθος συμπεριφορών που συνοδεύουν κάθε επανάσταση, καθώς όμως περιορίστηκαν σε μια μόνο πόλη και συμπίεστηκαν στη διάρκεια ενός χρόνου, έκαναν την τραγωδία να μετατραπεί σε τερατώδη φάρσα. Η έμπνευση του Σουίφτ (**στμ:91**) ν' αποδώσει όλα τα ελαττώματα του κόσμου στους μικροσκοπικούς Λιλλιπούτειους χρησιμοποιήθηκε εδώ απ' την ιστορία. Στην πραγματικότητα, και οι πλέον αλλόκοτες απ' τις πράξεις αποδεικνύεται πως υπήρξαν απόλυτα συμβατές με την εσωτερική λογική του κινήματος. Ο ακραίος φανατισμός παρακινούσε τον Αναβαπτιστικό συρφετό κι απλώνονταν σε όλο και ευρύτερες μάζες ανθρώπων. Πίσω απ' τα εξωφρενικά καμώματα του Γιαν Μπόκελσον μπορούμε συχνά να διακρίνουμε ένα μυαλό ύπουλο κι υπολογιστικό και παραδείγματα γι' αυτό θα δούμε αργότερα. Προφανώς, τόσο αυτός όσο κι υπόλοιποι Προφήτες είχαν ένα πολύ συγκεκριμένο σκοπό κατά του – την “παγκόσμια” εξέγερση και την κατάληψη της εξουσίας απ' τους ίδιους, αν όχι σ' “ολόκληρο τον κόσμο”, τουλάχιστον σ' ένα μεγάλο τμήμα της Ευρώπης. Παρ' όλο που οι ελπίδες αυτές δεν πραγματοποιήθηκαν, δε θά 'πρεπε ν' απορριφθούν ως εντελώς αβάσιμες. Η αναταραχή είχε εξαπλωθεί σ' ολόκληρη τη βορειοδυτική Γερμανία και την Ολλανδία. Πιστεύονταν ευρέως κατά την περίοδο εκείνη, ότι αν ο Ιωάννης κατόρθωνε να σπάσει την πολιορκία θα μπορούσε να επιφέρει μια αλλαγή στην πορεία της ιστορίας, συγκρίσιμη με τη μεγάλη μετανάστευση των λαών. Οι Αναβαπτιστές απεσταλμένοι δρούσαν μέχρι τη Ζυρίχη και τη Βέρνη. Στο Μύνστερ προσέλκυσαν μισθοφόρους στην πλευρά τους με μεγάλες αμοιβές. Η δύναμη των πολιορκητών κατελήφθη κάποτε από πανικό όταν φημολογήθηκε πως οι Αναβαπτιστές είχαν καταλάβει τη Λυβέκη (Lübeck). Αυτό αποδείχτηκε αναληθές αλλά είναι χαρακτηριστικό της επικρατούσας γενικής αίσθησης.

Υπήρξε προφανώς ένα σχέδιο για το ξέσπασμα της εξέγερσης σε τέσσερα διαφορετικά μέρη ταυτόχρονα και εν μέρει εφαρμόστηκε. Στην Φρηζία, οι Αναβαπτιστές κατέλαβαν και οχύρωσαν ένα μοναστήρι όπου αντιστάθηκαν σε μια παρατεταμένη πολιορκία. Η νίκη στοίχισε στον αυτοκρατορικό στρατό εννιακόσιους άντρες. Ένας στολίσκος Αναβαπτιστικών πλοίων προσέγγισε το Deventer με σκοπό να καταλάβει την πόλη αλλά αναχαιτίστηκε από το στόλο του Δούκα του Helder. Έξω απ' το Γκρόνινγκεν, συγκεντρώθηκε μια δύναμη Αναβαπτιστών περίπου χιλίων αντρών με σκοπό ν' ανοίξει δρόμο για το Μύνστερ. Κι αυτή επίσης διασκορπίστηκε απ' τους άντρες του δούκα.

Οι Αναβαπτιστές όμως ήταν ισχυρότατοι στην Ολλανδία, την πατρίδα των Ματίς και Γιαν Μπόκελσον. Το 1535, συγκεντρώθηκαν εκεί κάποια μεγάλα αποσπάσματα Αναβαπτιστών. Κατάφεραν ακόμα και να καταλάβουν το δημαρχείο του Άμστερνταμ για λίγο, αν κι οι αρχές πήραν γρήγορα τον έλεγχο της κατάστασης. Ένας απ' τους λόγους της αποτυχίας της κίνησης ήταν ότι τα σχέδια τους έγιναν γνωστά στον εχθρό. Ένας απ' τους Απόστολους του Ιωάννη έπεσε στα χέρια του επισκόπου κι υποσχέθηκε ότι θ' αποκάλυπτε τα σχέδια μάχης των Αναβαπτιστών μ' αντάλλαγμα τη ζωή του. Επέστρεψε στο Μύνστερ υποκρινόμενος ότι είχε δραπετεύσει, ξεκινώντας αμέσως μετά για μια

αποστολή και πληροφορώντας τον επίσκοπο για το καθετί.

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι βλέψεις του Μπόκελσον μόνο απατηλές δεν ήταν. Είχε συγκεντρώσει ένα στρατό κι ήταν έτοιμος να σπάσει την πολιορκία, μιας κι οι Ολλανδοί έσπευδαν προς βοήθειά του. Είχε κατασκευάσει ένα κινητό οδόφραγμα αποτελούμενο από άμαξες. Τη νύχτα περιτριγύρισε όλη την πόλη ξυπόλητος, φορώντας μόνο ένα χιτώνα, κραυγάζοντας: “Χαίρε Ισραήλ, η σωτηρία είναι κοντά”. Κάποια στιγμή κάλεσε όλο το στρατό στην πλατεία με σκοπό να εξέλθει απ’ την πόλη. Εμφανίστηκε τότε, φορώντας το στέμμα του και βασιλικά ενδύματα, και ανακοίνωσε πως η μέρα δεν είχε φτάσει ακόμα κι ότι απλά επιθυμούσε να διαπιστώσει την ετοιμότητα των δυνάμεών του. Μια γιορτή προετοιμάστηκε για τον κόσμο – υπήρχαν περίπου δυο χιλιάδες άντρες κι οχτώ χιλιάδες γυναίκες στο σύνολο. Μετά το γεύμα, ο Ιωάννης ξαφνικά ανακοίνωσε ότι παραιτούνταν. Όμως ο Προφήτης Dusentschur εξήγγειλε ότι ο Θεός κάλεσε τον αδερφό του, Ιωάννη του Λέυδεν, να παραμείνει βασιλιάς και να τιμωρήσει τους φαύλους. Ο Μπόκελσον επανεξέλεγε.

Υπήρχαν προφανώς πραγματικές διενέξεις πίσω από τούτα τα μασκαραλίκια. Σε μια άλλη περίπτωση, για παράδειγμα, ο Knipperdolling άρχισε να χοροπηδάει και να χορεύει παράξενα και να στέκεται με το κεφάλι κάτω. Όμως εν μέσω αυτών των θεατρνισμών άρχισε ξαφνικά να φωνάζει: “Ο Ιωάννης είναι βασιλιάς της σάρκας αλλά εγώ θα γίνω βασιλιάς του πνεύματος”. Ο Μπόκελσον διέταξε να τον κλειδώσουν σ’ ένα πύργο κι αποτέλεσμά αυτού ήταν ο Knipperdolling να καλοσκεφτεί γρήγορα τα πράγματα κι οι δυο τους να συμφιλιωθούν. Άλλη μια πολιτική κίνηση με παρόμοια φανταστική περιβολή ήταν η “εκλογή” των δουκών. Διεξήχθη μυστική ψηφοφορία στις δώδεκα περιοχές στις οποίες είχε χωριστεί η πόλη. Τα ονόματα των υποψήφιων τοποθετήθηκαν σ’ ένα καπέλο και τραβήχτηκαν από ειδικά εντεταλμένα νεαρά αγόρια. Οι δούκες που εκλέχτηκαν μ’ αυτό τον τρόπο έτυχε να είναι όλοι Προφήτες που πρόσκεινταν στον Μπόκελσον. Ο καθένας έλαβε ένα δουκάτο της αυτοκρατορίας, δηλαδή μια απ’ τις περιοχές της πόλης, παράλληλα με τον έλεγχο της πύλης της πόλης που βρίσκονταν στην αντίστοιχη περιοχή. Το τελευταίο αυτό σημείο ήταν και το πραγματικό νόημα του όλου εγχειρήματος, επειδή οι μισθοφόροι, τους οποίους δεν εμπιστευόνταν πια ο Ιωάννης, μετακινήθηκαν ακολούθως απ’ τα στρατηγικά για την άμυνα της πόλης σημεία.

Αυτοί οι πολιτικοί ελιγμοί συνοδεύτηκαν απ’ το θέαμα της βασιλικής φρουράς που επιδίδονταν σε καθημερινές στρατιωτικές ασκήσεις στην κεντρική πλατεία.

Στο τέλος, όμως, τα μεγάλα αποθέματα σ’ εφόδια εξαντλήθηκαν κι ήρθε ο λιμός. Τ’ άλογα φαγόθηκαν και αυτό εξαφάνισε κάθε ελπίδα για το σπάσιμο της πολιορκίας. Οι διάκονοι δήμευσαν όλα τ’ αποθέματα, και υπό την απειλή της θανάτωσης απαγορεύτηκε η παρασκευή ψωμιού κατ’ οίκον. Όλα τα σπίτια ερευνήθηκαν και κανείς δεν είχε το δικαίωμα να κλειδώνει την πόρτα του. Οι πολίτες άρχισαν να τρώνε γρασίδι και ρίζες. Ο βασιλιάς αποφάνθηκε ότι αυτά “δεν ήταν χειρότερα απ’ το ψωμί”. Εκείνες τις στιγμές,

κάλεσε όλους τους δούκες, την αυλή κι όλες του τις συζύγους, σ' ένα πολυτελές γλέντι στο παλάτι. Ένας αυτόπτης μάρτυρας που αργότερα ξέφυγε απ' την πόλη ανέφερε: «Συμπεριφέρονταν λες και σχεδίαζαν να ηγεμονεύουν για το υπόλοιπο της ζωής τους» (29: σ.237).

Ο φανατισμός λειτουργούσε σαν αλεξικέραυνο. Ο βασιλιάς διέταξε “να καταστραφεί οτιδήποτε είχε μεγάλο ύψος”. Και οι πολίτες άρχισαν να καταστρέφουν τα καμπαναριά και τις οροφές των πύργων. Η καταστολή εφαρμόζονταν όλο και πιο πλατιά. Καινούριες συνωμοσίες ξεσκεπάζονταν χωρίς σταματημό. Ένας απ' τους κατηγορούμενους κομματιάστηκε σε δώδεκα μέρη κι ένας Ολλανδός έφαγε την καρδιά και το συκώτι του.

Η πόλη ήταν καταδικασμένη. Όλο και περισσότεροι πολιορκούμενοι δραπέτευαν, παρά το γεγονός ότι στο στρατόπεδο των πολιορκητών τους περίμενε το δικαστήριο, ο βασανισμός και πιθανώς η εκτέλεση. Τελικά, στις 25 Ιούλη του 1535, το Μύνστερ αλώθηκε. Η βασιλεία των Αναβαπτιστών, που είχαν έρθει στην εξουσία στις 21 Φλεβάρη του 1534, κράτησε για ενάμιση χρόνο. Πολλοί απ' αυτούς κατακρεουργήθηκαν απ' τους μισθοφόρους στη διάρκεια της τελικής εφόδου, άλλοι δικάστηκαν και πολλοί εκτελέστηκαν. Το Μύνστερ δεν ήταν πια ευαγγελική πόλη, έχοντας επιστρέψει στη δικαιοδοσία του Καθολικού επισκόπου.

Ο Γιαν Μπόκελσον κρύφτηκε στον πιο απόρθητο πύργο αλλά αργότερα παραδόθηκε. Μετά από βασανιστήρια, αποκήρυξε την πίστη του και παραδέχτηκε πως “του άξιζε δέκα φορές ο θάνατος”. Υποσχέθηκε πως αν του χαρίζονταν η ζωή θα επανέφερε όλους τους Αναβαπτιστές στην υποταγή. Μάταια όμως. Στην πλατεία όπου κάποτε κάθονταν στο θρόνο του, βασανίστηκε με πυρωμένα σίδερα, κι έπειτα του κάρφωσαν στην καρδιά ένα πυρωμένο μαχαίρι.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ:

3. Κ. Μαρξ – Φ. Ένγκελς, *Sochineniia* (Άπαντα, στα ρωσ.). Τόμοι 1-15, 17-19, 21-29. Μόσχα-Λένινγκραντ, 1928-48.

18. Herbert Grundmann, *Religiöse Bewegungen im Mittelalter*. Βερολίνο, 1935.

19. J. Macek, *Tabor v gusitskom revoliutionnom dvizhenii* (Το Θαβώρ στο Χουσσιτικό Επαναστατικό Κίνημα, ρωσ.- Το πρωτ. στα τσεχικά), τόμ. 2, Μόσχα, 1959.

20. M. M. Smirin, *Narodnaia reformatsiia Tomasa Miuntsera i velikaia krest'ianskaia voina* (Η Λαϊκή Μεταρρύθμιση του Τόμας Μίντσερ και ο Μεγάλος Πόλεμος των Χωρικών, ρωσ.), Μόσχα, 1959.

21. J. Macek, *Gusitskoe revoliutionnoe dvizhenie* (Το Χουσσιτικό Επαναστατικό Κίνημα, ρωσ. – πρωτ: τσεχ.), Μόσχα, 1954.

22. L. Ranke, *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation*. Τομ 2, Βερολίνο, 1842.

23. F. Bezold, *Geschichte der deutschen Reformation*. Βερολίνο, 1886.
24. L. Keller, *Die Reformation und die älteren Reformparteien*. Λειψία, 1885.
25. L. Keller, *Johann von Staupitz und die Anfänge der Reformation*. Λειψία, 1888.
28. *T Müntzer; Sein Leben und seine Schriften*. Εκδ: Otto H. Brandt, Ιένα, 1933.
29. L. Keller, *Geschichte der Wiedertäufer und ihres Reichs zu Münster*. Μύνστερ, 1888.
39. K. Kautsky, *Vorläufer des neueren Sozialismus*, 2 τόμοι, τομ: 2^{ος} - *Der Kommunismus in der deutschen Reformation*. Στουτγκάρδη, 1913.
40. G. Adler, *Geschichte des Sozialismus und Kommunismus von Plato bis zur Gegenwart*. τομ: 1, Λειψία, 1920.

ΡΑΟΥΑ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

«Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ ΟΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ» (απόσπ.)

[...]

Κεφάλαιο 36 - Οι Μεταρρυθμιστές της Ανατολής: Χουσιίτες και Θαβωρίτες.

Η Ρώμη είχε ανακαλύψει στη Βοημία μια πηγή σημαντικών θησαυρών. Η μισή γη ανήκε στον κλήρο, ο οποίος – αφού την εκμεταλλεύονταν στ’ όνομα του Χριστού- είχε εγείρει το λαϊκό μίσος εντονότερα απ’ ότι οπουδήποτε αλλού, αν κάτι τέτοιο ήταν δυνατό.

Το 1360, ο ασκητής μεταρρυθμιστής Γιαν Μίλιτς κατήγγειλε στην Πράγα τη διαφθορά της Εκκλησίας, την πραγματική ενσάρκωση του Αντίχριστου, και παρακινούσε μάταια τους ιερείς στην εθελούσια φτώχεια που τη χαρακτήριζε ευαγγελική.

Μετά το θάνατο του Μίλιτς, ο μαθητής του, Ματθαίος του Γιανόβ, συνέχισε τις μεταρρυθμίσεις του. Αντέταξε στο “σώμα του Αντίχριστου” που δίνονταν με τη μορφή της Όστιας στη διάρκεια της μετάληψης της διεφθαρμένης Εκκλησίας, την Ευχαριστία της Εκκλησίας (Ekklesia), την αληθινή Εκκλησία των πιστών. Η κοινή μετάληψη επ’ άρτω και οίνω (η μετάληψη των δύο ειδών [especies]) ξεκίνησε ως σύμβολο εναντίωσης στον Καθολικισμό, στον οποίο κοινωνούσαν μόνο με το ένα είδος – άρτο) την οποία ο Γιανόβ αντέταξε στο αφηρημένο και μηχανικό τελετουργικό της θείας κοινωνίας του κλήρου, εξηγεί την οξύτητα των διενέξεων πάνω στο ζήτημα της Θείας Ευχαριστίας στη Βοημία, κατά τη διάρκεια των Χουσιιτικών, Θαβωριτικών και Αδαμιτικών πολέμων.

Γύρω στα 1380, οι μεταρρυθμιστικές ιδέες του Ουίκλιφ – υπέρ των οποίων εργάστηκε η “ευφυής” εχθρότητα της Αγγλίας απέναντι στην εξουσία της Ρώμης – άρχισαν να εξαπλώνονται.

Ο Γιαν Χους, θαυμαστής του Ουίκλιφ, έδωσε απότομα στο κήρυγμά του παγκόσμιο χαρακτήρα, έναντι των κριτικών που μέχρι τότε περιορίζονταν μέσα στα όρια εθνικών σκοπών. Το κύρος που του απέδιδε το λειτουργημά του ως Ρέκτορα του Πανεπιστημίου της Πράγας, προσέδωσε στη φωνή του μια βαρύτητα, κάνοντάς την ν’ αντιχρήσει σ’ ολόκληρη την Ευρώπη. Τ’ απέδειξε όταν ο Ιωάννης ΚΓ΄ κάλεσε στην Πράγα τους απεσταλμένους του, στους οποίους ανατέθηκε να κηρύξουν μια σταυροφορία εναντίον του προσωπικού του εχθρού, του Βασιλιά της Νεαπόλεως, συλλέγοντας τα χρήματα που απαιτούνταν για την επιχείρηση μέσω της προωθούμενης πώλησης των συγχωροχαρτιών. Στ’ όνομα των ιερών Γραφών, ο Χους εγέρθηκε εναντίον του κυνισμού του Πάπα και καταδίκασε αυτή τη στάση που ήταν ασύμβατη με τις Χριστιανικές διδασχές.

Ο Χουρ δεν υπήρξε ούτε αιρετικός, ούτε επαναστάτης. Έφτασε απλώς με πάσα ειλικρίνεια στα όρια της απερισκεψίας όταν κατήγγειλε την οικονομική κι εισπρακτική πολιτική της Εκκλησίας. Η επιμονή του τον έκανε ν' απευθυνθεί στο Βασιλιά Βέντσεσλας που διάκειντο θετικά προς αυτόν, του οποίου όμως τα ισχυρότερα συμφέροντα θα τον οδηγούσαν σ' άλλη κατεύθυνση.

Έχοντας ήδη αφορισθεί και κληθεί στη Σύνοδο της Κωνσταντίας το 1414, ο Χουρ θ' ανταποκρίνονταν συνοδευόμενος απ' το μαθητή του, Ιερώνυμο της Πράγας, χάρη στην εγγυημένη ασφάλεια που του παρείχε ο Αυτοκράτορας Σιγισμούνδος. Υπεράσπισε τις θέσεις του μπροστά στη Σύνοδο: ο Χριστός ήταν η κεφαλή της Εκκλησίας κι όχι ο Πάπας. Η σύνοδος αποφάνθηκε υπέρ του μονάχα σ' ένα σημείο: καθαίρεσε τον Πάπα Ιωάννη ΚΓ' (* Στον Εικοστό Αιώνα, με σκοπό να εξαλειφθεί η μνήμη ενός Πάπα που δεν υπήρξε κι απ' τους χειρότερους, τ' όνομα Ιωάννης ΚΓ' δόθηκε σ' έναν ακόμα Πάπα – **στυμ:92**) για σιμωνία, φόνο, σοδοσισμό και μοιχεία, κατηγορίες που όπως όλα δείχνουν, θα μπορούσαν να προσαφθούν εναντίον της πλειοψηφίας των ποντιφικών ηγεμόνων. [1]

Απ' την άλλη, οι εκκλησιαστικοί αξιωματούχοι δεν αποστέρησαν τους εαυτούς τους απ' τα προσοδοφόρα αποστολικά λειτουργήματα. Καθοδηγούμενοι απ' το Γάλλο Καρδινάλιο, Pierre d' Ailly –έναν μετανοημένο χλιαστή- που παρέμεινε προσηλωμένος στ' άμεσα συμφέροντά του, οι συνοδικοί πατέρες αφόρισαν τον Γιαν και τον Ιερώνυμο, και τους παρέδωσαν στην πυρά το 1415. Ο Αυτοκράτορας Σιγισμούνδος που είχε συστήσει στον Χουρ ν' ανακαλέσει τις δηλώσεις του, στην πραγματικότητα ελάχιστα επιθυμούσε τη δημιουργία μιας ακηδεμόνευτης Βοημίας, αντιλαμβανόμενος τις σχετικές αξιώσεις ως θεολογικά επιχειρήματα. Αυτός ο υπολογισμός αποδείχθηκε κακός γιατί οι εκτελέσεις των Χουρ και Ιερεμία επέσπευσαν την εξέγερση.

Ενώ ο Βασιλιάς Βέντσεσλας διέρηξε τις σχέσεις του με τους Χουρσίτες κατ' απαίτηση του Πάπα Μαρτίνου Ε' και του αδελφού του, Αυτοκράτορα Σιγισμούνδου, η Εκκλησία της Βοημίας πέρασε σε κοσμικό έλεγχο, πέφτοντας στα νύχια της κυριαρχίας της Ρώμης.

Τον Ιούλιο του 1418, όταν ο Βέντσεσλας απέκλεισε απ' τη διακυβέρνηση της Πράγας τους εκπροσώπους των λαϊκών τάξεων [*populaire*] του διαμερίσματος της Νέας Πόλης, υφαντουργοί, εργάτες, ράφτες, ζυθοποιοί και χωρικοί, κατέλαβαν το Δημαρχείο κι εκπαραθύρωσαν τους νέους συμβούλους. Κάτω απ' το πρόσχημα της εκδίωξης των αριστοκρατικών οικογενειών που είχαν εναντιωθεί στον Γιαν Χουρ, ο ξεσηκωμός εντάχθηκε σωστά στα πλαίσια της παράδοσης των κομμουναλιστικών ταξικών αγώνων.

Οι συντεχνίες κι οι ενώσεις των τεχνιτών έδωξαν τους Καθολικούς, απαλλοτρίωσαν τα μοναστήρια και δήμευσαν τον εκκλησιαστικό πλούτο προς όφελος του Συμβουλίου της Πράγας. Πολύ γρήγορα, το χάσμα μεταξύ του προλεταριακού ριζοσπαστισμού και των επιφανών πολιτών που βιαστικά επανήρθαν στον Χουρσισμό, καλύφθηκε. Μια μετριοπαθής παράταξη έκανε την εμφάνισή της, που έκλινε προς τους Καθολικούς, αν και διακρίνονταν απ' αυτούς λόγω του ότι μεταλάβαιναν επ' άρτω και οίνω, δηλαδή, και

με τα δύο είδη. Τα μέλη της υιοθέτησαν τ' όνομα Ουτρακιστές.

Το 1419, η ριζοσπαστική πτέρυγα του Χουσσσιτικού κινήματος οργανώθηκε σε οριστικά αυτόνομη βάση. Εδρεύοντας σ' ένα λόφο, κοντά στο κάστρο του Bechyně, μια ομάδα μαχητών ξαναβάφτισε το μέρος με τ' όνομα που το κανονικό κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο ανέδειξε, δηλώνοντας ότι εκεί ήταν που ο Ιησούς ανήγγειλε την επιστροφή του πριν αναληφθεί στους ουραμούς: το Όρος Θαβώρ.

Οι Θαβωρίτες αναγνώριζαν σε κάθε άνθρωπο το δικαίωμα να ερμηνεύει τις Γραφές. Απέρριπταν το καθαρτήριο, τις προσευχές για τους νεκρούς και τις λατρείες των αγίων και των λειψάνων. Όπως οι Βαλδεσιανοί, αρνούσαν να πάρουν όρκο και ήταν αντίθετοι με τη θανατική ποινή. Άλλη μια φορά συνδύαστηκαν (υπέρ των λαϊκών τάξεων) τα ζητήματα της εθελούσιας φτώχειας, ενός εξισωτικού χιλιασμού, και μ' ένα επιθετικό τρόπο, η προώθηση του Ελευθέρου Πνεύματος και η επιρροή του εξτρεμιστικού φανατισμού.

Το 1420, η είδηση ότι η φωτιά του Θεού πρόκειται να σκεπάσει τις πόλεις και τα χωριά, δημιούργησε μια μεγάλη έξοδο με κατεύθυνση τα βουνά, όπου πέντε Θαβωριτικές πόλεις θα οικοδομούνταν υπό τη θεϊκή προστασία, γιατί *“δεν ήταν δυνατό να σχετίζονται με τον Αντίχριστο”*. [2]

Ο κήρυκας Jan Capek βασίστηκε σε παραθέματα της Παλαιάς Διαθήκης για να σφαγούν οι αμαρτωλοί: *«Καταραμένος νά 'ναι αυτός που δεν αφήνει το ξίφος του να κάνει το αίμα των εχθρών του Χριστού να ρέει. Κάθε πιστός πρέπει να βουτήξει τα χέρια του στο αίμα»*. [3] Κάποιοι άνθρωποι, όπως ο Peter Chelcicky, πιστός στην αρχή του πασιφισμού, αντέδρασαν απέναντι στην υστερία ανάλογων αναφορών και κατήγγειλαν το τέχνασμα του Σατανά, που ως πονηρός που ήταν, έβαζε στα μυαλά των εξοργισμένων την ιδέα ότι ήταν άγγελιο προορισμένοι να εξαγνίσουν τον κόσμο.

Το Μάρτη του 1420, η ανακωχή μεταξύ του Σιγισμούνδου και των μετριοπαθών Χουσσσιτών έδωσε τη θέση της σ' ένα ανηλεή πόλεμο, μέσω του οποίου αναδείχτηκε η προσωπικότητα του Θαβωρίτη Αρχηγού, Jan Zizka. Συντρίβοντας τις Γερμανικές και Ουγγρικές συμμορίες, τα ξίφη των οποίων είχαν την ευλογία της Ρώμης, ο Zizka περιεβλήθη με τη δόξα του προφήτη. Σ' αυτόν έλαχε να επιφέρει τη χλιετία και να προετοιμάσει, μέσω του βασιλείου των αγίων, την επιστροφή του Χριστού στη γη. Το κοινωνικό πρόγραμμα δύσκολα άλλαξε: *«Όλοι οι άνθρωποι θα πρέπει να ζουν μαζί σαν αδέρφια, χωρίς κανείς να επιβάλλεται σε άλλον»*. [4] *«Όλοι οι άρχοντες, όλοι οι ευγενείς κι όλοι οι ιππότες θα εκτελεστούν και θα εξολοθρευτούν μέσα στα δάση σαν τους παράνομους»*.

[5] Όπως συμβαίνει συχνά, τα πρώτα θύματα του προγράμματος της κάθαρσης δεν ήταν τόσο οι εξωτερικοί εχθροί αλλά η ριζοσπαστική πτέρυγα των Θαβωριτών, οι Πικάρδοι, που αποδεκατίστηκαν απ' τον Zizka στ' όνομα της ιερότητας της ηθικής.

Ο κολλεκτιβισμός της κατανάλωσης που αναπτύχθηκε στις Θαβωριτικές κοινότητες δεν συνδύαστηκε με την οργάνωση της παραγωγής αγαθών, κι έτσι οι Θαβωρίτες γρήγορα έφτασαν στο σημείο να διεξάγουν επιδρομές ανεφοδιασμού. Τη λεηλασία της

αριστοκρατίας και του κλήρου, θα τη διαδέχονταν η εκμετάλλευση των χωρικών, που βρέθηκαν σε χειρότερη κατάσταση σε σχέση με το καθεστώς των αρχόντων.

Τον Απρίλη του 1421, ο Ζίζκα εξολόθρευσε τις ελευθεριακές κοινότητες που είχαν σχηματιστεί απ' τους Πικάρδους και τους Αδαμίτες. Παρ' όλα αυτά, οι έμπρακτες διαμαρτυρίες τους υπέρ του εξισωτισμού δεν έπαψαν να εξαπλώνονται και να υποθάλπουν αγροτικές εξεγέρσεις στη Βουργουνδία και τη Γερμανία, που επρόκειτο να σφραγιστεί απ' τον πόλεμο των χωρικών.

Το 1430, ένοπλοι Θαβωρίτες επιτέθηκαν στη Λειψία, το Μπάμπεργκ και τη Νυρεμβέργη. Οι νίκες τους προκάλεσαν ξεσηκωμούς εναντίον των πατρικών στη Μαγεντία, την Κωνσταντία, τη Βαϊμάρη και το Στετίν. Εν τούτοις, η μετριοπαθής πτέρυγα – οι Ουτρακιστές – αποσχίστηκαν και σύντομα προσχώρησαν στον εχθρό. Το 1434, οι Θαβωρίτες τσακίστηκαν στο Lipan απ' τους Ουτρακιστές της Βοημίας. Αυτό στάθηκε η αρχή μιας αργής αποσύνθεσης που έφτασε στ' αποκορύφωμα με την πτώση του Όρους Θαβώρ, το 1452. Η πλειοψηφία αυτών που διέφυγαν της γενικευμένης σφαγής θα επέστρεφαν στον πασιφισμό και θα ίδρυναν την κοινότητα των Μοραβών Αδελφών. Παρ' όλα αυτά, το Θαβωριτικό ιδεώδες δεν έπαψε να προπαγανδίζεται και θα συνέχιζε να κρατά άσβεστη στις πόλεις και την ύπαιθρο, τη φλόγα της ελευθερίας που μπορεί να παραδώσει ένα γηρασμένο κόσμο στη φωτιά.

*

Γύρω στο 1460, όταν στη Βοημία είχε σταματήσει ο μακρόχρονος εμφύλιος πόλεμος, δύο ευγενείς φανέρωσαν μέχρι ποιου σημείου παρέμενε ζωντανή η προσδοκία για την έλευση της χιλιετίας. Εκτός απ' τους συνήθεις χρονολογικούς προσδιορισμούς της Δευτέρας Παρουσίας, οι Janko και Livin του Wirsberg εξέθεσαν μια πρωταρχική σύλληψη του Θεού πάνω στις σχέσεις του με τον κόσμο που είχε δημιουργήσει. Μέσω της επικείμενης επιστροφής του, ο Υιός του Ανθρώπου ετοιμάζονταν να σώσει όχι μόνο την ανθρωπότητα μα και τον ίδιο το Θεό, ο οποίος ήταν σε κατάσταση παραλυσίας απ' τη δημιουργία του χρόνου λόγω των αμαρτιών του ανθρώπου. Θα λυτρώνονταν απ' το δικό του μαρτύριο μέσω της επίκλησης του ίδιου του Θεού προς το Σωτήρα. Η ιδέα μιας θεότητας που δεν είναι τίποτα αν διαχωριστεί απ' τους ανθρώπους που δημιούργησε, πήρε έτσι το δρόμο της.

Πως θα μπορούσε αυτή η νέα βασιλεία, προοριζόμενη ν' αποκαταστήσει το Θεό στην εξουσία του, να ξεκινήσει; Με την εξολόθρευση των ένοπλων δυνάμεων του Αντίχριστου: του Πάπα, των αξιωματούχων του κι ύστερα όλων των οπαδών τους. Μόνο 14.000 άνθρωποι θα επιζούσαν ώστε να ιδρύσουν την Πνευματική Εκκλησία. Το "ξίφος" της σταυροφορίας αποτελούσαν παλιοί Θαβωρίτες που είχαν γενικά ανασυγκροτηθεί υπό τη μορφή ληστρικών συμμοριών. Μετά την καταστροφή του Μύνστερ, ο Jan van Batenburg

θα δρούσε με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

Έχοντας ως κέντρο την πόλη του Eger, το κίνημα θ' ασκούσε την επιρροή του μέχρι και στους Μικρούς Αδελφούς (Fratricelles – **στυμ:93**) της Ιταλίας. Το έτος 1467, για τ' οποίο είχε προφητευτεί η επιστροφή του Χριστού μέσα σ' αιματηρή μεγαλοπρέπεια, ο Παπικός Λεγάτος θα παρακινούνταν να δράσει μ' αποφασιστικότητα. Ο Janko θα γλύτωνε απ' την καταστολή, ενώ ο Livin θ' ανακαλούσε για ν' αποφύγει την πυρά και να πεθάνει στη φυλακή του αρχιεπισκόπου της Ρατισβόνης.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] N. Cohn, σ.226. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: εδώ ο Βάνεγκεμ αναφέρεται στη Γαλλική μετάφραση του “In Pursuit of the Millenium” (Νέα Υόρκη, 1957), σ.219]

[2] Ο.π., σ.232. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: Norman Cohn, “In Pursuit of the Millenium”, σ.225]

[3] Ο.π.

[4] H. Kaminisky, *The Free Spirit in the Hussite Revolution*, Χάγη, 1962, σ.47.

[5] Ο.π., σ.48.

Κεφάλαιο 37 – Οι Άνθρωποι της Νόησης και οι Πικάρδοι της Βοημίας.

Στις 12 Ιούνη του 1411, ο Willem van Hildernisseem του τάγματος των Καρμελιτών κλήθηκε ενώπιον του Ιεροεξεταστή Henri de Selles, που ενήργησε εκ μέρους του επισκοπικού δικαστηρίου του Καμπραί. Ο Willem van Hildernisseem κατηγορούνταν ότι είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο μέσα στην ομάδα του Ελεύθερου Πνεύματος, γνωστή στις Βρυξέλες κάτω απ' τ' όνομα “Οι Άνθρωποι της Νόησης”. Πρώην αναγνώστης της Αγίας Γραφής στους Καρμελίτες του Tirlemont, συνάντησε ένα θαυμάσιο σύμμαχο στο πρόσωπο του Gilles της Canter (Gilles the Cantor, Αιγίδιος Κάντωρ), ενός εξηντάχρονου λαϊκού (πιθανώς γιο οικογένειας ευγενών) που θα πέθαινε μέχρι τη στιγμή της δίκης.

Όλα μαρτυρούν ότι οι δυο τους μοιράζονταν το ίδιο ενδιαφέρον για τις θεωρίες της Bloemardine (στυμ:94), της οποίας η μνήμη παρέμενε πολύ πιο ζωντανή απ' ότι ο κάθε ιεροεξεταστής τολμούσε να φανταστεί. Κατά ειρωνικό τρόπο, ο Henri de Selles – που συνδέονταν με το Αββαείο του Groenendael, όπου ο Ruysbroeck, ο εχθρός της Bloemardine, πέθανε το 1381 – μόλις και μετά βίας γλύτωσε από μια προμελετημένη απόπειρα δολοφονίας σ' ένα σταυροδρόμι, από μαχητές των *Humines Intelligentiae* (Ανθρώπων της Νόησης). Όταν η εκτέλεση απέτυχε, κυκλοφόρησε στις Βρυξέλες ένα χλευαστικό για τον Ιεροεξεταστή τραγούδι.

Η υποστήριξη που η ομάδα δέχτηκε τόσο απ' τις τάξεις των εργαζόμενων, όσο κι απ' τους επιφανείς πολίτες (οι συναντήσεις τους πραγματοποιούνταν σ' ένα πυργο που ανήκε σε κάποιον δημοτικό αξιωματούχο) δεν ήταν άσχετη με την επιείκεια που τους επιδείχθηκε στη δίκη. Μετά από τρία χρόνια στη φυλακή, ο Willem αφέθηκε ελεύθερος, ίσως λόγω ενός συμβιβασμού μέσω του οποίου “εξόρκισε” κι απέρριψε το πιο ανατρεπτικό κομμάτι του δόγματος του Gilles.

Η υποδήλωση του Ιωακειμιτισμού ήταν καταφανέστατη απ' το ίδιο το όνομα της σέχτας. Η Τρίτη Εποχή (στυμ:95) ήταν αυτή της φυσικής νόησης των πλασμάτων και των πραγμάτων, μια “εμβριθής άγνοια” μέσα στην οποία η παιδική αθωότητα συναντούσε τη μάθηση του ολοκληρωμένου ανθρώπου, μια ένωση γνώσης (gnosis) και πίστης (pistis), με την πίστη (pistis) να μη σημαίνει πίστη στο Θεό αλλά πίστη στον εαυτό. Ο Gilles της Canter ανέφερε κατ' αυτό τον τρόπο ότι μια μέρα το Άγιο Πνεύμα τον ενέπνευσε, λέγοντάς του: «*Χρεις φτάσει στο στάδιο ενός τριχρόνου παιδιού*».

Στην αρχική, φυσική κατάσταση της ελευθερίας, δεν υπήρχε αμαρτία, ούτε ενοχή, ούτε πνευματική και κοσμική εξουσία. Η Εκκλησία, οι νόμοι και τα ιερά μυστήρια δεν είχαν νόημα, ούτε κι η μετάνοια ή ο εξιλασμός. Το μοναδικό σημαντικό πράγμα ήταν ο δρόμος προς την τελειότητα, στην οποία η ερωτική έκσταση ερμηνευόταν ως κατάσταση της

τέλειας “ανθρωπινότητας” (κατά τη “θεικότητα” της θρησκευτικής γλώσσας). Οι μύστες των Gilles και Willem ταξίδευαν κατ’ αυτό τον τρόπο – αν το επιθυμούσαν – σε μια μυητική οδό που χαρακτηρίζονταν απ’ τις διάφορες διαβαθμίσεις της ερωτικής ηδονής, όμως κάθε πρόσωπο ήταν ελεύθερο να παραμείνει ανέγγιχτο ή να παραδώσει τον εαυτό του ή εαυτό της στην ελευθεριότητα.

Καλός γνώστης της Αγίας Γραφής, ο Willem van Hildernissem ήταν σε θέση να δικαιολογεί οποιαδήποτε συμπεριφορά μέσω των κατάλληλων παραθεμάτων, αφού τα πάντα φανέρωναν το Θεό.

Στον “παράδεισο” που ξανάσμιγαν οι αιρετικοί δίχως διάκριση τάξης ή πλούτου, ο Gilles της Canter δίδασκε ένα τρόπο να κάνουν έρωτα “που ήταν αυτός του Αδάμ πριν την Πτώση”. Επρόκειτο πιθανώς περί [μιας μορφής] παρατεταμένου οργασμού, δίχως εκσπερμάτωση, που κατέληγε με την ταντρική επιφώτιση και την απομάκρυνση του φόβου της εγκυμοσύνης για τις γυναίκες.

Η απουσία φόβου και ενοχής, σε συνδυασμό με την τέχνη της ερωτικής κορύφωσης [*jouir*] που επέτρεπε τις πιο ηδονιστικές αναζητήσεις σε κάθε πεδίο, εύκολα επέφερε την αίσθηση στο πνεύμα των μυστών πως αυτοί ανήκαν σε μια ελίτ, χωρίς κοινό μέτρο με τη μάζα των συγκαιρινών τους που ζούσε μια ζωή παρανοϊκή και φοβισμένη, υπό την ποιμενική ράβδο των αρχόντων και των παπάδων.

Η σύνεση που επιδείχτηκε κατά τη διάρκεια της δίκης και η γελοία “αυστηρότητα” του δικαστηρίου, έστρεψαν την επιτηδειότητα των μυστών προς την προπαγάνδη των ιδεών τους μέσα σ’ απόλυτη ασφάλεια, απολαμβάνοντας μεγάλη εύνοια στις αστικές περιοχές, καθώς και της προστασίας των επιφανών πολιτών. Τέτοιες ήταν οι ιδέες που οι “Πικάρδοι” (Pikarti), οι οποίοι εγκατέλειψαν την Πικαρδία για να ριζοσπαστικοποιήσουν τη Θαβωριτική επανάσταση, προσπάθησαν να μεταφυτέψουν στη Βοημία. [1]

ΟΙ ΠΙΚΑΡΔΟΙ Ή ΑΔΑΜΙΤΕΣ ΤΗΣ ΒΟΗΜΙΑΣ.

Ποιοι ήταν οι Πικάρδοι που γύρω στο 1418 συνέρρευσαν στη Βοημία, όπου οι Θαβωριτές είχαν εγκαταστήσει ένα είδος αγροτικού κολλεκτιβισμού; Αντίθετα με την άποψη που βλέπει στη λέξη *Pikarti* τη μετάφραση του *bagardi* (επαίτης), ο Αινείας Σύλβιος Πικκολόμυνη της έδωσε το νόημα “Picard, ο προερχόμενος απ’ τη Βελγική Γαλατία”.

[2] Οι ιδέες του Ελεύθερου Πνεύματος που προπαγάνδιζαν φανερώουν στενή σχέση με τους *Homines Intelligentiae* (Ανθρώποι της Νόησης), των οποίων η κοινότητα στις Βρυξέλες είχε εκκαθαριστεί απ’ την Ιερά Εξέταση.

Κατά τον τρόπο των Αναβαπτιστών που θα βάδιζαν προς το Μύνστερ έναν αιώνα μετά, οι Πικάρδοι συνέκλιναν στη Βοημία, όπου η Χουσιτική εξέγερση εξέπεμπε αμυδρές λάμπες ελευθερίας κι άφηγε υποσχέσεις για μια ζωή συμβατή με τις διδαχές των Willem van Hildernissem και Gilles της Canter.

Οι ιδέες των Πικάρδων έπιασαν ιδιαίτερα στις περιοχές που δεν ελέγχονταν καλά απ' τους Θαβωρίτες, όπως στο Zatec, το Plzen και την Πράγα. Παρουσιάστηκαν στα πλαίσια μιας απονευρωμένης μορφής εντός του περιορισμένου πεδίου των θεολογικών διενέξεων που περιέβαλλαν τον Sigmund του Repan κι ιδιαίτερα τον Martin Huska, τον αποκαλούμενο “Χρυσόστομο” (Loquis), που κήρυττε ένα είδος Ντολτσινισμού (στμ:96) επικαλούμενος το τέλος του κόσμου και τη βασιλεία των αγίων. Κατά τη συνήθεια της εποχής, ο Huska διακήρυττε ότι «αν οι Χριστιανοί πρέπει πάντα να υποφέρουν έτσι, δε θα επιθυμούσα να είμαι λειτουργός του Θεού».

Το Φλεβάρη του 1421, ο χρονικογράφος Λαυρέντιος του Βεζονα κατήγγειλε την πρόοδο του Ελεύθερου Πνεύματος ανάμεσα στους Θαβωρίτες: «Για την αίρεση αυτή, αλίμονο! Οι αδελφοί που ζουν στο Θαβώρ έχουν χωριστεί στα δυο, απ' τη μια οι Πικάρδ[ι]οι κι απ' την άλλη οι Θαβωρίτες. Η πιο ευσεβής παράταξη, οι Θαβωρίτες, εξόρισαν περισσότερους από 200 άντρες και γυναίκες που είχαν μολυνθεί απ' την Πικαρδική αίρεση». [3]

Στο Δέκατο-Ογδοο Αιώνα, ο Beausobre (στμ:97) θ' απέδιδε στους Πικάρδους τ' όνομα Αδαμίτες, εξ' αιτίας της Παραδείσιας (Edenic) αθωότητας που επικαλούνταν για τους ίδιους. Σύμφωνα με το Λαυρέντιο: «Τριγυρνώντας μέσα στα δάση και πάνω στους λόφους, μερικοί απ' αυτούς περιέρχονται σε τέτοια τρέλλα που άντρες και γυναίκες πετάνε τα ρούχα τους και τρέχουν εδώ κι εκεί γυμνοί, λέγοντας ότι το ντύσιμο υιοθετήθηκε εξ' αιτίας των αμαρτιών που διέπραξαν οι πρωτόπλαστοι, όμως αυτοί βρίσκονταν σε κατάσταση αθωότητας. Μέσα από μια παρόμοια τρέλλα, φαντάζονταν πως δεν υπήρχε αμαρτία στην περίπτωση που κάποιος αδελφός συνενθρίσκονταν με μια απ' τις αδελφές. Κι αν η αδερφή γεννούσε, θα ισχυριζόνταν πως συνέλαβε μέσω του Αγίου Πνεύματος. (Ο βαπτισμός δεν εφαρμόζονταν επειδή) τα παιδιά των γονιών που ζουν σε κατάσταση αγιότητας (δηλαδή, τα μέλη της κοινότητας) συνελήφθησαν χωρίς το προπατορικό, θανάσιμο αμάρτημα (...). Προσεύχονταν στο Θεό τον οποίο έχουν μέσα τους λέγοντας: Ο Πατέρας μας που είναι μέσα μας...» [4]

Μακριά απ' τον Πικαρδικό ριζοσπαστισμό, ο Martin Huska παρέμεινε πιστός στην αποστολική παράδοση, παρακινούμενος από μετριοπαθέστερα αιτήματα, με σκοπό να επέλθει ο θρησκευτικός εκσυγχρονισμός στα ζητήματα της Θείας Ευχαριστίας.

Η αυτονομία της Πικαρδικής κοινότητας θα διαρκούσε δύο μήνες, απ' το Δεκέμβρη του 1420 ως το Γενάρη του 1421. Ο εκπρόσωπός της, Peter Kanis, βοηθούμενος από άντρες και γυναίκες, όπως ο Rohan ο Σιδεράς, ο Νικόλαος, γνωστός επίσης και ως Μωϋσής, ο Αδάμ και η Μαρία, κήρυτταν στις ταβέρνες κι ευλογούσαν τους ελεύθερους γάμους του έρωτα, πράγματα τα οποία ο κλήρος κι οι Θαβωρίτες θεωρούσαν μοιχεία ή σεξουαλική ασυδοσία.

Πολύ σύντομα, άρχισαν οι διώξεις των Πικάρδων. Ο Νικόλαος του Pehlrिमον δημοσίευσε ένα φυλλάδιο εναντίον του Kanis ως πρελούδιο στην επίθεση, που γύρω στα μέσα τ' Απρίλη εξαπέλυσε ο στρατιωτικός αρχηγός Jan Zizka εναντίον όσων είχαν διωχτεί απ'

το Θαβώρ. Πενήντα αιχμάλωτοι, συμπεριλαμβανομένου του Peter Kanis, κήκαν στο Klokoty.

Όσοι γλύτωσαν οργάνωσαν κατόπιν την αντίστασή τους κάτω απ' την ηγεσία του Rohan του Σιδερά. Στις 20 Απρίλη, μετά από βίαιη σύγκρουση, ο Zizka συνέτριψε τους Πικάρδους, στέλνοντας 25 ανθρώπους στην πυρά. Άλλοι εκτελέστηκαν στην Πράγα.

Στις 21 Οχτώβρη του 1421, οι μαχητές του Kanis που είχαν καταφύγει σ' ένα δάσος, έξω απ' το Bernatice, παραδόθηκαν κι εκτελέστηκαν, εκτός από έναν που τον άφησαν ζωντανό για να συνταχτεί μια αναφορά πάνω στις Πικαρδικές ιδέες. Μια μικρή ομάδα Αδαμιτών κατέλαβε για λίγο το φρούριο του Ostrovn, πριν κινηθεί προς τα νότια διεξάγοντας επιδρομές επιβίωσης εναντίον των χωριών, πράγμα που τους έδωσε τη φήμη του συμμοριτισμού.

Η τρομοκρατία με την οποία οι Θαβωρίτες του Zizka απαλλάσσονταν απ' τα εμπόδια που συναντούσαν, έκανε εξιλαστήριο θύμα της τον Martin Huska. Παρ' όλο που ο Huska δεν είχε πια σχέση με τους Πικάρδους έχοντας τους αποκηρύξει, ο Zizka είχε υποσχεθεί να τον κάψει στην Πράγα με το φίλο του, τον Procopie τον Μονόφθαλμο. Φοβούμενοι όμως αναταραχή στην πρωτεύουσα, όπου ο Martin απολάμβανε μεγάλης συμπάθειας, οι δικαστές προτίμησαν να στείλουν το δήμιό τους στην Roudnica. Είναι αλήθεια ότι οι Martin και Procopie θανατώθηκαν με τις ίδιες βελτιωμένες μεθόδους βασανισμού που η Ιερά Εξέταση χρησιμοποιούσε για να τιμωρεί τους Θαβωρίτες αιρετικούς, εμπνεόμενη απ' τον ίδιο Θεό.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] P. Βάνεγκεμ, *Le Mouvement du libre-espirit*, ό.π., σ.180, κ. εξ. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: βλ. Ραούλ Βάνεγκεμ, *The Movement of the Free Spirit* (Νέα Υόρκη, Zone Books, 1994), σ.192-195]

[2] Λαυρέντιος του Brezcova, *De Gestis*, Πράγα, 1893, σ.431.

[3] Ο.π.

[4] P. Βάνεγκεμ, *Le Mouvement du libre-espirit*, ό.π., σ.186, κ. εξ. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: βλ. Ραούλ Βάνεγκεμ, *The Movement of the Free Spirit*, σ.193-194]

[...]

Κεφάλαιο 42 – Οι Αναβαπτιστές.

Αν στο Δέκατο-Έκτο Αιώνα, κανένα θρησκευτικό κίνημα δεν συγκέντρωσε τέτοια συνδυασμένη εχθρότητα από μέρους των Καθολικών, των Προτεσταντών και των κοσμικών αρχών όσο οι Αναβαπτιστές, αυτό συνέβη γιατί στη θρησκευτική τους διακήρυξη για την εξισωτική θεοκρατία, πρόσθεσαν και το παλιό κοινωνικό όραμα στ' οποίο η νοσταλγία για τη χρυσή εποχή παρείχε τα όπλα της ελπίδας για την απεγνωσμένη πάλη εναντίον των εκμεταλλευτών και των καταστροφικών των φυσικού πλούτου.

Στο προμήνυμα της Τρίτης Εποχής, η επικείμενη έλευση της οποίας προσιδίαζε στην κρίση της γέννησης του σύγχρονου καπιταλισμού, οι προλεταριακές αξιώσεις των πόλεων εύκολα συνδυάζονταν με τις προσδοκίες των χωρικών και τις οδύνες της αρχαίας ατάρκους κοινότητας της υπαίθρου.

Τ' όραμα της χιλιετίας, στ' οποίο ο αγροτικός φονταμενταλισμός προσέδωσε επιπλέον την απανθρωπιά που είναι σύμφυτη με την ουράνια προσταγή προς τις αντιτιθέμενες ιδεολογίες του Μπολσεβικισμού και του φασισμού, θα γεννούσε ανάμεσα στους μαχητές της παλιάς τάξης και τους μύστες της καινούριας, ένα κλίμα ενδημικού μίσους και φόβου, ευνοϊκό για τη βαρβαρότητα που έρχονταν.

Κοντά στην παράδοση των Βαλδεσιανών, οι φιλειρηνικοί Αναβαπτιστές δεν υπέστησαν μικρότερο διωγμό απ' ότι εκείνοι που εξυμνούσαν τον ένοπλο αγώνα. Οι Βαλδεσιανοί έτειναν σε τέτοιο βαθμό προς το μαρτύριο που πρακτικά φλέρταραν με το χέρι του δήμιου. Στο Μύνστερ, όπου θα εγκαθίδρυναν την ισότητα του θεϊκού δικαιώματος, οι Αναβαπτιστές θα έδειχναν ότι ο Θεός των πατερούληδων του λαού, δύσκολα θα έδειχνε έλεος στα παιδιά που κρίθηκαν ανάξια της καλοσύνης του.

STORCH, PFEIFFER ΚΑΙ MINTΣΕΡ.

Στα γραπτά των εχθρών του, ο Αναβαπτισμός ορίστηκε σαν σύνολο ανεξάρτητων ομάδων που καθοδηγούνταν από προφήτες ή απόστολους οπλισμένους με το ξίφος και το λόγο [*parole*] του Θεού. Τα κοινά γνωρίσματά τους θυμίζουν τις αξιώσεις των μεταρρυθμιστών του Μεσαίωνα. Εξαίρουσαν τον βαπτισμό που επιβάλλονταν στα νήπια επειδή τελούνταν γενικά από ανάξιους ιερείς κι εξ' αιτίας του ότι αντιτίθονταν στην προσωπική επιλογή εν πλήρη γνώση της κοινότητας των πιστών. Στην πράξη, ο βαπτισμός έπαιξε μέσα στους Αναβαπτιστές, κι ειδικότερα στους Μυνστεριανούς, ρόλο παρόμοιο μ' αυτόν που διαδραμάτισε το [Κομμουνιστικό] Κόμμα ανάμεσα στους παλιούς Σταλινικούς του Εικοστού Αιώνα. Ήταν το σημάδι της επιλογής που επέτρεπε

την πρόσβαση στην εξισωτική βασιλεία των αγίων.

Η απόλυτη εξουσία που οι Αναβαπτιστές αναγνώριζαν στο Θεό, του οποίου εκπρόσωποι ήταν εκείνοι, τους απελευθέρωσε απ' την υποταγή στις πνευματικές και κοσμικές αρχές. Στα Γερμανικά πριγκηπάτα, εξέφρασε την σχεδόν ομόφωνη απόρριψη του πρίγκηπα-επίσκοπου και των συμμάχων του. Η συμπαγνία Καθολικών και Λουθηρανών επιφανών πολιτών αποτέλεσε κομμάτι της καταισχύνης των δύο θρησκειών που κρίθηκαν ασυμφιλίωτες με το Θεϊκό σχέδιο. Ο Αναβαπτισμός ειδικότερα, είδε στον εαυτό του το φορέα της νέας τάξης. Έπρεπε να καταστρέψει τα προτύργια των παλιών δεσποτισμών για να επιβάλει την ολοκληρωτική βασιλεία των αγίων. Ένα τέτοιο σχέδιο θα έβρισκε την κοινωνική του μαγιά στους πολέμους των χωρικών και τις εξεγέρσεις των μεταλλωρύχων, των υφαντών και των ανειδίκευτων εργατών.

Η δυσaréσκεια των χωρικών αποτελούσε σταθερό παράγοντα στην ιστορία, απ' τους Circoncellions και τους Bagaudes (στμ:98) ακόμα. Ο αγροτικοί ξεσηκωμοί που καθοδηγήθηκαν απ' τους Dolcino, William Carle και John Ball εναρμόνισαν αυτή τη σταθερότητα με την ενέργεια που πολλαπλασιάζονταν κάθε φορά που η οικονομία, μέσω της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών, διερύγνιζε το κλειστό σύστημα του αγροτικού τρόπου παραγωγής, που αποτελούσε το στοργικό παράδεισο, που καταστρέφονταν απ' την φρικτή εκμετάλλευση της φύσης τόσο της γης όσο και του ανθρώπου.

Από αιώνα σε αιώνα – σαν τις σπίθες απ' το καμίνι στ' οποίο έβραζε μια ανθρωπότητα παραδομένη στην Κόλαση – πετάγονταν μανιφέστα, προφητείες και φυλλάδια σαν *Το Βιβλίο των Εκατό Κεφαλαίων* (στμ:99), γραμμένο στις αρχές του Δέκατου-Εκτου Αιώνα απ' τον “Επαναστάτη της Άνω Ρηνανίας”. [1]

Εμπνευσμένο απ' τον John Ball και τους ριζοσπάστες Θαβωρίτες, το έργο αυτό εξέθεσε τις αξιώσεις για ισότητα και δικαιοσύνη που γέννησαν την εξέγερση του Δετού Παπουτσιού (*Bundschuh*) και έδωσαν πνοή ζωής στην ιδέα της ελευθερίας που ο Λούθηρος ευλόγησε πριν την αποκηρύξει.

Αναδιοργανώνοντας τους χωρικούς, τους φτωχούς ανθρώπους των χωριών και τους περιπλανώμενους μισθοφόρους, το Δετό Παπούτσι (*Bundschuh*) πήρε τ' όνομά του απ' το έμβλημά του, που ήταν η δετή μπότα των χωρικών (Σύμφωνα με τον Pianzola –στμ:100, το έμβλημα σχεδιάστηκε απ' τον Jorg Ratgeb [2]). Το κίνημα οργανώθηκε κάτω απ' την ηγεσία ενός ανθρώπου του λαού, του Joss Fritz, δασοφύλακα απ' το χωριό του Lehen, και, ύστερα από μια απόπειρα που σημειώθηκε στο Selestat το 1493, επιβλήθηκε το 1502 στην περιοχή του Spire. Η εξέγερση συντριφτηκε αλλά ο Joss Fritz κατόρθωσε να ξεφύγει απ' την καταστολή, και στα 1513 και 1517, οργάνωσε νέες εστίες φωτιάς στη Σουηβία κι ακόμα στην Αλσατία. Το χιλιαστικό του πρόγραμμα δεν συνοδεύονταν από θεολογικούς στοχασμούς: καλούσε στην εξολόθρευση των πλουσίων και των ευγενών, και στην εγκαθίδρυση μιας κοινωνίας ισότητας κι αδελφοσύνης. Εκτός απ' την κάστα των πατρικίων και τους άρχοντες, η πλειοψηφία των πόλεων ήταν δεκτική

και το κύμα συμπάθειας που σηκώθηκε για τον πόλεμο των χωρικών εκφράστηκε τόσο έντονα ανάμεσα στους καλλιτέχνες της εποχής, ώστε οι επίσημες ιστορίες της τέχνης προτίμησαν να το αποσιωπήσουν. Μόνο ο Maurice Piazola απόλαυσε την καταγραφή αυτών των καλλιτεχνών στη μελέτη του, *Painters and Villains*. [3]

Τα ονόματά τους ήταν Durer, Grunewald, Jorg Ratgeb (ο οποίος υπήρξε ζωγράφος και στρατιωτικός επίτροπος των ενόπλων χωρικών με έδρα το Pforzeim το 1526), οι αδερφοί Hans Sebald και Bartel Behaim (ήδη καταδικασμένοι για αθεΐα σε δίκη που είχε τελεστεί στη Νυρεμβέργη), Lucas Cranach, Nicolas Manuel Deutsche, Urs Graf, Philippe Dietmar (αποκεφαλίστηκε στο Wurzburg το 1525), και Tilman Riemenschneider (ονομαστός για τα πάντα ισομεγέθη χέρια των γλυπτών του και του οποίου τα δάχτυλα έσπασαν οι βασανιστές του την εποχή του βασανισμού του στο Wurzburg το 1526).

Θα έλαχε στον Μίντσερ και τους φίλους του να προσδώσουν στο κίνημα ένα τύπο θρησκευτικού περιβλήματος, που θα στέκονταν πιο κατάλληλο να του προκαλέσει ασφυξία παρά να το προστατέψει, μιας κι είναι αλήθεια ότι το πνεύμα της θυσίας προδιαθέτει περισσότερο το κίνημα υπέρ του μαρτυρίου και της εξιλεωτικής ήττας παρά υπέρ των νικών της πραγματικής ελευθερίας.

Γεννημένος στο Stolberg (Θουργγία) το 1488, ο Τόμας Μίντσερ σπούδασε Ελληνικά, Λατινικά κι Εβραϊκά, κατά τη διάρκεια αρκετών λαμπρών χρόνων στο πανεπιστήμιο, τα οποία τον προετοίμασαν για την ιερωσύνη. Αμέσως μετά, συντάχτηκε με την παράταξη του Λούθηρου, την οποία παράτησε εξ' ίσου σύντομα, όταν έχοντας γίνει Πάστορας στο Τσβικάου, όχι μακριά απ' τη Βοημία, συνάντησε τον υφαντουργό Nicolas Storch.

Επηρρεασμένος απ' το Θαβωριτικό κίνημα, ο Storch κήρυττε την έλευση της χιλιαστικής επανάστασης. Οι άγιοι ή εκλεκτοί της Νέας Εποχής θα ήταν οι πιστοί που διακατέχονταν απ' το Πνεύμα του Ζώντος Χριστού. Ο Μίντσερ ενστερνίστηκε τις απόψεις του Storch δίνοντάς τους πιο θεολογική και θυσιαστική κατεύθυνση.

Απογυμνωμένος απ' τη δική του θέληση, ο εκλεκτός θα εκτίθονταν –κατά τον τρόπο του Χριστού– σε δοκομασίες και βάσανα, τα οποία ο Μίντσερ αποκαλούσε “σταυρό”. Στο τέλος προβλέπονταν ένα είδος ανάστασης αφού θα δέχονταν μέσα του τον Ζώντα Χριστό και η θέληση του Θεού θα εκδηλώνονταν με την μεσολάβησή του. Εδώ, η ιδέα του ενσαρκωμένου Θεού, χαρακτηριστική του Ελεύθερου Πνεύματος, εισήχθη μέσω της εισαγωγής της αποκλήρυξης της ζωής, παράλληλα με την οδό που οδηγούσε στην κοινωνική αποκάθαρση, χωρίς την οποία δε θα μπορούσε να υπάρξει η βασιλεία των αγίων.

Όπως ο Σαβοναρόλα (στυμ:101), ο Μίντσερ δεν έβλεπε θετικά την πνευματική καλλιέργεια και την ευρυμάθεια, καταδικάζοντας το διάβασμα, την τέρψη και τη λαγνεία. Το κήρυγμά του εναντίον των Λουθηρανών επιφανών και την ακολασία των επισκόπων, έλκυε την συμπάθεια των υφαντουργών και των μεταλλωρύχων που είχαν περιέλθει σε ένδεια απ' τη συνεχή άνοδο των τιμών.

Τον Απρίλη του 1521, οι δημοτικές αρχές τον απομάκρυναν απ' την πόλη. Ο Storch προχώρησε σ' ένα ξεσηκωμό που συντρίφτηκε στη στιγμή. Ο Μίντσερ ταξίδεψε στη Βοημία, εκδιώχτηκε απ' την Πράγα, περιπλανήθηκε στη Γερμανία και το 1523 βρέθηκε κήρυκας στο Άλστεντ της Θουρυγγίας, όπου – με τους χωρικούς, τους εργάτες των χαλκωρυχείων και τους τεχνίτες της πόλης – ίδρυσε τη Λίγκα των Εκλεκτών, η οποία υπήρξε η προαπεικόνιση της κοσμικής Λίγκας των Κομμουνιστών που ο Μαρξ φαντάστηκε σαν το σιδηρούν δόρυ του προλεταριάτου.

Καλούμενος να κηρύξει μπροστά στο Δούκα Ιωάννη της Σαξονίας τον Ιούλη του 1524, προφήτεψε την επιστροφή της ανθρωπότητας στο Χριστό, στη φύση και στον παράδεισο μέσα σ' αρμονία κι ειρήνη. Μήπως δεν ήταν ο ηγεμόνας ένα ανοιχτό κι ανεκτικό πνεύμα, που πλανεύτηκε απ' την ευφράδεια και το πρόγραμμα του Μίντσερ; Του πήρε κάποιο καιρό ν' αντιδράσει πριν καλέσει τον προφήτη στη Βαϊμάρη για ένα συμβιβασμό, με τον οποίο απλά του ζήτησε ν' απέχει απ' όλες τις προφητικές διακηρύξεις.

Παρ' όλα αυτά, επειδή ο Heinrich Pfeiffer, ένας πρώην μοναχός, είχε υποκινήσει μια εξέγερση των απόκληρων τάξεων εναντίον της ολιγαρχίας των πατρικών στο Μιλχάουζεν, ο Μίντσερ έσπευσε να ενωθεί μαζί του, δίνοντάς του την υποστήριξη της Λίγκας. Η αποτυχία της εξέγερσης έδιωξε τον Μίντσερ απ' την πόλη, πείθοντάς τον να στηριχτεί στο κίνημα των χωρικών. Ο Pfeiffer, μ' ακόμα μεγαλύτερη τόλμη, κατόρθωσε ν' ανατρέψει τη δημοτική πλειοψηφία και να εγκαθιδρύσει την εξουσία των εργαζόμενων τάξεων.

Τον Απρίλη του 1525, ο Μίντσερ ύψωσε ένα λευκό λάβαρο που έφερε ένα ουράνιο τόξο, που ήταν το σύμβολο του θεϊκού νόμου, που περιέβαλε τη γη. Ο Μίντσερ άρχισε τότε ένα αποκαλυπτικό λόγο, η υστερική έξαψη του οποίου, προμήνυε μεγάλη ανεπάρκεια στα μέσα που απαιτούνταν για ένα τέτοιο εγχείρημα: *«Ας είστε μόνο τρεις από σας, όμως αν εναποθέσετε την ελπίδα σας στ' όνομα του Θεού, μη φοβηθείτε ούτε εκατοντάδες χιλιάδες. Και τώρα πάνω τους, και ζανά, και πάλι πάνω τους! Τα καθάρματα έχουν τόσο θάρρος όσο οι λαοί...»* [4]

Ο Pfeiffer αρνήθηκε να φύγει απ' το Μιλχάουζεν. Ο Storch, απ' την άλλη, ενώθηκε με τις δυνάμεις των χωρικών που καθοδηγούνταν απ' το Μεσσία της Τρίτης Εποχής.

Ο Joss Fritz διεξήγαγε ανταρτικές επιχειρήσεις με τις ικανές και ταχείες δυνάμεις του. Όσο για τον Μίντσερ, εναπόθεσε τη μοίρα της στρατιάς του στα χέρια του ίδιου Θεού μ' αυτόν που επικαλούνταν ο Λούθηρος, απ' την πλευρά του, για να βοηθήσει τους πρίγκηπες και να ξεμπερδεύουν με τον όχλο. Στο Φράνκενχάουζεν, 5,000 χωρικοί –ελπίζοντας σε κάποια χειρονομία εκ μέρους του Σωτήρα ως την ύστατη στιγμή – αφέθηκαν να σφαγιαστούν. Ο στρατός των πριγκίπων και του Λούθηρου έχασε οχτώ μισθοφόρους. Ο Storch πέθανε πασχίζοντας να διαφύγει απ' τη μέγγενη που οι αφέντες ουρανού και γης έσφιγγαν γύρω του. Στις 27 Μάη του 1525, οι Τόμας Μίντσερ και Heinrich Pfeiffer αποκεφαλίστηκαν, αφού πρώτα βασανίστηκαν όπως πρόσταζε το έθιμο. Η καταστολή

ξέσπασε σ' ολόκληρη τη Γερμανία. Αν όμως ο επαναστατικός Αναβαπτισμός υποχώρησε στην ύπαιθρο, το έκανε μόνο και μόνο για ν' αναγεννηθεί με διογκούμενη ορμή στις πόλεις, όπου η οικονομική ανάπτυξη προχωρούσε με κόστος τη βίαιη εκμετάλλευση του προλεταριάτου.

HUT, HUEBMAIER ΚΑΙ HUTTER

Ενώ ο διωγμός πλήθαινε το θέαμα με τις πυρές, τις αγχόνες και τους τροχούς [βασανισμού], κάτι που τα έργα του Πίτερ Μπρέγκελ (**στμ:102**) θα πρόβαλαν σαν πράξεις διαμαρτυρίας εναντίον μιας ολοκληρωτικά ταπεινωμένης ανθρώπινης φύσης, το Αναβαπτιστικό κίνημα αμφιταλαντεύονταν μεταξύ του αναμικτού πασιφισμού των Βαλδεσιανών και της βίας, την οποία ο Θεός θα αναγνώριζε (ως συνήθως) σαν δική του.

Ένας μαθητής του Μίντσερ, ο Hans Hut (καταγόμενος επίσης απ' τη Θουρυγγία) δε δίστασε να διακηρύξει ότι ο Χριστός θα κατέρχονταν στη γη για να παραχωρήσει το ξίφος της δικαιοσύνης του στους άγιους που αναβαπτίστηκαν, για να μπορέσουν να εξολοθρεύσουν τους απλούς παπάδες, τους πάστορες, τους ευγενείς και τους βασιλιάδες. Η Βασιλεία του Θεού θα εγκαθιδρύονταν μέσα σε κοινή διανομή των αγαθών και ελευθερία του έρωτα.

Συλληφθείς το 1527, ο Hut πέθανε στη φυλακή, χωρίς αμφιβολία απ' τα βασανιστήρια, αφήνοντας σ' άλλους τη φροντίδα να οδηγήσουν το πρόγραμμά του στην ολοκλήρωση: *«Ο Χριστός θα παρέδιδε στους Αναβαπτιστές το ξίφος και την έννοια της εκδίκησης για να τιμωρήσουν όλους τους αμαρτωλούς, να εξαλείψουν κάθε κυβέρνηση, να θέσουν όλες τις περιουσίες στη διάθεση του συνόλου και να φονεύσουν όλους αυτούς που δεν θα επέτρεπαν ν' αναβαπτιστούν»*. [5]

Ο Hut δεν ήταν ο μόνος που θα υποκαθιστούσε το Θεό της κυριαρχούσας καταπίεσης με το Θεό της μησικακίας και της μεγάλης αποκάθαρσης. Το 1528, οι Αναβαπτιστές του Esslingen, στον [Ποταμό] Neckar, και του Ούλμ, υποκίνησαν μια κοινωνική επανάσταση κάτω απ' το λάβαρο αυτού που στον Εικοστό Αιώνα θ' αποκαλούνταν "εξτρεμισμός" (Η τελευταία μονοθεϊστική θρησκεία, το Ισλάμ, θ' ανακάλυπτε εκ νέου στον εξτρεμισμό μια παρόμοια σύγκρουση μεταξύ της παρακμής του αγροτικού συστήματος και της εμφάνισης της εμπορευματοποιημένης νεοτερικότητας).

Διαφορετικές απ' τις ιδέες των Hut και Μίντσερ, εκείνες του Balthasar Huebmaier (καλούμενου και Pacimontanus) διακήρυτταν τον απόλυτο πασιφισμό κι ένα μεγάλο πνευματικό άνοιγμα. Ο πάστορας του Waldschut της Βαυαρίας και ιεροκήρυκας στον Καθεδρικό της Ρατισβόνης, κήρυξε την υπόθεση του Αναβαπτισμού το 1525 και αμέσως μετά κρίθηκε ένοχος και διέφυγε στη Ζυρίχη, απ' την οποία εκδιώχθηκε το 1526.

Βρίσκοντας καταφύγιο στη Μοραβία, συγκέντρωσε τη συμπάθεια των κατοίκων του Nikolsburg για τα πασιφιστικά ιδανικά του. Κέρδισε την προστασία της οικογένειας του

ευγενών των Lichtenstein. Ίδρυσε τυπογραφείο απ' το οποίο εκδίδονταν φυλλάδια που εκλαΐκευαν την νέα πίστη. Οι οπαδοί του εκτιμάται ότι αριθμούσαν γύρω στις 12.000 ανθρώπους.

Γύρω στα 1527, ο Hans Amon, ηγέτης των Αναβαπτιστών της Κάτω Αυστρίας, προκάλεσε σχίσμα στην κοινότητα του Huebmaier. Ο Amon θεωρούσε ότι οι πιστοί δεν πρέπει να έχουν τίποτα στην κατοχή τους, αντίθετα απ' τις μετριοπαθέστερες απόψεις που θα υιοθετούσε αργότερα ο Menno Simonsz σύμφωνα με τη δογματική γραμμή που χαραχτηκε απ' τον Huebmaier.

Παρ' όλα αυτά, η Μοραβία σύντομα θα περιέπεφτε στη δίνη του κατασταλτικού κύματος που ξέσπασε στη Γερμανία. Αφού κλήθηκε στη Βιέννη για να εκθέσει τις θρησκευτικές του απόψεις και να λογοδοτήσει σχετικά μ' αυτές, ο Huebmaier – που αρνήθηκε να ανακαλέσει τις δηλώσεις του – παραδόθηκε στους ιεροεξεταστές απ' τους προστάτες του, τους ευγενείς Lichtenstein. Κάηκε στις 10 Μαρτίου του 1528.

Ο Hans Amon κατέφυγε με τους μαθητές του στο Slavkon, πιο γνωστό σαν Austerlitz. Εκεί το 1523, αντιμετώπισε τη διαφωνία μιας φράξιας που – σαν κληρονόμος των Πικάρδων ή Αδαμιτών – προτίθονταν να ζήσει με τις αρχές του ελεύθερου σεξ, κι ακόμα παραπάνω, του ελεύθερου έρωτα.

Ο John Hutter, καταγόμενος απ' το Moso του Νοτίου Τυρόλου, κλήθηκε να ηγηθεί της κοινότητας και εκδίωξε όσους είχαν πλουτίσει. Απειλούμενος με σύλληψη, εγκατέλειψε τη Μοραβία για το Τυρόλο, όπου και θα πέθαινε, εκτελεσμένος το Φλεβάρη του 1536.

Η κοινότητα των Μοραβών Αναβαπτιστών, γνωστή στη Σλοβακία κάτω απ' τ' όνομα “Habans” – απ' την Εβραϊκή φράση *ha banim*, “τα γνήσια τέκνα του Θεού” – θα διέσωζαν κάτω απ' τ' όνομα “Χουττερίτες” (Hutterite), τα θεμελιώδη διδάγματα του Βαλδεϊσμού (Βαλδεσιανοί) που είχαν υιοθετηθεί απ' τον Αναβαπτισμό: την απόρριψη της ατομικής ιδιοκτησίας, την άρνηση πληρωμής φόρων με το επιχείρημα ότι το Κράτος χρησιμοποιούσε τα ποσά αυτά για να χρηματοδοτεί ένοπλες συγκρούσεις, την εκλογή των κηρύκων που ηγούνταν της κοινότητας, την υποταγή του βαπτισμού στη βούληση των ενηλίκων, την άρνηση να φέρουν όπλα και την καταδίκη του πολέμου και της θανατικής ποινής. Αυτά θα ήταν αρκετά για να εγείρουν τη μόνιμη εχθρότητα των κοσμικών και πνευματικών αρχών.

Στα μέσα περίπου του Δέκατου-Έκτου Αιώνα, οι πιστοί της Μοραβίας αριθμούσαν γύρω στις 70.000. Παρακινούμενες απ' τους Ιησουίτες, οι Καθολικές αρχές θα τους έδιωχναν απ' τη χώρα. Η απειθαρχη στάση των πιστών στη διάρκεια του Τριακονταετούς Πολέμου θα επέφερε το διασκορπισμό τους. Κατέφυγαν στην Τρανσυλβανία, την Πολωνία, τη νότια Ρωσία και στις αρχές του Δέκατου-Ογδοου Αιώνα, στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Εν τω μεταξύ, ο Μεννονισμός (Menno Simonsz) θ' απομάκρυνε τους πιστούς απ' το σκοπό της εγκαθίδρυσης στη γη της εξισωτικής βασιλείας της αρχής “ο καθένας για το Θεό κι ο Θεός για όλους”.

MELCHIOR HOFFMANN

Ο δρόμος που ακολούθησε ο Melchior Hoffmann χαρακτήκε μέσα στην αμφιταλάντευση ανάμεσα στην επιθετικότητα των Μίντσερ και Hut, και του πασιφισμού του Huebmaier. Γεννημένος γύρω στο 1495 στο Hall της Σουηβίας, ο Hoffmann παθιάστηκε με τα μυστικιστικά έργα του Tauler (**στυμ:103**) και τ' αντίστοιχα του Λούθηρου, τον οποίο και υποστήριζε στο Wolmar μέχρι την εκδίωξή του απ' την πόλη το 1523. Στο Dorpat της Εσθονίας, κήρυξε εναντίον της χρήσης των εικόνων, εμπνέοντας την εικονοκλαστική αναταραχή του 1525, στη διάρκεια της οποίας το πλήθος απέτρεψε τη σύλληψή του.

Η επιμονή του Hoffmann να προβλέψει το τέλος του κόσμου επέσυρε την εχθρότητα των Λουθηρανών, ένας εκ των οποίων (ο Tegetmaier) ανάγκασε τον Hoffmann να εγκαταλείψει το Dorpat. Στη Στοκχόλμη, όπου και παντρεύτηκε, ο Hoffmann όρισε το 1533 ως την έλευση της εποχής των αγίων. Εξορισμένος απ' τον Gustave Vasa, κατέφυγε στη Λυβέκη (Luebeck) με τη σύζυγό και τα παιδιά του, κι έπειτα πήγε για λίγο στο Μαγδεμβούργο, όπου ο Λουθηρανός Nicolas Amsdorf αξίωσε την απέλασή του. Καλοδεχούμενος στο Holstein, απαλλάχτηκε απ' τις ίντριγκες του Λούθηρου, του οποίου το πάθος για το κυνήγι των αντιφρονούντων ζήλευαν κι αυτοί ακόμα οι ιεροεξεταστές. Καλούμενος απ' το Δούκα Χριστιανό να παρουσιαστεί σε μια δημόσια αντιπαράθεση στο Flensburg, ο Hoffmann απάντησε, όχι χωρίς μια κάποια έπαρση, πάνω στο ζήτημα των οπαδών του: *«Δεν αναγνωρίζω κανέναν οπαδό. Στηρίζομαι στις δυνάμεις μου και αποκλειστικά στο Λόγο [Verbe] του Θεού. Ο καθένας να κάνει το ίδιο»*. [6]

Διωγμένος απ' τη Δανία, ο Hoffmann κατέφυγε στη Φρηζία όπου και συνάντησε τον Κάρλσταντ, πηγαίνοντας έπειτα στο Στρασβούργο. Εκεί το 1529 δημοσίευσε τους *Διαλόγους* του πάνω στις αντιπαράθεσεις του Flensburg. Συνδέθηκε με τον Caspar Schwenckfeld (**στυμ:104**) και έγραψαν κάποια προφητικά κείμενα. Ακολούθως ο Hoffmann προσχώρησε στους Αναβαπτιστές και μεσολάβησε στο Συμβούλιο του Στρασβούργου, σχετικά με το αν υπήρχε η δυνατότητα να τους παραχωρηθεί μια εκκλησία. Αυτό ήταν που έριξε λάδι στη φωτιά της καταστολής. Άλλη μια φορά εξαναγκάστηκε σε απέλαση. Στη Φρηζία, συνάντησε μια Αναβαπτιστική κοινότητα, ενώ ο Λούθηρος μαίνονταν εναντίον αυτών τους οποίους (ορμώμενος απ' το μικρό όνομα του Hoffmann) αποκαλούσε “Μελχιορίτες” (Melchiorites). Τα λόγια του Λούθηρου είχαν την ίδια αξία με τη λεπίδα της γκιλοτινάς. Το 1531, ο Volkertssoon και οχτώ [ακόμα] Μελχιορίτες αποκεφαλίστηκαν στη Χάγη. Ωθούμενος απ' την έξαψη του μαρτυρίου τους, ο Hoffmann κήρυξε στην Έσση και τη Φρηζία, όπου γύρω στο 1532, ο Obbe Philipps έγινε μαθητής του.

Μέσα στο αδιάκοπο στραφτάλισμα της βίας, ο Hoffmann ξαφνικά εισηγήθηκε – στο έργο του *Μια Ερμηνεία της Προς Ρωμαίους Επιστολής* – μια ειρηνική σύλληψη του Αναβαπτισμού που απέκλειε κάθε προσφυγή στα όπλα, πεπεισμένος καθώς ήταν ότι η λύτρωση της ανθρωπότητας θα προέρχονταν απ' αυτούς που κηρύττουν “εν τη ερήμω”.

Πάνω που είχε κατευνάσει τους επιφανείς πολίτες και τους εκπροσώπους της ιδιοκτησίας, ένα φυλλάδιο στ' οποίο απηύθηνε προσευχές, όχι στο Χριστό, ούτε και στο Άγιο Πνεύμα, παρά μονάχα στο Θεό, δυσαρέστησε τον Προτεσταντικό κλήρο, κάνοντας όλους τους ιερείς και τους αξιωματούχους να εξοργιστούν επειδή κάποιος μπορούσε ν' απευθύνεται στον άρχοντα των ουρανών χωρίς ν' αναφέρει τους άρχοντες επί της γης. Ο Bucet, ο "Πάπας" του Στρασβούργου θα διέταζε τη σύλληψή του.

Οι βιογράφοι του εκτίμησαν ότι αυτός ο τρόπος αποτέλεσε λάθος απ' την άποψη της διατήρησης της τάξης, επειδή η αυξανόμενη επιρροή του σιγά-σιγά αντιστάθμιζε τη γραμμή της εξεγερτικής πτέρυγας του Αναβαπτισμού, που αναπτυσσόμενη στην Ολλανδία, σύντομα θα ενέπνεε ένα κύμα εξεγέρσεων στις πόλεις, τ' οποίο μπορεί να έφτασε στο Άμστερνταμ, την Αμβέρσα και τη Λυβέκη, αλλά τελεσφόρησε στο Μύνστερ.

Μετά την ήττα των Μυνστεριανών -στους νεκρούς των οποίων συγκαταλέγονταν κι ο μαθητής του, Rothman- οι συνθήκες επιτήρησης του Hoffmann έγιναν αυστηρότερες. Μόνο η προοπτική της απόσπασης από μέρους του μιας δημόσιας αποκλήρυξης –που ήταν στην πραγματικότητα το μέσο που χρησιμοποιούσαν οι Bucet και Carito- μπορούσε να τον σώσει απ' την εσχάτη των ποινών. Πέθανε το 1543, χωρίς ποτέ ν' απωλέσει την ευφράδειά του, την αφέλειά του ή την πίστη του στην επικείμενη έλευση της επίγειας Ιερουσαλήμ.

Κατά ειρωνικό τρόπο, η πλειοψηφία των μαθητών του Hoffmann, θα βρίσκονταν στο κέντρο της πυριτιδαποθήκης του Μύνστερ. Είναι όμως αλήθεια ότι, για περίπου ένα αιώνα, ο Αναβαπτισμός εξέφραζε με θεολογικούς όρους μια ενδημική εξεγερτική κατάσταση, η βία της οποίας πολύ συχνά αναλώθηκε στις χώρες που κυριαρχούνταν απ' τον Καθολικισμό και τους θρησκευτικούς του πολέμους. Σαν τον Hans Denck, ο οποίος ειρωνικά λυπόταν που ο Θεός δεν του είχε επιτρέψει να πιστέψει στο Θεό, οι Αναβαπτιστές υποκατέστησαν το Θεό της φεουδαλισμού μ' ένα κολλεκτιβιστικό Θεό, επιλεγμένο απ' τα μέλη της δικής τους παράταξης. Κατ' αυτή την έννοια, το Μύνστερ πρόσφερε ένα θαυμάσιο παράδειγμα θείκου κολλεκτιβισμού που βάδισε προς το τρομαχτικό του τέλος, απ' τη στιγμή που ο Θεός απομακρύνθηκε απ' την εξουσία του απ' το Κράτος, που, αυτάρκες, δε θα ένοιωθε πλέον την ανάγκη να επικαλείται ένα ουράνιο σκιάχτρο για να διαιωνίσει την κυριαρχία του φόβου επί της γης. [7]

ΟΙ ΜΥΝΣΤΕΡΙΑΝΟΙ.

«Η Βορειοδυτική Γερμανία στις αρχές του Δέκατου-Έκτου Αιώνα αποτελούνταν κατά κύριο λόγο από μεγάλο αριθμό εκκλησιαστικών κρατιδίων που το καθένα είχε ένα πρίγκηπα-επίσκοπο σαν ηγεμόνα του. Συνήθως κάθε τέτοιο κρατίδιο σπαράσσονταν από σφοδρές κοινωνικές συγκρούσεις. Η διακυβέρνηση του κρατιδίου ήταν στα χέρια του πρίγκηπα-επίσκοπου και της επισκοπικής συνόδου που τον εξέλεγε, και σε μεγάλο βαθμό έλεγε την

πολιτική του. Τα μέλη της συνόδου προέρχονταν αποκλειστικά απ' την τοπική αριστοκρατία – ένα οικόσημο με τουλάχιστον τέσσερα επιμέρους τμήματα ήταν συνήθως απαραίτητο εφόδιο – και συχνά εξέλεγαν κάποιον απ' αυτούς ως επίσκοπο. Αυτή η ομάδα του αριστοκρατικού κλήρου δεν υπόκειτο σε κανένα έλεγχο απ' οποιαδήποτε ανώτερη αρχή. Στην τοπική Δίαιτα διέθεταν ισχυρή εκπροσώπηση και μπορούσαν πάντα να βασιστούν στην υποστήριξη της ιπποσύνης. Έτειναν συνεπώς να κυβερνούν με βάση τα δικά τους συμφέροντα και μόνον, καθώς και του κλήρου της επισκοπικής περιφέρειας. Στο εκκλησιαστικό κράτος, ο κλήρος δεν ήταν μόνο πολυάριθμος – στην επισκοπή του Μύνστερ υπήρχαν τριάντα περίπου εκκλησιαστικά κέντρα, περιλαμβανομένων τεσσάρων μοναστηριών, επτά γυναικείων μονών, δέκα εκκλησιών, ενός καθεδρικού και φυσικά της ίδιας της συνόδου – αλλά διέθετε επίσης και πολλά προνόμια. Τα μέλη της συνόδου απολάμβαναν πλούσιων αμοιβών κι εκκλησιαστικών προσόδων. Οι μοναχοί ήταν ελεύθεροι ν' ασκούν κοσμικές δεσποληψίες και τέχνες. Πάνω απ' όλα, ο κλήρος εν συνόλω εξαιρούνταν απ' οποιαδήποτε σχεδόν φορολόγηση». [8]

Το 1531, ο Ιεροκήρυκας Bernt Rothmann προσχώρησε στο Λουθηρανισμό, στην πόλη του Μύνστερ. Απολάμβανε της υποστήριξης των συντεχνιών κι ενός πλούσιου υφασματοποιού, του Knipperdollinck. Σαγηνευμένος απ' τον προφητικό οίστρο του Melchior Hoffmann, ο Rothmann κήρυττε την επικείμενη έλευση των “μεσσιανικών αλγών” (στμ:105), αναγγέλοντας τη γέννηση μιας νέας εποχής το 1533, την 15^η εκατονταετηρίδα απ' το θάνατο του Χριστού.

Με το θάνατο του επισκόπου, οι συντεχνίες άνοιξαν την πόλη στους πάστορες της Μεταρρύθμισης. Κυνηγημένοι από παντού, οι Αναβαπτιστές έφτασαν εδώ σαν να επρόκειτο για τη γη της επαγγελίας.

Το 1531, ο Sebastian Franck συνόψισε ως εξής Την Πέμπτη Επιστολή του Κλήμεντος (στμ:106): «Λίγο αργότερα, θα βασιλέυε ο Νεμρώδ κι ύστερα όποιος ήταν πιο επιδέξιος στα να κυριαρχεί πάνω στον άλλον. Κι άρχισαν να μοιράζον τον κόσμο και να μαλώνουν για τις περιουσίες. Τότε κάποιος ξεχώρισε το Δικό Μου απ' το Δικό Σου. Στο τέλος, οι άνθρωποι έγιναν βίαιοι, σαν τ' άγρια θηρία. Ο καθένας ήθελε να 'ναι ομορφότερος και καλύτερος απ' τους άλλους, προσμένοντας στην πραγματικότητα να γίνει ο αφέντης τους. Ο Θεός όμως όλα τα πράγματα τά 'φτιαξε για νά 'ναι κοινά, όπως και μεις ακόμα και σήμερα έχουμε από κοινού τον αέρα, τη φωτιά, τη βροχή και τον ήλιο, πράγματα που διάφοροι κλέφτες και τύραννοι δεν μπορούν να τα σφετεριστούν και να τα κρατήσουν φθονερά για τους ίδιους» [9] Η Πέμπτη Επιστολή άρεσε πολύ στον Rothmann, του οποίου η δημοτικότητα μεγάλωσε ανάμεσα στο πλήθος των άνεργων Ολλανδών εργατών, τους οποίους οι πλούσιοι Λουθηρανοί ούτε που ήθελαν να τους βλέπουν να τριγυρνάνε στους δρόμους της πόλης, περιβεβλημένοι με αγιοσύνη και χωρίς κανένα φόβο.

Η φυλάκιση του Melchior Hoffmann στο Στρασβούργο, αποδυνάμωσε την πασιφιστική πτέρυγα κι ευνόησε την ανάδειξη των αποστόλων και προφητών που ήταν προθυμότεροι

να σηκώσουν ψηλά τον πυρσό του Μύνστερ. Ανάμεσά τους, ο φούρναρης Γιαν Ματίς απ' το Χάρλεμ κι ο Γιαν Μπόκελσον (καλούμενος και Ιωάννης του Λέυδεν), τέθηκαν εκπρόσωποι ενός πλήθους τ' οποίο ο Θεός προόριζε να προετοιμάσει το έδαφος για τον νέο εξισωτικό νόμο.

Το Φλεβάρη του 1534, μια πραγματική υστερία θρησκευτικής μεταστροφής κατέλαβε την πόλη. Οι δρόμοι γέμισαν από εκστασιασμένους που διατράνωναν την υποταγή τους στον αίδιο Πατέρα, στους οποίους παραδόθηκε το δημαρχείο χωρίς ν' ανοίξει μύτη. Λουθηρανοί και Καθολικοί τράπηκαν σε φυγή, ενώ το Μύνστερ ανακηρύχτηκε η Νέα Ιερουσαλήμ μέσα απ' τις φωνές των Rothmann, Ματίς και Μπόκελσον.

Τ' αγαθά των διωγμένων Λουθηρανών και Καθολικών δημεύτηκαν και χρησίμευσαν για να γεμίσουν τα κοινοτικά ταμεία. Ενώ ένα διάταγμα προέβλεπε τη θανατική ποινή για όσους δίσταζαν να παραδοθούν στο δεύτερο βαπτισμό, ο Επίσκοπος του Μύνστερ οργάνωνε την πολιορκία της πόλης και κινητοποιούσε τους πρίγκηπες και τα δημοτικά συμβούλια, έτσι ώστε οι οрдές που ενώνονταν κάτω απ' την εξισωτική χιλιετία να καταστεί δυνατόν ν' αναχαιτιστούν και να κατασφαγούν.

Μετά το θάνατο του Ματίς, ο οποίος σκοτώθηκε στη διάρκεια μιας εξόδου που μια θεϊκή διαταγή τον κάλεσε να επιχειρήσει, ο Μπόκελσον επέβλεπε ένα κολλεκτιβιστικό καθεστώς και μια θεοκρατική δικτατορία, εξ' αιτίας της οποίας κάθε αντιπολίτευση συνιστούσε έγκλημα εσχάτης προδοσίας.

Όλοι συντηρούνταν απ' τις αρχές της πόλης. Σε μεγάλες τραπεζαρίες, κοινά γεύματα εξασφάλιζαν τις ανάγκες του συνόλου υπό την αιγίδα της αδελφικής κοινότητας. Αφού η ιδιοκτησία σχετιζόταν με την αμαρτία, διατάχτηκε να μένουν ανοιχτές οι πόρτες των σπιτιών. Οι εκτελέσεις των “αιρετικών”, που διευθύνονταν απ' τον “Βασιλιά των Τελευταίων Ημερών”, συνεχίζονταν χωρίς σταματημό μέσα σε μια ατμόσφαιρα τρόμου, στην οποία ήρθε σύντομα να προστεθεί κι η πείνα. Όπως όλοι οι παράδεισοι της ουράνιας ή κρατικής [*etatique*] υποταγής, η βασιλεία των Τέλειων μεταστράφηκε σε Κόλαση.

[10]

Η χιλιαστική επανάσταση κατέρρευσε μέσα στον τρόπο. Μετά την ανάκτηση της πόλης απ' τους πολιορκητές, ο μεγάλος φόβος που προκάλεσε ο Αναβαπτισμός, θα έσβηνε το όραμα και τον εφιάλτη των κολλεκτιβιστών του Θεού μ' ακόμα μεγαλύτερη βιαιότητα. Μέσα στο σιωπηλό τους μαρτύριο, οι Ιωάννης του Λέυδεν και Knipperdollinck, μαζί με το φίλο τους, Krecthing – που τους κομμάτιασαν ζωντανούς με πυρωμένες τανάλιες – συμπύκνωσαν μέσα σε μια ακατάλυτη σιγή τη βαρβαρότητα του δυνάστη και την τυραννία που συνεχίζει να κυβερνάει κάτω απ' τον ψευδεπίγραφο τίτλο της ανθρώπινης ιστορίας.

ΠΑΣΙΦΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΕΡΡΟΡΙΣΤΕΣ: MENNO SIMONSZ ΚΑΙ BATTENBURG

Ο αφανισμός του Μύνστερ εξόργισε τους σκληροπυρηνικούς την ίδια στιγμή που ο πασιφισμός του Huebmaier και του παλιού Hoffmann επανατόδωσε τον Αναβαπτισμό στο δρόμο του γλυκερού στωικισμού. Η πνοή της ιερότητας θ' ανιχνεύονταν εκ νέου σ' αυτήν ακριβώς την κακοσμία της ενσαρκωμένης ανάσας του Θεού.

Παρ' όλο που κυνηγήθηκαν εξ' ίσου με τους Μυνστεριανούς, οι μαθητές ενός παλιού παπά ονόματι Menno Simonsz (1496 – 1560 περ.) ή “Μεννονίτες”, κήρυξαν ένα αμετάκλητα μη βίαιο δόγμα, απογυμνωμένο από κολλεκτιβιστικές αξιώσεις. Το 1537, η τάση που εμπνέονταν απ' τον Huebmaier πέρασε στον έλεγχο του Simonsz, ο οποίος την οργάνωσε ιδρύοντας μια απ' τις πολλές Προτεσταντικές εκκλησίες που έχουν ακόμα πέραση στις μέρες μας, στην Ολλανδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά.

Αντιθέτως, ο ανταρτοπόλεμος που καθοδηγήθηκε απ' τον Ιωάννη του Battenburg, που γεννήθηκε το 1495 στην επαρχία του Gueldre, σημάδεψε το μεταβατικό στάδιο μεταξύ της συμφοράς του Μύνστερ και της εξάπλωσης των εικονοκλαστών στο νότο των Κάτω Χωρών και το βορρά της Γαλλίας.

Εγκαταλείποντας το αξίωμά του ως Δήμαρχος του Steenwijck στην επαρχία του Overijssel, ο Ιωάννης του Battenburg αναδιοργάνωσε την εξεγερτική πτέρυγα των Αναβαπτιστών και το 1535 – στη διάρκεια μιας αναταραχής που προκλήθηκε απ' τη σέχτα – κατέλαβε το Oldeklooster, ένα μοναστήρι στην περιφέρεια του Bolsward.

Την ίδια χρονιά, ίδρυσε μαζί με όσους γλύτωσαν απ' το Μύνστερ την ομάδα που ονομάστηκε *Zwaardgeesten* - “Τα Πνεύματα του Ξίφους”. Ταυτίζοντας τον εαυτό του με τον Προφήτη Ηλία και επιφορτιζόμενος με την προετοιμασία της επιστροφής του Χριστού στη γη, ο Battenburg καλούσε στην καταστροφή των εκκλησιών, κήρυττε την πολυγαμία και την κοινοκτημοσύνη των αγαθών, επέβαλε το διαζύγιο στην περίπτωση που ο ένας εκ των δύο εταίρων του ζευγαριού αρνούταν να εφαρμόσει τις αρχές της ομολογίας, και παρακινούσε τους οπαδούς του να εξολοθρευθούν με το σπαθί τους όποιον δε συμμερίζονταν τις ιδέες του.

Το 1536, η Σύνοδος του Bocholt προσπάθησε χωρίς αποτέλεσμα να συμβιβάσει τους Μυνστεριανούς, τους μαχητές του Battenburg και τους αποσχισθέντες του David Joris (βλ. Κάουτσκι, Κεφ. “Η Πτώση του Μύνστερ”). Οι πασιφιστές επικράτησαν και η έκκληση του Battenburg για ένοπλο αγώνα κρίθηκε πρόωρη.

Αφού τον συνέλλαβαν το 1537 στο Vilvorde, κοντά στις Βρυξέλες, ο Battenburg πέθανε στην πυρά το 1538, αφήνοντας τους Zeylmaker, Appelman και Mickers επικεφαλής των *Zwaardgeesten*. Οι επιθέσεις εναντίον των μοναστηριών και των εκκλησιών αυξήθηκαν. Τα σημεία που λεηλατήθηκαν βρίσκονταν στο Αλκμάαρ (1538), την Ουτρέχτη (1541), το Overijssel, τη Φρηζία, τη Βραβάντη, το Λέυδεν και τα περίχωρα του Μύνστερ, όπου ο οπαδός του Battenburg, Peter Van Ork, κήκε το 1544. Παρά την εκτέλεση του Appelman

στο Λέυδεν την ίδια χρονιά, οι αντικληρικές ενέργειες κλιμακώθηκαν στη Φρηζία (1549), το Alost (1550), όπου μια ομάδα εξεγερμένων εφάρμοσε τη σεξουαλική ελευθερία, το Λέυδεν (1552) και το Courtrai (1553).

Η λεηλάτηση των εκκλησιών και οι δολοφονίες των αξιωματούχων τους τύχαιναν της λαϊκής επιδοκimasίας, «*επειδή δεν έλειπε ο κόσμος που δεν συμπαθούσε τους παπάδες και με χαρά επευφημούσε τα μπλεξίματα και τις συμφορές τους*» [11] και ήθελε «*να κρεμάσει τους καριόλιδες [couilles] ψηλά*», [12] όπως αναφέρει ο Marc Van Vaernewijck στο έργο του *Αναμνήσεις ενός Πατρικού της Γάνδης από τις Θρησκευτικές Ταραχές της Φλάνδρας*.

ΟΙ ΕΙΚΟΝΟΚΛΑΣΤΕΣ

Ακόμα κι όταν εξαφανίστηκαν οι ηγέτες της παράταξης του Battenburg, οι Αναβαπτιστικοί ξεσηκωμοί δεν έχασαν τη φλόγα τους στις Κάτω Χώρες και τη βόρεια Γαλλία. Φαίνονταν όμως όλο και πιο καθαρά ότι τα κοινωνικά και πολιτικά κίνητρα υπερίσχυαν του [αυστηρώς] θρησκευτικού χαρακτήρα. Ο εθνικ[ιστικ]ός αγώνας που διεξήχθη στις Κάτω Χώρες εναντίον της Ισπανικής κυριαρχίας (**στμ:107**), δημιούργησε ένα ιδιόρρυθμο μέτωπο, μέσα στ' οποίο προσπάθησαν να ενταχθούν τα πλέον αντιτιθέμενα συμφέροντα μ' επίκεντρο τη γενική δυσαρέσκεια, τ' οποίο όμως στερούνταν ενός κοινού προγράμματος. Οι ευγενείς έβλεπαν μ' ανησυχία την επιβαλλόμενη περιστολή των τοπικών τους προνομίων απ' τον απολυταρχισμό του Φίλιππου Β', οι αστοί πλήρωναν με το ζόρι φόρους υπέρ ενός πολέμου που παρεμπόδιζε την πρόοδό τους, ενώ μέχρι κι ο κλήρος φοβόταν έχοντας τα χέρια του δεμένα απ' την Κρατική εξουσία, που η Ιερά Εξέταση επιθυμούσε με ιδιοτελή ζήλο να κατέχει. Όσο για το «*μοχθηρό κτήνος που λέγεται λαός*», για να χρησιμοποιήσουμε τη φράση του Granvelle, Κυβερνήτη των Κάτω Χωρών, διέθετε μόνο την καταφυγή στην ανατροπή αυτών που ευθύνονταν για την καταπίεσή του καθώς και των συμβόλων τους, μ' άλλα λόγια, σχεδόν όλων όσων τον περιέβαλλαν.

Η κοινωνική βία ήταν διπλά χρήσιμη για τα πολιτικά σχέδια του μνηστήρα της εξουσίας: θα έφερνε τον Γουλιέλμο της Οράγγης στην εξουσία και θα καλλιεργούσε το μύθο του ως απελευθερωτή των βορείων επαρχιών. Μέσω της καταστολής που ακολούθησε, όταν η νίκη εξασφαλίστηκε, θα νομιμοποιούνταν στα μάτια των πριγκίπων, οι οποίοι ανυπομονούσαν να μαντρώσουν τ' άγρια θηρία αφού προηγουμένως τα είχαν αφήσει να βρυχηθούν για λίγο.

Το 1566, η δυσαρέσκεια φαίνονταν να πιγάζει απ' το Saint-Omer. [Ήδη το 1562, δύο Καλβινιστές (**στμ:108**) υφαντουργοί που οδηγούνταν στην πυρά, απελευθερώθηκαν απ' τους ταραξίες στο Βαλενσιέν. Το 1564, ο λαός άνοιξε τις πόρτες των φυλακών της Μπρυζ και των Βρυξελλών] Οι ταραχές εξαπλώθηκαν στο βορρά. Στις 13 Αυγούστου [1566], στο Bailleul, το πλήθος κατέστρεψε το μοναστήρι, έκαψε τους σταυρούς και τα ιερατικά άμφια και πέταξε κάτω τ' αρτοφόρια. Η λεηλασία κράτησε οχτώ μήνες και εξαπλώθηκε

στο Armentieres, το Menin, το Hondschoote (εδώ επιδείχτηκε τέτοια ανυποχώρητη αποφασιστικότητα ώστε αργότερα, οι επίτροποι του Δούκα της Άλμπα – που υπέστησαν κυρώσεις γι' αυτό – κρατήθηκαν μακριά), στο Τουρναι, όπου αρκετοί δικαστικοί αξιωματούχοι προσχώρησαν στην παράταξη των εικονοκλαστών, σ' ένα κομμάτι του Artois, τη Βραβάντη, την Ουτρέχτη, τη Ζηλανδία και το Άμστερνταμ. Στην Αμβέρσα, τα σπίτια των πλούσιων λεηλατούνταν για τρεις μέρες.

Στις 8 Απρίλη του 1566, παίρνοντας σαν αφορμή την εξάπλωση της εικονοκλασίας, Καθολικοί και Καλβινιστές, παρουσίασαν μια έγγραφη μομφή στην Αντιβασίλισσα Μαργαρίτα της Πάρμας και τους “κακούς συμβούλους του Βασιλιά” που έγινε γνωστή ως “Συμβιβασμός των Ευγενών”. Σ' αυτήν, Καθολικοί και Καλβινιστές συνδύαζαν την από κοινού απόρριψη του δεσποτισμού με την υπόσχεση της επαναφοράς της τάξης. Υιοθέτησαν, εν είδει εμβλήματος, το προσωνύμιο “Επαίτες” που κάποιος αξιωματούχος τους είχε κατά τρόπο προσβλητικό απευθύνει και για το οποίο ανταγωνίζονταν οι καταστροφείς των καθεδρικών ναών. Στις 25 Αυγούστου του 1566, η Μαργαρίτα της Πάρμας προσποiehθηκε πως ενδίδει. Διέταξε τη διάλυση της Ιεράς Εξέτασης, την ελευθερία της Μεταρρυθμισμένης πίστης και αμνηστεία για τους ευγενείς που κατηγορούνταν για συνωμοσία. Οι τελευταίοι έσπευσαν να καταπνίξουν τις παραχές και να παρέμβουν στα εκκλησιαστικά συμβούλια για να ηρεμήσουν τα πνεύματα των ανθρώπων. Ο Γουλιέλμος της Οράγγης κινήθηκε προς την Αμβέρσα και ο Κόμης του Egmond προσπάθησε να επαναφέρει την τάξη στη Φλάνδρα, όπου ο αριθμός των επαναστατών υπολογίζονταν στις 60.000 σε σύνολο 200.000 κατοίκων.

Καθησυχασμένοι απ' τις εγγυήσεις της ελευθερίας που προσφέρθηκαν στους επικεφαλής τους, οι Καλβινιστές ιεροκήρυκες καταδίκασαν την εικονοκλαστική παράταξη, της οποίας ο ζήλος δεν είχε υποχωρήσει. Αρχικά, εκείνοι που στη βόρεια Γαλλία αποκαλούνταν “φωνακλάδες” [*hurlus*], απείχαν απ' τους σκοτωμούς και την αρπαγή των εκκλησιαστικών αγαθών, τα οποία σε γενικές γραμμές καταστράφηκαν επί τόπου. Περηφανεύονταν για τ' ότι το μόνο που είχαν αφήσει πίσω τους ήταν τα συντρίμια 400 περίπου εκκλησιών.

Έχοντας συγκεντρώσει Ισπανικά στρατεύματα, η Μαργαρίτα πέρασε στην επίθεση το Δεκέμβρη του 1566. Ακύρωσε τις αποφάσεις που της είχε υπαγορευτεί η αναγκαιότητα της καλωσιεργείας κι έστειλε στρατό στο Armentieres, το Τουρναι και το Βαλενσιέν, όπου έφερε την καταστολή, που είχαν αρχίσει οι φεουδάρχες, σε πέρασ.

Ο Γουλιέλμος της Οράγγης και ο Brederode (**στυμ:109**) κατέφυγαν στις βόρειες επαρχίες, όπου εξαπολύθηκε ανοιχτός ανταρτοπόλεμος εναντίον των Ισπανών. Απ' την άμεση απόδοση δικαιοσύνης του απεσταλμένου του Φίλιππου Β', Δούκα της Άλμπα, δε γλύτωσαν ούτε οι εικονοκλάστες, με τους Καθολικούς και τους Καλβινιστές, αλλά ούτε κι οι ευγενείς που κριθήκαν αφερέγγυοι. (Οι Κόμητες του Egmond και Hornes αποκεφαλίστηκαν το 1568).

Στις νότιες επαρχίες, οι “Επαίτες” των δασών πολέμησαν στο Hainaut και το Artois υπό

την ηγεσία του Γουλιέλμου του La Marc, και στη Φλάνδρα υπό τον Jan Camerlynck, καταγόμενο απ' το Hondshoote και τους ιεροκήρυκες Michiels και De Heule, για πλούσια οικογένεια απ' τη Μπρυζ. Στο πλευρό τους, ο Jan Abels και οι "Επαίτες" των θαλασσών, επιτίθονταν στα Ισπανικά πλοία με τη βοήθεια ελαφρών, μικρών σκαφών. Ωφελήθηκαν απ' την καλοσύνη της Ελισάβετ της Αγγλίας και τη βοήθεια του Γουλιέλμου της Οράγγης, που προσπάθησε να τους κάνει να δεχτούν την εξουσία του. Την 1 Απρίλη του 1572, η κατάληψη του λιμανιού του La Brielle και η ακόλουθη κατοχή του Flessingue, αποτέλεσαν μια αποφασιστική στιγμή για την απελευθέρωση της Ολλανδίας. Ο Δούκας της Άλμπα, που καταποθήθηκε στην προσπάθειά του να την ανακαταλάβει, ανακλήθηκε στην Ισπανία την επόμενη χρονιά. Το κίνημα των "Επαϊτών" διαλύθηκε απ' τα χτυπήματα του Γουλιέλμου της Οράγγης, και στο νότο, στάθηκε ικανό μόνο να υποκινήσει πολιτικές συνωμοσίες που δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα.

Η τελευταία αναλαμπή του επαναστατικού Αναβαπτισμού θ' αφορούσε τις περιοχές του Cleve και του Wesel της Βεστφαλίας, το 1567. Ένας παπουτσήσ ονόματι Jan Willemsen θα ηγούνταν 300 άξιων (ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν κάποιοι που είχαν σωθεί απ' το Μύνστερ) σε μια ακόμα απ' τις πολλές εκδοχές της Νέας Ιερουσαλήμ, στην οποία οι Αδαμικές πρακτικές προσέδωσαν κάποια ιδιαιτερότητα. Θεσπίστηκε η πολυγαμία κι ο Μεσσίας Willemsen θα παντρεύονταν 21 εκλεκτές. Η κοινοκτημοσύνη των αγαθών δε συνοδεύτηκε απ' την οικονομία της παραγωγής, με τους άγιους να τη βολεύουν μ' επιδρομές και πλιάτσικο, επιτιθέμενοι σε οικίες παπάδων κι ευγενών. Βάσταζαν δώδεκα χρόνια προτού υποκύψουν εξ' αιτίας των κατασταλτικών επιχειρήσεων. [13]

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] N. Cohn, *Les fanatiques de l'Apocalypse*, σ.225. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: Norman Cohn, *In Pursuit of the Millennium*, Νέα Υόρκη, 1961, σ.250. Προκειμένου να μεταφραστεί ο Cohn εκ νέου στα αγγλικά, παραθέσαμε απ' ευθείας το πρωτότυπο.]

[2] M. Pianzola, *Peintres et vilains*, Παρίσι, 1962. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: το 1974, ο ίδιος ο Βανεγκεμ χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο «Ratgeb» για να εκδώσει το *De la greve sauvage a l'autogestion generalisee* (στυμ:110), μεταφρασμένο απ' τον Paul Sharkey το 1981, ως *From Wildcat Strike to Total Self-Management*.]

[3] Ο.π.

[4] N. Cohn, ό.π., σ.270. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: Norman Cohn, *In Pursuit of the Millennium*, σ.267.]

[5] Ο.π. σ.278. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: Norman Cohn, *In Pursuit of the Millennium*, σ.275: «[...] Ο Χριστός θα επέστρεφε στη γη και θα παρέδιδε το δίκιο στα χέρια των αναβαπτισμένων Αγίων. Οι Άγιοι θ' απέδιδαν δικαιοσύνη στους ιερείς και τους πάστορες για τα ψεύτικα διδάγματά τους, και, πάνω απ' όλα, στους μεγάλους της γης για τις

διώξεις που έκαναν. Βασιλιάδες κι ευγενείς θα ρίχνονταν στα σίδερα».]

[6] *Mennonite Encyclopedia*, Scottsdale, 1955-1959, άρθρο»Melchior Hoffmann».

[7] N. Cohn, ό.π., σ. 279. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: παρ' όλο που δεν υπάρχει τίποτα στη σελ. 275 του *In Pursuit of the Millennium* του Norman Cohn, που να δικαιολογεί μια τέτοια υποσημείωση απ' την πλευρά του Βάνεγκεμ, είναι σίγουρο πως αυτός υιοθετεί τη βασική θέση του Cohn.]

[8] Ό.π., σ.280. [Σημ. της αγγλ. μετάφρ: Norman Cohn, *In Pursuit of the Millennium*, σ.276.]

[9] S. Franck, Χρονικά, GA.

[10] Barret και Gurgand, *Le Roi des derniers jours*, Παρίσι, 1981.

[11] M. Van Vaernewijck, *Memoires d'un patricien gantois sur les troubles religioux de Flandre*.

[12] Ό.π., σ.23.

[13] Bouterwek και N. Cohn, *Zur Literatur und Geschichte der Wiedertaufer*, Βόννη, 1884, σ.306.

Σημειώσεις της μετάφρασης.

1. Το επαναστατικό κίνημα που αναπτύχθηκε κυρίως στη Ρωσία τη δεκαετία του 1860 κι έμεινε γνωστό για τις τεροριστικές πρακτικές του. Ο όρος «**μηδενισμός**» (νιχίλισμός) εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο μυθιστόρημα του Τουργκένιεφ, *Πατέρες και Γιοί*.

2. «*Οι βαλδίνοι (Βαλδουσιανοί ή Βάλδιοι) ήταν μια κοινότητα που ιδρύθηκε από τον Πέτρον Βάλντους το δεύτερο μισό του 12ου αιώνα στη Λιόν. Στόχος τους ήταν η επιστροφή της εκκλησίας στην αρχική φτώχεια, γι' αυτό και ονομάζονται και οι «φτωχοί της Λιόν». Δε δέχονταν μια σειρά εκκλησιαστικά δόγματα, γι' αυτό και θεωρήθηκαν αιρετικοί και καταδιώχτηκαν άγρια. Ωστόσο οι απόψεις τους διαδόθηκαν σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, και τον 14ο αιώνα αποτελούσαν την πιο δυνατή αιρετική κοινότητα» (Σημείωση 33 της ελληνικής μετάφρασης του έργου του Ένγκελς, *Ο Πόλεμος των Χωρικών*, μτφ: Θ. Παπαρήγα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή).*

Οι **Βεγάρδοι** «αποτελούσαν το ανεπίσημο λαϊκό αντίστοιχο των Επαιτικών μοναστικών ταγμάτων. Ήταν κι αυτοί ζητιάνοι: πράγματι, πιθανόν από τ' όνομά τους προέρχονται οι αγγλικές λέξεις *beg* και *beggar* [ζητιανεύω και ζητιάνος]. (...) Αυτοί οι αυτόκλητοι “άγιοι ζητιάνοι” ήταν γεμάτοι περιφρόνηση για τους ανέμελους μοναχούς και καλόγερους. Τους άρρεσε να διακόπτουν την Θεία Λειτουργία και δεν ανέχονταν την εκκλησιαστική πειθαρχία. Κήρυτταν πολύ, χωρίς άδεια αλλά με μεγάλη επιτυχία στον κόσμο», (Ν. Κον, *Αγώνες για την Έλευση...*).

«*Οι λολάρδοι αποτελούσαν ένα κοινωνικό και θρησκευτικό κίνημα αρχικά στην Αγγλία και από τον 15ο αιώνα και σε μερικές άλλες χώρες της Ευρώπης, που εκλαϊκείε χυδαία τις απόψεις και σκέψεις του άγγλου μεταρρυθμιστή Τζον Ουάικλιφ. ...ζήτησαν μια εκκλησία σύμφωνα με το πρωτοχριστιανικό πρότυπο, ενώ κήρυχναν και κάποιες μυστικιστικές απόψεις για ισότητα όλων των ανθρώπων. Οι λολάρδοι καταδιώχτηκαν από την εκκλησία σαν αιρετικοί» (Σημείωση 40 του *Πολέμου των Χωρικών*).*

3. Η αναφορά γίνεται στην περίοδο της “φιλελεύθερης” συνταγματικής μοναρχίας του “βασιλιά-πολίτη” **Λουδοβίκου-Φίλιππου Α΄** (Ιουλιανή Μοναρχία) που ανέβηκε στο θρόνο ύστερα απ’ την επανάσταση του Ιούλη του 1830 και ανατράπηκε με την επανάσταση του 1848. Η μοναρχία είχε παλινρθωθεί ουσιαστικά στη Γαλλία το 1815 μετά την οριστική ήττα του Ναπολέοντα.

4. Ο **Eugene Sue** (1804-1857) ή Ευγένιος Σύης, ήταν Γάλλος συγγραφέας λαϊκών

μυθιστορημάτων. Το γνωστότερο απ' τα έργα του είναι *Τα Μυστήρια των Παρισίων*. Είχε επηρεαστεί απ' τις σοσιαλιστικές ιδέες του καιρού του και τήρησε αντικληρική στάση. **George Sand** (Γεωργία Σάνδη) ήταν το ψευδώνυμο της Γαλλίδας λογοτέχνης, Amandine-Aurore-Lucile Dupin, κατοπινής βαρόνης Dudevant (1804-1876). Αν και αριστοκρατικής καταγωγής απ' την πλευρά του πατέρα της, έγινε γνωστή για την αντισυμβατική συμπεριφορά της, τις φιλο-σοσιαλιστικές ιδέες της και τις απόψεις της πάνω στο γυναικείο ζήτημα.

5. Το κύμα των επαναστάσεων που σάρωσε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο το **1848**, και που έγινε γνωστό ως η “η Άνοιξη των λαών”, ξεκίνησε απ' τη Γαλλία. Ο Λουδοβίκος Φίλιππος Α΄ εκθρονίστηκε μέσα στη γενική δυσaréσκεια το Φλεβάρη, ακολούθησε η ανακήρυξη της Δεύτερης Δημοκρατίας με την προσωρινή κυβέρνηση ριζοσπαστών και μετριοπαθών ρεπουμπλικάνων κι ύστερα ήρθε η εξέγερση του Ιούνη: χιλιάδες ένοπλοι εργάτες ξεχύθηκαν στους δρόμους του Παρισιού με ριζοσπαστικά συνθήματα που πήγαιναν πολύ πιο πέρα απ' την αξίωση γι' αβασίλευτη δημοκρατία, μ' αφορμή το κλείσιμο των εθνικών (κρατικών) εργαστηρίων απ' τη νέα Κυβέρνηση. Η εξέγερση πνίγηκε στο αίμα απ' την Εθνοφρουρά μέσα σ' ένα όργιο καταστολής. Μέσα απ' τα γεγονότα θ' αναδύονταν η φιγούρα του ανηψιού του Ναπολέοντα, Λουδοβίκου Βοναπάρτη, Προέδρου αρχικά της Δημοκρατίας, που λίγο αργότερα θ' ανακηρύσσονταν “Αυτοκράτορας”.

6. Οι **Εσσαίοι** ήταν ιουδαϊκή θρησκευτική ομάδα που ζούσε σε απομονωμένες κοινότητες, με κύρια χαρακτηριστικά την κοινοβιακή ζωή και τη μη ύπαρξη των δεσμών του γάμου. Έκαναν την εμφάνισή τους κατά την ελληνιστική περίοδο, εκφράζοντας μια μορφή διαμαρτυρίας ενάντια στην κυρίαρχη κατάσταση της εποχής τους και την απομάκρυνση απ' τ' αρχικά πρότυπα της εβραϊκής θρησκείας. Κοιτίδα τους θεωρείται η περιοχή στα δυτικά της Νεκράς Θάλασσας.

7. Οι **Περφεξιονιστές της Oneida** ήταν χλιαστική σχέση που ιδρύθηκε απ' τον John Humphrey Noyes, το 1848, στην Oneida της Νέας Υόρκης (τα πρώτα τους ίχνη απαντώνται το 1843, στο Putney του Βέρμونت). Η κοινοκτημοσύνη τους περιελάμβανε κι αυτή των γυναικών, ενώ ο ίδιος ο Noyes φέρονταν ως φυσικός πατέρας της πλειοψηφίας των παιδιών που γεννήθηκαν στους κόλπους της κοινότητας. Ο λόγος που γίνεται απ' το συγγραφέα στην προηγούμενη παράγραφο για κάποιες κομμουνιστικές κοινότητες των ΗΠΑ που εναντιώνονταν στο γάμο, αφορά ομάδες όπως η σχέση του George Rapp (Πενσυλβάνια, 1805), της Jemima Wilkinson (Νέα Υόρκη, 1788) κ.ά.

8. Ο **Johann Lorenz von Mosheim** (1693 ή 1694-1755) ήταν Λουθηρανός ιστορικός που ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την εκκλησιαστική ιστορία.

9. «*Η αίρεση του Ελεύθερου Πνεύματος θεωρήθηκε για πολύ καιρό ένα από τα πιο περίπλοκα και μυστηριώδη φαινόμενα της μεσαιωνικής ιστορίας· οι ιστορικοί ερίζουν πολύ για τη φύση της*» (...) «*Ήταν στην πραγματικότητα γνωστικοί, που ενδιαφέρονταν για την ιδιωτική τους σωτηρία· αλλά η γνώση στην οποία έφτασαν ήταν ένας οιω네ί μωστικιστικός αναρχισμός –μια κατάφαση στην ελευθερία τόσο απερισκεπτη και τόσο απόλυτη, ώστε ισοδυναμούσε με πλήρη άρνηση κάθε λογής περιστολής και περιορισμού. Οι άνθρωποι αυτοί μπορούν να θεωρηθούν μακρινοί πρόδρομοι του Μπακούιν και του Νίτσε –ή μάλλον της μοδέμικης διανόησης, που κατά τα πενήντα περασμένα χρόνια ζούσε από ιδέες τις οποίες εξέφραζαν οι Μπακούιν και Νίτσε στις πιο άγριες στιγμές τους*» (Ν. Κον). Οι ιδέες του Ελεύθερου Πνεύματος, που έφταναν στην πεποίθηση ότι κάθε φωτισμένος είναι από μόνος του Θεός κι άρα αδύνατον ν' αμαρτήσει οτιδήποτε κι αν κάνει –με όλες τις πραχτικές που απέρρεαν απ' το συλλογισμό αυτόν– έφτασαν απ' την Ισπανία ως τον Ευρωπαϊκό βορρά κι απ' τη Βοημία μέχρι την Αγγλία. Εκδηλώνονταν κάτω από ένα πλήθος ονομάτων (Αλουμπράδος, Αμωρίτες, Αδαμίτες, Πικάρδοι κ.ά.), ανάλογα με τη χώρα και την ιστορική περίοδο, αφού επρόκειτο για τη μεταφύτευση και τη μεταφορά των “ακραίων” αυτών ριζοσπαστικών απόψεων κι όχι για μία και μόνη διακριτή αίρεση.

10. Ο **Φίλιππος Μελάγγθονας** -Philipp Melanchthon ή Philipp Schwartzerd- (1497-1560) ήταν Γερμανός θεολόγος και συνεργάτης του Λούθηρου. Ως εκ τούτου, και εχθρός των ριζοσπαστικών απόψεων που υποστήριζαν την κοινοκτημοσύνη και την εξέγερση εναντίον των ηγεμόνων.

11. «*Ο πουριτανισμός (...) υπήρξε ένα φαινόμενο τόσο ευρύ ώστε κατέληξε να περιλαμβάνει διαμετρικά αντίθετες αντιλήψεις. Αν σ' αυτό προστεθεί η μεταγενέστερη ιδεολογική χρήση του όρου, χρήση που τον ταυτίζει με το “αυστηρό”, το “συντηρητικό” και το “οπισθοδρομικό”, είναι προφανής ο βαθμός ασάφειας στον οποίο καταλήγουμε. [...] Ο όρος “πουριτανισμός” εμφανίστηκε το 1559, στην Αγγλία, για να περιγράψει μαχητικές προτεσταντικές ομάδες οι οποίες ζητούσαν περισσότερα δραστικά μέτρα προς την κατεθθυνηση της μεταρρύθμισης από εκείνα που είχε πάρει η βασίλισσα Ελισάβετ. ...εξελέχθηκε γρήγορα σε ένα πολύμορφο και ελάχιστα ομοιογενές κίνημα, στεγαζόντας ένα πολύ ευρύ φάσμα απόψεων: από υποστηρικτές μιας ελεγχόμενης μοναρχίας έως ομάδες που ζητούσαν την απόλυτη εξουσία του κοινοβουλίου. Συγχρόνως μπορούμε να διακρίνουμε τη διαμόρφωση μιας ισχυρής “ακροαριστερής” τάσης, ενός μη καλβινιστικού πουριτανισμού, ο οποίος υποστήριζε ένα είδος συνεχούς επανάστασης*» (Γ. Σ. Βλάχος, Η Συνείδηση ενάντια στο Νόμο).

12. Πρόκειται για τον **Μαξιμιλιανό Β'** του Οίκου των Αψβούργων (1527-1576), Βασιλιά της Βοημίας και Αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής από το 1564. Ήταν γιος του Αυτοκράτορα Φερδινάνδου Α'.

13. Ο Charles Nordhoff (1830-1901) ήταν Αμερικανός δημοσιογράφος και συγγραφέας, γερμανικής καταγωγής. Προφανώς η αναφορά έχει να κάνει με το έργο του, *The Communistic Societies of the United States* (1875).

14. «Ίσως η πρωιμότερη μεγάλη έκρηξη την οποία παρήγαγε ο αναβρασμός του ύστερου Μεσαίωνα ήταν η Αγγλική **εξέγερση των Χωρικών του 1381**. Με ηγέτες τον Γουάτ Τάυλερ και τον Τζον Μπωλ, η εξέγερση αυτή στράφηκε ενάντια όχι μόνο στις αδικίες της εποχής αλλά και στα προνόμια καθωτά και στον ιεραρχικό πυρήνα της φεουδαρχικής κοινωνίας» (Μ. Μπούκτσιν, Η Τρίτη Επανάσταση). Βλ. και πρόλογο της έκδοσης.

15. «Ο **Αρνόλδος της Μπρέσια**, που αμφισβήτησε επίσης τα προνόμια του κλήρου, είχε χειρότερη μοίρα. Υποστηρίζοντας ήδη τον 12^ο αιώνα έναν αποστολικό χριστιανισμό και την απλή ζωή χωρίς εγκόσμια εξουσία, ο Αρνόλδος (...) προεξέτεινε τις απόψεις του σε άμεσο αγώνα κατά της παποσύνης και συμμετείχε αυτοπροσώπως σε εξεγέρσεις των πληβείων της Ρώμης ενάντια στην παπική εξουσία. ...ο ακτιβισμός του Αρνόλδου του στοίχισε τη ζωή, καθώς κάηκε στο κριώμα ως αιρετικός το 1155» (Μ. Μπούκτσιν, Η Τρίτη Επανάσταση).

Με το όνομα **Αλβιγνοί** (απ' το κέντρο τους, την πόλη Albi) έμεινε γνωστή η αίρεση των Καθαρών στη Γαλλία, οι ρίζες της οποίας ανιχνεύονται στους Παυλικιανούς της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και τους Βογόμιλους των Βαλκανίων. Οι απόψεις τους είχαν έντονο το στοιχείο του γνωστικισμού και γνώρισαν μεγάλη εξάπλωση στη νότια κυρίως Γαλλία. Έκαναν την εμφάνισή τους τον 11^ο αιώνα και γνώρισαν μεγάλη καταστολή, αποκορύφωμα της οποίας ήταν οι Σταυροφορίες που εξαπολύθηκαν εναντίον τους τον 13^ο αιώνα (Σταυροφορίες των Αλβιγνών, 1209-1229). Η φράση “σφάζετε τους όλους κι ο Θεός θα ξεχωρίσει τους αγαθούς!”, αποδίδεται σε παπικό απεσταλμένο και φέρεται σαν απάντησή στο ερώτημα που του έθεσε ο στρατιωτικός διοικητής, θέλοντας να μάθει με ποιο τρόπο θα μπορούσαν οι σταυροφόροι να ξεχωρίσουν τους κατοίκους μιας πόλης απ' τους καταδιωκόμενους Αλβιγνούς που είχαν εισέλθει σ' αυτήν για να βρουν καταφύγιο.

16. Ο Τζον Ουίκλιφ (John Wicliffe, 1328 περ.- 1384) ήταν Άγγλος θεολόγος, ιεροκήρυκας και μεταρρυθμιστής. Οι απόψεις του γνώρισαν μεγάλη απήχηση στις τάξεις των Λολλάρδων. Τα αντι-παπικά κηρύγματά του και η βούλησή του για μια ριζοσπαστική, “εθνική” εκκλησία που θα ήταν υποταγμένη στο κράτος, επηρέασαν αργότερα τον Τσέχο μεταρρυθμιστή Γιαν Χους και το Χουσιτικό κίνημα.

17. Ο πόλεμος είχε στην πραγματικότητα διάρκεια μεγαλύτερη του αιώνα (**1337-1453**) κι ενώ ξεκίνησε ως διαμάχη για το Γαλλικό θρόνο, μεταξύ του Φιλίππου ΣΤ΄ των Βαλουά και του Άγγλου Βασιλιά Εδουάρδου Γ΄, εξελίχτηκε σε προσπάθεια των Άγγλων να διατηρήσουν ένα ευρωπαϊκό προγεφύρωμα. Μετά τις αρχικές τους νίκες και την ταπεινωτική για τους

Γάλλους συνθήκη του 1420, η ανασυγκρότηση του Γαλλικού στρατού κι ο ανταρτοπόλεμος των χωρικών έκανε τους Άγγλους να υποχωρήσουν οριστικά το 1453. Μορφή και σύμβολο της Γαλλικής αντίστασης, υπήρξε η Ιωάννα της Λωρραίνης (Ζαν ντ' Αρκ).

18. Ο Ιταλός ποιητής **Πετράρχης** (Φραντζέσκο Πετράρκα, 1304-1374), γεννημένος στο Αρέτζο, πέρασε κι ο ίδιος ένα μέρος της ζωής του στην Αβινιόν, και μάλιστα ως μέλος του κλήρου. Η συλλογή *Liber sine nomine* (Βιβλίο δίχως Όνομα) αποτελείται από 19 επιστολές που κριτίκαραν σκληρά την Παποσύνη της Αβινιόν και δημοσιεύτηκαν ανώνυμα απ' τον Πετράρχη γι' αυτόν ακριβώς το λόγο.

19. Η αναφορά γίνεται στον Άγγλο ιστορικό του 18^{ου} αιώνα και μέλος της Βουλής των Κοινοτήτων, **Edward Gibbon** (Εδουάρδος Γίββων).

20. *Jacqueries* ονομάστηκαν οι αγροτικές εξεγέρσεις που ξεσπούσαν στη Μεσαιωνική Γαλλία. Η ονομασία προέρχεται απ' το υποτιμητικό παρατσούκλι “Ζακ” που χρησιμοποιούσαν οι ευγενείς κι οι κάτοικοι των πόλεων για να υποδηλώσουν τον “χωριάτη”, τον αφελή και άξεστο κάτοικο της υπαίθρου. Παράδειγμα μιας τέτοιας εξέγερσης είναι αυτό της Ζακερί που ξέσπασε τη δεκαετία του 1350, στην περιοχή του Ιλ-ντε-Φρανς και των περιχώρων.

21. Η Γερμανική δυναστεία των **Χογενστάουφεν**, γόνοι της οποίας υπήρξαν Αυτοκράτορες της Αγίας Ρωμαϊκής, βρίσκονταν σε διαρκή σύγκρουση με την Παπική εξουσία εξ' αιτίας των ηγεμονικών βλέψεων των πρώτων στην Ιταλική Χερσόνησο. Ο Φρειδερίκος Α΄ Βαρβαρόσσα (1122-1190), ο επιφανέστερος εκπρόσωπος της δυναστείας, διεξήγαγε έξι εκστρατείες στην Ιταλία, αποκομίζοντας κι έναν αφορισμό, ενώ ο εγγονός του, ο Φρειδερίκος Β΄ (1194-1250), λόγω της σφοδρής σύγκρουσής του με την Παποσύνη, θεωρήθηκε ως ενσάρκωση του Αντίχριστου. Τελικά, μέσω ενός πλήθους εναλασσόμενων πολιτικών και στρατιωτικών συμμαχιών με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι Πάπες κατόρθωσαν ν' αντισταθούν επιτυχώς στις βλέψεις της δυναστείας.

22. Στην πραγματικότητα ήταν ο πρώτος Βασιλιάς της Βοημίας με το όνομα αυτό (Κάρολος Α΄) αλλά έμεινε γνωστός ως **Κάρολος Δ΄**, λόγω του τίτλου που έφερε και ως ηγεμόνας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

23. Ο ανάτατος άρχοντας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας εκλέγονταν απ' τους ηγεμόνες που είχαν δικαίωμα ψήφου επ' αυτού (**Εκλεκτορικοί Πρίγκηπες ή Πρίγκηπες-Εκλέκτορες**, γερμ. Kurfürst, λατ. Elector) και η αυτοκρατορική εκλογή συχνά μετατρέπονταν σε μια διαδικασία πλειστηριασμού, όπως δηλαδή συνέβαινε και με τα υπόλοιπα κοσμικά ή εκκλησιαστικά αξιώματα. Ο τίτλος του Εκλέκτορα «δόθηκε με τη Χρυσή Βούλα του αυτοκράτορα Καρόλου του

4^{ου} (1356) σε μια ομάδα πριγκίπων οι οποίοι απέκτησαν, έτσι, το δικαίωμα να εκλέγουν και να καθαίνουν τον αυτοκράτορα. Η Βούλα καθόριζε επτά τέτοιους πρίγκηπες: Τρεις εκκλησιαστικούς (τους αρχιεπισκόπους της Μαγεντίας, της Κολωνίας, και του Τριρ) και τέσσερις λαϊκούς (το βασιλιά της Βοημίας, το δούκα της Σαξονίας, τον κόμητα του Βρανδεμβούργου και τον ιππότη-ηγέμονα του Ρήνου) (...) Η Βούλα είχε, από ιστορική άποψη, πολύ σοβαρές συνέπειες. Υπέταξε, τουλάχιστον τυπικά, την αυτοκρατορική εξουσία στους πρίγκηπες, εξασθένησε παραπέρα την ήδη εξασθενημένη κεντρική διοίκηση, δυνάμωσε τις κεντρόφυγες τάσεις και διαθέσεις. Γι' αυτό, ο Κ. Μαρξ την ονόμασε “σύνταγμα της γερμανικής πολυαρχίας”», πρόλογος του Θ. Παπαρήγα στον *Πόλεμο των Χωρικών* του Ένγκελς.

24. Ο Milic του Kremsier (14^{ος} αιών.) ήταν Βοημός ιερέας και κήρυκας που είχε φυλακιστεί απ' την Ιερά Εξέταση. Ο **Ματθαίος του Γιανόβ** υπήρξε μαθητής του. Τα κηρύγματά τους στρέφονταν εναντίον της διαφθοράς της Εκκλησίας κι επηρέασαν τον Γιαν Χους.

25. Η τρίχρωμη σημαία (μαύρο- κόκκινο- χρυσό) με τις διάφορες παραλλαγές της ήταν το σύμβολο των ρεπουμπλικάνων στη Γερμανία, σ' αντίθεση με τη σημαία που έφερε τον αυτοκρατορικό θυρεό.

26. Ο Thorold Rogers (1823-1890) ήταν Άγγλος οικονομολόγος, ιστορικός και πολιτικός που άφησε σημαντικό έργο πάνω στην οικονομική ιστορία της χώρας του.

27. Ο Τσέχος ιστορικός Frantisek Palacky (1798-1876) θεωρείται ως ένας εκ των πατέρων της “επίσημης” τσεχικής ιστορίας.

28. Οι Νικολαΐτες ήταν γνωστική αίρεση των πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού, ταυτισμένοι με τον έκλυτο βίο και την ακολασία. Εδώ εννοεί τη σχέση των Αδαμιτών, απ' τ' όνομα του Νικόλαου, ενός εκ των ηγετών τους (βλ. προηγ. αναφορά, Κεφ. V). Οι αιρετικές ιδέες που προέρχονταν απ' την Ανατολή (**Αρειανισμός, Νεστοριανοί**, κτλ) είχαν φτάσει στη Δύση όμως δεν μπορεί να γίνει αυστηρός διαχωρισμός μεταξύ των σχετών που τις ακολουθούσαν στον ένα ή τον άλλο βαθμό και οι ονομασίες που τους αποδόθηκαν προέρχονται κυρίως απ' τους αντιπάλους τους. Οι **Βερεγγαριανοί** πήραν τ' όνομά τους απ' τον Βερεγγάριο της Τουρ, αρχιδιάκονο της Ανζού (μέσα του 11^{ου} αι.) που αντιτίθονταν στο δόγμα της μετουσίωσης της Θείας Ευχαριστίας. Οι **Φτωχοί της Λιόν** ήταν ένα μια απ' τις πρώτες ονομασίες που αποδόθηκαν στους Βαλδεσιανούς.

29. Ο Thomas More (1477-1535), Άγγλος συγγραφέας και πολιτικός, έμεινε κυρίως γνωστός για το έργο του, *Ουτοπία*, στ' οποίο περιέγραφε μια ιδανική πολιτεία χωρίς ατομική ιδιοκτησία. Ήταν αυτός που επινόησε τον όρο, απ' τις ελληνικές λέξεις, *ου – τόπος*, αυτό που δεν υφίσταται.

Εκτελέστηκε στις 6 Ιούλη του 1535, αρνούμενος ν' αναγνωρίσει τον Ερρίκο Η΄ ως επικεφαλής της Αγγλικής Εκκλησίας. Η αναφορά στα πρόβατα που «κατασπάραξαν τους χωρικούς», σχετίζεται με τις περιφράξεις των κοινοτικών γαιών απ' τους Άγγλους ευγενείς (16^{ος}-17^{ος} αι.) που επιθυμούσαν τη χρήση τους για την εκτροφή προβάτων και την αύξηση της παραγωγής μαλλιού. Κατάδικασαν έτσι στην πείνα τους χωρικούς που μέχρι τότε καλλιεργούσαν ομαδικά τις εκτάσεις αυτές για λογαριασμό των κοινοτήτων τους.

30. Μ' αυτή την ονομασία (απ' το *Herrnhut*, “υπό το βλέμμα του Κυρίου”) έγιναν γνωστές οι κοινότητες των Μοραβίων Αδελφών που συγκρότησαν την Εκκλησία της Μοραβίας, χωρίς βέβαια να διατηρήσουν κανένα ριζοσπαστικό χαρακτηριστικό των πρώτων κοινοτήτων.

31. Ο Μοραβός δάσκαλος **John Amos Comenius** (1592-1670) θεωρείται ένας εκ των βασικών θεμελιωτών της ιδέας της σύγχρονης εκπαίδευσης. Υπηρέτησε ως επίσκοπος των Βοημών Αδελφών.

32. Ο Αυτοκράτορας **Λουδοβίκος Δ΄ της Βαυαρίας** (1282-1347) είχε στραφεί εναντίον του Πάπα Ιωάννη ΚΒ΄, εισερχόμενος στη Ρώμη και ενθρονίζοντας το 1328, τον Αντίπαπα Νικόλαο Ε΄. Εγκατέλειψε τη Ρώμη τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, πιεζόμενος απ' το σύμμαχο του Πάπα, Ροβέρτο το Σοφό, Βασιλιά της Νεαπόλεως.

33. Στις 24 Αυγούστου του 1572, ανήμερα του **Αγ. Βαρθολομαίου**, έλαβε χώρα η μεγάλη σφαγή των Ουγενότων Προτεσταντών του Παρισιού απ' τον Καθολικό όχλο που στη συνέχεια επεκτάθηκε και σ' άλλες περιοχές της Γαλλίας.

34. Ο “θρησκευτικός” **Τριακονταετής Πόλεμος** (1618-1648) που έλαβε χώρα σε γερμανικά κυρίως εδάφη με τη συμμετοχή των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών δυνάμεων, χαρακτηρίστηκε απ' τις τεράστιες καταστροφές που προξένησαν τα μισθοφορικά στρατεύματα. Ο **Κόμης της Άλμπα** ως απεσταλμένος του Ισπανού Βασιλιά Φιλίππου Β΄ στις επαρχίες των Κάτω Χωρών, άσκησε τέτοια τρομοκρατία με την ισπανική φρουρά των 27.000 αντρών που τρόμαξε ολόκληρη την Ευρώπη (μέσα του 16^{ου} αι.). Οι σφαγές των Ολλανδών Προτεσταντών στις Κάτω Χώρες υπήρξαν πρωτοφανούς αγριότητας και τελικά δεν κατάφεραν να εδραιώσουν την ισπανική κυριαρχία. Τέλος, ο **Όλιβερ Κρόμγουελ** έχοντας υπερισχύσει των μοναρχικών στο εσωτερικό, προσπάθησε να καταστείλει την ιρλανδική εξέγερση των Καθολικών και να εδραιώσει την αγγλική κυριαρχία στο μαρτυρικό νησί, με υπέρμετρη βία και σκληρότητα. Η σφαγή των εξεγερμένων της Ντρόχοντα (1649) υπήρξε χαρακτηριστική αφού η κατάληψη της πόλης συνοδεύτηκε απ' την εξολόθρευση 4.000 κατοίκων της.

35. Ο **Georgius Agricola** (1494–1555) ή Georg Pawder ήταν Γερμανός επιστήμονας και

θεωρείται “πατέρας της μεταλλειολογίας”. Το *De Re Metallica* είναι το γνωστότερο από τα έργα του.

36. Ο **Johann Tetzel** (1465-1519) ήταν μοναχός, καταγόμενος απ’ τη Σαξονία, και επιφορισμένος απ’ τον Πάπα με το καθήκον της πώλησης των συγχωροχαρτιών στη Γερμανία.

37. **Ελεύθερες** (ή **αυτοκρατορικές**) ήταν οι **πόλεις** που υπάγονταν απ’ ευθείας στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα, σ’ αντίθεση με τις υπόλοιπες που διοικούνταν από τοπικούς πρίγκηπες-ηγεμόνες.

38. **Johannes Sleidan-us** και **Petrus Gnodalius**: Γερμανοί ιστορικοί του 16^{ου} αιώνα.

39. **Johannes Janssen** και **Karl Gotthard Lamprecht**: Γερμανοί ιστορικοί, σύγχρονοι του Κάουτσκου. Προφανώς ο συγγραφέας αναφέρεται στα έργα τους, *Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausgang des Mittelalters* (1878-94) και *Deutsches Wirtschaftsleben im Mittelalter* (1885-86), αντίστοιχα.

40. Ο Άγγλος φιλόσοφος και Κουάκερος **William Penn** (1644-1718) ήταν ο ιδρυτής της Πολιτείας της Πενσυλβάνια. Οι απόψεις του ήταν δημοκρατικές κι ήταν υπέρμαχος της θρησκευτικής ελευθερίας. Ο Γερμανός Κόμης **Nikolaus Ludwig von Zinzendorf und Pottendorf** (1700-1760) υπήρξε επίσκοπος της Μοραβικής Εκκλησίας.

41. Βλ. Καινή Διαθήκη, **Κατά Λουκάν**, 19.

42. Βλ. Καινή Διαθήκη, **Κατά Λουκάν**, 1 -52 («καθείλε δυνάστας από θρόνων και ύψωσε ταπεινούς»).

43. Ο **Χρυσός Γάιδαρος** (ή Μεταμορφώσεις) είναι το γνωστότερο έργο του ποιητή και ρήτορα **Απουλήιου** (123-170 μ.Χ.). Περιγράφει τις περιπέτειες ενός ανθρώπου που λόγω του ακόρεστου πάθους του για γνώση, εμπλέκεται με τη μαγεία και μεταμορφώνεται από λάθος σε γάιδαρο.

44. **Johann Cochlaeus** ή **Cochläus** (1479– 1552): Γερμανός ουμανιστής απ’ τη Νυρεμβέργη, που λόγω των απόψεών του, αντιμετωπίστηκε με σκεπτικισμό τόσο απ’ τους Καθολικούς όσο κι απ’ τους Προτεστάντες. Έγραψε μια βιογραφία του Λούθηρου.

45. Ο Γερμανός μεταρρυθμιστής **Johannes Oecolampadius** ή J. Heussgen (1482-1531)

υπήρξε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Βασιλείας και συνεργάτης του Ζβίγγλιου. Ο **Ulrich Hugwald-us** (1496-1571), μετέπειτα καθηγητής στο ίδιο ίδρυμα, προσχώρησε στους Αναβαπτιστές στα τέλη του 1524.

46. Ο Heinrich Bullinger (1504–1575) ήταν Ελβετός μεταρρυθμιστής και διάδοχος του Ζβίγγλιου στην κεφαλή της Εκκλησίας της Ζυρίχης.

47. «*Άμεσος πρόδρομος του γερμανικού Πολέμου των Χωρικών ήταν ένα εν πολλοίς υπόγειο κίνημα χωρικών, γνωστό ως το “δετό Παπούτσι” (Bundschuh), το όνομα και το σύμβολο του οποίου προήλθαν απ’ τις δετές μπότες των χωρικών, σε αντίθεση με το φινό στιβάλι (Stiefel) του ευγενούς*» (Μ. Μπούκτσιν, Η Τρίτη Επανάσταση). Μετά την αποκάλυψη και την καταστολή της κίνησης «εξακολούθησε την ύπαρξή του με διαφορετικές μορφές και διαφορετικά ονόματα. Στη Σουηβία, στο Δουκάτο της Βυρτεμβέργης, άλλαξε το όνομά του από Bundschuh σε “**Φτωχός Κόνραντ**”, ονομασία δανεισμένη από μια αβλαβή καθολική αδελφότητα χωρικών» (Μ. Μπούκτσιν, ό.π.).

48. Ο Γεώργιος Σπαλατίν-ος (1484-1545) [το **Spalatin** ήταν ψευδώνυμο ενώ το κανονικό του όνομα ήταν Georg Burkhardt] διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στα γεγονότα της Μεταρρύθμισης και υπήρξε σύμβουλος των πριγκίπων-ηγεμόνων της Σαξονίας.

49. Οσπιταλιέροι ήταν ένα απ’ τα ονόματα με τα οποία έμειναν γνωστοί οι Ιππότες του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη. Η συγκεκριμένη ονομασία οφείλεται στο γεγονός ότι αρχικά παρείχαν ιατρική φροντίδα στους προσκυνητές των Αγίων Τόπων.

50. Ο Johann Becherer ήταν ο συγγραφέας του *Νέου Χρονικού της Θουρυνγίας* (Newe Thuringische Chronica) (1601).

51. Νεμρώδ: Βιβλική μορφή που πρωταγωνίστησε στο χτίσιμο του Πύργου της Βαβέλ.

52. Αναφέρεται στο *Geschichte des sächsischen Hochlandes* του **Karl W. Hering**.

53. Η Σουηβική Λίγκα (Schwäbischer Bund) ιδρύθηκε το 1488 και ήταν ένωση «... των πριγκίπων, των μεσαίων και κατώτερων ευγενών και των αυτοκρατορικών πόλεων, κυρίως από τις κατακερματισμένες περιοχές νότια του ποταμού Μάιν. ...σύντομα έγινε το κύριο όργανο των κυρίαρχων τάξεων για την καθυπόταξη των αγροτών και των πληβείων. Η Ομοσπονδία διέθετε δικά της όργανα διοίκησης, δικαστήρια και ένοπλες δυνάμεις. Το 1534 διαλύθηκε λόγω εσωτερικών διαφορών» (Σημειώσεις του Πολέμου των Χωρικών, Φ. Ένγκελς, εκδ. Σ. Εποχή).

54. Ηγεμονικός τίτλος (γερμ: **Landgraf**) της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

55. Ο **Τίτος Λίβιος** (64 π.χ. – 17 μ.χ.) ήταν Ρωμαίος ιστορικός, γνωστότερο έργο του οποίου είναι το *Ab urbe condita* (Από Κτίσεως Πόλης).

56. Οι **Φουγγερ** ήταν οικογένεια τραπεζιτών από το Augsburg. Καθολικοί οι ίδιοι, την περίοδο της Μεταρρύθμισης υπήρξαν βασικοί χρηματοδότες των Παπικών.

57. Ο Ολλανδός ουμανιστής και θεολόγος **Έρασμος του Ρότερνταμ** (1466-1536), αν και Καθολικός, αντιτάχτηκε αρκετές φορές στις ενέργειες της επίσημης Εκκλησίας.

58. Ο Αλσατός ουμανιστής **Beatus Rhenanus** (1485–1547) έφτασε στη Βασιλεία το 1511, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1526. Ο λόγιος και νομομαθής, ουμανιστής **Willibald Pirckheimer** (1470-1530) χρημάτισε Δημοτικός Σύμβουλος στη Νυρεμβέργη για δύο περιόδους.

59. Ο Οίκος των **Βαλουά** βασίλευσε στη Γαλλία απ' το 1328 ως το 1589. Την εποχή της Μεταρρύθμισης, Βασιλιάς ήταν ο Φραγκίσκος Α' της Γαλλίας (απ' το 1515 ως το 1547).

60. *Cuius regio, ejus religio*: “η θρησκεία ανήκει σ' αυτόν που κυβερνά”. Η αρχή αυτή διατυπώθηκε στη Συνθήκη του Άουγκσμπουργκ (1555) και ενίσχυσε τους Προτεστάντες ηγεμόνες που απειλούνταν απ' τον αυτοκράτορα Κάρολο Κουίντο, ο οποίος επιθυμούσε ν' αποκαταστήσει τη θρησκευτική ενότητα στα εδάφη της Αγίας Ρωμαϊκής.

61. Τα **κηρύγματα εναντίον των Εβραίων** δεν έλειψαν γενικά απ' την πλευρά των αιρετικών κινημάτων. Αυτό ως ένα σημείο δε στερείται πραγματικής βάσης αφού αρκετοί τοκογλύφοι-εκμεταλλευτές στις μεγάλες πόλεις ήταν αναγκαστικά Εβραίοι, λόγω των περιορισμών που τους επιβάλλονταν στην άσκηση άλλων επαγγελμάτων. Επιπλέον και σε διαφορετικές περιπτώσεις, υπήρξαν θύματα του όχλου λόγω των γνωστών θρησκευτικών προκαταλήψεων.

62. Ο Γερμανός ιστορικός **Carl Adolf Wenzeslaus Cornelius** (1819-1903) υπήρξε ο συγγραφέας δύο έργων για τους Αναβαπτιστές (*Berichte der Augenzeugen ueber das muensterische Wiedertaueferreich*, 1853 - *Geschichte des münsterischen Aufruhrs der Wiedertäufer*, 1855-60) στα οποία γίνονται αρκετές σχετικές αναφορές από μέρους του συγγραφέα.

63. **Tertius gaudens**: (λατ.) το τρίτο πρόσωπο που ευνοείται από μια διαμάχη μεταξύ δύο μερών, χωρίς να συμμετέχει.

64. Ο ιεροκήρυκας **Urbanus Rhegius** (1489-1541) υπήρξε ένθερμος μαχητής της Λουθηρανικής υπόθεσης κι έδρασε υπέρ αυτής, τόσο στη Βόρεια όσο και στη Νότια Γερμανία.

65. Ο Αλσατός **Martin Bucer** υπήρξε ηγετική μορφή της Μεταρρύθμισης στη Βόρεια Γερμανία, έχοντας ως έδρα το Στρασβούργο. Η αντίθεσή του με τη συμφωνία μεταξύ Καθολικών και Προτεσταντών στο Augsburg (1548), δυσχέρανε τη θέση του και κατέφυγε στην Αγγλία, όπου και πέθανε το 1551 στο Καίμπριτζ.

66. Ο **Ludwig Keller** (1849-1915) διεξήγαγε εκτεταμένη έρευνα στ' αρχεία του Μύνστερ, καρπός της οποίας είναι το έργο που αποτελεί πηγή για τον συγγραφέα. Ο Κάουτσκι αναγνωρίζει τη συνεισφορά του στην έρευνα πάνω στα γεγονότα του Μύνστερ, ωστόσο υπενθυμίζει ότι έχουμε να κάνουμε με μικροαστικό και αντιδραστικό στοιχείο.

67. Το **Μαργκραβάτο** αποτελούσε την εδαφική περιφέρεια του Μαργκράβου (Markgraf, γερμ.- σ' αντιστοιχία με τον τίτλο του Κόμη), ο οποίος διατηρούσε στρατό για την προστασία κυρίως μεθοριακών περιοχών της Αγίας Ρωμαϊκής.

68. Στην κοινότητα **Εμμαούς**, ο αναστημένος Ιησούς συνάντησε δύο απ' τους μαθητές του (βλ. κατά Λουκάν).

69. Ο **Ανανίας**, σύμφωνα με τις Πράξεις των Αποστόλων, ήταν μέλος της πρώτης χριστιανικής κοινότητας, στον οποίο ανατέθηκε η πώληση ενός αγρού προς ενίσχυση της εκκλησίας. Αυτός, αφού πραγματοποίησε τη συναλλαγή, κράτησε με τη σύμφωνη γνώμη της γυναίκας του, ένα μερίδιο για τον εαυτό του κι όταν η απάτη αποκαλύφθηκε έπεσε νεκρός.

70. Ο **Loserth, Johann** (1846-1936) ήταν Αυστριακός ιστορικός, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ιστορία του Αναβαπτιστικού κινήματος.

71. Ο **Eugene Richter** (1838-1906) ήταν Γερμανός πολιτικός και δημοσιογράφος, υπέρμαχος του οικονομικού φιλελευθερισμού. Διακρίθηκε για την πολεμική του εναντίον του σοσιαλισμού.

72. Αναφορά στη γιορτή της **Αγίας Βαλπούργης**, κατά την οποία σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση των Βόρειων λαών, λάμβαναν χώρα οργιαστικά συμβάντα.

73. Η **Χανσεατική Λίγκα** ήταν «εμπορική και πολιτική ομοσπονδία γερμανικών πόλεων της Βόρειας και Βαλτικής Θάλασσας, καθώς και των πόλεων στις όχθες ποταμών που κατέληγαν σ' αυτές. Η Χάνσα κράτησε από τον 13^ο ως τον 17^ο αιώνα (...) Ήταν ανεξάρτητη πολιτική δύναμη, αλλά μέλος της Γερμανικής Αυτοκρατορίας» (Σημειώσεις του Πολέμου των Χωρικών, Φ. Ένγκελς, εκδ. Σ. Εποχή).

74. Πρόκειται μάλλον για τον τοπικό ηγεμόνα **Otto τον 9ο των Tecklenburg**.

75. Ο **Hermann von Kerssenbroick** (1520 περ.-1585) υπήρξε διευθυντής της εκκλησιαστικής σχολής του Μύνστερ απ' το 1550 ως το 1575. Κατά τη διάρκεια των γεγονότων ήταν μαθητής.

76. Ο **Wolfgang Fabricius Capito** (ή Kōpfel) (1478 – 1541) ήταν Γερμανός θεολόγος και μεταρρυθμιστής που προσπάθησε να φέρει κοντά τους Λουθηρανούς με τους οπαδούς του Ζβίγγλιου. Στο Στρασβούργο εγκαταστάθηκε το 1523 και παρέμεινε εκεί μέχρι το θάνατό του.

77. Στο δημοτικό σύστημα διακυβέρνησης της Αγίας Ρωμαϊκής, οι **Δήμαρχοι** που εκλέγονταν ήταν δύο.

78. Τα **Σατουρνάλια** ήταν γιορτή των Ρωμαίων προς τιμή του Κρόνου (Σατούρνους) που έχουν ταυτιστεί με τα όργια και την ακολασία.

79. *«Το Πάσχα έλαβε (ο **Ματῆς**) μια, κατά τη γνώμη του, Θεία εντολή να κάνει έξοδο επικεφαλής μιας χούφτας ανθρώπων. Βγήκε έξω πεπεισμένος ότι με την βοήθεια του Πατρός αυτοί οι μια χούφτα άνδρες θα έδιωχναν τους πολιορκητές και θα ελευθέρωναν την πόλη, μα αντί γι' αυτό, οι άνδρες του και ο ίδιος κυριολεκτικά κομματιάστηκαν»* (Νόρμαν Κον, *Αγώνες για την Έλευση...*).

80. Η Ρωμαϊκή εκδοχή των γιορτών της Διονυσιακής (**Βακχικής**) λατρείας. Όπως και τα Σατουρνάλια, ήταν ταυτόσημα με το ξέφρενο γλέντι και τις κάθε είδους καταχρήσεις.

81. **Friedrich (Gustav Johannes) von Bezold**: (1848 -1928). Γερμανός ιστορικός που ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την εξέλιξη των κοινωνικών θεσμών.

82. Μετά την ήττα της Λυβέκης από το Δούκα του Χολστάιν και την επιστροφή της αριστοκρατίας στην εξουσία, ο ηγέτης της δημοκρατικής παράταξης και Δήμαρχος της πόλης, **Jürgen Wullenwever** (1492 περ.-1537), συνελλήφθη, βασανίστηκε και τελικά αποκεφαλίστηκε στο Wolfenbüttel, ως προδότης και Αναβαπτιστής.

83. Ο **Erasmus Schet(us)** από την Αμβέρσα ήταν τραπεζίτης και οικονομικός σύμβουλος του Εράσμου του Ρότερνταμ. Στη μεταξύ τους αλληλογραφία (που σώζεται μέχρι σήμερα) δεν περιορίζονταν σε οικονομικά θέματα αλλά αντάλλασαν ευρύτερες απόψεις.

84. «Ο Αγγλικός Εμφύλιος Πόλεμος μπορεί χονδρικά να διακριθεί σε δύο περιόδους, η πρώτη από το 1642 μέχρι το 1646 και η δεύτερη από το 1648 μέχρι το 1649. Η πρώτη χαρακτηρίστηκε αρχικά σε μεγάλο βαθμό από κοινωνική, πολιτική και θρησκευτική ομοφυχία στις τάξεις των κοινοβουλευτικών. Κατά την περίοδο αυτή, το κοινοβούλιο δεν προκάλεσε ανοιχτά τον Κάρολο, το πρόσωπο του οποίου παρέμεινε στο απυρόβλητο, ούτε καν τη μοναρχία καθαυτή (...). Το ιππικό αυτό των μικροκτηματιών μετέτρεψε μια διαγραφόμενη ήττα σε αποφασιστική πανωλεθρία των Ιποτών στο Νάσμπυ στις 14 Ιουνίου 1645, μάχη που διέλυσε τις ελπίδες του Καρόλου. Μέχρι τις 5 Μαΐου του επόμενου έτους, ύστερα από σωρεία ηττών των βασιλοφρόνων, η Νέα Πρότυπη Στρατιά είχε επιτέλους συντρίψει τις δυνάμεις του βασιλιά (...). Αντίθετα με τον πρώτο, διήρκησε μόνο λίγους μήνες. Παρά τη συντομία του, όμως, ο Δεύτερος Εμφύλιος απαιτούσε από τις δυνάμεις του Κρόμγουελ μεγαλύτερη στρατιωτική ανδρεία και συχνά απεριόριστη σκληρότητα, σε σχέση με τον πρώτο (...). Μέσα σε μερικούς μήνες, όμως, ο ζήλος της Στρατιάς και οι εξαιρετικές ικανότητες του Κρόμγουελ και των διοικητών του χάρισαν στη Στρατιά την τελική νίκη επάνω στην ανανεωμένη βασιλική επίθεση (...). Ο μυστικισμός στην πραγματικότητα χαρακτήριζε τον αγγλικό ριζοσπαστικό χώρο ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1640. Αναμεμιγμένοι με τους Ανεξάρτητους, και συχνά παρεκκλίνοντας πολύ πέρα από τις αντιταρχικές δομές εκείνων, πολλοί και διάφοροι χιλιαστές επαναστάτες σχημάτιζαν κατά την Επανάσταση μυστικά δίκτυα, μερικές φορές ανοιχτά πανθειστικά, αν όχι εντελώς αθειστικά. Οι αιρέσεις αυτές, με ρίζες συνήθως στις βαλτώδεις περιοχές, ή “σκοτεινές γωνιές” του βορρά και της δύσης, έμοιαζαν να απηχούν τον μυστικιστικό αναρχισμό μεσαιωνικών αιρέσεων, όπως ήταν οι Αδελφοί του Ελεύθερου Πνεύματος. Οι Κουάκεροι, οι οποίοι δύσκολα θα αναγνωρίζονταν από τους ευσεβείς βραχμάνους που μιλούν στο όνομά τους σήμερα, ανακατεύονταν με επαναστάτες **Αναβαπτιστές** όπως τους Φαμιλίτες, που πίστευαν πως επίκειτο ο παράδεισος επί της γης και γύριζαν την ύπαιθρο διαδίδοντας τα καλά νέα» (Μ. Μπούκτσιν, *Η Τρίτη Επανάσταση*).

85. Joachim Vadian (1484–1551) ή Joachim von Watt: ο Ελβετός λόγιος και Δήμαρχος του Σεντ Γκάλλεν, υπήρξε προσωπικός φίλος του Ζβίγγλιου.

86. Στο πρωτότυπο παρατίθονται **τρεις βιογραφίες**, αφού πέραν αυτών των Τόμας Μίντσερ και Γιαν Μπόκελσον, υπάρχει και μια επιπλέον που αφορά τον Φρα Ντολτσίνο.

87. «Ο επινοητής του καινούριου συστήματος προφητειών, που έμελλε να έχει την μεγαλύτερη επιρροή στην Ευρώπη, μέχρι την εμφάνιση του μαρξισμού, ήταν ο **Ιωακείμ της Φλόρας** (1145-1202). Αφού πρώτα πέρασε πολλά χρόνια μελετώντας εμβριθώς τις Γραφές, αυτός ο καλαβριανός αββάς και ερημίτης δέχθηκε, κάπου ανάμεσα στο 1190 και το 1195, μιαν έμπνευση, που φάνηκε να φανερώνει μέσα στις Γραφές ένα κρυφό νόημα अपαραμίλλης προγνωστικής αξίας (...). Ο Ιωακείμ δεν ήταν συνειδητά ανορθόδοξος και δεν είχε καμία επιθυμία να υπονομεύσει την Εκκλησία. Με

την ενθάρρυνση τριών Παπών κατέγραψε τις αποκαλύψεις, με τις οποίες τον ευνόησε ο Θεός. Και μολαταύτα, η σκέψη του είχε επιπτώσεις, που ήταν δυνητικά επικίνδυνες για την δομή της ορθόδοξης μεσαιωνικής θεολογίας» (Νόρμαν Κον, *Αγώνες για την Έλευση...*).

88. Ησαΰ: Βιβλικό πρόσωπο, γιός του Ισαάκ, που πούλησε στον μικρότερο αδερφό του, Ιακώβ, τα πρωτοτόκια. Ο προφήτης Μαλαχίας αναφέρει πως ο Κύριος αγάπησε τον τελευταίο και μίσησε τον Ησαΰ, που περιγράφεται ως πόρνος.

89. Γεδεών: Βιβλική μορφή, Κριτής του Ισραήλ που οδήγησε τους Εβραίους στη νίκη εναντίον των πιστών του Θεού Βάαλ.

90. Ο Rudolph von Langen (1438–1519) ήταν κληρικός στο Μύνστερ κι έμεινε γνωστός για την αγάπη που έτρεφε στην κλασική γραμματεία και τη μεγάλη βιβλιοθήκη του, που ήταν ανοιχτή σε όλους.

91. Αναφορά στο γνωστό έργο του Αγγλο-Ιρλανδού συγγραφέα **Τζόναθαν Σουίφτ** “Τα Ταξίδια του Γκιούλιβερ”.

92. Ο Πάπας Ιωάννης ΚΓ΄ (1881-1963) ανέβηκε στο θρόνο του Βατικανού στις 28 Οχτώβρη του 1958.

93. Οι **Fraticelles** (Μικροί Αδελφοί) ήταν επαιτικές μονάδες που έλκουν την καταγωγή τους απ’ τους Φραγκισκανούς. Εξαπλώθηκαν στη Βόρεια Ιταλία και τη Νότια Γαλλία. Κατήγγειλαν ανοιχτά την επίσημη Εκκλησία και κηρύχτηκαν αιρετικοί απ’ τον Πάπα, το 1296. Περιγράφονται και με άλλες επίσης ονομασίες, όπως Πνευματικοί, Μινωρίτες κ.ά.

94. «Μια γυναίκα ονόματι *Χέλβιχ Μπόμαρτ* (κοινώς γνωστή ως **Μπλόεμαρδιν**), θυγατέρα πλούσιου εμπόρου, απέκτησε μεγάλο κύρος στις Βρυξέλες ως ζώσα αγία. Οι οπαδοί της φαίνεται να εκτείνονταν από τους ανώτερους κύκλους της αριστοκρατίας μέχρι τον απλό λαό. Λέγεται ότι όταν πέθανε, το 1335, μια ασημένια καρέκλα στην οποία συνήθιζε να κάθεται δόθηκε κληρονομιά σε μια δούκισσα, ενώ πλήθη παράλυτων συνέρρευσαν για ν’ αγγίξουν την σορό της με την ελπίδα ότι θα θεραπευτούν θαυματουργικά. Η Μπλόεμαρδιν δίδασκε κάτι σαν μυστικιστικό δόγμα και αν ακόμα αυτό δεν ήταν αρχικά έκφραση του Ελεύθερου Πνεύματος, έγινε στα χέρια των μαθητών της μετά τον θάνατό της» (Νόρμαν Κον, *Αγώνες για την Έλευση...*).

95. Σύμφωνα με τον Ιωακείμ της Φιόρε, η ιστορία χωρίζονταν σε τρεις εποχές που αντιστοιχούσαν στα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας. Η **Τρίτη Εποχή** θα ήταν αυτή του Αγίου Πνεύματος και θα διαρκούσε μέχρι την Ημέρα της Κρίσης.

96. Ντολτσινισμός: απ' το κήρυγμα του “αιρεσιάρχη” Φρα Ντολτσίνο (βλ. πρόλογο).

97. Ο Γάλλος Προτεστάντης κληρικός **Isaac de Beausobre** (1659–1738) άφησε ένα δίτομο έργο σχετικά με την ιστορία του Μανιχαϊσμού (*Histoire Critique de Manichéee et du Manichéisme* – 1734-39, Άμστερνταμ)

98. Οι **Circoncillions** («αυτοί που τριγυρίζουν στην ύπαιθρο») ήταν πρωτοχριστιανικές ομάδες της Βορείου Αφρικής (4^{ος} μ.χ. αι.). Συνδέθηκαν με τους σχισματικούς Δονατιστές και τελικά σφαγιάστηκαν απ' τα αυτοκρατορικά στρατεύματα του Κώνστα, γύρω στο 348. Είχαν υιοθετήσει βίαιες πρακτικές, επιτίθονταν στους πλούσιους κι απελευθέρωναν τουε σκλάβους. Επιζητούσαν το μαρτυρικό θάνατο και γι' αυτό πολλές φορές προκαλούσαν περαστικούς και ταξιδιώτες, επιτιθέμενοι με τα ρόπαλά τους που τα ονόμαζαν “Ισραήλ”. Οι ίδιοι αποκαλούνταν “αγωνιστικοί” (υπέρ της πίστης του Χριστού). Οι **Bagaudes** (Μαχητές) ήταν ένοπλες ομάδες χωρικών που εξεγέρθηκαν εναντίον της Ρωμαϊκής διοίκησης, εκμεταλλευόμενες την κρίση της Αυτοκρατορίας κατά τον 3^ο αιώνα. Έδρασαν στα δυτικά εδάφη της Ιβηρικής και της Γαλατίας.

99. Το **Βιβλίο των Εκατό Κεφαλαίων** είναι έργο ανώνυμου λαϊκού με Αποκαλυπιακό εσχατολογικό περιεχόμενο.

100. Maurice Pianzola: Ελβετός συγγραφέας και δημοσιογράφος (1917-2004).

101. Ο μοναχός **Τζιρόλιμο Σαβοναρόλα** (1452-1498) ηγήθηκε της Φλωρεντίας τα τέσσερα τελευταία χρόνια της ζωής του, επιβάλλοντας ένα ιδιότυπο αυστηρό θεοκρατικό καθεστώς. Οι οπαδοί του κατέστρεψαν έργα τέχνης κι έκαψαν βιβλία, θεωρώντας τα ανήθικα, και γι' αυτό ο συγγραφέας κάνει την σύγκριση με τον Μίντσερ. Τελικά, αφορίστηκε απ' τον Πάπα, ανατράπηκε κι εκτελέστηκε το Μάη του 1498.

102. Ο Φλαμανδός ζωγράφος **Πίτερ Μπρέγκελ (ο Πρεσβύτερος)** - Pieter Bruegel (1525-1569), ζώντας σ' ένα ιστορικά ταραγμένο περίγυρο, μας άφησε έργα που είναι μάλλον διφορούμενα, όσον αφορά τις προθέσεις του. «*Ο Μπρέγκελ υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων. Δεν διαθέτουμε καμιά σαφή ένδειξη αν υποστήριζε τους Καθολικούς ή τους Προτεστάντες στη διαμάχη τους, ούτε και γίνεται εύκολα αντιληπτό το μήνυμα που μεταδίδουν οι πίνακές του (...)* Δεν γνωρίζουμε εάν και κατά πόσον ο Μπρέγκελ είχε αναμιχθεί ενεργά στην αντίσταση κατά των Ισπανών», R-M & R. Jagen, Μπρέγκελ, εκδ. Taschen/Γνώση.

103. Johannes Tauler (1300 περ.– 1361): Γερμανός μυστικιστής θεολόγος, μέλος της ομάδας *Gottesfreunde* (Φίλοι του Θεού).

104. Caspar Schwenkfeld von Ossig (1460-1561): Γερμανός ιεροκήρυκας που στάθηκε απ' τους πρώτους υπερασπιστές της υπόθεσης της Μεταρρύθμισης στη Σιλεσία. Σταδιακά απομακρύνθηκε απ' το Λούθηρο και διαμόρφωσε ιδιαίτερες απόψεις σε μια σειρά ζητημάτων. Οι οπαδοί του ίδρυσαν μετά το θάνατό του ξεχωριστή εκκλησία.

105. Βλ. Παλαιά Διαθήκη, **Θρήνοι Ιερεμία**, 1:12.

106. Η **Πέμπτη Επιστολή** είναι χαλκευμένο κείμενο που υποτίθεται ότι γράφηκε απ' τον πρώτο Πάπα της Ρώμης, Κλήμη Α΄ (1^{ος} αι.). Προέρχεται από ένα Γάλλο μοναχό, συντάχθηκε, μαζί μ' άλλα κείμενα που αποδίδονταν στον Κλήμη, γύρω στο 850 μ.Χ. και περιέχει αναφορές στην κοινότητα (και των γυναικών).

107. Ο **Φίλιππος Β΄** (1527-1598), κληρονόμησε, ανάμεσα σ' άλλες κτήσεις, από τον πατέρα του, αυτοκράτορα Κάρολο Ε΄ (Κάρολο Κουίντο), το βασίλειο της Ισπανίας που περιελάμβανε και τις **Κάτω Χώρες**. Ακολουθώντας σκληρή πολιτική και πιστεύοντας ότι ενεργεί εκ μέρους της “αληθινής πίστης”, φανατικός Καθολικός ο ίδιος, θέλησε να ξεριζώσει τον Προτεσταντισμό απ' τις Κάτω Χώρες και να καταργήσει τα προνόμιά τους. «*Η ετεροθαλής αδελφή του, δούκισσα της Πάρμας Μαργαρίτα κυβερνά εκεί με τη συνδρομή του καρδινάλιου Γκρανβέλ. Συμφεροντολόγος και πλουτοκράτισσα, προκαλεί την αντίθεση των Ολλανδών ευγενών. (...) ο κόμης Έγκμοντ και ο πρίγκιπας της Οράγγης Γουλιέλμος Α΄ του Νασάου, εκφράζουν τη δυσφορία μιας αριστοκρατίας της οποίας η δυσαρέσκεια έχει πολλαπλά κίνητρα: την παρουσία ισπανικών φρουρών στις πόλεις της Φλάνδρας και της Βαλονίας, τη διείσδυση των Ιησουιτών και της Ιεράς Εξέτασης σ' αυτήν την κοιτίδα του ουμανισμού όπου εθιμική πλέον η καλβινιστική μεταρρύθμιση και τη δημιουργία δεκατεσσάρων νέων επισκοπών*» (Ιστορία της Ευρώπης, Berstein-Milza, εκδ. Αλεξάνδρεια). Γρήγορα η δυσαρέσκεια όλων των τάξεων λόγω της θρησκευτικής και της οικονομικής καταπίεσης, μετατρέπεται σ' εξέγερση εναντίον των Ισπανών και ο Φίλιππος Β΄ στέλνει στις Κάτω Χώρες τον **Κόμη της Άλμπα**, με σκοπό να καταστείλει τις ταραχές και να εδραιώσει την Ισπανική κυριαρχία (1567). Η τρομοκρατία του Κόμη της Άλμπα, όχι μόνο δε φέρνει αποτέλεσμα αλλά φουντώνει την εξέγερση. Υπό την ηγεσία του Γουλιέλμου της Οράγγης, οι Ολλανδοί καταλαμβάνουν την Ουτρέχτη το 1572 κι αυτός ορκίζεται κυβερνήτης (stathouder). Οι βόρειες επαρχίες ανακηρύσσουν την ανεξαρτησία τους το 1581, σχηματίζοντας το πρώτο ολλανδικό κρατικό μόρφωμα κι ο αντίστοιχος εθνικός μύθος παίρνει το δρόμο του. Οι ριζοσπαστικές λαϊκές δυνάμεις που ξεπήδησαν απ' την εξέγερση, αφέθηκαν απ' τους ευγενείς και τους πλούσιους αστούς να κάνουν τη “βρώμικη” δουλειά και στη συνέχεια, όταν φάνηκαν απειλητικές για τα συμφερόντά τους, καταστάλθηκαν και κατασυκοφαντήθηκαν.

108. Καλβινιστές ή Ουγενότοι, ονομάστηκαν οι οπαδοί του θεολόγου Ιωάννη Καλβίνου (1509-1564), ο οποίος υπήρξε ο ηγέτης της Μεταρρύθμισης στη Γαλλία. Ο όρος αφορά γενικότερα τους Γάλλους Προτεστάντες.

109. Hendrik van Brederode (1531-1568): Ολλανδός ευγενής, εκ των ηγετών της εξέγερσης εναντίον της Ισπανικής κυριαρχίας.

110. Στα ελληνικά κυκλοφόρησε απ' τις εκδόσεις της Διεθνούς Βιβλιοθήκης (“**Από την άγρια απεργία στη γενικευμένη αυτοδιεύθυνση**”, 1976)

